SC.SUP.23.P/1.3.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE FO... BORENSE
32
9 E
10

Digitized by Google

Digitized by Google

JO. LAURENTII BERTI

FRATRIS EREMITÆ AUGUSTINIANI

THEOLOGI PRÆCLARISSIMI

LIBRORUM XXXVII.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

ACCURATA SYNOPSIS,

QUAM

AD USUM SEMINARII AUXIMATIS CONCINNAVIT,

Notis perpetuis, ac novis quibuſdam Diſſertationibus auxit, & in lucem nunc primum edit

F. HIERONYMUS MARIA BUZIUS AUGUSTINIANUS

In eodem Seminario Sacræ Theologiæ Profeſſor.

ACCEDUNT

De Locis Theologicis Libri X. qui in Auctore deſiderantur.

TOMUS I.

CONTINENS

DISSERTATIONES DE DEO UNO AC TRINO ATQUE UNIVERSORUM CONDITORE.

BASSANI, MDCCLXXVII.

SED PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

190

DIVO

AURELIO AUGUSTINO

HIPPONENSIUM ANTISTITI ECCLESIÆ DOCTORI MAXIMO PERPETUO HÆRETICORUM MALLEO PARENTI SUO ATQUE INSTITUTORI OPTIMO

F. HIERONYMUS MARIA BUZIUS
FILIORUM MINIMUS
D. D. D.

PLura ſunt, eaque graviſſima, Præsul sanctissime, quæ me intima quadam vi pene adigunt, aque impellunt, ut Synopſim hanc meam, quam in gratiam ſtudioſæ juventutis, quæ ſtadium theologicum, te duce atque auſpice, compendiaria quadam via metiri cupit, nunc primum adornavi, Tibi non tàm inſcribere, quam præclariſſimo nomine tuo exornare maluerim. Imprimis vero ipſa Inſtituti ratio atque Ordinis, in quo, vix egreſſus ex ephœbis, Deo movente, atque interius adhortante militiæ tuæ nomen dare conſtitui, id a me jure æquiſſimo videbatur expoſcere, ut ubi ego aliquam grati animi ſignificationem Tibi exhibere ſatagerem, qui majora non auſim, leve hoc ſaltem, tenuiſſimumque devotionis meæ atque obſervantiæ ſpecimen exhiberem, quo tua in me officia, favorem, gratiam, pietatem denique ſummam, atque propemodum ſingularem, qua me homi-

nem miſerum, qui neque ingenio aliquid, neque artibus quidpiam valeo, perbenigne es dignatus excipere, ita omnibus teſtatam facerem, ut eam nulla unquam deleret oblivio. Deinde ipſa etiam, quæ in hac Synopſi continentur, doctrinæ per Te olim traditæ inconcuſſa dogmata, quæ pro virili tueri cum alii permulti, tum præcipue Noſtrates ſolemne habent, id a me impetrare debuerunt omnino, ut talem iiſdem Virum præficerem, qui & hilari animo complecteretur, & iis maximum afferre poſſet ſua auctoritate præſidium, munimen, decus. Ecquem vero aut te ampliorem poſſet, aut amantiorem ſui Synopſis hæc noſtra ſibi patronum aſciſcere? Quem conſtat a Maximis Romanis Pontificibus, a ſacroſanctis œcumeniciſque Conciliis, a Patribus, Præſulibuſque ſanctiſſimis, a Theologis præclariſſimis ſummo ſemper in pretio fuiſſe habitum, & ſummis, exquiſitiſque laudibus cohoneſtatum. Te namque adhuc in ea, in qua nos quoque verſamur miſerrima ſolitudine commorantem, veluti oraculum conſulere conſueverant Bonifacius, Zoſimus, atque Innocentius Romani Pontifices: & viri ſanctiſſimi, & doctiſſimi præſules, Ambroſius, Hieronymus, Paulinus, Proſper, Hilarius, nec non Alipius, Nebridius, Poſſidonius, aliique, tibi vel ſocietate, vel ſuaviſſima neceſſitudine conjuncti, tot de Te, tantaque cum laude locuti ſunt, ut in Te unum veluti in ſpeculum omnes ſubinde ſuſpicerent, atque ex Te uno ſumerent exemplum ſibi. Poſtquam autem diſſoluta terrenæ hujus habitationis domo ad altiſſimas illas non manufactas æthereas ædes, quas manu, lingua, operante Dei gratia, tot tantiſque laboribus exantlatis Tibi fabrefeceras in cælis, evolaſti, quam honorifice, aut ſplendide de te ipſo locutus eſt Hormiſdas Romanus Pontifex, qui quidem ex libris tuis veluti ex lydio lapide *perſpicue dignoſci*, ait, *quidquid Romana, hoc eſt catholica ſequatur, & aſſeveret eccleſia*! Idipſum tradidere Bonifacius II. (*a*), Vigilius (*b*), Gregorius Magnus (*c*), Gelaſius Papa, Felix IV., Paſchalis II., Joannes XXII., Leo X., Clemens VIII., Inno-

(a) *Ad Cæſar. Arelat.* (b) *Ad Eutychium.* (c) *Ad Innoc. Afr. præf.*

nocentius XI., Clemens XI., & XII., Benedictus XIII., & XIV., qui quidem te *eccleſiæ ducem*, *auctoritatem*, *quietem*, *irrefragabile jubar*, *lumenque fulgidiſſimum* uno veluti ore identidem communiter proclamarunt. Nec minorem tibi laudem, aut honorem ex ſacroſanctis œcumeniciſque Conciliis acceſſiſſe putandum eſt. Nam Arauſicana Synodus tuam de gratia Chriſti ſententiam in canones, aut fidei regulas conſecravit, id poſtulante Felice IV. Romano Pontifice. Concilium V. œcumenicum doctrinam tuam *per omnia ſequi conſtituit*. Quod etiam ſtatuere Toletana X., Florentina, ac Tridentina Synodus: cujus canones de gratia, juſtificatione, ac de originali peccato iiſdem verbis tuis fuiſſe conflatos nemo non videt. Longum eſſet ſingulos Patres percenſere, qui de te tamquam de viro ſummo, ac prope divino verba faciunt. Verum prætereundi non ſunt Fulgentius, Rhemigius, Arnobius, Eugippus, Caſſiodorus, Beda, Prudentius, atque ipſe pauperum pater, tuique ſimillimus filius tuus D. Thomas Epiſcopus Valentinus, qui Te ipſum hæreticorum debellatorem, latinorum Doctorum omnium præeminentiſſimum ac diſertiſſimum, ſanctæ Dei Eccleſiæ propugnatorem, ejuſque munitiorem partem, lumen, ſolem, thalamum Trinitatis, linguam Spiritus ſancti, & ſi quid poteſt ſplendidius, aut glorioſius efferri, ubique paſſim in ſuis operibus declarare non dubitarunt. Quod vero eſt adeo ſublime elogium, aut ita magnificum, quod a Romanæ communionis Theologis præclariſſimis, imo a pluribus etiam heterodoxis, veritate ipſa cogente, de Te non fuerit enunciatum? Quos ſi ego velim omnes oratione complecti, nihilo ſane plus faciam, quam ſi dem operam, ut arenas, quæ ſunt in littore maris, inito calculo enumerare contendam. Aliquos tamen recenſere non piget ex ipſa inclyta Societate Jeſu, præſertim vero Suareſium, Vaſquez, Aquavivam, &, qui omnium primus commemorandus erat, Ven. Bellarminum, qui de Te quidem nonniſi cum laude locuti ſunt. Ut pateat ex eadem Societate nonnullos in carpenda doctrina tua plus æquo liberiores a viris ſummis, atque clariſſimis ſui in-

inſtituti, atque Ordinis præclariſſimi penitus deſciviſſe. Neque vero putandum eſt, ſanctos Patres, & Theologos præclariſſimos in Te uno tam impenſe laudando inconſulto, vel temere, quod vulgus hominum ſolet, non maturo conſilio, aut re diligentiſſime perpenſa, atque ad trutinam revocata deſcendiſſe. Norant etenim ex Cœleſtino Romano Pontifice Te quidem ſiniſtræ ſuſpicionis rumore nuſquam fuiſſe conſperſum. Norant ex Hieronymo Te unum antiquæ rurſus fidei conditorem extitiſſe. Norant denique ex S. Prudentio divinarum ſcientiarum arcana neminem tam exquiſite luſtraſſe, aut verius inveniſſe, ubi de Chriſti gratia diſputatur. Merito ergo noſtri hujus ævi Theologus præclariſſimus Jo. Laurentius Berti (quem nobis nuper ereptum vehementer dolendum eſſet, niſi ſatis firma ſpes eſſet, eum, ut olim inſtituto, atque ordine, ita nunc etiam animorum felicitate, pro ſua pietate ac religione Tibi eſſe conjunctum) Te unum ſemper maxime coluit, atque a doctrinis tuis, totius eccleſiæ calculo, atque auctoritate firmatis, vel hilum diſcedere, vel tranſverſum unguem, in ſuis de Theologicis diſciplinis eruditiſſimis libris piaculum duxit: nihil in iis affirmans, aut pronuncians, præſertim in controverſiis de gratia Chriſti, quod aut e libris tuis depromptum non eſſet, aut doctrinæ tuæ adprime non eſſet conforme. Quo factum eſt, ut ejus volumina, quamvis obtrectatorum calumniis ſemel iterumque impetita, tua præſertim ope, ac præſidio munita, tamquam aurum in fornace per ignem probata, lucidiora ſemper emerſerint. Hæc porro eadem, mole quidem longe imminuta, ſtylo autem, atque ordine ad captum adoleſcentium, quorum gratia in epitomen digeſta ſunt, magis accommodata Tibi ſiſtere audeo, Præſul ſanctiſſime, utque ea, qua polles pietate, atque auctoritate, & hilari animo excipias, & ab malignantium morſibus tuearis, rogo, obteſtorque. Sic enim, & animum labori adjeceris, & me quidem Tibi in Deo optimo maximo, cui ſemper adſtas, ita devinxeris, ut nunquam diſſolvi queam.

AU-

AUCTOR SYNOPSEOS THEOLOGIÆ CANDIDATIS

S. D. P.

INTER tam multos, qui de rebus theologicis, recepta Scholarum methodo, hac noſtra ætate ſcripſere, neminem veſtrum latere arbitror, quantam ubique laudem ſit conſecutus noſter Joannes Laurentius Berti, quem ingenti literariæ Reipublicæ damno nobis ereptum boni omnes vehementer dolent; nos autem qui ejus ſuaviſſima conſuetudine diutius aliquando uſi fuimus, vix fieri poteſt, ut a lacrymis temperemus. Una ſiquidem hæc ſemper fuit ſapientum vox, atque doctorum hominum commune ſuffragium, quos de Theologicis diſciplinis inſcripſit, libros tanta rerum, atque verborum copia, tamque omnigena eruditione refertos eſſe, ut non tam adoleſcentibus imbuendis, quorum gratia conſcripti ſunt, quam provectioribus Theologis exornandis, aptiſſimi videri poſſint. Itaque vix editi in lucem, avidiſſime imprimis, non modo a noſtratibus, ſed ab iis etiam, quos ſtudia partium in diverſa trahunt, apertis, ut ajunt, ulnis excepti ſunt, atque eorum fama longe, lateque diffuſa, ampliſſimos Italiæ fines, illuſtriores Europæ regiones, atque ipſas etiam novi Orbis remotiſſimas oras ocior Euro pervaſit. Quo factum eſt, ut diſtractis hac illac pene innumeris exemplaribus, non ſemel, aut bis, ſed pluries, repetita vice, publicam lucem aſpexerint. Interim Magni Auguſtini placita, præſertim vero ſolidiſſimum, quod a majoribus noſtris accepimus, de divina gratia ſyſtema, altiſſima quadam in luce poſitum, probari impri-

mis, ac ſuſcipi a doctis viris, laudari, ad aſtra rapi, quid verbis eſt opus? unum eſſe quod diligunt Dii: *lubet namque in re ſeria Comici verbis uti. Quamvis enim non defuerint lividi obtrectatores, qui illud tamquam violatæ fidei poſtulare auſi fuerunt, objectam tamen calumniam ita in adverſarios intorſit cl. auctor in ſuo Syſtem. vind., ut eorum inſcitiam ubique prodat, ſuamque orthodoxiam graviter atque inconcuſſe tueatur. Quæ cum ita ſint, mirandum plane non eſt, ſapientiſſimos Auguſtiniani Ordinis moderatores, quorum auctoritate, atque opera ea volumina prodiere, & illa ſummopere commendaſſe, & quod rei caput eſt, ad ipſa, veluti ad lydium lapidem, omnes in poſterum Theologicas exercitationes eſſe exigendas, omnino ſanxiſſe: ne ulla ſubinde dogmata in ſcholis illis aut exciperent Theologiæ candidati, aut traderent præceptores, quam quæ e puriſſimis D. Auguſtini fontibus derivata, Bertius ipſe in libris ſuis, quaſi pretioſa quædam libamina, guſtanda omnibus propinaret. Quo factum eſt, ut non ipſæ modo Italicæ, ſed plures etiam quam longe diſſitæ noſtri Ordinis Academiæ nonniſi Theologicas hujus viri doctiſſimi diſciplinas undique perſonarent. Inde vero quantum aut Ordini emolumentum, aut auctori decus acceſſerit, non eſt cur ego fuſiori ſtylo declarare contendam. Nam quod ejus libri vix editi in lucem, velut altera ſciendi, aut docendi lex, a plurimis, iiſque doctiſſimis ſuſpiciantur; ipſe vero, nedum Florentiæ & Piſis, ubi illum identidem cujuſvis Ordinis viri ſpectatiſſimi conſulere de rebus eccleſiaſticis quaſi Oraculum ſolebant, ſed ubique terrarum apud ſuos, extraneoſque uti præcipuus inſtitutor, ac magiſter a compluribus habeatur: planam omnibus, ac tutam pandens, ſive demonſtrans viam, qua ad ſubli- miores, penitioreſque Auguſtini doctrinas certiſſime pervenitur; hæc, inquam, laus & decus eſt Auctori noſtro pene dixerim ſingulare, quodve, aut nulli antea, aut paucis admodum in vivis contigiſſe memoriæ proditum eſt. Nec minor inde Ordini, ejuſque alumnis utilitas, præſertim ſacræ Theologiæ Candidatis, acceſſit. Quantum enim ex methodi perſpicuitate, ex verborum delectu, ex*

ipſa denique unitate, ac ſoliditate doctrinæ, quibus proculdubio plurimis hujus aut ſuperioris ævi Theologis hic noſter longe antecellit, emolumenti aut commodi ab unoquoque percipi poſſit, nemo non videt. Ex quo enim in ſcholis aliquibus libri de Theologicis diſciplinis *traditi ſunt, certum eſt ex iis omnem, ſi qua forte ſupererat, procul exulaſſe barbariem, & abjectis plurimis puerilibus triticis, ac* ſophiſmatum fæcibus, *quæ, ut optime Canus ait*, ad riſum viros doctos incitant, & delicatiores ad contemptum (*quibuſve ſcholaſticorum nonnulli, dum vanam ſubtilitatem oſtentant, a gravitate illa ac majeſtate, in theologicis palæſtris omnino ſervanda, quam longe abſunt*) *ſtyli venuſtatem, atque elegantiam, linguarum peritiam, ſacræ eruditionis ſtudium, divinorum librorum, ſanctorum Patrum, atque eccleſiaſticæ hiſtoriæ aſſiduam lectionem, ſanam denique, ſolidamque doctrinam theologicam, ſuam in iis veluti ſedem, ac domicilium hæreditario jure fixiſſe. Verum, etſi meſſis hæc multa eſt, & quæſtus uberrimus, longe tamen plures, & ſuaviores ex libris illis capere fructus poſſet ſtudioſa juventus, ſi ſtato Scholarum curriculo aut tempore illos ex integro excurrere poſſet, aut memoriæ mandare. Hæc ſane mens, hoc ſcopus Auctoris fuit, ut ipſe ſcribit Proleg. c. 6. Sed, ut in longo quodam itinere, quod plures una ſuſcipiunt, partim ob plurimas, quas aut mos, aut neceſſitas exigit moras, ſive ſtationes, partim quod ex ipſis viatoribus non omnes eadem vi, aut virtute præpollent, ſæpe contingit, ut, dum infirmiorum tarditati conſulitur, robuſtiorum alacritati obſecundari non poſſit, neque itineris meta certo tempore attingi; ita plane in ipſo theologico ſtadio frequenter uſuvenit. Nam & plurimas ceſſationes ſæpe neceſſitas, ſæpe lex altera, mos ipſe, ſive uſus invexit, quibus ſtudiorum curriculum non parum intermittitur: & ipſi quoque Theologiæ candidati non eodem omnes ingenii acumine, aut viribus pollent; ut pari gradu eandem poſſint metiri viam; quapropter ex iis non pauci exacto theologicorum ſtudiorum curriculo vix medium conficiunt theologicum ſtadium, plurima præterire coacti, quæ iis imbuendis, atque formandis ſum-*

mopere contuliſſent. Cui ſane graviſſimo incommodo cum non alia via occurri poſſe proſpicerem, niſi accurata librorum illorum ſynopſi, quæ ab iis etiam, qui non tam acre a natura ingenium ſortiti ſunt, facile excurri poſſet, manum operi admovere tentavimus. Qua in re, ſicuti provinciam ſenſimus cepiſſe duram, quod pares non ſuppetant tanto oneri vires, ita mirifice recreati ſumus ob eam præcipue, quæ vobis exinde accedere poſſet, utilitatem, ſi res contingeret ex ſententia. Hac itaque ſpe erectus animus, ſubinde auctus, & confirmatus poſtremo eſt. Cum enim anno elapſo primum quaſi ſpecimen noſtri hujus conatus, non tam legendum, quam corrigendum doctiſſimis viris Romæ eſſet oblatum, & ab iis perbenigne fuit exceptum, & nobis ea de re epiſtolæ redditæ ſunt humanitatis plenæ, & officii, atque amoris erga nos ſui: quibus & labori ſtimulus eſt ſuperadditus, & fractæ antea vires adeo viſæ ſunt reſtitutæ, ut quod iis maxime in votis erat, a nobis, quaſi periculum facturis, ad exitum, Deo juvante, magna ex parte perductum ſit. En itaque ſtudioſiſſimi juvenes a pluribus expetita, vobis autem, ut ſpero, apprime utilis & neceſſaria librorum XXXVII. *de Theologicis diſciplinis, quoad licuit per vires, accurata Synopſis. Quam tamen non quaſi rem noſtram, ſed ut germanum clariſſimi Auctoris fœtum ſpectare debetis. Si enim pauca admodum excipiantur, quæ aut e noſtro adjecimus penu, aut aliunde fuimus mutuati; cetera vero omnia, doctrinas nempe, atque ſententias, ſæpe etiam verba ipſa, ab eo in hanc noſtram epitomen fuiſſe translata, ſola utriuſque lectione poterit unicuique eſſe compertum; hoc uno diſcrimine, quod inter fontem, rivulumque intercedit. Nam ille & vividiores præbet latices, & multo copioſiores; iſte vero eaſdem aquas, ſed diſpartitas ſuppeditat, atque imminutas, adeoque teneris plantis, atque fruticibus irrigandis fortaſſe aptiores. Hinc facile intelligetis, non eo ſane conſilio hanc epitomen prodiiſſe, ut redundantia, aut ſuperflua ab iis libris ſubtraherentur: quis enim fluminis, aut fontis aquas ſuperfluas dixerit, quod ex iis, nedum flores, aut plantæ irrigari, ſed agri etiam, &*

pra-

prata bibere poſſint, & *copioſe inundari? Nibil ergo in libris illis occurrit*, *quod æqua lance*, *aut librato judicio non fuerit expreſſum*: nihil aut ſpongia dignum, aut criſi. *Verum*, *cum inter tam multa*, *quæ ibi expenduntur*, *nonnulla etiam occurrant vel minus præcipua*, *vel non ita neceſſaria*, *ut ſine iis controverſiæ ſtatus percipi*, *aut lis dirimi omnino non poſſit*; *horum plura brevitatis ſtudio aut prorſus omiſimus*, *aut extremis*, *ut ajunt*, *labiis ſolummodo delibavimus*; *ut tyrones noſtri Auctorem conſulant quam ſæpiſſime*; *atque ex fonte ipſo copioſiores aquas ebibant*, *quarum nos pocula*, & *hauſtus ad menſuram exhibuimus*. *Si quæ ergo aut ſubobſcure*, *aut implicite a nobis reddita alicubi eſſe forte contigerit*, *ea ab Auctore ipſo lucem poterunt*, *ſeu claritatem identidem mutuari*. *Quamvis enim is nobis animus*, *is etiam noſter conatus fuerit*, *ut Synopſis hæc noſtra perſpicuitati æque*, *ac brevitati conſuleret*, *non tamen mente excidit vulgatum illud Venuſini proloquium*: brevis eſſe laboro, obſcurus fio. *Jamdudum*, *opinor*, *noſtis*, *juvenes ornatiſſimi*, *quonam conſilio*, *aut animo*, *manum huic operi admoverimus*, *nunc qua ratione*, *ac via nobis ſit incedendum*, *paucis aperiemus*. *Tomis quinque univerſum opus complectimur*, *quorum ſinguli ſingulis annis a quovis vel mediocri ingenio commode excurri poterunt*. *Tot enim continebit tomus quilibet tractationes*, *aut libros*, *quot perfici poſſunt in iis omnibus anni feriis*, *in quibus de more liberalibus diſciplinis dare operam*, *ſtatutis legibus*, *præſcriptum eſt*. *Erit itaque tomus primus*: *De Deo uno ac trino*, *atque univerſorum conditore*. *II. De originali peccato*, *de gratia* & *arbitrio*, *de legibus*, *atque humanis officiis*. *III. De Incarnatione*, *de Sacramentis in genere*, *ac de Baptiſmo*. *IV. De Confirmatione*, *Euchariſtia*, *ac de reliquis ſacramentis*. *V.*, *ſive poſtremus tempore*, *ſed ordine primus erit de locis Theologicis*, *quos cl. Auctor jamdiu ſpoponderat*, *ſed variis diſtentus curis*, *aliiſque edendis opuſculis aſſidue occupatus*, *ut ipſe ſcribit in Scholio ultimo Proleg. Venet. ed.*, *nunquam perfecit*. *Reliquum eſt*, *ut de methodo ac ſtylo*, *quo in hac noſtra Synopſi adornanda uſi ſumus*, *pauca dicamus*.

Auctoris partitionem in libros XXXVII, *retinuimus, ſed libros ipſos in certas diſſertationes, atque has in capita claritatis gratia ſecuimus. Adnotationes breviſſimas aut aliunde, aut e noſtro adjecimus penu, quibus aut quæſtionis ſtatus, aut hiſtorica ſeries perſonarum, locorum, temporum, quorum occaſione, aut contra quos inſtituta eſt diſputatio, perſpicue declaratur. Novas quaſdam diſſertationes neque omnino inutiles, aut injucundas adjecimus. Auctoris ſententias pro virili defendimus: ſcripturarum, atque SS. PP. loca, prout in auctore jacent, fideliter recitavimus, paucis quandoque brevitatis gratia ſubtractis, quæ illorum ſenſum, nec minimum immutarent. Scholaſticam methodum, quoad fieri potuit, ubique ſervavimus, reſectis tamen ſinuoſis anfractibus, atque inutili verborum ambitu, uno vel altero enthimemate, aut ſyllogiſmo, in quo totus dubitationis, aut ſolutionis cardo verſari viſus eſt, propoſitiones noſtras firmavimus: objecta vero eadem ſimplicitate propoſita, pari brevitate diluimus. Stylum adhibuimus ſimpliciorem, nec tamen omnino incomptum aut barbarum, tametſi perſpicuitati magis, quam elegantiæ ſtuduimus. Auguſtinana dogmata, quorum nonnulla œconomiæ cauſſa hinc inde agitavit cl. Auctor, tamquam per ignem ſæpe probata, pro virili tueri conati ſumus. Scholia demum, quæ poſtremæ Venet. edit. adjecta ſunt, ex propoſito brevitatis ſtudio, aut provectioribus reliquimus, aut nonniſi obiter delibavimus. Jam vero ſi quid utilitatis, aut commodi labore hoc noſtro vobis acceſſerit, Deo gratias agite, ac Patri luminum, a quo* omne datum optimum, & donum perfectum unice derivatur.

FR.

FR. FRANCISCUS XAVERIUS VASQUEZ PERUANUS SACRÆ THEOLOGIÆ MAGISTER TOTIUS ORDINIS FRATRUM EREM. S. P. N. AUGUSTINI PRIOR GENERALIS.

CUM Opus inſcriptum = Joannis Laurentii Berti Florentini Fratris Eremitæ Auguſtiniani Theologi præclariſſimi librorum XXXVII. de Theologicis diſciplinis accurata ſynopſis &c. = a Rev. Patre Magiſtro Fratre Hieronymo Buzi Provinciæ Picenæ noſtri ejuſdem Ordinis exaratum, & a duobus noſtri Sacri Ordinis Theologis a Nobis deputatis recognitum, & approbatum fuerit; Nos tenore præſentium, noſtrique muneris auctoritate facultatem facimus præmemorato Patri Magiſtro, ut Typis mandari poſſit, ſervatis tamen ſervandis, juxta Decretum Sacroſancti Concilii Tridentini de libris edendis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Datum in Conventu noſtro S. P. Auguſtini de Urbe die 23. Martii an. 1766.

FR. FRANC. XAV: VASQUEZ GEN.

Noſtri mun. aff. Sig.

Mag. Reg. F. Emmanuel M. Pignone Ord. Secr.

Reg. lib. 13.

QUA par erat fide & integritate, jubente Reverendiſſimo P. FRANCISCO XAVERIO VASQUEZ Magiſtro Generali Ordinis, vidimus & obſervavimus *Tomum I. accuratæ ſynopſeos librorum* XXXVII. *Joannis Laurentii Berti* .... *de Theologicis diſciplinis* ..... *opera ac ſtudio alterius Auguſtiniani Theologi* diligenter inſtructæ, & elaboratæ: quumque nihil in eo deprehenderimus, quod non antea in Romana eorundem librorum editione tanquam Catholicæ Fidei, & Ethicæ Chriſtianæ conſonum adprobatum fuerit, publicis formis imprimi poſſe cenſemus.

Romæ ex cœnobio Auguſtiniano VI. *Kal. Aprilis an.* 1766.

Fr. Auguſtinus Antonius Georgi Procurator generalis Ordinis Erem. S. P. *Auguſtini, Angelicæ bibliothecæ Præfectus, & publicus in Romanæ Sapientiæ archigymnaſio ſcripturæ* S. *Profeſſor.*

Fr. Auguſtinus Selmi Aſſiſtens Italiæ, Ord. Erem. S. P. *Auguſtini, & promovendorum ad epiſcopatum examinator.*

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

AVendo veduto per la fede di reviſione, ed approvazione del *P. F. Gio. Tommaſo Maſcheroni* Inquiſitor Generale del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato: *Accurata Synopſis &c. Auctore Berti &c. Tomi* 5. non vi eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo licenza a *Giuſeppe Remondini* Stampator di Venezia, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 4. Settembre 1776.

(*Alviſe Vallareſſo Rif.*
(*Andrea Tron Cav. Proc. Rif.*
(*Girolamo Aſcanio Giuſtinian Cav. Rif.*

Regiſtrato in libro a carte 326. al num. 807.

Davidde Marcheſini Segr.

IN-

INDEX

PRIMI VOLUMINIS.

LIBER I. *De exiſtentia, unitate, atque eſſentia Dei*. Pag. 2.
Diſſertatio I. *De exiſtentia Dei*. ibid.
Cap. I. *De idea Dei ingenita*. Prop. I. *Momenta, quibus ſuadetur, graviſſima ſunt*. II. *Eaque ſuppoſita, Dei exiſtentia invicte monſtratur*. III. *Idem evincitur ex idea Dei a ſenſibus hauſta*. 3
Cap. II. *De aliis contra Atheos inviciſſimis argumentis*. 11
Cap. III. *In quo Atheorum ſophiſmata diluuntur*. 15
Cap. IV. *An Dei exiſtentia ſit per ſe nota*. Prop. I. *Hæc Propoſitio*, Deus exiſtit, *eſt nobis per ſe nota*. II. *Nec poteſt Dei exiſtentia invincibiliter ignorari*. 18
Diſſertatio II. *De unitate, atque eſſentia Dei*. 22
Cap. I. *De Polytheiſmi cauſſa, & origine*. Prop. I. *Ejus auctor non fuit Enos*. II. *Nec Moyſes*. III. *Sed a Chami poſteris ortus eſt*. ibid.
Cap. II. *De argumentis, quibus Dei unitas oſtenditur*. 26
Cap. III. *In quos Polytheorum ſophiſmata diluuntur*. 29
Cap. IV. *De duobus Manichæorum principiis*. Prop. I. *Hic error a Chami poſteris ortus eſt*. II. *Malum non eſt a ſubſtantia, neque a cauſſa efficiente*. III. *Non dantur duo ſumma principia boni, & mali cauſſa*. 32
Cap. V. *De gradu conſtitutivo divinæ eſſentiæ, atque ejus nomine*. Prop. I. *Dei natura metaphyſice conſtituitur per eſſe a ſe*. II. *Dei eſſentia exprimitur hebr. voce* יהוה, *græc.* ὁ ὤν, *& latina* qui eſt. 37
LIBER II. *De divinis attributis univerſe, & ſingillatim*. 40
Cap. I. *De ineffabilitate Dei, ac ejus nominibus*. Prop. I. *Deus eſt ineffabilis*. II. *Ex Dei nominibus alia naturam exprimunt, alia attributa*. ibid.
Cap. II. *De ſimplicitate Dei*. Prop. I. *Melito Sard.*, II. *& Tertullianus vix ab errore Anthropomorph. excuſantur*. III. *Excuſatur tamen Epiphanius, & Audius*. IV. *Deus eſt purus ſpiritus, & quovis corpore expers*. 43
Cap. III. *De divinorum attributorum diſtinctione*. Prop. I. *Gilbertus Porretanus diſtinxit Deum ab eſſentia*. II. *Attributa Dei non diſtinguuntur, niſi penes connotata*. III. *Nulla eſt in Deo intrinſeca compoſitio*. 47

Cap.

Cap. IV. *De infinitate, immenſitate, atque immutabilitate Dei*. Prop. I. *Deus eſt eſſentia, & natura infinitus*. II. *Deus eſt immenſus*. III. *Deus eſt immutabilis*. 59
Cap. V. *De æternitate Dei*. Prop. I. *Deus eſt æternus, & nemo præter ipſum*. II. *Valentiniana Æonum fabula merito exploditur*. III. *Fictitium quoque eſt Palamitarum locum æternum*. 66
Cap. VI. *De infinita potentia Dei*. Prop. I. *Deus habet infinitam potentiam*. II. *Poteſt Deus plura facere, quæ non facit*. III. *Et meliora iis, quæ fecit*. 70
Cap. VII. *De ſumma Dei veracitate*. Prop. *Deus mentiri nequit*. 77
Cap. VIII. *De perfectione & pulchritudine Dei*. Prop. I. *Deus & creaturæ non ſunt aliquid ſolo Deo perfectius*. II. *Eſt in Deo ſumma pulchritudo*. 81
LIBER III. *In quo de viſione Dei diſputatur*. 84
Diſſertatio I. *De poſſibilitate intuitivæ viſionis*. ibid.
Cap. I. *De naturæ vi relate ad viſionem intuitivam*. Prop. I. *Nequit creata mens Deum videre ſola naturæ vi*. II. *Imo nequit a Deo creatura produci, quæ id naturaliter poſſit*. 85
Cap. II. *De ſupernaturali lumine*. Prop. I. *Poteſt creata mens ſupernaturaliter Deum videre*. II. *Non tamen comprehendere*. 88.
Cap. III. *De lumine gloriæ, quo creatura Deum videre poteſt*. Prop. *Lumen gloriæ eſt ipſe Deus affulgens menti beatorum*. 92
Cap. IV. *De fide PP. circa Dei viſionem*. Prop. I. *Chryſoſtomus non negavit viſionem intuitivam, ſed comprehenſivam*. II. *Nec eam impugnavit Theodoretus*. III. *Neque Hieronymus*. 98
Cap. V. *De mente Auguſtini circa viſionem Dei per oculos corporis*. Prop. I. S. P. A. *aſſeruit, Deum eſſe inviſibilem corporeis oculis*. II. S. P. *Scholaſticorum ea de re argumenta ſuppeditat*. III. S. P. *non definiit, an corpora reſurgentium ſpiritalia ſint futura?* IV. *Sed licet id non definierit, oſtendit tamen ſibi non probari hanc ſententiam*. 101
Diſſertatio II. *De exiſtentia intuitivæ viſionis*. 108
Cap. I. *De viſione Dei aliquibus in hac vita conceſſa*. Prop. I. *Non deſunt momenta, quæ id ſuadent de Moyſe, Paulo &c.* II. *Nec alia momenta deſunt, quæ negant*. ibid.
Cap. II. *De Elia, & Enoch*. Prop. *Dei viſione nondum fruuntur Elias, & Enoch*. 112
Cap. III. *De Millenariorum ſententia*. Prop. *Fictitium eſt regnum mille annorum a Cerintho, & Papia excogitatum*. 115
Cap. IV. *De ſanctorum viſione ſtatim poſt mortem*. Prop. *Hanc obtinent animæ plane purgatæ ſtatim poſt mortem*. 119

Cap. V. *De Ambroſii, Auguſtini, & Bernardi ſententia*. Prop. I. *De animarum beatitudine catholice ſentit Ambroſius*. II. *Auguſtinus*. III. *Et Bernardus*. 126
Cap. VI. *De Joannis XXII. ſententia*. Prop. *Jo. XXII. neque ut privatus doctor catholico dogmati adverſatur*. 130
Cap. VII. *De inæqualitate viſionis beatificæ*. Prop. I. *Inæqualibus meritis inæqualis gloria rependitur*. II. *Cujus rei moralis cauſſa eſt meritum, efficiens gloriæ lumen*. 133
Cap. VIII. *De beatificæ viſionis objecto*. Prob. *Nequit eſſentia Dei videri ſine attributis, aut perſona ſine alia*. 136
Liber IV. *Ubi de ſcientia Dei diſputatur*. 139
Diſſertatio I. *De exiſtentia, eſſentia, objecto, & proprietate ſcientiæ Dei*. ibid.
Cap. I. *De exiſtentia, & eſſentia ſcientiæ Dei*. Prop. I. *Eſt in Deo omnis ſcientiæ plenitudo*. II. *Scientia Dei eſt ejus ſubſtantia connotans objecta intelligibilia*. 140
Cap. II. *De objecto ſcientiæ Dei*. Prop. I. *Deus ipſum cognoſcit, & comprehendit*. II. *Poſſibilia, futura, præterita, & præſentia*. III. *Futura contingentia, & conditionata*. IV. *Etiam ſecreta cordium*. 142
Cap. III. *De præſcientia Dei una cum animorum libertate conjuncta*. Prop. *Ex Dei præſcientia non tollitur animorum libertas*. 146
Cap. IV. *De præſentia creaturarum in æternitate*. Prop. I. *Creaturæ ſunt æternitati præſentes, prout hæc omnia comprehendit*. II. *Non vero prout æternitati coexiſtunt*. III. *Nec prout videntur ab æterno in propria menſura*. 148
Diſſertatio II. *De medio divinæ ſcientiæ*. 150
Cap. I. *De modo, quo Deus videt creaturas*. Prop. I. *Deus videt omnia in ſe ipſo*. II. *Deus videt creaturas in ſeipſis in ſenſu Ariminenſis*. ibid.
Cap. II. *De futuris liberis naturalibus*. Prop. I. *Deus non videt futura illa in decretis prædeterminantibus*. II. *Non eſt ab hac ſententia alienus S. Thomas*. 152
Cap. III. *De malis culpæ*. Prop. I. *Deus ea non videt in decreto prædeterminante*. II. *S. Thomas certo non adſtruit phyſicam præmotionem ad peccati materiale*. 158
Cap. IV. *De futuris ſupernaturalibus naturæ innocentis*. Prop. I. *Perſeverantiam creaturæ innocentis non vidit Deus in decreto abſoluto*. II. *Idem cenſuit S. Thomas*. III. *Et Ægidius Rom.* 164
Cap. V. *In quo argumenta oppoſita diluuntur*. 170
Cap. VI. *De futuris contingentibus*. Prop. I. *Scientia media aliquo ſenſu poteſt admitti*. II. *Cognitio peccatorum non ſpectat ad ſcientiam mediam*. III. *Non datur ſcientia media in ſenſu Moliniano*. 175

Cap.

Cap. VII. *Futura ſupernaturalis naturæ lapſæ Deus videt in decreto prædeterminante.* 177
Cap. VIII. *Ubi Mediſtarum objecta diluuntur.* 181
Cap. IX. *De modo conciliandi libertatem cum divinis præfinitionibus.* 185
Liber V. *Ubi de voluntate Dei diſputatur.* 190
Cap. I. *De divino beneplacito erga hominum ſalutem.* Prop. I. *Deus voluntate antecedente vult omnes homines ſalvos fieri.* II. *Eaque voluntas eſt in Deo vera & propria.* ibid.
Cap. II. *De amore ac providentia Dei.* Prop. I. *Deus amat creaturas propter ſe.* II. *Eaſque etiam minimas gubernat.* 197
Cap. III. *De libertate divinæ voluntatis.* Prop. I. *Eſt in Deo libertas.* II. *Eaque eſt actus voluntatis creaturas connotans.* 202
Liber VI. *De inſcrutabili Prædeſtinationis myſterio.* 206
Diſſertatio I. *De prædeſtinatione electorum ad vitam.* 208
Cap. I. *De exiſtentia, nomine, eſſentia, ac definitione prædeſtinationis.* Prop. I. *Datur hæc prædeſtinatio.* II. *Et multiplex eſt.* III. *Recte definitur ab Auguſtino.* IV. *Spectat ad intellectum & voluntatem.* ibid.
Cap. II. *De Ambroſii Catharini ſententia circa nomen prædeſtinationis.* 211
Cap. III. *De cauſſis Prædeſtinationis.* Prop. I. *Fictitia eſt animarum præexiſtentia.* II. *Non prædeſtinantur electi ex prævisis meritis arbitrii.* III. *Neque ob præſcientiam fidei &c.* IV. *Neque ex bono arbitrii uſu.* V. *Neque ob opera moralium virtutum.* 213
Cap. IV. *Prædeſtinatio ad gloriam præcedit prædeſtinationem ad gratiam.* 216
Cap. V. *Ex ſacris literis conſtat, prædeſtinationem ad gloriam eſſe in hoc ſtatu gratuitam.* 217
Cap. VI. *Idem evincitur apertiſſime ex Auguſtino.* 222
Cap. VII. *De aliorum PP. ſententia.* Prop. I. *De PP. ante Pelagium non debemus eſſe ſolliciti.* II. *Nec de Origene.* III. *PP. alii catholice exponi poſſunt.* IV. *PP. poſt Auguſtinum gratuitam prædeſtinationem tradidere.* 228
Cap. VIII. *Gratuita prædeſtinatio ad gloriam ratione theologica comprobatur.* 231
Cap. IX. *De Petavii retractatione.* Prop. *Momenta, quibus Petavius ſuam retractavit ſententiam, leviſſima ſunt.* 233
Cap. X. *Merita Chriſti ſunt noſtræ juſtificationis cauſſa.* 235
Cap. XI. *Utiles ſunt prædeſtinatis orationes ſanctorum.* 236
Cap. XII. *De variis prædeſtinationis effectibus.* Prop. I. *Effectus primarii ſunt vocatio, juſtificatio, & glorificatio.* II. *Subſtantia prædeſtinat..., & dona naturæ.* III. *Permiſſio etiam peccati.* 237

Cap.

Cap. XIII. *Præd. ex parte Dei, & hominis eſt immutabilis.* 239
Cap. XIV. *De Prædeſtinatianæ hæreſeos pſeudo-hiſtoria.* Prop. I. *Nulla fuit in Adrumetino Monaſt. hæreſis Prædeſtinatiana.* II. *Neque ſub Cæleſtino I. erupit in Galliis.* III. *Neque Gotheſcalcus fuit Prædeſtinatianus.* 241
Cap. XV. *Opportunum eſt populis prædicare prædeſtinationem gratuitam, ſi id fiat prudenti ex Aug. monitis temperamento.* 247
Cap. XVI. *De numero ac ſignis prædeſtinatorum.* Prop. *Horum numerus magnus eſt, ſed valde exiguus, ſi comparetur numero electorum.* 250
Diſſertatio II. *De prædeſtinatione impiorum ad mortem.* 251
Cap. I. *De reprobatione poſitiva Calviniana ſententia eſt execrabilis.* ibid.
Cap. II. *De Reprobatione negativa.* Prop. *Hæc ex parte reprobi fit ob originalem culpam.* 254
Cap. III. *De reprobationis effectibus, reproborum numero, & via perditionis.* 260
LIBER VII. *De fide Trinitatis contra Judæos, & Hæreticos.* 262
Diſſertatio I. *De Trino divinarum perſonarum numero.* ibid.
Cap. I. *Unde Trinitas perſonarum poſſit oſtendi.* Prop. I. *Trinitas perſonarum oſtenditur ex v.* 1. *Geneſ.* In principio &c. II. *Ex v.* 26. Faciamus hominem &c. III. *Ex Gen.* 19. Dominus pluit ſulphur a Domino. IV. *Et ex aliis locis.* 263
Cap. II. *De Judæorum, ac Sabellianorum augmento ex Dei unitate petito.* 268
Cap. III. Prop. I. *Ex novo Teſtamento Trinitas perſonarum oſtenditur.* II. *Germanus eſt v. 7. ep. 1. c. 5. Jo.* III. *Idque PP. agnovere.* IV. *Ex laud. verſu perſonarum diſtinctio demonſtratur.* 270
Cap. IV. *Ubi ſolvuntur hæreticorum ſophiſmata ex novo Teſtam.* 275
Cap. V. *De PP. traditione.* Prop. *Veteres Patres catholice de Trinitate ſenſere.* 278
Cap. VI. *Trinitatis myſterium, licet incomprehenſibile, non eſt denegandum.* 279
Cap. VII. *Socinianorum ſophiſmata diluuntur.* 281
Diſſertatio II. *De perſonarum divinitate.* 287
Cap. I. *De Verbi divinitate.* Prop. *Verbum erat, antequam de Virgine naſceretur.* ibid.
Cap. II. *Deo Patri eſt filius, verus, proprius, & naturalis.* 291
Cap. III. *Ubi Wolzogenii ſophiſmata diluuntur.* 295
Cap. IV. *Filium eſſe Patri conſubſtantiale demonſtratur.* Prop. I. *Ex Dei nominibus.* II. *Ex attributis Dei.* III. *Ex Dei operibus.* IV. *Ex filii æqualitate cum Patre.* 297

Cap.

Cap. V. *In quo Arianorum objecta ſolvuntur.* 301
Cap. VI. *De voce ὁμοούσιον.* Prop. *A Nicæna Syn. rite receptum eſt hoc vocabulum.* 306
Cap. VII. *De Spiritu* S. Prop. *Spiritus S. eſt ſubſiſtens perſona.* 309
Cap. VIII. *De Spiritus S. Divinitate.* Prop. I. *Ex ſacris literis oſtenditur.* II. *Nec non ex celebri loco Act.* 5. 3. *&* 4. III. *Tandem ex traditione.* 314
Cap. IX. *Ubi objecta Pneumatomachorum ſolvuntur.* 317
Cap. X. *De proceſſione Spiritus S.* Prop. *Spiritus S. a Patre Filioque procedit.* 319
Cap. XI. *In quo Græcorum ſophiſmata diluuntur.* 321
Cap. XII. *De particula* Filioque. Prop. *Ea rite addita eſt Symbolo.* 325
Cap. XIII. *De Filii & Spiritus S. miſſione.* Prop. I. *Pater a nullo mittimur.* II. *Filius dici poteſt miſſus ratione humanitatis.* III. *Spiritus S. mittitur a Patre, & Filio.* 328
Cap. XIV. *De Græcis latiniſque vocibus circa Trinitatis myſterium.* 330
Liber VII. *In quo PP. quorundam orthodoxia vindicatur.* 333
Diſſertatio I. *De PP. Antenicænorum orthodoxia circa Verbi & Spiritus S. divinitatem.* ibid.
Cap. I. *De Ignatio M.* Prop. I. *Ejus epiſtolæ ſunt genuinæ.* II. *Et catholicæ.* ibid.
Cap. II. *De Juſtino M.* Prop. *De Verbi divinit. catholice ſenſit.* 336
Cap. III. *De Athenagora.* Prop. *Athenagoras fuit orthodoxus.* 339
Cap. IV. *De S. Irenæo idem judicium ferendum eſt.* 340
Cap. V. *De S. Clem. Alexandrino idipſum pronunciamus.* 341
Cap. VI. *De Origene.* Prop. *Origenes ab Arianiſmi nota excuſari non poteſt.* 343
Cap. VII. *De Dionifio Alex.* Prop. *Cum Arianis non ſenſit.* 345
Cap. VIII. *De Athanaſio.* Prop. I. *Fuit & ipſe Orthodoxus.* II. *Eique abjudicatur ſymbolum ejus nomine inſcriptum.* III. *Non deſunt tamen momenta, quibus eidem adſcribitur.* 346
Cap. IX. *Baſilius M. de Spiritus S. divinitate catholice ſenſit.* 350
Cap. X. *Tertullianus, aliique PP. Occidentales de Verbi divinitate recte ſentiunt.* 351
Diſſertatio II. *De Poſt-Nicænis PP., qui Ario faviſſe dicuntur.* 354
Cap. I. *De Euſebio Cæſarienſi.* Prop. I. *A nonnullis de Arianiſmo accuſatur.* II. *Ab aliis non injuria defenditur.* ibid.
Cap. II. *De Liberio Rom. Pontifice.* Prob. I. *Subſcripſit alicui*

Sirm. formulæ. II. *Non tertiæ*. III. *Nec ſecundæ ſubſcripſit*. 358
Cap. III. *De Hoſio*. Prop. I. *Subſcripſit Arianæ impietati*. II. *in ea non obiit*. 362
Cap. IV. *De Hymno* Te Deum &c. Prop. *Eſt revera Ambroſii & Auguſtini*. 364
LIBER IX. *De Scholarum placitis circa Trinitatis myſterium*. 366
Cap. I. *Nequit intellectus naturaliter aſſequi Trinitatis myſterium*. ibid.
Cap. II. *De numero ac principio divinarum proceſſionum*. Prop. I. *Datur in Deo verum generationis & ſpirationis principium*. II. *Sed hoc non eſt ſola hypoſtaſis*. III. *Nec ſola natura*. IV. *Non eſt in Deo principium* quod *a princ.* quo *diſtinctum* complexe. 369
Cap. III. *Cur ſolus filius genitus dicatur, non extat ratio evidens*. 373
Cap. IV. *Si Spiritus S. a Filio non procederet, non eſſet ab eo diſtinctus*. 374
Cap. V. *De exiſtentia, numero, ac perfectione div. relationum*. 377
Cap. VI. *Quot nam ſint in Deo ſubſiſtentiæ?* 378
Cap. VII. *De proſcriptionibus ad ſcite diſſerendum de Trinitate*. 379
LIBER X. *De Angelis*. 383
Diſſertatio I. *De Angelorum exiſtentia, atque eſſentia*. ibid.
Cap. I. *De Angelorum exiſtentia*. Prop. I. *Ex ſacris literis oſtenditur*. II. *Nequit tamen ſola ratione demonſtrari*. 384
Appendix. Prop. I. *Michael Arch. non eſt Dei filius, ſed creatura*. II. *Nec Gabriel increatus Spiritus, ſed creatus*. 386
Cap. II. *Angeli ſunt natura incorporei*. 391
Cap. III. Prop. I. *Angeli dici poſſunt multimode mortales*. II. *Et immortales*. 394
Cap. IV. *De indifferentia angelorum*. Prop. I. *Poſſunt plures angeli in eadem ſpecie multiplicari*. II. *Probabilius eſt tamen, eos non ſpecie, ſed qualitate differre*. 395
Cap. V. *De angelorum numero*. Prop. *Non eſt major numero hominum numerus angelorum*. 397
Cap. VI. *De tempore ac loco, quo angeli producti ſunt*. Prop. *Probabile eſt, eos cum rebus corporeis fuiſſe productos*. II. *Id tamen ad fidem non ſpectat*. III. *Nec ſpectat ad fidem, eos fuiſſe in empyreo creatos*. 398
Diſſertatio II. *De proprietatibus angelorum*. 401
Cap. I. *De medio cognitionis angelorum*. Prop. *Angelorum cognitio fit per ideas innatas*. 402
Cap. II. *De ejus objecto*. Prop. *Angeli ignorant ſecreta cordis*. 403
Cap. III. *Angeli ignorant futura contingentia: ubi de divinatione*. 406

Cap. IV.

Cap. IV. *De locutione angelorum*. Prop. I. *Datur quædam locutio angelorum*. II. *Sed modus incertus eſt*. 408
Cap. V. *De ang. arbitrio*. Prop. *Horum voluntas mutabilis eſt*. 410
Cap. VI. Prop. I. *Angeli vera aliquando aſſumunt corpora*. II. *At non ſunt in loco per extenſionem*. III. *Sunt tamen definito loco præſentes*. IV. *Sunt etiam in loco per contactum ſubſtantia, & virtute*. 412
Cap. VII. *De gratia angelorum*. Prop. I. *Angelus in ſua creatione habuit gratiam actualem*. II. *Probabiliter habuit etiam habitualem*. 416
Cap. VIII. *De angelorum beatitudine*. Prop. I. *Auguſt. non cenſet, angelos conditos eſſe plene beatos*. II. *Iis tamen tribuit ſupernaturalem beatitudinem inchoatam*. III. *Tum etiam beatitudinem naturalem*. 419
Cap. IX. *De merito ac demerito angelorum*. Prop. I. *Angeli peccavere, & meruere initio temporis*. II. *Non tamen in primo inſtanti angelico*. 422
Cap. X. *De angelorum culpa*. Prop. I. *Veriſimile eſt, Satanam fuiſſe aliis ſpiritibus nobiliorem*. II. *Angelorum peccatum fuit ſuperbia*. III. *Nom omnes dæmones in abyſſum dejecti ſunt*. 425
Cap. XI. *De pœna peccati angelorum*. Prop. I. *Ignis inferni eſt æternus*. II. *Et corporeus, ſed hoc de fide non eſt*. 427
Cap. XII. *De angelorum hierarchia, & miſſione*. Prop. I. *Novem ſunt ordines angelorum*. II. *Qui ex quovis ordine a Deo mittuntur*. 434
Cap. XIII. *De angelorum cuſtodia, & dæmonum fraude*. Prop. I. *Cuique fidelium a Deo deſtinatur angelus cuſtos*. II. *Deſtinatur etiam cuique hominum, non a Deo, ſed a dæmone angelus malus*. 437
Cap. XIV. *De mirabilibus dæmonum*. Prop. I. *Dæmones plura faciunt mirabilia, non tamen vera miracula*. II. *Hæc tamen patrare poſſunt etiam impii*. III. *Mira dæmonum a Dei miraculis differunt*. IV. *Atque hæc ſunt veræ religionis characteres & notæ*. 439
Cap. XV. *De Magia*. Prop. I. *Datur Magia naturalis*. II. *Datur Magia ſupernaturalis & ſuperſtitioſa*. III. *Magica opera a dæmone fiunt*. IV. *Hæc Magia continet dæmonum cultum*. V. *Et a poſteris Cham derivata eſt*. VI. *Magia eſt deteſtabilis*. 444
LIBER XI. *De rerum aſpectabilium productione, & ætate*. 446
Diſſertatio I. *De mundi creatione*. 447
Cap. I. *De creationis hiſtoria*. Prop. *Hæc a Moyſe eſt repetenda*. ibid.

Cap. II. *De diebus creationis*. Prop. I. *Immerito carpitur Auguſtini de ſimultanea creatione ſententia*. II. *Eaque eſt ab errore immunis, & certa*. III. *Non debet tamen oppoſita ut falſa refelli*. 450
Cap. III. *De rebus a Deo productis*. Prop. *Horum principium eſt aqua*. 455
Cap. IV. *De Paradiſo voluptatis*. Prop. I. *Paradiſus fuit locus corporeus*. II. *Et probabiliter ſupra montes Armeniæ poſitus*. 457
Cap. V. *De creationis tempore*. Prop. *Mundus verno tempore factus eſt*. 460
Diſſertatio II. *De mundi ætate ac duratione*. 462
Cap. I. *An mundus condi potuerit ab æterno?* Prop. *Omnia in tempore condita ſunt*. 463
Cap. II. *De mundi epochis illuſtrioribus*. 466
Cap. III. *De mundi conflagratione*. Prop. *Incertus eſt finis mundi*. 469
Liber XII. *De Protoparentibus hominum Adamo & Eva*. 471
Diſſertatio I. *De exiſtentia, & eſſentia primi hominis*. ibid.
Cap. I. *De Adami productione*. Prop. *Adam fuit omnium parens*. ibid.
Cap. II. *De Adæ plaſmate, & Evæ formatione*. Prop. I. *Corpus Adæ nec infantibus membris, nec giganteis perfectum eſt*. II. *Nec fuit androgynum*. III. *Evæ productio literaliter exponi debet*. 474
Cap. III. *De natura animæ*. Prop. I. *Anima eſt ſpiritalis, & incorporea*. II. *Non eſt portio divinæ ſubſtantiæ*. 477
Cap. IV. *De animarum origine*. Prop. I. *Animæ creatæ non ſunt extra corpora*. II. *An anima ex nihilo creetur, incertum, ſed de fide eſt non propagari ſemine corporali*. 479
Cap. V. *De immortalitate animæ*. Prop. *Anima ſemper vivit*. 485
Cap. VI. *De Pythagorica metempſychoſi*. Prop. I. *Hæc fictitia eſt*. II. *Non ſecus ac Platonica revolutio*. 486
Diſſertatio II. *De proprietatibus primi hominis*. 488
Cap. I. *De imagine Dei in homine*. Prop. I. *Hæc imago eſt in anima ejuſque potentiis*. II. *Sed complectitur etiam dona gratiarum*. III. *Adam etiam cum gratia ſanctificante productus eſt*. ibid.
Cap. II. *De gratia actuali Adami*. Prop. I. *Hæc Adæ non defuit*. II. *Sed non fuit prædeterminans*. 492
Appendix *ad prop. c. II. ubi Chignolius refellitur*. Prop. I. *Ex actis Congreg. de Aux. conſtat, Aug. locis de Corr. & gr. noſtram ſententiam non infirmari*. II. *Nec infirmatur ex aliis Chignolii argumentis*. 498

Cap. III.

Cap. III. *De Adami immortalitate*. Prop. *Adam fuit gratia, non natura immortalis*. 503
Cap. IV. *De libertate primi hominis*. 505
Cap. V. *De propagatione ſtatus innocentiæ*. Prop. *Hæc fuiſſet in eo ſtatu etiam per copulam conjugalem*. 508
Diſſertatio III. *De Adæ tranſgreſſione, pœna, ac reſipiſcentia*. 508
Cap. I. *De mandato Dei, de tentatione ſerpentis, & Adæ culpa*. Prop. I. *Æqua fuit lex Adæ lata de ligno non comedendo*. II. *Suaſor peccati fuit diabolus uſus vero ſerpente tamquam organo*. III. *Adæ culpa plura complectitur, & præcipue ſuperbiam*. 509
Cap. II. *De pœnis peccati Adæ*. Prop. I. *Mors eſt pœna peccati*. II. *Item ignorantia*. III. *Et concupiſcentia*. IV. *Nec non pudor nuditatis*. 511
Appendix *ad Cap. præced.* Prop. I. *Sententia, quæ ſtatum impugnat puræ naturæ, Auguſtini principiis ſubnixa eſt*. II. *Eaque a Bajano errore quam longe abeſt*. III. *Hujuſque ſententiæ momenta a cl. Theologis propugnantur, aut a proſcripto dogmate declarantur immunia*. 517
Cap. III. *De Adami reſipiſcentia*. Prop. *Adam reſipuit, & ſalvus eſt*. 526

DIS-

DISSERTATIONES THEOLOGICÆ

DE DEO UNO AC TRINO

atque Univerſorum Opifice.

PRÆCIPUA catholicæ religionis arcana, unum ſcilicet in trinitate Deum, rerum omnium opificem & conditorem, hoc primo volumine complexuris, lubet diſputationem omnem dividere in partes tres. Quas omnes libris duodecim comprehenſas, unius anni intervallo a tironibus noſtris percommode abſolvi poſſe cenſemus. Prior naturæ divinæ unitatem, altera trinitatem reſpiciet perſonarum. Poſtrema vero Deum ipſum, veluti extra ſe, in ipſa rerum molitione ſpectabit. Ac de prima quidem agemus libris ſex, de altera autem ac tertia ſex libris reliquis pertractabimus.

PARS PRIMA

DE DEO UNO.

DEUM unum dicimus rem, ſive ſubſtantiam perfectiſſimam, quæ a nullo pendet, ut ſit, quæve rerum omnium cauſſa & origo eſt. Hujus itaque rei præſtantiſſimæ exiſtentiam, unitatem, eſſentiam primo loco inveſtigabimus. II. Proprietates, ac dotes. III. De viſione Dei ſermo erit. IV. De ſcientia ac ſapientia ejus. V. De voluntate ac providentia. VI. Denique de electione ac prædeſtinatione ſanctorum.

Digitized by Google

LIBER I.

De exiſtentia, unitate, atque eſſentia Dei.

BINAS diſſertationes hoc libro complectimur. Quarum prior Dei exiſtentiam contra Atheos; altera ejus unitatem contra Polytheos demonſtrabit. Ubi etiam ſcholarum placita proferentur circa gradum, ut vocant, divinæ eſſentiæ conſtitutivum.

DISSERTATIO I.

De exiſtentia Dei.

DEI exiſtentiam negarunt ex veteribus Theodorus Cyrenaicus, Protagoras, Epicurus, atque Diagoras, Tullio teſte, Suida, aliiſque. Ex recentioribus vero Lucilius quidam Toloſæ combuſtus, aliique Romæ perpetuis addicti carceribus (1). Hi nimirum *dum nimium amant hoc ſæculum* adeo a ſuis affectionibus excæcantur, *ut dicant in corde ſuo non eſt Deus*, ait S. P. A. in Pſ. 13. Hinc Epicurus Atheorum coriphæus ſublata opinione de providentia, ac de pœnis impiorum poſt mortem, omnem tolli moleſtiam cenſuit atque formidinem. Conſtat itaque Atheorum inſaniam e morum turpitudine, veluti ab impuro fonte, manaſſe: boni ſiquidem ſuppli-

(1) Confidentiam Petri Baylæi hoc loco ſpectare lubet, qui in ſuo dictionario hiſt. crit. in vocabulis *Abelard*, & *Ceſalpin*, univerſam Scotiſtarum ſcholam Spinoziſtis, adeoque Atheis per ſummam injuriam accenſet, atque eorum *univerſale formale a parte rei*, ſive *unitatem formalem, & realem*, nil aliud eſſe opinatur præter Spinozæ naturam, qui illam tamen elegantioribus formis & coloribus pingere, aut exornare curavit. Et quidem Scoti hypotheſim recta via ad Spinoziſmum perducere affirmat etiam Jo. Franciſcus Budæus, ſed ingenue fatetur a Scoti diſcipulis pernegari, ex ejus hypotheſi impium Spinozæ dogma educi poſſe, aut hoc a Scotiſtis probatum iri, ſi ad conſequentias, quæ ex eorum hypotheſi neceſſario eruuntur, animum advertiſſent. Verum utrumque hoc falſum eſt. Siquidem Scotiſtarum hypotheſis toto cælo diſtat a Spinozæ ſyſtemate, & a Spinoziſmo homines abſtrahit, non perducit. Scotus enim non ſecus ac alii theologi D. O. M. ita mentem eſſe puram ac ſimplicem opinatur, ut nihil in ea ſive concretum, ſive corporeum, aut ad inſtar corporis ſit præformatum, cum aliunde Deus Spinozæ animo & corpore conſtare debeat. II. Corpus ſive materiam per ſe eſſe, aut ab æterno extitiſſe, nunquam docuerunt Scotiſtæ, ſed cuncta a Deo ex nihilo educta eſſe. Spinoza vero omnia per ſe eſſe, æternæque menti coæva opinatur. Tandem Scotiſtæ ita Deum ubique ſua immenſitate diffundi putant, ut nulla cum re jungi arbitrentur, aut permiſceri. Quæ quidem Pantheiſtarum exploratæ ſententiæ omnino adverſantur.

pliciorum terrore, quæ apud inferos eſſe conſtat, quod videlicet ad ſe non pertineant, minime percelli ſolent. Iis itaque revincendis prior hæc noſtra diſſertatio tota occupabitur. Productis ea de re primo, ac ſecundo capite argumentis, atque demonſtrationibus invictiſſimis, tertio Atheorum cavillationes diluet, atque ſophiſmata, quarto Dei exiſtentiam & per ſe notam eſſe, & a nemine invincibiliter ignorari poſſe, perſpicue monſtrabit.

C A P U T I.

Dei exiſtentia ex omnibus ingenita ejus idea comprobatur.

NOT. I. Quamvis exiſtentia Dei demonſtrari non poſſit *a priori*, ſive per cauſſam, cum rei perfectiſſimæ nulla ſit cauſſa; eam tamen *a poſteriori*, nempe ab effectibus, oſtendi poſſe metaphyſicis, phyſicis, ac moralibus argumentis, neminem latet. Metaphyſica argumenta a nonnullis petuntur ex ingenita Dei idea (1). Ab aliis autem ex ente neceſſario, & con-

A 2

(1) Quamvis ingenitam Dei ideam a pauciſſimis monachorum propugnari, ſemidocti nonnulli noſtri hujus ævi contendant, pro ea tamen tanquam pro aris ac focis decertat, præter Deneſlium in ſuo *Examine materialiſmi* Pariſiis edito ann. 1754., Jaquelotius, qui licet omnes Carteſii ſententias adoptarit, cenſet tamen hujus philoſophi de divina exiſtentia demonſtrationem ex ingenita Dei idea petitam, irrefragabilem eſſe atque firmiſſimam. Qua de re Mezereus, tametſi Jaquelotio in pluribus adverſetur, fatetur tamen plures ex veteribus eccleſiæ PP. hanc ideam agnoviſſe.

Quid? quod ipſe etiam Franciſcus Budæus in tract. *de Atheiſmo* cap. 5. licet non conſentiant Carteſio in Dei exiſtentia per ideam ingenitam comprobanda, ſtatuit tamen veluti principium, quod a nomine cordato viro negari poſſit, divinæ exiſtentiæ notitiam eſſe alte mentibus noſtris impreſſam. Et in notis cognitio iſta accipitur pro illa animi inclinatione, quæ nos cogit, ut ei propoſitioni aſſenſum præbeamus, quæ ſtatuit Deum eſſe, quem adorare opus eſt. Nuſquam autem huic propoſitioni, *Deus eſt*, aſſenſum præbere poterimus, niſi ideam hujus vocabuli *Deus* habeamus. Jam vero ſi hæc idea eſſet acquiſita per congeriem perfectionum creaturarum, & detrahendo ab imperfectionibus, quæ extant in perfectionibus creatis, antequam huic propoſitioni, *Deus exiſtit*, præberemus aſſenſum, deberet quis creatas perfectiones conjungere, & imperfectiones detrahere, ut poſtea Dei ideam ſibi poſſet effingere. Ita naturalis hominis inclinatio in ancipiti ſtatione maneret, neque in actum erumperet. Hinc facile conjici poſſe videtur, futurum aliquando, ut rejectis Lokianis placitis, quæ tanto nunc plauſu a recentioribus excipiuntur, ſanioribus Auguſtini principiis de ingenita Dei idea rurſus philoſophari contingat. Ita *multa renaſcentur, quæ jam cecidere, cadentque, quæ nunc ſunt in honore.*

contingenti. Phyſica ex prima cauſſa, atque ex motu, ac ſerie cauſſarum. Moralia denique ex ordine univerſi, atque ex communi hominum conſenſione.

Not. II. Cenſuit Carteſius (1) med. 3. & 5. ex ingenita idea Dei, hoc eſt rei perfectiſſimæ, Dei ipſius exiſtentiam invicte probari. In ea enim idea actualis exiſtentia, quæ maxima perfectio eſt, perſpicue relucet. Cum autem hæc idea a creaturis, utpote imperfectis, proficiſci non poſſit; ab uno Deo repetenda eſt: qui ſolus omnes in ſe continens perfectiones, ſolus etiam rei perfectiſſimæ cauſſa, & origo eſſe poteſt. Idem ſentiunt Tournelyus (a), Juenin (b), & Carteſiani omnes. Adverſan-

tur

(1) Quidam recentiores, atque effrænes philoſophi exiſtimant Carteſium per demonſtrationem ſubnixam ingenitæ Dei ideæ, ipſius exiſtentiam tenebris offundere voluiſſe, idque pravo animo, aut conſilio effeciſſe. Sed iis par pari referre facile poſſent. Carteſiani, atque eandem conflare poſſent illis invidiam, qui ſola idea acquiſita innituntur, ut Dei exiſtentiam demonſtrent. Siquidem ex creatarum perfectionum congerie, atque ex detractione imperfectionum exſurgere nequit cumulus infinitus perfectionum increatarum: unde rediret argumentum. Cum enim perfectiones creatæ ſint objecta finita, finitæ erunt perceptiones, quæ iiſdem objectis reſpondent: finita etiam & creata harum perceptionum, atque objectorum congeries. Atqui ex finitarum rerum congerie fingi nequit idea entis infiniti: ergo idea Dei acquiſita erit phantaſtica mentis illuſio, dolo malo a recentioribus ſuperinducta, ut congenitam Dei ideam everterent, atque ſolidiora divinæ exiſtentiæ argumenta infirmarent. Denique ſi quis proprio marte hanc ideam ſibi cudit ex creatarum perfectionum, detractis imperfectionibus, combinatione, ubi poſtremum hujus cumuli gradum attigerit, neceſſe eſt, ut ſaltum adeo enormem eliciat, quanta eſt inter finitum, infinitumque diſtantia. Ego vero ſententię viri noſtri hujus ęvi doctiſſimi pollice utroque ſubſcribo, qui opinatur D.O.M. ideam ſui ipſius omnium hominum mentibus indidiſſe, quantum ſat eſt, ut ſeſe cognoſcendum exhibeat veluti ens perfectiſſimum, independens, ſummum, atque infinitis perfectionibus cumulatum, adeoque omni honore digniſſimum. Hanc tamen ideam poſt Adæ lapſum innumeris diſtractionibus errantis animi impeditam, ac tenebris involutam, creatarum perfectionum occaſione plus minuſve in hominibus excuti, ſive excitari. Hinc colligi poteſt quam immerito recentiores Lokiana dogmata Auguſtini principiis, atque ipſi, in hac parte, Carteſianæ philoſophiæ anteferre maluerint, cum ſint bonorum omnium judicio pernicioſiſſima. Atque ex errorum portentis, quas *ſpiritus*, ut vocant, *fortiores* identidem invexere ex Lokiana philoſophia, germana ſe ſe iſt. hæc prodit impii materialiſmi altricem eſſe atque parentem.

(a) *Q. 1. art. 1. & 3.* (b) *T. 2. q. 2.*

tur præter vetuſtiores Huetius (*a*), l'Herminier (*b*) &c. ut omittam Socinum (*c*), ac Wolzogenium (*d*) heterodoxos. Quid vero ſit nobis ea de re ſentiendum, ſequentibus aperiemus.

Propositio I. Argumenta, quibus idea Dei unicuique congenita probatur, graviſſima ſunt, & ad æquos homines convincendos aptiſſima.

Prob. I. ex ſacris literis. Nam Pſ. 4. habetur: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine*. Joan. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem*. Apoſtolus Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis*. Atqui lumen illud, ea lux, illa denique lex, eſt ipſa omnibus ingenita idea Dei: ergo idea Dei eſt cuique congenita.

℞. L'Herminier, producta loca eſſe exponenda, vel de naturali intellectione, vel de rebus a Deo productis, quibus in creatoris notitiam aſſurgimus, ſive de gratiæ beneficiis. Reapſe nullus PP., ait Henno, de ingenita Dei idea exponit hæc loca: ſed aut de providentia, de ejus imagine, aut de lege naturæ.

Verum admiſſis etiam iis interpretationibus, ingenita Dei idea non excluditur, ſed confirmatur. Siquidem intelligendi facultas, atque externa Dei opera, cum ſint finitæ virtutis, non poſſunt ideam ingerere rei perfectiſſimæ, niſi firmiſſima veritatis regula accedat. Fides autem, atque alia gratiarum dona, non omnibus conferuntur. Providentia Dei etiam cum nobis rationem indidit, veritatis normam adjecit, certumque criterium. Tandem naturæ lex, quæ ab æterna non deviat, ingenitam Dei ideam non evertit, ſed conſtituit.

Ad Patres vero quod attinet, fallitur Henno, dum ait, producta loca de ingenita idea ab iis non exponi. Nam S. P. in Pſ. 4. ait: *Hoc lumen eſt totum hominis, & verum bonum*. *Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius regis imagine*. Atqui imago denario inſculpta eſt; atque impreſſa: ergo Dei lumen, & idea nobis inſeritur. Hieronymus vero in ep. ad Gal. ad illud Jo. 1. *Erat lux vera* &c. ait: *Ex quo perſpicuum fit natura omnibus Dei ineſſe notitiam*. Atqui notitia, quæ omnibus ineſt natura, eſt idea Dei ingenita: ergo &c. Tandem Origenes c. Celſ. c. 1. ad locum Ap. Rom. 2. ait, *Deum eorum, quæ per prophetas docuit, ſemina indidiſſe omnium animis, ut homo ſit inexcuſabilis, habens legem mentis ſcriptam in corde ſuo*: atqui lex mentis in corde ſcripta, eſt ipſamet idea Dei ingenita: ergo &c.

Prob. II. ex SS. PP. Juſtinus m. apol. I. hæc habet: *Dei*

A 3 ap-

(a) *Cenſ. Cart. c. 4.* (b) *De exiſt. Dei q. 1.* (c) *Prælect. Th. c.* (d) *In med. metaph.*

appellatio nomen non eſt, *ſed rei inenarrabilis naturæ hominum inſita opinio*. Euſebius l. 2. Præp. ev. c. 9. ait: *Dei nomen ipſius naturæ ductu*, *impreſſiſque animo per ſe notionibus*, *nemo non intelligit*. Tertullianus de Teſt. animæ c. 5. ſcribit: *Magiſtra natura*, *anima diſcipula*: *circumventa ab adverſario*, *meminit ſui auctoris*: *ſed quis ejuſmodi eruptiones non putaverit doctrinam eſſe naturæ congenitæ*, & *ingenitæ conſcientiæ*? Arnobius c. Gent. c. 1. *Quiſpiam ne eſt hominum*, *cui non ſit ingenitum*, *eſſe regem*, *ac dominum cunctorum moderatorem*? Atqui hæc loca non poſſunt intelligi de cognitione a ſenſibus hauſta, ut contendit l'Herminier: ergo de idea ingenita. Prob. min. Idea enim & cognitio ex laud. PP. eſt naturæ hominum inſita, per ſe impreſſa animo humano, & conſcientiæ congenita: ergo non eſt a ſenſibus, ſed innata.

Prob. III. rationibus S. P. Aug. I. In idea Dei relucet infinitas, independentia, atque omnimoda perfectio. Atqui hæc idea eſt ingenita: ergo &c. Major eſt Aug. l. 1. doctr. 7. ubi ait, neminem inveniri, *Qui hoc Deum credat eſſe*, *quo melius aliquid eſt*. Min. vero prob. Si enim idea Dei eſſet a ſenſibus, non poſſet in nobis firmiſſimum judicium parere; ſenſus enim, utpote finiti & mutabiles, rem infinitam atque immutabilem, ut Deum, exhibere non poſſunt. Lex ergo & regula firmiſſimi judicii extra ordinem rerum corporearum, ac finitarum ſtatuenda eſt. *Hæc autem lex*, ait S. P. de ver. Rel. c. 30. *cum ſit incommutabilis*, *mens vero mutabilitatem pati poſſit erroris*, *ſatis apparet ſupra mentem noſtram eſſe legem*, *quæ veritas dicitur*.

II. Senſuum organa mentem obnubilant, & impediunt veritatis aſſecutionem: ergo ex iis erui nequit immutabilis regula veritatis. Prob. ant. ex Aug. qui l. 8. Trin. 3. ait: *Noli quærere quid ſit veritas*; *ſtatim enim nubila phantaſmatum perturbabunt ſerenitatem*, *quæ primo ictu diluxit tibi*, *cum dicerem veritas*.

III. Idea a ſenſibus hauſta pro varietate educationis, ætatis, loci ac temporis variatur: atqui idea Dei apud omnes eſt ſemper eadem: ergo non eſt a ſenſibus hauſta, ſed ingenita. Ita S. Pater l. 2. de lib. arb. c. 20.

Dices, Auguſtinum fuiſſe aliquando platonicum, ſed poſtea platonica dogmata retractaſſe: ergo perperam ejus profertur auctoritas.

℞. Neg. ant. Quamvis enim S. P. Aug. arriſerit platonica philoſophia, non tamen ejus præjudicia adoptavit. Quapropter non tam diſcipulus, quam caſtigator Platonis dicendus eſt Auguſtinus; nam ex innumeris ideis, quas Plato commentus eſt, unam ſtatuit æternam, a Deo indiſtinctam, immutabile judicii

cii

cii criterium, invictumque ſupremi numinis teſtimonium : a qua ſententia nunquam receſſit S. P. imo eam firmavit l. 1. retr. 4. ubi exploſa Platonis reminiſcentia, ait, *Vera reſpondere de quibuſdam diſciplinis etiam imperitos, quia præſens eſt eis lumen rationis æternæ*: ergo in ipſis retract. libris admiſit S. P. ideam ingenitam.

Prob. 4. ex ethnicorum ſcriptorum conſenſione. Jamblicus enim de myſt. c. 3. *Cohæret*, inquit, *noſtræ ipſi ſubſtantiæ de Diis innata cognitio*. Cicero l. 1. de nat. D. *Quæ gens fuit, vel eſt, quod genus hominum, quod non habeat anticipationem quandam Deorum?* Seneca ep. 117. *Omnibus de Diis inſita opinio eſt*: ergo &c.

Ob. I. Idea Dei ingenita repugnat ſcholarum axiomati, *Nihil eſt in intellectu* &c. nec non Apoſtolo Rom. 1. dicenti: *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*: ergo rejicienda eſt.

℞. Neg. ant. Illud enim axioma de rebus corporeis, & ſenſibilibus accipi debet, non de incorporeis, & inviſibilibus, ſive de ideis acquiſitis, non vero de ingenitis, & innatis: niſi eo ſenſu, quod anima a rebus ſenſibilibus excitatur, ut ad ingenitam ideam attendat. Quo etiam ſenſu ait Apoſt. per viſibiles creaturas nos excitari, atque aſſurgere in Dei cognitionem, qui illam produxit ex nihilo: hinc S. P. Aug. in Pſ. 41. ait: *Video quæ fecerit Deus, non tamen video ipſum Deum; ſed quoniam inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, conſpiciuntur, conſiderabo terram, ſed habet artificem, magnitudinem maris, pulchritudinem ſiderum. Deus meus, qui fecit hoc, non iſtis oculis eſt inquirendus. Dicatur mihi, quem colorem habeat ſapientia? Quid ſonat ad aures? Quid manu tractatur? Et intus eſt, & pulchra eſt, & laudatur: eſt ergo aliquid, quod animus videt, quod non per oculos corporis ſentit, non per aures, ſed per ſe ipſum*. Res ergo corporeæ ad percipiendam inviſibilia manuducunt animum ad ſe ipſum revocando, in quo ſumma veritas, non per ſenſus, ſed per ideam ingenitam, aperte dignoſcitur.

Inſt. I. Idea ſummi boni fit negando imperfectiones, quæ ſunt in creaturis: ergo idea Dei eſt acquiſita, non innata.

℞. Neg. ant. Non enim ſummum bonum concipimus, quod res creatæ ſint imperfectæ, ſed e contra creaturas imperfectas agnoſcimus, quia ab ente perfectiſſimo quam longe abſunt; ut enim ait Boethius l. 3. conſ. Pr. 10. *In diminutione perfecti imperfectum eſſe perhibetur*.

Inſt. II. Idea Dei finita eſt & creata: ergo Deum infinitum & increatum exhibere non poteſt.

℞. Diſt. ant. Creata eſt, & finita, prout eſt mentis perceptio, conc. prout eſt indefectibile lumen perceptionem produ-

cens, nego. Lex enim veritatis, ſive idea ingenita, qua per Aug. mens noſtra de rebus certa judicia profert, non eſt mera perceptio, ſe tenens ex parte potentiæ, ſed ipſum lumen indefectibile veritatis, menti affulgens, & perceptionem in intellectu producens. Itaque idea Dei dupliciter ſpectari poteſt, nempe ex parte principii, atque ita increata eſt, & infinita, & ex parte potentiæ, ſeu ſubjecti, in quo recipitur, ſicque finita eſt, & creata. Hoc ſenſu lumen gloriæ infinitum eſt, & increatum ex parte principii, finitum vere, & creatum ex parte potentiæ aut ſubjecti, in quo recipitur. Gratia item ratione principii increata eſt, infinita, & indeliberata, cum ſit Deus ipſe operans, movens, delectans, illuminans &c. Ratione autem ſubjecti, nempe intellectus, ac voluntatis, creata eſt, finita, deliberata &c. Quæ ſane adeo ſunt explorata, ut ab iis etiam, qui non alias ideas, præter acquiſitas agnoſcunt, neceſſario debeant admitti.

Inſt. III. Si lumen hoc nobis perpetuo affulgeret, naturaliter Deum intuitive videremus: ſed hoc eſt damnatum in concilio Viennenſi: ergo &c.

℞. Diſt. maj. Videremus intuitive, ſi lumen illud menti affulgeret per modum ſpecialis objecti, omnes perfectiones exhibens, viſione clara, & *facie ad faciem*, con. Si affulgeret per modum naturalis legis, ſolam Dei exhibens exiſtentiam, aliaſque perfectiones confuſe, atque ænigmatice, neg. Hoc autem ſecundo modo, non primo, Deum in hac vita videmus. *Per ſpeculum* nempe *in ænigmate*, quod ſane *beatiſſimos nondum facit*, ait S. P. 1. Retr. 14. *Illud autem beatiſſimos facit, quod ait, tunc autem facie ad faciem*. Merito ergo in conc. Vienn. Beguardi damnati ſunt, qui Deum in hac vita abſque lumine gloriæ, *facie ad faciem*, ac pleniſſima perceptione videri poſſe affirmabant.

Inſt. IV. Ex hac ſententia ſequitur, quod naturaliter quiſque in Deum tendit, & naturaliter habet fidei ſemina &c.: ſed hoc dicere eſt ſemipelagianum: ergo falſa eſt hæc ſententia.

℞. Diſt. min. Semipelagianum eſt dicere, eſſe in viribus naturæ initialem gratiam, & fidei primordia, conc.; eſſe in nobis naturalem perceptionem Dei, ut auctoris naturæ, & in eum nos naturaliter tendere, nego. Fides ergo ſupernaturalia ſpectat, e. g. Trinitatis, aut Incarnationis myſteria, quæ naturaliter cognoſci poſſe, ſolus hæreticus dixerit. At Dei exiſtentia non eſt fidei objectum, niſi prout creditur Deo revelanti. Si vero fides latiori modo ſumatur pro qualibet Dei notitia; quis vetat *animam* dicere cum Tertull. *naturaliter chriſtianam*?

Ob.

Ob. II. Idea Dei innata, neque actus eſt, quia non elicitur, neque habitus, ſola namque naturalis intellectio eſt habitus: ergo eſt commentitia.

℞. Neg. ant. Nam idea Dei, prout eſt mentis perceptio, eſt actus, qui a ſola humana mente non elicitur, ut dictum eſt. Prout vero lumen eſt, & lex veritatis, datur per modum habitus, nec eſt ſola naturalis intellectio, ſed Deus ipſe nobis intime præſens, ut norma judiciorum noſtrorum.

Ob. III. Si quæ foret ingenita Dei idea, eſſet ſane idea ſummi boni, ſive idea entis perfectiſſimi: atqui neutra eſt innata: ergo nulla. Prob. min. Non I. alias gentes nunquam peccarent, cum ſemper agant propter bonum, adeoque propter Deum. Non II., nam Athei fatentur quidem ideam entis perfectiſſimi, quam ſtatuunt in univerſo, & tamen Deum perfracte negant: ergo neutra ex iis ideis eſt ingenita.

℞. Neg. min. ad I. prob. neg. ant. Ut enim quis agat propter Deum, non ſufficit, ut agat univerſe propter bonum, ſed opus eſt, ut agat propter ſummum bonum, quale eſt Deus. Peccant ergo qui ſummum bonum conſtituunt in bonis apparentibus, *in quibus non eſt ſalus*. Ad II. prob. neg. conſ. Cum enim Spinoza, aliique Athei ideam entis perfectiſſimi in univerſo, atque in imperfectis creaturis conſtituant; quis non videat, eam eſſe perverſe confictam, non a natura congenitam?

Ob. IV. Henno. Ad judicii firmitatem ſat eſt habitus primorum principiorum: ſed iſte acquiſitus eſt, non ingenitus: ergo ſuperflua eſt idea innata.

℞. Nego min. Habitus enim primorum principiorum, qui ſit irrefragabilis veritas, eſt ipſa idea ingenita, ac indefectibile lumen, ut dictum eſt.

Propositio II. Suppoſita idea Dei ingenita, facile exiſtentia Dei demonſtratur.

Prob. Quilibet effectus debet in ſua cauſſa, vel eminenter, vel formaliter contineri: atqui in creaturis, utpote imperfectis, idea rei perfectiſſimæ neutro modo continetur: ergo hæc idea eſt a Deo, adeoque exiſtit Deus. Confirmatur; nam in idea Dei, ſive rei perfectiſſimæ, relucet exiſtentia, quæ eſt perfectio: ergo poteſt de ea certiſſime affirmari. Ita S. P. l. 8. Civ. D. 6., aliique.

Ob. I. Licet in idea ſubſtantiæ cogitantis actualis exiſtentia reluceat, non tamen certus ſum illam actu exiſtere, niſi divina veracitate ſuppoſita, quæ me decipi non patiatur: ergo a pari licet in idea rei perfectiſſimæ actualis exiſtentia reluceat, de ea tamen certus non ero, niſi ex divina veracitate, quod eſt petitio principii.

℞. Neg. ant. Idea enim ingenita, per Aug., non eſt ſola men-

mentis perceptio, ſed lex æterna, & indefectibile lumen, adeoque non eſt certa divina veracitate ſuppoſita, ſed contra certi ſumus Deum eſſe veracem, quia veracitas relucet in idea rei perfectiſſimæ. Hæc autem idea non eſt divinum lumen, prout eſt in ſe, ſed prout eſt nobis intime præſens. Non probamus ergo Dei exiſtentiam per eandem exiſtentiam, ut Carteſius: ſed per exiſtentiam divini luminis in mente noſtra Dei exiſtentiam comprobamus, quod non eſt petitio principii.

Ob. II. Licet in idea circuli reluceat rotunditas, non ſequitur actu circulum extare: ergo licet in idea Dei exiſtentia reluceat, actu non exiſtit.

℞. Neg. conſ. & par. In idea enim circuli, non actualis exiſtentia relucet, ſed poſſibilis. In Deo autem exiſtentia actualis, quæ perfectio eſt, perſpicue relucet: adeoque non poteſt ab eo ſeparari.

Propositio III. Etiamſi idea Dei non eſſet ingenita, ſed a ſenſibus hauſta; ex ea tamen Dei exiſtentia invicte demonſtraretur.

Not. Ingenue fatendum eſt, non omnibus probari ingenitas ideas, eaſque aperte rejicit cl. auctor in ſchol. poſtremæ editionis Venetæ operum ſuorum. Non inde tamen putandum eſt veritatem prioris propoſitionis everti, ubi pro idea Dei innata cum Aug. pugnavimus. Hæc enim non in ſola perceptione, ſed in lege æterna, atque indefectibili lumine a nobis conſtituitur, ut ſæpe dictum eſt. Sed etiamſi id ultro daremus adverſariis, nullam ineſſe nobis congenitam Dei ideam, ſed eam eſſe a ſenſibus hauſtam, tamen Dei exiſtentia ex ipſa poſſet oſtendi.

Prob. Datur enim idea rei perfectiſſimæ, vel ingenita, vel acquiſita: ergo exiſtit Deus. Prob. conſ. Si enim idea Dei eſt ingenita, a Deo eſt, & proinde exiſtit Deus, ut prop. I. & II. probatum eſt. Si vero eſt acquiſita, ſic arguitur. Idea rei perfectiſſimæ ideo ex creaturis efficitur, quia inter eas unam conſpicimus altera perfectiorem: ideoque creaturæ magis, minuſve approximantur perfectioni, quæ ſic ceteris ſupereminet, ut ſuperiorem habere non poſſit: ſed perfectio, quæ ſuperiorem non habet, eſt Deus: ergo ſi datur idea entis ſumme perfecti etiam a ſenſibus, exiſtit Deus. Utuntur hoc argumento S. P. Aug. in Pſ. 26., l. 8. Civ. D. 6., Anſelmus Monol. c. 4., Richardus, D. Thomas, Ægidius, aliique complures.

Ob. I. Ex quo in creaturis alia ſit altera pejor, non infertur ſummi mali exiſtentia: ergo ex quo alia ſit altera melior, non eruitur exiſtentia ſummi boni.

℞. Neg. conſ. Repugnat enim idea ſummi mali, cum nequeat exiſtentiæ bono carere. Summum bonum contra nequit

quit intelligi ſine exiſtentia, quæ magna perfectio eſt.

Ob. II. Color lucidior altero, vel animal alio perfectius non arguit colorem lucidiſſimum, aut perfectiſſimum animal: ergo creatura alia perfectior non arguit rem optimam, aut ens perfectiſſimum.

℞. Neg. conſ. Color enim, & animal, cum ſint res finitæ, nec neceſſario exiſtant, ab idea rei perfectiſſimæ, atque infinitæ quam longe abſunt. Aſt idea infinitatis in idea ſummi boni perſpicue relucet, adeoque poteſt de eo certiſſime affirmari.

CAPUT II.

De aliis contra Atheos inviëtiſſimis argumentis.

Quamvis pervulgato argumento, quod petitur ex idea Dei, ſive ingenita, ſive acquiſita, Dei exiſtentia inviëtiſſime oſtendi poſſit, ut ſupra probatum eſt: quia tamen Athei eadem facilitate acquiſitam Dei ideam negare poſſunt, qua negant innatam, iis omnino revincendis ſequentia argumenta ſubjicimus.

I. Argumentum metaphyſicum ex rerum contingentia.

Quidquid in orbe conſpicitur, contingenter exiſtit. Germinant plantæ, & areſcunt, fontes fluunt, & exſiccantur, animalia gignuntur, & pereunt: homo ipſe *fugit velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet*. Atqui hæc contingentia ſupponit ens neceſſarium, nempe Deum: ergo exiſtit Deus. Prob. min. Si omnia eſſent contingentia, poſſe fieri hypotheſis, quod nihil exiſteret: ſed in ea hypotheſi omnia impoſſibilia forent, cum nihil nullius rei cauſſa eſſe poſſit: exiſtit ergo ens neceſſarium, per quod facta ſunt omnia.

℞. I. Epicurei, neg. min. Ens enim neceſſarium ſunt, per ipſos, inſectiles atomi, quorum fortuito concurſu coaluit univerſi compago, cum ex nihilo nihil fieri poſſit, ut oſtendit Lucretius l. 1. de rer. nat. Verum nihil fingi poteſt abſurdius epicurea hypotheſi. Si enim atomi diverſæ figuræ ſunt, atque aliæ aliis ſolidiores, omnes ſubinde perpetua colliſione frangentur: ergo non erunt inſectiles. Deinde, cum ex nihilo nihil fiat, falſo ſupponit Lucretius eas non fuiſſe productas: ergo nec erunt æternæ: recte igitur credimus Deum omnia feciſſe ex nihilo, quia, ut ait S. P., licet *omnia de materia facta ſint, ipſa de nihilo facta eſt*.

℞. II. Spinoza, neg. maj. Nullam enim datur ens contingens. Siquidem omnis ſubſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens: ergo non eſt ab alio producta. Sed gerræ iſtæ ſunt. Subſtantia enim dicitur *ens per ſe* ad differentiam modi entis, qui alio inhæret,

hæret, ut albedo &c., quæ indiget ſubjecto, ut exiſtat; ſubſtantia vero, ut homo, exiſtit per ſe, licet eſſe habeat a Deo.

℞. III. Alii Athei. A ſenſu diſtributivo ad collectivum, a parte ad totum non valet conſecutio: ergo licet res aſpectabiles ſint contingentes, talis non eſt tota rerum complexio. Sed plane falluntur. In iis enim, quæ ad rei eſſentiam ſpectant, valet ea conſecutio: & recte arguitur ſi dicatur, e. g., ſinguli homines ſunt rationales: ergo tota hominum collectio eſt rationalis. Atqui contingentia rebus aſpectabilibus eſſentialiter convenit, alias neceſſariæ forent, non contingentes: ergo &c.

Oppones. Ex quo ſingula poſſibilia eſſe poſſint, non ſequitur omnia poſſibilia collective actu exiſtere poſſe: ergo ex quo contingentia poſſint non eſſe, non infertur omnia contingentia collective poſſe actu non exiſtere.

℞. Neg. conſ. In idea enim poſſibilium relucet exiſtentia poſſibilis, non actualis; repugnat ergo omnia collective poſſibilia actu exiſtere, alias nil remaneret in potentia, & omnis poſſibilitas tolleretur: quod abſurdum in idea contingentium non ſequitur; in iis enim poteſtas exiſtendi, & non exiſtendi, ex æquo percipitur, unde ſemper ſunt mutabilia.

II. Argumentum phyſicum ex motu, ac ſerie cauſſarum ſecundarum.

Vivido ſenſu omnia moveri conſpicimus: ſed ea nonniſi a ſuprema cauſſa immobili moveri poſſunt: exiſtit ergo prima cauſſa immobilis, quæ Deus eſt. Prob. min. Nam quæ moventur, vel a ſe, vel ab alio moventur: atqui non a ſe, eſſent enim primum movens immotum, nempe Deus: neque ab alio in infinitum; repugnat enim hic proceſſus in infinitum, ut docent philoſophi omnes: ergo a Deo prima cauſſa moventur: alias nullus effectus produceretur in tempore; ad hoc enim debet exhauriri infinitum, quod repugnat. Cauſſæ enim ſecundæ inſtar numerorum cenſendæ ſunt; ſicut ergo ſublata unitate, neque binarius, qui ex duplici unitate coaleſcit, neque ullus numerus ſupputari poteſt: ita prima cauſſa ſublata, nulla alia poteſt excogitari. Sic ante Merſennium ratiocinatur Ægid. aliique ſcholaſtici, a quibus omnia argumenta ſumpſerunt Grotius, Clarkius, Abadiæ, Nieventhith, de Rham, Jaquelotius, aliique recentiores, qui adverſus Atheos argumenta ex humana ratione petita fuſius proſecuti ſunt.

℞. I. Epicurei primam cauſſam eſſe atomos, quæ rerum omnium formas efficiunt. Sed *nemo iſta, præter Leucippum ſomniavit*, ait Lactantius 3. inſt., *a quo Democritus eruditus hæreditatem ſtultitiæ reliquit Epicuro*. Vel enim atomi recta moventur lineis parallelis, vel incurvantur. Si hoc, ergo motus atomorum non eſt eſſentialiter rectus: ſi illud, nunquam cohærebunt,

rebunt, niſi ab alia cauſſa inclinentur. Parallelæ enim nunquam ſe intercidunt. Dato ergo unicuique corpori motu recto; *quæ nova cauſſa in natura eſt, quæ declinet atomum?* Ait Tullius lib. de fato.

℟. II. Quidam Sinenſes, rerum omnium cauſſam eſſe bonitatem eſſentialem, utique diffuſam, quæ eſt materia ſubtilior, aut quinta eſſentia pythagorica. Fabulæ; vel enim hæc bonitas eſt a ſe, & eſt Deus; vel ab alio, & eſt bonitas participata, non eſſentialis. Deinde hæc ſumma bonitas eſt materia cujuſque corporis: ergo non eſt una, neque univerſalis, & ubique diffuſa. Tertio, hæc opinio non differt ab Epicuri deliramentis · ergo &c.

Ob. I. Si creaturæ moveantur invicem, ad inſtar catenularum in circulo, ſervatur cauſſarum ſeries abſque prima, & tollitur proceſſus in infinitum: ergo &c.

℟. Neg. ant. Cum enim res creatæ a ſuis cauſſis fiant, debet cauſſa vel natura, vel tempore effectus præcedere. Sicut ergo nuſquam conſurgeret circulus abſque primo puncto, nec catena ſine primo annulo; ita nec creatura ſine Deo produci poſſet.

Ob. II. Voluntas ſeſe movet ad malum, & bonum: ergo non movetur ab alio.

℟. Diſt. ant. Se movet ad bonum virtute Dei, conc.; propria, nego: Voluntas enim ad bonum movetur a Deo per gratiam, ſive efficacem, ſive indifferentem: ad malum autem ſe movet voluntas deficiendo, non efficiendo; malum enim non eſt effectus, ſed defectus rei, adeoque nihil omnino eſt, ut ait S. P. l. 2. lib. arb. 20.

III. Argumentum ex rerum aſpectabilium compagine.

Nemo eſt adeo ſtupidus, qui miram univerſi fabricam ejuſque ordinem attendens, a ſapientiſſimo artifice productam eſſe non ſentiat: ergo nullus eſt niſi mentis inops, qui Dei exiſtentiam negare poſſit. Ant. prob. ex Aug. (*a*), & Tullio (*b*). Etenim ex ordine & diſciplina, quæ in civitate, aut exercitu, ſive in gymnaſio, vel domo obſervatur, ſtatim intelligimus *eſſe aliquem, qui præſit, & cui pareatur*, nec dubitamus quin civitas a principe, aut exercitus ab imperatore regatur: ergo ex ordine univerſi ejus creator, & opifex debet agnoſci. *Non eſt architectus* (ſic Atheum perſtringit Chryſoſtomus in Pſ. 13.) *& quis urbem condidit? Non eſt qui provideat, & quomodo omnia pervadit providentia?* Deinde ſi mundum efficere poteſt concurſus atomorum, ait Tullius, poſſet etiam templum, aut urbem con-

(a) *L. 1. c. D. 4.* (b) *L. 2. nat. D.*

condere, quæ ſunt minus operoſa, & faciliora: atqui hoc non poteſt: ergo nec illud. III. Ex fortuito omnium apicum concurſu fieri non potuere aut Homeri, aut Virgilii carmina: atqui longe mirabilior eſt ordo univerſi: ergo non fortuito, ſed a Deo ſapientiſſimo artifice conditus eſt. Vide auctorem.

IV. Argumentum ex naturali hominum inſtinctu.

Primo enim omnibus ineſt æternum vivendi, nec vana cupiditas, ſed æternam vitam ſolus Deus præſtare poteſt: ergo exiſtit Deus. II. Cum homines jurant, aut orant, *non Jovem aut Deos multos nominant*, ait Lact. l. 2. inſt. 1., *ſed Deum* unum: ergo unus eſt Deus. Hinc Arianus ſcribit gentes olim Eccleſiæ formula Κύριε ἐλέησον Deo ſupplicaſſe. III. Impii patrato occulto etiam crimine pavent, *conſcientia*, & *cogitationibus accuſantibus*, ait Apoſtolus Rom. 2.: atqui non paverent, niſi Deus eſſet juſtus judex: ergo exiſtit Deus. Hinc Athei, ut hunc timorem tollerent, dixere, ſuperos nulla angi mortalium cura, & animam interire. IV. Idem evincitur ex aris *ignoto Deo* excitatis, de quibus conſulendus eſt auctor.

V. Argumentum ex communi ſapientum confeſſione.

Ex Jonica ſecta mentem rerum omnium procreatricem agnovit Anaxagoras poſt Thaletem, & Xenophanem. Ex Italica Pythagoras Deum dixit in ſe totum, & mundi opificem. Plato de Deo egregie diſſeruit in Timæo, & alibi, eumque ſecuti ſunt Speſippus, Plotinus, Jamblicus, Apulejus, aliique Platonici. Primam cauſſam agnovit Ariſtoteles, Teophraſtus, atque Simplicius. Socrates pro ea occubuit. Adde Antiſthenem, Zenonem, Senecam, Tullium, atque Epictetum. Accedunt poetæ clariſſimi Homerus, Phocilides, Orphæus, Aratus, Heſiodus, & Sophocles, apud Athenagoram & Juſtinum. Virgilius quoque, Horatius, Ovidius, atque Lucanus. Adſtipulantur gentes ipſæ, quæ doctrinæ laude claruere, Romani, Græci, Ægyptii, Aſſyrii, Chaldæi, Perſæ, Indi, Sinenſes: ut pateat quam ſint vecordes, qui dicunt *in corde ſuo non eſt Deus*.

VI. Argumentum ex numero, vita, & ignorantia Atheorum.

Atheorum numerus adeo exiguus aliquibus viſus eſt, ut nullos ſpeculative extitiſſe unquam ſint opinati, quamvis plures ſint practice, qui nimirum confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Qui ergo Athei appellati ſunt, non continuo ut tales haberi debent. Nam a gentilibus Athei Chriſtiani, Juſtino teſte (*a*), appellati ſunt, quia eorum Deos execrabantur.

Si quis tamen vere extiterunt Athei, fuerunt moribus perditiſſi-

(a) *Apol.* 2.

tiſſimis. Nam de Theodoro Cyrenaico refert Laertius, poſtquam Deum negavit, ſuaſiſſe adulteria, ſacrilegia, aliaque nefanda facinora. Epicurus in Democritum præceptorem ſuum fuit ingratiſſimus. Qui vero divinitatis ſunt prorſus ignari, ut Tartari, Charibæ, & Canadenſium plurimi, tanta eſt eorum ignorantia ac feritas, ut belluis potius, quam hominibus ſint comparandi. Ex quibus ſic arguitur. Stultum eſt aſſentiri inſipientibus, & ſceleſtiſſimis: ſed tales, ex dictis, ſunt Athei: ergo &c.

CAPUT III.

Epicuri, Lucretii, Spinozæ, aliorumque Atheorum ſophiſmata diluuntur.

Atheis profligandis hucuſque validiora argumenta ſuppeditavimus: reliquum eſt, ut eorum cavillationes diſpellamus. Itaque

Ob. I. Deum nemo vidit unquam: ergo Deum credimus exiſtere ex parentum, aut magiſtrorum inſtitutione, cum præjudicio rationis.

R. Diſt. ant. Nemo vidit in ſe, conc.; in ejus operibus, nego. Quis enim animam vidit unquam? Eam tamen ex ejus operibus agnoſco, quia operor, loquor &c. *Stulte*, ait S. P. in Pſ. 73., *ex operibus agnoſcis viventem, non potes agnoſcere creatorem.*

Ob. II. Mundum a Deo conditum non fuiſſe pluribus argumentis oſtenditur: ergo ex ejus opificio Dei exiſtentia non probatur. Ant. prob. I. enim percipi nequit Deum æternum mundum feciſſe mortalem, idque repente, cum tot ſæculis ante ceſſaverit. Quam inde cœperit gloriam, aut gaudium, qui nunquam potuit gloria, ac felicitate carere? Quibus inſtrumentis, aut miniſtris ſit uſus? Si lucem poſtea creavit, quomodo non antea jacuerit in tenebris? ergo Deus mundum non condidit. II. Vel ſapientibus mundum Deus condidit, vel inſipientibus: atqui neutris condidit; nam illi ſunt pauci, iſti prorſus indigni: ergo nulli condidit. III. Nullus eſt ordo in ejus partibus, quarum aliæ deſertæ, aliæ belluis tantum, aut volucribus aptæ, ut aer, montes, mare, paludes. Agri vero nonniſi labore improbo fruges emittunt, quæ ſæpe grandine, aut illuvione peſſumdantur: ergo a Deo ſapientiſſimo creatus non eſt. IV. Feræ peſſimæ, peſtilentiæ, fames, morbi Dei providentiam evertunt: ergo &c. V. Vagitus infantium, corporis nuditas, & calamitates innumeræ, quibus homo quovis animalculo eſt miſerior, ſatis probant mundum a Deo in ejus gra-

tiam

tiam non fuiſſe conſtructum: ergo mundus a Deo non eſt conditus.

℞. Neg. ant. Ad I. prob. neg. ant. (1), cui etiam Epicurei reſpondere debent, qui materiam æternam ſtatuunt, licet mundo initium, atque interitum tribuant. Porro in æternitate, *Ubi*, ut ait S. P. lib. 12. C. D. 15. *nulla creatura eſt, cujus mutabilibus motibus tempora peragantur, tempora omnino eſſe non poſſunt*: & l. 11. confeſſ. c. 13. *Si ante cœlum, & terram nullum erat tempus, cur quæritur quid tunc faciebas?* Neque Deus miniſtris, aut inſtrumentis indiguit, quæ infirmitatem declarant artificis. Neque in tenebris jacuit aliquando, qui ſemper fuit *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*.

Ad II. neg. min. Deus enim primo propter ſe, deinde propter ſapientes condidit univerſum. Quod vero alii ſint mali, id non a Deo eſt, ſed ab homine, quem Deus poſuit in manu conſilii ſui, melius eſſe ratus de malis benefacere, quam mala nulla eſſe permittere.

Ad III. Neg. ant. Nulla enim eſt orbis pars, unde homini commodum non accedat. Montes puriorem aerem, ſaltus paſcua, rupes metalla, & marmora ſuppeditant. Flumina piſces alunt, hortos irrigant, urbes ornant, & muniunt. Mare nubes, & imbres agrorum feracitati confert, merceſque e remotiſſimis oris tranſvehit. Calor, & frigus etiam proſunt, is enim tellurem gravidat, ille fruges maturat: ergo &c.

Ad IV. & V. neg. ant. Ærumnæ etenim, & mors ipſa ſunt originalis peccati ſtipendia. Sed quia hæc Atheus irridet, R. II. ex iis induci homines ad terrenarum rerum contemptum, induſtriamque laudabilem, moneri ut parce vivant, neu nimia Venere, ac vino ſibi mortem accelerent. Ferarum vero nulla eſt, quæ aut opem nobis, aut victum, voluptatem, aut medelam non præbeat.

Ad ultimum neg. ant. Melior eſt enim cum imbecillitate ſapientia, quam ſine ratione vel maxima fortitudo.

Ob.

(1) Rodulphus Cudvorthus in ſuo *Syſtemate intellectuali* animadvertit, majoribus difficultatibus implicari, qui mundum æternum admittunt, eumque aut ex nihilo, aut ex fortuito atomorum concurſu prodiiſſe opinantur, quam qui nobiſcum tenent oppoſitum. Quippe *mundi æternitas* (ait Jaquelotius in l. quem inſcripſit: *La conformité de la foy avec la raiſon*) nullo inhititur momento, nullam habet veriſimilitudinem, atque ex ipſa mundi hiſtoria rejicitur. Philoſophi enim, qui eam admiſere, cum veram creationis ideam non haberent, in quæſtionibus futiliſſimis occupabantur. Quid ante orbis fabricam Deus moliretur? Quibus inſtrumentis uſus fuerit? &c. Quas ſi adhuc pergant Athei quæſtiones excitare, nedum ridiculi fient, ſed & tenebras ſui ſ præferent, & temporis animæque jacturam miſerrime facient.

Ob. III. Plura ſunt monſtra hominum, & jumentorum apud Aug. 16. C. D. 7.: ſed hæc oſtendunt omnia evenire fortuito (1): ergo non eſt Deus rector univerſi.

℞. neg. min. Hæc enim oſtenta, vel ſunt ſupra naturam, & ſunt vera miracula, ac Deum eſſe demonſtrant, *qui facit mirabilia magna ſolus*; vel præter naturam, ut monſtra, & ſunt ex defectu cauſſæ ſecundæ, non primæ, quæ effectus ita conſtituit, ut poſſint mutari: ergo &c.

Ob. IV. Creaturæ ſunt contingentes: ergo nullam habent ad Deum relationem.

℞. Diſt. ant. Sunt contingentes, hoc eſt mutabiles, conc.; a prima cauſſa independentes, nego. Licet enim creaturæ poſſint a Deo non produci; ſi tamen ſint, neceſſario a Deo ſunt. Sic domus fieri poteſt, & non fieri ab artifice; ſi tamen facta eſt, recte dicimus, eſt domus, ergo eſt artifex: ita a pari: eſt creatura, ergo & Deus.

Ob. V. Deus eſt ſimpliciſſimus: ergo aut totus cognoſcitur, aut totus ignoratur: atqui a nemine totus cognoſcitur: ergo totus ignoratur.

℞. Diſt. conſ. Aut totus cognoſcitur &c., ſi exprimi nequeat voce & conceptu connotativo, conc.; ſecus, nego. Ut enim notat Ariminenſis, plures ſunt voces, & conceptus ſimplices in ſe, qui tamen plura connotant, ut *creatio*, quæ connotat res omnes ex nihilo productas.

Ob. VI. Nil obſtat in materia ſapientiam agnoſcere, ut patet in avibus, apibus, atque formica: ergo non indiget Deo, ut gubernetur.

℞. Neg. ant. Hæc enim omnia ab auctore naturæ diriguntur. Hinc patet Atheorum ſumma dementia, qui cum norint hæc

(1) Atheorum inſaniam, ſeu pervicaciam attende, qui ex monſtris, aut naturæ vitiis, quæ raro admodum evenire compertum eſt, omnia arbitrantur evenire fortuito; contra vero ex conſtantiſſimis naturæ legibus, quibus plantæ, ſegetes, bruta, atque homines, iidem perpetuo & ſimiles prodeunt, ſupremam rerum omnium cauſſam atque unicam non agnoſcunt. Ut enim optime ratiocinatur v. cl. Nicolaus Chignolius *Prælect. I. de Deo uno* n. 6. „ Ut ut locorum varia ſit indoles, „ natura, ſitus, qui plagas mundi quatuor incolunt, hominum (*& jumentorum*) nonne „ eadem ubique figura, nonne „ partium corporis numerus ubique idem, eadem compoſitio tam conſtanter, ut ſi quidpiam interdum ab hac forma „ diſcedit, in monſtris, & in naturæ vitiis habeatur? Nonne hinc „ evidenter efficitur non fuiſſe „ homines cæca molitione coagmentatos, ſed unam eſſe omnium originem, Deum nempe, qui *fecit ex uno inhabitare omne genus hominum ſuper terram?* Act. 27.

hæc animalcula a nullo etiam ſapientiſſimo humano artifice fieri poſſe, velint tamen ſingula abſque Dei ope fuiſſe creata.

CAPUT IV.

An Dei exiſtentia ſit per ſe nota, aut poſſit invincibiliter ignorari.

DUO ſunt, quæ veluti divinæ exiſtentiæ conſectaria ſpectari ſolent, atque in ſcholis hinc inde agitari. Primum an hæc propoſitio, *Deus eſt*, ſit per ſe nota. Secundum an Dei exiſtentia poſſit invincibiliter ignorari. Propoſitio per ſe nota ea eſt, quæ ſola terminorum clara perceptione redditur manifeſta, neque ut illi aſſentiamur, indiget ratiocinatione & diſcurſu, qua de re differt a propoſitione eſſentiali, cujus attributum eſt quidem de eſſentia ſubjecti, ut homo eſt animal, ſed ejus connexio indiget ratiocinatione, ut innoteſcat. Quæritur ergo an ſit nobis per ſe notum, Deum exiſtere. Affirmant Scotus, Aureolus, D. Bonaventura &c. Item qui innatam Dei ideam admittunt. Negant Thomiſtæ, atque ex noſtris Gibbon, Puteanus, Florez. Quidam, ut Ægidius, Gavardi, aliique docent eam notam eſſe ſapientibus tantum. Sit itaque

Propositio I. Hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, eſt nobis per ſe nota.

Prob. Propoſitio per ſe nota ea eſt, cui, perceptis terminis, ſtatim aſſentimur: atqui talis eſt laudata propoſitio: ergo eſt per ſe nota.

Prob. min. Illi enim propoſitioni ſtatim aſſentimur, in qua attributum immediate cum ſubjecto connectitur, ſive cum in idea clara ſubjecti attributum includitur: atqui in idea Dei includitur exiſtentia, cum ſit perfectio, qua carere non poteſt ens perfectiſſimum: ergo huic propoſitioni, *Deus eſt*, ſtatim aſſentimur.

Ob. I. Hæc propoſitio a quibuſdam, Auguſtino teſte, negatur: ergo &c.

℞. Diſt. ant. Negatur perceptis terminis, nego; non intellectis, conc. *Omne totum eſt majus ſua parte*, eſt propoſitio per ſe nota, & tamen ab aliquibus negatur, ut ſcribit Florez, quia nondum verborum ſignificationem perceperant: ergo ſi qui rudiores negarunt hanc propoſitionem, *Deus eſt*, id factum eſt, quia terminos non perceperunt.

Dices. Si requiritur terminorum perceptio, erit ergo nota ſapientibus tantum, ut docet Ægidius. Hinc Pſal. 13. habetur, *Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus*.

℞. Neg. ſequelam. Nam ſolo naturali lumine abſque ſcientia hæc propoſitio intelligitur, ut dictum eſt. Pſalmiſta vero,

& Pla-

& Plato ipſe non indoctos, & rudes, ſed impios, quantumvis doctos, *inſipientes* appellat.

Ob. II. cum Thomiſtis. Propoſitio per ſe nota importat cognitionem terminorum immediatam, & *quidditativam*: atqui terminus hujus propoſitionis, *Deus eſt*, non cognoſcitur immediate, ſed mediate ex effectibus; in ſe enim videri nequit Deus niſi in patria; ergo non eſt per ſe nota.

℞. Diſt. min. Deus cognoſcitur per creaturas tantum, neg.; per eas, & indefectibile lumen intime præſens, conc. Solutio patet ex ℞. ad 2. ob. prop. 1. c. 1. Quod ajunt, propoſitionem per ſe notam per effectus demonſtrari non poſſe, verum eſt, ubi ſubjectum propoſitionis nullos effectus habet, ſecus ſi habeat effectus, ut Deus, qui fecit omnia.

Ob. Quamvis in idea Dei reluceat providentia, & ſimplicitas, hæc tamen propoſitio, *Deus eſt ſimplex, eſt providus* &c., non eſt per ſe nota: ergo a pari.

℞. Neg. ant. Illæ enim propoſitiones ſunt per ſe notæ, non ſecus ac iſta, *Deus eſt*. Nec obſtat quoſdam eas negaſſe: id enim factum eſt, quod ad corporis ſenſum, non ad mentis rationem, ſummi boni notionem figere maluerunt, ut docet S. P. l. 1. doct. c. 7.

Propositio II. Nemo eſt ità agreſtis, ac barbarus, qui Deum poſſit invincibiliter ignorare.

Not. Ignorantia duplex eſt, invincibilis nempe, & vincibilis. Prima ea eſt, quæ humanis quibuſvis mediis adhibitis nullo modo diſpelli poteſt. Secunda vero eſt, quæ naturæ viribus vinci poteſt. Illa a peccato excuſat, non iſta. Cum autem quærimus, an Dei exiſtentia poſſit invincibiliter ignorari, ſtatus quæſtionis non eſt, an quis poſſit invincibiliter demonſtrativa Dei cognitione carere: ſed an carere poſſit cognitione Dei ita probabili, ut oppoſitum, prudentis viri judicio, non ſit probabile. Nam ad operandum non requiritur metaphyſica certitudo, ſed ſufficit moralis, ut notum eſt. Cenſet Molina poſſe homines hac poſtrema Dei cognitione carere toto ſuæ vitæ decurſu. Oppoſitum docent noſtrates, & prob. I. ſcripturis. Nam Pſ. 78. habetur: *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt*. Rom. 1., *Revelatur ira Dei ſuper impietatem eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent*. Ex quibus ſic arguitur. Supplicii rei ſunt quicumque ad idola converſi, Deum ignorant: atqui rei non eſſent, ſi ignorantia invincibili laborarent; hæc enim a peccato excuſat, ut ſupra notavimus: ergo exiſtentia Dei nequit invincibiliter ignorari.

Prob. II. ex PP. Greg. 17. mor. c. 3.: *Eo ipſo, quod homo rationalis eſt conditus, debet ex ratione colligere, eum, qui ſe condidit, Deum eſſe*. Tertullianus de ſpectaculis c. 2., *Nemo ignorat*

rat, *quod ultro natura ſuggerit*, *Deum eſſe univerſalitatis conditorem:* & apol. 17., *Hæc eſt ſumma delicti nolentium recognoſcere*, *quem ignorare non poſſunt*. Hilarius II. Trin. *Deus mundo ignorabilis fieri non poteſt*. S. P. q. 46., *Apud Deum etiam illi ſunt inexcuſabiles*, *quibus lex data non eſt*, *quia per creaturam poterant cognoſcere creatorem*. Lact. 1. Inſt. *Quam ſibi veniam ſperare poſſunt*, *qui non agnoſcunt cultum ejus*, *quem ignorari ab homine fas non eſt?* Sed quod ratione colligitur, quod ultro natura ſuggerit, quod nefas eſt ignorare, invincibiliter non ignoratur: ergo &c.

Prob. III. ratione. Suppoſita hac ignorantia nemo vel ſceleſtiſſimus peccaret contra Deum; quem ignorat, ſed tantum contra rationem, adeoque peccatum philoſophicum admitteret, non theologicum: ſed hoc ab Alexandro VIII. an. 1690. proſcriptum eſt: ergo &c. II. De primo Decalogi præcepto non datur ignorantia invincibilis: ergo neque de exiſtentia Dei. III. Quivis etiam rudis rationem habet, qua vel per ideam ingenitam, vel per creaturas poteſt Deum aſſequi: ergo &c.

Ob. I. Exiſtentia Dei ſpectat ad ſolam fidem: ergo poteſt invincibiliter ignorari.

℞. Neg. ant. Dei namque exiſtentia ad fidem non ſpectat, niſi credatur ex Dei revelantis auctoritate. Deum enim, ut ait S. P. A., *non ſolum fide retinemus*, *ſed etiam certa forma cognitionis attingimus*.

Ob. II. Puer educatus in ſilvis, aut penes Atheos parentes, Deum eſſe nunquam audivit: ergo hic ſaltem Deum ignorat invincibiliter.

℞. Neg. conſ. Is enim puer, ſi ad ſe ipſum, aut ad creaturas alias attendat, ſolo naturæ lumine Dei exiſtentiam agnoſcet, quidquid parentes obganniant, quibus ſane non crederet, ſi prima principia negarent: ergo nec fidem præſtare debet, cum Deum negant.

Inſt. I. Fieri poteſt, ut nulla Dei cogitatio ſubeat animum hujus pueri: ergo ſaltem eo tempore laborat ignorantia invincibili.

℞. Neg. conſ. Non enim prævia cogitatio neceſſaria eſt ad vincibilem ignorantiam; alioquin ubi eſt incogitantia, eſſet invincibilis ignorantia, quod falſum eſt. Sufficit ergo ſi ea cogitatio facile haberi poſſit, alias de primis principiis daretur ignorantia invincibilis, dum quis aliud cogitat; neque ad operandum requiritur perfecta cognitio, aut metaphyſica certitudo, ſed ſufficit moralis, ut dictum eſt.

Inſt. II. Saltem in primo inſtanti, quo ad uſum rationis accedit, poterit puer a Deo tantiſper averti, adeoque ignorantia illa laborabit: ergo &c.

℞. Diſt.

℞. Diſt. ant. In primo inſtanti morali, nego; phyſico, conc. Non diffitemur ergo ante deliberatum voluntatis motum neceſſariam eſſe advertentiam, quæ in inſtanti phyſico non reperitur: at in inſtanti morali, in quo puer ille incipit agere deliberate, tenetur puer ſe ſe convertere ad Deum (quæ tamen converſio ſine caritatis actu haberi non poteſt) ſub ratione boni in communi. At ſub iſta quoque ratione poteſt puer ille auctoris ſui exiſtentiam percipere, vel ex idea ingenita, vel ex rerum aſpectabilium contemplatione.

Ob. III. Quidam ſunt adeo rudes, aut excæcati, ut nequeant in Dei notitiam aſſurgere: ergo illi ſaltem laborant ignorantia invincibili.

Pr. ant. ex pluribus hiſtoriæ monumentis. Conſtat enim Braſilianos, & Canadenſes populos in America, Cafros in Africa, Sinenſes, Siamenſes (1), & Tibettanos in Aſia, Dei exiſtentiam, aut perfracte negaſſe, aut penitus ignoraſſe.

℞. Neg. ant. Ad prob. neg. ant. Nemo enim eſt adeo bardus, aut plumbeus, ut omni aut naturali, aut ſupernaturali lumine deſtituatur. Quippe ſuper omnes homines Dei lumen ſignatum eſt. Neque ulla eſt gens adeo barbara, aut fera, quæ non aliquod extare numen agnoſcat, quamvis gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilem damnabili impietate transtulerint. Ex quo enim quiſque rationalis eſt conditus, facile poteſt ratione aſſequi, eum, qui ſe condidit, non alium eſſe, niſi Deum, ut ex Gregorio ſupra obſervatum eſt. Ceterum literati Sinenſes ſunt ex cæcis iis, falſiſque ſapientibus, qui evanuerunt in cogitationibus ſuis. De his autem, non ſecus ac de Siamitis, erudite pertractavit vir noſtri ævi doctiſſimus in ſuo alphabeto Tibettano, ubi originem expendens materialiſmi, quem Tibettani adoptarunt, iſtos Manichæorum labe infectos eſſe demonſtrat. Ad excæcatos vero quod attinet, ſi illi ſupernaturali lumine penitus deſtituuntur, id evenit eorum culpa, qua fit ut rebelles divino lumini, ipſo lumine privari mereantur.

B 3 Ob.

(1) Petrus Bailæus, qui in ſuo Dict. hiſt. crit. refert opiniones eruditorum Sinenſium, ac Siamenſium tanquam Spinozæ placitis non abſimiles, falſis relationibus deceptus eſt, non ſecus ac Lokius, qui eaſdem relationes in prima editione *Specim. phil.* adoptaverat: quamvis iſte ſuppoſititias eas poſtea deprehenderit. Scriptores autem catholici, ſubinde vero & heterodoxi, ut Fabricius in Apol. c. calumn. Atheiſmi, La Croze (in libro quem inſcripſit: *Entretiens ſur divers ſujets d'hiſtoire*), aliique illarum relationum falſitatem tam perſpicue demonſtrarunt, ut qui iis fidem præbeat, is plane mentem cum conſilio amiſiſſe putandus ſit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ob. IV. Locum Rom. I. *Manifeſtum eſt illis*, exponit Grotius de philoſophis, qui Atheos profligarunt: ergo non omnes Deum norunt. Idem eſt ſenſus SS. PP. Crimina item ignorantium Deum rationi humanæ, non legi divinæ adverſantur: ergo ex iis non probatur noſtra aſſertio.

℞. ad I. neg. conſ. Scripturæ enim, & PP. de omnibus loquuntur, omnes enim ratione præditi ſunt: Et ſi ſoli philoſophi Atheos impugnarunt, poterant tamen omnes Atheos deteſtari. Ad II. nego ant. Nil enim abſurdius, quam opus rationi diſſonum, nec Dei legi repugnans. Vide *prob. III. prop. II. cap. IV.*

DISSERTATIO II.

De unitate, atque eſſentia Dei.

DEI exiſtentiam contra Atheos hucuſque vindicavimus, ſupereſt ut ejus unitatem contra Polytheos demonſtremus. Ac I. quidem polytheiſmi originem & cauſſam inveſtigabimus. II. Arma ſuppeditabimus, quibus confoditur. III. Polytheorum ſophiſmata diluemus. IV. De duobus Manichæorum principiis bono, & malo ſermo erit. V. Denique, veluti coronidis loco, de eſſentia, ac natura Dei diſputabimus.

CAPUT I.

De polytheiſmi, ſive idololatriæ cauſſa, & origine.

VETUSTISSIMUM eſſe idolorum cultum in confeſſo eſt apud omnes: conſtat enim Deorum pluralitatem propugnaſſe I. Ethnicos ſcriptores, Homerum, Heſiodum, Chryſippum, & Orphæum, qui 262. commentus eſt Deos; II. Marcionitas, & Manichæos, qui duo agnovere principia, bonum, & malum. III. Tritheitas, qui tres Deos in Trinitate aſſerebant. Mitto Ægyptios, queis etiam in hortis Dii naſcebantur. Quænam vero ſtatuenda ſint hujus inſaniæ primordia, quoſve habuerit auctores, non conveniunt ſcriptores. Primum namque polytheiſmi auctorem Enos fuiſſe cenſet Maimonides (1). Alii

(1) Ante diluvium ſtatui non poſſe polytheiſmi primordia, probat S. Th. 2. 2. q. 94. art. 3. ex ſilentio ſ. ſcripturæ, quæ luxuriam & alia crimina tanquam diluvii cauſſas commemorat, non item idololatriam, omnium graviſſimam, neque ex humana fragilitate excuſandam. Cujus rei hanc rationem profert S. D. art. 4. ad 2. *In prima ætate non fuiſſe idololatriam propter recentem memoriam creationis mundi, ex qua adhuc vigebat cognitio unius Dei in mente hominum.* Quam rationem ab animadverſionibus Cornelii a Lapide, qui eam carpit ut minus aptam, perſpicue vindicat Nicol. Chignolius *Prælect. 6. de Deo uno n. 6.*

Alii a Moyſe intruſum, aut inſtauratum comminiſcuntur. Et quidem a Moyſis hiſtoria theologiam gentium promanaſſe opinatur Huetius. Alii ad Chamum Noe filium, ejuſque poſteros acceptum referunt. Sit itaque

Propositio I. Enos non fuit auctor polytheiſmi.

Prob. Maimonidis opinio nititur ſolo Geneſ. c. 4., quod de Enos habet, *Iſte cœpit invocare nomen Domini*, ubi legunt: *Tunc cœpit profanari nomen Domini*: atqui hæc lectio Vulgatæ adverſatur, in qua nihil Amama reprehendit, præter pronomen *iſte* pro *tunc*; Chaldaicæ item Complutenſi, quæ legit; *tunc cœperunt homines orare*: ergo Maimonidis opinio falſo innititur fundamento. Hinc Burgenſis, & Caſtalio ex loco cit. evincunt, ab Enos Dei cultum certis ritibus fuiſſe iſtauratum, quod ille *de patre generationum ſupernæ civitatis primus commemoratur exortus*, ait S. P. l. 15. C. D. 13. Reapſe ab Enos cœpit generatio juſtorum, qui ſpecialiter filii Dei nominantur.

Ob. I. Maimonides, & Kimki ex textu hebraico idololatriam ad Enos referunt: ergo Enos eſt auctor polytheiſmi.

℞. Neg. conc. Illi enim a voce הוחל (*huchal*) decepti ſunt, quæ modo pro *incipere*, modo pro *violari* uſurpatur; & quidem primo ſenſu vocem illam eſſe accipiendam, evincitur ex contextu, & ex R. Aben-Ezra, qui legit *tunc cœperunt ad orandum*.

Ob. II. Ex Aquilæ verſione, a qua non recedit Cyrillus, & Irenæus, evincitur Enos cœpiſſe Dei nomine appellari: ergo ab eo idololatria orta eſt.

℞. Neg. conſ. Gratis enim admiſſa Aquilæ verſione, quæ eſt ſubobſcura, eo ſenſu Dei nomine appellatus eſt Enos, quo *juſti, qui erant ex ſemine Seth, filii Dei vocabantur*, ait Emiſſenus. Dictus eſt ergo Deus, *ideſt filius Dei; nam quicumque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei*, ait Apoſtolus Rom. 8. 14.

Propositio II. Neque ab Hebræis, neque a Moyſe ortus eſt polytheiſmus.

Prob. I. Scripturis. Exod. 20. habetur: *Non habebis Deos alienos: non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem; non adorabis ea, neque coles*: ergo idololatria a Judæis, & Moyſe non exorta; ſed proſcripta eſt. Si quæ tamen erant apud illos imagines, eæ ad ornatum templi, non ad religionis cultum ſpeciali Dei juſſu præſcriptæ ſunt. Deinde Exod. 32. Moyſes vitulum contrivit dicens fratri: *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres ſuper eum peccatum maximum?* Atque eo jubente viginti tria millia gladio percuſſa ſunt: ergo &c.

Prob. II. ex teſtimonio Ethnicorum. Tacitus enim 5. hiſt.

 ſcri-

ſcribit: *Judæi mente ſola, unumque numen intelligunt, & nihil quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos*: ergo &c. II. ait ab iis immolari arietem *in contumeliam Hammonis*, bovem in Apidis contemptum. III. ait *nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis eſſe*. IV. Idipſum de Judæis affirmat Dio l. 37., aliique, qui Judæos *Sabbatarios*, *recutitos* &c. paſſim appellant, non idololatras: ergo &c.

Ob. I. Aaron conflato vitulo, ait (Exod. 32.) *Cras ſolemnitas Jehova eſt*: ergo Aaron cenſuit vitulum eſſe verum Deum.

℞. I. Voſſius, Hebræos ſub vitulo verum Deum coluiſſe, ac in eo peccaſſe, quod ſub effigie Deorum Ægypti verum Deum adorarunt; ſed hæc reſponſio adverſatur Patribus, & Auguſtino, qui in Pſ. 73. ait, *Vitulus ille, quem adoravit populus apoſtata, quærens Deos Ægyptiorum, dimittens eum, qui liberavit* &c.

℞. II. & melius, neg. conſ. Hic enim eſt illorum verborum ſenſus: *Cras ſolemnitas Jehova eſt*, nempe vituli, quem vobis pro vero Deo conſtituiſtis.

Ob. II. Moyſes ſerpentem æneum erexit in deſerto: ſed hoc eſt Æſculapii ſimulacrum, ab Epidauro Romam advectum: ergo Moyſes polytheiſmum invexit.

℞. diſt. maj. Erexit ad cultum, neg.; ad ſalutem, conc. Ille enim ſerpens non Æſculapii, ſed Chriſti typus fuit, neque ad cultum, ſed ad ſanandum ab anguium morſibus erectus eſt, ut docent Tertullianus (*a*), & S. P. Aug. (*b*), ſive ad deſignandum ſonitum Chriſtianæ doctrinæ, ut ſcribit ſerm. 10. de temp. *Serpens æneus efficitur, ut doctrina Chriſti clarius prædicetur*.

Ob. III. Tacitus loco cit. ſcribit, Judæos *animalis effigiem*, ideſt caput aſini, *penetrali ſacraſſe*; idque omnes veteres tradidiſſe, ait Juſtus Lipſius: ergo &c. (1).

℞. Neg. conſ. Hanc enim fabellam eſſe, ait Tertullianus apolog. 16. I. enim Tacitus ibidem ſcribit, a Pompejo nullum in templo ſimulacrum repertum eſſe. II. Idem de Antiocho ex Polybio, & Strabone Joſephus refert c. Appionem. III. Cum gen-

(1) Quamvis ultro daremus, Hebræos in eam inſaniam fuiſſe prolapſos, quam iis exprobrat Tacitus; non inde fieret ab Hebræis ortum fuiſſe polytheiſmum. Non enim diſſimulamus, Hebræos fuiſſe ad idololatriam pronos, atque ea de re ſæpius a Deo percuſſos, ſed eos *in viam gentium* abiiſſe, non novam ſibi paraſſe ſcriptura teſtatur.

(a) L. 3. c. Marc. (b) L. 10. C. D. c. 8.

gentes monſtra colerent horribiliora, id Judæis non objeciſſent. IV. Nec Tacitus ſibi conſtat, qui ſupra tradiderat, Judæis *nulla eſſe* ſimulacra. Vide auctorem.

Ob. IV. Narrat Joſephus lib. 7. de bell. Jud. c. 12. ante everſionem templi vocem auditam, dicentem: *Emigremus hinc*. Et Tacitus, *audita major humana vox, excedere Deos*: ergo habebant Judæi numina tutelaria.

℞. Neg. conſ. Hanc enim vocem Cuſtodes Angeli emiſere, ut oſtenderent, urbem, ac templum a ſe deſeri in pœnam patrati Deicidii. Vel Deus ipſe, aut per ſe, aut per Angelos ait: *Emigremus hinc*.

Propositio III. Idololatria a Chami (1) poſteris orta eſt, longe ante Moyſen.

Prob. I. Ex auctoritate ſcriptorum. Ita enim docent Aben-Ezras, Lact. l. 2. Inſt. 14. Hieronymus 2. in Oſ. S. P. Aug. 8. C. D. 24., Giraldus (*a*), Boccaccius (*b*), Voſſius (*c*), Grotius (*d*), Clericus (*e*), aliique.

Prob. II. ratione. I. enim longe ante Moyſen ſidera & ignem gentes coluere in Ur Chaldæorum: quem cultum Abrahamum fugiſſe Hebræorum traditio eſt, ſcripturæ ſubnixa. II. Antiquiſſimus eſt cultus regibus, ac reginis exhibitus, ut docet Chryſoſtomus in 2. Cor. 12., & Diodorus lib. 1. Biblioth. Sic Ægyptii Iſidem, & Oſiridem reges ſuos ut Deos coluere, illum in Luna, hunc vero in Sole. Phœnices Kronon regem ſuum in ſidere adoravere, quem latini *Saturnum*, Græci Κρόνον vocant. Aſtarte in Veneris ſtella, Hammon in ariete ſacrati ſunt:

(1) Chamidas, ſeu Chami poſteros in vertice Babylonicæ turris erigere tentaſſe vel ſimulacrum, vel templum, ubi idolum ſtatuerent, vero Deo oppoſitum, quod illos poſſet ab interminata per Noemum diſperſione tueri, ſumma eruditione probavit v. cl. Symmachus Mazochius in ſuo Spicil. Bibl. t. 1. annot. in Gen. c. 11. v. 4. *Faciamus nobis civitatem, ac turrim, & celebremus nomen noſtrum, antequam* &c. Ubi *celebremus nomen*, ex vi hebraici textus *faciamus* שם *Shem*, ideſt *nomen, ne forte diſpergamur ſuper faciem univerſæ terræ*, ſignificat Chamidas ſibi Deum ſtatuere deſignaſſe. *Shem* enim *excelſum* ſignificat, ſynonymum divini nominis *Elion*. Quam ſententiam ipſe confirmat Chaldaica paraphraſi, quæ habet, *faciamus nobis Sigdù adorationem*, hoc eſt idolum: nec non Hieroſolymitana, *faciamus nobis in medio ejus* (turris) *templum Segidà*, ideſt idoli. Totam ergo hanc impietatem filiis Cham refert acceptam cl. auctor. *Iſque* (concludit) *primus ad idololatriam gradus fuit, nimirum turris, huicque impoſiti templi ædificatio*.

(a) *In Syntagm. Deor.* (b) *In Geneal.* (c) *De Idol.*
(d) *In Expl. Decal.* (e) *In prol. H. E.*

ſunt: quos reges fuiſſe vetuſtiſſimos, longe ante Moyſen, certum eſt. Neptunus etiam eſt Japheth, ſicut Vulcanus, & Apollo ſunt Tubalcain, & Jubal, conſecrantibus Chami poſteris patrum ſuorum memoriam. Idololatriam ergo a Chananæis ad Ægyptios, hinc ad Phœnices, tum ad Græcos, inde ad Romanos derivaſſe, conſtat hiſtoricorum conſenſu (1).

CAPUT II.

Unitas Dei invictiſſimis argumentis oſtenditur.

QUAMVIS momenta omnia, quibus Dei exiſtentia probatur, etiam unitatem ejus demonſtrent, ut docet Thomaſſinus l. 2. Theol. dogm.; Deus enim *ſi unus non eſt*, *non eſt*, ut ait Tertull. l. 1. contra Marc.: addam tamen peculiaria quædam argumenta, quibus hoc dogma firmatur.

I. Momentum ex ſacris literis.

Deuteron. 32. habetur: *Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me*. IV. Reg. 5. *Scio quod non ſit alius Deus in univerſa terra*. Pſ. 17. *Quis Deus præter Deum noſtrum?* Iſ. 37. *Tu es Dominus ſolus*. I. Cor. 8. *Nullus eſt Deus, niſi unus*. Exod. 32. jubente Domino viginti tria millia hominum ob vituli cultum cæſa ſunt. Judicum 3. ſociati idololatris Iſraelitæ in ſervitutem redacti ſunt. Periit Achaz, & Ochoſias ob idolorum cultum, ut Regum narrat hiſtoria. Hoc etiam profana confirmat, Neronis, Diocletiani, Maximini, Licinii, Juliani, aliorumque miſerrimum fatum deſcribens, qui idolorum cultum inſtaurarunt: atqui, ſi Dii gentium aliquid poſſent, ſalvare eos debuiſſent, qui eorum cultum promovebant, nec ſinere unius Dei cultum longe, lateque diffundi: ergo

(1) De cauſſa polytheiſmi, quod argumentum cl. auctor quaſi intactum reliquit, in gratiam Tironum ſequentia ſubjecimus. Duplicem aſſignat S. Thomas, aliam nempe ex parte hominum, aliam ex parte dæmonum. Ex parte hominum idololatriæ cauſſam præbuit I. amoris intemperantia, qua factum eſt, ut *acerbo luctu dolens pater, cito ſibi rapti filii fecit imaginem, & illum tamquam Deum colere cœpit*, ut habetur Sap. c. 14. II. Ex naturali voluptate, quam ex artificioſa rerum repræſentatione homines capiunt, qua fit, ut *ſi quis artifex lignum aſſimilet imagini hominis, de ſubſtantia ſua, & filiis votum faciens, inquirit* (ib. c. 13.) III. Ex veri Dei ignoratione (ib.): *Neque operibus attendentes agnoverunt quis artifex eſſet, ſed aut ignem, aut ſpiritum &c. Deos putaverunt*.

Ex parte dæmonis idololatria inducta eſt, ut homines, quos hac arte deceperat, in errore confirmaret, cum viderent apud ſe, & divina edi oracula, & plura miracula fieri.

go unus eſt verus Deus. Ita arguunt Lactantius (*a*), Tertullianus (*b*), & S. P. Aug. (*c*),

℞. Gentiles, vel hæc falſa eſſe, vel ſimilia a Diis ſuis eſſe patrata. Utuntur ergo Patres, ait Phereponus, armis iiſdem, quæ Ethnici contra Chriſtianos urgere poterant. Verum ad primum quod attinet, ſi neges Hiſtorias, nullis libris habenda eſt fides; multo minus Ethnicis, qui a ſuis etiam deſpiciuntur. Alterum vero mera Phereponi calumnia eſt, Ethnici namque teſtantur, idololatrarum urbes Diis invitis corruiſſe, ut Ilium invito Neptuno: ergo hos Deos infirmos eſſe recte Auguſtinus oſtendit. Si vero Chriſtiana religio ab hoſtibus turbata eſt, id a Deo comminatum, in pœnam criminum accidit: hinc vera religio inter magna diſcrimina propagata eſt. Idololatria vero nunquam poſt fata revixit.

Momentum II. ex innumeris a Deo patratis miraculis.

Innumera a Moyſe geſta narrantur in libro Exodi. Colubrum in virgam, aqua in ſanguinem verſa eſt. Iſraelitæ per maris undas ſicco veſtigio tranſvecti. Aquæ e ſilice eductæ; manna e cælo pluit. Ut ſileam X. Ægypti plagas, novimus profligatos exercitus ſola Moyſis manuum elevatione &c. Res etiam a Joſue, Gedeone, Davide, Daniele, aliiſque geſtæ ob unius Dei cultum, ſunt cuique notiſſimæ. Chriſti miracula innumera in Evangeliis narrantur; Petri, Pauli, ac Stephani in Actibus Ap.; SS. martyrum, & confeſſorum in eccl. monumentis. Ex quibus ſic arguitur. Solus verus Deus vera miracula patrare poteſt: atqui Dii gentium nuſquam patrarunt vera miracula, ut infra oſtendemus in ℞. ad objecta: ergo Dii gentium non ſunt vere Dii: ergo unus eſt verus Deus: ita S. P. 21. C. D. 8., Grotius (*d*), Clericus (*e*).

Momentum III. ex ipſa naturali ratione.

I. Deus eſt ſumme magnus: ergo ſumme unus. Ita S. P. Aug. l. 1. de Trin. c. 7., aliique.

Prob. conſ. Summum enim eſt, quod par non habet: ſed hoc uni tantum convenit, *duo namque ſumme magna quomodo conſiſtent?* ait Tertullianus: ergo unus eſt Deus. II. Plures Dii, vel differunt eſſentialiter, vel accidentaliter: ſed quovis modo differat, perfectiones unius alteri deerunt: ergo neuter erit ſumme perfectus, & proinde nec Deus. Si dicas differre numero, ut Plato a Socrate, tum vel unus ab alio eſt, vel nemo pendet ab alio. Si primum, is erit ſummus, a quo alius ortus eſt; ſi ſecundum, erunt ergo plures ſpecies, & naturæ

(a) *L. 2. Inſt. 4.* (b) *In Apolog. 26.* (c) *1. C. D. 4.*
(d) *L. 1. de Ver. Rel. Ch. n. 3.* (e) *In H. E. ad an. 177. n. 9.*

turæ diverſæ, & redit primum argumentum. Ita Boethius (*a*), Lactantius (*b*), Petavius (*c*), Thomaſſinus (*d*). III. unus eſt mundus: ergo unus eſt illius opifex.

Prob. conſ. Vel enim ſat erat unus artifex, vel non. Si primum: ergo inutilis eſt alterius opera; ſi ſecundum: ergo erat imbecillis, proinde nec Deus. Ita Athanaſius (*e*). IV. Denique ſublata unitate, innumeri conſurgent Dii. Numerus enim eo perfectior eſt, quo major eſt: atqui Deos innumeros nullus ſanæ mentis admittit: ergo nec plures. Ita Tertul. c. Marc., Thomaſſinus (*f*), Gotti (*g*), &c.

Momentum IV. ex teſtimonio Gentilium, & idololatrarum amentia.

Unum Deum agnovere Plato, Porphyrius, Jamblicus, Proclus, atque ab eo inferiores Deos progenitos eſſe opinati ſunt. Empedocles, & Antiſthenes multos populares Deos, ſed unum naturale agnovere. Ariſtoteles, & Simplicius unum omnium principium ſtatuerunt. Idem ſenſit Tullius, Varro, Plutarchus ex Aug., nec non veteres poetæ, ex Clemente Alex., Lactantio, aliiſque. Vide Ger. Voſſ. l. 1. Idol. Huet. in Conc. ration. & fid. l. 2.

Dices: Major eſt Polytheorum numerus, quam eorum, qui unum Deum colunt: ergo plures ſunt Dii.

℞. Neg. conſ. Illorum enim nulla habenda eſt ratio. I. Quia illi unum Deum aliis præeſſe opinabantur, ut Jupiter, aut Saturnus apud Romanos, & Græcos. Hinc celebris inſcriptio templi Delphici EIS EI *unus eſt*, de qua Euſ. 7. Præp. ev. Romani etiam Pantheon, hoc eſt *Deorum omnium* templum Jovi victori ſacrarunt.

II. Si Ethnici Deos pares ſtatuere, aut ii boni erant, aut mali: ſi boni, erit inter eos ordo, & unus erit ſummus, cui ceteri pareant; ac proinde non erunt Dii, utpote ſubordinati, ſi mali, non erunt ergo illud ſummum bonum, quod Deus eſt. Hinc patet ſumma Ethnicorum dementia, qui non ſolum hominibus ſceleſtiſſimis divinum cultum exhibuere, ut Romulo fratricidæ, Bacco ebrioſo, Jovi ſacrilego, imo Cacodæmoni: & malo genio, ut Indi, Æthiopes, & Perſæ: ſed brutis etiam, aſtris, elementis, plantis, & ſaxis, quæ ſunt homine ipſo longe deteriora. Mitto nefanda idololatrarum ſacrificia, humanas victimas, puerorum, ac virginum holocauſta: de quibus S. P. A. 7. C. D. 25. Lact. &c.

℞. Pa-

(a) *De Trin.* (b) *L. 1. Inſt.* (c) *L. 1. Theol. dog.* 4. (d) *L. 2. c. 1.* (e) *Or. C. Gent.* (f) *Loc. cit. n. 7.* (g) *N. 7. & 8.*

℞. Pagani. I. Lapides, & metalla eſſe Deorum ſymbola, atque a ſe Deos, non lapides coli. II. Falſa eſſe eorum probra. III. Idola inſculpta ad accerſendas aereas poteſtates. Sed hæc mera commenta ſunt. I. Quia Ethnici Deos corporeos putabant, & idolis ſimiles, aut ita iis alligari Deos, ut idolis ſublatis, Deos etiam ſublatos crederent; unde aſportatis penatibus, everſas urbes inſtaurari non poſſe putabant. II. Deorum flagitia narrant Homerus, Varro, aliique: atqui Ethnici his fidem habent, dum laudes narrant; ergo credere etiam debent dum probra referunt.

III. ℞. Ethnicorum ita impugnat Athanaſius or. c. Gent. *Si hæc ſimulacra facta ſunt, ut per ea advocent poteſtates, cur iis Dei nomen, & honorem imponunt?*

CAPUT III.

In quo Polytheorum ſophiſmata diluuntur.

Contra prolata hucuſque momenta nonnulla opponi poſſunt Scripturæ loca, & plura a Diis gentium patrata miracula. Itaque

Ob. I. ex Scripturis. Exod. 7. Moyſes dicitur *Deus Pharaonis*. Pſ. 81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*, & infra, *Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes*. Quo teſtimonio Chriſtus ſuam divinitatem probat Joan. 10. Et in I. Cor. 8. *Dii multi, & Domini multi* memorantur: ergo corruit I. momentum.

℞. Neg. conſ. De Moyſe enim ait Dominus: *Conſtitui te Deum* &c.: ergo non erat natura Deus, ſed ejus gerebat vices: ut conſtat ex voce *Elohim*, qua judiciaria poteſtas exprimitur: hinc Jonathan vertit *Conſtitui te timorem Pharaonis*. In Pſ. etiam 81. habetur vox *Elohim*, & ſignificatur Deum ſtetiſſe in Synagoga Judicum, qui Dei vices gerunt, quos etiam Dominus judicabit: ut conſtat ex ſequentibus, *in medio autem Deos dijudicat*. Sunt enim & ipſi mortales; nam de iis dicitur, *Vos enim ſicut homines moriemini*. Atqui Deus eſt natura immortalis: non ſunt ergo natura vere Dii. Quomodo Chriſtus ſuam divinitatem hinc probet, dicemus lib. de Trin. Ad ultimum diſt. conſ. Et Apoſtolus loquitur in ſententia Ethnicorum, conc.; in propria, neg. Addit enim, *nobis tamen unus Deus*. Græcus legit λεγόμενοι θεοί, *qui dicuntur Dii*, ut pateat, Deos gentium, non re Deos eſſe, ſed nomine.

Inſt. Theologia Paganorum cohæret ſacris literis. Hæc enim docet, unum Deum, ideſt Saturnum, præeſſe cælo, alios aliis mundi plagis. Jovem hominum ſatorem eſſe, eique adſtare,

quos

quos conſulat, Deos *conſentes*. Unum eſſe Deum Hebræorum, plures aliarum nationum. Atqui hoc ipſum habetur in ſacris literis; nam legitur Geneſ. 1. *In principio creavit Elohim cælum, & terram*, ubi *Elohim* eſt Saturnus, qui cælo præeſt. C. 2. *Formavit Deus hominem*, hebraice *Jehova*: en Jupiter hominum ſator. Hic c. 1. ait *faciamus hominem*; en Jupiter in Synagoga Deorum *conſentium*. C. 2. 4. ubi dicitur, *in die, quo fecit Dominus Deus*, habetur hebraice, *Elohim Jehova*, Jovis nempe ſatoris hominum nomen, & aliorum Deorum, qui res alias fecerunt: ergo ex Diis, unus cælo, alius homini præeſt; ille Hebræis, iſte Philiſthiim.

℞. Neg. ant. Ad prob. neg. min. Creator enim cæli, & hominis ſator unus idemque Deus eſt. Nam c. 1. *Elohim*, qui cælum, & terram creavit, v. 26. ait: *faciamus hominem*. C. 2. formavit hominem *Jehova*, & v. 5. cælum & terram *Jehova Elohim*: eſt ergo idem *Jehova*, ac *Elohim*. Deinde ibi *faciamus* non conſultationem Deorum, cujus non eget ſapientiſſimus Deus, ſed diſtinctionem exprimit perſonarum. III. recte dicitur *Jehova*, & *Elohim* omnia creaſſe, ſed ea ſunt unius Dei diverſa nomina, ac *Jehova* immutabilem exiſtentiam, *Elohim* attributa ſignificat.

Ob. II. Plures Deos eſſe ex miraculis comprobatur, quorum plura enumerat Celſus apud Orig. l. 7., ubi prophetis Pythias opponit, ac vates Apollinis, ac Jovis Ammonis. II. Ex prodigiis ab Iſide patratis, in cujus templo excubantes infirmi ſanati ſunt. III. Ex geſtis Apollonii Tyanæi, qui puellam ad vitam revocavit, & raptus in cælum eſt. IV. Ex miraculis Æſculapii marmorea tabula inſcriptis (1). V. Ex prodigiis Veſtalium, Silviæ, Æmiliæ, Tuciæ, apud Ovidium, alioſque. VI. Ex miraculis Veſpaſiani, qui cæcum, & ægrotum ſanavit, & Adriani, qui cæco a nativitate lumen reſtituit: ergo &c.

℞. Neg. ant. Nam Livius ipſe hæc miracula in dubium revocat, ut *plane conficta*. Oracula ergo Apollinis, Ammonis &c., utpote ambigua, obſcura, & flexiloqua, ut ea Tullius vocat, nullam divinitatis notam præſeferunt, ut demonſtrat Euſebius, Grotius, aliique. II. Ex iis oraculis ſæpe Chriſtianæ religionis veritas, Dei unitas, Chriſti adventus prænunciatur ex Auguſti-

(1) Chriſti miracula fuiſſe æquivoca, & multam habere cum Æſculapii miraculis analogiam, per ſummum ſcelus Pradeſius Baccalaureus Pariſienſis aſſeruit in theſibus Sorbonæ habitis ann. 1752. merito proinde ab utraque poteſtate proſcriptus, atque ab auctore operis *Des Gueriſon de* J. C. nedum impietatis, ſed etiam ignorantiæ aperte convictus.

guſtino, Tacito Svetonio &c. III. Plura ex naturalibus cauſis prænunciantur, ut medici exitium, & ſanitatem, aſtronomi pluvias, aut nivem prædicunt. IV. Horum plura a dæmone fieri conſtat, eo quod ad amores illicitos, ad cædes &c. alliciant.

Ad II. Neg. ant. Narrat enim Diodorus, ægros in templo Iſidis, ſomno abreptos, de remedio admonitos eſſe, forte ſacerdotum fraude, qui cum eſſent artis medicæ peritiſſimi, noctu pharmaca præſcribebant. Ex iis quidam extemplo curati ſunt, quorum morbus in imaginatione conſiſtit, ut chronici, aliique.

Ad III. Neg. ant. Omnia enim Tyanæi miracula a Philoſtrato conficta eſſe in Chriſti contemptum, conſtat comparatione factorum. Dicitur enim, ab aliorum oculis evanuiſſe: phantaſma creditum: in cælum aſcendiſſe &c. II. Philoſtrati plura mendacia notant critici, ut dum ait, Domitillam ſororem fuiſſe Domitiani, & Tyanæo orationem tribuit, quam ex nugis ac ſtylo conſtat ipſius eſſe Philoſtrati. III. Fatetur Philoſtratus, plura a ſe ex incerto rumore narrari. IV. Etſi vera ſint omnia, nil eſt, quod dæmonum virtutem excedat, præter puellæ reſurrectionem (quam tamen in dubium revocat ipſe Philoſtratus dicens, vitalis auræ ſcintillam intra puellam fortaſſe medicos latuiſſe) & aſſumptionem in cælum ipſius Tyanæi, quem tamen alii Epheſi, alii in Creta mortuum eſſe narrant. Forte dæmones una cum corpore rapuere.

Ad IV. ℞. Eſculapii curationes ſuſpectas haberi ab Ariſtophane in Pluto, quod ſacerdotes noctu ægros circuibant cum puellis, idoli, divarumque ſpeciem ſimulantes. Deinde Æſculapius non voce, aut imperio, ſed herbis, ac potionibus curabat; quibus plures in deterius abibant. Denique Æſculapium a Jove percuſſum fulmine narrant Empyricus, aliique: non potuit ergo ſanator Glauci, filiarumque Protei, ſalvare ſe ipſum: ergo &c.

Ad V. Neg. ant. Nam Ovidius, qui 2. Faſt. narrat, Veſtæ ſimulacrum, corrupta Sylvia, manus ob oculos appoſuiſſe, in ſexto ait, nullum eſſe Veſtæ ſimulacrum, licet in nummis aliquibus conſpiciatur. Æmiliæ, ac Tuciæ miracula non excedere, nativam dæmonum virtutem teſtatur S. P. A., nec aliquid obſtat, etiam a Paganis in teſtimonium veritatis, & innocentiæ vera miracula fieri poſſe. Verum plures etiam narrantur Veſtales vitiatæ, aut cæſæ, quas Veſta neque a cæde potuit, neque a furentium libidine liberare.

Ad VI. ℞. Veſpaſiani, atque Adriani miracula eſſe fictitia; nam Tacitus ipſe ait, a Veſpaſiano ſanatos, non fuiſſe inſanabiles, nec cæco, cui lumen reſtituit, exeſam prorſus vim luminis fuiſſe. Adriani vero prodigia, tanquam ſimulationes ad

ejus

ejus levandam inſaniam irridet Marius Maximus. Cum enim ſibi necem inferre vellet, Antoninus Pius Pannonium quemdam quaſi cæcum ei exhibuit, ut apparenter illuminatus eum a deſperatione levaret. Vide auctorem.

Ob. III. Argumenta a ratione etiam Trinitatem evertunt: ergo nil probant.

Pr. ant. Si enim arguitur: Deus eſt ſumme perfectus: ergo eſt unus; dici etiam poteſt: perſona divina eſt ſumme perfecta: ergo eſt una. II. Si recte dicis: unus Deus nequit ab alio nec ſubſtantialiter, neque accidentaliter differre: ergo nullo modo; dici idem poterit de Perſonis Trinitatis. III. Si ais: potuit unus Deus auctor eſſe univerſorum: ergo ſuperfluunt plures Dii; valet etiam dici: ſufficit ad omnia moderanda una perſona: fruſtra ergo creduntur plures. IV. Si ſtatuantur plures perſonæ, non tamen conſtituuntur infinitæ: ergo nec infiniti exurgunt Dii, licet detur multitudo Deorum.

℞. Neg. ant. Ad prob. neg. conſ. Nam tres perſonæ, cum ſint una ſubſtantia, ſunt unum ſummum bonum, plures autem Dii cum ſint natura ſecreti, eſſent plura ſumma bona; quod repugnat: ut enim ait D. Bern. conſid. 5. *Cum tres illæ perſonæ illa ſubſtantia ſint, & illa una ſubſtantia tres illæ perſonæ; quis numerum neget? nam vere tres ſunt; quis numeret tamen? nam vere unum ſunt*. Nec magis urget ſecunda ratio; nam plures Dii diſtinguuntur, aut ſpecie, aut ſeparatione naturæ: atqui perſonæ divinæ ſunt eædem numero, atque indiviſa natura: ergo neutro modo, ſed ſola perſonalitate diſtinguuntur. Neque officit tertia. Creare enim non convenit Deo ratione perſonæ, ſed ratione naturæ, quæ in omnibus perſonis eſt indiſtincta: unde nego paritatem; diverſi enim Dii diverſa potentia præditi ſunt, divinæ autem perſonæ eadem potentia, ac virtute pollent. Idem de quarta judicium eſto. Dii enim gentium multiplicantur propagatione, ac ſeparatione naturæ: perſonæ vero divinæ ſolis relationibus, & connotatis.

CAPUT IV.

De duobus Manichæorum principiis bono, & malo.

NOT. I. Hæc duo principia ſtatuiſſe II. Eccleſiæ ſæculo Marcionem, qui a patre Epiſcopo ob vitiatam, præter continentiæ votum, puellam ab Eccleſia pulſus, Cerdonem Gnoſticum hæreſiarcham audivit, eumque Romam ſecutis errores ſuos circa ann. 141. de duobus principiis diſſeminavit. Quidam ex ejus diſcipulis tria invexere. Unde ab Epiphanio, Cyrillo, aliiſque non duo, ſed tria fuerunt ei exprobrata principia,

cipia, quorum tamen Euſebius Sinetum quendam ſcribit auctorem.

Not. II. Marcioni adhæſiſſe ſæc. III. Cubricum Perſam, quem anus quædam e ſervo libertum fecit, & librorum Buddæ, ac bonorum omnium conſcripſit hæredem. *Manetis* (1), hoc eſt *Eloquentis*, nomen aſſumpſit: ſed ſui in Manichæum, quaſi manna fundentem, commutarunt, ne furore percitus diceretur, quod ſignificat græce *manes*. Is imperante Probo 22. diſcipulos ſibi adſcivit, quorum celebriores fuere Thomas, Hermas, & Adda. Maneti vivo a Perſarum rege cutis detracta eſt arundinibus; in quibus poſtea Manichæi ſuperſtitioſa religione cubabant. Scripſit contra Marcionem Clemens Alexandrinus (*a*), Irenæus (*b*), Tertullianus, aliique. Contra Manichæos vero Titus Boſtrenſis, Epiphanius, Theodoretus, &c. ſed omnium luculentiſſime S. P. A. in l. de natura boni, & 21. contra Fauſtum. Manavit hic error ex falſa opinione, quod malum ſubſtantia eſſet, non boni deficientia; quæ quidem opinio non a Marcione, aut Manete &c. ſed longe antiquiorem habuit originem, ut infra oſtendemus.

Prop. I. Error de duobus principiis a Chami poſteris una cum idololatria ortus eſt.

Prob. In Ægypto enim Iſidem, atque Oſiridem, veluti principes Deos, cultu antiquiſſimo habitos eſſe Prop. 3. c. 1. demonſtratum eſt. Atqui in Iſide, & Oſiride duo contraria principia Ægyptii coluere: ergo &c.

Prob. min. ex Plutarcho, qui ſcribit, priſcos Ægyptios exiſtimaſſe, in Iſide, & Oſiride *non unam* eſſe *rationem*, *quæ universa contineat*, *& dirigat*, *ſed a* DUOBUS PRINCIPIIS CONTRARIIS, *tum vitam eſſe mixtam*, *tum ipſum mundum circumferri*: ergo apud Ægyptios, una cum polytheiſmo, error duorum principiorum invaluit. Hinc ad Chaldæos, & Perſas derivatus eſt. Magi enim Perſarum Deum *Oromaſdem* cauſſam boni, & *Arimanium* mali cauſſam, teſte Plutarcho,

(1) De Manetis nomine, apud Tibettanos etiam ſacro, ſuſe pertractatur in cit. alphabeto contra Beauſobrium: atque illud, non ſecus ac Buddæ nomen, græcum non eſſe perſpicue demonſtratur. Manichæorum errores ex inferis revocavit Bælius (in ſuo dictionario) qui, ut rationem naturalem in religionis negocio *ad ſilentium adigeret*, *cum diu adverſus fidem procaciſſime clamitaſſet*, ut ſcribit Leibnitius, Manichæorum ſophiſmata adverſus Dei bonitatem, jam diu ab Auguſtino confutata, denuo recoxit.

(a) *L. 3. Strom.* (b) *L. 4. adv. her. 14.*

aliiſque, agnovere. Inde migravit ad Græcos, ex quibus Democritus, & Chryſippus Stoici philoſophi materiam reluctantem naturæ beneficæ agnovere, ut ſcribit Plato (*a*). A Stoicis Gnoſtici orti ſunt, quorum princeps fuit Simon magus. Hic Menandrum diſcipulum habuit; Menander Baſilidem; iſte Cerdonem docuit, de quo Tertullianus II. Præſcr. ait: *Hic introducit initia duo; unum bonum, alterum ſævum*. Cerdonis auditor fuit Marcion. Errorem ergo de duobus principiis Manichæi a Marcionitis, iſti a Gnoſticis, hi a Stoicis, illi a Chaldæis, & Perſis, Perſæ ab Ægyptiis, hi denique a filiis Cham accepere, unde idololatria orta eſt. Cum ergo Tertullianus l. 1. c. 8. errorem hunc *novum* appellat, non ita vocat, quaſi poſt Chriſtum invectus ſit, ut cenſet Alexander, ſed quia illum novitas aliquando produxit.

Propositio II. Malum non eſt ſubſtantia ab efficiente ſumma cauſſa productum.

Prob. I. Scripturis. Geneſ. I. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona;* & epiſt. I. ad Timoth. c. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt:* ergo malum non eſt a prima cauſſa productum.

Prob. II. ex Patribus. Auctor l. de Div. nom. c. 4. ait: *Privatio eſt malum*. Athanaſ. Or. contra Gent. *Nullum malum*, inquit, *nec a Deo, nec in Deo extitiſſe, neque ullam eſſe ejus ſubſtantiam*. Ambroſius de Iſaac c. 7. *Quid eſt aliud malum, quam privatio boni?* S. P. A. 11. C. D. 22. *Natura nulla eſt malum, nomenque hoc non eſt, niſi privationis boni*: ergo &c. Hanc etiam fuiſſe veterum philoſophorum ſententiam, ait Damaſcenus, & Thomaſſinus.

Prob. III. rationibus Auguſtinianis. Mala ſubſtantia vel incorruptibilis eſt, vel corruptibilis: ſi primum, eſt ſumme bona; ſi ſecundum, vitiari non poſſet, niſi bona eſſet: ergo nulla eſt mali ſubſtantia. Ita S. P. 7. Conf. II. Quævis natura eſt: ergo bona eſt; eſſe namque bonum eſt: ergo malum non eſt natura, ſed naturæ defectus. Ita S. P. l. de natura boni 3. III. Malum vel extra naturas rationales eſt, ut elementorum pugna, mors &c., vel intra, ut peccatum, ignorantia &c.: ſed utrumque eſt boni privatio: ergo &c.

Prob. min. quoad primam partem. Deus bonus debuit creaturas mutabiles fingere, ut fluant, decedant &c., alias eſſent incommutabile bonum, ac Deus ipſe: ergo quod creaturæ pugnent, aut pereant, non eſt a mala ſubſtantia, ſed naturæ deflexio ab incommutabili bono, a quo mutabilis producta eſt. Ita

(a) L. de leg.

Ita S. P. 12. C. D. 4. Prob. ſecunda pars. Deus condidit rationales creaturas ea libertate, ut, ſi nollent, malæ eſſe non poſſent, libere Deum diligendo; ſi vellent, miſerrimæ fierent peccando: ergo malum culpæ non eſt ſubſtantia per ſe mala, ſed deficientia ab ea bonitate, a qua creatura libera facta eſt. Ita S. P. 3. de lib. arb. 11.

Prop. III. Non dantur duo ſumma principia, unum boni, aliud mali cauſſa.

Sequitur ex dictis, & propugnatur a Tertulliano contra Marcionem, ab Auguſtino contra Manichæos, a S. Thoma, Argentina, Petavio, Thomaſſino, Alexandro; ex Proteſtantibus etiam a Grotio, Voſſio, Clerico, aliiſque iiſdem momentis c. 2. & propoſitionibus præcedentibus, quibus accedunt ſequentia.

I. Hoc ſummum malum, aut vivit, & intelligit, aut non: ſi primum, non eſt ſumme malum; habet enim plura bona, vitam nempe, & intelligentiam; ſi ſecundum, nequit ergo operari, & mala producere: ergo &c. Ita S. P. A. de natur. bon. 41.

II. Dii illi, aut æquales erunt, aut inæquales vi, ac poteſtate. Si primum, nil molietur uterque, altero renitente, adeoque nullum erit in orbe malum, aut bonum: ſi inæquales, non erunt ergo ambo ſummi, ut Marcionitæ contendunt. Si dicas Deum bonum ſinere, ut quandoque malus operetur, & viciſſim; tum occurrit notum dilemma, aut bonus Deus poteſt arcere mala, vel non: ſi poteſt, nec arcet, eſt malignus; ſi nequit, infirmus, adeoque nec Deus. Quod argumentum in nos urgere non poſſunt Manichæi: Deus enim, licet ſumme bonus, non tenetur avertere mala: I. Quia cum hominem fecerit liberum, non tenetur eformare impeccabilem. II. Quia occaſionem malorum, quæ permittit, miſericordiam, & juſtitiam exercet. III. Mala non habent cauſſam, niſi deficientem: ergo non Deo, ſed creaturæ tribuenda ſunt; quod a Manichæis dici nequit, qui docent malum a Deo malo, invito bono, produci.

III. Hæc duo principia, aut ſimul ſunt, aut ſeparantur; non primum, quia eorum natura contraria eſt: non ſecundum, alias inter bonum, & malum erit tertium, quod ſecernat utrumque. Hoc autem aut bonum erit, aut malum, ſi bonum, quomodo a malo; aut ſi malum, quomodo a bono ſejungitur? Aliud ergo & aliud principium admitti debet in infinitum, quod eſt abſurdum; ergo &c.

Ob. I. Iſ. 45. habetur: *Ego Dominus formans lucem, & tenebras, faciens pacem, & creans malum*. Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus*. II. Apoſt. 2. Cor. 4. *Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium*. III. Joan. 12.

Nunc princeps hujus mundi ejicietur: ergo Deus malus eſt auctor mali, cæcitatis &c.

℞. 1. retorquendo argumentum. Si enim idem Dominus lucem, & tenebras, pacem, & malum creat: ergo non differt auctor pacis, ac lucis ab auctore mali &c. ℞. II. diſt. ant. Amos, & Iſaias loquuntur de malo pœnæ, conc.; de malo culpæ, neg. *Dupliciter enim*, ait S. P. contra Adim. c. 26. *appellatur malum: unum, quod homo facit; alterum, quod homo patitur*. Amos enim Judæorum punitionem, Iſaias vero Medorum, ac Babyloniæ everſionem prænunciant. Ad II. diſt. ant. Excæcavit *impellens*, nego; *permittens*, conc. Quomodo excæcavit? *Numquid impellens? Abſit; ſed permittens*. Ita Chryſoſtomus in hunc locum. Tertullianus vero, Cyrillus, & S. P. contra Fauſtum 9. docent, Deum hujus ſæculi eſſe diabolum, qui Deus dicitur, ut venter (a), qui Dei vice colitur. Ad III. diſt. conſ. Deus eſt princeps ſæculi, & auctor malorum pœnæ, conc.; culpæ, ſubdiſt. Deus in ſenſu idololatrarum, conc.; Deus natura mala permittens, eſto; efficiens, neg. Ceterum locus Joan. de idololatria exponendus eſt, quæ una cum Deorum turbis per Chriſtum ejicienda erat.

Inſt. Deus bonus hominem labilem non feciſſet, nec peccata permitteret: ergo ſunt a Deo malo.

℞. Neg. ant. Rectiſſime enim poſuit Deus hominem in manu conſilii ſui, non ut eum perderet, ſed ne ejus perimeret libertatem, neque Adamum ad peccandum impulit, ſed permiſit lapſum; quia novit & de malis bona facere.

Ob. II. Extat ſummum bonum: ergo & ſummum malum. Prob. conſ. Quæ bonitatem participant, arguunt ſummum bonum; quæ ergo malitiam participant, ſummum malum. II. Datur majus, & minus malum: ergo & ſummum malum. III. Summum bonum, & ſummum malum ſunt contraria: ergo ſi datur primum, datur etiam ſecundum.

℞. Neg. conſ. Malum enim deficientiam, non ſubſiſtentiam importat. Ad pr. neg. conſ. Bonitas enim eſt res ſubſiſtens, malitia vero nihil eſt. Ad II. neg. conſ. Nam majus, & minus malum, eſt major, aut minor boni privatio. Ad III. diſt. ant. Sunt contraria poſitive, neg.; privative, conc. Reſponſio patet ex dictis.

CA-

(a) *Philipp.* 3.

CAPUT V.

Quid conſtituat eſſentiam Dei, & quonam vocabulo exprimatur.

NOT. Divinam eſſentiam dupliciter ſpectari poſſe: *phyſice*, & eſt omnium perfectionum cumulus, vel potius res una ſumma, ac perfectiſſima; & *metaphyſice*, prout res eſt, quæ in Deo primum ab humana mente concipitur, atque intellectione noſtra eſt divinarum proprietatem fons, & origo. Hanc Dei naturam ſic acceptam, *gradum*, ſeu *formale conſtitutivum*, ſive *differentiam eſſentialem* divinæ naturæ appellant ſcholaſtici. Quorum aliqui, ut plures Scotiſtæ (quibus adhærent ex noſtris Toletanus, & Argentinas) *in infinitate radicali*, ſive in *exigentia* omnium perfectionum conſtituunt: alii cum Okamo, Suareſio, aliiſque Scotiſtis, in omnium attributorum aggregatione: Ægidiani, ac Thomiſtæ in actuali intellectione. Recentiores Theologi, quibus ſubſcripſimus, in *eſſe a ſe*. Quam ſententiam ſequuntur l'Herminier, Habert, du-Hamel, Boucat, Juvenin, Tournely, atque ipſe Petavius l. 1. Th. dogm. c. 6.

PROPOSITIO I. Dei natura metaphyſice conſtituitur per eſſe a ſe.

Prob. I. Scripturis. Nam Ex. 3. roganti Moyſi, quis eſſet? ℞. Dominus: *Ego ſum, qui ſum. Sic dices filiis Iſrael: Qui eſt miſit me ad vos*. Job. 23. *Ipſe ſolus eſt*. Apoc. 1. *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt*: ergo *formale conſtitutivum* divinæ eſſentiæ eſt *eſſe a ſe*.

Prob. II. ex Patribus. Hilarius 1. Trin. ait: *Non enim aliud proprium magis Deo, quam eſſe intelligitur*. Hieronymus ep. ad Dam. *Una eſt, & ſola natura, quæ vere eſt; id enim quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt*. Nazianzenus or. 7. *Ens, & Deus magis quodammodo eſſentiæ nomina ſunt*. S. P. A. in Pſ. 134. *Ego ſum, qui ſum. Non dixit: Dominus ille omnipotens, miſericors, juſtus &c. ipſum* ESSE *ſe vocari reſpondit, & tamquam hoc eſſet Dei nomen, hoc dices eis, inquit: Qui eſt miſit me ad vos. Ita enim ille eſt, ut in ejus comparatione ea, quæ facta ſunt, non ſint*: ergo differentia Dei eſſentialis, quæ primum in Deo concipitur, eſt *eſſe a ſe*.

Prob. III. ratione. Illud enim metaphyſice rei eſſentiam conſtituit, quod primo in ea re percipitur, atque ex ea reliquæ perfectiones, atque attributa dimanant: atqui *aſeitas*, ſive eſſe a ſe, eſt hujuſmodi: ergo eſt formale conſtitutivum divinæ eſſentiæ. Prob. min. I. Nihil excogitari poteſt prius, quam ipſum eſſe. II. *Eſſe a ſe* ita convenit divinæ naturæ,

ut non poſſit creaturæ communicari. III. *Aſeitas* eſt origo omnium perfectionum, quæ ſunt in Deo. Qui enim a ſe ipſo habet *eſſe*, habet etiam omnia minora ipſo *eſſe*, vel quæ conſequuntur ad *eſſe*, ideſt perfectiones, atque attributa. Hinc S. Bern. de conſid. 6. ait: *Si bonum, ſi magnum, ſi ſapientem de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt eſt, nempe hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe. Si centum addas, non receſſiſti ab eſſe. Si ea dixeris, nihil addidiſti; ſi nihil dixeris, nihil minuiſti*. IV. Tandem per *eſſe a ſe* diſtinguitur Deus a creaturis, quæ non a ſe, ſed ab alio ſunt. Diſtinguitur etiam, ratione quidem, a perſonis ac proprietatibus, quæ ab *eſſe* manare concipiuntur.

Ex quibus ſic arguitur: infinitas, intellectio, & quævis perfectio conſequitur ratione noſtra ab *eſſe a ſe*, quod primum in Deo concipitur, atque ex ea perfectiones reliquæ derivantur: ergo Dei eſſentia, non in infinitate &c., ſed in *aſeitate* conſiſtit.

Ob. I. cum noſtro La-Foſſe. Ens a ſe non eſt genus proximum, ſed remotiſſimum: ſicut ergo male definitur homo *ens rationale*; ita male definitur Deus *ens a ſe*.

℞. neg. ant. In Deo namque eſſe *ens a ſe* non eſt ratio remota, ſed proxima, nequit enim in Deo concipi *eſſe a ſe* abſque ſubſtantia, ac tota plenitudine eſſendi. Sane qui hominem definiret *ens rationale*, male definiret, quia eum ab angelo non diſtingueret: atqui Deus per *eſſe a ſe* ab omni alio ſecernitur, ut ſupra probatum eſt: ergo &c.

Ob. II. Infinitas diſtinguit Deum a creaturis: ergo Dei eſſentiam conſtituit.

℞. Diſt. ant. Diſtinguit primario, nego; ſecundario, conc. Infinitas enim concipitur in Deo, velut modus, aut divinæ eſſentiæ proprietas, quæ Deum a creaturis ſecundario diſtinguit, ut *riſibilitas* hominem a bruto ſecernit. Deinde *infinitas* convenit eſſentiæ, & attributis: ergo non eſt differentia eſſentialis.

Dices: Saltem *infinitas radicalis* erit *formale* conſtitutivum eſſentiæ Dei: ergo &c.

℞. Diſt. ant. Si ſpectetur phyſice Deus, & prout eſt in ſe, conc.; metaphyſice, neg. Bonitas enim, juſtitia &c. phyſice ſpectata, ſunt unus, & idem Deus, qui reapſe eſt omnium perfectionum cumulus. Si vero ſpectetur Dei eſſentia, ut proprietas a ſuo principio dimanans, prius concipimus rem aliquam eſſe, deinde eam eſſe perfectam.

Inſt. Eſſe a ſe convenit ex æquo eſſentiæ, & attributis: ergo non eſt differentia eſſentialis.

℞. neg. ant. Attributa enim a natura concipiuntur effluere. *Aſei-*

Aſeitas vero eſt id primum, quod in Deo concipimus, neque aliunde derivatur.

Dices. Si Dei natura conſtituitur per eſſe a ſe, Filius, & Spiritus Sanctus, qui non ſunt a ſe, non erunt Deus: atqui falſum conſ.: ergo & ant.

℞. diſt. ant. Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt a ſe, ratione perſonæ, conc.; ratione naturæ, neg. ant., & ſuppoſitum. Eſſentia enim, nec gignit, nec procedit.

Ob. III. Idea ſubſtantiæ intelligentis perfectiſſimum exprimit vitæ gradum: ergo intellectio actualis eſt formale conſtitutivum divinæ eſſentiæ.

℞. diſt. ant. Si gradus ille primus ſit, & aliarum perfectionum cauſſa, & origo, conc.; ſecus, neg. Quamvis enim divina eſſentia phyſice ſit ipſa vita, ipſumque ſummum intelligere; metaphyſice tamen vita intellectionem, intellectio naturam, ideſt eſſe a ſe præſupponit. Prius enim natura concipitur, quam facultas, & prius facultas, quam operatio. Deinde hæc intellectio actualis non eſt aliarum perfectionum cauſſa, & origo; non enim conſequitur ex quo Deus actu intelligat, aut intelligendi vim habeat: ergo eſt ſapiens, juſtus, omnipotens &c. Contra vero omnia hæc dimanant ab *eſſe a ſe*, ut ait loco laudato D. Bernardus.

Inſt. Verbum per generationem recipit a Patre divinam naturam: atqui recipit intellectionem, cum ſit Patris ſapientia ab eo procedens per modum verbi: ergo intellectio, & natura in Deo idem ſunt.

℞. ex D. Thomæ doctrina diſt. min. verbum procedit per intellectionem *eſſentialem*, neg.; *notionalem*, conc. Intellectio enim eſſentialis tribus perſonis ex æquo communis eſt, & principium formale divinæ generationis, uni perſonæ, non alteri convenit. Verbum itaque procedit tantum per intellectionem *notionalem*, ſed hæc eſt operatio, quæ præter naturam, etiam paternitatem ſupponit. Diximus ex D. Thomæ doctrina; cur enim Verbi proceſſio ſit generatio, incertum eſt.

Propositio II. Eſſentia Dei explicatur hebraica voce *Jehova*, aut Greca *ὁ ὤν*, aut latina *qui eſt*.

Sequitur ex dictis, atque inde infertur ſoli Deo competere, ut ſit incommutabiliter, atque eſſentialiter. *Eſt enim vere ſolus, quia incommutabilis eſt*, ait S. P. l. 7. Trin. c. 5. Infertur etiam ſubſtantiam creatam eſſe *tamquam nihilum* reſpectu Dei, ut habetur Pſ. 38. Infertur III. nullum in Deo accidens phyſicum reperiri. Hinc S. P. l. 5. Trin. 2. *Aliæ eſſentiæ*, inquit, *capiunt accidentia. Deo autem aliquid hujuſmodi accidere non poteſt, & ideo ſola eſt incommutabilis eſſentia*. IV. Denique infertur eſſentiam, quam de ſummo Deo enuntiamus, omnem in ſe

compr hendere plenitudinem, quodve percipitur ſenſu, longe imparem divinæ ſubſtantiæ rationem nobis exhibere. *Totum ab animo rejicite*, ait S. P. A. in Pſ. 26., *& quidquid cogitare poſſitis, dicite non eſt illud*. An vero hæc, aliaque nomina divinam eſſentiam adæquate ſignificent, & quænam eorum ſit notio, & origo, ſequenti libro explanabimus.

L I B E R II.

In quo de divinis attributis univerſe, & ſingillatim diſſeritur.

SUPREMI numinis exiſtentiam, atque naturam ejus attributa proxime conſequuntur, quæ ratione noſtra ex ipſa Dei natura concipiuntur quodammodo derivari. Ex iis autem alia abſoluta dicuntur, & communia tribus perſonis, ut ſapientia, bonitas &c. alia relativa, ac propria, quibus perſonæ ad invicem referuntur, ut paternitas, filiatio &c. Abſoluta Dei attributa (nam de relativis alibi ſermo erit) duodecim a ſcholaſticis, 22. a Boethio numerantur, pro totidem Επινοίαις, ſive mentis noſtræ excurſionibus, quibus aliquod non indignum de Deo cogitamus. Sunt autem præſertim ineffabilitas, ſimplicitas, infinitas, æternitas, immutabilitas, immenſitas, veracitas, omnipotentia, pulchritudo, ac perfectio: quæ omnia diſtinctis capitibus unica hujuſce libri diſſertatione complectimur. De inviſibilitate vero, ſcientia, voluntate, libertate, tum de providentia Dei, ac prædeſtinatione, quæ peculiarem tractationem expoſtulant, libris ſequentibus pertractabimus.

C A P U T I.

De ineffabilitate Dei, ac divinis nominibus.

CENSUIT Eunomius, quem *nominum aucupem* Nyſſenus (a) appellat, Deum optimum maximum pluribus nominibus ſignificari, iiſque Dei naturam exprimi ut eſt in ſe. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus ineffabilis eſt, nullumque nomen ejus naturam exprimit, ut eſt in ſe.

Prob. I. Scripturis. Proverb. 30. 4. habetur: *Quod nomen eſt ejus, & filii ejus, ſi noſti?* Ergo Deus eſt ineffabilis.

Prob. II. ex Patribus. Juſtinus Cohort. ad Gent. ait: *Fieri non poteſt*,

(a) L. 12.

poteſt, ut proprium aliquod Deo nomen attribuatur. Lactantius L. Inſt. 6. *Deo nomen non eſt*. Novatianus 1. Trin. 4.: *Nomen Dei proprium dici non poteſt, quia non poteſt concipi*. S. P. A. Pſ. 85. *Deus ineffabilis eſt*: ergo &c.

Prob. III. ex philoſophis Ethnicis Platone, Plotino, Proclo, Jamblico, Alcinoo, Simplicio, Philemone, aliiſque apud Petavium (*a*), & Huetium (*b*). His adde Hebræorum conſenſum, qui nomen Dei tetragrammaton, cujus etiamnum ignoratur pronunciatio, neſciunt efferre.

Prob. IV. ex ratione. Nam divinam eſſentiam non poſſumus in hac vita perfecte cognoſcere: ergo nec nomine exprimere.

Dices: Quædam nomina Deum habent auctorem, qui ea Moyſi revelavit: ergo hæc ſaltem Dei naturam exprimunt, ut eſt in ſe.

℟. neg. conſ. Sicut enim Deus, natura inviſibilis, in aſſumpta natura, ut nos viſitaret, apparuit, ita cum ſit ineffabilis, voluit vocis ſono appellari, & *verbis noſtris in ſua laude gaudere*, ait S. P. A. l. 1. Doctr. c. 6.

Propositio II. Dei nomina alia naturam divinam ſignificant, alia attributa.

Prob. Licet enim naturæ Dei nihil adveniat extrinſecus, indulgetur tamen noſtræ imbecillitati, ut *eſſe a ſe* veluti naturam concipiamus: juſtitiam vero, bonitatem &c., ut naturæ proprietates. Imo ſunt quædam nomina perſonalia, quæ de eſſentia enunciari non poſſunt, niſi in concreto: atqui nomina res ſignificant prout mentes percipiuntur: ergo &c.

Ob. Athanaſius (*c*), Cyrillus (*d*), aliique Patres docent, tam Dei nomen, quam Patris, Filii &c. divinam ſubſtantiam exprimere, cum in Deo nihil ſit eorum, quæ naturam ſequuntur: ergo omnia Dei nomina eſſentiam ſignificant.

℟. diſt. ant. Quævis Dei nomina ſubſtantiam ſignificant, ſi ſecundum rem, & abſolute ſumantur, conc.; ſi ſecundum intellectum, & connotative, neg. Licet enim eſſentia Dei, hypoſtaſis, atque attributum ſint una eademque ſubſtantia: hanc tamen naturam dicimus, prout ſpectatur in ſe, perſonam prout refertur ad aliud, proprietatem per connotationem ad aliquem terminum, ut infra explicabitur.

Quæres: Quot ſint præcipua Dei nomina? ℟. decem præſertim apud Hebræos in ſacris literis recenſeri. Quorum I. eſt ineffabile יהוה, *Jehova*, quod ab iis dicitur *nomen filius quatuor literarum*; a Græcis vero τετραγράμματον, ideſt quatuor literarum,

(a) *L. 8. c. 6. n. 6.* (b) *L. 2. q. Aln. n. 15.*
(c) *De decr. Nic. Syn.* (d) *Theſ. 19.*

rarum, quem numerum in Dei nomine ſervant Græci, Latini, Hiſpani, Galli, Theutones, Turcæ, Arabes, atque Itali: qui Dei nomen ſic efferunt Θεὸς, *Deus*, *Dios*, *Dieu*, *Gott*, *Alla*, *Idio*, Hebraicum יהוה a radice היה, *hajah*, *ſum*, creditur derivatum: hinc Exod. 3. ejus etymon ſic exponitur: *Ego ſum, qui ſum*. Nondum innotuit certa pronunciatio יהוה. Nam *Jaho* effert Clemens Alexandrinus (*a*), *Jave* Theodoretus (*b*), *Jehue* Genebrardus (*c*), *Jova* Caninius (*d*). At poſt Galatinum communiter *Jehova*. Nota, quod ubi in novo, aut in veteri teſtamento legitur Dominus; ſuffectus loco *Jehova*, de vero Deo ſermo eſt.

II. eſt יה, *Ja*, ab eodem themate. Hinc *Alleluja*, *laudate Deum*. III. eſt אל, *El*, *fortis*, a radice איל, *ejal*, fortem eſſe. Unde ἰσχυρος græce, latine *fortis* dicitur in Eccleſiæ precibus. IV. eſt אלוה, *eloah*. V. אלוהים, *elohim*. Utrumque ab אלה, *alah*, *juravit*. Latine, *judex princeps*: græce δικαςὴς, ἀρχος. VI. שדי, *ſaddai*, *ſibi ſufficiens*, *nec noſtri indigens*. VII. ארון, *adon*, ארני, *adonai*, *Dominus*. Hoc nomen connotat creaturas, in quibus Deus dominatur: cumque illæ non ſemper fuerint, concludit Tertullianus contra Hermogenem, *Dei nomen ſemper fuiſſe apud ſemetipſum*, *Dominum vero non ſemper*. VIII. אשר יהוה, *aſcer*, *Jehova*, Græce ὁ ὢν, qui *eſt*, de quo numero primo. IX. והוה אלהים צבאות, *Jehova*, *Elohim*, *Tſababot*, *Dominus Deus exercituum*, a צבא, *tſaba*, *exercitus*. X. עליון, *Elion*, græce ὕψιςος, *excelſus*. De his plura vide apud Buxtorfium, Pagninum, Hieronymum (*e*), Iſidorum (*f*), Caninium (*g*) Petavium (*h*), alioſque.

Græcum Dei nomen Θεὸς derivari creditur, vel a θεᾶμαι, *video*, quia Deus videt omnia; vel a θεῖν, *currere*, *ponere*, *facere*, quod omnibus præſto ſit, omnia diſponat, omnium ſit artifex; vel ab αἴθειν, *fulgere*, quod humanæ menti per indefectibile lumen affulgeat.

Dulciſſimum Jeſu nomen ab hebraico ישע, *Jeſciah*, *ſalus*, derivatum eſt: & idem valet, ac græce σωτὴρ, *ſalvator*. Hinc Matth. 1. 21. habetur: *Vocabis nomen ejus Jeſum; ipſe enim ſalvum faciet* &c. Chriſtus autem græce χριςὸς a χρίω *ungo*, idem eſt, ac משיח, *maſciah*, Meſſias, a משח *maſciah*, *ungere*.

C A-

(a) *Strom.* 5. (b) *Quæſt.* 15. *in Ex.* (c) *In Pſ.* 82.
(d) *De locis Hebr. c.* 2. (e) *Ep.* 136. (f) *L.* 7. *Orig. c.* 1.
(g) *De loc. Hebr.* (h) *L.* 8. *c.* 9.

CAPUT II.

De ſimplicitate Dei.

PRÆTER gentiles, qui Diis ſuis humana membra affinxere, ac Spinozam, qui materiam ipſam Deum eſſe (1) commentus eſt; haud recte de divina ſimplicitate ſenſere IV. Eccleſiæ ſæculo monachi Ægyptii, qui Deo humanam formam tribuebant. His autem II. ſæculo præluſiſſe dubitatur Melito Sardenſis, & Tertullianus vix ab eo errore excuſabiles. In eandem ſuſpicionem adducti ſunt Audius, & Epiphanius a Socrate, & Sozomeno, ſed plane injuria. Sit itaque

PROPOSITIO I. Melito Sardenſis ab Antropomorphitarum errore vix excuſatur.

Ita Origenes, & Theodoretus (*a*), Gennadius (*b*), Petavius (*c*), Cave (*d*), Clericus (*e*), Thomaſſinus (*f*) &c.

Prob. ex Euſebio, Hieronymo, & Theodoreto, qui Melitonis opera recenſent ex Origene, qui hæc de Melitone pronunciant apud Theodoretum (*g*): *Scripta reliquit de eo argumento, Deum eſſe corporeum*: ergo &c.

℟. L'Herminier, Tournelyus &c., nec Hieronymum, nec Theodoretum Melitonem arguere. II. Locus Origenis ſic redditur a Xyſto Sen., *De eo argumento, quod dicitur Deo corpus ineſſe*. III. Falſa ſuſpicio fortaſſe orta eſt ex epigraphe περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ, quod Rufinus vertit, *de Deo corpore induto*. IV. Gennadius fuit judicio præceps, cum Dionyſium Alexandrinum Arianiſmi, Auguſtinum novitatis inſimulaverit. Hæc illi; ſed laterem lavant. Conſtat enim Euſebium ex Origene, ex Euſebio Hieronymum libros Melitonis exſcripſiſſe, non errores connumeraſſe. Quædam etiam diſſimulavit Hieronymus, & Rufinus, ne tanti præſulis auctoritate abuterentur hæretici. Sic librum περὶ κτίσεως χριστοῦ, *de creatione Chriſti*, ille *de incarnatione*, hic *de fide Chriſti* reddidere. Xyſtus etiam decipitur manifeſte; nam in emendatiſſimis codicibus legitur: *Corporeum eſſe*

(1) Spinozæ errorem, qui religionis naturalis aſſeclis communis eſt, non novum, ſed vetuſtiſſimum eſſe, ex D. Thoma perſpicue demonſtravit Chignolius Præl. 2., ubi delirantium Popes, Voltaire, aliorumque hujuſcemodi ſomnia preſſe, ſolideque diſſipavit.

(a) *Q. 20. in Exod.* (b) *De eccleſ. dogm. c. 4.* (c) *L. II. c. 1.* (d) *Ad ann. 170.* (e) *Ad ann. 149.* (f) *L. 4. c. 1.* (g) *Qu. 20. in Exod.*

eſſe Deum. Ad III. ℞. inſcriptionem illam a Hieronymo, Rufino, aliiſque retineri, eaque omnino differt ab alia apud Anaſtaſium Synaitam, *περὶ σαρκώσεως χριστοῦ*, *de incarnatione Chriſti*, quæ diverſa inſcriptio, & litem dirimit, & in contrariam ſententiam abduxit clariſſimos viros. Ad IV. neg. ant. Conſentiunt enim Hennadio ſynchroni ſcriptores, qui nec Melitonis ſcriptis, quæ periere, nec veterum teſtimonio revinci poſſunt. Neque Gennadius ſtudio partium iniquus fuit Melitoni, uti Semipelagianis addictus, ſubinſenſus fuit Auguſtino.

Propositio II. Tertullianus ab Antropomorphitarum errore non ſatis defenditur.

Ejus patroni ſunt Nat. Alexander (*a*), Tournely (*b*), L' Herminier (*c*), Boucat (*d*) &c. Adverſantur D. Thomas (*e*), Petavius (*f*), Annatus (*g*), Huetius (*h*), Pamelius (*i*), Gavardi (*k*), & alii &c.

Prob. I. ex Auguſtino ep. ad Opt. 190. *Mirandum non eſt, id ſomniaſſe Tertullianum, qui ipſum Deum non eſſe, niſi corpus opinatur*. Et l. 2. de Orig. An. ait: *Tertullianus ſicut animam, ita etiam Deum corpus eſſe contendit*. D. Thomas loc. cit. hunc errorem vocat *deliramenta Tertulliani* &c.: ergo &c.

Prob. II. ex ipſo Tertulliano, qui c. de An. ait: *Nihil, ſi non corpus*. Et l. de carne Chriſti c. 11. *Nihil eſt incorporale, niſi quod non eſt*. Et contra Prax. docet, *Deum corpus eſſe, etſi ſpiritus ſit. Spiritus eſt, corpus ſui generis*. Et contra Marcionem: *Oculos*, ait, *& pedes Dei legimus, non tamen humanis comparabuntur*: ergo verum in Deo corpus, licet ſubtiliſſimum, agnovit.

Ob. I. Tertullianus, teſte Auguſtino (*l*), *corpus* pro ſubſtantia uſurpavit: ergo &c. II. lib. de An. loquitur de ſolo ente creato, vel de corpore lato modo: ergo &c. III. de carne Chriſti ait: *Quidquid eſt, eſſe corpus ſui generis*. IV. Membra Deo tribuit, ſed figurate, ut fit in ſcripturis: ergo &c.

℞. Ad 1. neg. ant. Nam ibi S. P. dubie loquitur, dicens: *Poſſet quodammodo putari*: aſt ubi Tertullianum accuſat, definite loquitur. Ad II. neg. ant. Hæc enim habet Tertullianus: *Nihil, ſi non corpus*: ergo de quovis ente abſolute loquitur. Ad III. diſt. ant. Vocat *corpus ſui generis*, ideſt tenuiſſimum, *quod ſoli Deo eſt viſibile*, conc.; ſecus, nego. Scio Tertullianum ibidem loqui contra Praxeam, docentem, Dei verbum

eſſe

(a) *Diſſ. 9. ſæc. 11.* (b) *De div. attrib. q. 5.* (c) *De ſimplic. Dei.*
(d) *Diſſ. 3. art. 3.* (e) *L. 1. contra Gent. c. 20.* (f) *L. 2. c. 1.*
(g) *Lib. 4. art. 11.* (h) *in Origenianis.* (i) *In Parad. c. 15.*
(k) *De ſimpl. Dei art. 1.* (l) *Hær. 86.*

eſſe rem vacuam, & inanem: ſed cur *corporis* nomen uſurpat, non ſubſtantiæ, vel ſpiritus, vir diſertiſſimus, & novorum vocabulorum inventor? Nec ſolum contra Praxeam, ſed ubique hoc nomen uſurpat. Ad IV. neg. ant. Diſtinguit enim, ſicut animi, ita etiam duplex genus corporis; atqui Deo tribuit veram rationem animi; ergo & corporis, licet incorruptibilis.

Ob. II. Tertullianus, qui c. 20. apol. ait, *Deum eſſe ſpiritum*, & c. 7. de An. ſcribit, *Incorporalitatem nihil pati*; c. 29. contra Praxeam ait, Deum eſſe *impaſſibilem*. Hinc S. P. A. (a) illum cenſet priorem revocaſſe ſententiam. Et c. 11. de Bapt. fatetur, Dei propriam eſſe *ſimplicitatem*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Ad I. prob. diſt. ant. Ait, Deum eſſe ſpiritum, ideſt materiam ſubtiliorem, conc.; ideſt materia expertem, neg. Ait enim ibidem, *Spiritum corpus eſſe ſui generis in ſua effigie*. Ad II. diſt. ant. Ait eſſe *impaſſibilem*, ideſt doloris expertem, conc.; paſſionis cujuſque, & per ſenſus, ut vocat, *incorruptorios*, neg. Neque ait S. P., Tertullianum priorem reapſe mutaſſe ſententiam, ſed eum accuſat antilogiæ, ſcribens, Tertullianum *interdum contra opinionem ſuam, viſa veritate ſuperari. Quid enim verius quam quod ait, omne corporale paſſibile eſt? Debuit ergo mutare ſententiam, qua dixerat etiam Deum corpus eſſe. Neque enim arbitror ita deſipuiſſe, ut etiam Dei naturam paſſibilem crederet*. Quibus verbis probat S. P. Tertullianum non ſibi conſtare. Si enim credidit omne corporale eſſe paſſibile, Deum vero impaſſibilem, debuit mutare ſententiam, qua ait, etiam Deum corpus eſſe. An revera mutaverit, non ſcribit Auguſtinus. Ad III. diſt. ant. Tribuit Deo ſimplicitatem relativam, ideſt materiam aliis corporibus ſubtiliorem, conc.; abſolutam, & cujuſvis materiæ etiam tenuiſſimæ expertem, neg. Ait enim ubique, Deum eſſe corpus ſui generis.

Dices, Etiam Phæbadius Deum vocat *corpus ſui generis*, nec reprehenditur: ergo &c.

℞. Neg. conſ. Phæbadius nec membra, nec ſenſus corporeos Deo tribuit, uti Tertullianus, qui proinde vix ab errore vindicatur.

PROPOSITIO III. Nec S. Epiphanius, nec Audius Antropomorphitis ſunt accenſendi.

Prob. I. pars, de qua conveniunt eruditi. Epiphanius hær. 70. Audianos redarguens, qui in humano corpore Dei locabant ima-

(a) *L. 10. de Gen. c. 25.*

imaginem, ait: *Qui fieri poteſt, ut quod aſpectabile eſt, ei ſimile ſit, quod videri non poteſt? Spiritus enim eſt Deus, qui omnem ſpiritum exſuperat.* Ubi in græco dicitur Deus ἀσώματος, ἀόρατος, καὶ πνεῦμα ὑπὲρ πνεῦμα, ideſt *incorporeus, inviſibilis, ſpiritus ſuper ſpiritum.*

Dices. Epiphanius non ſolum a Joanne Jeroſolymitano, Hieronymo (*a*) teſte de hoc errore fuit accuſatus, ſed etiam a Socrate, ac Sozomeno: ergo &c.

℞. neg. conſ. Joannes enim fuit Epiphanii infenſiſſimus hoſtis, eo quod Origenis foveret errores, de quibus fuerat ab Epiphanio inſimulatus: Socrates vero, & Sozomenus fidem non merentur. I. Quia nimis creduli verbis Joannis. II. Quia illos offendit Epiphanii conſuetudo cum Theophilo Alexandrino, qui communicavit Ægyptiis monachis antropomorphitis: ſed hi ruſticanæ potius ſimplicitate, quam malitia peccarunt; ille vero cum Theophilo communicavit ob damnationem librorum Origenis; neque credibile eſt, Epiphanium a Theophilo fuiſſe accuſatum, ſi in eamdem hæreſim, ut ſcribit Socrates Theophilus conſpiraſſet.

Prob. II. pars. Audius in eo tantum reprehenditur ab Epiphanio (*b*), quod imaginem Dei in humano corpore conſtitueret, quod male intelligentes quidam illiterati Deum corporeum eſſe autumarunt, qui ea de re Audiani ab eo dicti ſunt. Atqui inde non ſequitur Audium Deum feciſſe corporeum; potuit enim credere, Deum humanam formam ſumpſiſſe in primi hominis typum, ut cenſent Prudentius (*c*), & Eugubinus (*d*) vel hominem factum eſſe ad imaginem Chriſti præviſi: ergo &c.

Inſt. Scribit Epiphanius (*e*), Audium in exilium pulſum, *quod populos ab obſequio Eccleſiæ retraheret*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Hoc enim ſchiſma ſapit, non hæreſim; aut ſi hæreſim, quartodecimanam ſapit, non Antropomorphitarum.

Propositio IV. Deus eſt purus, ac ſimplex ſpiritus, quovis corpore expers.

De fide eſt, & prob. I. ſcripturis. Jo. 9. 24. habetur: *Spiritus eſt Deus*, ideſt animus ſejunctus ab omni concretione mortali. Ibi docet Chriſtus, Deum eſſe colendum *in ſpiritu & veritate*, ideſt non corporeo cultu, vel in unico templo, ſed mente, & ubique: ergo &c.

Prob. II. ex Patribus. Nazianzenus Or. 34. ait: *An corpus*

(a) *Ep. 61.* (b) *Hær. 70.*
(c) *In Apotheoſi.* (d) *In Coſmopeja.* (e) *Hær. 70.*

pus eum eſſe dices? quomodo ergo immenſus, infinitus &c.? Hilarius in Pſ. 129. *Intelligendum eſt Deum incorporalem eſſe; neque ex partibus, atque officiis membrorum conſiſtere*. S. P. 8. C. D. 5. *Si noſter animus corpus non eſt, quomodo Deus creator animi corpus eſt?* Damaſcenus l. 1. de Fid. Orth. 4. *Quomodo corpus eſſe queat, quod infinitum eſt, ſimplex, nec compoſitum* (*a*)? ergo &c.

Prob. III. ex philoſophorum conſenſu (*b*). Pythagoras (*c*), Xenophanes (*d*), Plato (*e*), nec non Ariſtoteles, Simplicius, & ipſe Epicurus, Deum ſimpliciſſimum dixere, & quovis corpore expertem. Mitto Proclum, Alcinoum, Apulejum, alioſque: ergo &c.

Prob. IV. ratione. Quovis corpore vel maximo aliud majus in infinitum fingi poteſt, & augeri in infinitum: ſed nil eſt, aut fingi poteſt majus Deo: ergo &c. Ita S. P. ſerm. 14. II. Deus eſt ubique totus: ſed qui membris conſtat non eſt ubique totus: ergo &c. Ita S. P. 7. conf. 7. III. Anima potentior eſt corpore: ſed Deus longe potentior eſt anima: ergo multo potentior eſt corpore: ergo &c. Ita S. D. contra Epiſtolam Fund. 16.

Ob. I. Deuter. 4., & Hæbr. 12. Deus dicitur *ignis conſumens*: ergo eſt corpus. Geneſ. 1. dicitur homo factus *ad imaginem*, & *ſimilitudinem* Dei: ſed homo conſtat etiam corpore: ergo & Deus. Job. 10. exprimitur *manus Domini*. Iſ. 1. *Os*. Pſ. 129. *Aures*. Exod. 33. *Oculi*. Pſ. 127. *Dextera*. Geneſ. 8. *Olfactus*: ergo &c. R. Diſt. ant. Dicitur ignis metaphorice conc.; proprie, neg. Deus enim audientium infirmitati aptat ſermones ſuos, ut docet S. P. ep. 148. ad Fort., ubi ait: *Ne quiſquam ſecundum carnis formam nos crederet ſimiles Deo, propterea ſcriptura & alas habere Deum dixit, quas nos non habemus: ſicut ergo alas cum audimus protectionem intelligimus, ſic cum audimus manus operationem, oculos viſionem, qua cognoſcit, faciem notitiam, qua innoteſcit, intelligere debemus*. Ignis ergo Deus dicitur ob iram adverſus peccata. Imaginem Dei refert homo mente, non corpore, ut alibi dicemus. In brachio robur, in dextera potentia, & virtus innuitur. In digito ſumma facilitas exprimitur, atque artificium; nam perfectiſſima quæque ſummis digitis elaborantur. Auditus benevolentiam, & gratiam, odoratus delectationem & complacentiam, guſtus & tactus alacritatem, & operationem deſignat. Ubi nota, corpus

(a) *Vide Petav. l. II. c. I., Thomaſſin. l. 4. c. I., Tournel. q. 5. a. I. con. 2.* (b) *Ap. Huet. q. Aln. n. II.* (c) *Ap. Lact. de ira Dei.* (d) *Ap. Clem. Alex. 5. Str.* (e) *Ap. Aug. l. 8. C. D. 9.*

pus nullibi abſolute de Deo dici, ſed tantum ubi de Chriſto ſermo eſt: idque ob aſſumptam humanitatem, vel ad oſtendendam ejuſdem cum Eccleſia unitatem. Ex quibus omnibus exponendis ſcripturæ tropis lata patet via (1).

CAPUT III.

De divinorum attributorum diſtinctione.

OBSERV. circa hanc diſtinctionem erraſſe XII. Eccleſiæ ſæculo I. Gilbertum Porretanum Pictavienſem Epiſcopum, quem attributa a Deo ipſo, non vero a ſe invicem, diſtinxiſſe, putant Vaſqueſius (*a*), Fraſſen (*b*), & L'Herminier. At Petavius (*c*), Juenin, & Eminentiſſimus Gotti (*d*), etiam inter attributa realiter diſtinxiſſe opinantur. II. Gregorium Palamam, & Græcos quoſdam monachos, qui increatum lumen reapſe a Deo ſeparabant. III. Abbatem Joachimum, qui divinam eſſentiam a perſonis realiter diſtinguere viſus eſt. IV. denique Eunomianos, qui in oppoſitum errorem abiere, nullamque diſtinctionem, neque mentalem, inter eſſentiam divinam, & proprietates, ſive abſolutas, ſive relativas, agnovere.

Verum inter hujuſmodi errores mediant catholicorum ſententiæ: Scoti, qui eſſentiam ab attributis, & hæc a ſe invicem diſtinctione *reali*, non quidem *actuali*, ſed *formali* ſecernit (2): Thomiſtarum, qui inter attributa virtualem diſtinctio-

(1) Quod prop. II. dictum eſt ſupra, Tertullianum ab errore Antropomorphitarum vix poſſe defendi: de hoc errore late accepto intelligi debet: quod nempe Tertullianus Deo corpus tribuit ſui generis, id-eſt tenuiſſimum ac ſubtiliſſimum. Antropomorphitæ enim proprie dicti, non quodcumque corpus, ſed humana effigie donatum Deo tribuebant. Quam inſaniam nullibi Tertullianus aſſeruit, licet enim *Deum corpus eſſe in ſua effigie* expreſſe docuerit, negat tamen *dexteram*, & *oculos*, & *pedes*, quos in ſ. literis de Deo *legimus*, *humanis* comparari poſſe, *quia de appellatione ſociantur*.

(2) Quamvis Scoti diſcipuli inter diſtinctionem, ut vocant, *realem realem*, & *realem formalem*, maximum diſcrimen agnoſcant, neque ullam *realem* di-

(a) *Diſp.* 126. *c.* 2. (b) *Tract.* 1. *diſp.* 2. *a.* 2.
(c) *L.* 1. *c.* 8. (d) *Q.* 4. *dub.* 1. *S.* 2.

ctionem admittunt: Nominalium, ac præſertim Gregorii Ariminenſis, qui nullam in Deo diſtinctionem admittunt, niſi penes diverſa connotata. His prænotatis ſit

Propositio I. Gilbertus diſtinxit Deum ab eſſentia, perſonas a relationibus, & concreta ab abſtractis. An vero diſtinxerit proprietates ab invicem, non conſtat; ſed oppoſitum eſt probabilius.

Prob. I. ex Baronio (*a*), qui errores Gilberti recenſet in quatuor capita. I. eſt de diſtinctione Dei a natura divina. II. de diſtinctione proprietatum perſonalium a perſonis. III. quod perſonæ in nulla propoſitione poſſint prædicari. IV. quod divina natura non ſit increata; at de diſtinctione attributorum ab invicem ne verbum quidem. Prob. II. Ex Concilii Remenſis fidei profeſſione, in qua proſcribitur realis diſtinctio inter Deum, & deitatem, tum inter perſonas, & relationes; at diſtinctionis proprietatum ab invicem non meminit. Reapſe Gilbertus in commentariis Boethii juſtitiam, ac ſapientiam Dei ab ejus eſſentia non ſecernit. Prob. III. ex S. Bernardo, qui Gilberti errorem profligavit, ex Gaufrido, & Othone Friſing., qui nuſquam hunc errorem Gilberto imputarunt: ergo &c.

Oppon. Juenin. Bernardus ſerm. 80. in Cant. narrat, Gilbertum docuiſſe, Deum eſſe bonum, juſtum &c. per formas a ſe invicem diſcrepantes: *Recedant*, inquit, *non dialectici, ſed hæretici, qui magnitudinem, qua magnus eſt Deus, bonitatem, qua bonus, divinitatem, qua Deus eſt, Deum non eſſe diſputant*. Et Gaufridus in actis Rem. Conc. ait, Gilbertum docuiſſe, *quod divina eſſentia, ſapientia &c. non eſt Deus:* item quod *forma Dei eſt divinitas, qua Deus eſt, & ipſa non eſt Deus:* ergo &c.

℞. neg. conſ. Nam ex loc. cit. evincitur diſtinctio attributo-

 rum.

diſtinctionem admittant inter divina attributa, & eſſentiam ſive inter ipſamet invicem attributa; quo fit ut a proſcripto Gilberti errore quam longe abſint; docent tamen, *formalitates* ſuas eſſe inter ſe *ante omnem intellectus operationem ex rei natura diſtinctas*, & deitatem, e. g., & paternitatem, juſtitiam, & miſericordiam varias eſſe ejuſdem divinæ naturæ *formalitates*, *ex natura rei*, non *realiter* quidem, ſed *formaliter* diſtinctas. Unde eorum *formalis* diſtinctio, *realis formalis* ab aliquibus appellatur. Siquidem inter *formalitates* & *formalitates*, non inter res & res locum habet.

(a) *Ad An.* 1147.

rum ab eſſentia, non a ſe invicem. Erravit ergo Gilbertus, quod attributa ab eſſentia, & hanc ſecerneret a Deo. Sed unum attributum ab alio, & ſingula diſtinxiſſe ab eſſentia, nec a Bernardo, nec a Gaufrido colligitur. Ille enim ait, bonitatem, ſapientiam, & deitatem, qua Deus eſt, Gilbertum a Deo ſecreviſſe. Hic vero ait, docuiſſe Gilbertum, ſapientiam, bonitatem, juſtitiam non eſſe Deum; non ait Gaufridus, Gilbertum docuiſſe, ſapientiam non eſſe juſtitiam &c. Deinde Bernardus Gilberto exprobrat quaternitatem, quod præter tres perſonas divinitatem a Deo ſecerneret: ſed ſi diſtinctionem inter attributa admiſiſſet, longe majorem numerum objeciſſet: ergo &c. Tandem S. Bernardus ſcribit ibidem, Gilbertum admiſiſſe magnitudinem, bonitatem &c. *unam eſſe tantummodo divinitatem, quæ omnia illa ſunt*. Vide Bernardum de conſid. c. 7.

Propoſitio II. Attributa Dei non diſtinguuntur, niſi penes diverſa connotata, non intrinſeca diſtinctione.

Not. I. Non negamus diſtinctionem rationis extrinſecam, ideſt diverſas mentis perceptiones, quibus, ex. gr., ſubſtantiam a relationibus, aut miſericordiam a juſtitia ſejungimus. Admittitur enim a Florentina Synodo ſeſſ. 18., ubi Græcis non diſcrepantibus ſtatuitur, *ſubſtantiam, ac perſonam eſſe idem re, differre autem noſtro intelligendi modo*. Admittitur etiam a Patribus contra Eunomium, qui ait, omnia Dei nomina eandem ſignificationem habere, & ſono tantum differre. Nuſquam vero id negatur ab Ariminenſi, quidquid Vaſqueſius, aliique contendant. Nam diſt. 8. 2. 2. obſervat, quædam diſtingui ratione dupliciter. I. Quod ipſa ſint per ſe rationes, & conceptus diſtincti. II. Quod eorum ſint in mente noſtra rationes, & conceptus diverſi. Negat ergo Ariminenſis diſtinctionem rationis primo modo, quia Dei perfectio non eſt mentis perceptio, ſed res ſumma, & in ſe ab æterno ſubſiſtens. At diſtinctionem ſecundo modo pluribus demonſtrat argumentis (*a*). Quorum præcipuum hoc eſt: Omnia nomina, quæ diverſa connotant, aut ſignificant, diverſas habent rationes: ſed hujuſmodi ſunt attributa Dei: ergo &c. Admittit itaque Ariminenſis diſtinctionem rationis, ejuſque ſententia ab Eunomiano errore quam longe abeſt. Cum autem in attributis aliud ſit, quod principaliter ſignificatur, aliud quod connotatur extrinſece (ſic miſericordia principaliter Deum miſerentem ſignificat, & hominem miſerum extrinſece connotat) cenſet Ariminen., diſtinctionem attri-

(a) *Ib. concl.* 2.

attributorum non eſſe attendendam penes id, quod principaliter ſignificat, ſed penes extrinſeca connotata. Itaut juſtitia a miſericordia ſecernatur, quod illa pœnam inflictam impio connotat, hæc vero collatum miſero beneficium.

Not. II. Hanc Ariminenſis ſententiam carpi ab aliquibus, ſed plane injuria. I. enim cohæret cum doctrina Magiſtri, qui (a) docet, quod ubi ait: *Scriptura de operibus Dei, quædam eſſe miſericordiæ, quædam vero juſtitiæ, non diverſitas rei, ſed varietas effectuum in creaturis monſtratur.* Juſtitia ergo & miſericordia in Deo ſola effectuum connotatione ſecernitur per Magiſtrum, ut docet Ariminenſis. II. Cohæret cum diſtinctione virtuali, quam Thomiſtæ, & Ægidiani propugnant, ſi tamen accipiatur infinita Dei virtus, ut omnes accipiunt, pro ſumma ac perfectiſſima re, ſimpliciſſima quidem, ſed pluribus rebus diſtinctis æquivalente. Conſtat enim ex Aug. (b), *In Deo non diſtingui memoriam, intellectum, & dilectionem, ſed unum eſſe, quod omnia valet.* Nullæ ergo ex parte objecti ſunt in Deo rationes, quarum una, in eſſe cogniti, non ſit altera, ut volunt Thomiſtæ: ſed hæc rationum diverſitas ex ſola humana mente repetitur, neque nullum habet fundamentum in re, ſed ſolum in effectibus, terminis, & connotatis. III. Denique ab Ariminenſis ſententia ſic accepta nomine tantum differt diſtinctio *formalis* Scoti, & *intentionalis* Henrici, teſte Suareſio, Gavardi, aliiſque. Scotus enim diſt. 2. q. 7. (c) diſtinctionem ſuam differentiam virtualem appellat. Nec *formalitatum* nomine rerum, aut accidentium varietatem ſignificat, quæ in Deo nulla eſt, ſed diverſas rationes ſuis definitionibus notas, quas Henricus *intentionales*, Thomiſtæ *objectivas* dixere. Quæ ſi vera ſunt, hoc magnum ſcholarum diſſidium verborum erit, non rerum (d). His notatis,

Prob. propoſitio ſic. Intrinſeca diſtinctio, ſi qua eſſet, vel eſſet realis, vel formalis, aut virtualis, quæ fundamentum habet ex parte objecti (nam virtualem extrinſecam, & penes effectus non inficiamur) ſed inter Dei attributa, neque realis diſtinctio, neque formalis, neque virtualis intrinſeca intercedit: ergo ſola virtualis extrinſeca. Pr. I. pars min. I. ex Florentinæ Synodi ſeſſ. 18. ſup. cit. nec non ex Lateranenſis C. *Firmiter*, ubi definitur, omnia, quæ ſunt in Deo, unam eſſe ſubſtantiam, unam rem, unam naturam. II. ex Aug. qui 15. Trin. 5. ait: *Una eademque res dicitur, ſive dicatur æternus Deus, immortalis, ſapiens &c.* III. ratione. Omnis enim diſtinctio vel

D 2 oritur

(a) *In 4. Sent. diſt. 46.* (b) *L. 15. Trin. c. 17.* (c) *In 1. Sent.*
(d) *Vide auctorem.*

oritur a limitatione, ut in creaturis, vel a relationibus, ut in divinis perſonis: ſed inter attributa neutrum occurrit; non 1. quia ſunt infinita; non 2. quia non opponuntur: ergo &c. Prob. II. pars. PP. enim ſolam diſtinctionem rationis inter divina attributa agnovere: diſcrepant, ait Damaſcenus (*a*), Ἐπινοίαις λεπταῖς, *ſubtilibus cogitationibus*; ſive κατὰ τὴν ἐπίνοιαν, *ſecundum rationem*, ut ſcribit Baſilius, cujus verba male exponunt Scotiſtæ de diſtinctione, quæ reali opponitur, ſed extra intellectum exiſtit: quis enim rationem extra mentem intelligit? Deinde Bernardi argumenta contra Gilbertum etiam Scoti formalitates evertunt. Hæ namque vel Deus ſunt, vel aliquid; quod non eſt Deus, vel nihil. Si primum: ergo a Deo non ſecernuntur; ſi ſecundum, erunt creatum aliquid, adeoque nec Deus; ſi nihil, ſtulte ergo de nihilo diſputatur.

Ajunt has formalitates eſſe divinam eſſentiam *realiter*, non *formaliter:* ſed hæc nimis videntur obſcura. Si enim quidquid eſt, vel Deus eſt, vel creatura, aut nihil, erunt hæ formalitates aut Deus, aut creatura, aut nihil: ergo hæc diſtinctio vel eſt Dei a creatura, aut nihilo; vel nihili a creatura; vel nihili a nihilo. Deinde Deus eſt, *quo nihil melius cogitari poteſt*, ait Bernardus 5. Conſid. 7.: ergo de ipſo enunciari debet perfectiſſima ſimplicitas: atqui perfectior eſt, quæ rejicit diſtinctionem plurium formalitatum: ergo &c. Vide auctorem.

℟. Scotus, plures formalitates, cum non habeant rationem potentiæ, & actus, compoſitionem non efficere. Sic divinæ Perſonæ licet diſtinctæ, divinæ ſimplicitati non officiunt. Verum quidquid ſit de compoſitione, certe unitas, ac ſimplicitas non ſalvatur, ubi plura a ſeipſis diſtincta conſtituuntur: nec eſt ſumme unum, quod non eſt actu, ac natura ſua indiviſibile. Exemplum SS. Trinitatis non eſt ad rem; ibi enim non eſt unitas, niſi ratione eſſentiæ, & attributorum, a quibus perſonæ formaliter non diſtinguuntur. Hinc Facultas Pariſien., teſte Gerſone (*b*), hunc articulum proſcripſit: *Quod aliquid ſit Deus realiter, quod non ſit formaliter Deus*. Quem tamen longe ante, ideſt an. 1276. Stephanus Epiſcopus Pariſienſis damnaverat. Sed forte rigidius ſe geſſit Pariſienſis Academia, ne Gilberti hæreſis reſurgeret, quam tamen Scotiſtæ execrantur. Licet Petavius cenſeat, ab ea vel nihil, vel parum diſcrepare Scoti opinionem.

Prob. III. pars. Docent Thomiſtæ, divina attributa eſſe unum

(*a*) *L. 4. de Fid. Orth. c. 3.*
(*b*) *Ep. ad Fratr. Min. ann.* 1425.

num reipſa, ſed plura *conceptibiliter*, ideſt Dei naturam, nedum ratione, ſed natura ſua, & ex parte objecti eſſe multipliciter perceptibilem, idque adeo clare, ut una perfectio non involvatur in alia: atqui in una, & eadem re indiſtincta ſtare nequit multiplex, & expreſſa cognoſcibilitas: ergo &c. Prob. min. Sicut una eſt, & ſimplex veritas ejuſdem indiviſibilis entitatis, ita etiam ex parte objecti una, & ſimplex cognoſcibilitas ſtatui debet: ergo aut hæc cognoſcibilitas non eſt clara, vel ſolum per extrinſeca objecta, ſeu connotata diſtinguitur, ut docet Ariminenſis. Deinde non facile intelligitur, quomodo hæ rationes objectivæ per mentem diſtinguantur. Vel enim mens Dei attributa reapſe diſtinguit, vel ſola ratione: ſed primum Dei ſimplicitatem evertit, ſecundum in ſola mente diſtinctionem conſtituit: ergo &c. Tertio, vel Dei attributa diſtinguuntur ratione intrinſeca extra mentem, vel extrinſeca, & ſola ratione. Si primum, incides in diſtinctionem Scoti formalem. Sive enim dicas cum S. Th. (*a*) in Deo *inveniri diſtinctionem rationum*, quæ realiter in ipſo ſunt, ſive cum Scoto formalitates appelles, perinde eſt. Hinc Henno S. Thomam ſibi advocat in patrocinium. Si vero dicas Dei attributa ſola ratione extrinſeca ſecerni, nobiſcum, & cum Ariminen. convenies: ergo.

℞. Thomiſtæ, Dei attributa ſola quidem ratione diſtingui, ſed cum fundamento in re, infinita ſcilicet Dei perfectione, quæ pluribus reapſe diſtinctis æquivalet. Verum fundamentum diſtinguendi divina attributa inter ſe hoc unum agnoſcimus, quod cogitationes noſtræ modo Deum ſpectant ut eſt in ſe, modo ut refertur ad aliud. Attributa vero inter ſe diſtinguuntur, quia ad varios terminos comparantur. Fictitium eſt ergo fundamentum, quod in ſumma perfectione concipitur abſque reſpectu ad extrinſeca connotata. Nam ipſe Vaſqueſius (*b*) oſtendit ex S. Thoma, Dei attributa ſine reſpectu ad creaturas diſtingui non poſſe. Et Hugo Victorinus (*c*) ait, ſcientiam, ſapientiam &c. eſſe diverſa nomina, quæ *divina uſia propter varios effectus ſortitur*, qui diverſis cogitationibus noſtris ſuppeditant fundamentum. Stat ergo vi ſua Ariminen. doctrina firmiſſima.

Ob. I. Scotiſtæ. In Deo voluntas, & intellectus, bonitas, & juſtitia ante mentis operationem diſtinguuntur: ergo *formaliter*. Prob. antec. I. enim diverſas habent definitiones: ergo & diverſas formalitates, & naturas. II. Deus intelli-

(a) 1. *diſt.* 22. *q. un.* a. 3. (b) *Diſp.* 127. *a.* 3.
(c) *Q.* 213. *in Ep. ad Rom.*

git peccata, quæ non vult, & huic gratiam confert, illi negat: ergo differt intellectus a voluntate, juſtitia a miſericordia, de quibus etiam contradictoria enunciantur. III. Filius per intellectum, Spiritus ſanctus per voluntatem procedit; ergo intellectus a voluntate ſecernitur.

℞. neg. ant. Ad I. prob. neg. conſ. Etenim definitiones non ſemper diverſas naturas important; alioquin nedum *formaliter*, ſed etiam *realiter* inter ſe divina attributa differrent. Ex diverſis ergo difinitionibus infertur tantum perceptionum diſtinctio, ut docent Magiſter (*a*), & Ægidius (*b*), Baſilius etiam Ep. 80. ait, quod omnes Dei notiones, ac voces *nullum habent in rei ſubjectæ ſignificatione diſcrimen*. Hinc S. P. 15. Trin. c. ult. aſſerit, quod ceſſabunt in patria, quæ nunc de Deo dicimus, quia *omnem ſcientiam noſtram uno ſimul conſpectu videbimus*. Ex quibus conſtat, rerum divinarum notiones ex variis effectibus provenire, ex quibus nunc Deum cognoſcimus, tanquam *per ſpeculum in ænigmate*.

Ad II. diſt. conſ. Differt relate ad effectus, & connotata, conc.; per ſe, neg. Voluntas enim & intellectus, miſeratio, & juſtitia in Deo ſunt unus, & idem Deus, prout vult, intelligit; miſeretur &c. Unde S. P. A. l. 13. C. D. 13. *Eſſentia tua*, inquit, *eſt & vult; & voluntas tua ſcit, & vult incommutabiliter*. At relate ad effectus, & connotata, miſericordia a juſtitia, intellectus a voluntate ſecernitur, ſiquidem miſericordia parcit, juſtitia punit &c. Ut patet in Dei ſcientia; Deus enim unica intellectione omnia videt, tam præterita, quam futura, adeoque præſcientia, & intellectio ſunt unum quid, & idem, & tamen intellectio eſt præteritorum, quorum non eſt præſcientia; hæc enim futura connotat, non præterita: ergo ſola connotatio omnes illas contradictorias enuntiationes exponit: ergo inutilis eſt *formalis* diſtinctio.

Ad III. neg. conſ. Cur enim Spiritus ſanctus non ſit Filius, ut eſt Verbum, myſterium eſt, cujus nulla poteſt ratio aſſignari, niſi forte quod Verbum eſt Filius, quia ab uno, Spiritus ſanctus eſt amor, quia a duobus procedit. Nec repugnat unum & idem diverſa operari, ſicuti eadem lux illuminat, & calefacit; eadem voluntas amat, & odit: ergo ab effectibus hæc diverſitas repetenda eſt, non a *formalitatibus*, ut dictum eſt.

Ob. II. S. P. A. 6. Trin. 2. probat, duas perſonas non eſſe

(a) *In 4. Sent. d. 46.* (b) *In 1. d. 33.*

eſſe *aliquod majus* quia non ſunt *aliquod verius*; ſupponit ergo veritatem ab ejus magnitudine eſſe diſtinctam. II. L. 5. c. 5. docet, relationes a ſubſtantia diſtingui, quia non *omne quod dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur; dicitur enim ad aliquid*, ut *Pater ad Filium*. III. Libro 15. ait, omnes perfectiones divinas æquales eſſe: ſed æqualitas intercedit inter extrema: ergo &c. IV. L. 3. c. Max. 10., ex quo plura attributa in Patre divinæ ſimplicitati non officiant, probat multo minus officere proprietates perſonales Patris, Filii, & Spiritus ſancti. Sed hoc argumentum ſtultum eſſet, ait Fraſſen, niſi S. P. intrinſecam diſtinctionem admitteret: nam ſenſus eſſet: non officit Dei ſimplicitati diſtinctio rationis: ergo nec realis diſtinctio; admiſit ergo S. P. diſtinctionem majorem, quam *rationis*, adeoque formalem. V. Damaſcenus l. 1. de Fid. orth. 41. ait: *Si dixeris bonum, juſtum &c. non naturam Dei dicis, ſed quæ circa naturam:* ergo Damaſcenus bonitatem a natura ſecernit. Idem docent Nyſſenus (*a*), Nazianzenus (*b*) &c.: ergo &c.

℞. Ad I. diſt. conſ. Supponit diſtinctas, prout ſunt affectiones humanæ mentis quæ ex variis Dei effectibus plures haurit perceptiones, conc.; prout ſunt in Deo, nego. Deus ergo continet utique in ſe *eminenter*, & ſimpliciſſime omnem magnitudinem, & veritatem. Sicuti color flavus, & ruber non diſtinguuntur, prout ſunt in luce, ſed prout ſunt corporum affectiones. Deus enim, teſte Auguſtino, *multipliciter dicitur magnus, bonus &c., ſed eadem magnitudo ejus, quæ bonitas, ſapientia &c.*

Ad II. neg. ant. Non enim S. P. relationes a ſubſtantia ſecernit; ait enim ibidem, quod ſicut *hoc* illi eſt eſſe, *quod Deum* eſſe, quod *magnum &c., ita hoc* illi eſt eſſe, *quod perſonam eſſe:* ſed eſſentia a divinitate non ſecernitur, imo nec ab *intellectualitate* per Scotum: ergo per Auguſtinum nec magnitudo a bonitate, nec eſſentia a perſona ſecernitur. Certe non omnia Dei vocabula idem ſignificant; ſubſtantia enim naturam ſignificat prout eſt in ſe; Pater naturam eandem, prout connotat Filium: tota ergo diſtinctio eſt penes connotata, ac mentis noſtræ cogitationes.

Ad III. diſt. maj. Ait, æquales eſſe, ideſt unum quid & idem, conc.; ideſt ſimiles, neg. Sæpe enim æqualitas pro unitate ab Auguſtino uſurpatur. Quo ſenſu etiam Patres contra Arianos Filium vocant Patri æqualem, ideſt unum ſubſtantia cum Patre.

(a) *Or.* 12. *c. Eun.* (b) *Or.* 33.

Ad IV. neg. min. Probat enim S. P. ſapientiam, bonitatem &c. non eſſe partes divinitatis, quia per nos a divinitate non diſtinguuntur: ergo S. P. hæreticum jugulat verbis ſuis; dixerat enim, Deum eſſe bonum, ſapientem &c., nec tamen conſtare ex partibus, quia hæc omnia ſunt una, & eadem ſimplex virtus: ergo, ſubdit S. P., nec perſonæ partes erunt, quia ſunt eadem deitas individua. Ceterum ſi ſtultum eſſet laudatum Auguſtini argumentum, futile etiam hoc eſſet: attributa non habent rationem partis, quia formaliter diſtinguuntur: ergo nec perſonæ, quia diſtinguuntur realiter; non minus enim a diſtinctione formali ad realem, quam a virtuali extrinſeca ad realem intrinſecam inepta eſt conſecutio.

Ad V. neg. conſ. Damaſcenus enim, aliique Patres docent, hæc nomina bonus, juſtus &c. non Dei naturam exprimere, ſed quæ ſunt circa naturam cogitatione noſtra, non re. Nos enim divinas perfectiones percipimus, ut adventitias ſubſtantia, ut ait ibidem c. 11. Damaſcenus: *Quod ibi commune eſt & unum, cogitatione eſt diſtinctum*. Et S. P. 15. Trin. 5.: *Abſit, ut ſpiritus ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus, & bonus ſecundum qualitatem, ſed utrumque ſecundum ſubſtantiam, ſic omnia alia:* ergo &c.

Ob. III. Minor eſt diſtinctio inter bonum, & bonitatem divinam, quam inter bonitatem, & juſtitiam: ſed inter illa datur diſtinctio rationis: ergo inter hæc erit formalis diſtinctio.

℟. diſt. maj. Inter bonum &c. eſt diſtinctio minor intrinſeca; nego; extrinſeca, conc. Bonitas enim a bono cogitatione diſtinguitur. Concipitur enim bonitas inſtar qualitatis advenientis, & differt etiam cogitatione a juſtitia, quia concipitur ut qualitas connotans objectum diverſum ab objecto juſtitiæ. Ceterum iſtæ propoſitiones, Deus eſt bonus bonitate, juſtus juſtitia &c. frugi theologo videntur indignæ: & melius dicitur, Deus eſt ſapientia, juſtitia &c., vel Deus eſt ſapiens ſapientia, quæ ipſe eſt &c., ut loquitur D. Bernardus (a).

Ob. IV. Sapientia in communi non eſt formaliter bonitas in communi: ergo infinita ſapientia non eſt formaliter infinita bonitas. Ant. patet, alias ſapientia creata dici poſſet *formaliter* bonitas creata, quod falſum eſt. Prob. conſ. Nam finitum & creatum rationem formalem ſapientiæ, aut bonitatis non evertit.

℟. I.

(a) *Serm. 8. in Cant.*

℞. I. Cum Ariminenſi retorquendo argumentum. Si ſapientia infinita eſſet realiter bonitas infinita, ſapientia in communi eſſet realiter bonitas in communi, adeoque bonitas creata eſſet realiter ſapientia creata: atqui per Scotum ſapientia in communi non eſt realiter bonitas in communi: ergo &c. Vide Gavard. q. 2. de Attr.

℞. II. neg. conſ. Poteſt enim aliquod eſſe de ratione inferioris, quod non eſt de ratione ſuperioris. Scotus enim docet, divinam eſſentiam eſſe vitam intellectualem, & tamen eſſentia in communi non eſt formaliter vita intellectualis. Hæc Gregorius. Ceterum ſapientia, & bonitas in communi ſunt mentis ideæ, & humanæ cogitationis figmenta, ex quibus fas non eſt argumentationes deducere ad rei veritatem demonſtrandam.

Ob. V. Contra Ariminenſis ſententiam. I. enim hæc ipſa eſt Eunomii hæreſis: ergo &c. Prob. ant. Docuit Eunomius, ex Baſil. l. 7., divina attributa nomine tenus differre, & mera eſſe ſynonyma, ita, ut, qui unum perciperet, omnia comprehenderet: atqui Ariminenſis ſolam nominum differentiam agnoſcit, quibus a parte rei ſignificatæ una eademque notio reſpondet: ergo &c. II. Vel Gregorius idem ſignificatum tribuit Dei nominibus, aut diverſum. Si primum, cum Eunomio ſentit; ſi ſecundum, admittat ergo differentiam intrinſecam ex parte rei ſignificatæ, & cum Cyrillo (*a*) clamet: *Non omnia, quæ de Deo dicuntur, ſubſtantiam ſignificant*. III. Nuſquam Eunomius negavit diſtinctionem connotatorum; putavit enim ex creaturis ſe Deum perfecte comprehendere; at Patres aliam ab eo diſtinctionem exigebant, *formalem* nempe, vel rationis intrinſecam. Hinc Petavius cenſet, Nominales, qui *in Dei proprietatibus ſolum nominum diſcrimen agnoſcunt*, ad Eunomii placita declinaſſe.

℞. Magnum eſſe diſcrimen inter Eunomii, & Gregorii ſententiam; I. enim Eunomius docuit, omnia Dei nomina, licet ſono diverſa, eandem tamen habere cum nomine *ingeniti* ſignificationem, ut ſcribit Baſilius l. 1. Gregorius contra docet, Dei attributa non eſſe ſynonyma, ut *Simon*, *Petrus*, *Cephas*, quæ nec diverſa ſignificant, nec conſignificant: ſed licet attributa Dei diverſa non ſignificent, tamen diverſa conſignificant; ut ſi dicam *Jonæ filius*, *princeps apoſtolorum*, *piſcator*, ſignificatur Petrus, & ſimul connotatur ejus relatio, munus, & præeminentia: ergo &c. Ita Gregorius d. 8. art. 4. II. Eunomius omnia attributa etiam remotiſſima permiſcebat, ut ſi unum Dei nomen

(a) T. 31. *Theſ.*

men perciperet, totum ſe Deum ſibi comprehendere videretur: at Gregorius ait, omnia attributa diverſas eſſe mentis noſtræ affectiones, quarum una Dei naturam in ſe non attingit, ſed tantum reſpectum unius connotati: ergo &c. III. Eunomius docuit, omnia Dei nomina, licet ex diverſis effectibus mutuata, eandem in nobis excitare divinæ naturæ notitiam: atqui Gregorius ait, hæc nomina ſigna eſſe diverſarum cogitationum, quarum unaquæque eſt Deo longe impar; non enim Dei naturam attingit, ſed vix unum, aut alterum ex pluribus terminis, quos conſignificat: ergo &c.

His poſitis ℞. ad I. neg. ant.; non enim ſynonyma ſunt, quæ varios effectus conſignificant, licet in re ſubjecta nulla ſit differentia (*a*). Ad II. dicimus, diverſis nominibus diverſam eſſe ſignificationem, ſed hæc inducit tantum differentiam rationum extrinſecam. Dei namque attributa, ex Cyrillo, non ſignificant ſubſtantiam *in voce, modoque dicendi;* & Baſilius ait (*b*) *nullum in rei ſubjectæ ſignificatione habere diſcrimen:* ergo fruſtra ejus teſtimonia in nos urgent adverſarii.

Ad III. ℞. in eo Eunomium erraſſe, quod crederet unius nominis notione divinam comprehendi naturam, cum per eam declaretur tantum, *quod quis animo complexus eſt, non Dei natura*, ait Nazianzenus Or. 34. Cenſura Petavii, aut noſtram ſententiam non carpit, aut carpit ipſum Petavium, qui (*c*) ex Athanaſio (*d*) probat, omnia, quæ de Deo dicuntur, non eſſe ſynonyma, quia rem eandem variis ſignificationibus ſubjectam deſignant, ut cum dico: *Jonæ filius, princeps apoſtolorum, piſcator*; ſed hæc nomina diverſam habent notionem, quia diverſa connotant: ergo &c. (1).

Propositio III. Nulla intrinſeca compoſitio in Deo eſt admittenda.

Sequitur ex dictis. Compoſitio enim eſt diſtinctorum unio: in Deo nulla eſt diſtintio: ergo nec compoſitio.

Probatur. Si quæ eſſet in Deo compoſitio, ea vel ex corpore eſſet, & ſpiritu, vel ex ſubſtantia, & qualitatibus, vel ex

---

(1) Hæc meminiſſe oportuit hujus ævi theologum alioquin doctiſſimum, qui eandem Petavii cenſuram contra Nominales noviſſime ingeminavit, ac ſi illa non eſſet jamdiu ab auctore noſtro protrita, & in cenſorem ipſum intorta, atque Nominalium, præſertim vero Gregorii Ariminenſis ſententia, ab Eunomiano errore plæclariſſime vindicata.

(a) *Vide ſup. ad num.* 1. (b) *Loc. cit.* (c) *Ibidem c.* 11. *n.* 5. (d) *In libr. Decr. Nic. Sin.*

ex natura, & perſonis, vel ex eſſentia, & exiſtentia: non prima, quia Deus eſt expers corporis (*a*); non ſecunda, quia Deus non eſt juſtus, bonus &c. ſuperaddita juſtitia, bonitate &c., ſed ipſe eſt ſua bonitas &c.; non tertia, quia licet perſonæ divinæ inter ſe diſtinguantur, ſunt tamen eadem divinitas, & ſubſtantia; non quarta, quia in Deo non eſt aliud eſſe, aliud exiſtere: ergo &c. Hac in parte conveniunt theologi, diſcrepant tamen de compoſitione rationis, quam admittunt Nominales, & Ariminenſis (*b*), ſed rejiciunt alii communiter. Conſtat poſſe ratione noſtra excogitari genus ſubſtantiæ Deo, & creaturis commune, ac de iis indiſcriminatim pronunciari. Eſt *enim Deus ſubſtantia*, ait S. P. 5. Trin. 2. *Genere ſummo continetur hæc corporis expers ſubſtantia*, ſubdit Damaſcenus 1. Inſt. 7. Si vero quæſtio ſit, num in Deo concipi poſſit genus aliquod *univoce*, ut ajunt, *per differentias contrahibile*, ideſt an ratio ſubſtantiæ per ſe Deo, & creaturis ex æquo conveniat, nego Deum ſub genere contineri. *Deus enim*, ex Clem. Alex. 5. Stom., *nec genus eſt*, *nec differentia*, *nec ſpecies*, *neque individuum*. Sanior proinde theologus, ſicuti Deum ſuam bonitatem, ſapientiam &c. pronunciat, ita ſuam eſſe ſubſtantiam, nec genere comprehendi, nec ſubjici prædicamento ſubſtantiæ aſſeverat, quæ ſunt, ut ait S. P. (*c*), *miſeriæ noſtræ figmenta*.

CAPUT IV.

De infinitate, immenſitate, atque immutabilitate Dei.

NOT. Comes divinæ ſimplicitatis infinitas eſt. Deus enim, ait S. Maximus (*d*), *ſimplex eſt*, *quia interminatus*, *interminatus*, *quia & infinitus*. Nam re ſimpliciſſima major excogitari non poteſt. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus eſt ſecundum eſſentiam ſuam infinitus.

Prob. I. Ex ſcripturis. Baruch. 3, 25. *Magnus eſt*, *& non habet finem*, *excelſus*, *& immenſus*. Pſ. 144. *Magnus Dominus*, *& laudabilis nimis*: ubi S. P. ait, *illius magnitudo ſine fine eſt*. Eadem habet auctor de div. Nom. (*e*), Nyſſenus (*f*), Damaſcenus (*g*) &c. Ex Ethnicis Anaxagoras ſtatuit mentem infinitam principium rerum omnium. Ariſtoteles ait, Deum ipſam continere infinitatem; Zeno, & Meliſſus interminatam perfe-

---

(a) *Per Prop. 4. cap. 2.* (b) *D. 8. qu. 3.* (c) *4. confeſſ. 16.*
(d) *Ap. Eutym. P. 1. tit. 2.* (e) *cap. 9.* (f) *Or. 12. c. Eunom.*
(g) *L. 1. de Fid. Ort. 9.*

fectionem. Accedit ratio. I. Nihil fingi poteſt Deo perfectius: ſed fingi poteſt aliquid perfectius ſapientia finita: ergo &c. II. Finitum vel a ſe, vel ab alio finem habet: ſed Deus non finitur a ſe, cum ſit perfectiſſimus, neque ab alio, cum a nullo dependeat: ergo &c. III. Deus res produxit ex nihilo: ſed ad hoc infinita potentia opus eſt, quæ infinitam eſſentiam ſupponit: ergo &c.

Ob. I. Infinitas enunciatur in Scripturis de jumentis, de divitiis, de ſceleribus, de populis: ſed hæc infinita non ſunt: ergo nec Deus.

℟. diſt. maj. Enunciatur improprie & *populariter*, quo ſenſu res plurimas infinitas dicimus, ut ſtellas, & militum copias, conc.; proprie, & abſolute, neg. nam præter jumenta, & populos ibi memoratos, aliæ gentes &c. numerantur. Deus vero abſolute magnus dicitur, nec *habens finem*; qui eſt *ſuper omnes, & per omnia &c.* ut habetur Epheſ. 4.

Ob. II. Corpus infinitum omne aliud corpus excludit: ergo ſi Dei ſubſtantia eſſet infinita, nulla eſſet alia ſubſtantia: ſed falſum conſ. ergo & ant.

℟. diſt. ant. Excludit ratione infinitatis, neg.; ratione impenetrabilitatis, tranſmitto ant.; poſſet enim in aliquorum ſententia impenetrabilitate corpus exui; & in eodem loco alia corpora compati. Deus autem, cum ſit puriſſimus ſpiritus, nil obſtat, quominus omnia in eo vivant, moveantur, & ſint.

Propositio II. Deus immenſitate ſua eſt ubique.

Not. Worſtius Calviniſta, Wolzogenius, aliique Sociniani autumarunt, Deum proprie, & quoad eſſentiam, ſummum cælum inhabitare, unde ejus vis, & potentia in creaturas dimanat. Quo in luto etiam Eugubinus, & Eraſmus hæſiſſe aliquibus viſi ſunt. Sed illum excuſari poſſe cenſet Petavius. Hic vero ridet ſolum quorundam logomachias, qui diſputant, an Deus ſit diffuſus in ſpatiis imaginariis &c. Alii in Olympi receſſu cum ethnicis, vel inter ſepta Jeroſolymitani templi cum Hebræis Deum coarctarunt. Sed contra hos noſtra propoſitio

Prob. I. Scripturis. Joſue 2. *Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum*. Pſ. 138. *Si aſcendero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades*. Jerem. 23. *Cælum, & terram ego impleo*. Bar. 3. *Magnus eſt, excelſus, & immenſus*. Quæ loca fruſtra accipiunt de vi, & efficacia Dei Crellius, & Wolzogenius. Cum enim Deus ſit ſimpliciſſimus, a ſua operatione non ſecernitur, unde ſi ubique operatur, ubique eſt Dei ſubſtantia. Hic obiter nota, D. Thomæ, & Ægidii ſententiam, qui ex Dei operatione ejus præſentiam invictiſſime evinci putant, aptiorem eſſe revincendis Socinianis, quam Scoti opinionem, qui ex ea inefficaciter evinci contendit. Opus eſt autem, ut divina operatio

ratio infinitam virtutem præſeferat, ut creatio, miraculum &c. tunc enim recte arguitur: Deus ubique operatur: ergo eſt ubique præſens ſubſtantia, quæ ab operatione non ſecernitur. Ex eo tamen non fit, Scoti opinionem eſſe hæreſi proximam ob locum Apoſtoli Act. 17. *in ipſo vivimus &c.*; nam his verbis non reſpexit Apoſtolus ad ſcholarum diſputationes, ſed ſolum innuit, Deum non eſſe ita diſſitum, quin poſſit a nobis intelligi, adeoque perperam Athenienſes aram *Ignoto Deo* excitaſſe. Hanc plurali numero inſcriptam, nempe ΑΓΝΩΣΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ, *Ignotis Diis*, cenſet Eraſmus, Meurſius, Sponius &c. Sed præter aras a laud. ſcriptoribus recenſitas, conſtat ex Laertio plures extitiſſe aras ſingulari numero inſcriptas. Hinc Philopater jurat per *Deum ignotum*, quem Athenis ſe adoraſſe teſtatur.

Prob. II. ex Patribus. Arnobius contra Gent. 6. ait: *Eſt proprium Deorum complere omnia, non partialiter uſpiam, ſed ubique eſſe totos*. Cyrillus Cat. 6. *A nullo circumſcriptus, unus eſt ubique præſens*: Hilarius l. ad Conſt. *Ubique eſt, & totus ubique*. S. P. A. ep. 57. *Fatendum eſt, ubique eſſe Deum per divinitatis præſentiam*.

Prob. III. Ethnici Zeno (*a*), Proclus (*b*), Empedocles (*c*), Seneca (*d*), Dio Chr. (*e*), & celeberrimum oraculum apud Porphyrium: πάντα Διὸς πλήρη &c. *Omnia plena Deo, Deus extat ubique*: propoſitionem noſtram confirmant.

Prob. IV. ratione. I. Quia Deus eſt infinitus, nequit ulla perfectione limitari: ergo nec loco circumſcribi. II. Ubi poteſtas Dei eſt, ibi eſt ſubſtantia: ſed illa eſt ubique: ergo & iſta. Primum argumentum eſt Baſilii (*f*), ſecundum Anſelmi (*g*), utrumque Auguſtini (*h*).

Ob. I. Geneſ. 6. *Cain egreſſus eſt a facie Domini*. II. Geneſ. 25. 22. *Rebecca perrexit, ut conſuleret Dominum*. III. Regum 1, & 2. Deus habitaſſe legitur in *Silo*, in *templo*, in *tabernaculo*, in *tentoriis* &c. ergo non eſt ubique. IV. Sæpe etiam deſcendiſſe legimus, ambulaſſe, receſſiſſe ab impiis, manſiſſe apud juſtos &c. ſed hæc Dei Immenſitati repugnant: ergo &c.

℞. Ad I. diſt. ant. Egreſſus eſt a facie, ideſt a loco, ubi apparuerat ei Dominus, conc.; a Dei præſentia, nego. Ad II. diſt. ant. *Perrexit* &c., ideſt in remotum cubiculum, ut oraret, conc.; ut Deum abſentem inveniret, nego. Si dicas

cum

(a) *Ap. Laer.* (b) *in Tim.* (c) *Ap. Huet. l. 2. q. Aln. 7.*
(d) *Ep. 41.* (e) *Ap. Grot. in 17. Act.* (f) *Contra Eun. 5.*
(g) *De Incarn. c. 4.* (h) *Ep. 70. ad Dardan.*

cum Rabbinis, Rebeccam conſuluiſſe Abraham, quem Dominum vocat ob reverentiam, evaneſcit argumentum (1). Ad III. diſt. ant. Deus habitavit in Silo &c., per gratiarum largitionem, con.; per *præſentiam divinitatis*, ut ait S. P. ep. 57. nego. Per hanc *fatendum eſt, Deum eſſe ubique: ſed non ubique per habitationis gratiam*. Ad IV. diſt. ant. Dicitur deſcendiſſe metaphorice, conc.; proprie, nego. *Dicitur* ergo Deus *deſcendiſſe ad opem*, ut cum filiis Jacob in Ægypto, vel *ad opus* præter uſitatum naturæ curſum, vel ad pœnam ſuperborum, ut ad turrim Babelis &c. Dicitur *receſſiſſe* ab impiis, ſubtrahendo gratiam, *manſiſſe* apud juſtos, vel impertiendo gratiam, vel augendo caritatem &c.

Ob. II. Matth. 5. 16. dicitur Deus in cælis eſſe. Hinc vetus Hebræorum traditio cælum dividit in aerem, firmamentum, & remotiſſimum locum, ubi Deus, & angeli manent. Hinc Pauli raptus ad tertium cælum. Pſ. etiam 113. *Cælum cæli* ſupremam cæli partem deſignat. Sic Deus Deorum ſignificat Deum altiſſimum, qui potentia ubique, præſentia vero in loco altiſſimo, & abditiſſimo commoratur. Hæc Wolzogenius.

℞. diſt. ant. Deus eſt in cælo *ſpecialiter*, conc.; *abſolute*, nego: dicitur ergo Deus in cælo eſſe, quia ibi faciem ſuam oſtendit, ibique laudatur, & regnat. Ita S. P. A. (*a*), quem ſequitur Brentius, Glaſſius, aliique hæretici. Addit Wolzogenius (*b*), templum dici Dei locum ratione *ſpecialis* providentiæ; ſicut ergo hæc non excludit *univerſalem*, ſic ſpecialis Dei præſentia in templo non excludit ejus *omnipræſentiam*. *Cælum cæli* ſupremum gloriæ ſolium innuere concedimus Wolzogenio, non quo *premat veſtigiis Eridanum*, ut lepide canit Aratus, ſed ut regnum donet electis.

Ob. III. Indignus eſt Dei majeſtate locus infimus, & ſordidus: ergo ibi ſaltem non eſt Deus.

℞. neg. ant. Non enim magis indigna Deo ſunt hæc loca, quam ſolis luce ſterquilinium, aut anima corpus leproſum; ſicut ergo neuter ibi inficitur, ita nec Deus.

Ob. IV. Patres fatentur Deum nuſquam eſſe: ergo &c. ℞. diſt.

(1) Hoc tamen Rabbinicum commentum eſt; conſtat enim ex v. 8. præc. Abrahamum tum temporis e vita jamdiu exceſſiſſe. Rebeccæ item reſpondit Dominus: *Duæ gentes ſunt in utero tuo*. Sed hoc non ab Heber, aut Abraham, ſed *ex vocante dictum eſt*, ut docet Apoſtolus Rom. 9. 11.: ergo Rebecca Deum ipſum conſuluit.

(a) 1. *Trin.* 5. (b) *In* 6. *Matth.*

diſt. ant. Nuſpiam eſſe ſpatio circumſcriptum, conc.; per præſentiam divinitatis, nego. Deus enim, ut ait S. P. Aug. (*a*), omnia loca continet, non ab iis continetur. Huc ſpectat controverſia de ſpatiis imaginariis, de qua conſulendi ſunt Rainaudus, (*b*), Suareſius (*c*), Gibbon (*d*), qui hæc ſpatia admittunt: Scotus, D. Thomas, Ægidius, aliique, qui rejiciunt. Si quæras ergo quid faciebat Deus antequam mundus fieret? ℞. S. P. l. 11. C. D. 15. *Non erat tunc, ubi non erat tempus*. Si quæras ubi erat? ℞. *Non erat ubi, ubi non erat locus, Si dicas antequam faceret cælum, & terram, ubi habitabat?* ℞. *In ſe habitabat, apud ſe habitabat, & apud ſe eſt Deus*. Idem de mundo antequam fieret & de ſpatiis imaginariis dicendum eſt.

Propositio III. Deus eſt omnino immutabilis.

Prob. ſcripturis. Malach. 3. 6. habetur: *Ego Dominus, & non mutor*: Sap. 7. *In ſe permanens omnia innovat*. Num. 23. *Non eſt Deus ut filius hominis, ut mutetur*. Jac. 1. 17. *Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*; ideſt neque ortus, neque occaſus, neque umbra, ut in ſole accidit, unde Jacobus metaphoram ſumit. Vide auctorem hunc locum erudite exponentem.

Prob. II. ex Patribus, & philoſophis. Chryſoſtomus ait: *Immobilem Deus habet naturam*. Cyrillus; *Semper eodem modo ſe habet*. S. P. Auguſt., *Eſt bonum incommutabile*. Plura Platonis, Alcinoi, Hieroclis, Cleantis, ac Numæ loca vide apud Huetium (*e*), Petavium (*f*), & Thomaſſinum (*g*).

Prob. III. rationibus Auguſtini. I. Creatura eo minus mutabilis, eſt quo perfectior eſt: atqui Deus eſt perfectiſſimus: ergo eſt immutabilis (*h*). II. Mutatio facit non eſſe, quod erat: ſed in Deo, cum ſit ipſum eſſe, nequit non eſſe; quod erat: ergo &c. (*i*). III. Summum bonum non tranſit de meliori in deterius, aut viciſſim: ergo nequit mutari (*k*) IV. In Deo nec fuit, quod non eſt, nec erit, quod non fuit: ergo in Deo nulla eſt mutatio, neque ſubſtantialis, neque accidentalis (*l*).

Ob. I. Geneſ. 6. habetur Deum pœnituiſſe. *Quod hominem feciſſet: & tactus dolore cordis intrinſecus*, ait, *delebo hominem*. Poſtea facti pœnitens, addit: *Nequaquam ultra maledicam terræ*,

(a) *Serm. 113. in Pſ.* (b) *Th. Nat. diſp. 8.* (c) *Diſp. 30. Metaph.*
(d) *Diſp. 10. dub. 2.* (e) *2. Q. Al. c. 8. 9. 10. 11.* (f) *L. 8. c. 1. & 2.*
(g) *L. 5. c. 8.* (h) *7. Conf. 17.* (i) *L. de Nat. B. 19.*
(k) *Confeſſ. 4.* (l) *Vide l. 8. Gen. ad lit. 19.*

terræ, 8. Geneſ. 21. Et Pſ. 105. habetur: *Iratus eſt furore Dominus*. Iſ. 63. *Afflixerunt ſpiritum ſancti ejus*: ergo eſt in Deo pœnitudo, ira, triſtitia &c., nec eſt proinde immutabilis.

℞. diſt. conſ. Eſt in Deo pœnitudo, proprie, neg.; improprie, conc. Nam *Dei pœnitentia*, ait S. P. 12. C. D. 7., non eſt per errorem, *ſed mutatio rerum ſignificatur immutabili manente præſcientia divina*: eſtque aut ſignum inflictionis pœnæ, aut divinæ miſerationis. *Cum Deus iraſci dicitur*, ſubdit S. P. Ench. 33. *non ejus ſignificatur perturbatio, ſed vindicta ejus, quæ juſta eſt, iræ nomen accepit*. Afflictio vero execrationem impietatis, ut zelotypia honoris curam ſignificat.

Dices. Licet in Deo non ſit perturbatio, cum pœnitet, aut iraſcitur &c. eſt tamen animi motus. *Stupidiſſimus enim ſit, qui non offenditur facto, quod non amat fieri*, ait Tertullianus 1. contra Marc. 26. ergo &c.

℞. neg. ant. Etenim *quando Deum pœnitet, non movetur, & mutat; quando iraſcitur, non movetur, & vindicat; quando miſeretur, non dolet, & liberat; quando zelat, non cruciatur, & cruciat*, ait Sanctus Pater Auguſtinus l. 1. contra Adim. c. 20. Ad Tertullianum ℞. Pamelius, animi motum improprie, & ſigno tenus Deo tribui, non proprie. Adverſatur tamen Petavius. Sed parum refert quid ſenſerit Tertullianus, reclamantibus Patribus univerſis.

Ob. II. Deus, mutato conſilio, quos voluit ſalvos, damnat ob crimina: ergo hæc Deum mutant.

℞. diſt. ant. Damnat, quos voluit ſalvos, ipſis volentibus, conc.; reluctantibus gratiæ, neg. *Numquid aſpernanti, fugientique infundenda eſt gratia?* ait Arnobius contra Gent. Sed de hoc argumento alibi.

Ob. III. Ante mundum Deus non erat creator, Dominus &c. atqui ei ab orbe condito hæ denominationes acceſſere: ergo tunc mutatus eſt.

℞. diſt. min. Ei acceſſere denominationes intrinſecæ, & abſolutæ, neg.; connotativæ, & extrinſecæ, conc. In iis enim, quæ connotative dicuntur, ut nova accedat denominatio, ſat eſt ſi ſolus terminus immutetur, ut patet in relativis, & in ipſo numiſmate, qui abſque ulla ſui mutatione fit arrha, vel pretium.

Dices. Hæc denominatio Deo acceſſit ratione creationis, quæ Dei operatio eſt: ſed hæc operatio in tempore facta eſt: ergo in tempore Deo advenit, quod ab æterno non habuit.

℞. diſt. min. Facta eſt in tempore connotative, & relate ad creaturas, conc., ex parte creatoris, neg. Sicut enim opus fit in tempore ab æterno conſilio, ita fit in tempore ab immutabili

bili operatione: ergo mutabilitas tota repetenda eſt a re, quæ perficitur (*a*). (1)

(1) Unus reſtat ſcrupulus circa legem Moſaicam, quam Deus non ſolum revocavit, ſed etiam, promulgato evangelio, decrevit eſſe mortiferam: ergo Deus mutatus eſt.

℞. neg. conſ. In ea quippe legis abrogatione rerum externarum mutatio evenit, non divinæ voluntatis. Sicut enim rex non dicitur immutatus, ex quo plura, quæ urgente bello ad tempus decreverat, pace redeunte abrogare conſtituit; ita Deus, qui legem veterem Hebræis dedit, non perpetuo ſervandam, ſed uſque ad temporis plenitudinem, & uno, eodemque ſuæ voluntatis actu novam legem veteri ſubrogare decrevit, immutatus dici non debet. Conſtat aliunde ex ſacris literis, Hebræis, utpote imperfectis, *præcepta non bona*, ideſt non omnino perfecta, a Deo data eſſe: potuit ergo lex vetus meliore commutari. Par ſiquidem fuit (ait Grotius l. 5. de Verit. &c. §. *6.*) in illo ſtatu quædam diſſimulari ad perfectiorem regulam reducenda, quando majore vi ſpiritus populum unum ex cunctis gentibus ſibi Deus collecturus erat. Hac ſane œconomia Paulus cum ſuis Corinthiis uſus eſt, queis *lac, non eſcam* propinaſſe ſcribit 1. Cor. 3. eo quod *adhuc carnales eſſent:* ſicut ergo in Paulo prudentiam, non mutationem agnoſcimus; ita in Deo ſummam ſapientiam, non vero inconſtantiam, aut mutationem arguere debemus.

Dices. Statuerat Deus, legem Hebræorum fore *ſempiternam*, ergo illa ceſſante mutatus eſt.

℞. diſt. ant. Sempiternam, ideſt diu permanſuram, conc.; ideſt nunquam finituram, neg. Sicut enim jus *perpetuum*, & ſervitus *perpetua*, in veteri lege, non æternum jus, aut nunquam finituram ſervitutem deſignat, ſed longam, hoc eſt de jubilæo in jubilæum, quinquaginta annorum ſpatio comprehenſam; ita lex *ſempiterna* non æternam, aut nunquam abrogandam ſignificat, ſed pluribus annis, generationibus, aut ſæculis duraturam. Utuntur hac phraſi etiam principes in ſuis ſanctionibus, atque decretis, quæ tamen, ubi neceſſitas exigit, aut bonum publicum, revocare non dubitant. *Sic & Dei præcepta*, ait Grotius ibidem, *alia erant temporaria, quamdiu in deſertis locis ageret populus, alia adſtricta habitationi terræ Chanaan. Ab his ergo ut illa diſtinguat, perpetua vocat, quo intelligi poſſit, non debere ea uſquam intermitti, niſi Deus contrariæ voluntatis daret ſignificationem.*

(a) *Vide Auctorem, & Auguſt. l. 12. C. D. 7.*

CAPUT V.

De æternitate Dei.

ÆTERNITAS a Boethio definitur: *Tota ſimul, ac perfecta interminabilis vitæ poſſeſſio*, ideſt duratio permanens, non ſucceſſiva, in ſubſtantia ſpiritali, ac vivente. Nam vera æternitas duas habet dotes. Prima eſt principio, ac fine carere, ſecunda ſucceſſionem excludere, quo ſenſu ſoli Deo convenit, qui ſolus ΑΙΩΝ dici poteſt, quaſi *ἀεὶ ὢν ſemper ens*: licet non deſint etiam ex Platonicis, ut Hermogenes &c. qui mundum, aut materiam æternam invexere. Sed de his alibi.

Not. I. circa an. Chriſti 120. Valentinum, quem Epiphanius Phrebenitem appellat, Æonas quoſdam Heſiodeo more invexiſſe; quos in ogdoades, decades, & duodecades partitus, ad 30. produxit. In ogdoade primum locum habet Deus Æonum princeps, quem vocat, *Ante principium*, *Ante patrem*, *& Fundum*, græce *Bithon*, cui *Enniam*, ideſt *Mentem*, *Silentium*, *& Gratiam* conjugem fecit. Hæc a Bytho gravida *Mentem*, *& Veritatem* enixa eſt: unde procreati ſunt *Verbum*, & *Vita*, & ab his *Homo*, *& Eccleſia*. In hac prima ogdoade prima tetras, nempe *Bythos*, *Ennia*, *Nous*, & *Alethia*, aliam peperit, nimirum *Verbum*, *Vitam*, *Hominem*, & *Eccleſiam*. Ab hac vero tetrade orta eſt decas, & dodecas Æonum, illa a *Verbo*, & *Vita*, hæc ab *Homine*, & *Eccleſia*. Filios *Sermonis*, & *Vitæ* decem poſuit, qui ſunt *Profundum*, *Mixtio*, *Non feneſcens*, *Unio*, *Perſenaſcens*, *Voluptas*, *Immobilis*, *Concretio*, *Unigenitus*, *& Beata*. Progeniti ab *Homine*, & *Eccleſia* ſunt 12. nempe *Conſolator*, *Fides*, *Paternus*, *Spes*, *Maternus*, *Caritas*, *Sempermens*, *Prudentia*, *Eccleſiaſticus*, *Felicitas*, *Voluntarius*, *Sapientia*. Hos 30. Æonas complectitur Valentinianum *Pleroma*, ſeu plenitudo, de quibus vide Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, Alexandrum (*a*), Maſſuetum (*b*) &c.

Not. II. In monte Atho extitiſſe monachorum conventum (*Quieſcentes* dicebantur), qui divinum lumen ſe conſpicere jactitabant, ab æterno a divinitate diffuſum, quale Chriſto in monte Thabor affulſit. Horum inſaniam detexit, & refutavit contra Gregorium Palamam primum illius inſtituti profeſſorem, Barlaamus quidam Calaber, qui cum *Quieſcentibus* fuerat aliquandiu verſatus. Is ex Italia Conſtantinopolim venit circa an. 1328. habuitque adjutores Gregorium Acindinum, & Jo. Chry-

(a) *Sæc.* 2. *c.* 2. (b) *Diſſ.* 1. *art.* 1.

Chryſoloram, quem nonnulli perperam ſcribunt illum fuiſſe, qui Venetiis, Florentiæ, Romæ, & alibi græcas literas docuit. Is enim an. 1415. obiit in Concilio Conſtantinopolitano. Hæc autem contentio accidit Andronico imperante, qui obiit an. 1341. annis 75. ante hujus obitum. Adde illum Joannem, hunc vero Emmanuelem fuiſſe appellatum. Vid. Petav. l. 1. c. 12.

Not. III. Palamitarum deliriis affinem fuiſſe Auguſtinum Steuchum, ſcribunt Petavius (*a*), & Poſſevinus (*b*), ſed plane injuria. Licet enim ille cælum empyreum, & cæleſtis regni claritatem increatam, & a divinitate emanantem, haud ſcite appellarit, ait tamen hanc lucem, & regnum eandem eſſe divinitatem, *eamque a Patre inhabitari*, *nimirum a ſe ipſo manantem*, *non alienam a ſe* (*c*). Vocat etiam hanc lucem, & regnum *increatum*, *incorruptibile*, *immutabile* &c.: ergo non cenſet Eugubinus, hanc lucem a Deo emanare in ſenſu Palamitarum, ſed ſicut attributa a Dei ſubſtantia dimanant, quæ per mentem, non realiter diſtinguuntur (*d*) His notatis ſit.

PROPOSITIO I. Deus eſt æternus; nullaque creatura poteſt ejus æternitate potiri (1).

E 2 Prob.

(1) Mundum, & creaturas non eſſe æternas, ſed in tempore a Deo O. M. ex nihilo productas, conſtat ex 1. Geneſ. 1. *In principio &c.* Non deſunt tamen, qui cum Iſaacio Beauſobre in Hiſt. Manich. hebraicam vocem ברא *barà*, & græcam ἐποίησεν, *creavit*, ſignificare putent ſolam productionem rerum, non vero creationem ex nihilo; ſic enim locum illum exponunt, præter Clericum, & Druſium, Richardus Simonius, & ipſe Petavius &c. Reapſe ברא v. 21. & 22. tam de ceti, quam de hominis productione effertur, licet ille ex aqua, iſte de limo terræ productus ſit. Ε'ποίησεν quoque ſonat *fecit*, *creavit*, *produxit &c.* at non excluſa materia. Nam de Deo, & creaturis promiſcue enunciatur, queis creatio ex nihilo convenire non poteſt. Hæc & alia plura Beauſobrius loc. cit. Quæ tamen a communi ſententia nos removere non debent, quæ non ex ſola grammaticali ſignificatione illorum verborum, ſed ex ipſo contextu creationem rerum ex nihilo perſpicue demonſtrat. Conſtat enim ex 1. Geneſ. Deum creaſſe cælum, & terram, & hanc fuiſſe *inanem*, & *vacuam*, quam poetæ *molem indigeſtam*, & *chaos*, philoſophi *materiam* dixere. Cum ergo *terra inanis*, & *vacua* a Deo creata ſit, creatum quoque eſt *chaos*, creata eſt *moles informis*, & *chaos* ipſum: ergo ex nihilo omnia produxit Deus. Hinc S. P. l. 1. de Gen.

(a) *L. 2. c. 5. n. 3.* (b) *In Appar. p. 147.*
(c) *L. de Reb. incorp. & inv.* (d) *Vide Auctorem.*

Prob. prima pars ſcripturis. Deuter. 34. *Vivo ego in æternum*. Prov. 9. *Dominus in æternum manet*. Dan. 7. *Poteſtas ejus æterna*. Hebr. 1. *Ipſi peribunt: tu autem permanes* &c. Ubi nota, Deo tribui annos, ſæculum, & hæbraicum עולם, *holam*, ſed quadam emphaſi, qua ſane creaturis non tribuitur. Dicitur enim Pſ. 89. *Anni tui non deficient*; *a ſæculo uſque in ſæculum tu es Deus*: quod de annis, & ſæculis creaturæ non dicitur.

Prob. II. ex Patribus. Tertullianus contra Marc. 2. *Viva divinitas*, ait, *nec de novitate*, *nec de vetuſtate cenſetur*. *Deus ſi eſt*, *vetus non erit*; *ſi novus*, *non fuit*. Nazianzenus Or. 88. *Deus*, *& erat ſemper*, *& eſt*, *& erit*, *vel ſemper eſt*. Accedunt Socrates, Plato, Parmenides, Euripides, Thales, qui Deum definit: *qui caret principio*, *& fine*, *omnium antiquiſſimum*, *& ingenitum*: ergo &c.

Prob. III. rationibus Auguſtini. I. Deus eſt immobilis: ergo eſt æternus. Prob. conſ. Si enim habet principium, mutatur de non eſſe ad eſſe, ſi finem, de eſſe ad non eſſe: ergo &c. (*a*) II. Nullo intervallo Dei immenſitas circumſcribitur: ergo nec ullo tempore æternitas (*b*). III. Anima adhærens terminabili bono dolet, timet, optat: ergo ſolus Deus eſt interminabile bonum, & ejus plena felicitas (*c*) Vide, quæ diximus de aliis attributis.

Prob. ſecunda pars. Æternitas Dei eſt interminabilis vita, quoad exiſtentiam, & operationem immutabilis: ſed creatura eſt mutabiſis: ergo &c. Quare licet mundus non habuiſſet initium, non tamen eſſet æternus, ut obſervat Boethius (*d*), quia eſſet mutabilis. Hoc ſenſu ſancti Patres animam noſtram vocant aliquando mortalem, licet enim interire non poſſit, tamen

---

Gen. ait: *Prima materia facta eſt confuſa*, *& informis*, *quod credo a Græcis chaos appellari*; *legimus enim*, *feciſti mundum de materia informi*, *quod alii codices habent de materia inviſa*, Sapient. 11. 18. Ceterum non deſunt hebraicæ linguæ peritiſſimi, qui ברא productionem rei ex nihilo ſignificare contendunt, non vero materiæ informi formam addere. Dum tamen de Deo loquimur, recte idem verbum etiam de rebus ex materia productis uſurpatur; materia enim exigitur non *indigentia operantis*, nempe Dei, ſed *operis*, ſive rei corporeæ *indigentia*, ut peracute, & vere loquuntur Ægidiani. Vide auctorem in ſchol. cap. 6. l. 2.

(a) *Ita ſ. P. l. de Nat. B.* 39. (b) 8. *de Gen. ad lit.* 26.
(c) 4. *Conf.* 10. (d) L. 5. *Conſ. Proſ.* 6.

Digitized by Google

men in cupiditatibus ſuis ſæpe mutatur, & Paulus ſoli Deo tribuit immortalitatem, incommutabilem nempe, & a ſe, non aliunde mutuatam. Cum ergo æternitas dicitur durationis menſura, de impropria menſura dicitur; non enim duratio ab æternitate, aut hæc a Dei ſubſtantia ſecernitur. *Nec aliud anni Dei, aliud ipſe*, ait S. P. Pſ. 101. *ſed anni Dei æternitas Dei eſt, æternitas ipſa Dei ſubſtantia eſt, quæ nihil habet mutabile.*

Propositio II. Valentiniana Æonum ſabula merito exploditur.

Prob. I. Valentini Æones originem habuere, aut ab Hebræorum Kabalis, ut placet Buddeo (*a*) & Glaſſio (*b*); vel ex Chaldæorum theologia, aut pythagorica quaternatione, ut putat Maſſuetus (*c*) Sed I. eſt elementaris ſcripturæ expoſitio, literarum, aut numerorum pro lubitu permutatio inconſtans, & ſæpe ſuperſtitioſa: II. & III. ex idololatria ortum habent: ergo &c. II. Æones vel ſunt Dei affectiones, ab eſſentia diſtinctæ, aut perſonæ divinitatis, ut vult Ptolomæus (*d*): Non primum, quia Deus immutabilis non ſubjicitur affectionibus adventitiis: Non ſecundum, quia inter Æones ſolus *Nous* eſt præſtantiſſimus, totamque *Bythi* magnitudinem complectitur. Perſonæ autem æqualem habent ejuſdem divinitatis perfectionem: opus eſt ergo, ut omnes Æones ſint procreati: ergo nullus erit *Immobilis*, *Sempermens*, *Perſenaſcens* &c. III. Æones vel ſpiritales ſunt, vel corporei: ſi hoc, non ergo ſpectant ad *Pleroma* intelligibilium: ſi illud, quomodo eſt inter Æones *Concretio*, *Mixtio*, *Unio*: vel ſine corpore ſexuum diſtinctio, connubia, generationes &c.? IV. *Achamoth* hebraicum, & *Sophia* græcum eandem ſapientiam ſignificant: cur ergo illud extra *pleroma* collocatur? *Veritas*, *Sermo*, *Prudentia* ad unum intellectum ſpectant; *Fides*, *Spes*, *Charitas* virtutes ſunt: cur ergo finguntur Æones? aut ab iiſdem parentibus non gignuntur? (*e*): ergo &c.

Ob. I. Hebr. 12. ait Apoſtolus: *Per quem fecit & ſæcula*, græce, τοὺς αἰῶνας. Et c. 11., ubi Vulgata habet: *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula Verbo Dei*: græca legit: *Æones aptatos eſſe ſermone Dei, ut ex non apparentibus viſibilia fierent*: ergo Æones ex *Mente*, & *Verbo* geniti ſunt, ut corporalia conderentur, juxta ideam Æonum inviſibilium. II. Nyſſenus c. Eunom. 1. ait: *Sæculi conditorem Æonas, & qui in eis eſt locum ante*

(a) *Diſſert. de Hær. Valent.* (b) *de poſt. Kab. membr.*
(c) *Diſſ. 1. p. 20. & ſeq.* (d) *Ap. Tert. l. 14. c. Valent.*
(e) *Vide Auctorem fuſius ea de re differentem.*

tea conſtituiſſe, *in iis vero omnia deinceps procreaſſe*: ergo &c. III. Prob. ratione numerica; nam 30. Æones in annis Chriſti, 12. in numero Apoſtolorum deſignantur, quorum duodecimus Judas proditor *Sophiam* invidam, & e ſuo loco dejectam præfigurabat: ergo Scripturis, PP., & Kabalæ cohæret Valentini ſyſtema.

℞. neg. conſ. I. enim Apoſtoli locus metonymice accipiendus eſt pro rebus corporeis, quæ tempori, & ætati ſubjiciuntur, ut docet Damaſcenus (*a*). Poteſt etiam exponi: *per quem fecit & mundum*, ut habetur in hebræo. At c. 11. innuitur Dei juſſu, ac Verbo diſpoſitas fuiſſe mundi partes, cum eſſent olim in Dei Verbo, ut opera in mente artificis. Nyſſenum minus proprie locutum, ait Petavius l. 3. c. 5. Sed Nyſſeni mens eſt, Deum initio Æonas, & univerſum condidiſſe, veluti *conceptaculum* rerum viſibilium. Primo enim condidit mundum, & Angelos, ſed terra erat inanis, & vacua, quam poſtea omnium creaturarum generibus exornavit; ubi nihil non eſt accuratum, & proprium. Kabalæ ineptias flocci facimus; Chriſtus autem annos vixit 33. (*b*) non 30. Nec Judæ interitus præfigurat *Sophiæ* ruinam, quæ fingitur ab *Horo* impedita.

Propositio III. Fictitium eſt lumen illud æternum, quod Palamitæ ſomniarunt.

Prob. I. Jo. Cypariſſioti argumento (*c*). Ea lux eſt defluxio, manans a divina ſubſtantia, & ab illa diſtincta: atqui Dei natura diverſa non eſt ab ejus proprietatibus, & operationibus: ergo &c.

Prob. II. Barlaami ratione (*d*). Quidquid eſt, vel eſt a ſe, vel ab alio. Si primum, Deus eſt; ſi ſecundum, creatura: ergo fictitia eſt lux increata, a creatura diſtincta.

Dices. Meminit hujus lucis Baſilius (*e*): ergo &c.

℞. neg. ant. Lux enim illa ſempiterna, & inacceſſa, de qua Baſilius loc. citat., ipſa eſt divinitas, æternuſque Dei Filius. Ait enim c. 4. c. Eun. *Lux eſt Deus*, *ut David inquit*; *in lumine tuo videbimus lumen*.

CAPUT VI.

De infinita potentia Dei.

Adeo infirmum eſſe Deum Iſrael blaſphemavit Rabſaces (quem legis ſuæ deſertorem putant Hebræi), ut Jeruſalem

(a) *L. 2. de F. Orth. 1.* (b) *Vide Auctorem.* (c) *Decade 6.*
(d) *Ap. Cantacuz. II. c. 39.* (e) *Homil. 1. in Exam.*

lem de manu Aſſyriorum liberare non poſſet. Eandem blaſphemiam protulere in deſerto Judæi dicentes (*a*): *Numquid poterit Dominus parare menſam in deſerto*? At Deus ſummam potentiam ſuam oſtendit poſt Rabſacis blaſphemiam, 185. m. in caſtris Sannacheribi percutiens, & contra murmurantes Hebræos manna de cælo pluit, & aquas excuſſit e ſilice. Manichæi etiam adeo impotentem fecere Deum bonum, ut malum arcere non poſſet. Tandem Abaelardus (*b*) ſoli Patri ſummam tribuit potentiam, aliquam Filio, nullam Spiritui ſancto. Contra quos ſit

Propositio I. Deus infinitam habet potentiam.

Prob. I. Scripturis. Eſther 14. ipſe Dominus *rex Deorum* dicitur, & *univerſæ poteſtatis*. Job 24. ait, *Scio quia omnia potes*. Eccli. 18. *Unus eſt altiſſimus, creator, omnipotens*. Matth. 19. *Apud Deum omnia poſſibilia ſunt*: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Cyrillo (*c*), Nyſſeno (*d*), Tertulliano (*e*) Auguſtino (*f*), quorum loca vide apud Petavium l. 1. c. 5.; Philoſophorum, & Poetarum teſtimonia apud Huetium l. 2. Conc. c. 2. Merito ergo ait S. P. Serm. 139. de Temp. *Da mihi Paganum, qui non dicat, Deum eſſe omnipotentem. Negare Chriſtum poteſt, omnipotentem non poteſt*.

Prob. III. rationibus Auguſtini. I. Deus eſt opifex omnium creaturarum; ſed ad hoc omnipotentia requiritur; ergo &c. (*g*) II. Imperator ſummam habet in regno ſuo poteſtatem: atqui Deus eſt Imperator univerſorum: ergo habet omnipotentiam (*h*) III. Deus eſt immutabiliter: ergo eſt omnipotens. Prob. conſ. Qui enim eſt immutabiliter, habet virtutem reſpondentem iis, quæ ſunt, fuerunt, futura, ac poſſibilia ſunt: ſed hæc virtus eſt ipſa omnipotentia: ergo &c. (*i*).

Ut facilius objecta diluantur, nota, impoſſibile multipliciter dici; I. cum pares non ſuppetunt vires. Ita impoſſibile eſt parvulo athletam dejicere, catulo videre &c. II. Impoſſibile dicitur, quod plerumque non fit: ſic dicitur: *civitas ſupra montem abſcondi non poteſt*. III. Quod non congruit rationi, ut illud Geneſ. 44. *Non poteſt puer relinquere patrem ſuum*. IV. Quod juſta de cauſa fieri non debet, ut Marc. 6. *Non poterat ibi Jeſus virtutem ullam facere, propter incredulitatem eorum*. V. denique, quod non Deo, ſed hominibus eſt impoſſibile, ut virginem concipere &c. Cum ergo dicimus, Deo nihil eſſe impoſſibile, I. II. & poſtremo ſenſu intelligimus, non III., & IV.

 Plu-

(a) *Pſ.* 77. (b) *Ap. Bernard. Ep.* 190. (c) *Catech.* 9.
(d) *L.* 1. *c. Eun.* (e) *De Reſ. car. c.* 11.
(f) *De fide & Symb. c.* 2. (g) *Ita S. P. Serm.* 109. *de Tem.*
(h) *L.* 3. *de Trin. c.* 4. (i) *L.* 26. *c. Fauſt.* 5.

Plura enim Deo non conveniunt, ut mori, peccare &c.; id enim ſi poſſet, ſanctus non eſſet, ſi illud, non eſſet æternus. Ac ſi plura non poſſet pro lubitu facere, vel omittere, non eſſet liber, adeoque nec Deus (1).

Ob. I. Deus mori nequit, mentiri, peccare, præteritum revocare, aut rerum naturas mutare: ergo &c.

℞. neg. conſ. Hæc enim non poſſe, non infirmitatis eſt, ſed potentiæ argumentum. Ad I. ergo notat Eſtius, Deum dici omnipotentem active, non paſſive; eſt enim *Omnipotens faciendo quidquid vult, non patiendo, quæ non vult*, ait S. P. A. 5. C. D. 10. Alias Angeli, & anima pejoris conditionis eſſent, quam pecudes, quæ mori poſſunt. Vere ergo Deus eſt omnipotens, qui mori nequit, nec pati; nam qui patitur, impotens eſt. Idem dicendum de peccandi, & fallendi potentia. I. enim mendacium. & peccatum non habet cauſſam efficientem, ſed deficientem. II. Potentia, quæ a veritate, ac bonitate excidere poteſt, non eſt ſumma potentia, hæc enim eſt ſummnm ens; & veritas, & bonitas eſt aliquid ens: ſed poſſe mentiri, & peccare eſt a veritate, ac bonitate excidere: ergo non eſt ſumma potentia. Unde ait S. P. Serm. 109. de Temp. *Non poteſt peccare, non poteſt mentiri, quia ſi poſſet, non eſſet omnipotens* (*a*).

De præteritis non una eſt Theologorum ſententia. Cenſet Damaſcenus (*b*), a Deo fieri poſſe, ut virgo compreſſa non ſit compreſſa. Idem docet Ariminen., aliique. Oppoſitum docent alii Theologi poſt Auguſtinum l. 26. c. Fauſt. 5. *Qui dicit, ſi omnipotens eſt Deus, faciat, ut quæ facta ſunt, facta non fuerint; non videt ſe dicere, faciat, ut quæ vera ſunt, falſa ſint. Quis enim dicat, ut id, quod jam non eſt, faciat non eſſe? Quidquid enim præteritum eſt, jam non eſt; quod ſi & de ipſo fieri aliquid poteſt, adhuc eſt, de quo fiat* (*c*). Ad ultimum diſt. ant. Poteſt mu-

(1) Optime monet D. Th. I. P. q. 25., divinam omnipotentiam eſſe æſtimandam in ordine ad ea, quæ abſolute poſſibilia ſunt, quorum nempe attributum ſubjecto non repugnat: adeoque ſub Dei omnipotentia non cadere, quæ in ſe ipſis contradictionem involvunt, quia poſſibilium rationem habere non poſſunt. An vero hoc vel illud poſſibile ſit, aut fieri repugnet, altera quæſtio eſt, de qua nil temere pronunciandum, atque id unum a Deo fieri non poſſe cenſendum eſt, in quo apertiſſima contradictio deprehenditur.

(a) *Vide l.* 5. *C. D.* 10. *& de Symb. cap.* 1. (b) *Opuſc.* 36.
(c) *Vide Auctorem.*

mutare naturas, quoad eſſentiam, neg.; quoad exiſtentiam, conc. Hoc enim ſenſu qui diceret, res eſſe immutabiles, rerum naturas perverteret. Poteſt ergo Deus aquam in vinum, aut ſanguinem commutare, & univerſi ordinem aliter diſponere; ſed ſi res inſpiciantur in ideis, ſive prædicatis eſſentialibus, quæ ad normam incommutabilis veritatis exiguntur, ſunt immutabiles.

Ob. II. Dei potentia, & voluntas idem ſunt, & ideo Deus per Aug. (*a*) dicitur omnipotens, quia quod vult poteſt: ſed Deus omnia non vult: ergo nec poteſt.

℟. diſt. ant. Idem ſunt realiter, conc.; connotative, nego. Illa enim omnia poſſibilia ſignificat, hæc omnia volita. At S. P. A. ideo Deum dicit omnipotentem, quia quod vult poteſt. Sicut enim probatur creatæ voluntatis infirmitas, ex quo fruſtrari poſſit, ita probatur Dei omnipotentia, ex quo fruſtrari non poſſit. *Tunc videbitur*, ait S. P. Ench. 95., *quam efficaciſſima ſit voluntas Dei, quam multa poſſit, & non velit, nihil autem velit, quod non poſſit: quod in Pſ. canitur: omnia quæcumque voluit fecit.*

PROPOSITIO II. Poteſt Deus plura facere, quæ non facit.

De fide eſt cont. Abaelardum, & Witcleſum, queis addit Eſtius Calvinum. Hunc tamen ab hoc errore vindicant Juenin (*b*), & Petavius (*c*). Forte non ſibi conſtat ubique Calvinus; nec fallitur Eſtius, qui ejus errorem a Witcleſiano ſecernit. Is enim docuit, Deum agere neceſſitate naturæ: ille, neceſſitate juſtitiæ. De hoc argumento pertractant Hugo Vict. (*d*), Thomas Valdenſis (*e*), Eſtius (*f*), Petavius (*g*), Sylvius (*h*), Gregorius (*i*), aliique; & prob. I. Scripturis. Sap. 11. 18. *Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua immittere illis, aut multitudinem urſorum, aut leones: ſed & uno ſpiritu potenant occidi.* 1. Machab. 8. 18. *Poteſt univerſum mundum uno natu delere.* Matth. 39. *Potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ*: quod nec etiam literaliter divinam virtutem excedit, neque Deo eſt difficilius homines de lapidibus, quam de limo terræ excitare. Et c. 26. 53. *Poſſum rogare Patrem, & exhibebit pluſquam 12. legiones Angelorum.* Atqui Deus non immiſit leones, aut urſos, mundum non delevit, neque ex lapidibus ſuſcitavit Abrahæ filios, neque Angelorum legiones adſcivit: ergo plura Deus potuit, quæ non fecit.

Prob. 2. ex PP. Athanaſius l. 3. c. Ar. *Poterat, etſi nunquam adveniſſet Chriſtus, ſolummodo loqui Deus, & maledictionem ſolvere.* Hieronymus 1. Iſ. *Qui tantorum ſignorum patrator eſt, & ipſe*

(a) *In Enchir. c.* 95. (b) *Diſſ.* 4. *c.* 2. (c) *L.* 5. *c.* 6.
(d) *De Sacr. Fid. l.* 1. *p.* 2. (e) *Tom.* 1. *l.* 1. *art.* 1. *c.* 10.
(f) *Diſſ.* 43. (g) *L.* 5. *c.* 6. (h) *Q.* 25. *art.* 5. (i) *Diſt.* 42. *q.* 1.

ipſe crucem evadere potuit. S. P. A. in Opuſc. ad Marc. c. 1. *Credo nunquam eſſe factum, ut per foramen acus camelus tranſiret, & tamen ille hoc quoque dixit Deo eſſe poſſibile. Legas 12. m. legiones Angelorum pro Chriſto pugnare potuiſſe, nec factum, & alia ſexcenta fieri potuiſſe, tamen exempla quod facta ſint, proferre nequeamus*. Qui locus peremptorius Petavio viſus eſt, & controverſiis omnibus dirimendis aptiſſimus.

Prob. III. ratione. I. Omnis creatura finita eſt: ergo in ejus productione non exhauritur potentia creatoris; qui proinde alia, atque alia in infinitum producere poteſt. II. Si Deus non poſſet, niſi ea, quæ fecit, non potuiſſet Adam ſervare a culpa, David ab adulterio, Saul a perditione, aut emollire corda Pharaonis, Achab, & Judæ, nec de cruce deſcendere, aut ſignum facere ſcribis petentibus; ſed hoc poſito tollitur gratia, perit libertas, excuſabilis eſt Judæorum malitia, & inevitabilis eſt rerum omnium eventus, quod eſt abſurdum: ergo &c. III. Vel Deus poteſt ſigna facere, quæ fecit tempore Moyſis, Joſue &c., vel non; ſi nequit, ergo ſuam amiſit omnipotentiam; ſi poteſt, ergo aliqua poteſt, quæ non facit; nunc enim ea ſigna non facit.

Ob. I. Matth. 26. Chriſtus ait: *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte*: ſed non tranſiit: ergo erat impoſſibile. Non enim poterat decretum Patris de Chriſti morte mutari.

℞. diſt. conſ. Erat impoſſibile abſolute, & virium defectu, neg.; hypothetice, & ſuppoſito Patris decreto, conc. (*a*). Chriſtus ergo non dubitavit de abſoluta Patris poteſtate, ait enim: *Omnia tibi poſſibilia ſunt*, Marc. 14.; ſed ait: *Si poſſibile* eſt potentia ordinata conſiſtente cum æterno decreto, quaſi dicat: *ſi vis, transfer calicem hunc a me*, ut habetur Luc. 22. Eadem eſt Grotii (*b*) reſponſio: *Senſus eſt: ſi tua decreta ferunt, ut alio modo tuæ gloriæ, & hominum ſaluti conſulatur*. Notat Eſtius non dixiſſe Chriſtum: *Si poſſibile eſt tibi*, ſed abſolute, *ſi poſſibile eſt*, ideſt per ſe non repugnans ob paterni decreti conſiſtentiam.

Ob. II. Non poteſt Deus, niſi quæ prævidit, alias ſine providentia operaretur: ſed prævidit tantum quæ facit: ergo &c.

℞. diſt. ant. Non poteſt potentia abſoluta, neg.; ordinata, conc. Poteſt ergo Deus abſolute omnia, quæ non repugnant, facit autem, quæ præordinavit. Ex præſcientia ergo infertur, non eſſe futura, quæ non ſunt prævisa, non vero poſſibilia non eſſe.

Dices. Sapientia Dei eſt immutabilis: ergo non poterat alia prævidere. ℞. diſt. ant. Eſt immutabilis, & indeterminata, conc.;

(a) *Vide not. Prop. I.* (b) *In Comm. in hunc loc.*

conc.; determinata ad unum, neg. Tota ergo mutabilitas ſe habet ex parte creaturarum, quæ ideo futuræ ſunt, quia ſunt prævìſæ, & poterant non eſſe futuræ, quia poterant non eſſe prævìſæ.

Ob. III. Hieronymus (*a*) id unum poſſibile aſſerit, quod eſt futurum: ergo &c.

℞. diſt. ant. Poſſibile homini, conc.; Deo, neg. Loquitur enim contra Pelagianos, qui jactabant poſſe hominem vivere ſine peccato, eoſque ex factis revincit. Poſſe tamen Deum ex gratia præſervare a peccato, ut B. Virginem, docet l. 2. c. 16., ubi laudat Aug. (*b*). Unde retorq. arg. Poteſt Deus ſingulari privilegio ſervare a peccatis, nec facit: ergo &c.

Propositio III. Poteſt Deus meliora facere iis, quæ fecit (1).

Prob. I. ſcripturis. Apoſtolus Epheſ. 3. 20. ait: *Potens eſt Deus omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, & intelligimus*, Ubi in græco τὸ ὑπὲρ bis poſitum, tum ad opera, tum ad cogitationes refertur. Et ſenſus eſt poſſe Deum meliora facere iis, quæ facta ſunt, & petere audemus, & cogitare.

Prob. II. Ex PP. Hieronymus, & Aug. ſup. laudati docent poſſe Deum ſervare hominem ab omni peccato, ut gaudeat immortalitate animæ, & corporis. Dionyſius (*c*) ait condere poſſe infinitas virtutes multo perfectiores, potentia ſcilicet abſoluta; nam ordinata omnia fecit in numero, pondere &c. Huc ſpectant rationes ſuperius productæ. I. quod nullo opere vel perfectiſſimo infinita potentia poteſt exhauriri. II. Si optima quæque producantur, omnia forent æqualia, nihilque, præter hominem, & Angelos, Deus procreaſſet, ut ratiocinatur Auguſtinus (*d*).

Ob. I. Si Deus non genuiſſet Filium ſibi æqualem, fuiſſet invidus, ait Q. 50. S. P. ergo talis etiam fuiſſet, ſi potens meliora facere, non feciſſet.

℞. neg.

(1) Non deſunt hac noſtra etiam ætate plures increduli, inter quos Popes, & Voltaire, qui veluti principii loco ponunt, *Mundum hunc omnium, qui eſſe poſſunt, perfectiſſimum eſſe*. Hinc autem dici non poteſt quam abſurda conſectaria deducant. Hos tamen preſſe & nervoſe refellit recentiſſimus ſcriptor ſæpe laudatus in Exerc. 6. de Prim. Hom.

(a) *Dial. 1. cont. Pelag.* (b) *L. 2. de Pecc. M. 6. 14. & 17.*
(c) *De div. Nom. 8.*
(d) *L. 11. C. D. 22.*

℞. neg. conſ. Æqualitas enim naturæ debetur filio, cum generatio in ſimilitudinem naturæ fieri debeat: atqui creaturæ nulla debetur perfectio; quidquid enim habet, ex liberalitate conditoris habet; neque Deus poteſt invidere creaturis, quæ ſpatio infinito a ſe diſtant, nec poſſunt divinæ felicitati vel minimum detrahere, ut ait Aug. (*a*): ergo &c.

Inſt. S. P. de Gen. ad lit. ait: *Si bona facere poſſet Deus, nec faceret, magna eſſet invidentia*: ergo Aug. eodem modo loquitur de creaturis, ac de Filio.

℞. I. Eſtius, Sylvius, Juenin, in libro laud. *Plura quæſita eſſe, quam inventa, & ex his pauciora firmata*, ut ipſe Aug. ait 11. Retr. 24.

℞. II. diſt. conſ. Et loquitur S. P. de potentia abſoluta, conc.; de ordinata, neg. Nam l. 3. de lib. Arb. 9. ait, & poſſe Deum abſolute meliora producere, & poſito hoc ordine, invidum eſſe, qui velit aliquid interire. *Ordinem creaturarum gradibus juſtis ita decurrere, ut ille invideat, qui dixerit, iſta non eſſet, invideat etiam ille, qui dixerit, iſta talis eſſet; aut enim perfectæ ſuperiori vult addere, & erit immoderatus, & injuſtus, aut iſtam vult interimere, & erit malus, atque invidus*. Conſtat ergo Deum omnia feciſſe ſtatuto providentiæ ordini congrua, nec poſſe abſque invidiæ nota mutari.

Ob. II. Deus eſt optimus: ergo optima ſunt quæcunque fecit.

℞. diſt. conſ. Sunt optima, ideſt ordini congrua, conc.; natura præſtantiſſima, neg. Si vero dicas ex opere artificis ejus ſapientiam intelligi; ℞. infinitam Dei virtutem non evinci ex creaturis ratione ſubſtantiæ, quæ finita eſt, & *tamquam nihilum*, ſed ex modo, quia res ex nihilo abſque temporis ſpatio, aut alterius ope produxit. Hinc S. P. II. C. D. 22. *Deus*, inquit, *ita eſt artifex magnus in magnis, ut minor non ſit in parvis, quæ parva non ſua granditate*, ſed artificis ſapientia metienda ſunt.

Inſt. Ex artefactis hominum peritia æſtimatur: ergo a pari.

℞. neg. conſ. Cum enim homines materia, ope, & inſtrumentis indigeant, ex opere tamen ſuam virtutem produnt; Deus vero, qui iis non eget, ſatis ex modo ſuam potentiam oſtendit.

CA-

(*a*) In Pſ. 104.

CAPUT VII.

De ſumma Dei veracitate.

NON quærimus hoc loco, an Abraham, Jacob, Judith &c. mentiti fuerint, nec ne, ſed ea tamen attingimus, quæ divinæ veracitati directe adverſantur. Quaſdam tamen regulas aſſignabimus, queis Prophetarum oracula faciliuś intelligantur. Sit itaque

PROPOSITIO I. Deus eſt ſumme verax, nec poteſt auctor eſſe mendacii.

De fide eſt, eamque propugnant imprimis Canus (*a*), Ariminen. (*b*), Annatus (*c*), Piette (*d*) &c.

Prob. I. Scripturis. Num. 23. 19. habetur, *Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur*. Rom. 3. 4. *Eſt autem Deus verax; omnis autem homo mendax*. 2. Tim. II. *Fidelis permanet*, ubi in græco πιστὸς, *fidelis*, idem valet quod ἀληθὴς, *verax*; mentitur enim qui fidem fallit.

Prob. II. ex PP. Chryſoſtomus hom. 83. in Jo. ait: *Mentiri non poteſt Deus*. Ambroſius ad Chrom. *Impoſſibile eſt mentiri Deum* S. P. A. 22. C. D. 15. *Si velint invenire quod omnipotens non poteſt, ego dicam: mentiri non poteſt*. Accedunt Philoſophi Plotinus (*e*), Proclus (*f*), Alcinous, atque Simplicius, qui Deum *veritatis* nomine appellarunt, quod *veritatis omnis ita ſit principium, ut ſol omnis luminis*, ait Huetius.

Prob. III. ratione. I. Deus eſt ſummum ens: ergo non poteſt excidere a veritate, alias potentiam paſſivam haberet, & infirmiſſimus eſſet (*g*). II. Deus cum ſit ſummum ens, eſt etiam ſumme bonus, & verax: ſed ita eſt ſumme bonus, ut nulla malitia in eo ſit: ergo ita eſt ſumme verax, ut nullus in eo ſit error, aut fraus. III. Mentiri eſt intrinſece malum: ergo repugnat Deo ſumme bono. IV. Poteſt homo mentiri, quia eſt mutabilis: ſed Deus eſt immutabilis: ergo mentiri non poteſt. Hinc Num. 23., ubi dicitur, *Non eſt Deus, quaſi homo, ut mentiatur*, additur, *neque ut filius hominis, ut mutetur*: & Matth. 24. *Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*: ac ſi dicat, fieri poteſt, ut cælum, & terra,

(a) *L. 2. de loc. Th. c. 3.* (b) *Diſt. 43. q. 2.*
(c) *L. 2. de Script. art. 2.* (d) *T. 3. q. 4. de Fide.*
(e) *Lib. Enn. 6. 8.* (f) *L. 1. Plat. Th. c. 17.*
(g) *Vid. R. ad Ob. I. Prop. I. Cap. V.*

terra utpote mutabilia, deficiant, non tamen verba mea: *Ego enim Deus, & non mutor*.

Ob. I. Gen. 4. Caino timenti ne occideretur ait Dominus, *nequaquam ita fiet*, & tamen occiſus eſt a Lamecho: ergo &c. II. Jon. 3. prædicitur ſubverſio Ninives poſt 40. dies: atqui ſubverſa non eſt: ergo &c. III. Marc. 13. Chriſtus, qui eſt ſapientia Patris, dicitur ignorare de die Judicii: ego &c. IV. Jo. 7. Chriſtus ait: *Non aſcendo ad diem feſtum*: atqui reapſe aſcendit: ergo mentitus eſt.

℟. ad I. cum Annato, aliiſque, neg. conſ. Deus enim non promiſit Caino abſolute, & nullo modo occiſum iri, ſed tantum id ſe non paſſurum a primo occurrente, aut data opera, ut Cain timebat: reapſe a Lamecho caſu necatus eſt. Idem ex traditione Hebræorum reſpondet Hieronymus. ℟. II. & verius cum Grotio, diſt. antec. Et Dominus locutus eſt de morte violentâ, quam Cain metuebat, intus monente conſcientia, ut ferat quiſque quod geſſit, & a qua Cain, ob exiguum hominum numerum, ſervatus eſt, conc.; de morte abſolute nego.

Ad II. ℟. I. diſt. maj. Et hoc vaticinium fuit comminatorium, nec implendum, niſi permanente malitia, conc.; & fuit abſolutum, nego. ℟. II. cum Auguſtino diſt. min. Subverſa non eſt myſtice & figurate, neg., vere, & proprie, conc. Impletum eſt ergo myſtice Jonæ vaticinium, quia Ninive *everſa eſt in malo*, *ædificata in bono*, ait S. P. Aug. in Pſal. 50. n. 11.

Ad III. neg. conſ. Chriſtus enim Judicii diem ignorare dicitur, quem revelare non vult. Sic Legati Regum ignorare dicuntur arcana, quæ prodere nolunt.

Ad IV. diſt. ant. Aſcendit tunc, & palam, neg.; poſtea, & in occulto, conc. Legitur enim 16. *Manſit in Galilæa. Ut autem aſcenderunt fratres tunc & ipſe aſcendit, non manifeſte, ſed quaſi in occulto*. Cur autem tunc non aſcenderit, eſt, quia *tempus ejus nondum impletum erat*.

Ob. II. Exod. 21. juſſit Dominus Hebræis, *Ut poſtulet vir ab amico vaſa aurea, & argentea*, utique furandi animo: ergo &c. II. Lib. 3. Reg. 22. demoni dicenti: *Ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum*; ℟. Dominus: *Decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita*: ergo &c.

℟. Ad I. Miſſa ea quæſtione, an Hebræi furtum fecerint id aſportando, quod eis debebatur ut merces, de qua non una eſt PP. ſententia (*a*), diſt. ant. Præcepit mutuum, conc.; furtum,

(a) *Ap. Calm. in Comment. ad c. 3. 22.*

tum, nego. Non enim juſſit Dominus, ut Ægyptios fallerent, ſed ut vaſa peterent mutua: permiſit autem furtum in pœnam idololatrarum, qui licitum furtum putabant.

Ad II. diſt. ant. Ait Dominus *decipies &c.* jubendo, neg.; permittendo, conc. Diabolus enim ad fallendum pronus, non juſſum, ſed ſolam permiſſionem expectat. Sic Matth. 8. rogantibus diabolis mitti in porcos, reſpondit Jeſus, *ite*, quod non præcipientis eſt, ſed *permittentis*: ſequitur enim, *& conceſſit eis ſtatim Jeſus*. Et Judæ ait: *Quod facis, fac citius, Quæ vox etiam*, ut ait S. Leo (*a*), *non jubentis eſt, ſed ſinentis*: ergo &c.

Inſt. S. P. A. q. 53. ait, Ægyptios, jubente Domino, deceptos eſſe, *quoniam deceptione digni erant*; & de Prophetis Achab ait, *Quem Deus per ſe non falleret, eum fallit, Deo jubente, cacodæmon*: ergo &c.

℞. I. Canus (*b*) diſt. ant. *Jubente* Domino, hoc eſt deceptionem faciendo, neg.; permittendo ut fiat, conc. *Sic indurare eum dicitur, quem mollire noluerit, & excæcare, quem illuminare noluerit*; ait S. P. lib. de Præd. & Gr. 4. ℞. II. S. P. in ipſa qu. 52. *Cum Ægyptii deceptione digni eſſent, factum eſt, ut juberet Deus* Judæis, *vel potius pro illorum cupiditate permitteret, ut vaſa peterent non reddituri, & acciperent, quaſi reddituri*. Idem dicendum de Achab; id enim *non ſine judicio divino factum eſſe*, ideſt Deo permittente, ait ib. S. D. Idque confirmat exemplo de odio inimicorum, quod ſane non juſſum eſt antiquis, ſed permiſſum, aut non expreſſe prohibitum. *Non itaque Deus deceptor eſt*, concludit S. P., *quod credere nefarium & impium, quis non intelligat?*

Ob. III. Poteſt Deus innocentem occidere (1): ergo & ſim-

(1) Hæc propoſitio abſolute, & abſque limitatione admiſſa, vix conciliari poſſe videtur cum eorum ſententia, qui ſtatum puræ naturæ negant eſſe poſſibilem. Qua de re cl. Auctor, qui de hoc ſtatu *tum quæſtionis difficultate, tum etiam theologorum diſſidiis*, ut ipſe monet in fine Tom. I. poſtremæ Ven. editionis, in utramque partem diſſeruit ad calcem lib. 12. Rom. editionis, in eorum ſententia illam propoſitionem admiſit, qui ſtatum illum ut poſſibilem adſtruunt. At in vindiciis Auguſtiniani ſyſtematis, tom. V. diſſ. 2. poſtremæ Ven. ed., ubi accuratius Auguſtini mentem inveſtigavit, ejuſque doctrinam a damnatis Baji articulis vindicavit,

(a) *Ser. 7. de Paſſ.* (b) *L. 2. de Loc. Th. c. 4.*

ſimplicem fallere. ℞. neg. conſ. Nam vitam dare, & eripere ſpectat ad ſupremum dominium; *Dominus enim vivificat, & mortificat* (*a*). At repugnant divinæ veracitati poſſe aliquem decipere; non enim eſt Deus *quaſi homo, ut mentiatur* (*b*). Sunt etiam alia, quæ hoc loco objici poſſent, ſed ea expedientur in quæſtione: *An mendacium ſit intrinſece malum*. Nunc regulas aſſignabimus ad hujus quæſtionis, & ſcripturarum intelligentiam perutiles. I. eſt. Multa Dei verba, quæ falſa videntur rudioribus, ſunt figuratæ, aut ironicæ locutiones, quibus aut deridetur iniquitas, aut prænunciantur futuræ calamitates. Ita Gen. 3. 22. ait Dominus: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt*. II. Plura, quæ videntur fabuloſa, ſunt parabolæ, aut ſimilitudines: ut illud Jud. 9. de arboribus regem quærentibus, & Ezech. 17. de duabus aquilis. Plura etiam ſunt in novo Teſtamento, *in quibus divinus ſenſus altius perſcrutandus*, ait Hieronymus (*c*). In iis ergo ſcopus præcipue ſpectandus eſt, unde earum proprietas, & ſignificatio dignoſcitur. III. Verba comminatoria hypothetice ſunt accipienda; ideſt manente pervicacia. Nam Jer. 18. ait Dominus: *Si pænitentiam ege-*

vit, ſententiam eorum, qui ſtatum puræ naturæ impoſſibilem putant, antiquiſſimam eſſe, & in Ægidiana ſchola propugnatam perſpicue demonſtrat. Cohærenter itaque ad hujus ſcholæ principia.

℞. II. diſt. ant. Poteſt innocentem occidere, ſuppoſita Adæ culpa, quam mortis pœna ſubſequitur, quæve etiam originaria labe deleta adhuc ſupereſt in renatis, conc.; non ſuppoſita culpa, ſubdiſt. Si Deus abſolute ſpectetur, prout eſt omnipotens, & creatura quantumvis innocens a Deo pendet, qui eſt Dominus vitæ, & necis, conc.; ſi ſpectetur prout eſt ſumme bonus, providus, juſtus, ac ſibi, non creaturæ debet, ut eam a morte, ac miſeriis eripiat (quo ſenſu ſtatum puræ naturæ impoſſibilem putant plures theologi, aliique noſtrates) neg. Sic enim Deus nequit innocentem occidere, quin ſimul juſtitiam, ac providentiam evertat. *Numquid* ait S. P. l. 11. de Gen. c. 21., *ille prius ultor, quam iſte peccator?* Hinc S. P. ib. c. 21. Manichæos urget, qui ajebant, dæmones, etſi nihil propria voluntate peccaſſent, æternis cruciatibus eſſe torquendos, cum iniquum omnino ſit, pœnam aliquam, a fortiori æternam, innocenti creaturæ infligere, *Cuilibet eſt manifeſtum, juſtitiæ ipſi eſſe contrarium, ut nullo præcedente demerito, hoc ipſum Deus damnet, quod ipſe creavit*.

(a) 1. *Reg.* 2. 6. (b) *Num.* 23. 19.
(c) *In* 12. *Eccli.*

egerint a peccato ſuo, agam & ego pœnitentiam: quæ ſi longius protrahatur, vix locum habet hæc regula, ut Judæis accidit, eo quod non reſipuerint. IV. Plura etiam, quæ Dei operationem, aut juſſum innuunt, maxime ubi Deus impios alloquitur, qui *meditantur iniquitatem in corde*, de ſola permiſſione accipienda ſunt (*a*). Sic Rom. 1. 24. habetur: *Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ*, ideſt *relicti per divinam patientiam, non per potentiam compulſi*, ut explicat S. P. l. de Præd. SS. 10. V. Plura vaticinia impleta ſunt in poſteris eorum, ad quos fiunt, ut illud Gen. 23. *Major ſerviet minori*, quod impletum eſt tempore David in Idumæis ab Eſau progenitis. VI. Quædam myſtice accipienda ſunt: ut Baptiſtam eſſe *Eliam*, Chriſtum *agnum*, aut *petram*, fideles *oves &c.* Verum, ne opponant hæretici (quod olim Glaſſius Becano) nos ſcripturas vi trahere, ut pelles ſutores, dicimus SS. PP. interpretationes ſequendas, non privata quorumlibet commentaria. VII. In vet. Teſtamento res geſtæ umbræ ſunt futurorum. Non ergo in cortice ſiſtendum eſt, ſed videndum cujus gratia, & ſignificatione factæ ſint. Sic, ubi Jacob perſonam Eſau ſimulavit, mendacium non eſt, ait S. P. (*b*), ſed myſterium. VIII. Sicubi mendaces in ſcriptura laudantur, ut obſtetrices Ægyptiæ (*c*), non mendacium ipſum, ſed harum pietas, & miſeratio commendatur, ut docet S. P. (*d*). Idem judicium eſto de quibuſdam SS. hiſtoriis, quæ in patrocinium mendacii opponuntur, de quibus alibi fuſius.

CAPUT VIII.

De perfectione, ac pulchritudine ſummi Dei.

NOT. Perfectum dicimus, quod in ſe omne bonitatis genus complectitur: idem eſt ergo quærere, an Deus ſit perfectus, ac num ſit ſumme potens, immenſus &c. quod in ſuperioribus actum eſt. Ad faciliorem tamen hujus rei intelligentiam addendum eſt, duplex perfectionum genus in ſcholis diſtingui. Aliæ enim *ſimpliciter ſimplices*, aliæ *ſimplices* appellantur. Prior ea eſt, quæ cum majori, vel æquali perfectione non pugnat, ſive, ut ait S. Anſelmus (*e*), *quæ melior eſt ipſa, quam non ipſa*, ut eſſe juſtum, beatum &c. *Melius namque eſt eſſe juſtum, quam non juſtum, beatum, quam non beatum* (*f*).

(a) *Vid.* R. *ad Ob. II.* (b) *De Mend. c.* 5. *&* 6.
(c) *Exod.* 1. 20. (d) *De Mend.* 15. (e) *Menolog.* 1.
(f) *Idem Proſolog. c.* 9.

Perfectio ſimplex ea eſt, quæ pugnat cum majori, vel æquali, nec melior eſt ipſa, quam non ipſa, ut corpus, animal, aurum. *Nam melius eſt homini, non eſſe aurum, quam aurum; quamvis forſitan melius eſſet alicui eſſe aurum, quam non eſſe aurum, ut plumbo*. Ita Theologi paſſim. Cenſet tamen Petavius (*a*) prædicamenta, quæ per ſe *meliora ſunt ipſa, quam non ipſa*, v. g. eſſe ſapientem, & juſtum, vulgo perfectiones *ſimplices* appellari. Et quidem clarius loqueretur, qui perfectiones prioris generis *ſimplices* appellaret, alias vero *in certo aliquo genere limitatas*. Has tamen in Deo, utpote perfectiſſimo, non eſſe, per ſe notum eſt.

Not. II. Singulas rerum perfectiones *eminenter* in Deo contineri. Dicitur autem in ſcholis contineri *eminenter*, quod in alio, non ſecundum propriam formam, ſed nobiliori quodam modo comprehenditur, ut rationalis anima continere dicitur vegetativam, & ſenſitivam. Sed melius fortaſſe cum cl. Auctore dixeris, perfectionem *formaliter* contineri, quando in ea perfectionis ſpecie res aliqua, veluti forma materiei, determinatur, & perfectio de ipſa re enunciatur in recto: contineri autem *eminenter*, quando res in eo perfectionis genere non eſt limitata, & perfectio de ipſa re tantum *oblique* prædicatur. Sic aurum, argentum, calidum, frigidum formaliter continetur in hoc, vel illo corpore, quia his qualitatibus, veluti formis, illa corpora afficiuntur, & determinantur, & recte enunciatur: hoc eſt aurum, illud argentum, hoc calidum &c. Quia vero ſapientia, juſtitia &c. rectiſſime de Deo prædicantur, nec ſunt in aliquo genere limitatæ, dicuntur eſſe formaliter in Deo minus proprie: & licet invaluerit ea loquendi conſuetudo, Deus eſt formaliter ſapiens &c. melius tamen foret dicere, Deus eſt ſapientia, & juſtitia, quæ ipſe eſt (*b*). Non enim eſt in Deo forma, aut perfectio a ſummo eſſe diſtincta. Hinc Thomaſſinus (*c*) ait, has perfectiones aptius a Deo auferri, quam de illo affirmari. Aliunde, cum Deus ſit perfectiſſimus, & creaturæ de ipſo enuncientur oblique; non enim dicitur Deus eſt Angelus, aut homo, ſed Deus eſt hominum, & Angelorum; perfectio Angeli, hominis &c. non *formaliter* in Deo continetur, ſed *eminenter*.

Not. III. Quærunt hoc loco theologi: An Deus ſimul, & creatura ſint aliquid perfectius, quam Deus ſolus? Ubi non de perfectione extenſiva ſermo eſt, ſed tantum de intenſiva. Nam de extenſione, ac numero fruſtra ab aliquibus diſputatur, cum hæc

(a) L. 6. c. 7. n. 10. (b) *Vid. Cap. 3. lib. hujus*. (c) L. 4. c. 12. n. 12.

hæc duo non perfectionem, ſed limitationem importent in aliquo genere quantitatis. Unde hoc complexum, Deus & creatura, deſignat ſummum bonum, & bonum finitum, & numerus, & extenſio tantum in bono finito reperitur, ut divulſum a ſummo bono. Sit itaque

Prop. I. Deus ſimul, & creaturæ non ſunt aliquid perfectius, quam Deus ſolus.

Prob. I. Scripturis. Pſ. 38. habetur: *Subſtantia mea tanquam nihilum ante te*: atqui nihilum, & ens, ſi complexe accipiantur, non ſunt aliquid ſolo ente perfectius: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Auguſtinus Tr. II. in Jo. ait: *Si fueris ſine Deo, minor eris: ſi fueris cum Deo, major Deus non erit. Non ex te ille major, ſed tu ſine illo minor.*

Prob. III. ratione. Deus ſeorſim ſpectatus eſt infinitus, & ſummum bonum continens omnia bona: ſed ſummo, & infinito nil addi poteſt: ergo &c.

Ob. I. Deus & creatura faciunt numerum: ergo majorem perfectionis extenſionem. R. neg. conſ. Habetur enim extenſio numeri abſque extenſione perfectionis, quando unitatis perfectio *eminenter* in alia continetur. Sic permutato ſiclo in 4. drachmas, multiplicantur nummi, non augetur ſicli valor, quia valor 4. drachmarum in ipſo ſiclo continetur.

Dices. Si quis addat ſiclo 4. drachmas, augetur ſicli valor: ergo augetur Dei perfectio ex perfectione creaturæ.

R. neg. conſ. Siclus enim, cum ſit finiti valoris, adjectis drachmis augetur; Dei autem perfectiones ſunt infinitæ, nec ſi millenas addideris creaturarum dotes, vel minimum augentur.

Ob. II. Aſtrorum lux, aut virtus plantarum *eminenter* in ſole continentur: ſed ſol una cum plantis perfectior eſt, quam ſolus: ergo licet Deus contineat *eminenter* creaturarum dotes, una cum iis perfectior erit, quam ſolus.

R. neg. conſ. Sol enim non præcontinet peculiares aſtrorum, aut plantarum perfectiones, ut Deus, qui omnes, & ſingulas in ſe continet *eminenter*.

Propositio II. eſt in Deo ſumma, & perfectiſſima pulchritudo.

Prob. Pulchritudo congruentiam dicit, atque aptitudinem. Sic corpus pulchrum dicitur, quod *habet aptam figuram membrorum cum ſuavitate coloris*, ut ait Tullius (a): atqui in Deo eſt invariabilis ordo ſeculorum, perfectionum conſonantia, & immutabilis regula providentiæ, & ut ait S. P. 6. Trin. 10.

F 2 prima

(a) *Tuſc.* 4.

prima æqualitas, & *prima ſimilitudo*, ideſt Verbum divinum, quod eſt *candor lucis æternæ*, & *imago pulchritudinis ejus*:; ergo &c, II. Pulchrum dicitur, quod allicit, & ad amorem trahit, ſed in Deo eſt bonitas, pietas, caritas, quæ ad amorem trahunt: ergo &c. III. Pulchrum eſt decus & ornamentum animi, ſed in Deo eſt virtus, ſantitas, & omnis juſtitiæ fons: ergo *ſi ubique juſtus*, eſt etiam *ubique decorus*, ait S. P. in Pſ. 44. IV. Denique ex perfectiſſimis, & pulcherrimis Dei operibus ejus perfectio, & pulchritudo perſpicue demonſtratur; ſi enim *pulchra ſunt quæ fecit*, *quanto pulchrior eſt*, *qui fecit* (*a*)? ut cum ipſo Auguſtino II, hujus libri finem faciam.

L I B E R III.

In quo de Viſione Dei diſputatur.

LUCEM *inacceſſibilem* inhabitare Deum, eamque a nullo mortalium, aut viſam eſſe, aut videri poſſe, affirmat Apoſtolus I. ad Tim. c. 6. Quæ ſententia cum poſſit dupliciter accipi, nempe de naturali mentis humanæ facultate, ac de ſupernaturali; item de ſtatu mortalis vitæ, ac de illo, quem expectamus in patria: duabus diſſertationibus hujus libri aditus aperitur, quarum prior de poſſibilitate intuitivæ viſionis, altera de ejuſdem exiſtentia verba faciet.

D I S S E R T A T I O I.

De poſſibilitate intuitivæ Viſionis.

NON agimus hoc loco de abſtractiva viſione, qua *inviſibilia* Dei, per ea, quæ *facta ſunt*, *conſpiciuntur*, ſed loquimur de intuitiva viſione, per quam Deus in ſe ipſo, non in creatura, tanquam in medio, cognoſcitur. Illa enim obſcura eſt, & confuſa; hæc evidens, & diſtincta. De hac ergo agemus 5. capitibus. Quæremus I. An Deus ab humana mente ſolis naturæ viribus poſſit intuitive videri. II. An vero ſupernaturali lumine aſſequi, aut perfecte conprehendi. III. De lumine gloriæ ſermo erit, quo indiget creatura rationalis, ut Deum intuitive videre poſſit. IV. Vindicabitur quorundam PP.

(a) *In Pſal.* 144. *n.* 15.

PP. fides circa poſſibilitatem viſionis intuitivæ. V. Exponetur vera Auguſtini mens de viſibilitate Dei per oculos corporis.

CAPUT I.

An Deus ſolis naturæ viribus poſſit a creatura intuitive videri?

NOT. Aetius, atque Eunomius IV. Eccleſiæ ſæculo eo audaciæ, Epiphanio (*a*) & Auguſtino (*b*) teſtibus, devenere, ut dicerent, ſe Deum naturali virtute intueri, ut ſeipſos. Eodem luto hæſiſſe ſæc. XIV. Beguardos conſtat ex Vienneſi Concilio, ubi ſub Clemente V. damnati ſunt. Nec deſunt theologi, qui putant, poſſe a Deo produci craturas longe perfectiores, quæ Deum naturaliter videre poſſint: ſed oppoſitum cenſent Argentinas, Laſoſſe, Puteanus &c. Sit ergo

PROPOSITIO I. Deus videri nequit intuitive ab intellectu creato ſolo naturæ lumine.

De fide eſt, & prob. I. Scripturis. I. Tim. 1. habetur: *Regi ſæculorum immortali, & inviſibili*. Et c. 6. *Quem nullus hominum vidit, neo videre poteſt*. Quibus oſtenditur, ait S. P. A. Ep. 112. *Deum inviſibilem eſſe natura*. Et Pſ. 87. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*: hæc ergo non naturæ eſt, ſed gratiæ beneficium.

Prob. II. ex PP. Origenes l. 1. Per. 1. *Mens noſtra*, inquit, *ipſum per ſe Deum ſicuti eſt non poteſt intueri*. Epiphanius Hær. 70. ait, *Deum videri ab humana natura non poſſe fatemur*. Nazianzenus Or. 34. ait: *Nihil ad nos pertingere de Dei notitia, niſi exiguum rivulum*. Ambroſius Luc. 1. addit: *In poteſtate noſtra non eſt Deum videre*. S. P. A. 19. C. D. 25. *Non eſt*, inquit, *ab anima, ſed ſupra animam, quod eam facit beate vivere*: ergo &c.

Prob. III. Ratione. Ut objectum intuitive videatur, requiritur, ut ſit præſens, & moveat potentiam videntem: atqui nulla creatura poteſt naturaliter efficere, ut Deus præſens illius viſivam potentiam ſpecialiter moveat: ergo &c. Prob. min. Deus enim libere movet potentiam, adeoque, niſi velit, nunquam videtur: ad differentiam aliorum objectorum, quæ ſi adſint, quandocumque neceſſario operantur, & velint nolint, latere non poſſunt. Sed creatura nequit efficere, quin Deus libere agat: ergo efficere nequit, ut potentiam ſpecialiter moveat.

(a) Hæreſ. 76. (b) Hær. 54.

veat. II. Media intuitivæ viſionis ſunt Fides, Spes, Charitas, & virtutum officia: ſed hæc a gratia, non a natura dependent: ergo a fortiori dependet a gratia ipſa Dei viſio, quæ eſt bonorum operum merces.

Ob. I. Quævis potentia naturaliter ſuum objectum attingit: atqui Deus eſt objectum intellectus creati: ergo &c. Prob. min. Objectum naturale intellectus eſt verum: ſed Deus eſt ſumme verum: ergo &c.

℞. I. alii communiter diſt. maj. Potentia attingit ſuum objectum naturale, conc.; ſupernaturale, neg. Recte id quidem, ſed cum etiam ſecreta cordium intra naturalem ordinem contineantur, nec tamen naturaliter cognoſci queant, niſi libere manifeſtentur, cauſſa magis obvia proferri debet, unde conſtet, Deum neque ut auctorem naturæ intuitive videri poſſe; itaque ℞. II. diſt. maj. Objectum neceſſarium, conc.; liberum, neg. Nulla enim facultas poteſt naturaliter intueri, quod pro lubitu voluntatis poteſt abſcondi: atqui Deus libere movet potentiam: ergo ſi nolit, nuſquam videri poteſt, ut ſupra dictum eſt (*a*).

Dices cum Tournelyo. Ex hac ℞. ſequitur, impotentiam intuitivæ viſionis totam eſſe ex parte objecti, non ex parte potentiæ. Sic objectum longe diſſitum non videmus defectu præſentiæ, non defectu potentiæ: atqui intellectus eſt per ſe impos: ergo &c.

℞. neg. min. Non enim admittimus, ex parte intellectus, intrinſecam, & ſupernaturalem virtutem ab objecto diſtinctam ad intuitivam viſionem, dummodo objectum intime præſens vivide excitet intellectum, ut videat: quam excitationem lumen gloriæ appellamus: ſi ergo Deus intime præſens excitet intellectum, ſat eſt, ut Deum videat.

Ob. II. Poteſt homo finem ſuum naturaliter aſſequi: atqui Dei viſio eſt hominis finis ultimus: ergo &c. ℞. diſt. min. Eſt ultimus finis naturalis neceſſario mentem alliciens, & præmovens, neg.; ſupernaturalis ex Dei beneplacito, & libere excitans, movenſque rationem, conc. (*b*).

Dices. Naturaliter appetitur beatitudo: ergo &c. ℞. I. aliqui diſt. antec. Beatitudo naturalis, quæ in perfecta cognitione abſtractiva Dei ſita eſt, conc.; ſupernaturalis, & intuitiva Dei viſio, neg. Hæc enim eſt gratiæ beneficium, & Dei munus liberrimum.

℞. III. Alii neg. conſ. Licet enim quiſque innatum habeat intuitivæ viſionis appetitum, is tamen expleri nequit, niſi gratiæ

(a) *Vid. Prob. III. hujus Prop.* (b) *Vide Auctorem.*

tiæ cæleſtis auxilio ad tantam ſublimitatem evehatur. Ita licet anima ſeparata, cum ſit forma corporis, naturaliter appetat ejus unionem, hæc tamen non naturæ viribus, ſed ſola Dei virtute obtineri poteſt: & quidem ſumma, qualis requiritur in reſurrectione mortuorum. In horum ergo ſententia concedo, ex cognitione abſtractiva magis incitari mentem ad Dei viſionem, ut docet S. Th. (a), ſed nego tale deſiderium poſſe abſque ſupernaturali virtute ſatiari.

Ob. III. Affulget omnibus divinum lumen a Deo indiſtinctum, per quod de rebus mutabilibus judicamus: ergo Deum intuitive videmus.

℞. diſt. ant. Affulget obſcure, ut idea exhibens incommutabilem veritatem, conc.; ut objectum claram Dei viſionem excitans, neg. Nam Dei viſio intuitiva, utpote rei ſimpliciſſimæ, exigit I. ut videatur divinitatis plenitudo tota ſimul, non per partes. Atqui lumen illud intime præſens per modum ideæ, *ex parte* tantum exhibet divinitatem, ut nempe ad occurſum unius creaturæ de ejus, ex. gr., bonitate, ad occurſum alterius, de ejus magnitudine judicemus &c.: ergo licet nobis adſit idea ſummi boni, & incommutabile lumen, non tamen illud intuitive videmus. *Ex parte enim cognoſcimus*, ait Ap. 1. Cor. 13., & S. P. Tr. 35. in Jo. *Eſt quidem præſens divinus ſol, ſed radius per obliqua ad cor tenebroſum miſſus eſt*. II. exigit, ut caligines mentis abſcedant, quod nonniſi in patria repromiſſum eſt. Tunc enim, non antea, *videbimus eum facie ad faciem & ſicuti eſt*. Nunc autem, licet omnia in ejus lumine videamus, ipſum tamen videre non poſſumus: ſicut in denſa nubium caligine ſolis ope corpora cernimus, ſed ſolis orbem non videmus (b).

Ob. IV. S. P. A. 10. C. D. 22. ait, ſolum peccatum cauſſam eſſe, cur Deum non videamus: ergo juſtus Deum naturaliter videret.

℞. diſt. ant. Cauſſam moralem, prout nos gratia exuit, per quam beatitudo comparatur, conc.; phyſicam, quæ nos penitus privat intelligentia, quam Deus poteſt per gratiam ad ſe convertere, & lumine vultus ſui perpetuo explere, neg. Adde per peccatum abſtractivam Dei viſionem pœnali cæcitate, quæ mentis aciem retardat, aliqualiter obnubilari. Fuit enim Adamo ante lapſum vis intelligentiæ ſplendidior.

Propositio II. Nequit a Deo produci creatura, quæ Deum naturaliter intueri poſſit.

 Con-

(a) 3. c. Gent. 50.
(b) *Vide Pomerium l. 1. Vit. Cont. 2. Thomaſſin. lib. 6. 21.*

Conſtat ex dictis, & prob. Ad intuitivam Dei viſionem requiritur, ut Deus ſit præſens per modum objecti: ſed nulla creatura, quantumvis perfecta, efficere poteſt, ut Deus ſibi præſens ſit per modum objecti, & ejus intellectum moveat, niſi velit: ergo &c.

Opp. Dari poteſt accidens ſupernaturale, ut gratia, & habitus theologalium virtutum: ergo dari etiam poteſt ſupernaturalis ſubſtantia: ſed hæc poſſet vi ſua Deum videre intuitive: ergo &c.

℞. neg. conſeq. Accidens enim alteri inhæret, ſubſtantia vero eſt per ſe; illud ergo, licet ſupernaturale ſit, creatum eſt, quidquid enim in alio recipitur, creatum eſt; increatum enim, cum eſſe habeat a ſe, nullo indiget, in quo recipi debeat. Subſtantia autem, quæ ſupernaturalis foret, non haberet eſſe ſupernaturale in ſe receptum, & per conſ. per ſuum eſſe a ſubſtantia increata non diſtingueretur, quod eſt abſurdum: ergo &c.

CAPUT II.

An creatura ſupernaturali Dei lumine poſſit videre Deum, eumque comprehendere.

NOT. In oppoſitum Eunomianis errorem VII. Eccleſiæ ſæculo Armeni abiere, qui creaturam, neque ſuperno lumine, Dei viſione frui poſſe affirmarunt. His addi poſſunt Monachi Palamitæ, qui divinam eſſentiam, utpote inacceſſibilem, videri putabant a beatis tantum in quodam lumine increato, & a divinitate diffuſo, ipſis etiam corporeis oculis aſpectabili, ut ſol, in quem aciem figere non valemus, in radiis ab eo emiſſis conſpicitur. Quod commentum ſequenti capite refutabimus. Sit itaque

Propositio I. Intellectus creatus poteſt ſupernaturali lumine Deum intuitive videre.

Prob. I. Scripturis. Matth. 5. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. I. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem ſicut cognitus ſum*. I. Jo. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*. Matth. 18. *Angeli ſemper vident faciem Patris*: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Irenæus l. 4. 37. *Homines*, inquit, *videbunt Deum, ille autem videtur a quibus vult, quando vult, & quomodo vult*. Clemens Alex. l. 5. Strom. *Mundi corde Deum videbunt, poſtquam extremam perfectionem attigerint*. Nazianzenus Or. 20. ait: *A beatis Trinitatem videri purius, ac perfectius*. Idem do-

docent Ambroſius (*a*), Gregorius (*b*), Proſper (*c*), Bernardus (*d*), & S. P. A. Ep. 112., ubi ait: *Si quæris quomodo dictus ſit inviſibilis, ſi videri poteſt? Reſpondeo inviſibilem eſſe natura, videri autem cum vult, & quando vult*. Jure ergo a Patribus Florentinæ Synodi ſeſſ. 26., & a Benedicto XII. in Extravag. *Benedictus Deus*, definitum eſt: *Juſtorum animas, exutas corporibus, divinam eſſentiam facie ad faciem intueri*: ergo &c.

Prob. III. ratione. Poteſt homo per gratiam conſequi finem ſuum, & beatitudinem repromiſſam: ſed hæc eſt viſio intuitiva: ergo &c. Conſ. eſt Auguſtini l. 22. C. D. 29. *Præmium fidei vobis viſio iſta ſervatur*. Et I. Conf. 1. *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te*: ergo &c.

Ob. I. Ap. I. Tim. 1. ait: Deum eſſe *inviſibilem, inacceſſibilem*, a nullo viſum eſſe, nec videri poſſe: ergo &c. II. Jo. 1. 18. habetur: *Deum nemo vidit unquam*, & Matth. 11. *Nemo novit Filium, niſi Pater, neque Patrem quis novit, niſi Filius*. III. 1. Petr. 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere*; non vident ergo, quod cupiunt: ergo &c.

℞. Ad I. diſt. ant. Ait eſſe inviſibilem &c. vel corporeis oculis, vel naturæ vi, aut comprehenſiva viſione, conc.; abſolute, nego. *Cum enim falſa eſſe nequeant hæc teſtimonia: Beati mundo corde &c.* &: *Vidimus eum ſicuti eſt; negare non poſſumus, filios Dei viſuros Deum*, ait S. P. A. Ep. 3., ubi probat, Deum inviſibilem, & inacceſſibilem dici, quod non videatur, nonniſi oculis cordis. Ad II. diſt. ant. *Nemo vidit, aut novit* cognitione perfecta, aut comprehenſiva, conc.; nullimode, neg. Reapſe ſoli Filio illa cognitio tribuitur, quia ſolus in paterno ſinu conſiſtens, perfectiſſime Deum novit; vel forte Judæos perſtringunt Joannes, & Matthæus, qui Chriſtum de cælo deſcendiſſe negabant iis verbis: *Nonne hic eſt filius Joſeph? Quomodo ergo dicit, de cælo deſcendi?* Ad III. neg. conſ. Nam ſi verba Petri referantur ad Chriſtum, aut Spiritum ſanctum, ſignificant angelos de Chriſti glorificatione gaudere, neque anxietatis deſiderio, ſed completa ſatietate, quæ ſemper accenditur, Trinitatem intueri, ut exponit Gregorius (*e*). Si vero referantur ad fidei ſacramenta, quod græca, & ſyriaca lectio habeat, εἰς ἅ, *in quæ*, non εἰς ὅν, *in quem*, juxta latinas aliquas (*f*), tunc ſenſus eſt, angelos optare fidei incrementum, quod *magnum pietatis ſacramentum*, ex I. Tim. 3., *Apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, aſſumptum eſt in gloria*.

Ob.

(a) *L. 3. Comm. in Luc.* (b) *L. 18. Moral. 28.* (c) *De Vit. cont. c. 4.*
(d) *Serm. 4. in F. omn. SS.* (e) *Hom. 8. in Ezech.*
(f) *Ap. Ambroſium, Iſidorum Peluſ. Eſtium, Grotium &c.*

Ob. III. Deus, utpote infinitus, nequit eſſe objectum finitæ potentiæ; non eſt enim inter finitum, & infinitum proportio: ergo &c.

℟. diſt. maj. Nequit eſſe objectum potentiæ finitæ naturaliter operantis, conc.; ſupernaturaliter, neg. Deus ergo non eſt objectum intellectus naturaliter percipientis, ſed ut mens videat intuitive, divino indiget lumine, nedum illuſtrante, ut fit in viſione abſtractiva, ſed etiam per modum objecti ſpecialiter concurrente, & intellectum vivide excitante. Poteſt autem naturalis potentia auxilio gratiæ extra naturæ ſphæram exire, ſicuti poteſt credere, diligere, & vitam æternam promereri, quæ omnia excedunt naturæ ordinem.

Inſt. Magis diſtat Deus ab intellectu creato, quam oculus corporeus ab angelo: ſed oculus corporeus elevari nequit ad videndum Deum, imo nec angelum: ergo nec intellectus creatus.

℟. I. diſt. min. Non poteſt elevari &c. ratione diſtantiæ, ſeu finitatis, nego; ratione modi, quo objectum attingit, conc. Oculus enim elevari nequit, non quod ſit potentia finita, aut diſtans a Deo, vel angelo; ſed quia viſus per ſe eſt ſenſus, ac perceptio in ſola imagine, ac ſimulacro corporalis objecti, radiorum ordinata incidentia depicto, nervorumque motione ad mentem delato. Fit enim viſio inciſione, & refractione radiorum, per quam retinæ capillamenta, motuumque excitationes oriuntur, quarum occaſione perficitur animæ ſenſus. At vero ſpiritalia, non ope ſimulacrorum, ſed in ſeipſis, ſi adſint, conſpiciuntur. Cenſent tamen Maignanus, & Le-Grand, poſſe Deum, vel angelum corporeis oculis cerni, ſi illi omnes motus exerceant, quos oculi exercent, dum ſubſtantia corporea movetur, ideſt ſi Deus, vel angelus organum moveat, & lucem inflectat, ut faceret corpus aſſumptum. In quorum ſententia

℟. II. Non repugnare, quin Deus videatur ab intellectu finito, licet ſit infinitus, quia finito modo conſpicitur, ſicut videtur ab oculo, licet ſit incorporeus, quia videtur modo corporeo. Neque ex hoc ſequitur, Deum corporeis oculis videri poſſe ut eſt in ſe; nam videre modo corporeo, non eſt in ſe videre, ſed in ſimulacro, & imagine in retina depicta, ut dictum eſt.

Propositio II. Intellectus creatus Deum videns intuitive, nequit illum perfecte comprehendere.

Not. Comprehenſionis nomine pleniſſimam cognitionem intelligi. *Aliud eſt enim videre*, ait S. P. Ep. 112., *aliud eſt totum videndo comprehendere. Id videtur, quod præſens utcumque ſentitur. Comprehenditur autem, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem; ſicut te nihil latet præſentis voluntatis tuæ, circum-*

cumpiſcere autem poteſt fines annuli tui. Et ſerm. 38. de Verb. Dom. addit exemplum hominis, cujus videmus faciem, non dorſum, nec alia membra. Qui autem comprehendit, præter eſſentiam, omnes effectus inde manantes agnoſcit, ideſt ea omnia, quæ *formaliter*, & *eminenter* in ea continentur, ex. gr. in ſole, nedum lucem, ſed aurum, lapides, & alia corpora, quorum habet vim effectricem, cognoſcit. Ut itaque Deum quis comprehendat, opus eſt, ut præter naturam, ea omnia cognoſcat, quæ ab eo intelligi, aut produci poſſunt. Sic enim comprehenſionem explicant præter noſtrates, Vaſqueſius, Petavius (*a*) &c.

Prob. I. Scripturis. Job. 11. 7. *Forſitam veſtigia Dei comprehendes, & uſque ad perfectum omnipotentem reperies?* Rom. 11. *Incomprehenſibilia ſunt judicia ejus &c.* Ubi nota, nullibi Deum comprehenſibilem dici, ut paſſim vocatur viſibilis, qui alibi dicitur inviſibilis: ergo Deus eſt natura inviſibilis, viſibilis gratia: comprehenſibilis autem, nec natura, nec gratia. Hinc Lateranenſe Concilium cap. *Damnamus*, ſtatuit, *Deum eſſe rem quandam incomprehenſibilem*.

Pr. II. ex Patribus. Epiphanius Hær. 70. *Cum infinitum* (mens) *aſpicit, non quatenus infinitum intuetur, ſed quantum illius natura capere poteſt*. Quod probat exemplo hominis, qui cælum per foramen aſpiciens, nec altitudinem videt, nec extenſionem. Chryſoſtomus hom. 4. contra Anom. ait: *Dei exquiſitam comprehenſionem habere non poteſt angelus, aut ulla creatura*. S. P. A. Ser. 117. de Verb. Dom. *Si comprehendis, non eſt Deus; comprehendere enim omnino impoſſibile*: ergo &c.

Prob. III. ratione. Objectum comprehenditur, quando *nihil latet videntem* (*b*), & percipitur quidquid in re continetur, aut ab ea effici poteſt (*c*): ſed mens finita nequit percipere, quod in Deo continetur, aut ab eo fieri poteſt, cum nullus ſit divinæ potentiæ terminus: ergo &c. Deinde Ambroſius (*d*), Hilarius (*e*) &c. Verbi divinitatem demonſtrant, quia in eo eſt omnis ſapientiæ plenitudo: qui ergo ad hanc plenitudinem perveniret, eum Deum eſſe probari poſſet.

Ob. I. Beati, ex ſcripturis, Deum vident *ut eſt in ſe*, non *ex parte*, *ſed ſicut cogniti ſunt*. *Implentur in omnem Dei plenitudinem*. *Scrutantur quæ ſit latitudo, longitudo* &c.: ergo &c.

℞. neg. conſ. Poteſt enim objectum videri in ſe, licet tota ejus latitudo non videatur, ſicut poteſt cælum per foramen videri. Poteſt etiam totum, & non ex parte videri objectum, nec tamen comprehendi, ſi videantur tantum, quæ ſunt in eo

(a) *L. 7. c. 4.* (b) *S. P. A. Ep. 112.* (c) *Vide not. præc.*
(d) *L. 5. de Fid. c. 7.* (e) *Lib. 9.*

eo *formaliter*, non quæ *eminenter*, ut in Sole videtur lux, non aurum, plantæ &c. Poteſt etiam anima plenitudine felicitatis expleri, licet divinitatem non comprehendat, ſicut vas poteſt impleri, licet minimam capiat aquæ partem: ergo &c.

Ob. II. Beati ita vident Deum, ut nihil eos lateat; ergo comprehendunt. Prob. ant. Deus enim eſt res ſimpliciſſima: ergo videri nequit, quin tota videatur. ℞. diſt. ant. Nihil eos latet, quod eſt in Deo *formaliter*, conc.; *eminenter*, neg. ℞. patet ex dictis.

Dices. Beati vident omnipotentiam Dei: ſed hæc connotat poſſibilia omnia, quæ ſunt in Deo eminenter: ergo &c.

℞. diſt. ant. Vident omnipotentiam in ſe, & *formaliter*, ideſt vim effectricem creaturarum, conc.; *eminenter*, ideſt omnes perfectiones, quæ a Deo produci poſſunt, ſubdiſtinguo: in communi, & confuſe, conc.; in ſpecie, & diſtincte, neg. Nam ut videas ſapientiam, & providentiam, ſat eſt intueri divinitatem, quæ intelligit, & operatur quidquid verum, aut bonum eſt; ut autem divinitatem comprehendas, opus eſt, ut clare percipias etiam objecta ipſa, & effectus, qui ad divinitatem referuntur.

CAPUT III.

De lumine gloriæ, quo creatura rationalis Deum intuitive videre poteſt.

SUPERNO lumine indigere creaturam, ut Deum videre poſſit, expreſſe docuit Viennenſe Concilium contra Beguardos, & Beguinas dicentes, quod *creatura in ſe ipſa naturaliter eſt beata, quodque non indiget lumine gloriæ ad Deum videndum*. De natura ergo hujus luminis (quod Concilium caute omiſit, ne fidei dogma ſcholarum placitis immiſceret) agendum eſt.

Not. I. Gregorius Palamas, aliique Græci putabant, lumen gloriæ eſſe lucem increatam, a divinitate diffuſam, ab eaque diſtinctam, & corporeis oculis aſpectabilem idque probare nitebantur I. ex Act. 4. Byzantinæ Syn. contra Barlaamum, & Acindinum celebratæ, ubi definitur, lumen transfigurationis dominicæ increatum eſſe, & a Dei ſubſtantia diſtinctum: quod monachi Theſſalonicæ tam aperte monſtrarunt, ut Barlaamus ſuam ignorantiam confeſſus, cauſſæ ceſſerit. II. Deus eſt inviſibilis: ergo videtur in lumine increato, quod a Deo emanat, ſed ab ipſo diſtinguitur. III. Nequit ſol ab oculo videri, niſi in radiis ab eo effuſis; qui enim propius accedit, exuritur: ergo nequit videri Deus, niſi in lumine a ſe fluente, & diſtincto. IV. Lumen gloriæ eſt regnum Patris: ſed

ſed hoc eſt æternum, & increatum: ergo & lumen gloriæ.

Cum fictitium hoc lumen ſupra fuerit exploſum (*a*), reliquum eſt, ut Græcorum argumentis occurramus,

℞. ad I. Byzantinam Syn., utpote a Græcis ſchiſmaticis habitam, non eſſe œcumenicam (1). Neque eam conſtat, præſente Barlaamo, quidpiam de increato lumine ſtatuiſſe: fallitur ergo Cantacuzenus, dicens Barlaamum a Palama convictum, ſuam ignorantiam confeſſum eſſe; Gregoras enim ſcribit, Imperatorem vetaſſe, ne de rebus dogmaticis ageretur, & Barlaamum, abſoluta Synodo, in Italiam rediiſſe. Ad II. ℞. argumentum nimis probare, nempe divinitatem in ſe videri; non poſſe quod Propoſ. I. cap. præc. rejicimus. Ad III. neg. ſuppoſitum: non enim operationes Dei a divina ſubſtantia realiter diſtinguuntur, ut ſplendor ſolis a ſole. Ad IV. conc. argumentum; nam regnum æternum eſt Deus ipſe, qui Abrahæ dixit: *Ego ero merces tua magna nimis*.

Not. II. Communior ſcholarum ſententia eſt, lumen gloriæ eſſe qualitatem, & habitum ſupernaturalem a Deo infuſum intellectui beatorum, quo elevatur ad intuitive videndum Deum. Quod ſic probant. I. Lumen gloriæ ita permanet in beatis, ut fides, ſpes &c. in viatoribus: ſed hæ ſunt habitus, & qualitates creatæ a Deo infuſæ: ergo & illud. II. Lumen gloriæ requiritur ex parte potentiæ, quæ perfici debet, & ad actum viſionis expediri: ſed intellectus a Deo perficitur per creatam qualitatem: ergo &c. III. Lumen gloriæ nec Deus eſt, nec ipſa viſio; non I.; non enim negabant Beguardi, ad beatam viſionem Deum intervenire: non II., quia Viennenſis Synodus lumen exigit ad viſionem Dei, proindeque hanc ab illo ſecernit: ergo &c.

Creatum hoc lumen adeo neceſſarium putant Thomiſtæ, & Ægidiani, ut ſine illo divinam ſubſtantiam neque divinitus videri poſſe arbitrentur. Ajunt enim I.: Non poteſt corporeus oculus ſolem abſque ejus lumine videre; ergo nec mens poteſt ſine lumine gloriæ videre Deum. II. Uberior concurſus a Scotiſtis inductus, nihil ponit in potentia, ſed tantum influit in actum: ergo præter ipſum requiritur ſuperinfuſa aliqua virtus

(1) Qui probe novit quanta eſſet apud Græcos morum, doctrinæque corruptio, quo tempore hæc Pſeudoſynodus coacta eſt, facile intelliget, quo in pretio illius definitiones habendæ ſint. Præſertim cum conſtet ex dictis, eas & ſacris literis, & rationi ipſi adverſari.

(*a*) *Prop. III. cap. IV. Lib. II.*

Digitized by Google

tus creata: ſed hoc eſt lumen gloriæ: ergo &c. III. Licet Deus ſupplere poſſit efficientiam cauſſæ ſecundæ, v. g. lucem ſine ſole producere; non poteſt tamen efficere, ut ſol illuminet ſine intrinſeca virtute illuminandi: ergo nec poteſt efficere, ut intellectus Deum videat ſine virtute luminis gloriæ.

Not. III. Maignanus (*a*), aliique, quibus perſuaſum eſt, a D. Thoma claram imaginem, aut ſimilitudinem Dei, quæ ſit creata, nullibi admitti (per hanc enim, utpote inferioris ordinis, nequeunt ſuperiora cognoſci, ſicuti per ſpeciem corporis, aut hominis, ſpiritus, aut angelus nequit intelligi) putant, lumen gloriæ eſſe eandem ſpeciem Dei impreſſam, nempe divinam eſſentiam conjunctam cum intellectu creato objective. Si enim ſpecies coloris eſt lux ſuis radiis retinam feriens, quod dicitur *ſpecies intentionalis*: erit ergo lumen gloriæ ipſa lux divinitatis menti beatorum conjuncta. Sic cenſet, oppoſitas conciliari doctorum ſententias, quorum alii docent, lumen gloriæ ſe tenere ex parte objecti, alii ex parte potentiæ; cum enim ſit conjunctio divinæ eſſentiæ cum intellectu, objectum & potentiam ſimul importat.

Ab hac ſententia non multum abeſt Petavius l. 7. c. 8., ubi notat I., a nemine demonſtratum, qualis ſit hæc actuoſa facultas, quam ad videndum Deum ſpiritalis natura fulcitur. II. ex veterum doctrina ad objectum potius, quam ad intellectum illam referri. Nam veteres lucem illam Deum ipſum intelligunt, ut Plotinus Enn. 5. l. 3. *Hic verus eſt*, inquit, *animæ finis, lumen illud attingere, & per ipſum, ipſum intueri, non alterius lumine contueri* &c. Idem habet S. P. de Peccat. mer. 19. Petavius ergo non aliud lumen agnoſcit, niſi Deum. Hoc tamen inquirendo, non definiendo ſcribit.

Not. IV. Thomaſſinus (*b*) opinatur, lumen gloriæ ipſam eſſe Spiritus ſancti perſonam, beatorum mentes illuſtrantem, quod probat ex Baſilio (*c*), & Nyſſeno (*d*), qui docent, Spiritum ſanctum eſſe lumen illud Pſal. 35. *In lumine tuo* &c. Addit ex laudatis Patribus, quod ſicuti Patrem videre non poſſumus, niſi per Filium, ita nec Filium, niſi per Spiritum ſanctum, quem Filii imaginem vocat Athanaſius (*e*) & Cyrillus Alexandrinus (*f*). Si patet, cur bea-

(a) *Phil. ſacr. c. 15. Prop. 7.* (b) *L. 6. c. 16.*
(c) *De Sp. S. c. 18.* (d) *Or. in S. Steph.*
(e) *In Epiſt. ad Serap.* (f) *L. Theſ. 33.*

beati Deum videant, cum Deus nonniſi a ſeipſo videri poſſit; quia nempe vis, qua videtur, eſt Spiritus ſancti ſpecies; in qua videtur, eſt Filius. Mens autem ſub hac ſpecie, & in hoc lumine delitescens, Deum videt. Hæc ille tom. I. Th. dogm. p. 392.

Not. V. Nullam ex laudatis ſententiis difficultate carere. I. in eo vera eſt, quod lumen gloriæ conſtituit in habitu, & qualitate ſupernaturali potentiam elevante; ſed in eo, quod naturam hujus habitus ſtatuit in entitate à mente diſtincta, mihi non probatur. Nulla eſt enim entitas adeo efficax, quæ inter creaturam, & Deum adæquationem inducat. Si enim nunc eget mens increato lumine ad judicandum (*a*), quanto magis ſuperno, & increato indigebit, ut in ſe videat incommutabilem veritatem? Maignani opinio in eo placet, quod lumen gloriæ a Dei natura non ſecernit: ſed luminis gloriæ munus non ſatis exponit; ſicut enim gratia non eſt ſola unio deitatis per modum ſpeciei intelligibilis (hanc enim gratiam non negavit Pelagius), ſed opus eſt etiam qualitate ſupernaturali elevante intellectum, & voluntatem; ita ad Dei viſionem non ſat eſt unio objecti ad potentiam, niſi addatur qualitas, & habitus ſupernaturalis. Deinde etiam Beguardi dicentes, naturaliter videri Deum, hanc unionem neceſſario admittebant, & tamen lumen gloriæ negabant; ergo &c. Idem dicimus de Petavii ſententia, qui lumen gloriæ ad rem ſubjectam, non ad potentiam admiſit. Thomaſſini opinio falſa eſt; nam tota Trinitas eſt unum inacceſſibile lumen, neque de Patris ſplendore ſeparari debet Filius, aut Spiritus ſanctus, ut docet S. P. A. (*b*); ſi ergo Pater proprio lumine non videtur, nec videbitur lumine Spiritus ſancti, cum ſint unum, & idem. His prænotatis ſit

Propositio. Lumen gloriæ eſt ipſe Deus, ſive divinum, & increatum lumen beatorum menti affulgens, ſuoque fulgore imprimens illi qualitatem, & habitum, qui non eſt entitas realiter ab anima diſtincta, ſed ejus ordo, affectio, & modificatio (1).

Prob.

(1) Hanc theſim in ſchola Ægidiana propugnari non poſſe, ſcribit cl. Auctor in ſchol. c. 3. l. 3. Venet. edit., ubi inter alia hoc argumentum profert: lux increata eſt objectum viſionis beatificæ; lumen vero gloriæ ejus fulcrum, & adjumen-

(*a*) *Vide Lib. I.* (*b*) *Lib. 20. contra Fauſt.*

Prob. I. pars Scripturis. Pſ. 35. habetur: *In lumine tuo videbimus lumen*. Iſ. 60. *Non erit tibi amplius ſol, ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam*. Apoc. 21. 23. *Civitas non eget ſole nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt agnus*: quibus verbis lumen gloriæ deſignari, fatentur omnes. Atqui non aliud ibi lumen innuitur, niſi Deus, & agnus, ideſt Verbum Patris: ergo ipſe Deus eſt lumen gloriæ.

Prob. II. ex Patribus. Auguſtinus de Mor. Eccl. 11. ait: *Ille namque ipſum lumen eſt, nobis autem ab eodem illuminari licet*. Et de Gen. ad Lit. *Aliud eſt autem ipſum lumen quo illuſtratur anima, ut omnia vel in ſe, vel in illo conſpiciat. Nam illud ipſe Deus eſt, hoc autem creatura*. Pſ. 35. *Si lumen eſt, oculos meos parem*. Lib. I. de Pecc. m. 19. *Si percepto baptiſmo, de hac vita migraverit, perficietur in illo lumine veritatis, quod immutabiliter manet in æternum*. Ubi fruſtra Petavius ſcribit (*a*), aliquod a divina eſſentia diverſum intelligi; quod enim *immutabiliter manet*, èſt ipſe *Deus*: ergo &c.

℟. Patroni luminis creati, loca laudata de luce objectiva eſſe exponenda, non de ea, quæ perficit potentiam. Sed conſtat ex dictis, utramque eſſe eandem divinam lucem, quæ videtur, & in qua videtur, quæ conſpicitur, & illuminat, ergo non differt lux objectiva ab ea, quæ potentiam attingit.

Prob. III. ratione. Lumine gloriæ opus eſt, ut mens creata, & finita elevetur ad objectum ſupernaturale, & infinitum. Sed hoc fieri nequit creato lumine; Deus enim omnem creatam potentiam ſupergreditur: ergo &c. II. Ex quo per ſimilitudines rerum inferiorum nequeant ſuperiora repræſentari, recte probat S. Thomas (*b*), impoſſibilem eſſe ſpeciem impreſſam crea-

---

mentum: atqui objectum ab ejus medio ſecerni debet, alias ad Dei viſionem neceſſarium non eſſet lumen gloriæ, quod a Viennenſi Synodo proſcriptum eſt: ergo &c.

Hoc tamen non ſecus ac alia, quæ ibi proferuntur, quæque contra Maignani placita urgeri poſſunt, aſſertionem noſtram non evertunt, ut ex infra dicendis probatione II. ad ℟. Adverſariorum, in ℟. ad ob. ult. planum fiet, ubi lucem objectivam ab ea, quæ potentiam attingit, re non ſecerni oſtendemus, atque eandem eſſe divinam lucem, quæ videtur, & in qua videtur, perſpicue declarabimus. Vide ℟. ad Inſt. 2. ob. 1. cap. 1. l. 1.

(a) *Lib.* 16. *c.* 8. (b) 1. P. *q.* 12.

creatam, Deum exhibentem ut eſt in ſe: ergo ex quo lumine inferioris ordinis ſuperiora videri nequeant, ex. gr. candelæ lumine cælum, aut angelus, ſequitur, impoſſibile eſſe lumen creatum, quo Deus videatur ut eſt in ſe. III. Lumen gloriæ mentem illuſtrat, movet, ac perficit: ſed hæc omnia præſtat ſolum lumen divinum, cum omnem in ſe virtutem, & perfectionem contineat: ergo &c. Non ſufficit tamen ſola præſentia increati luminis, ſed requiritur etiam qualitas, & habitus: I. quia ex definitione Synodi Viennenſis debet potentia elevari. II. Cum Deus, ubique ſit, nobiſque *intimior intimo noſtro* ex Auguſtino, quilibet viator, & etiam damnatus videret Deum, ſi ſola præſentia viſionem efficeret. III. Mens Deum videndo perficitur, & movetur: ſed neutrum præſtat ſola præſentia: ergo &c.

Ad I. Argumentum communis ſententiæ ℞., habitum fidei &c. eſſe qualitatem creatam, & infuſam, non quod ſit entitas diſtincta ab anima, ſed affectio, & quaſi impreſſio divinæ virtutis, ut imago ſigilli eſt ceræ diſpoſitio, & affectio. Eſt ergo lumen gloriæ, & lumen increatum, & qualitas. Primum, prout mentem illuſtrat; ſecundum, prout eſt mentis affectio, quam efficit divinum lumen. Sic ſolis radii ſunt ſimul, & lumen, & *ſpecies intentionalis*: lumen, prout illuminant oculum; ſpecies, prout feriunt retinam, & axem opticum imprimunt. Ad II. ℞. lumen gloriæ ſe tenere etiam ex parte potentiæ; non enim videretur objectum intime præſens, niſi ſe ſe in mentem imprimeret. Ad III. ℞., quod lumen gloriæ eſt quidem Deus menti affulgens, ſed etiam animam afficiens, & illuſtrans. Jure ergo proſcripti ſunt Beguardi, quod vellent, ſolo naturæ lumine, non increato, & divino, videri Deum.

Ita conciliantur diſcrepantes theologi, quorum aliqui negant, abſque lumine gloriæ Deum in ſe abſolute videri poſſe, affirmantibus aliis. Poteſt enim videri ſine lumine creato, & qualitate diſtincta realiter ab anima; nequit autem abſque intima præſentia Dei moventis & elevantis. Ad Maignani argumentum reſpondetur, lumen gloriæ eſſe divinam eſſentiam unitam menti beatorum, ſed addi debet diſpoſitio, & qualitas a Deo movente, & operante, quo ſenſu PP. teſtimonia a Petavio laudata exponi debent. Ad Thomaſſini placita

℞. Spiritum ſanctum lumen gloriæ dici, quia hoc ſpectat ad gratiam, cujus ope fiunt opera ſupernaturalia. Nam Spiritui

ſancto tribuuntur dona gratiarum; ſed ſicut lumen, quod videtur, non eſt ſolus Spiritus ſanctus, ita lumen, quo videtur, non eſt ſolum Spiritus ſancti auxilium.

Opp. Viſio beatifica eſt actio immanens vitalis: ſed hæc requirit principium intrinſecum animæ inhærens, quod nequit Deus eſſe, cui repugnat inhærere: ergo &c. Confirmatur: etenim ad amandum Deum ſupernaturaliter requiritur in voluntate gratia intrinſece animæ inhærens: ergo &c.

℞. diſt. min. Requirit principium intrinſecum, quod ſit forma, & qualitas diſtincta ab anima, nego; quod ſit ipſa anima cum intima Dei præſentia illam movente, & adjuvante, conc. Ad confirmationem dicimus, quod ſicut lumen gloriæ eſt Deus mentem illuſtrans, & voluntatem inflammans ad videndum, & fruendum Deum; ita gratia eſt Dei miſericordia ſanctam cogitationem, & bonum voluntatis motum operans: ſicque tam lumen gloriæ, quam gratiæ auxilium increatum dicitur, & creatum primum, prout eſt Deus ipſe animæ illapſus, ſecundum, prout eſt animæ elevatio, ac motio, ut ſupra dictum eſt (*a*).

CAPUT IV.

De fide aliquorum Patrum circa poſſibilitatem intuitivæ Viſionis.

NOT. I. Chryſoſtomus ſcribens contra Eunomium, & Aetium, ait, Dei naturam adeo ſublimem, & impenetrabilem eſſe, ut angelorum ſuperet intelligentiam. Hinc Græcis monachis anſa facta eſt aſſerendi, Deum non in ſe videri, ſed in effluvio divinitatis. Cenſet Vaſqueſius (*b*), Chryſoſtomum, aliosque Patres vix poſſe excuſari. Dubitatur præcipue de Hieronymo, & Theodoreto, ſed hos quoque defendunt Sixtus Senen. (*c*), Velloſillus (*d*), Alexander (*e*), Dupinius (*f*), Petavius (*g*), & etiam Capiſuccus (*h*), aliique.

Not. II. Ut Patrum mens percipi valeat, videndum eſt, qua occaſione, & quibus hæreſibus emergentibus ſcripſerunt; nam aliquando in extremas partes declinaſſe viſi ſunt. Sic Cyrillus Neſtorium exagitans ad Eutychianos deflectere Joanni Antiocheno viſus eſt: & S. P. originale peccatum, & gratiam Chriſti prædicantem, ad Manichæos defeciſſe Pelagiani criminabantur.

(a) *Vide auctorem.* (b) *Diſp. 37. c. 2. & 4.*
(c) *Lib. 6. Bibl. an. 182.* (d) *In advert. ad T. 1. Chr. q. 5.*
(e) *Sæc. 4. c. 5. art. 30.* (f) *T. 3. Biblioth.*
(g) *Lib. 7. c. 5. & 6.* (h) *In controv.*

tur. Patres ergo orta Aetii, & Eunomii hæreſi inviſibilem Deum eſſe clamabant. Sit itaque

Propositio I. Chryſoſtomus non viſionem Dei in ſe, ſed ſolam comprehenſionem negavit.

Prob. ex ipſo Chryſoſtomo. Nam hom. 3. ad Phil. ait: *Juſti cum rege ſunt non per fidem, ſed facie ad faciem*. Et Paren. 1. Theod. *Quid dicemus, quando intueri licebit ipſum regem, non per ſpeculum, ſed facie ad faciem?* In Or. S. Phil. *Hic quidem*, ait, *nemo Deum vidit, illic autem perpetuo vident*. Addit etiam hanc regulam: *Quoties audis Deum nullum vidiſſe, intellige nullum eſſe, qui Dei ſubſtantiam exquiſita ratione perceperit*, cognitione nempe infinita, quam de Patre habet Filius, ut docet hom. 14. in Jo. Ex quibus ſic arguitur: Qui ait, juſtos videre Deum facie ad faciem, nec tamen exquiſitam habere cognitionem, quam de Patre habet Verbum, is non impugnat viſionem intuitivam, ſed comprehenſivam: ſed hoc docuit Chryſoſtomus ex dictis: ergo &c.

Ob. I. Chryſoſtomus hom. 23. in Gen. ait: *Divinæ gloriæ majeſtatem, neque Cherubim, neque Virtutes videre poſſunt*. Et Hom. 14. *Id quod eſt Deus, non modo prophetæ non viderunt, ſed neque angeli &c.*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Conſtat enim ex ſcopo S. D. hæc de comprehenſiva viſione eſſe accipienda; nam hom. 14. ait; *Ipſam ſubſtantiam, qualis eſt, ſolus ejus unigenitus agnoſcit, qui certam notionem, & comprehenſionem habet*.

Inſt. S. D. laud. hom. 14. ait: *Si* (angelos) *percontaberis, nihil ab his de divina ſubſtantia audies, ſed tantum referentes, gloria in excelſis &c.*: ſed ſi angeli viderent Deum intuitive, aliquid dicere poſſent: ergo &c.

℞. diſt. min. Poſſent aliquid dicere, quod perfecte notitiam adæquet, quam de Patre habet Filius, neg.; imperfecte, ſubdiſtinguo: quia Deum non vident, nego; quia verbis exprimi nequit, conc. Plura enim vidit Paulus, *Quæ non licet homini loqui*. Urget enim S. D. Eunomianos, qui Dei naturam unico vocabulo exprimi poſſe jactabant.

Inſt. Vaſqueſius. Non ita erant inſani Anomæi, ut ſibi comprehenſivam viſionem arrogarent: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam de Eunomio ait Chryſoſtomus hom. 11. *Auſus eſt dicere, Deum novi, ut ipſe Deus ſeipſum novit*. Et Hieron. in Matt. 11. *Erubeſcat Eunomius tantam ſibi notitiam vindicans Patris, & Filii, quantam alterutrum in ſe habeant*.

Ob. II. S. D. cognitionem angelorum revelationem, & indulgentiam appellat, qualis eſt cognitio prophetarum: ergo &c.

℞. diſt. ant. Prout eſt gratiæ donum, non naturæ, ut Anomæi jactitabant, conc.; prout eſt obſcura aut ænigmatica, neg.

Eſt enim cognitio angelorum gratiæ donum, ſed fide & prophetia longe præſtantius.

Ob. III. Chryſoſtomus ita loquitur de intellectu, ut de oculo corporeo: ſed hic Deum non videt: ergo nec ille.

℞. diſt. ant. Ita loquitur, ideſt eandem vim tribuit ſenſibus, ac menti, neg.; ideſt cenſet Deum infinitum finita mente comprehendi non poſſe, ſicuti ſenſibili ſpecie exhiberi non poteſt, conc.

Ob. IV. Hom. 4. ait, Deum viſum ab angelis ſolum poſt aſſumptam humanitatem: ergo &c. ℞. diſt. ant. In forma ſervi, conc.; in forma Dei, nego.

Propositio II. Immerito Theodoretus erroris arguitur circa intuitivam Dei viſionem.

Prob. ex comment. ep. ad Eph., ubi Theodoretus hæc habet: *Nunc per fidem ambulant, non per ſpeciem, tunc autem videbunt facie ad faciem*. Et in Vit. S. Jacobi Anach. ait: *Plures Sanctorum reliquias in arca repoſuit, cupiens cum eis reſurgere, divinoque aſpectu potiri*: ergo &c.

Ob. I. Theodoretus in Dial. Atrept. ait: *Impoſſibilis eſt etiam angelis divinæ naturæ contuitus*. Et 14. Ep. 1. Cor. *Videmus autem ejus, non quæ ſub aſpectu non cadit naturam, ſed eam, quæ de nobis ſumpta eſt*: ergo &c.

℞. diſt. ant. *Impoſſibilis eſt* &c. corporeis oculis, ut putabant Eutychiani, conc.; oculis mentis, ſubdiſtinguo: Exquiſitus & plenus, qualem jactitabant Anomæi, conc.; pro modulo noſtræ mentis, neg. Traditur prima pars diſtinctionis a Theodoreto in dialogo ſupralaudato, ubi poſtquam ſcripturis docuit, Deum *in terris viſum eſſe, & in carne manifeſtatum*; ait: *Per hanc apparuit natura, quæ cerni non poterat, per hanc viſus eſt angelis*. Hi nempe poſt incarnationem viderunt Deum humanitate indutum, qui non poterat divinitate comprehendi, ut dictum eſt ſupra.

Porro ſolam comprehenſionem, quam ſibi Anomæi arrogabant, angelis denegare Theodoretum, conſtat ex eodem dialogo; ubi ait: *Sic ergo de angelis intelligamus, quod ſemper vident faciem Patris, non vident divinam ſubſtantiam, quæ nec circumſcribi, nec comprehendi poteſt*. Et in I. Cor. loquitur de Chriſti humanitate, cui illud Apoſtoli aptatur: *Videmus nunc per ſpeculum* &c. Cupimus enim videre facie ad faciem Jeſum Chriſtum, quem per ænigma adoramus velatum ſub ſpeciebus in ſacramento. Hinc ait Apoſtolus, *Cupio diſſolvi* &c.

Ob. II. In Comm. ep. ad Eph. Theodoretus loquitur etiam de humanitate Chriſti; ait enim, *Videbunt naturam pro nobis aſſumptam ab omni creatura adoratam*: ergo &c.

℞. diſt. ant. Loquitur de humanitate Chriſti tam fidelibus quam

quam infidelibus aſpectabili in die judicii, conc.; excluſa a juſtis viſione intuitiva, neg.: diſtinguit ergo Theodoretus, & quod juſti videbunt, & quod fideles ſimul, & infideles videbunt. *Fideles*, ait, *vident per ſpeculum* &c. *tunc autem videbunt facie ad faciem*. Et ſtatim ſubdit: *Fideles, & infideles videbunt naturam ex nobis ſumptam*: ergo fideles, & juſti, præter ſumptam a nobis naturam, divinam quoque videbunt.

Propositio III. Hieronymus intuitivam Dei viſionem poſſibilem cenſuit.

Prob. ex Comm. in 1. Iſ. c. 5., ubi ait: *Angeli etiam minimorum ſemper vident faciem Dei. Et nunc in ſpeculo videmus, tunc autem facie ad faciem, quando de hominibus in angelos profecerimus. In his verbis*, ait S. P. A. Ep. 112., *multa conſideranda ſunt. I. Quia & ipſe* (Hieronymus) *ſentit tunc nos viſuros faciem Dei, cum in angelos profecerimus, quod erit in reſurrectione mortuorum*.

Dices. Hieronymus ibidem ait, *Faciem Domini ſecundum naturæ proprietatem a nulla creatura videri*: ergo &c.

℞. diſt. ant. Non videri plena, & exquiſita cognitione, quæ Dei infinitatem adæquet, conc.; nullo modo, nego.

Hæc autem, aliaque apud Patres tribus modis exponi poſſunt. I. De oculis corporeis, quibus eſt omnino invisibilis ſpiritalis ſubſtantia: *Videri enim*, & *videre corporum res eſt*, ait Orig. 1. Per. *cognoſci*, & *cognoſcere intellectualis naturæ*. II. De comprehenſione, de qua ait S. P. *Ideo Deum nemo vidit unquam, quia plenitudinem divinitatis nemo conſpexit*. Hoc ſenſu Chryſoſtomus, & Theodoretus Deum inviſibilem prædicant. III. De ſtatu hujus vitæ, maxime naturæ viribus (*a*). Traditur hæc triplex via a Sixto Senenſi (*b*), qui eam accepit a S. Thoma, is autem ab Auguſtino. Primum ex Ep. 114. (*c*) 5. ubi ait: *Corporalibus oculis non quæritur*. Secundum ibid. c. 6. *Plenitudinem divinitatis nemo comprehendit*. Tertium c. 14., ubi docet Deum *inviſibilem eſſe natura, videri autem, cum vult, ſicut vult*. Ita Ambroſii, Eucherii, Anaſtaſii, Theophylacti, Euthymii, aliorumque, ſenſa facile intelliges (1).

(1) Quidam in ſuſpicionem adducunt etiam Iſidorum, Epiphanium, Baſilium, Cyrillos duos, Nyſſenum &c.; ſed eos de comprehenſiva viſione accipiendos ex ſcopo verbiſque colligitur. Iſidorus enim negat tantum *Dei eſſentiam plene videri*

(a) *Vide Cap. I.* (b) *Lib. 6. Bibl.* (c) *Aliàs 112.*

CAPUT V.

Exponitur vera Auguſtini mens de viſibilitate Dei per oculos corporis.

NOT. I. Corporeis oculis Deum eſſe inviſibilem docent theologi omnes, & quidam mirantur in re tam clara dubium fuiſſe Auguſtinum. Imo Petavius (*a*) aſſerit, Auguſtinum ne tolerabilem quidem opinionem explicare. Nos autem cum Thomaſſino (*b*), Juenin (*c*), Gotti (*d*), Tournelio (*e*), Habert (*f*), Boucat (*g*), aliiſque pronunciamus, S. P. a communi ſententia non receſſiſſe, eamque invicte firmaſſe.

Not. II. In eo ſitam eſſe corporeæ viſionis naturam, ut anima ſe ſe convertat ad contemplandam rem objectam, non in ſe immediate, ſed in imagine, quam radii a ſingulis objectorum punctis prodeuntes, & in tunicas, & humores inflexi pingunt in retina. Viſio ergo exigit, ut exteriora objecta cernantur, eaque partibus ſingulis, veluti pennicillis in oculi fundo exaratis, non in ſe inſpiciantur; id enim ſi fieret, non ſenſus, ſed intellectio haberetur. Eadem enim mens & ſentit, & intelligit. Sentit, & videt per oculos, dum per radiorum impulſum fertur in ſimulacra vi exteriori depicta; intelligit, dum ad internas ideas convertitur.

Not. III. Ætate Auguſtini nonnullos putaſſe, Deum in altera vita corporeis oculis viſum iri, eamque opinionem S. P. ep. 92. (*h*) dementiam appellaſſe. Quod ægre ferens quidam epiſcopus aſſeruit, carneos oculos poſt reſurrectionem ſpiritales evaſuros, & ad Dei viſionem idoneos. Auguſtinus ergo ſtudio pacis, data ad Fortunatianum ep. 148. (*i*), veniam petiit, ſi quid acerbius exciderit, repetens tamen, Deum, utpote incorporeum, corporeis oculis eſſe inviſibilem. An vero poſt reſurrectionem ſpiritalia evaſura ſint corpora (quam opinionem priori tolerabiliorem pronunciat idem S. P., *Quia conatus mentis*

---

deri poſſe. Epiphanius rejicit viſionem, quæ eſt *ſpeculationis infinitas*. Baſilius eam negat, qua Filius, & Spiritus ſanctus Dei ſubſtantiam *penitus comprehendunt*. Cyrillus Hieroſolymitanus Dei viſionem admittit, ſed pro *menſura* cujuſque *ordinis*. Cyrillus Alexandrinus, & Nyſſenus negant Dei comprehenſionem. Ille enim utitur Verbo περιδράττεσθαι, *circumplecti*, iſte vero περιλαβεῖν, *undique comprehendere*: ergo &c.

(a) *Lib. 7. Th. D. t. 2. n. 3.* (b) *Lib. 6. c. 15.* (c) *Diſſ. 4. a. 3.*
(d) *De Viſ. Dei q. 1.* (e) *Qu. 10. a. 1.* (f) *Cap. 14. §. 4.*
(g) *T. 2. Diſſ. 1. a. 1.* (h) *Alias 6.* (i) *Alias 111.*

tis utcumque ferendus eſt volentis corpus convertere in ſpiritum, non in corpus Deum) non hoc ipſe definit: imò ad id refellendum invicta argumenta ſuppeditat. Vide etiam ep. 147. & l. 22. C. D. 29., ubi pariter in negativam ſententiam inclinat. Duplex ergo diſtinguenda eſt quæſtio: I. An Deus videri poſſit corporeis oculis, quam S. P. ſemper negative ſubſtituit: II. An corpora reſurgentium ſpiritalia futura ſint, quam non definit, ſed in negativam ſententiam propendet. Sit ergo

PROPOSITIO I. S. P. A. non dubitanter, ſed aſſertive, Deum inviſibilem eſſe corporeis oculis pronunciavit.

Prob. ex ipſo Auguſtino, qui 1. Trin. 6. ait: *Videri autem Trinitas humano viſu nullo modo poteſt*. Et Lib. 8. c. 4.: *Non enim eſt corpus, ut carneis oculis inquiratur*. In ſerm. D. in m. cap. 2. *Quam ſtulti ſunt*, ait, *qui Deum iſtis oculis quærunt*. Ep. 92. ad *Ital.* (*a*): *Deus eſt lux mentium, non iſtorum corporis oculorum. Hoc autem oculus videre corporis, neque nunc poteſt, neque tunc poterit*. Ibidem fieri merces viſio Dei promittitur, quæ ſi per corporeos oculos erit, fruſtra ad eam ſanctorum animus exercetur. Quam ſententiam ita firmiter retinuit S. P. ut in ep. ad Fortunatianum veniam quidem roget, ſi quid durius exciderit, ſed eam, inquit, *ſcripſiſſe non pœnitet, quia dixi corporeos oculos nec videre Deum, nec eſſe viſuros, ne Deus ipſe corporeus eſſe credatur. Et ne illud facie ad faciem ſic accipiatur, tamquam membris corporeis terminatus ſit Deus*: ergo &c.

PROPOSITIO II. S. P. A. omnia ſcholaſticorum argumenta, & alia clariora pro hac ſententia ſuppeditat.

Prob. Scholaſtici enim urgent ſacras litteras, ſanctos Patres, & rationes. In ſcripturis Deus dicitur *inviſibilis*: atqui non eſt *inviſibilis* mente: ergo eſt inviſibilis oculis corporis. II. Sancti Patres Ambroſius, Hieronymus &c. id expreſſe teſtantur: ergo &c. III. Rectæ rationi adverſatur, ſpiritalia eſſe objectum corporalis potentiæ. Atqui hæc etiam docuit S. P. ergo &c. Prob. min. In ep. ad Ital. ad locum 1. Tim. 6. *Lucem inhabitat* &c., ait, *Videri ab homine non poteſt, per quod videt homo corpore corpora. Nam ſi mentibus piorum eſſet inacceſſibilis, non diceretur*, Pſalmo 33. *Accedite, & illuminamini*. Ita etiam exponit alia loca ep. 147., & 148. Ex Patribus laudat ibidem Ambroſium in Luc. lib. 1. cap. 3., ubi ait: *Nec corporalibus oculis quæritur, nec circumſcribitur viſu, nec tactu tenetur* &c. (*b*). Laudat etiam ibidem Hieronymum, ſcribens, *S. Hieronymus ait: Videre Deum ſicuti eſt in natura ſua oculus hominis non poteſt*. Et num. 9. *Alio loco dicit, non ſolum Patris divinita-*

(a) *Al. 6.* (b) *Vide cap. 11. 14., & 23.*

Digitized by Google

tem, ſed nec Filii, & Spiritus ſancti poſſe oculos carnis aſpicere. Ibidem enim tres affert rationes validiſſimas. *Omne quippe, quod oculis corporis conſpici poteſt, in loco aliquo ſit neceſſe eſt, nec ubique ſit totum ... non ita eſt Deus inviſibilis* (*a*): ergo Auguſtinus omnia argumenta pro hac ſententia ſuppeditat.

Imo quædam clariora producit. I. ab oculi natura, quæ attingit exteriora objecta in imagine radiorum ope depicta, non in ſe immediate, ut intellectus. Ait enim ep. 148. *Corporis oculos dixi non viſuros Deum, quod non poſſunt cernere, niſi corpora, quæ ab eis aliquo intervallo ſeparata ſunt*. Similia habet S. Fulgentius (*b*). Conſtat ergo Deum videri non poſſe corporeis oculis, quia præſens eſt menti. II. Utitur S. P. exemplis aptiſſimis. Primum petit ab aliis ſenſibus. Ait enim ep. ad Ital. *Cur ſolis oculis corporis hoc donum attributum eſt, non cæteris ſenſibus? Sonus ergo erit Deus, ut poſſit auribus percipi, & halitus erit, ut ſentiri poſſit olfactu?* Secundum petit ep. 147. ex caritate, *quæ nec in loco videtur, nec oculis quæritur, nec tactu tenetur, nec auditur affatu; quanto magis Deus ipſe, cujus hoc pignus in nobis eſt?* Tertium petit ibidem c. 16. ex hac ipſa diſputatione. Quærit enim a Paulina, an, quæ vera eſſe diſcernit, videantur mente, vel corpore? & ubi oſtendit videri mente, non ſenſu, ait: *Iis ergo, quæ vides, perſpectis, atque diſtinctis, attende, quæ credis in hoc ipſo ſermone*. Ex quibus verbis ſic arguitur: ſi corporeis oculis Deus in ſe videri poſſet, poſſet etiam tangi, olfactu halituque ſentiri, poſſet videri caritas, fides, veritas, & mentis perceptio, quæ ſolo animo concipiuntur: atqui Deus tangi nequit &c.: ergo nec corporeis oculis intueri: ergo S. P. multa argumenta pro hac ſententia ſuppeditat.

Propositio III. An corpora reſurgentium futura ſint Spiritalia, alia quæſtio eſt, quam S. P. prudenter non definivit.

Prob. I. ex ipſo Auguſtino ep. 147., ubi expoſita eorum ſententia, qui *talem ſperant ſpiritalis corporis qualitatem, ut etiam ipſa, quæ caro fuerat, ſpiritus fiat*, ait: *Si ita eſt, quantum diſtat a ſuperiori opinione, & quam ſit tolerabilius, etiamſi verum non ſit, puto facillime judicari, quia conatus mentis utcumque ferendus eſt, volentis corpus convertere in ſpiritum, non in corpus Deum, ac per hoc corporei oculi nunquam Deum videbunt, quia cum videbitur, ſpiritus eum, non corpus videbit*.

Prob. II. ratione. Qui enim ait, corporeis oculis Deum eſſe viſibilem, facit Deum per localia ſpatia diviſibilem cum Antropomorphitis: qui vero putat corpus ex animali reſurgere ſpiritale, ut ſpiritum videat, nil impium de Deo ſentit, nec eum

(a) *Vide ep.* 148. (b) *Inquiſ.* 3. *Ferrandi*.

eum ſpatio coarctat: ergo hæc quæſtio longe diſtat a priori. Prudenter ergo S. P. quæſtionem hanc mere philoſophicam in ſuſpenſo reliquit, quæ licet falſa ſit, non facile exemplis, & ſcripturarum auctoritate convellitur. Prudenter enim ſe gerit, qui hæreſim impugnans, philoſophicas quæſtiones aut omittit, aut in adverſarios detorquet: atqui S. P. A., negans viſionem Dei per oculos corporis, Antropomorphitas impugnat, & contra eos detorquet quæſtionem philoſophicam, quam non definit; ſi enim opus eſt (ait S. P.) corporeos oculos fieri ſpiritales, ut Deum videant, jam Deus non eſt corporeus: ergo &c.

Dices. S. P. A. ea de re ſcribens ep. 197., & l. 22. de C. D. 29., ubique nutat: ergo &c. R. diſt. ant. Nutat de quæſtione philoſophica, conc.; de dogmatica, nego. Cum enim contra illum ep. 197. Epiſcopus quidam Audianus muſſitaſſet, de quo aliam habet ad Fortunatianum plenam humilitatis epiſtolam, ne Audianus opponeret eorum ſententiam, qui putant Deum videndum oculis corporis, neve alio diſputationem averteret, reſpondet S. P., ne in horum quidem ſententia ſequi, Deum eſſe corporeum. Hi enim talem ſperant corporum qualitatem, ut *quæ caro fuerat, ſpiritus fiat*. Spiritus ergo, ait S. P., Deum videbit, non corpus: ſicque premit adverſarios, tum in propria, tum in aliena ſententia. Diſputat etiam de hac quæſtione l. 22. de C. D. 29., nec ibi eam definit, non enim ei occurrerunt certa exempla, aut teſtimonia ſcripturarum; negat tamen, corporeos oculos elevari poſſe ad Dei viſionem, niſi in naturam ſpiritalem mutentur, ſemper in quæſtione dogmatica conſtans, nutans de philoſophica.

Propositio IV. Licet S. P. non definiat quæſtionem de corpore ſpiritali, oſtendit tamen ſibi non probari.

Prob. I. Ep. 147. hanc ſententiam tolerabiliorem appellat Audiana, ſed falſam: *Etiamſi*, ait, *verum non ſit*. Et c. 22. ait, per eam, aut tolli naturam corporis, aut duplicari ſpiritus eſſentiam; *Si & corpus ſpiritus erit, aut ſi unus erit ſpiritus, metuendum eſt, ne corpora ſint omnino peritura*. In libris autem de C. D. ait: *Aut ergo per illos oculos ſic videbitur Deus, ut aliquod habeant menti ſimile, quod impoſſibile eſt oſtendere, aut ita Deus nobis erit notus, ut videatur ſpiritu a ſingulis nobis, videatur in ſe ipſo, videatur per corpora in omni corpore, quocumque fuerint ſpiritalis corporis oculi acie perveniente directi*, ideſt in effectibus, in quibus cauſſa cognoſcitur, ut ait D. Th. qu. 12., & S. P. ibid.

Adde, Auguſtinum ſcripturarum loca, quæ Dei viſionem promittunt, non de oculis corporeis, ſed mentis, ubique (a) ac-

(a) *Ep.* 147. *n.* 37. *&* 39., *& l.* 22. *C. D.* 29.

accipere, unde ſic arguitur. S. P. A. cenſet ſententiam de corpore ſpiritali tolerabiliorem, ſed falſam, tollere naturam corporis, eſſe intellectu difficiliorem, nec uſurpandam in exponendis ſcripturis: oſtendit ergo ſibi non probari.

Dices, cur ergo ita eſt anceps? ℟. I. quia erat hæc plurium etiam catholicorum ſententia. II. quia nihil putandum eſt Deo impoſſibile. III. ut erudiret nos, quomodo de aliorum ſententia ſit judicandum; a qua æquitatis regula quam longe abierint Vaſqueſius, & Petavius ſupra laudati, facile ex dictis poteſt intelligi.

Ob. I. Sæpe Deus Abrahæ, Jacob, & Moyſi apparuit; & Job 19. 26. habetur: *In carne mea videbo Deum*: ergo &c. ℟. neg. conſ. Nam vel Deus, vel angelus in aſſumptis corporibus Patriarchis apparuit: aliquibus etiam ex privilegio ſine internuncio manifeſta, non imaginaria revelationem locutus eſt: quod hebraica phraſi dicitur *facie ad faciem*. An vero quidam Deum viderint oculo mentis, infra videbimus. Job autem appoſite ait, *in carne*, non *per carnem*, ut notat S. P., ad ſignificandum, etiam qui modo purgantur, quorum typus erat Job, reaſſumptis corporibus, Dei conſpectu fruituros. Poteſt etiam exponi ex Auguſtino de Deo incarnato, & humanitate Chriſti, aut de reſurrectione mortuorum. Subdit enim Job, *rurſus circumdabor pelle mea*, ideſt ſuſcitabor in hoc eodem corpore, & hiſce oculis aſpiciam in noviſſimo die Judicem univerſorum Chriſtum Deum.

Ob. II. Deus poteſt corporeum oculum movere localiter, ejuſque nervum opticum excitare: ergo poteſt videri. ℟. diſt. ant. Poteſt &c. non efficiendo aliquam imaginem ſui, conc.; efficiendo, & imprimendo ſpeciem, & imaginem, nego. Si enim Deus fibras oculi moveat, ea excitatione percipiet animus, eſſe aliquam moventem cauſſam, ſed hanc non cernet; ubi enim radiorum flexione pinguntur rerum imagines, nullam poteſt ibi inſpicere, niſi referentem corpora colorata (*a*).

Ob. III. Poteſt intellectus creatus objectum cernere increatum: ergo & corporeus oculus ſpiritale. ℟. neg. conſ. Intellectus enim percipere poteſt quodlibet intelligibile, quod poteſt uniri menti, eamque illuminare; Deus ergo, qui eſt *lux vera*, licet infinitus, uniri poteſt humanæ menti, eamque præſentia ſua illuſtrare. *Deo junctum eſt*, ait S. P., *quod intelligit Deum: intelligit autem rationalis anima Deum*: ergo &c. Contra per ſenſus poteſt quidem anima externa objecta corporea ſentire, quæ cum non ſint per ſe unita menti, ſed ſeparata, in

(a) *Vide Prop. I. c. I. ad 2.*

in imagine, aut ſpecie exhibentur, ad quam anima ſe convertens, advertit in affectione corporis ſui, cui eſt unita, quod non poterat lumine interiori percipere. Sed nequit Deus recedere ab anima, nec membrorum lineamentis finiri: ergo &c. *Corporis oculi*, ait S. P. ep. 148., *non poſſunt cernere niſi corpora, quæ ab eis aliquo loci intervallo ſeparata ſunt* (*a*).

Ob. IV. Aqua Baptiſmi gratiam cauſſat, & ignis corporeus ſpiritus torquet: ergo & oculus ſpiritum videt. ℞. diſt. ant. Cauſſat gratiam phyſice, neg.; moraliter, conc. ℞. II. neg. conſ. Oculus enim eſt cauſſa princeps, & vitalis, quæ virtute ſua operatur; aqua vero baptiſmi, & ignis inferni ſunt cauſſæ inſtrumentales, nec propria virtute operantur, ſed Dei omnipotentia, cujus ſunt inſtrumenta.

Ob. V. S. P. 22. C. D. 29. ait, quod oculi *longe alterius erunt potentiæ, ſi per eos videbitur incorporea natura*. Et infra: *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, ut videant & incorporalia*: ergo cenſet S. P. Deum oculis corporeis videri poſſe.

℞. diſt. ant. Cenſet abſolute, neg.; in hypotheſi quod corpus ſpiritus fiat, ſubdiſtinguo: Et eam hypotheſim probat, neg.; in ſuſpenſo relinquit, conc. (*b*). Nam quod ajunt aliqui, Aug. ibi quæſtionem dirimere, ut in 11. Retract. 41., id plane nihil eſt: iſthic enim quæ ſcripſit in lib. *De videndo Deo*, cenſet quidem, non retractat. De ſpiritali corpore in lib. de C. D. egiſſe fatetur; ſed hanc quæſtionem a prima diverſam, ait ſe explicaſſe, non definiſſe. Explicuit autem hinc inde diſputans acutiſſime: ergo ex lib. Retract. ſententia noſtra non evertitur, ſed firmatur. *De videndo Deo*, ait, *ſcripſi librum, ubi de ſpiritali corpore inquiſitionem diſtuli, utrum, vel quomodo Deus per corpus videatur; ſed eam poſtea quæſtionem in* 22. *C. D. ſatis explicavi* (1).

DIS-

(1) Cum ex dictis hucuſque ſatis conſtet, omnia fere theologorum momenta fuiſſe ab Auguſtino præmonſtrata, concludendum eſt S. P. ep. 147. & l. 22. C. D. 29. aliorum ſententias referre circa futura corpora beatorum, quæ aliquo ſenſu ſpiritalia futura ſcribit Apoſtolus I. Cor. 15. Ubi autem S. D. in propria ſententia loquitur, ſcholarum ſententiæ adhærere, eſt omnino exploratum.

(*a*) *Vide Prop. II.* (*b*) *Vide Prop. IV.*

DISSERTATIO II.

De actuali exiſtentia intuitivæ viſionis.

DE hoc argumento agemus hoc loco VIII. Capitibus. Ac I. quæremus, an aliqui in hac mortali vita Deum reapſe viderint intuitive? II. An ſaltem Elias, & Henoch? III. An viſio iſta ad extremum judicii diem ſit protrahenda? IV. An vero ad minimum tempus? V. Quid ea de re ſenſerint Ambroſius, Auguſtinus, & Bernardus? VI. Quid etiam Joannes XXII. P. M.? VII. De inæqualitate, VIII. Tandem de objecto intuitivæ viſionis ſermo erit.

CAPUT I.

An aliqui in hac mortali vita Deum viderint intuitive?

CONTENDUNT nonnulli, Moyſi, Paulo, aliiſque ſanctiſſimis viris in hac vita mortali Dei viſionem ex privilegio fuiſſe conceſſam. Alii autem negant. Libratis ergo utriuſque partis hinc inde momentis, videtur hæc quæſtio ambigua, & in utramque partem diſputabilis. Agitur enim de facto, cujus neque aperta ſunt ſcripturarum oracula, neque conſtans Patrum traditio. Utriuſque partis momenta ſuppeditabimus, liberam cuique dantes arenam, & quomodo in adverſarios irruere poſſit, aut eorum tela refellere.

PROPOSITIO I. Non deſunt momenta, quibus evinci poteſt, Moyſi, aliiſque ſanctiſſimis viris Dei viſionem fuiſſe conceſſam.

Prob. I. Scripturis de Moyſe. Num. 12. legitur: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum: at non talis ſervus meus Moyſes; ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata Dominum videt.* Exod. 33. *Loquebatur Dominus Moyſi facie ad faciem.* Et v. 18. *Oſtendam tibi omne bonum.* De Paulo 2. Cor. 12. habetur: *Raptus eſt in paradiſum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui*: ſed ex his verbis aperte innuitur manifeſtatio divinitatis, de qua Iſ. 64. *Oculus non vidit, quæ præparaſti diligentibus te*: ergo &c.

Prob. II. ex Patribus. Auguſtinus l. 11. de Gen. ad Lit. 27. hæc habet de Moyſe: *Concupierat enim videre Deum, non ſicut viderat in monte* &c., ſed *in ea ſubſtantia, qua Deus eſt, nulla aſſumpta corporea creatura.* Eadem habet ep. 147. Hilarius

rius item (*a*), Rupertus (*b*), Iſidorus Hiſp. (*c*), qui ſcribit, Iſaiam a Judæis occiſum, quod ſcripſerit: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium*; unde Hilarius ait, *Deum propheta vidit, & gloriam ejus uſque ad invidiam propheticæ dignitatis aſpexit*. Baſilius hom. 1. in Exam. de Moyſe ait: *Qui octogeſimum agens ætatis annum vidit Deum, ut erat homini videre poſſibile*. Ambroſius l. 2. c. 2. ait: *Hic itaque neque in ſpecie, neque per ænigma, ſed clara, atque perſpicua præſentiæ divinæ cognitione dignatus*.

Prob. III. ratione. Negari non poteſt hoc privilegium B. M. V., quæ creaturas omnes gratiarum donis antecellit, collatum fuiſſe, ut ſcribunt Rupertus, Albertus Magnus, D. Thomas de Villanova, aliiſque. De Moyſe vero, & Paulo ait S. Thomas 2. 2. qu. 117., congruenter manifeſtatam illis eſſe divinam eſſentiam: *Nam ſicut Moyſes fuit primus doctorum Judæorum, ſic Paulus primus doctor gentium*: ergo &c.

Propositio II. Non deſunt momenta, quibus ſuaderi poteſt, nemini in hac vita viſionem intuitivam fuiſſe conceſſam.

Prob. I. Scripturis. Exod. 33. Moyſi optanti divinam eſſentiam videre reſpondit Dominus: *Non videbit me homo, & vivet*; & v. ult. *Videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris*. Quibus verbis vel humanitas Chriſti, aut viſio imperfecta, aut Dei effectus ſignificantur. Nam Jo. 1. 18. habetur: *Deum nemo vidit unquam*. Et Tim. 6. *Quem nullus hominum vidit*. Quæ verba a Joanne, & Paulo ſcripta ſunt poſt ep. 2. ad Cor., ubi Apoſtolus narrat raptum ſuum.

Prob. II. ex Patribus. Miſſis enim Irenæo, Origene, aliiſque de Millenariorum errore ſuſpectis, Nazianzenus (*d*), S. Leo (*e*), Gregorius Magnus (*f*), aliique (*g*) (imo S. P. A. ſenior factus) huic ſententiæ acceſſere. Nam Tr. 3. in Jo. ait: *Quid vidit Moyſes? Vidit nubem, vidit angelum, vidit ignem, omnis illa creatura eſt. Typum Domini gerebat, non præſentiam exhibebat*. L. 2. de Trin. 16. *Cum demonſtretur nec deſideranti hoc fuiſſe conceſſum, quis audeat dicere, per ſimiles formas, non creaturam, ſed quod Deus eſt, oculis apparuiſſe mortalium* (*h*)? Ex quibus conſtat, ait Sylvius, Auguſtinum non judicaſſe Moyſen & Paulum vidiſſe Deum.

Prob.

(a) *1. Trin. 2.* (b) *L. 3. de Vict. Verbi Dei.*
(c) *De vita & mort. SS.* (d) *Or. 34.*
(e) *Serm. de Transfigur.* (f) *L. 18. Moral.*
(g) *Apud Petav. l. 7. c. 12., & Sylv. q. 12. art. 11.*
(h) *Vide l. 3. contra Maxim. 12., q. 154. in Exod., Lib. 4. de Symb. 3.*

Digitized by Google

Prob. III. ex conjecturis. Nam in Dei viſione beatitudo ſita eſt, quæ neque amitti poteſt, neque a Deo ſubtrahi ſine culpa: ergo Moyſes, & Paulus fuiſſent in hac vita beati, nec potuiſſent a beatitudine excidere. II. Fuiſſent viatores, nec per fidem ambulaſſent; hæc enim tollitur revelatione eorum, quæ creduntur: ergo hæc ſententia Scripturis, Patribus, & rationi nititur.

Utriuſque partis momenta hucuſque retulimus: nunc qua via ſingula dilui poſſint in oppoſita ſententia aperiemus. Itaque ſcripturarum momenta, quibus innititur I. ſententia, & præcipue illud Num. 12., exponi debent de ſummo inter Moyſen, aliosque prophetas diſcrimine; illis enim per ſomnia, & obſcure Dominus locutus eſt; Moyſi vero familiariter, abſque internuncio, & manifeſta legis, rituumque ſignificatione: idque nec per momenta, ut Abrahæ &c. ſed ſæpe, & ſumma conſuetudine. Si dicas, Moyſen vidiſſe Dominum ſecum loquentem, reſpondetur illud fuiſſe angelum, non Deum ex Act. 7. Unde S. P. Tr. 3. in Jo. *Moyſes*, ait, *vidit nubem*, *vidit angelum* &c. Ita etiam explicatur locus Exod. 33. Ubi nota, quod comminante Domino, ſe non ultra aſcenſurum ad populum duræ cervicis, ait Moyſes: *Præcipis, ut educam populum, & non indicas, quem miſſurus es mecum; ſi ergo inveni gratiam, oſtende mihi faciem tuam*, ideſt, ſis, quæſo, ut fuiſti hactenus, dux itineris noſtri &c., quæ lectio obvia eſt, & cohæret hebraicæ, quæ habet, *Oſtende mihi viam tuam*. Petiit quidem Moyſes (audita promiſſione Domini, qui ait, *Facies mea præcedet te*) viſionem beatificam, dicens: *Oſtende mihi gloriam tuam*: ſed reſpondit Dominus: *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & vivet*: ergo denegata eſt viſio illa. Paulus vero non ait, ſe vidiſſe Deum, ſed audiviſſe *arcana verba*, *quæ* &c. Viſio enim Dei, utpote vivida & clara, omnem a ſe dubitationem, atque ignorantiam removiſſet, nec ita ancipitem reliquiſſet, ut neſciret, *an in corpore*, an *extra corpus* eſſet. Reapſe poſt hunc raptum ad Timotheum ſcribit, *Deum nemo vidit unquam*: ſed hoc falſum eſſet, ſi ipſe vidiſſet: ergo &c.

Ad Patres R., non opus eſſe in quæſtione adiaphora omnium Patrum conſenſu. Ceterum Auguſtini mens non ex lib. de Gen. ad lit. haurienda eſt, *ubi plura quæſita, quam inventa eſſe*, ait S. P. 11. Retr. 24., ſed in ſuis poſtremis operibus ſupra laudatis, in quibus ſatis conſtat, ait Sylvius, eum a priori receſſiſſe ſententia. Poteſt etiam intelligi S. D. de vividiori, & ſublimiori contemplatione, non de plena, & intuitiva viſione. Quod ajunt de Iſaia, verum eſt: ſed Judæi ex verbis Iſaiæ ſupra laudatis anſam arripuerunt, ut de eo vindi-

ctam

ctam ſumerent, qui eos principes appellaverat Sodomorum, ut ſcribit citato loco Iſidorus. Conſtat enim, c. 6. narrari ab Iſaia viſionem per extaſim, quam habuit in templo, ubi judicium de rege, & populo vaticinatur; Ambroſius autem l. 5. de fide ait, oppoſitum evinci ex ſcripturis. Vel ergo dubius fuit, vel exponendus eſt, ut Auguſtinus. Baſilio, quem fruſtra ad ſe trahit Eſtius (*a*), opponimus Nazianzenum, Hieronymum, Cyrillum (*b*) &c.

Conjecturis productis ℞., convenientius fuiſſe, ut nemo ante Chriſtum viſione Dei frueretur, neve ullus in via eſſet ſimul viator, & comprehenſor, nec beatitudo ad momentum, ſed perpetuo impartiretur. Excipe tamen B. V. Mariam, cui plus contulit gratiarum Deus, quam ulli mortalium: licet id etiam, ſalva fide, & pietate, negari poſſit.

Ad momenta vero negativæ ſententiæ ℞., locum Exod. 33. id unum probare, nempe denegatam ibidem Moyſi viſionem beatificam: ſed eam poſtea conceſſam eſſe, evincitur ex 12. Num., ubi non ſolum Dei familiaritas, & arcanorum manifeſtatio innuitur iis verbis: *Ore ad os loquor ei;* ſed etiam gloriæ participatio ex ſequentibus: *& palam, & non per ænigma Dominum videt*, quod 70. reddunt καὶ τὴν δόξαν Κυρίου εἶδε, *gloriam Domini vidit*. Ubi Hebræus utitur nomine tetragammaton, ut innuat, non angelum ibi viſum, ſed verum Deum. Actor. 7., & Hebr. 2. per manus angelorum legem datam eſſe conſtat, non ſolos angelos Moyſi apparuiſſe. Nam Deuter. 33. habetur: *Dominus de Sinai venit, & cum eo ſanctorum millia*, ideſt cum angelorum exercitu. Ex Hilario etiam 1. Trin. 3. *Angelus Dei Deus eſt*. Angelus enim qui Act. 7. in rubo apparuit, Exod. 3. ait: *Ego ſum Deus Abraham* &c.

Quod vero dicitur (*c*): *Non videbit me homo &c.*, explicat S. P. (*d*), *Nemo videbit me vita iſta, niſi quodammodo moriatur, ſive exiens e corpore, ſive alienatus a ſenſibus, ut neſciat, an in corpore, an extra ſit*. Locus Jo. 1., & 1. Tim. 6. de viſione comprehenſiva, quam habet Filius Dei, accipi debet. Alias nec angeli Deum viderent: Nec obſtat in generalibus ſententiis quoſdam excipi ex privilegio, ut B. V. ab ea, quæ extat Rom. 5., *Omnes in Adam peccaverunt*.

Ad Patres ℞., eos non convenire in quæſtione adiaphora. Nazianzenus, & Græci Patres, nec non Ambroſius, de viſione

---

(a) *In 2. diſt. 8. §. 10.* (b) *Apud Sylvium, Petavium, Eſtium, Smiſingium, & l'Herminier.* (c) *Exod. 33.* (d) *L. 12. de Gen. ad lit. 27.*

ne comprehenſiva ſunt exponendi; agunt enim contra Eunomianos. Alii generice, & cum exceptione loquuntur, ac Moyſi quidem breves, & ephimeras viſiones tribuunt, non ſingularem illam, & permanentem, de qua Num. 12. Ita ſibi conſtat ubique Auguſtinus. Moyſes enim vidit angelum in rubo, ſed vidit etiam gloriam Domini in Sina.

Ad I. Sylvii rationem ℞., inamiſſibilem eſſe beatitudinem ſanctis collatam poſt mortem, & *permanenter*, ut merces, & corona; non quæ datur *tranſeunter*, velut ſpecimen futuræ gloriæ. Neque ejus ſubtractio pœna eſt, cum non ſit corona juſtitiæ, ſed quaſi raptus præteriens. Ad II. ℞., habitum non deſtrui, niſi contrario habitu: ſed actus viſionis eſt momentaneus: ergo non tollit habitum fidei ſtabilem, & permanentem (1).

CAPUT II.

An Elias, & Henoch actuali fruantur Dei viſione?

ELIAM & Henochum adhuc vivere, & contra Antichriſtum in fine mundi venturos, tenet, inquit Rabanus (*a*), fides Chriſtianorum. Quæritur ergo an ii ſaltem Dei viſione fruantur.

PROPOSITIO. Henoch, & Elias probabilius Dei viſione, niſi forte momentanea, non fruuntur.

Prob. Eliam, & Henoch nondum vita functos eſſe, tenent veteres Rabbini (*b*), & traditiò eſt diſcipulorum Domini ex Ire-

(1) Moyſi, ac Paulo, ſaltem *tranſeunter*, Dei viſionem fuiſſe conceſſam ſatis liquet ex Auguſtino, qui ep. 112. ſcribit, Moyſem vidiſſe Deum ea contemplatione, *qua concupierat videre Deum ſicuti eſt. Quæ contemplatio, cunctis filiis in fine repromittitur*. Sed hæc eſt ipſa Dei viſio intuitiva: ergo &c. Ubi nota, S. D. non dubitanter, aut inquirendo, ſed definite loqui, & ex propria ſententia: quæ itaque ab adverſariis opponuntur ex Auguſtino ea vel de ænigmatica, vel de viſione Dei per oculos corporis accipi debent. Idem de Paulo judicium eſto. *Cur enim non credamus*, ait S. P. 12. de Gen. ad lit. 28., *quod tanto Apoſtolo voluerit Deus manifeſtare vitam, in qua poſt hanc vitam vivendum eſt in æternum?* Sed hæc eſt viſio beatifica; ergo &c.

(a) *Lib. de Antichr.*
(b) *Ex R. David in 2. Reg.*

Irenæo (*a*), quam ſequuntur Gregorius Magnus (*b*), Auguſtinus (*c*), aliique tam multi, ut Aretas (*d*) aſſerat, id credi a tota Eccleſia. Videtur etiam id evinci ex Apoc. 11. 3. *Dabo duobus teſtibus meis* &c. quem locum de Elia, & Henoch exponunt interpretes: atqui permanens beatitudo non datur, niſi poſt mortem: ergo &c.

Ob. I. Eccli. 44. habetur: *Henoch placuit Deo, & translatus eſt in paradiſum*; & 4. Reg. *Aſcendit Elias per turbinem in cælum*, ideſt in paradiſum ſanctorum, & cælum empyreum, ut interpretatur Calmetus (*e*): ergo &c.

℞. neg. conſ. Paradiſus enim eſt locus quilibet, ubi feliciter vivitur; ſicut cælum eſt ſuperior aeris pars: unde *volucres cæli*, Pſ. 8. & Luc. 8.: *Hodie mecum eris in paradiſo*, ait Chriſtus latroni, nondum reſeratis cæli januis. Græca, & Hebraica lectio non habet *in paradiſum*. Adjecit Arabs interpres, & retinuit Vulgata, eo quod Henoch ab ærumnis hujus vitæ fuerit ſublatus. Si enim de patria ſanctorum ea loca exponantur, Chriſtus non omnium primus in cælum aſcendit: ergo &c.

Dices. Athanaſius ſerm. de Aſſumpt. Domini ait: *Henochum immortalitatis terminos accepiſſe*. Tertullianus de reſ. car. c. 58. ait: *De orbe translati, & jam æternitatis candidati*. Hieronymus ep. ad Pamm. *Nondum mortui, & paradiſi jam coloni*. Bernardus ſer. 6. de Aſcenſ. *Soli jam Deo vivunt, ſoli vacant intelligendo, diligendo, fruendo*. Avitus l. 4. Carm. 6. canit:

Quamquam, qua Noe proavus conſcenderat Henoch,
Elias curſu poſt tempora longa ſecutus,
Scribitur ignitis ſcandens penetraſſe quadrigis.

℞. has Patrum phraſes id unum evincere, nempe Eliam, & Henoch a mortalitatis contagione Dei providentia ſervari, & tali gratia confirmatos eſſe, ut nulla terrena cupiditate premantur. Nam omnes occaſiones ablatæ ſunt, quæ eorum intellectum impediant, vel affectum, ut ait Bernardus loco citato; Deo ergo fruuntur, ut animæ viatorum, qui Deum ſpecialiter diligentes, angelicis dignantur conſpectibus, nec dæmonum tentationibus, nec ſenſuum pulſantur illecebris; aliquando etiam divina apparitione recreari veriſimile eſt. Si autem cum Hieronymo velis, illos in cælum aſcendiſſe cum Chriſto, quod tamen negat cum aliis Patribus Auguſtinus, nullus erit diſputationi locus.

(a) *Lib. 5. adverſus Hæreſ.* (b) *Hom. 29.*
(c) *Lib. 1. de pecc. mer. & remiſſ. c. 3. & lib. 6. c. Jul.*
(d) *Apud Eſt. in c. 44. Eccli.* (e) *Diſſ. de Patr. Henoch.*

Inſt. Paradiſus, ad quem Henoch translatus eſt, non eſt ille, quem Adamo plantavit Dominus; hunc enim aquis diluvii periiſſe valde probabile eſt: ergo eſt paradiſus Sanctorum, ubi Deo fruimur.

℟. Henoch, & Eliam ad ignotam terræ regionem fuiſſe aſportatos, ubi quiete viventes expectant mundi interitum, ut & ipſi, ſoluto naturæ debito, reſurgant. An vero ſit hortus Eden, vel aliùs quilibet locus, noſtrum non eſt divinare. Ceterum nullus veterum, ait Bellarminus (*a*), tradidit, quod paradiſus terreſtris perierit; nec eſt improbabile adhuc extare, ibique mundi finem præſtolari ſanctos illos patriarchas, ut ſcribit S. P. A., qui de loco quidem alicubi, de vita mortali autem nuſquam dubitat. Nam lib. de pecc. orig. 23. inter conjecturas ſtatuit, *Cum quæritur, ubi ſit nunc Elias, & Henoch, quos tamen non dubitamus, in quibus nati ſunt, corporibus vivere*: ergo &c.

Ob. II. Elias, & Henoch non ſunt viatores, alias in dies eorum meritum augeretur, ſicque omnium Sanctorum, & etiam B. V. M. ſanctitatem excederent: ergo ſunt in patria.

℟. non unam eſſe ea de re theologorum ſententiam. Negant mereri Vaſquez (*b*), Suarez (*c*), Pererius (*d*), Eſtius (*e*), qui ajunt, illos quidem confirmatos in gratia, eſſe tamen extra hominum conſortium, nec refici ſacramentis, nec plus mereri, quam ſanctos Patres in limbo, ut ait Eſtius, aut in purgatorio defuncti, ut ſcribit Vaſqueſius. Status enim officit, ne mereantur, non gratiæ defectus. Affirmant Abulenſis, de la Haje, aliique (*f*). Nec tamen ſequitur, eos plus mereri, quam B. V. M. Non enim ex diutina tantum exercitatione virtutum meritum comparatur, ſed ex caritate, qua ſane majorem nemo habiturus eſt B. V. M.: neque in iis tollitur ratio meriti, ex quo extra communem vivendi ordinem exiſtant; ut Catharinæ Senenſi, aliiſque contigit, qui longo temporis ſpatio in extaſim rapti, amplioribus meritis ſunt cumulati. Quod ſane de animabus corpore ſolutis dici nequit; cum enim non ſint amplius in via, dare pœnas utique poſſunt per ignem, mereri autem, vel demereri, omnino non poſſunt.

Ob. III. Carmelitæ Romanorum Pontificum auctoritate feſtum celebrant ſanctorum Eliæ, & Henoch. Et Eccleſia in exitu animarum illas commendat per eorum merita: ergo &c.

℟. neg.

(a) *L. de gratia primi hominis c.* 14.
(b) *L.* 2. *Diſp.* 206. (c) *T.* 2. *in* 3. *p. diſp.* 55.
(d) *Tom.* 1. *in Gen. l.* 7. *c.* 5. *q.* 5. (e) *In cap.* 4. *Geneſ.*
(f) *Apud Sylveiram opuſc.* 3. *reſ.* 1.

℞. neg. conſ. Invocantur enim religioſo cultu, quia confirmati ſunt in gratia, & creduntur amici Dei, quia eorum virtus conſtat Eccleſiæ judicio, quæ ſane aliis viatoribus non conveniunt: iis proinde caritatis officium exhibendum eſt, non apotheoſis triumphus. Eſt tamen inter hos, alioſque Sanctos diſcrimen aliquod; nam & iis reſervatur magni gloria certaminis, & forte in particulari ſaltem preces noſtras ignorant, ut Eſtio viſum eſt.

CAPUT III.

An Sanctorum animabus poſt judicii diem clara Dei viſio ſit differenda?

NOT. I. erraſſe in hac parte I. Cerinthum hæreticum, II. Papiam Hieropolitanum Epiſcopum, III. aliquos etiam Patres priorum ſæculorum, ut Irenæus, Juſtinus, Nepos, Lactantius, aliique. Cerinthus circa ann. Chriſti 80. inter alios errores docuit, poſt reſurrectionem futurum in terris Chriſti regnum apud inſtauratam Jeroſolymam, juſtis inter carnales voluptates verſantibus. Quod cum narrent Cajus (*a*), Dionyſius Alexandrinus, aliique, conſtat Cerinthum Chiliaſtis ortum dediſſe.

Not. II. circa an. 116. Papiam vixiſſe, quem Irenæus auditorem Joannis appellat, & Polycarpi ſodalem. *Perexigui judicii hominem* eum vocat Euſebius l. 3. c. 39. Qua de re ejus elogium, quod, c. 36. ejuſdem hiſtoriæ, vir diſertiſſimus, & eruditiſſimus dicitur, cum deſit in vetuſtiſſimis MSS., adſcititium, & ſpurium cum doctiſſimo Valeſio dicendum eſt. A Cerintho autem in eo differt Papias, quod ille carnales, hic vero ſpiritales delicias in Chriſti regnum invexit.

Not. III. Patres tertio loco laudati, licet expreſſe non meminerint regni mille annorum, cenſent tamen ad extremum judicii diem differri beatitudinem animarum. Quod etiam docuit ſæcul. V. Vigilantius, & in Florentina Synodo Græcorum nonnulli, nec non Calvinus, & Lutherus: contra quos ſit

Prop. I. Mille annorum regnum a Cerintho, & Papia excogitatum, futile eſt, & anile figmentum.

Prob. I. Scripturis. Matt. 22. habetur: *In reſurrectione neque*

(a) *Apud Euſeb. lib. 3. H. E. c. 28.*

quæ nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut angeli Dei; neque enim ultra mori poterunt: ergo ſunt inutiles nuptiæ, & connubia, quæ humani generis conſervationi deſerviunt. II. Rom. 14. 17. *Non eſt regnum Dei eſca, & potus*, in quibus, ut Apoſtolus ait, *non eſt pax, neque gaudium in Spiritu ſancto*. Quæ duo loca urgent Cerinthum: Papiam vero quod ſequitur I. Theſſ. 4. *Nos, qui vivimus, rapiemur obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*. Ubi non mille annorum, ſed ſempiternum Chriſti regnum poſt Chriſti deſcenſum repromittitur, juxta illud Luc. 1. 33. *Regni ejus non erit finis*. Quæ verba Synodus Conſtantinopolitana ſymbolo inſeruit contra Apollinariſtas Millenariis addictos: ergo jure Millenariorum hæreſis, ut ſcripturis contraria, in Concilio Romano an. 373. a Damaſo proſcripta eſt.

Prob. II. ex Patribus. Auctor libri de cæleſti Hierarchia, & Hieronymus ep. ad Hedibiam, eam *fabulam* vocant. Origenes (*a*) ſcribit, exortam eſſe ex intellectis judaico ſenſu ſcripturis. S. Ephrem (*b*) ſtultam appellat inſaniam. Cajus loco citato narrat, *Cerinthum, qui portenta finxerat, veluti ab angelis ſibi oſtenſa, intromiſiſſe hanc doctrinam, poſt reſurrectionem regnum Chriſti in terris futurum, & in nuptialibus feſtis mille annorum ſpatium tranſactum iri*. Euſebius ibid. hujus opinionis auctorem facit Nepotem quemdam Ægypti Epiſcopum, qui *neſcio quod mille annorum ſpatium corporalibus refertum deliciis in hac terra fore affirmabat. Hunc ergo Dionyſius in libris de promiſſ. acriter impugnat. Quæ opinio*, ait S. P. 20. C. D. 7., *eſſet utcumque tolerabilis, ſi ſpiritales deliciæ affuturæ ſanctis crederentur; nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando*. Nunc autem Eccleſiæ judicio hæc Papiæ, aliorumque opinio proſcripta eſt.

Prob. III. ratione. I. Abſurdum eſt, poſt expletas Moſaicæ legis figuras, & Danielis de perpetua abominatione prophetiam, expectare inſtaurationem Jeruſalem, templi, & ſacrificiorum, & a legis ſervitute liberatos rurſus legalium vetuſtati ſubjicere: ergo &c. II. *Nullo modo poſſunt, niſi a carnalibus credi*, ait S. P. ibidem, in Chriſti regno ciborum luxus, gulæ, ac ventris ingluvies: ergo &c. III. Spiritales deliciæ in terreno Chriſti regno nullæ ſunt, quidquid Papias, aliique ſomniaverint; ibi enim Sancti inebriabuntur ab ubertate domus Dei: cujus viſio unica erit, & vera voluptas; nam *apud eum eſt fons*

(a) *Lib. 2. de Princ. c. 11. & Prol. in Cant.*
(b) *Opuſc. 3.*

fons vitæ, & in lumine ejus videbimus lumen (*a*): ergo &c.

Ob. I. Chriſtus Matt. 19. ait: *Centuplum accipiet* &c.: ergo, præter vitam æternam, Sanctis reddendum eſt centuplum divitiarum, voluptatum, &c. quæ pro Chriſto dimiſerunt.

℞. neg. conſ. Senſus enim eſt, ait Hieronymus l. 3. in Matt. c. 19. *Spiritalia recipiet, quæ merito ſui ita erunt, quaſi ſi parvo numero centenarius comparetur*; nempe ſuperabundantia gaudii in tribulationibus, affluentia bonorum in paupertate ſpiritus, ut exponunt Origenes, Theophylactus, aliique. Et ſanctus Pater epiſt. 89. ad Hilarium exponit *centuplum in hoc ſæculo*, per illud 2. Cor. 6. *Nihil habentes, & omnia poſſidentes*. Cum ergo centuplum in hac vita reddatur, &, ut Marcus ait, *in tempore hoc* (*b*), non deſignatur ibi regnum Chiliaſtarum.

Ob. II. Matt. 2. 6. habetur: *Beati, qui eſuriunt* &c., *quoniam ſaturabuntur*: ergo cibus repromittitur.

℞. diſt. conſ. Spiritalis, conc.; corporalis, nego; talis enim ibi ſatietas repromittitur, qualis eſt fames ac ſitis. Deinde fames ibidem figurate vehementem appetitum ſignificat; ſaturitas vero plenum gaudium animarum. Hinc Pſ. 16. legitur, *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*.

Ob. III. Luc. 22. *Ego diſpono vobis regnum, ut edatis, & bibatis*: ergo &c. ℞. neg. conſ. Nam edere, & bibere metaphorice uſurpatur pro frui, atque oblectari; his enim verbis felicitas populari ſenſu apud Judæos deſignabatur, ut Prov. 9. *Comedite panem meum, & bibite vinum* &c. Iſ. 65.: *Servi mei comedent, & bibent*. Quidam exponunt hunc locum de menſa Eucharistica, quæ in *regno Dei*, quod eſt Eccleſia, miniſtratur. Adde his figuris deſcribi apoſtolicam dignitatem in menſæ conſortio, & poteſtatem in judicando; dicitur enim, ut *edatis, & ſedeatis ſuper thronum*.

Ob. IV. Matth. 26. 29. ait Chriſtus: *Non bibam amodo de hoc genimine uſque in diem, cum illud bibam novum vobiſcum in regno patris mei*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Vinum enim metaphorice lætitiam ſignificat, & caritatem, ut 2. Cant. 4. & Zach. 9. 17. Nec aptior Chriſto proferri potuit analogia. *Vinea* enim Eccleſia dicitur (*c*), Chriſtus *botrus* (*d*), & *vitis* (*e*), Pater *agricola* (*f*), fideles *palmites* (*g*). Cohærent ergo ſcripturæ, ſi vinum ſpiritaliter accipiatur, ideoque novum dicitur, ideſt præſtantius, quam vi-

 num

(a) *Pſ. 35. 9. & 10.* (b) *Græce ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ.*
(c) *Iſaiæ 5. Jerem. 2. & Matth. 21.* (d) *Cant. 13.* (e) *Jo. 3.*
(f) *Ibidem.* (g) *Gal. 4.*

num commune. Quo ſenſu Sanctorum patria *nova Jeruſalem* dicitur, non terrena, ſed quæ *ſurſum eſt Jeruſalem*. Alii exponunt de Chriſti epulis poſt reſurrectionem, de quibus Petrus Act. 10.: *Manducavimus, & bibimus cum illo*. Quo ſenſu regnum Patris Eccleſia eſt. Novum vero dicitur, quia novum eſt & inauditum, Chriſtum incorruptibili corpore fuiſſe epulatum.

Ob. V. Apoc. 20. 2. habetur: *Apprehendit draconem, & ligavit eum per annos mille;* & v. 3. *Miſit eum in abyſſum, donec conſumentur mille anni*: ubi prædicitur Antichriſti perſecutio, & v. 4. Judicium; habetur enim, *Et vidi ſedes*, & poſt judicium regnum mille annorum: *Et regnaverunt cum Chriſto mille annis*: ergo poſt judicium futurum eſt regnum mille annorum. II. Prædicitur ibidem duplex reſurrectio v. 5. *Ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſumentur mille anni; hæc eſt reſurrectio prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt ſacerdotes Dei, & regnabunt cum illo mille annis*: ergo poſt reſurrectionem erit regnum juſtorum mille annorum. Secunda reſurrectio prædicitur v. 13. *Et mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, & judicatum eſt de ſingulis* &c.; poſt hæc mors ſecunda, & impiorum ſupplicium. III. Regnum mille annorum, de quo c. 20. 6., non ſignificat cæleſtem gloriam: ergo &c. Prob. ant. Hæc enim poſt damnationem reproborum futura eſt; illud vero multo ante, ut habetur cap. ſequenti: ergo &c.

℞. ad I. neg. conſ. Nam v. 4. non deſcribitur judicium faciendum poſt reſurrectionem ſanctorum Martyrum, cum nulla ſit ibi memorata reſurrectio, & *omnes manifeſtari oporteat ante tribunal Chriſti* (*a*). Ad II. diſt. ant.: & nomine reſurrectionis primæ innuitur reſurrectio corporum, neg.; animæ beatitudo, conc. Nam præſens animarum gloria reſurrectio prima appellatur. Sicut enim duplex mors, ita duplex eſt reſurrectio. Prima eſt ſeparatio animæ a corpore: ſecunda eſt in ignem damnatio. Sic etiam prima reſurrectio eſt animæ beatitudo (*b*); ſecunda eſt, dum corpora reſurgent in noviſſimo die. Sed quia vita æterna non gaudent animæ impiorum, ideo dicitur: *Cæteri mortuorum non vixerunt &c. Hoc eſt reſurrectio prima*. Ad III. neg. ant. Ad prob. diſt. ant. Sancti poſt reſurrectionem conſecuturi ſunt gloriam conſumatam & plenam duplici ſtola induendi, & beatitudine animæ & corporis cumulandi (cum ſola anima nunc Deo fruantur) conc.; ſecus, neg. Ad IV. diſt. ant. Dicuntur ſacerdotes legis Moſaicæ, neg.; Dei & Chriſti, id eſt prædeſtinati, conc. Legitur enim Apoc. 1. *Fecit nos regnum & ſacerdotes Deo, & Patri ſuo* (*c*). Grotius

(a) *Matt.* 25. & 2. *Cor.* 5. (b) *Hebr.* 11. 35., & *Dan.* 12. 2.
(c) *Vide auctorem hunc locum fuſius exponentem.*

tius hunc locum ingenioſe exponit. Ait enim, Sanctos regnare cum Chriſto per honores iis ab Eccleſiis exhibitos, præſertim Conſtantini M. ævo, reſtituta Eccleſiæ pace circa ann. 311. Mille annis poſt Mahumetis impietas ab Ottomanis in Aſiam, & Græciam invecta eſt, unde mala innumera Eccleſiæ evenere; ideo dicitur, conſumatis m. annis, ſolvendum Satanam, & ſeducturum gentes Gog, & Magog, ideſt Aſiam, & Syriam, ubi primitus Ottomani dominati ſunt, & ubi erant 7. Eccleſiæ, quibus ſcripta eſt Apocalypſis. Ita regnum SS. Martyrum vere annis mille perduravit. Vide Grotium Comment. in Apoc. (1)

CAPUT IV.

An ſaltem ad minimum tempus animabus Sanctorum Dei viſio ſit differenda?

A Millenariorum errore quam longe abeſt quorundam PP. opinio qui animabus juſtis Dei viſionem ad tempus differri putabant. De qua ſit

Propositio. Animabus plene purgatis neque ad minimum tempus differtur Dei viſio.

Prob. I. Scripturis. Pſ. 126. habetur: *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini*: atqui ſomnus pro morte

H 4 ſæpe

(1) Opponi poteſt hoc loco Ezechielis vaticinium c. 40., ubi nedum prædicitur templi reædificatio; ſed ejus etiam traditur accurata deſcriptio, quæ, cum nec primo, nec ſecundo templo (quibus longe præſtat) aptari queat, de ſolo templo in regno Chiliaſtarum excitando accipi debet; cujus ſancti erunt *ſacerdotes*. Reſpondetur, tamen, deſcriptionem Ezech. 40. utrique templo percommode aptari poſſe. Primo quidem a Salomone extructo, ut ex illius deſcriptione Judæi, zelo divini honoris ſuccenſi, aliud ſimile excitarent. Nec obſtat multo ampliorem eſſe deſcriptionem templi Ezech. 40., quam quæ de primo templo extat lib. 3. Regum; conſtat enim ſucceſſores Salomonis ejus templum multo amplius progreſſu temporis reddidiſſe. Convenit etiam Ezechielis deſcriptio ſecundo templo a Zorobabele reædificato, quod quidem longe auguſtius, & glorioſius fuit primo ob Meſſiæ præſentiam, *qui domum iſtam gloria* adimplevit. Hoc vero templum licet mole anguſtius priore, quod altius erat ſecundo cubitis 60., ab Herode Aſcalonita auctum, *jactiſque aliis fundamentis, ad altitudinem cubitorum* 120. (quæ menſura plane congruit cum Ezechielis deſcriptione ſup. laudata) evectum fuit.

ſæpe uſurpatur, ut Pſ. 3.: ergo &c. Eccli. 11. 28. habetur: *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere unicuique ſecundum vias ſuas*. II. Cor. I. *Si terreſtris domus* (corpus nempe) *diſſolvatur, habemus domum æternam in cælis*. Et v. 8. *Voluntatem habemus peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum*. Philip. I. *Deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*: ubi græce habetur ἀναλῦσαι, *redire*, nempe *ad Deum, qui dedit illum* (*a*). Act. 7. Stephanus *vidit gloriam Dei*; addit Eccleſia, *vidit, & introivit*. Apocal. 7. 9. Sancti dicuntur ſtantes *ante thronum Dei, & in conſpectu agni* (*b*). Cap. 14. *Opera illorum ſequuntur illos* (*c*). Addunt alii verba Luc. 23., *Hodie mecum eris in paradiſo*; ſed ea ſatis ambigua cenſent Petavius (*d*), & Juenin (*e*). Nos medium iter incedimus, & cum Petavio dicimus, incertum eſſe, quo loco latronis anima recepta ſit; eam tamen ex tunc fuiſſe beatam, & regni participem, quod expetierat dicens, *memento &c.* Cum enim Deus ubique ſit, ibi eſt paradiſus, ubi ſe Deus videndum, & guſtandum præbet (*f*). Ex quibus ſic arguitur: Statim ac dormiunt juſti, & eorum corporea domus diſſolvitur, fiunt Domino præſentes, redeunt ad creatorem, aperiuntur iis cæli, & ingrediuntur, ibique mercedem recipiunt: ergo nec ad minimum tempus iis differtur viſio intuitiva.

Prob. II. ex PP. I. Eccleſiæ ſæculo Hermas l. 3. Paſt., quem librum uti canonicum aliqui laudarunt, docet, omnes, qui pie obeunt, pœnitentibus exceptis, jam in cælo coronari (*g*). Clemens ep. ad Corinth., quam genuinam agnoſcit Clericus (*h*), de Petro ait: *Martyr effectus, diſceſſit ad debitum gloriæ locum*. Ignatius in Epiſtolis a Voſſio editis, quas eruditi omnes contra Dallæum ut germanas defendunt, ep. ad Rom. ait: *Sinite me ferarum eſcam fieri, per quas licet Deum adipiſci*.

II. Sæculo, præter Papiam (*i*), & Juſtinum, qui dubius fuit, diſerte veritatem catholicam tradidere Polycarpus ep. ad Philipp.; & Eccleſia Smyrnenſis (*l*) de eo canit: *Devicto injuſto præſide, immortalitatis corona recepta, cum omnibus juſtis exultans Deum glorificat*. Athenagoras in Apol. *Perſuaſi ſumus, nos hanc mortali vita defunctos, meliorem eſſe victuros, ut apud Deum, & cum ipſo ſimus*. In Actis vetuſtiſſimis S. Symphoroſæ (*m*) hæc

ipſa

(a) *Eccli.* 12. 7.
(b) *Græce* ἐπὶ *cum genitivo, quod eſt* ſupra, ſeu prope & juxta; *ergo non procul*. (c) *Ubi Vulgata habet* amodo, *Græca habet* ἀπάρτι. Jam, nunc.
(d) *L.* 7. 14. (e) *Diſſ.* 4. *a.* 2.
(f) *Vide Bellar. l.* 1. *de Beat. SS. c.* 3. *Janſen. & Maldon. in* 23. *Lxc.*
(g) *Vide Tom.* 1. *PP. Apoſtol. Cotelerii.* (h) *Ad ann.* 69.
(i) *De hoc vide Cap. præc.* (l) *Ap. Euſ. l.* 4. *H. E.* 15.
(m) *Ap. Ruinart. p.* 20.

ipſa habet de viro, ac fratre: *Paſſi mortem pro nomine Chriſti nunc cum æterno Rege vita æterna fruuntur*. Lucius Martyr Urbicio gratias agit, quod malis ſibi illatis, *ad optimum Patrem eſſet migraturus*. Juſtinus, licet oppoſitum ſenſerit, fatetur tamen, contra ſe ſtare multos, *qui puræ piæque Chriſtianorum ſunt ſententiæ*. Ubi contra omnium exemplarium fidem recentiores Chiliaſtæ negantem particulam intrudunt, quam non patitur ſenſus verborum Juſtini, qui quidem, & a ſe admitti Chiliaſtarum regnum, & multos, *qui puræ ſunt ſententiæ*, illud rejicere, non diffitetur (*a*).

III. ſæculo, Clemens (*b*), Dionyſius Alexandr. (*c*), Origenes (*d*), Methodius M., & Cyprianus, qui in Exhort. ad Martyr. c. ult. ait: *Quanta eſt ſecuritas claudere in momento oculos, & aperire eos ſtatim, ut Deus videatur, & Chriſtus. Terris repente ſubtraheris, ut in regnis cæleſtibus reporteris*. Irenæus, licet Millenariis addictus, tamen l. 5. adv. Hær. non diffitetur, plures eſſe, qui oppoſitum ſentiunt. Eſtius (*e*) laudat pro hac ſententia Irenæum, ſed fallitur: is enim affirmat, animas recipi in Paradiſo, in quo Deus ab initio hominem poſuit, quo & Paulum, & Latronis animam cenſet fuiſſe aſportatam, ibique manere Ss. animas uſque ad conſummationem, auſpicantes incorruptelam. Poſſunt tamen Juſtinus, & Tertullianus (*f*) in ſenſu catholico exponi, ſi dicamus Sanctorum animas in Paradiſum recipi, in loco inviſibili quieſcere, ad infernos deſcendere, non quaſi in aliquo pœnarum loco detineantur; ſed ut ibi ſint apud Deum, qui ubique eſt, ibique vivant, & gaudiis perfruantur æternis. Ita ut non de ſtatu, ſed de loco PP. illi diſſentiant, ut obſervat Voſſius (*g*), qui tamen erat, dum ait, idem ſentire Calvinum. Is enim l. 3. Inſt. expreſſe docet, Ss. beatitudinem *pendere ab exſpectatione adventus Chriſti, & gloriæ coronam eo uſque differri*.

IV. ſæculo, excepto Lactantio cl. grammatico, & rhetorico, ſed inexperto Theologo, aliiſque pauciſſimis, omnes nobiſcum ſentiunt. Athanaſius (*h*) ſcribit, Ammonis animam viſam eſſe in cælum ferri. Baſilius Or. de Gordio Martyre ait: *Erat enim affectus, velut Angelorum manibus commiſſurus, qui ſtatim ipſum aſſumptum ad beatam vitam tranſlaturi eſſent*. Nyſſenus Or. fun. in Pulcheriam, *Si a te*, ait, *puella migravit, ad*

(a) *Vide Auctorem*. (b) *L. 5. Strom.*
(c) *Adv. Iren. & Nepot. Ægypti Epiſc.*
(d) *L. 2. Periarch., l. 6. cont. Celſ., & Hom. 5. in diverſ.*
(e) *In 4. ſent. d. 45.* (f) *Scripſit libros de anima factus jam Montaniſta.*
(g) *Diſp. 6. de Statu anim.* (h) *In vita Antonii.*

ad Dominum recurrit, tibi oculum clauſit, ſed ſempiterno lumini aperuit. Nazianzenus Or. 20. Baſilium precatur, ut ſe ſe poſt obitum excipiat, ut ſimul Trinitatem valeant contemplari (*a*). Chryſoſtomus in 2. Cor. ait: *Beati, & ter beati, qui illis bonis fruuntur*. Et Or. de S. Polygonio: *Civitatem ſuam relinquens, in alteram, quæ eſt Dei, civitatem aſcendit*. Mitto S. Ephrem, Hieronymum (*b*), Cyrillum Alex. (*c*), Monologium Græcorum, Hymnos Prudentii, aliaq. ap. Coccium &c. (*d*). Ex quibus ſic arguitur. Illud de fide tenendum eſt, ex Lirin. (*e*) & Aug. (*f*), quod per univerſam cuſtoditur Eccleſiam, & ſemper, ubique, & ab omnibus traditum eſt, licet unus, vel alter aut imperitus, aut errans oppoſitum ſenſerit, maxime ſi is oppoſitam doctrinam puram, & catholicam fateatur: ſed hujuſmodi eſt dogma iſtud, ut patet ex dictis: ergo &c.

Prob. III. ratione. I. Deus ſtatim poſt mortem impiis ſupplicium infligit, ut conſtat de Epulone (*g*): ergo ſtatim poſt mortem reddit juſtis coronam; nam Deus non magis ad puniendum, quam ad retribuendum eſt pronus. II. Vanum non eſt, aut a ſuo fine abſonum deſiderium illud, quo Sancti cupiunt *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*: ergo impleri debet viſione beatifica. III. Si viſio Dei differatur ad ultimum judicii diem, non melior eſt conditio fidelium poſt Chriſtum, ac veterum PP.; nihil profuit Chriſti deſcenſus ad inferos; nihil Chriſti nativitas, paſſio, mors, ut plebis ſuæ facinora relaxaret; nec obitus martyrum natalis dies eſt appellandus, nec ritu ſolemni ab Eccleſia celebrandus. Merito ergo Florentina (*h*) ac Tridentina (*i*) Synodus ſtatuit, hanc propoſitionem de fide eſſe.

Ob. I. Matth. 20. 8. dicitur: *Cum ſero factum eſſet*, ideſt in fine mundi, reddita eſt merces operariis: ergo &c.

℞. I. neg. conſ. *Sero* enim non mundi finem deſignat, ſed vitæ. Verum etſi mundi finem deſignat, de completa animæ, & corporis beatitudine exponi debet.

℞. II., hanc parabolam accipi poſſe de Eccleſia, quæ vinea Domini dicitur in ſcripturis. Alios enim vocavit Deus ad Eccleſiam primo mane, ideſt a mundi exordio per legem naturæ, alios circa horam 3., media mundi ætate, per legem Moyſis; alios cum *ſero eſſet*, ideſt finis captivitatis, & culpæ, per legem evangelicam. Cum iis *convenit ex denario diurno*, quia in lege Moyſi propoſita erat merces temporalis, vita longæva, Chanaan poſſeſſio &c. Nil tale dictum poſtremis, quia mercedem evange-

ge-

(a) *Vide Or.* 10. *&* 11. *in Cæſarium fratr. & Gorgoniam ſororem*.
(b) *Cont. Vigilant. & ep. ad Marcell.* (c) *In lib. ad Reginas*.
(d) *In Theſauro*. (e) *In Comm. n.* 2. (f) *L.* 2. *de Bapt. c.* 7.
(g) *Luc.* 16. (h) *Seſſ. ultima*. (i) *Seſſ.* 25.

gelicæ legis, *nec oculus vidit*, *nec auris audivit*. Hanc primi gentiles amplexi ſunt Moſaicæ legi non addicti, ideoque ajunt: *Nemo nos conduxit*. Sæpe enim hiſce comparationibus vocatio gentium, & regnum Dei deſignatur.

℞. III. neg. conſ. Senſus enim eſt, Gentiles ultimo ad Eccleſiam adſcitos non minorem recepturos eſſe mercedem, quam Judæi, qui ſub legis ſervitute portarunt pondus diei, & æſtus. Dicitur merces rependi ſub veſperam, quia tantum poſtremo legis evangelicæ tempore cælum per Chriſtum fuit reſeratum.

Ob. II. Matth. 25. 34. legitur: *Venite benedicti, poſſidete regnum* &c. ergo ante non poſſidebant.

℞. diſt. conſ. Non poſſidebant beatitudine completa, conc.; incompleta, neg. Nam de impiis, qui cruciantur in gehenna, dicetur, *Diſcedite in ignem* &c., quod de completo ſupplicio, ideſt etiam corporis, intelligendum eſt.

Ob. III. Hebr. 11. 39. de Sanctis veteris Teſtam. ait Apoſtolus, *Non accepiſſe repromiſſiones, ut non ſine nobis conſummarentur*: ergo uno eodemque tempore omnes in cælum aſſumi debent.

℞. neg. conſ. Nam Apoſtolus ibi intelligit poſſeſſionem terræ Chanaan, non cæleſtem gloriam; illa enim primis Patriarchis repromiſſa, eorum poſteris tradita eſt: unde de Davide &c. dicitur, *Adepti ſunt repromiſſiones*: ſed hoc verum non eſſet, ſi intelligeret, gloriam poſt diem judicii eſſe conferendam: ergo &c. Recte ait Apoſtolus, *ne ſine nobis conſummarentur*; non enim ſine nobis, & ante Chriſti redemptionem participes fuerunt gloriæ cæleſtis; nec erunt completæ beatitudinis animæ, & corporis, pro qua *facti ſunt*, *mortui ſunt &c.* Addit, *Deo pro nobis melius aliquod providente*, quia ad tolerantiam paſſionum, præter fidem, nobis datur exemplum Chriſti, & uberior gratia, neque expectanda eſt repromiſſio, ut Patriarchis, hoc enim ſi eſſet, Deus non melius providiſſet. Dices, Apoſtolus ait: *Nunc autem meliorem appetunt patriam, ideſt cæleſtem*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Et *τὸ nunc* refertur ad tempus præſens, neg.; ad tempus, quo vivebant Sancti illi, conc. Ibi enim *τὸ nunc* locum habet adverſativæ particulæ: *Sed*, ut notant theologi, & patet ex præcedentibus, *confitentes, quia peregrini ſunt ſuper terram; qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere*.

Ob. IV. In II. ad Tim. 4. legitur, *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi in illa die &c.* ergo &c. ℞. diſt. conſ. *Reddet in illa die coronam*, ideſt completam beatitudinem, conc.; incompletam, neg.

Ob. V. I. Cor. 14. habetur: *Si mortui non reſurgunt, neque*

Chriſtus reſurrexit; quod ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra: ergo ad reſurrectionis tempus omnis fides, & ſpes noſtra rejicienda eſt.

℞. neg. conſ. Nam de cæleſti gloria ibi ne verbum quidem; id ſolum vult Apoſtolus, veram eſſe Chriſti doctrinam; ſi enim falſa eſſet, non ſurrexiſſet a mortuis. Inde vero omnia hæc conſequuntur: Si Chriſtus non reſurrexit, falſa nos docuit; ſi falſa nos docuit, vana eſt fides noſtra: ergo nondum redempti ſumus: ergo perierunt, qui dormierunt in Chriſto. Si vero reſurrexit, & vera nos docuit, certa ſpes manet, ut per ipſum juſtificati, reſurgamus & nos, & ſeminato corpore animali, ſpiritale reſurgat.

Ob. VI. I. Jo. 3. *Cum apparuerit .... videbimus eum ſicuti eſt*: ergo antea non videbimus. ℞. neg. conſ. Nam verba illa, *cum apparuerit*, ad præcedentia referri debent, *nondum apparuit quid erimus*; ideſt quo modo futuri ſumus in meliori illo ſæculo; at de Chriſti adventu nihil penitus. Si autem ea verba referantur ad Chriſtum, reſpondetur, quod *ſimiles ei erimus* corpore, & anima, juxta ſimilitudinem Chriſti capitis noſtri. Ut enim docet S. P. A. (*a*) ex viſione beatifica etiam in corpora Ss. gloria immortalitatis redundat.

Ob. VII. Apoc. 6. 9. legitur, *Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei; & clamabant: Uſquequo non vindicas ſanguinem noſtrum*: ergo nondum viſione Dei fruuntur.

℞. neg. conſ. Nam altaris nomine intelligitur humanitas Chriſti. Sancti ergo ſubtus altare ſunt, ideſt infra conditionem corporis glorioſi ipſius Chriſti; nondum enim reaſſumpta corpora glorificantur, ut corpus Chriſti. Animæ vero, cum ſint *ante thronum Dei* (*b*), *& datæ ſint ſingulis ſtolæ albæ* (*c*), ideſt gloria animæ, ut exponit Bernardus, Dei viſione fruuntur. Clamant utique & quia magnum habent reſumendi corpora deſiderium, & quia Deo conformes, non ſolum caritate flagrant, ſed etiam zelo juſtitiæ. Addit cl. Auctor cælum aſſimilari templo (*d*): ibi victimæ ex Apoſtolo (*e*) ſunt juſti, & martyres. Sicut ergo victimarum ſanguis ad limen altaris fundebatur, non extra; ita mactatæ pro Chriſto animæ ad ejus pedes procumbunt, non extra, ſed intra cæli cardines, habentes Dei teſtimonium, & characterem martyrii, quod poſcit æquitatem vindictæ.

Ob.

(a) *In ep. ad Dioſc.* (b) *Apoc. c. 7. 15.*
(c) *C. 5. v. 11.* (d) *Apoc. 21. 22., & 11. 19.*
(e) *Philipp. 2. 17., & 2. Tim. 46.*

Ob. II. Mac. 12. 44. habetur: *Niſi enim eos reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur orare pro mortuis*: ergo niſi ſit reſurrectio, nulla erit felicitas animarum. ℞. diſt. conſ. Niſi ſit reſurrectio prima, qua a peccatis ſolvantur, conc.; ſecunda in die judicii, ſubd. Non erit felicitas completa, conc.; incompleta, neg. Reſurrectio enim ſæpe ſumitur pro vita æterna, ut etiam Druſius, & Glaſſius obſervant: de hac habetur Pſ. 1. *Non reſurgent impii* &c. De ſecunda vero loc. cit. habetur, *Niſi reſurrecturos ſperaret*; nam reſurrectio ſecunda potius creditur, quam ſperatur, nec eam defunctis apprecamur.

Ob. IX. Liturgias græcas, & latinas, quæ Sanctis precantur retributionem, gloriam, requiem: ita Eccleſia Romana in feſto S. Leonis, & Mercelli: & nunc etiam in Canone Miſſæ oramus *pro omnibus in Chriſto quieſcentibus*: ergo nondum fruuntur Dei viſione. ℞. diſt. ant. In illis Liturgiis exoratur gloria accidentalis, ideſt nominis exaltatio, & virtutum imitatio, conc.; eſſentialis, nego: gloria enim græce Δίξα a δοκέω, *videor*, exiſtimationem, opinionemque ſignificat. De hac oravit Chriſtus Jo. 17., *Clarifica me tu Pater*; eaque, nedum SS. Martyribus, ſed etiam SS. Triadi exoratur, dum dicitur, *Gloria Patri &c.* ideſt gloria laudis accidentalis, non gloria eſſentialis. Requies vero exoratur, cum indiſcriminatim pro omnibus defunctis oramus, quibuſcum purgantes animas complectimur. Hoc ſenſu Villelmus Abbas pro S. P. Auguſtino (quem inter cælites venerabatur) & pro Patritio, & Monica orabat (*a*). Si vero etiam Sanctis petitur requies (quod pene obſolevit) gloria corporis petitur, in qua plena quies animarum ſita eſt.

Ob. X. Hilarius in Pſ. 120. ait, juſtorum animas *in ſinu Abrahæ locari*, & nondum recipi in regno Dei: & in Pſ. 130. docet eas in inferos deſcendere. Chryſoſtomus Hom. 39. *Sine corpore*, inquit, *anima illis bonis non fruetur*: ergo &c. ℞. nego conſ. Licet enim Hilarius regnum Chriſti ſecernat a regno Dei, ab eo tamen, & a ſinu Abrahæ viſionem Dei non excludit. Nam in Pſ. 65. ait, *Martires in cæleſtis domicilii habitaculum introiſſe*. At in Pſ. 130. putavit, animas exemplo Chriſti ad inferos deſcendere, & loca luſtrare, *quæ Chriſtus ſua præſentia honeſtavit*, ibi tamen non conſiſtere, *ſed tranſire in cæleſtem Jeruſalem*, ut ait in Pſ. 141. Chryſoſtomus loquitur ex hypotheſi, quod corpora non reſurgant, quo ſenſu locum Apoſtoli ſupra (*b*) expoſuimus (*c*).

Ob.

(a) *Vide not. ad lib. 9. Confeſſ. c. 13. edit. Maur.* (b) *In* ℞. *ad 5.*
(c) *Vide Vellosill. in adv., Sixtum Sen. in 6. Bibl. an. 264., Petav. l. 7. c. 18. n. 4., & Eſtium in 4. ſent. diſt. 45. §. 6.*

Ob. ultimo. Anima non meretur ſine corpore: ergo nec coronatur. ℞. neg. ant. Plura enim agimus per ſolam animam. II. Hæc eſt cauſſa princeps, corpus vero inſtrumentalis. III. Illa per ſe capax eſt felicitatis, non iſtud.

CAPUT V.

Quid hac de re ſenſerint Ambroſius, Auguſtinus, atque Bernardus.

NOT. I. Differt hæc quæſtio de animarum ſtatu a quæſtione de loco. Unde Vives in Comment. l. 12. C. D. 9. ait: *Non dubitat de earum gloria ante judicium, ſed de loco gloriæ; nam ubique poſſunt eſſe beatæ, cum ubique ſit Deus*. Poſt Lugdunenſis, & Tridentinæ Synodi definitiones, ex fidei formulis, Eccleſiæ precibus &c. perſuaſum eſt nobis, in cælum recipi Sanctorum animas; ſed nondum accedente tanto lumine, prudenter ajebat Ambroſius, aliique, eas in abditis receptaculis verſari.

Not. II. Cum animæ ſint per ſe formæ corporis, ægreſcunt quodammodo, & languent ab eo ſejunctæ; ſollicitat enim illas naturale ſuorum corporum deſiderium: quo appetitu, ait S. P. l. 12. Gen. ad lit. 35., *Retardatur quodammodo anima, ne tota intenſione pergat in illud ſummum cælum*. His prænotatis ſit

Propositio I. Catholico dogmati de animarum beatitudine non adverſatur Ambroſius.

Prob. ex lib. 10. in Luc., ubi ait: *Unde te evocem Petre? de cælo, ubi jam choro inſertus es Angelorum*. Ep. 54. de SS. Gerv. & Prot. ait: *Quorum anima in cælo, corpus in terra*. Ep. 56. ad Theſſ. *Acholius poſſeſſor civitatis æternæ, quæ in cælo eſt*. l. de Bono Mort. c. 11. *Hanc remunerationem habent, ut videant faciem Dei*: ergo S. Ambroſius cenſuit Ss. animas cum angelis Deo frui.

Ob. I. Ambroſius de Bon. Mort. ait, Ss. animas recipi in quibuſdam promptuariis, ibique manere coronam: ergo &c.

℞. diſt. ant. Ait manere coronam, ideſt completam beatitudinem etiam corporis, quam ſemper optant ob inditam inclinationem ad ipſum, conc.; incompletam, ideſt animæ, nego. Promptuaria enim illa ſunt diverſæ *manſiones in domo Patris* (a).

Ob.

(a) *Vide ſup. locum Ambr. ex l. de Bono Mor.*

Ob. II. Ibidem c. 10. laudat eorum ſententiam, qui ajunt ex 4. Eſdr., animas ad infernum deſcendere: ergo &c.

℞. diſt. ant. Laudat pro tempore ante Chiſti mortem, conc.; poſt Chriſti mortem, neg. Nam infra ait, eas rapi in ſuperiora habitacula: cæterum etiam extra cælum poſſent animæ Deo frui, ut ſupra dictum eſt (a).

Ob. III. Ib. c. 11. ſeptem lætitiæ ordines ſtatuit, & nullibi Dei viſionem admittit, imo ait, animas ibi gloriam ſuam prævidere: ergo &c. ℞. neg. ant. De quinto enim ordine ait Ambroſ. *Quintus ordo exultationis uberrimæ habet ſuavitatem, quod ex hoc carcere in lucem libertatemque pervenerit, & repromiſſam poſſideant hæreditatem*, & infra, *ut videant faciem Dei*; prævident ergo gloriam corporis, quam nondum habent, non animæ, quam poſſident.

Ob. IV. l. 2. de Abel, & Cain ait, *Solvitur corpore anima, & adhuc futuri ambigua ſuſpenditur*: ergo &c.

℞. neg. conſ. ſuſpenduntur enim animæ, quæ e corpore exeunt, expectatione ſententiæ. Quæ erant in Limbo, de Chriſti reparatoris adventu ſuſpenſæ erant: quæ in purgatorio, de duratione pœnarum: quæ in cælis, de die extrema, *de qua nemo ſcit*; non vero de gloriæ hæreditate, quam poſſident.

Propositio II. S. P. A. non de gloria animarum ſanctarum, ſed de loco prudenter dubitat.

Not. Ante Auguſtini ævum certa non erat traditio de loco animarum. Irenæus, Origenes, & Tertullianus putabant εἰς ᾅδην, *in infernum* deſcendere. Infernus vero modo accipiebatur prout ſolis reprobis convenit, modo pro abdito loco, ubi animæ quieſcunt, quo ſenſu laudati Patres in infernum Sanctorum animas locant. Inferni ſitum alii in Abrahæ ſinu, alii in *promptuariis*, alii in paradiſo ſtatuunt a cælorum regno diſtincto. Quibus notatis aſſertio noſtra prob. Cautus enim eſt, & prudens, qui nondum traditione explorata, ait, animas vel in Abrahæ ſinu recipi, aut in ſecreto Patris, nec definit, ubi ſint hujuſmodi habitacula: ſed Auguſtini ævo incertum erat, quo loco Sanctorum animæ conſiſterent: ergo &c.

Inclinat tamen S. P. in eorum ſententiam, qui putant, juſtorum animas ſtatim in cælum recipi. Nam l. 20. C. D. 15. ait, eas non deſcendere ad inferos, nec detineri cuſtodia, ut putarunt Lactantius (b) & Novatianus (c). Et l. 2. Quæſt. Evang. ſinum Abrahæ, animarum requiem, & regnum cælorum indiſcriminatim uſurpat. Hinc Eſtius (d) cenſet, Augu-

ſti-

(a) *Vide ℞. ad Ob. X. Cap. præc. ad loc. Hilar.*
(b) *L. 7. c. 20.* (c) *De Trin. c. 1.* (d) *In 4. diſt. 45.*

ſtinum diverſis vocibus unum deſignaſſe habitaculum, ubi Deus videtur, adeoque nec de loco hæſitaſſe. Quod vero S. P. de gloria animarum ſanctarum non dubitet, conſtat. Nam Pelagianos redarguens (*a*), qui parvulis non renatis vitam æternam, non regnum cælorum aſſignabant, ait, illos utrumque adipiſci, ſi poſt Baptiſmum decedunt. Sed regnum cælorum, & vita æterna eſt ipſa Dei viſio per Auguſtinum (*b*): ergo &c. Hinc l. 9. Conf. 7. de Nebridio ait. *Et nunc ille vivit in ſinu Abrahæ, & bibit quantum poteſt ſapientiam pro aviditate ſua felix*. Et tract. 124. in Jo. ait, dilectum diſcipulum, non in ſepulcro dormire, ſed ad ſummam perveniſſe felicitatem.

Ob. I. S. P. ſerm. 259. ait, poſt judicium celebrandum eſſe ſabbatiſmum *in terra*. Et l. 12. C. D. 9. in receptaculis animas ſtatuit: ergo &c.

℞. ad I., Aug. ibi juxta nonnullos teneri Chiliaſtarum errore (1), a quo poſtea reſipuit: præterea τὸ, *in terra*, quod ex Mſ. Vaticano ſuppletur, non extat in germanis codicibus. Ad II. ℞. in lib. de C. D. de loco anceps eſt, non de gloria, vel forte ibi cæleſtes manſiones intelligit.

Ob. II. S. P. in Pſ. 43., & alibi (*c*) docet, reſervari ſingulis gloriam poſt reſurrectionem, cum Chriſtus apparuerit: ergo &c. ℞. diſt. ant. Ait reſervari gloriam completam, conc.; incompletam, neg. Vel loquitur de prædeſtinatorum eccleſia, quæ ſolum poſt judicium triumphos aget; vel de vehementi & expedita viſione, quam non retardat naturalis inclinatio ad corpus.

Propositio III. Non recedit a catholico dogmate S. Bernardus, & injuria carpitur a Durando.

Prob. Nam ſerm. 19. de diverſ. ait: *Sanctorum animas intueri divinitatis eſſentiam*. Et lib. de dilig. Deo ait: *Immerſas* (animas martyrum) *ex toto* (credimus) *immenſo illi pelago æterni luminis*. In vit. S. Malach. *Hodie*, inquit, *Malachias in conſortium angelorum recipitur, pari felicitate lætatur, nulla materia prægravatur, quominus pergat totus in Deum*. Serm. 5. dedicat. Sanctorum ait: *Poſt multos agones jam nunc triumphant*

(1) Ab hoc tamen errore vindicat ſanctum doctorem vir clariſſimus Joannes Cadonicus Cremonenſis Eccleſiæ Canonicus in ſuis vindiciis Auguſt., in quibus demonſtrat, ſermonem illum in Pſ. 43. non eſſe Auguſtini.

(a) *L. 4. c. Jul. 8. Serm. 14. de verbis Ap. 3., & l. 1. de Præd. 13.*
(b) *Tr. 21. in Jo.*
(c) *Ep. ad Fortunatian. & Tract. 49. in Joan.*

phant in cælis coronati. Serm. de Sancto Victore: *Jam cælos ingreſſus, nunc revelata facie ſpeculatur gloriam Dei*. Unde ſic arguitur. Docet Bernardus, juſtos videre divinitatis eſſentiam, æterno lumine perfundi, lætari cum angelis, triumphare in cælis: ergo &c.

Ob. I. Bernardus ſerm. 2. de Sanctis ait, quod ante diem judicii non convertentur in requiem ſuam: ergo &c. ℞. diſt. ant. *Non convertentur* &c. per conſummatam, & *plenam* beatitudinem etiam corporis, conc.; per inadæquatam, & animæ, neg. Ait enim ibidem: *Gaudium habent Sancti in ſpiritu ſuo, gaudium habituri & in ipſo corpore ſuo: & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam*.

Ob. II. Serm. 3. tres ſtatus diſtinguit; primum in tabernaculis, ſecundum in atriis, tertium in domo Dei poſt diem judicii: ergo &c. ℞. diſt. ant. e domo Dei excludit beatitudinem completam, conc.; incompletam, neg. ait enim: *Acceperunt ſtolas ſuas, ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos. Stola prima eſt felicitas, ſecunda gloria corporum*. Sunt ergo in atriis Sanctorum animæ, ſed una ſtola indutæ, alia ſine nobis non induentur.

Ob. III. Bern. ibidem ait, animas illas rugam habere: ergo non poſſunt recipi in Eccleſiam triumphantem, quæ rugam non habet.

℞. diſt. ant. Habent *rugam*, ideſt maculas, aut ſordes, neg.; ideſt inclinationem ad corpus, *ſine quo compleri lætitia, & conſummari beatitudo non poteſt*, conc. *Siquidem viget in iis deſiderium hoc naturale, ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum, ſed contrahatur, ut rugam faciat, dum inclinatur deſiderio ſui*, ait ibidem S. Bernardus.

Ob. IV. Serm. 4. ait, Sanctorum animas ante reſurrectionem ſtare ſub altare Dei: ergo &c. ℞. neg. conſ. Altaris enim nomine intelligitur humanitas Chriſti (a).

Ob. V. Ibidem ait, Sanctos Dei viſione fruituros, cum ſuper altare poſt diem judicii locabuntur: ergo ante non fruentur.

℞. diſt. ant. Ait fruituros Dei viſione uberiori, & completa, conc.; incompleta, neg. Vide reſponſionem ad tertium.

Ob. VI. Ex ejus ſerm. 52. animæ Sanctorum ante reſurrectionem *non inebriabuntur ubertate domus Dei*: ergo Deo non fruuntur? ℞. ut ſupra diſt. conſ. Scribit enim ibidem S. D. Sanctorum animas, *jam bibere, quia jam per ſpeciem contem-*

(a) *Vide ℞. ad 7. cap. 6.*

plantur; ſed inebriari non poſſe, quia a perfectiſſima divinitatis contemplatione retardantur, dum reſurrectionem ſui corporis præſtolantur: quibus verbis nil clarius: ergo &c.

CAPUT VI.

De Joannis XXII. doctrina circa beatitudinem animarum ſanctarum.

JOannem XXII., ut privatum doctorem, catholicum dogma impugnaſſe, eſt omnium ferme ſcholaſticorum opinio, Okami præſertim, Gerſonis &c.; nos tamen a vulgari opinione recedimus. Sit ergo

PROPOSITIO. Jo. XXII. neque ut privatus doctor aſſeruit, ſanctorum animas Dei viſione carere.

Prob. ex hiſtoria. Anno 1331. non a Joanne, ſed ab aliis cœpit hæc quæſtio agitari (*a*), cumque affirmantem ſententiam de fide eſſe aliqui aſſererent; Joannes rem maturius excutiendam ratus, pro negativa ſententia plura momenta collegit, eaque in procerum conventu ann. 1332. recitavit, a theologis expendenda. Michael Cæſenas, & Okamus pſeudopontifici addicti objecerunt, *Joannem dogmatizatum eſſe, quod ſancti non videbunt uſque ad diem judicii faciem Dei*: ſed contra Joannis calumniatores ſcripſit inſignis doctor Ulricus, probans Joannem ſcholarum more dubia propoſuiſſe, quæ expenderent eruditi (*b*). Quod Pariſienſi Academiæ adeo fuit exploratum, ut hæc ad Joannem ſcripſerit: a ſanctitate ſua plures auctoritates adductas eſſe, *ſemper recitando, & nihil determinando*. Anno 1333. ſcripſit Pontifex ad Francorum regem, petens, ut Magiſtris, & Baccalaureis Pariſienſibus nuntiari faciat, *ut quilibet diſputare valeat, quod ſibi juxta doctrinam evangelicam diſputandum videbitur, donec aliud ordinatum per ſedem fuerit apoſtolicam; ſic enim ad veritatem poterit perveniri*. Anno 1334. collecta hinc inde momenta ſtricte præcepit ad trutinam revocari, datis Rothomagenſi Archiepiſcopo, & Reginæ Francorum epiſtolis, in quibus ait, a ſe ſub pœna excommunicationis *injunctum S. R. E. Cardinalibus, Prælatis, & doctoribus, ut ſuper illa ſtudeant, nobiſque quod eis videtur, exponant*. Et in conſiſtorio eodem anno 1334. declaravit, ſe nihil unquam de hac quæſtione determinaſſe, & ſi quid a ſe prolatum fuiſſet, præ-

(a) *Raynald. ad ann.* 1333. *n.* 45.
(b) *Ibid. ad ann.* 1331.

Digitized by Google

præter intentionem excidiſſe (*a*). Imo ante mortem, quæ accidit eodem anno 1334., juſſit, ut coram S. R. E. Cardinalibus legeretur ſequens ſcriptura: *Credimus, quod animæ purgatæ ſint in cælo, & vident Deum, & divinam eſſentiam facie ad faciem, quantum ſtatus, & conditio patitur animæ ſeparatæ* (*b*). Hinc theologi Pariſienſes de Joannis ſententia a rege rogati reſponderunt, *non aſſerendo, aut opinando, ſed ſolum recitando* a ſanctitate ſua fuiſſe prolatum *quidquid in hac materia dixit* (*c*). Omitto fidei confeſſionem ad Armenos, & Bullas canonizationis S. Thomæ Aquinatis, & S. Ludovici Toloſani (*d*). Ex quibus ſic arguitur: Joannes XXII. recitavit tantum hiſtorice negantis ſententiæ momenta, ut quæſtio a theologis maturius diſcuteretur, nihil definiens, aut aſſerens, nec opinando ſcribens, ut conſtat ex dictis; ergo neque ut privatus doctor erravit. II. Juenin, Tournely, aliique Galli theologi, expenſa theologorum Pariſienſium proteſtatione, fatentur Joannem nihil ex cathedra definiiſſe, erraſſe tamen ut privatum doctorem; ſed in ea declaratione conſtat Joannem, nedum nihil ex cathedra definiiſſe, ſed quidquid ſcripſit, non aſſerendo, aut decernendo, ſed ſolum opinando ſcripſiſſe: ergo &c. III. Licet Joannes negantis ſententiæ momenta collegerit, voluit tamen, ut pro utraque parte omnia ex æquo diſcuterentur (*e*): ergo Joannes incertus erat, & hinc inde fluctuans, veritatem, quam denique aſſecutus eſt, inquirebat.

Ob. I. Raynaldus ad annum 1331. ſcribit, Joannem pro negativa ſententia dogmatizatum fuiſſe: ergo &c. ℞. neg. ant. Raynaldus enim ait, quod ita calumniabantur hoſtes Joannis, quod probat ex Ulrico, & MSS. Vaticano.

Ob. II. Joannes omni favore excepit Gerardum Generalem Minorum, ſed dure Valeſium, qui ob confutatam publica concione Joannis ſententiam, in carcerem conjectus eſt: ergo &c. ℞. neg. conſ. Valeſius enim a fidei quæſitoribus in vincula conjectus eſt, non quod Joannis ſententiam impugnaſſet, id enim permiſerat Pontifex (*f*), ſed quod e ſuggeſtu oppoſitæ ſententiæ dira fuerit precatus (*g*). Gerardo autem nil præſtitit Pontifex, quod tanti viri merito impar eſſet.

Ob. III. Durandus; annuente Pontifice, in jus vocatus, non-

(a) *Ex Bened. XII. in dipl.* Benedictus Deus. *Ex Ptolomæo Lucenſi l. 24. Hiſt. & ex MSS. Vatic. n. 4008.* (b) *Ex Jo. Villano l. 11. Hiſt. Flor. c. 19.*
(c) *Ex autogr. Pariſ. in Archiv. Fr. Præd.*
(d) *Apud Raynaldum, Gotti, alioſque.*
(e) *Ex Epiſtola ad Reginam, & ad Rothomag. Arch.*
(f) *Ex Epiſtola ad Gall. reg.* (g) *Ex Bzovio ad ann. 1331.*

nonniſi regis patrocinio judicium declinavit: ergo &c. ℞. neg. conſ. Joannes enim æquo animo Durandi ſcriptum excepit, tradens theologis examinandum (*a*), nihilque in ea propoſitione cenſura dignum notatum eſt. At male audiit Durandus propter doctrinas inſertas, inter quas illa erat: ex contemplatione humanitatis Chriſti nullum animabus gaudium accedere; tum ob alia nova afferta, quorum alia probata, alia proſcripta ſunt.

Ob. IV, Joannem hunc errorem tradidiſſe ſcribunt Gobelinus (*b*), Krantius (*c*), Bzovius (*d*), Ciaconius (*e*), Ptolomæus Lucenſis (*f*), Adrianus (*g*), Gerſonius (*h*) &c.: ergo &c. ℞. neg. conſ. Hi enim falſo rumore omnes decepti ſunt, cum multæ fuerint in Joannem malignantium linguæ, ut conſtat ex diplomate Benedicti XII. His autem opponimus auctoritatem theologorum Pariſienſium (*i*). Deinde Bzovius ibi ait, Joannem differendo, non aſſerendo, nec decernendo, in negativam ſententiam inclinaſſe. Ciaconius vero ait, Joannem omnibus theologis juſſiſſe, ut quid de ea re ſentirent, diligenter inquirerent, affirmando, ſe nihil, niſi diſputandi gratia, efferre, Ptolomæus Lucenſis, & Adrianus videntur ancipites: ille enim l. 24. c. 43. ait: *De hoc dubium fecerat*; is vero habet, *fertur, dicitur*. Gerſonis ſermo, ſi germanus eſt, Pariſienſis Academiæ teſtimonio rejicitur.

Ob. V. Jo. XXII. morti proximus errorem ejuravit: ergo erraverat. ℞. neg. ant. Declarat enim Joannes, ſe plura in hac quæſtione allegaſſe, *non intendens aliquid determinare, aut decidere; & ſi forte in ſuis ſermonibus aliqua viderentur a vero aliena, ea præter intentionem a ſe fuiſſe prolata*. Qua declaratione voluit Joannes *linguis malignantium obviare: ne quis ſiniſtre interpretari poſſet, ſenſiſſe aliquid, quod obviaret fidei orthodoxæ* (*k*). Sed etſi Joannes ut privatus doctor, in ea, nondum tunc definita ſententia, haud recte ſenſiſſet, nihil præjudicii Cathedræ infallibilitati emerſiſſet; nullam quippe conſtitutionem ea de re emiſit, Okami vero auctoritatem, quippe qui fuerit Romanorum Pontificum hoſtis infenſiſſimus, flocci facimus.

CA-

(a) *Ex MS. Vatic. n. 268.* (b) *In Coſmodrom. Aet. 6. c. 71.*
(c) *L. 8. Vandaliæ c. 16.* (d) *Ad ann. 1331.* (e) *In vita Jo. XXII.*
(f) *Ad an. 1335.* (g) *In 4. ſent. de Sacr. Conf.*
(h) *Serm. in die Paſc.* (i) *Vide ſupr. in prob. prop.*
(k) *Ben. XII. in ſuo dipl.*

CAPUT VII.

De inæqualitate viſionis beatificæ.

JOvinianus Stoicis addictus, ſicuti nullam meriti, ita nec retributionis inæqualitatem agnovit. Hunc impugnavit circa annum 392. duobus libris D. Hieronymus. In eundem ſcopulum incidunt Novatores, qui juſtificari homines putant per eandem Chriſti ſanctitatem.

Propositio I. Inæqualis gloria meritis inæqualibus rependitur.

Prob. I. Scripturis. Jo. 14. 2. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*; unde Tertullianus in Scorp. ait: *Quomodo multæ manſiones, ſi non pro varietate meritorum?* I. Cor. 3. *Unuſquiſque mercedem recipiet ſecundum ſuum laborem*; & c. 15. *Stella*, inquit; *a ſtella differt in claritate*. II. Cor. 9. *Qui parce ſeminat, parce & metet*. Idem evincitur ex parabola ſeminis, quod fructum dedit, aliud 100. aliud 50. aliud 30. &c. Accedit definitio Trid. Syn. ſeſſ. 6. c. 16.

Prob. II. ex Patribus. Chryſoſtomus hom. 41. in 1. Cor. *Non omnes iiſdem potiri præmiis, ſignificatur illa ſimilitudine ſtellarum*. Ambroſius l. 5. in Luc. *Etſi unum regnum, diverſa tamen ſunt merita in regno cælorum*. Nazianzenus Or. 34. ait: *Prout illorum eſt ordo, plus minuſque Deum cernunt*. S. P. A. Tr. 67. in Jo. *Multæ manſiones diverſas meritorum in vita æterna ſignificant dignitates*. Idem tradunt Fulgentius (*a*), Proſper (*b*), Gregorius Magnus (*c*), aliique.

Prob. III. rationibus Hieronymi. I. Eccleſia militans triumphantem exhibet, quique in ea ſervatur ordo, in cælo ſervatur: ſed in Eccleſia militante alium gradum tenent Pontifices, alium ſacerdotes, levitæ &c.: ergo in triumphante aliam, atque aliam hierarchiam conſtituunt angeli, archangeli &c. II. Niſi in cælis unus eſſet major altero, fruſtra dixiſſet Chriſtus: *Qui vult major eſſe, ſit omnium minor*: ergo &c. III. Gloria cæleſtis eſt merces reddita juxta laborem: ergo major Paulo rependi debet, qui *plus omnibus laboravit* (*d*). IV. Impares ſunt reproborum pœnæ ex Apoc. 18. *Quantum exaltavit ſe, tantum date illi tormentum*: ergo impar eſt retributio (*e*).

Ob. I. Operarii, Matth. 20. acceperunt *ſingulos denarios*: ſed

(a) *De fide ad Petrum*. (b) *In ſent.* 360.
(c) *L. 4. moral. c. 31.* (d) *Ex Hieronymo l. 2. c. Jovin.*
(e) *Ex Greg. l. 9. moral.* 39.

ſed hoc deſignat æqualitatem mercedis; ergo diverſis meritis eadem merces rependitur.

℞. diſt. min. Deſignat æqualitatem retributionis, quoad ſubſtantiam, nempe vitam æternam, conc.; quoad modum, & intenſionem gaudii, neg. *Unus denarius*, ait cit. loc. Hieronymus, *non unum eſt præmium, ſed una vita, & una de gehenna liberatio;* & S. P. ſerm. 59. de V. D. 4. *Quamvis enim meritorum diverſitate fulgebunt, alius magis, alius minus, quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus.*

℞. II. neg. min. Sive enim accipiatur parabola de ſanctis veteris Teſtamenti, ſive de diverſis juſtorum generibus, fieri poteſt, ut plures, qui noviſſime venerunt ad fidem, ad antiquiorum patriarcharum meritum, gloriamque pertingant; ut de B. V. M., & Apoſtolis dici poteſt.

Ob. II. Gloriæ inæqualitas invidiam pareret, & majoris præmii cupiditatem: ergo rejici debet.

℞. neg. ant. Invidia namque arcetur a perfectiſſima caritate, quæ *non æmulatur. Quantum enim quiſque diligit aliquem, tantum de bono ejus gaudet*, ait Proſ. 25. S. Anſelmus. Cupiditatem vero pellit perfecta ſpiritalis ſatietas; *ſicut corporalis omnes ſaturos æqualiter habet, quamvis ſinguli cibum non æqualiter, ſed pro poſſibilitate perceperint*, ait Pomerius de Vit. cont. Aliud exemplum profert S. P. l. 22. C. D. 30. de oculo, qui digito non invidet, aut viciſſim.

Ob. III. Pœna damni, cum ſit privatio, non ſuſcipit magis & minus, & eadem pœna puniuntur damnati: ergo eadem gloria coronantur electi. ℞. diſt. ant. Pœna damni non habet magis & minus, ratione ſui, conc.; ratione adjuncti, & inimicitiæ Dei, ex ſequenti cruciatu, quo plus, minuſve triſtantur, dum percipiunt ſe divinæ eſſentiæ contemplatione privari, neg. Deinde viſionis privatio, cum ſit carentia, æqualis eſt in omnibus ratione ſui, & inæqualem pœnam infligit ratione mœroris: viſio autem, cum ſit mentis apprehenſio, per ſe animas Sanctorum exhilarat, & gaudium parit.

Ob. IV. Beati omnes vident Deum, ut eſt in ſe: ergo æqualiter. ℞. diſt. ant. Vident pro modulo ſuo, conc.; eadem vi intelligentiæ, & eodem caritatis ardore diligunt, neg. (*a*).

Propositio II. Cauſſa moralis inæqualitatis viſionis eſt meritum efficiens lumen gloriæ, quod pro meritorum ratione tribuitur.

I. Pars conſtat ex dictis; merces enim meritum ſequitur, & tanto *amplius alius alio Deum videbit, quanto amplius in*

(a) *Vide ℞. ad Ob. 2.*

in hac vita eum dilexit, ait Fulg. L. de Trin. (*a*). Prob. II. pars. Beati Deum vident, & amant, non vi intellectionis, & amoris nativi, ſed vi luminis gloriæ illuſtrantis, & inflammantis. Quando enim cauſſa ſecunda ſupernaturali virtute operatur, ab hac tantum exoritur major, aut minor operationis excellentia: ergo viſio, & amor Beatorum a ſola inæqualitate luminis gloriæ habet inæqualitatem. II. Scotiſtæ eam repetunt ab inæqualitate intellectus, eo quod intellectus ſit activa potentia, & cum lumine gloriæ unam totalem cauſam conſtituat: ſed hæc ratio nulla eſt: ergo &c. Prob. min. Perfectio, e. g., fidei actus, licet ab intellectu, & gratia oriatur, non ab intellectus acumine, ſed a ſola gratia perfectionem nanciſcitur: ergo, licet viſio Dei ſit ab intellectu, & lumine gloriæ, non habet ab intellectu majorem intenſionem, quia ille non naturali virtute Deum videt, ſed ea, quam ipſi lumen gloriæ largitur. Hinc a Guillelmo, & Stephano Pariſ. hæc Prop. proſcripta eſt (*b*): *Cui meliora fuerint naturalia, neceſſario major erit gloria*. III. Ex oppoſita ſententia ſequitur, meritis non ſemper gloriam reſpondere; nam habens idem meritum, & intellectum hebetiorem minus gauderet, quam qui mente præpollet: ergo &c.

Ob. I. Cum æquali gratia unus alio intenſius diligit Deum: ergo cum æquali lumine Deum videt alio perfectius. ℞. diſt. ant. Et perfectio dilectionis pendet a gratia, non a vi naturæ, conc.; ſecus, neg. Poteſt quidem voluntas gratiæ reſiſtere, ſed ſi opus bonum exerceat, tota perfectio meriti erit a gratia. Deinde in hoc ſtatu datur etiam gratiæ inæqualitas, & qui intenſius operatur, majori gratiæ vi præmovetur.

Ob. II. Si duæ ſint cauſſæ, & una perfectior altera, erit effectus perfectior: ſed tales ſunt intellectus, & lumen gloriæ: ergo ſi intellectus ſit efficacior, erit viſio vividior. ℞. diſt. maj. Si ſint ejuſdem ordinis, ut duo equi eandem rhedam trahentes, conc.; ſi diverſi ordinis ſint, ut arbitrium, & gratia intellectus, & lumen gloriæ, & una agat virtute alterius, neg.

Ob. III. Vegetior oculus eodem lumine melius videt: ergo perfectior intellectus eodem gloriæ lumine videt lucidius. ℞. neg. conſ. Nam oculus, & lumen ſunt ejuſdem ordinis, mens autem, & lumen gloriæ diverſi.

Ob. IV. Licet eodem Spiritus S. afflatu ſcripſerint Paulus, & Lucas, tamen quia Paulus naturalibus ſcientiis erat imbutus, ejus ſcriptura libros Lucæ antecellit: ergo a pari. ℞. diſt. ant. Antecellit ſtyli venuſtate, conc.; veritatis oraculo, neg.; & retor-

(a) *Vid. Aug. locum in ℞. ad I. Obj.* (b) *Ann.* 1240. & 1267.

torqueo argumentum; licet enim Paulus, utpote magis eruditus, politiori ſtylo ſcripſerit, tamen veritatis oraculo alios non vicit: ergo a pari (*a*).

CAPUT VIII.

De beatificæ viſionis objecto.

NOT. I. Duplex eſt intuitivæ viſionis objectum, primarium nempe, & ſecundarium. Illud per ſe videtur, & ratione ſui; tale eſt SS. Trinitatis myſterium, quod facie ad faciem beati vident, nos autem fide credimus. Vident etiam beati eſſentiam Dei, ejuſque attributa, ſcientiam, omnipotentiam &c., de quibus l. 2. dictum eſt. Objectum ſecundarium illud eſt, quod cum ſit a Deo diſtinctum, non videtur per ſe, ſed ratione alterius, ut creaturæ per Verbum conditæ, terra, cælum &c. ſpectant enim omnia ad ordinem univerſi, cujus beati ſunt partes. In illa ergo arte, in qua immutabiliter continentur, omnia divini luminis participatione cognoſcunt. Vident ſe ſe invicem: *Nec erit*, ait S. P. (*b*), *quod ſuis quiſque aperiat, abſcondat alienis, ubi nullus erit alienus*. Unde & cogitationes ſibi invicem ſponte revelant, ut ſolent amici. Norunt etiam, quos nunquam noverunt. Ex iis, quæ in terris fiunt, ea beatis innoteſcunt, quæ propius ad eos ſpectant. Pontifices vident Eccleſiæ ſtatum, reges regnorum viciſſitudines, parentes familiæ conditionem &c. Nota ſunt exempla Eliæ (*c*), & Oniæ (*d*). Recte enim proviſum eſt a Deo, ut pro nobis intercedant ejus amici. Vident etiam damnatorum pœnas, ut gaudeant de evaſione malorum. Futura autem, & contingentia, præſertim judicii diem, & ſecreta cordium, non norunt, niſi ſibi ea invicem aperiant, aut Deus revelet.

Not. II. Circa primarium objectum quæritur, an divinitus fieri poſſit, ut una perſona ſine alia videatur, aut eſſentia ſine attributis? Affirmant Scotiſtæ, Paludanus, L'Herminier &c. negant Auguſtiniani, ac Thomiſtæ, Sylvius, Habert, Juenin &c. Circa ſecundarium objectum variæ inſtituuntur quæſtiones, quæ ex dictis facile reſolvuntur. Sit itaque

Propositio. Neque abſoluta potentia fieri poteſt, ut eſſentia ſine attributis, aut una perſona ſine alia videatur.

Prob. I. Scripturis. Jo. 14. 9. habetur: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Reſpondent Scotiſtæ, ea verba a PP. expo-

(*a*) *Vide Auctorem.* (*b*) *Ep. 6.* (*c*) *2. Paralip. 21.*
(*d*) *2. Mach. 14.*

poni de cognitione per fidem, vel de ordinaria, non de abſoluta potentia: ſed contra ſic arguitur: cum eadem ſint Patris opera, ac Filii, qui credit in Filium, neceſſe eſt ut credat etiam in Patrem: ergo quia eadem eſt veritas, & lux Patris, & Filii, opus eſt, ut videns Patrem, videat quoque Filium.

Prob. II. ex Patribus. Auguſtinus in Pſ. 85. ad ea verba: *Neſcit, quia ego in Patre, & Pater in me eſt*; ait: *Me viſo videtur Pater, & Patre viſo videtur Filius. Patris, & Filii ſeparari non poteſt viſio*: & 2. Trin. 8. *Neuter ſine altero poteſt oſtendi, unum quippe ſunt*.

Prob. III. ratione. I. Quæ perſonis divinis conveniunt ratione naturæ, ſunt inſeparabilia; non enim potuit, e. g., Pater ſine Filio mundum condere; ſed perſonarum divinarum una eſt veritas, & intelligibilitas, quæ ex æquo in ſingulis reperitur: ergo &c. II. Scotus ſupponit in Deo diſtinctionem formalem, qua videatur ſecundum unam formalitatem, non ſecundum aliam, ſed hanc rejecimus l. 2. c. 3. ergo &c. III. Ad viſionem intuitivam requiritur, ut videatur tota ſimul plenitudo divinitatis: ſed ſi videatur una perſona ſine alia, non videtur tota ſimul: ergo &c.

Ob. I. Poteſt incarnari una perſona ſine alia: ergo & videri. ℞. neg. conſ. Incarnatio enim fit hypoſtaſi, quæ multiplex eſt; conſtituitur enim relatione, non abſoluta proprietate; viſio autem habetur ratione ſummæ, & indiſtinctæ cognoſcibilitatis, quæ non alia eſt divinæ ſubſtantiæ, & relationum, ſed eadem, & inſeparabilis. Tum quia incarnatio eſt unio divinæ, & humanæ naturæ in eodem ſuppoſito, non prout natura divina eſt in ſe, ſed prout eſt in Verbo: viſio autem intuitiva eſt unio intentionalis mentis cum Deo prout eſt in ſe. Cæterum hoc argumento ſententia noſtra firmatur; ſi enim Patris, & Filii, ut una eſt natura, una eſſet hypoſtaſis, Filius ſine Patre incarnari non poſſet, ſicuti nequit Filius incarnari abſque Deo *ſapiente*, *bono*, &c. qui eſt ab ejus perſona indiſtinctus. Cum ergo ratione viſibilitatis, nullum ſit in Deo diſcrimen, non erit viſio ratione aliqua ſeparabilis.

Ob. II. Poteſt eſſentia communicari ſine paternitate: ergo & videri. ℞. neg. conſ. Paternitas enim eſſentialiter, non perſonaliter communicatur; repugnat enim communicari, quod per ſe dicit diſtinctionem ab alio, at non repugnat eſſentia ſine perſonis videri. Imo ſi videatur in ſe, utrumque videri debet, eo quod utrumque eſt in ſe una, & eadem veritas, & ſubſtantia. (*a*).

Ob.

(*a*) *Vide Auctorem*.

Ob. III. in illo priori, quo Pater Filium gignit, eſt perfe-ĉte beatus, necdum tamen Filium videt: ergo &c. ℞. S. P. (*a*), quod in Patre, & Filio oſtenditur ordo, non *quo alter ſit prior altero*, *ſed quo alter ſit in altero*: talis eſt ergo beatitudo, quale illud *prius*, nempe cogitationis noſtræ figmentum.

Ob. IV. Divina eſſentia, cum ſit ſummum bonum, eſt per ſe ſola ſufficiens beatitudinis objeĉtum: ergo eſſet plene beatus, qui eam ſolam videret. ℞. diſt. ant. Eſt ſufficiens objeĉtum, & una res ſimpliciſſima, cum attributis, & Perſonis, conc.; ab iis ſeparabilis, neg. Quod ergo videri nequeat Dei eſſentia ſine relationibus, repetitur ex divinæ eſſentiæ ſimplicitate a relationibus indiſtinĉtæ; Pater enim eſt omnipotens, nec tamen ſine Filio, ac Spiritu ſanĉto mundum creare potuit, quia nempe virtus creandi eſt in tribus Perſonis indiſtinĉta. *Non enim tres omnipotentes*, *ſed unus omnipotens*. Ex quo ergo tres Perſonæ ſint una res ſumma, ſimplex, & impartibilis, requiritur inſeparabilitas viſionis.

Ob. V. Videri poſſunt abſoluta ſine relativis, e. g. color abſque inhærentia, quantitas in Euchariſtia ſine modo exiſtendi, humanitas Chriſti abſque ejus ſubſiſtentia: ergo &c. ℞. diſt. ant. Videri poſſunt, ubi non ſint una, & eadem res ſimplex, ut in exemplis produĉtis, conc.; ſecus, neg. Color enim ſubjeĉtum connotat, a quo eſt ſeparabilis, quantitas panis connotat Chriſti corpus, a quo diſtinguitur, humanitas Verbi perſonam, a qua aſſumitur. Color ergo, quantitas, & humanitas Chriſti poſſunt abſolute videri abſque relatione ad aliquod a ſe diſtinĉtum: in Deo autem abſoluta, & relativa ſunt eadem indiviſibilis veritas. Deinde retorqueri poteſt argumentum; non poteſt enim in ſe videri color abſque figura, & magnitudine, quæ ab eo ſunt indiſtinĉta: ergo nequit videri Deus, quin videantur perſonæ, attributa, & quidquid eſt a Deo indiſtinĉtum (*b*) (1).

Ob.

(1) Cum Deus ſit ſua eſſentia, ſua virtus, ſua potentia &c. qui illum videt *ut eſt in ſe*, videt etiam divinæ naturæ unitatem, trinitatem perſonarum, perfeĉtionem attributorum, neque hujus incommutabilis ſubſtantiæ, quæ eſt ſuum eſſe, poteſt ſeparari viſio beata; ſi enim Deus eſt ſua unitas, ſua trinitas, &c. nequit videri *ut eſt in ſe*, niſi videatur ut unus, ut trinus &c. alias non videbitur ut eſt in ſe. *Siquidem ubi non unius ſeparatur natura*, *& ſubſtantia*, *viſio ſeparari non poteſt*, ait S. P. A. in Pſ. 84.

(a) *C. Maximin. l. 3. c. 14.* (b) *Vide Auĉtorem.*

Ob. VI. Contingentia rerum poſſibilium a Dei omnipotentia non ſecernitur, & tamen videns omnipotentiam non videt omnes creaturas poſſibiles: poteſt ergo videri eſſentia ſine attributis, aut una Perſona ſine alia, licet ſint indiſtincta. R. diſt. ant. Et beati vident omnipotentiam abſolute in ſe ipſa, ideſt Dei naturam potentem omnia producere, conc.; vident connotative, ideſt creaturas a Deo ſejunctas, & ab eo producibiles, neg. (*a*).

Ob. VII. Deus eſt Beatorum ſpeculum voluntarium: ergo poteſt eis unam perſonam ſine alia exhibere. R. diſt. ant. Eſt ſpeculum voluntarium abſolute, quia libere, & ex gratia ſe ſe manifeſtet, conc.; in hypotheſi quod ſe ſe manifeſtet, ſubdiſt. Eſt ſpeculum voluntarium exhibendo perfectiones a ſe indiſtinctas, quæ ſunt primarium beatitudinis objectum, neg.; manifeſtando creaturas a ſe diverſas, quæq. objectum ſunt ſecundarium, conc. (*b*). Atque his tertio huic libro finem facimus, in quo ſi quædam obſcure, & involute ſunt pertractata, ea clarius manifeſtabuntur in ea civitate Sanctorum, ubi *tenebræ non ſunt ullæ*, quippe *lucerna ejus eſt Agnus*.

LIBER IV.

In quo de ſcientia Dei diſputatur.

AD eam accedimus Dei proprietatem inveſtigandam, de qua clamat Apoſtolus Rom. 11. 33. *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*. Sunt enim revera *incomprehenſibilia judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus*. Has tamen inacceſſibiles vias hoc libro percurrere in animo eſt, idque duplici diſſertatione, quarum I. exiſtentiam, objectum & proprietates divinæ ſcientiæ inveſtigabit, II. vero rationem, aut modum, quo objecta ipſa pertingit.

DISSERTATIO I.

De exiſtentia, objecto, ac proprietatibus ſcientiæ Dei.

SCIENTIÆ nomine non eam hoc loco intelligimus conſtantem notitiam, ſenſuum ope, aut diſcurſu comparatam, quæ cum ſit imperfecta, nequit in Deo locum habere; ſed permanentem conci-

(a) *Vide Prop. 2. c. 2. diſſ. 1. Lib. 3. Præcedent.*
(b) *Vide not. 1. hujus cap.*

Digitized by Google

cipimus abſque hæſitatione cognitionem, cui nec error ſubeſſe poteſt, nec animi fluctuatio. De ſcientia ſic accepta quatuor Capitibus eo, qui ſequitur, ordine ſermo erit.

CAPUT I.

De exiſtentia divinæ ſcientiæ.

DIVINAM ſcientiam ſoli negare audent Athei, qui Deum terrenarum rerum prævidentiam, curam, ac regimen habere inficiantur. Iis itaque revincendis ſit

PROPOSITIO I. In Deo eſt omnis ſcientiæ plenitudo.

Prob. I. Ex ſcripturis. I. Reg. II. 3. *Deus ſcientiarum Dominus eſt, apud ipſum eſt ſapientia, ipſe habet conſilium, & intelligentiam*. Pſ. 138. *Tu agnoviſti omnia noviſſima, & antiqua*. Eſther 14. *Qui habes omnem ſcientiam*. Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſcientiæ, & ſapientiæ Dei*: ergo &c. Prob. II. ex PP., quos ſequenti Prop. laudabimus. Prob. III. ratione. I. Deus eſt id, quo melius excogitari non poteſt: ergo ſapientiſſimus eſt; nam ſapientia vel maxima perfectio eſt. II. Perfectiones creaturarum continentur in Deo eminenter: ergo & ſcientia. III. Deus eſt ſubſtantia vivens expers corpore: ſed vita hujus ſubſtantiæ eſt intelligendi facultas: ergo eſt in Deo intelligendi facultas, adeoque ſcientia; cum in Deo actus, & potentia non diſtinguantur. Prob. IV. Ethnicorum auctoritate, Platonis (*a*), Procli (*b*), Jamblici (*c*), Simplicii (*d*), Arriani (*e*), Menandri (*f*), qui Deum oculum vocat omnia cernentem. Adde etymon hujus nominis *Deus*, quod a Θεάομαι *ſpecto*, *cognoſco* derivatur, unde veteres Deos ſuos Δαίμονας appellabant, quaſi ſcientes a δαίω, *ſcio*. Ægyptii denique auream oculi imaginem in templis appendebant in ſignum providæ, & omnia luſtrantis divinitatis.

Opp. Scripturæ loca ſupra laudata metaphorice accipienda ſunt, quo ſenſu corporea membra Deo tribuuntur. Hinc. S. P. A. q. 2. ad Simpl. docet, ſcientiam pertinere ad ea, quæ ſenſibus corporis exprimuntur: ergo in Deo non habet locum.

℟. neg. ant. Nam corporea membra extenſionem important, quæ ſpiritali ſubſtantiæ repugnat: atqui non ita ſe habet ſcientia, quæ per Auguſtinum q. 2. ad Simpl. definitur: *Vivacitas certæ, & inconcuſſæ veritatis, una, atque æterna contemplatione cuncta cernentis*: ergo ſcientia Deo non repugnat. Auguſtinus vero

(a) *In Parmenide*. (b) *C. 21.* (c) *Segm. 1. c. 15.* (d) *In epiſt.* (e) *In diſput.* (f) *Ap. Clem. Alex. 5. Strom.*

vero loc. cit. negat tantum in Deo ſcientiam, qua ſenſa, & intellecta memoria retinemus, cum neque Deus ſentiat, neque in eo ſit mutabilitas, ut in homine, qui de una cogitatione in aliam tranſit.

Propositio II. Divina ſcientia eſt eadem Dei ſubſtantia connotans intelligibilia objecta.

Prob. I. Scripturis. Prov. 8. 2. *Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram*, ubi divina ſapientia veluti res ſubſiſtens deſcribitur. Hine recte ex his verbis probatur Verbi cum Patres indiviſa ſubſtantia. Sap. 7. 22. ſapientia dicitur *ſpiritus ſapientiæ ſanctus, unicus, ſubtilis &c.* Prob. II. ex PP. Auguſt. Tr. 99. in Jo. ait: *Non ſic habet ſcientiam, ut aliud ſit illi ſcientia, qua ſcit, aliud eſſentia, qua eſt, ſed utrumque unum eſt*. Cyrill. l. 33. Theſ. *Cum confeſſione omnium ſimplex ſit, non aliquid ab eo diverſum ipſius cogitatio*. Accedunt Bernardus (*a*), Sineſius (*b*), aliique. Prob. III. ratione. Si enim Deus foret ſapiens participatione veritatis, non perfectione ſubſtantiæ, eſſet compoſitus, & mutabilis, quod Deo repugnat: ergo Deus eſt ſubſtantialiter ſapiens.

Ex quibus ſequitur, I. divinæ ſapientiæ convenire omnia divinæ naturæ attributa. Unde dicitur Sap. 7. *Spiritus intelligentiæ ſanctus*, ideſt nulla contagione inquinatus, *unicus, & multiplex*, ideſt ſimplex, & ubique diffuſus, *certus*, hoc eſt erroris expers, *ſubtilis*, & cuncta pervadens, alia movens, & *omnibus mobilibus mobilior, candor lucis æternæ, omnia potens, in ſe permanens &c.* Sequitur II., varias divinæ ſcientiæ partitiones in Scholis adhibitas exponi poſſe relate ad diverſa connotata. Dicitur enim ſapientia, prout res æternas, & altiſſimas ſcrutatur: dicitur *ſcientia*, prout alia a ſe percipit: dicitur *ſpeculativa*, ſi reſpicit objectum non operabile, ut ſunt res poſſibiles; *practica* vero appellatur, ſi opus reſpiciat, e. g. mundi productionem. *Libera* ea eſt, quæ a libero Dei decreto pendet, ut creaturarum exiſtentia: ſecus *neceſſaria* eſt, ut *ſcientia* poſſibilium. Si res ſpectat non extituras, dicitur *ſimplicis intelligentiæ*, & poſſibilia item complectitur. Si vero eas reſpicit in aliqua temporis differentia exiſtentes, dicitur *ſcientia viſionis*. Inter ſcientiam *viſionis*, , & *ſimplicis intelligentiæ* mediam quandam aliqui ſtatuunt, quæ futura conditionata reſpicit, de qua poſtea.

CA-

(a) *De conſid.* (b) *De Inſomniis*.

CAPUT II.

De objecto divinæ ſcientiæ.

Objectum divinæ ſcientiæ illud eſt, circa quod ipſa Dei ſcientia verſatur: cumque verſari poſſit circa Deum ipſum, creaturas poſſibiles, præteritas, exiſtentes, futuras, peccata, cogitationes &c. ſingulas diſtinctis propoſitionibus percenſebimus. Sit itaque

Propositio I. Deus ſemetipſum cognoſcit, atque comprehendit.

Prob. Scripturis. Jo. 10. 15. ait Chriſtus: *Sicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem*. I. Cor. 11. *Spiritus Dei ſcrutatur etiam profunda Dei*. S. P. 15. Trin. 14. *Novit omnia Deus in ſe ipſo, novit in Filio*: ergo &c.

Prob. II. ratione. Deus enim eſt prima mens: ergo habet pro objecto præſtantiſſimum intelligibile, adeoque ſeipſum. Quod vero ſeipſum comprehendat, patet; comprehenſio enim eſt infinita cognitio, in qua nihil latet videntem: atqui Deus ſpiritus eſt, qui ſcrutatur etiam profunda Dei: ergo &c. II. Sapientiæ Dei non eſt numerus: atqui eſſet, niſi ſeipſum comprehenderet: ergo &c. III. Dei ſcientia nil eſt præſtantius: ſed abſque hac comprehenſione eſſet aliquid Deo præſtantius: ergo ſeipſum comprehendit.

Ob. I. Scientia, & omnipotentia ſunt unum: ſed hæc non habet Deum pro objecto: ergo nec illa, ℞. diſt. maj. Sunt unum re, conc.; ratione objecti, & connotati, neg. ℞. II. neg. conſ. Scientia enim eſt actio immanens, omnipotentia eſt actio tranſiens: ergo objectum ſcientiæ poteſt eſſe intrinſecum cognoſcenti.

Ob. II. Quod comprehenditur, *finitur*, ut docet S. P. 12. C. D. 18.: atqui Deus eſt infinitus: ergo &c. ℞. diſt. ant. Finitur negative, ideſt nihil latet videntem, conc.; poſitive, ſcilicet attingitur ultimus ejus terminus, ſubdiſtinguo: in objecto finito, conc.; in infinito, neg.

Propositio II. Deus cognoſcit poſſibilia, futura, præſentia, atque præterita.

Prob. Scripturis. Eccli. 23. 29. *Domino, antequam crearentur, omnia ſunt agnita*. Hebr. 4. 13. *Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus* (a): ergo &c. Prob. II. ex Patribus. Clemens Alexan-

(a) *Vide Prop. I. c. 1.*

xandrinus 4. Strom. ait: *Deus omnia novit, non ſolum quæ fiunt, ſed etiam futura*. S. P. A. 12. C. D. 20. ait, *In una Dei ſapientia eſſe immenſos theſauros rerum intelligibilium*: ergo &c. Prob. III. ratione. Nihil enim fuit, eſt, aut erit, quod non pertineat ad vim effectricem Dei, ad ejus artem, & voluntatem: ergo nihil eſt, quod divinam lateat ſcientiam.

Ob. I. Hieronymus I. in Hab. ait: *abſurdum eſt, ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat, quot naſcantur culices, quotve moriantur*: ergo Deus de minimis non habet ſcientiam.

℞. diſt. conſ. Non habet ſcientiam ſimplicem, neg.; providam, ſubdiſtinguo: peculiarem, ut de nobis, conc.; univerſalem, neg. Subdit enim S. D. *Non ſimus in nos ipſos injurioſi, eandem rationabilium, quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes*. Et ep. 3. miratur creatoris ſolertiam in *minutis quoque animalibus, formica, culice, vermiculis* &c.: ergo &c.

Ob. II. Futurorum cognitio præſcientia dicitur: ſed hæc in Deo non eſt per Auguſtinum (*a*), ergo &c. ℞. diſt. min. In Deo non eſt præſcientia mutabilis, conc.; immutabilis, qua omnia novit, quaſi nunc gerantur, neg. Quippe *negare Deum præſcium futurorum, inſania eſt*, ait idem Auguſtinus (*b*).

Ob. III. Paritur cognitio a potentia, & objecto: ergo ſi Deus cognoſcit creaturas, hæ ſunt cauſſa divinæ ſcientiæ. ℞. diſt. ant. Paritur ex objecto tanquam termino, conc.; tanquam vi effectrice, neg.

Propositio III. Deus cognoſcit futura quælibet contingentia, & conditionata.

Not. Futura contingentia ea ſunt, quæ non habent neceſſariam connexionem cum ſuis cauſſis, ſed vel a libera hominum voluntate pendent, ut peccata; vel extra ordinem eveniunt, ut monſtra. Conditionata illa ſunt, quæ reapſe non erunt, forent tamen, ſi conditio poneretur, ut pœnitentia Tyriorum, ſi Chriſti miracula vidiſſent; vel reapſe erunt, poſita conditione, ut Petri negatio, ſi ab ancilla tentabitur. His prænotatis

Prob. de futuris contingentibus contra Crellium, Wolzogenium, alioſque Socinianos, I. ex Scripturis. Pſ. 32. habetur: *Qui intelligit omnia opera eorum*. Sap. 8. *Signa, & monſtra ſcit, antequam fiant, & eventus temporum, & ſeculorum*. Iſ. 48. *Scio, quia prævaricaberis*, & c. 41. *Annunciate, quæ ventura ſunt, & ſciemus quia dii eſtis*: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Aug. 5. C. D. 9. ait, *Deo certus eſt omnium* ordo

---

(a) *Lib. 2. ad Simpl. q. 2.* (b) *5. C. D. c. 9.*

ordo cauſſarum. Orig. ap. Euſ. 3. P. E. *Quidquid futurum eſt, id Deum multo ante prænoſſe, is demum intelligat, qui excellentiam divinæ mentis intelligit*. Cyrill. Alex. 4. in Iſ. *Deo natura convenit habere & præteritorum, & futurorum notitiam*.

Prob. III. ratione. Deus enim ſæpe hæc futura prædixit, v. g. regnorum everſionem, templi abominationem &c. ergo prænoverat. *Cujus rei tot habemus teſtes*, ait Tertullianus (*a*), *quot Prophetas*. Deinde Deus eſt ſapientiſſimus artifex: ergo novit, ait Ambroſius (*b*), ſuorum operum virtutem, efficientiam &c. (*c*).

De futuris conditionatis habetur Sap. 4. 2. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*: ergo præſcivit Deus, illos in crimina prolapſuros, ſi diutius viverent. I. Reg. 23. quærenti Davidi, *Si tradent*, eum, *viri Ceilæ*, reſpondet Dominus: *Tradent*. Matt. 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes &c. pœnitentiam egiſſent*. Hinc S. P. l. de D. Perſev. c. 11. ait: *His, quos prævidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros, quibus noluit ſubvenire, non ſubveniſſe*; & l. de Cor. & Gr. 8. *Reſpondeant cur illos Deus, cum pie viverent, de vitæ hujus periculis non rapuit? An eorum mala futura neſcivit? Nihil horum, niſi inſaniſſime dicitur*. Idem tradunt S. Proſper (*d*), Cyrillus (*e*), Gregorius M. (*f*), Bernardus (*g*), Chriſoſtomus &c. (*h*)

Ob. I. Jerem. 26. habetur: *Si forte audiant, & convertantur*. Ezech. 2. 5. *Si forte audiant, & quieſcant*. Joel. 2. 14. *Quis ſcit, ſi convertantur*. Matt. 21. *Verebuntur filium meum*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Hæc enim *Deus humano loquitur affectu*, ait Hieron. in Matth. 14. ut liberum *homini ſervetur arbitrium*. Aliquando ſollicitudinem ſignificant, ut Exod. 32., *Si quo modo quivero eum deprecari pro ſcelere veſtro*. Aliquando ſunt expletivæ particulæ, *quaſi*, *utique*, *ſane*; ut Jo. 8. *Si me ſciretis, utique Patrem meum ſciretis*. Quandoque non dubitationem, ſed rei difficultatem deſignat, ut Phil. 3. *Si quomodo occurram ad reſurrectionem*. Hinc S. P. tr. 27. in Jo. ait: *Cum dicitur a Deo verbum dubitationis* (cum Deum nihil lateat) *arguitur infidelitas, non opinatur divinitas*.

Ob. II. Contingentia non habent determinatam veritatem: ergo a Deo non prævidentur. ℞. diſt. ant. In mente Dei, neg.; in cauſſis ſecundis, ſubd., pro futuro tempore, quo haud dubie vel evenient, vel non, neg.; pro præſenti, conc. Contingentia eſſe determinata *in actu ſignato* demonſtrant dialectici: nullus

(a) *L. 2. c. Marc. c. 5.* (b) *L. 5. de fid.* (c) *Vide Prop. praeced.*
(d) *In* ℞. *8. ad except.* (e) *L. 3. c. Jul.*
(f) *L. 33. mor. c. 17.* (g) *Serm. de Innoc.* (h) *L. 1. ad Stag.*

lus enim dicturus eſt, *quod quæ nunc fiunt, antequam fierent, eventura non fuerint*, ait Boethius 5. Conſ.: ergo quando contingentia futura erant, habebant determinatam veritatem *In actu ſignato*, & pro præſenti tempore (*a*).

Inſt. Futura contingentia non habent determinatam veritatem niſi disjunctive, quatenus vel erunt, vel non erunt: ergo & Deus disjunctive futura cognoſcit. ℞. diſt. ant. Non habent veritatem relate ad mentem humanam, quam latet nexus cauſſarum, conc.; relate ad Deum, qui omnia unico intuitu perluſtrat, neg.

Ob. III. S. P. A., S. Proſper, Fulgentius &c. ſcientiam conditionatorum rejiciunt: ergo &c. ℞. diſt. ant. Rejiciunt in ſenſu Pelagii, qui ait homines prædeſtinari ex præſcientia bonorum operum naturæ viribus efficiendorum, & ſenſu Semipelagianorum, qui docebant, ex duobus parvulis hunc, non illum ſalvari, eo quod Deus præviderit hunc, non illum ſibi obtemperaturum, conc.; in ſenſu Catholico ſupra explicato, neg.

Prop. IV. Deus ſcrutatur intimas cordium cogitationes, & quæcumque peccata.

Sequitur ex dictis, & prob. ſcripturis. Pſal. 68. habetur: *Deus, tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea a te non ſunt abſcondita*. Pſ. 138: *Intellexiſti cogitationes meas de longe*. Jer. 17.: *Ego Dominus ſcrutans cor*. Accedunt S. Ephrem Syrus (*b*), Ambroſius (*c*), Hilarius (*d*), Proſper (*e*), & S. P. Aug. qui l. 3. de lib. Arb. 4. ait: *Deus prævidet eos, qui propria voluntate peccabunt*: ergo &c. Prob. etiam ratione. Cogitationes enim vel bonæ, vel malæ ſunt; ſi bonæ, ab eo præmovente fiunt; ſi malæ, ab eo permittente: ergo a Deo videntur.

Ob. I. Habac. 1. 13. *Mundi ſunt oculi tui, ne videant malum*. Matth. 25. *Neſcio vos*: ergo &c. ℞. diſt. ant. *Ne videant malum*, ſcientia practica, & approbationis, conc.; ſimplici, & ſpeculativa, neg. Subdit ibid. Propheta: *Quare reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces, devorante impio juſtiorem ſe?* ideſt cur pateris? cur permittis? Phraſis Matthæi frequens eſt in ſcripturis: *neſcire* enim dicitur Deus, quos pro ſuis non agnoſcit.

Inſt. Geneſ. 22. ait Dominus Abrahæ: *Nunc cognovi quod times Deum*: ergo ante non noverat. ℞. neg. conſ. Senſus enim illorum verborum eſt, Deum experimento comprobatam feciſſe Abrahæ virtutem. Antea enim dixerat (*f*), ſe optime ejus fidem noviſſe. Sic etiam hunc locum exponunt S. P. A. l. 1. Trin.

(a) *Vide Arimin. diſt. 8.* (b) *Tract. de vit. Spir.* (c) *L. 1. de Off. c. 14.* (d) *In Pſ. 137.* (e) *Sent. 379.* (f) *Gen. 18.*

12. & l. 83. q. 60. Ambroſius l. 5. de F. c. 7. Hilarius 9. Trin. &c.

Ob. II. Peccata nihil ſunt: ergo carent cognoſcibilitate, R. diſt. conſ. Carent cognoſcibilitate intrinſeca, qua cognoſcantur ut aliquid poſitivam a cauſſa efficiente productum, conc.; cognoſcibilitate extrinſeca, qua videantur ut quid privativum in cauſſa a bonitate deficiente, neg. (*a*).

CAPUT III.

An Dei præſcientia cum animarum libertate conſiſtat?

Ex opinione Democriti, qui cuncta inevitabili neceſſitate contingere exiſtimabat, Priſcillianus quidam fabulam ſuam de ſiderum impulſu mutuam accepit: quo ex fonte venenum biberunt Joannes Us, aliique, qui libertatem arbitrii evertere conati ſunt. Tullius vero, ne fatalem hanc neceſſitatem cogeretur admittere, divinam ſubſtulit præſcientiam, ſicque *ut homines faceret liberos, fecit ſacrilegos*, ait Aug. 5. C. D. 9. Sit itaque

Prop. Ex divina præſcientia non ſequitur inevitabilis rerum eventus.

Prob. I. Deus unico intuitu videt præterita, futura, ac præſentia, nec illi eſt aliquid futurum, aut præteritum, ſed omnia præſentia ſunt: atqui ſcientia præſentium, aut præteritorum nullam infert neceſſitatem: ergo neque infert præſcientia futurorum (*b*). II. Ex quo Deo infallibiliter certus ſit ordo cauſſarum omnium, non infertur libertatis exitium, cum in eo ordine ſint cauſſæ liberæ, & ipſæ hominum voluntates: ergo Deus cognoſcit in illo ordine multa fieri a cauſſis liberis, & ab hominum voluntate (*c*). III. Videt Deus, quæ ipſe eſt facturus, idque non infert Dei operibus neceſſitatem; alias omnia ejus opera eſſent æterna, nihilque Deus operaretur in tempore: ergo neque ſcientia Dei tollit indifferentiam operum ſecundarum cauſſarum (*d*). IV. Non repugnat plura fieri, quæ poſſent non fieri: ergo non repugnat ſciri aliquid eſſe contingenter futurum. Quod enim ita fiet, ut poſſit non fieri, eſt futurum contingens. Confirmatur: Non pugnant hæ duæ propoſitiones: *Judas magiſtrum tradet*, & *Judas poterit magiſtrum non tradere*: ergo nec iſtæ pugnant: *Prævidit Deus Judam traditurum eſſe magiſtrum*, & *Judas poterit eum non tradere*: ergo non implicat, Deum prævidere futuram Judæ proditionem, & tamen Judam libere magiſtrum tradere (*e*).

Ob.

(a) *Vide auctorem*. (b) *Ita Anſelm. de Concord., Boethius l. 5. de Conſ. Pr. 4. S. P. A. l. 3. de lib. Arb. 4.* (c) *Ita S. P. 5. C. D. c. 10.*
(d) *S. P. A. l. 3. de lib. Arb. 4.* (e) *Vide Auctorem*.

Ob. I. S. P. l. 3. de lib. Arb. 4. ait: *Aliter fieri non poteſt, quod Deus præſcivit*, alioquin falli poſſet divina præſcientia, quod eſt abſurdum &c. Idem docet Anſelmus (*a*): ergo ſi Deus futura prænoſcat, omnia neceſſario evenient.

℞. diſt. conſ. Neceſſario evenient, relate ad ſcientiam Dei, & primam cauſſam immutabilem; conc.; relate ad cauſſas proximas, & mutabiles, neg. Non enim pugnat; eandem rem, ſi ad diverſa referatur, dici neceſſariam, & contingentem. Idem eſt ſenſus verborum Auguſtini & Anſelmi; cum enim Deus omnia videat unico intuitu, & relate ad æternitatem nil ſit futurum, recte docent laudati PP., fieri non poſſe, quin eveniant, quæ Deus prævidit. Hanc neceſſitatem vocat Anſelmus ibid. *ſequentem poſitionem rei*; Scholaſtici vero *neceſſitatem conſequentiæ*, *& in ſenſu compoſito*.

Ob. II. Præſcientia Dei eſt certa, neceſſaria, & immutabilis: ſed poſita præſcientia, ſequitur neceſſitate conſequentiæ, e. g., peccatum: ergo hoc neceſſario ſequitur. *Quod enim ſequitur ex antecedenti neceſſario, neceſſarium eſt*, ex vulgari axiomate.

℞. neg. maj. Nam divina præſcientia non dicitur abſolute, ſed connotative, adeoque mutabilis eſt, & contingens: diſtinguendum eſt tamen inter certitudinem, & neceſſitatem futurorum. Non enim pugnat, hæc eſſe certa, & infallibilia, Dei præſcientia ſuppoſita, licet neceſſaria non ſint, ſi ad cauſſas proximas comparentur. Axioma illud a Sixto IV. damnatum putant Gonzalez, aliique in propoſitionibus Petri de Rivo. Negant alii; ſed abſolute prolatum de quolibet antecedenti neceſſario falſum eſt. ℞. D. Thom. 1. p. q. 14. futurum contingens neceſſarium eſſe, prout ſubeſt divinæ ſcientiæ; non prout eſt in ſe; ſed hanc reſponſionem reprobat Ariminenſis; ab eaque recedit Eſtius, quamvis S. Thomæ addictiſſimus. Hujus ergo argumenti: Deus præſcit, e. g. Petrum peccaturum: ergo peccabit; nego ant. eſſe abſolute neceſſarium.

Inſt. Præſcientia Dei eſt æterna, & relate ad futura eſt præterita: ergo eſt abſolute neceſſaria. ℞. diſt. 1. p. maj. Eſt æterna relate ad divinam ſubſtantiam, conc.: eſt æterna, ideſt æterna ſunt, quæ prævidentur, neg. Ubi enim agitur de attributis Dei relate ad extrinſeca connotata, ex æternitate nunquam infertur abſoluta neceſſitas. Sic æterna eſt creatio, relate ad divinam ſubſtantiam, & tamen libera; æterna voluntas, & gratiæ præparatio, ſed libera (*b*).

Ob. III. Præſcientia Dei eſt cauſſa futurorum: ſed poſita

 cauſſa,

(a) *In Concord.* (b) *Vide Auctorem.*

cauſſa, neceſſario ſequitur effectus: ergo &c. ℞. diſt. maj. Eſt cauſſa, ut præſcientia eſt, neg.; ut voluntas, ac providentia ſubdiſtinguo, cauſſa neceſſitatis legi adſtricta, neg.; libera, conc. Non omnem præſcientiam eſſe cauſſam rerum, conſtat ex Auguſtino l. 3. de lib. arbitrio 4. *Deus omnia, quorum ipſe auctor eſt, præſcit, non tamen omnium, quæ præſcit, auctor eſt*. Cum ergo a theologis dicitur, ſcientiam Dei eſſe cauſſam rerum; id de ſcientia practica intelligendum eſt.

Ob. IV. Suppoſita Dei præſcientia, non poteſt res non evenire: ergo neceſſario evenit. ℞. diſt. conſ. Neceſſario evenit neceſſitate ſimplici, & abſoluta, neg.; neceſſitate conditionis & conſequentiæ, conc. *Duæ ſunt neceſſitates*, ait Boethius Prof. ult. *ſimplex una, ut omnes homines eſſe mortales, altera conditionis, ut ſi aliquem ambulare ſcias, eum ambulare neceſſe eſt*. Hæc autem non infert neceſſitatem. Vide Boethium loc. cit.

CAPUT IV.

De præſentia creaturarum omnium in immutabili æternitate.

OBſerva, rem aliquam in æternitate multipliciter poſſe conſiſtere. I. Quod hæc omnia ſimul comprehendat; quæque diverſo tempore peraguntur, immenſæ ejus durationi reſpondeant, ut ſingulæ lineæ circuli ad centrum referuntur. II. Dici poteſt res eſſe in æternitate, itaut ante ſæcula, nedum in cauſſa, ſed in ſe res extiterint; quod melius dixeris ab æterno, quam in æternitate conſiſtere. III. A Thomiſtis dicuntur creaturæ Deo in æternitate præſentes, quia exiſtunt quidem in propria ipſarum natura, non comparate ad ſe, quatenus ſunt in aliqua temporis differentia, ſed comparate ad æternitatem, in qua nulla eſt ſucceſſio temporum. Sit itaque

Propositio I. Primo modo ſupra explicato creaturæ omnes ſunt in æternitate præſentes.

Prob. I. ex Patribus. Ambroſius l. 1. de Fide 7. ait, *Deo, quæ ſunt futura, præſentia ſunt, & ei, cui præcognita ſunt omnia, ventura perfecta ſunt*. S. P. A. 15. Trin. 7. ait, *Et præterita, & futura cum præſentibus cuncta præſentia* Deo eſſe. Et l. 2. ad Simpl. ait, *Quid futurum eſt Deo, qui omnia ſupergreditur tempora?* Gregorius Magnus l. 20. Mor. 23. ait, *Scimus, quia Deo futurum nihil eſt, ante cujus oculos præterita nulla ſunt, præſentia non tranſeunt, futura non veniunt*.

Prob. II. ratione. Si æternitati non eſſent omnia præſentia, non omnia ſimul comprehenderet, adeoque non eſſet æternitas. Deinde nulla ſunt loca, quæ immenſitati non reſpon-

deant;

deant: ergo nec tempora, quæ æternitati non congruant.

Prop. II. Nulla creatura a Deo cognoſcitur ſecundo modo in æternitate, ſive ab æterno conſiſtens.

Prob. Deus videt creaturas eo modo, quo productæ ſunt: ſed nulla creatura producta eſt ab æterno: ergo &c.

Prop. III. Creaturæ non videntur ab æterno in propria natura, neque in menſura ſuperiori relate ad æternitatem, neque in propria menſura relate ad ſe.

Prob. I. ex Auguſtino. L. 5. de Gen. ad lit. 18. ait: Creaturæ, *antequam fierent, & erant, & non erant: Erant in Dei ſcientia, non erant in ſua natura.*

Prob. II. ratione. Non enim exiſtit creatura in ſua natura, niſi ponatur extra ſuas cauſſas: ſed hoc fit in aliqua tantum differentia temporis: ergo &c. Deinde repugnat, aliquid exiſtere in ſua natura, & eſſe præſens in ſuperiori menſura, ideſt in arte conditoris, quæ eſt ipſa Dei omnipotentia (*a*).

Ob. I. Deus omnia videt præſentia, & omnia æternitati coexiſtunt: ergo Deo ſunt omnia phyſice coexiſtentia ab æterno. ℞. neg. conſ. Aliud eſt enim videre omnia præſentia, aliud æternitati coexiſtere, aliud phyſice præſens eſſe ab æterno. I. eſt præſentaria notione omnia ſive ſint, ſive non ſint, adæquare. II. eſt inter creaturam, & æternitatem nullum intervallum verſari, unde æternitas, quæ a rebus nulla temporis intercapedine ſejungitur, vere futuris rebus coexiſtit: ſicut cuilibet loco divina immenſitas. At rem exiſtere ab æterno in propria natura, eſt ſemper in ſe fuiſſe extra ideam Dei, quod eſt abſurdum: ergo &c.

Ob. II. Deus omnia videt in æternitate præſentia: ergo ſunt actu apud Deum in æternitate.

℞. diſt. maj. Deus videt &c. res omnes ab æterno exiſtere, nego; prout in aliqua temporis differentia eventuræ ſunt, conc. Deus enim in creaturarum ſerie tam præſentes, quam futuras unico intuitu videt: non ſequitur tamen jam univerſas acceſſiſſe ad eam temporis differentiam, ſine qua extare non poſſunt (*b*).

Ob. III. Divina ſcientia eſt immutabilis: ergo habet ſemper objecta præſentia. ℞. diſt. ant. Eſt immutabilis, relate ad divinam ſubſtantiam videntem, conc.; ad rem ſubjectam, neg. Scientia enim dicitur mutabilis, vel immutabilis a principali objecto, quod in Deo eſt ars omnipotentiæ plena omnium ratio-

(*a*) *Vide Auctorem.* (*b*) *Vide Auctorem.*

tionum immutabilium, *Ibi*, ait S. P., *novit omnia Deus, quæ fecit per ipſam, & ideo non decedit aliquid, vel ſuccedit ſcientiæ Dei*.

DISSERTATIO II.

De medio divinæ ſcientiæ, quo nempe Deus creaturas intuetur.

MEDII nomine hic intelligitur id, in quo, tamquam in ratione prius cognita, Deus ea novit, quæ per ſcientiam ſuam attingit: nimirum poſſibilia, præterita, futura cujuſvis ordinis, & peccata. Singula diſtinctis capitibus percenſebimus.

CAPUT I.

Oſtenditur Deum in ideis ſuis & immediate univerſas creaturas inſpicere.

NOT. I. Deum in ideis ſuis cuncta introſpicere certum eſt. Quid vero ſint ideæ iſtæ inquirunt theologi. Nos cum Auguſtino 12. C. D. 20., *incommutabiles rationes rerum intelligibilium* appellamus, eæque ſunt a Dei ſapientia indiſtinctæ. Cum autem res non exhibeant ut futuras, niſi artificis propoſitum, & voluntas acceſſerit, etiam præfinitionem complecti debent, ut ideæ ſint futurorum, non poſſibilium. Hinc Græci Patres ideas definiunt παραδείγματα, ſive *exempla*, & rationes ſubſtantiarum efficientes: eaſque ut imagines divini intellectus, non ut placita voluntatis ſpectamus; & quærimus, an poſſibilia, quæ divinarum idearum notione videntur, ſint immediate cognita?

Not. II. Objecta in ſe ipſis ex D. Thoma (*a*) dupliciter videri poſſunt: per *ſpeciem propriam*, ut cum oculus *hominem videt per ſpeciem hominis*; & per ſpeciem continentis, ut pars in toto. Ariminenſis autem docet videri in ſe ipſo, quod videtur nullo vertente medio inter facultatem, & objectum, ut videntur in mente rationes intelligibiles, & ab oculo interius exaratæ corporalium rerum imagines.

PROPOSITIO I. Deus videt omnia in ſe ipſo in incommutabili rerum intelligibilium ratione.

Prob.

(a) *Qu.* 15. *art.* 5.

Prob. ex Aug. 15. Trin. 14. *Novit omnia Deus in ſeipſo*. Reapſe in Dei ſapientia ſunt infiniti theſauri rerum intelligibilium, ut artifex novit quidquid elaborate poteſt efficere.

Propositio II. Deus videt creaturas in ſeipſis immediate in ſenſu Ariminenſis (1).

Prob. Ubi nullum intercedit medium diſtinctum, videtur objectum in ſe immediate: atqui inter Deum, & creaturas non intercedit hoc medium; Deus enim non cognoſcit per ſpeciem a ſe diſtinctam: ergo &c.

Ob. I. S. P. A. 4. Gen. ad lit. 23. ait: *Omnis cognitio, qua creaturam in ſe ipſa novimus, nox dici poteſt*; & 11. C. D. 7. *cognitio creaturæ in ſe decoloratior eſt, quam cum in Dei ſapientia cognoſcitur*; ergo Deus non videt creaturas in ſeipſis.

℞. neg. conſ. Dicitur enim nox, & decoloratior cognitio creaturæ, vel quia recipit determinationem a re creata, & mutabili, vel quia nondum relata eſt ſancta delectatione in laudem creatoris. Quæ duo in cognitione, qua Deus videt creaturas in ſe ipſis, non habent locum; non enim ei advenit ex earum præſentia accidentaria cognitio, nec poteſt, niſi in ſe delectari: ergo non eſt in Deo nox &c.

Ob. II. S. P. A. lib. 83. quæſt. qu. 46. ait: *Non enim extra ſe quidquam intuetur Deus; hoc opinari ſacrilegum eſt*: ergo &c.

℞. diſt. ant. Non videt extra ſe, ideſt omnia videt ſapientia

 ſua,

(1) Ab hac ſententia merito recedit clariſſimus Auctor in ſchol. cap. 5. l. 4., ubi cum noſtratibus aliis tradit, videri a Deo creaturas in ſeipſo, tamquam in cauſſa earum effectrice, ut Prop. I. dictum eſt. Creaturæ enim, priuſquam fierent, in hujus cauſſæ virtute præcontinebantur, ut docet S. P. A. l. 15. Trin. Videt ergo Deus omnia in ſua omnipotentia, ac voluntatis decreto, quæ ſunt cauſſa univerſorum, adeoque in ſeipſo; nam omnipotentia, ac voluntas Dei ſunt ipſe Deus. Cumque objectum *motivum* divinæ ſapientiæ ſit ſumma veritas, dicendum eſt, verum aut falſum a Deo cognoſci in ſeipſo, prout eſt ſumma veritas, cum qua verum congruit, & cui repugnat, quod falſum eſt. Hinc S. P. lib. 83. quæſt. qu. 49. *Sacrilegum* putat *aſſerere, quod Deus exeat extra ſe ad aliquid cognoſcendum*. Non quod nihil intueatur, quod ſit extra ſe, *Sed quia quod eſt extra ſe, non intuetur, niſi in ſeipſo*, ut explicat D. Thomas. Hinc D. Ambroſius ait: *Licet omnia proſpiciat Deus, nihil tamen extra ſe intelligere, ſed omnia in ſe intueri dicitur*. Deus ergo, concludit S. P. de Gen. ad lit. c. 15., *vidit omnia, non præter ſeipſum videns, ſed in ſe ipſo*.

ſua, a qua rerum ideæ ſunt indiſtinctæ, conc.; hoc eſt non percipit res a ſe diſtinctas ſecundum proprias ipſarum rationes, neg. Refellit ibidem S. P. Platonicorum ſententiam, qui putabant mundum archetypum conſtitutum, itaut illum extra ſe productum Deus in creatione reſpiceret, quod *opinari ſacrilegum eſt. Quod ſi hæ rerum rationes in mente divina continentur, non ſolum ſunt ideæ, ſed ipſæ veræ ſunt, quia æternæ ſunt*. Ex quibus conſtat, Auguſtini verba non fideliter ab adverſariis recitari, & alium habere ſenſum, ac ipſi contendunt.

Ob. III. Quod cognoſcitur in ſe immediate, eſt objectum ſcientiæ princeps & motivum, ſed creaturæ nequeunt eſſe objectum *motivum* divinæ ſcientiæ: ergo &c. ℞. diſt. maj. Si videatur per ſpeciem propriam, conc.; per alienam, neg. Objectum quippe motivum eſt, quod attingitur ratione ſui: ſed Deus non videt creaturas per ideas adſcititias, neque per ſpecies creaturarum: ergo &c.

Ob. IV. Perfecte continentur creaturæ in omnipotentia Dei; non tamen ut ſunt in ſe ipſis: ergo perfecte videntur in Verbo, licet non videantur immediate in ſe ipſis.

℞. neg. conſ. Repugnat enim, Deum infinitum, & ſimplicem *formaliter* in ſe continere res compoſitas & finitas; ſed rem perfecte cognoſcere, non eſt illam in ſe *formaliter* continere, ſed *objective*, ideſt eam percipere quocumque modo percipi poteſt. Si enim eadem eſſet ratio utriuſque, quia Deus nequit habere malitiam, non judicaret peccata, neque ſpiritalis corporalia videret, ut infinitus finita, quod falſum eſt.

CAPUT II.

An futura libera ordinis naturalis videat Deus in decretis prædeterminantibus.

NOT. I. D. Thomæ diſcipuli phyſicæ prædeterminationis aſſertores in quavis creaturarum operatione ita eam neceſſariam putant, ut ſine ipſa nihil agere valeant. Ajunt, nullum indifferens ſolis naturæ viribus in certum actum prodire poſſe, & tamen creaturarum dependentiam a Deo, earumque libertatem his limitibus contineri. Contra Soc. Jeſu Theologi docent, has præfinitiones a Banneſio inductas, antiquis Theologis ignotas fuiſſe, ad Janſenii, & Calvini dogmata accedere, & libertatem evertere. Nos medium iter incedimus, & cum Thomiſtis propugnamus efficaces præmotiones in operibus ſupernaturalibus ſtatus naturæ lapſæ, rejicimus tamen in operibus naturalibus, & in ſtatu naturæ innocentis, ut minus neceſſarias.

Not. II. Non negamus tamen præmotionem generalem, qua

qua Deus mentem perpetuo illuminat ideas exhibendo, & voluntatem in bonum generatim inclinat: ſed controverſia eſt de ſpeciali motione, & ad certum actum. Defendimus etiam concurſum ſimultaneum, quo Deus res regit a ſe productas. Neque phyſicam præmotionem ob vocis novitatem rejicimus; nam quævis hæreſis novas quæſtiones & vocabula invexit, ut conſtat de *Homouſio*, *Tranſubſtantiatione*, aliiſque vocibus ab Eccleſia conſecratis. Quamvis enim phyſicæ præmotionis nomen ſacrorum Canonum auctoritate non ſit probatum, in omnium tamen ore verſatur, eoque & nos utemur, ubi ſpecialem Dei motionem exponemus. Abſit autem, ut Calviniſmi, aut Janſeniſmi nota Thomiſtas inuramus. *Quem enim invenient inter Thomiſtas Janſeniani, qui concedat ita neceſſarium conſenſum motioni gratiæ, ut neceſſarius eſt amor beatificus, quandiu durat viſio?* ait optime Annatus, licet phyſicæ præmotionis impugnator. Nulla item cenſura ſunt inurendi ſcientiæ mediæ aſſertores, cum nihil in celebri Congregatione de auxiliis ſub Clemente VIII., & Paulo V. ab Eccleſia fuerit definitum. Et quod profertur Pontificium decretum, quo ſcientia illa media proſcribitur, cum ex præſcripto juris non fuerit promulgatum, fidem non mereri ſancivit (*a*) Innocentius X. (1). Jure ergo a Paulo V., & Urbano VIII. vetitum eſt, ne ſe mutuis dicteriis proſcindant theologi. Nec tamen probari poſſunt qui D. Thomam veluti vulgarem ſcriptorem contemnunt; hunc enim Scholarum principem reverentur celebriores Academiæ Salmanticenſis, Duacenſis, Lovanienſis, Patavina, & Pariſienſis. Ab eo tamen, ubi opus eſſet,

(1) Quod ait hoc loco cl. Auctor, de fide *publica* accipi debet, quam decretum a Clemente VIII., & Paulo V. exaratum non mereri, declaravit Innocentius X. ſupra laudatus; ne forte quis exiſtimaret, hanc controverſiam illo decreto fuiſſe definitam, proſcriptam ſcientiam mediam, & jus cuique eſſe factum, ut eam, veluti ab Apoſtolica ſede damnatam, penitus execraretur. Ceterum *privatam* illam & peculiarem fidem, quam in ſe inſpectum decretum illud habere poteſt, ut a Rom. Pontificibus habitum, præviis tot diſcuſſionibus celeberrimæ Congregationis, illi decreto non denegat Innocentius X. Eadem ergo huic decreto fides habenda eſt, quam haberi fas eſt omnibus ferme facrarum Congregationum decretis, quæ in earum tabulariis aſſervata, nullam fidem *publicam* faciunt in foro Eccleſiæ, niſi Rom. Pontificis auctoritate cognita fuerint, & confirmata.

(*a*) *Anno* 1654.

eſſet, imo ab ipſo Auguſtino, ſi alicubi erraſſe deprehendi poſſet, recedendum eſſet debita reverentia. His prænotatis ſit

PROPOSITIO I. Deus non prædeterminat actiones liberas naturales, nec prævidet in efficaci decreto.

Ita unanimiter contra Thomiſtas theologi ferme omnes, & prob. I. Præmotio phyſica propugnatur a Thomiſtis vel ad ſalvandam dependentiam cauſſæ ſecundæ à prima, vel ut virtus indifferens creaturæ determinetur ad actum: ſed neutro ex capite hæc præmotio requiritur: ergo &c. Prob. min. Non requiritur ad I. Stat enim perfecta dependentia, ſi creatura inceſſanter a Deo illuminetur, & ad bonum generali præmotione inclinetur, & ſimultaneo concurſu regatur. Sic enim cauſſa ſecunda ſine prima nihil operatur: ergo ſalvatur perfectiſſima dependentia ſine phyſica præmotione. II. Cauſſæ ſecundæ ita ſupremæ ſubordinantur, ut hæc ad earum actus concurrat juxta cujuſque exigentiam: ſed neceſſariæ, ut pote ad unum ordinatæ, neceſſitate impelluntur: ergo liberæ, & indifferentes egent ſola præmotione verſatili. III. Eſſentialis dependentia creaturæ convenit eſſentiali neceſſitate: ergo, ſi hoc titulo phyſica prædefinitio admittitur, quæ fiunt a creatura, neceſſario, & eſſentialiter erunt determinata. IV. Ex parte actus primi non datur prædeterminatio, licet eſſentialiter a prima cauſſa dependeat: ergo hæc præmotio ratione dependentiæ non requiritur. Poteſt utique univerſorum Dominus, ſi velit, creaturam in quovis ſtatu prædeterminare, & ſicut ad opera ſupernaturalia prædeterminat lapſam, ſic innocentem creaturam potuiſſet ad opera naturalia præmovere abſque libertatis exitio: non eſt tamen concedendum, Deum id omne præſtitiſſe, quod potuit. Creaturæ dependentia in eo ſita eſt, ut moveatur indifferenter, ſi ſit indifferens; nam ſi cauſſa ſecunda ita a prima dependeat, ut nihil poſſit, niſi determinetur, eadem erit conditio cauſſæ liberæ, & neceſſariæ, quæ ad unum eſt eſſentialiter determinata. Sed etſi daremus, quamlibet præmotionem, cum indifferentia conſiſtere, rejici tamen deberet, eo quod in naturalibus operibus neceſſaria non eſt, in malis etiam noxia. Quod autem præmotio illa neceſſaria non ſit, ut cauſſa ſecunda prodeat in actum, patet; nam indifferentia, quæ exigit determinari, eſt paſſiva, ut ſaxum, quod ab alio movetur: atqui indifferentia creaturæ eſt activa, non paſſiva: ergo &c.

Prob. II. Prædefinitio futurorum neceſſaria non eſt ad infallibilitatem divinæ ſcientiæ, *Poteſt enim eſſe*, ex Auguſtino (a), *ſine prædeſtinatione præſcientia*: ergo fruſtra admittitur decre-

---

(a) *De Præd. Sanct. c.* 10.

cretum efficax, ut Deus certo futura libera prænoſcat. Confirmatur. Patres enim, qui de futurorum contingentium præſcientia loquuntur, nullibi divinæ efficientiæ meminere, niſi in operibus ſupernaturalibus: imo aliqui docent, non ideo Deum aliqua prænoſcere, quia prædeſtinata ſunt, ſed contra, quia futura erant, ideo fuiſſe præſcita (a): ergo &c.

Prob. III. ab exemplis, quibus actus liberos in ideis rerum a Deo videri ſuadetur. Nam ſi videam ferocem equum ſeſſorem non ferentem, hunc caſurum prænoſco: vel ſi alium videro ſtricto gladio in proximum furentem, occidendum præſentio, licet nec habenas equi moderer, nec iratum provocem ad necem: ergo a fortiori videt Deus ſine præmotione, qui naturam condidit, *& ſcrutatur corda*.

Propositio II. Non eſt ab hac ſententia alienus Divus Thomas.

Prob. I. S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 3. ſcribit: *Deus movet voluntatem, ſicut univerſalis motor, ad univerſale objectum, quod eſt bonum, ſed homo ſe determinat ad hoc, vel illud bonum. Interdum ſpecialiter Deus movet ad aliquod bonum, ſicut in his, quos movet per gratiam*: ergo docet S. Thomas, voluntatem creatam ſola præmotione generali moveri, qua ſeipſam determinat.

℞. Thomiſtæ, ſanctum Doctorem motionem univerſalem appellare prædeterminationem naturaliter ſecundis cauſſis applicatam, motionem vero ſpecialem eſſe gratiam victricem. Verum D. Thomas gratiæ tantum tribuit, quod moveat ad aliquod determinate volendum, in motione vero generali ait, hominem determinare ſeipſum: ergo &c. Ita hunc locum exponit Cajetanus; & D. Thomas q. 1. de Potentia art. 4. ait: *Quod licet cauſſa prima maxime influat in effectum, tamen ejus influentia per cauſſam proximam determinatur*. II. D. Thomas l. c. Gent. c. 28. duplicem indifferentiam diſtinguit: prima eſt, quando potentia *nondum conſecuta eſt ſuam perfectionem, per quam ad unum determinari poſſit*. Quod explicat exemplo *intellectus dubitantis, qui nondum aſſecutus eſt principia, ex quibus ad alterum determinetur*. Altera eſt indifferentia ad utrumlibet, *cum operans perfectam habet virtutem, ſed a neutro dependet*, ut artifex, *qui pro lubitu diverſis utitur inſtrumentis*. Docet autem D. Thomas, primam indifferentiam eſſe ab altera cauſſa determinandam, non ſecundam; adeoque Deum, licet ſit indifferens, & liber, non determinari ab alia cauſſa, quia habet in ſe plenam

(a) *Vide Auctorem*.

nam virtutem: atqui per D. Thomam habet homo ſufficientiam operativam virtutis ad actus naturales: ergo &c. Hinc Ferrarienſis ait, quod *ſi aliquid ſit indeterminatum per modum agentis liberi, ipſum ſe ratione ſuæ libertatis determinare poteſt*. III. D. Thomas 1. p. q. 14. docet, contingentiam effectuum in ſua cauſſa certo præſciri non poſſe, ſed tantum *conjecturaliter*; Deum vero ideo cognoſcere in ſua cauſſa, non quia præmovet, ſed quia Dei contuitus fertur ſuper omnia, prout ſunt ei ab æterno præſentia. *Omnia*, inquit, *quæ ſunt in tempore, ſunt Deo ab æterno præſentia, non ſolum ea ratione, qua habet rationes rerum apud ſe præſentes, ſed quia ejus intuitus fertur ab æterno ſuper omnia, prout ſunt in ſua præſentialitate*. Ubi ne verbum quidem habet de adjuncto decreto de illis producendis, ut volunt Thomiſtæ.

Plana eſt ergo hujus loci expoſitio, ſi dicas, Deo ratione æternitatis omnia eſſe præſentia, nedum rationes rerum, & ideas, ſed liberas etiam voluntatis determinationes. Videt proinde contingentia in illis rationibus, ut ſupra dictum eſt. Nullibi tamen decreta prædeterminantia commemorat. Cum ergo aſſerit S. Thomas, Deum futura cognoſcere, eo quod ſit eorum prima cauſſa; tripliciter hoc poteſt intelligi: I. Quia omnes cauſſæ ſe ſe movent virtute univerſalis motionis, in qua novit Deus liberam illarum motionem. II. Quia aliquando prædeterminat per gratiam. III. Quia omnia ſunt ei ab æterno præſentia.

Ob. I. S. P. Aug. l. de Prædeſt. SS. c. 10. ait: *Prædeſtinatione ea præſcivit*, Deus, *quæ fuerat ipſe facturus*: atqui Deus omnia operatur in nobis: ergo omnia novit in efficaci decreto. II. L. de Corr. & Gr. 14. ſcribit, *Deus magis habet in poteſtate voluntates hominum, quam ipſi noſtras*: poteſt ergo Deus determinare actus noſtros, ſicut & nos. III. L. 26. c. Fauſt. ait, illud eſſe ſine dubio futurum, *quod* Deus *vult*: ergo &c. IV. Electio Saul & David fuit actus naturalis: atqui S. P. ait, Deum inclinaſſe ad eam Iſraelitas *omnipotentiſſima poteſtate*: ergo &c.

℞. ad I. diſt. min. Operatur vel phyſica, vel generali præmotione, conc.; ſemper ſpeciali, neg.; quæ enim ſola indigent præmotione generali, ut opera naturalia, a Deo non determinantur, niſi prout fiunt: adeoque cauſſæ neceſſariæ ad unum determinantur, liberæ virtute ſibi a Deo collata. Hinc patet ℞. ad ſecundum. Ad tertium neg. conſ.; non enim omnis voluntas eſt prædeterminans. Ad quartum neg. conſeq. Aliud eſt enim poſſe Deum, ſalva libertate creaturæ, prædeterminare cauſſas [illegible] etiam ad actum naturalem, ut de Iſraelitis fatentur noſtrates (licet id fieri negent in omnibus in-

indiſcriminatim), aliud, has ita a Deo pendere, ut nequeant ſine prædeterminatione in actu prodire. ℞. II. neg. maj. Deus enim inclinavit corda Iſraelitarum, ut ſe ſubderent Regi cum bona voluntate, quæ a Deo præparatur. Subdit enim S. P., Iſraelitas ex bona voluntate feciſſe, *quod fecerunt corde pacifico*: ad hoc autem præmotionem non negamus.

Ob. II. Deus eſt prima cauſſa cujuſvis effectus: ſed talis non eſt, niſi per efficacem præmotionem: ergo &c. Pr. min. Exigit enim ratio primæ cauſſæ, ut ſit primum movens: ergo exigit etiam, ut ſit primum determinans. II. Abſque ea præmotione non ſalvatur perfectiſſima dependentia, cum magis dependeat, quod ſpecialiter, quam quod generaliter determinatur. III. Id etiam exigit ratio ſupremi dominii, quo Deus ſpecialem in creaturis poteſtatem exercet. IV. Cum generalis præmotio determinetur a voluntate, voluntas erit prima cauſſa hujus determinationis, relate ad motionem divinam: ſed hoc eſt abſurdum: ergo &c. V. Cauſſæ ſecundæ ſunt inſtrumenta primæ: ſed inſtrumenta a primo agente determinantur: ergo cauſſæ ſecundæ determinantur a prima.

℞. neg. min. Salvatur enim in Deo ratio primæ cauſſæ per ſolam præmotionem generalem, quia per hanc Deus inceſſanter creaturam illuminat, ad bonum inclinat, & ſimultaneo concurſu illam adjuvat. Ad I. pro. min. ℞.; etiam per nos Deum eſſe primum prædeterminans, eo quod voluntatem ante omnem ipſius motionem inclinet ad bonum in communi, cujus vi rationalis creatura ſeipſam ad bonum in particulari determinat. Ad ſecuudum neg. antec. Salvatur enim perfectiſſima dependentia cauſſæ ſecundæ, ſi hæc nequeat in actum prodire, niſi a prima facultatem recipiat; hoc tamen ordine, ut cauſſa neceſſaria ad unum determinetur, libera ſit indifferens ad utrumlibet: quæ libertas, cum ſit a voluntate creatoris, eaque poſſit creatura ſpoliari, non tollit dependentiam, ſed adſtruit. Ad III. neg. antec. Nullum enim infertur præjudicium ſupremo Dei dominio, ſi cauſſæ liberæ ſola univerſali motione indigeant; alioquin, ſi eodem pacto Deo ſubjiciantur, erunt omnes neceſſariæ; nam hæc eſt major dependentia, quam ſi ponantur in *manu conſilii ſui*. Ad IV. neg. maj. Nam cauſſa ſecunda eo ſenſu determinat Dei concurſum, quatenus eo utitur, vel abutitur, prout lubet, nec ipſa efficacem reddit Dei concurſum, ſed cum eo ſuam efficaciam exercet. Ad ultimum diſt. maj. Sunt inſtrumentum activum, vitale, conc.; paſſivum, & inanime, neg. Creaturæ enim non opus habent, ut determinentur, quemadmodum malleus, & ſerra, ſed propria libertate ſe ſe determinant.

Ob.

Digitized by Google

Ob. III. D. Thomas (*a*) docet I., omnes cauſſas ſecundas a prima moveri, & voluntates noſtras cognoſci a Deo per hoc, quod ſit nobis cauſſa volendi. II. (*b*) aſſerit, Deum cauſſas ſecundas inclinare. III. (*c*) ait cauſſam contingentem determinari ad effectum ab aliquo exteriori. IV. Dei voluntate, nedum res produci, ſed etiam modum, quo producuntur, decerni (*d*).

℞. ad primum neg. conſ. Deus enim eſt cauſſa effectuum contingentium I. per ejus præmotionem generalem; II. quia omnis operatio tribuitur Deo, qui dedit ipſi virtutem. Ad ſecundum diſt. ant. Ait, cauſſas ſecundas inclinare, prout inclinatio naturalis eſt indita ab auctore naturæ, non ex fatali neceſſitate, conc.; prout omnes indiſcriminatim ad unum determinat, neg. (*e*). Ad tertium neg. conſeq. Vult enim ibi D. Thomas, cauſſam contingentem determinari ad differentiam cauſſæ primæ, quæ ab alia non inclinatur ad bonum in communi. Ad quartum diſt. ant. Modum determinavit, quia Deus alias decrevit liberas condere, alias neceſſarias, conc.; quia ad unum omnes determinavit, neg. Hæc malumus reſpondere, quam D. Thomam, ut vulgarem ſcriptorem, dimittere.

Ob. IV. In principio indifferenti videri nequeunt certo & infallibiliter res futuræ: ergo &c. ℞. diſt. ant. In principio indifferenti paſſive, conc.; active, ſubdiſt. Videri nequeunt a creaturis, quibus præſens non eſt determinatio cauſſæ liberæ, conc.; a Deo, cujus oculis omnia patent; neg.

CAPUT III.

An Deus prævideat mala culpæ in decreto prædeterminante ad materiale peccati.

THOMISTÆ, ne Deum faciant auctorem peccati, diſtinguunt in opere malo actionem, ac deficientiam cauſſæ ſecundæ. Quod enim peccatum ſit *factum, dictum, aut concupitum contra legem Dei*, pertinet ad ſubſtantiam actus, & dicitur materiale peccati; quod vero ſit diſſonum a lege æterna, eſt ejus formale. Cum ergo ex doctrina phyſicæ præmotionis cogantur aſſerere, præfiniri peccatum, prout actio eſt, ut a Calvino deſcilcant, negant, a Deo prædeterminari illius actionis malitiam (*a*).

(a) *I. P. q. 105. ar. 3. & 4. c. Gent. c. 36.*
(b) *I. P. q. 6. a. 2.*
(c) *In II. phyſicorum.* (d) *Maſſoulieus in oper. de divina motione.*
(e) *Vide Prob. I. Propoſ.*

(*a*). Alii (*b*) negant, a Deo præfiniri ſubſtantiam actus mali, licet Dei concurſum immediatum ad illum admittant. Alii (*c*) media incedunt via, & docent, Deum prædeterminare actum malum ſufficienter, non *poſitive efficaciter*. Non omnes ergo Thomiſtæ hac de re, neque de mente D. Thomæ conveniunt. Extra Thomiſtarum caſtra nemo eſt, qui hanc ad materiale peccati præmotionem admittat, de mente D. Thomæ parum ſolliciti. Nos vero, licet a Thomiſtis etiam in hac parte recedamus, ſumus tamen in D. Thomam obſequentiſſimi.

Propositio I. Deus non videt mala culpæ in decreto efficaci illius actus, cui adnectitur peccati malitia.

Prob. I. ex Auguſtino de Præd. SS. 10. *Prædeſtinatione Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus: præſcire autem poteſt etiam, quæ non facit, ſicut quæcumque peccata*. L. 3. de lib. Arb. 4. *Non omnium, quæ præſcit, auctor eſt, quorum autem non eſt auctor, juſtus eſt ultor*. Idem docet Proſper (*d*), Fulgentius (*e*) &c.

℞. Thomiſtæ, Auguſtinum, alioſque PP. exponendos de malitia, non de actione, ſeu materiali peccati. Verum nuſquam agnovit S. P. A. actus mali indeclinabilem præmotionem. I. Enim negat, actum illum præſciri prædeſtinatione: ſed hoc falſum eſſet, ſi prædeſtinaret actionem, cui malitia adnexa eſt, nec verum eſſet dari præſcientiam ſine prædeſtinatione: ergo &c. II. Auguſtinus abſolute pronunciat, Deum non prædeſtinare opera mala, nec ullibi actum a malitia ſejungit: ergo &c. III. Deus permittit peccata, non facit: facit autem, qui eſt auctor actionis, cui neceſſario peccatum adnectitur: ergo &c. IV. Deus nedum punit malitiam, & averſionem a Deo pœna damni, ſed etiam actionem phyſicam, & converſionem ad creaturas pœna ſenſus: ſed, ſi auctor eſſet hujus actionis, non eſſet ejus ultor: ergo. V. Auguſtinus, aliique exponunt ſcripturæ loca, ubi Deus dicitur mala facere, per ſubtractionem gratiæ, non per præmotionem actus: ergo &c. Prob. II. ratione. I. Præmotio non requiritur ad bona opera naturalia (*f*): ergo multo minus ad mala. II. Deus non eſt auctor peccati: ſed auctor eſſet, ſi peccati actum præmoveret: ergo &c. Prob. min. I. enim ex hac præmotione peccatum ſequitur indeclinabiliter: ergo &c. II. Diabolus peccatum ſuadens eſt auctor peccati: ergo a fortiori eſſet Deus, ſi illud præfiniret. III. Poſita lege de non occidendo, ſi Deus necem phyſice præmoveret, Deo ob-

(a) *Ita Alvarez, Lemos, Ledeſma, Gonet, Salmantic., Gotti, aliique.*
(b) *Zumel, & Gonz. ap. Ledeſmam, & Alvarez.* (c) *Bancel.*
(d) *In* ℞. *ad Obj. Gall.* (e) *L. 1. ad Mon. 1. c. 19.*
(f) *Per Prop. 1. cap. præc.*

obtemperaret qui fratrem occideret: ergo vel non peccaret, vel Deo volente peccaret.

℞. Thomiſtæ, Deum velle actionem peccati, non malitiam, diabolum vero malitiam ipſam; adeoque hunc, non Deum auctorem eſſe peccati. Sed operam ludunt; qui enim vult opus malum, vult etiam neceſſario malitiam, alias quis poſſet oculos effodere, hoſtem configere, nec cauſſa eſſe cæcitatis, aut necis. Adde, quod malitia peccati, cum non ſit entitas, non ſit directe, & per ſe, ſed ratione actus poſitivi: qui ergo hunc efficit, eſt ſaltem indirecte cauſſa malitiæ. III. Nec voluntas creata vult malum, ut malum eſt, ſed ſolum actum, cui malitia adnexa eſt, & tamen eſt cauſſa peccati. IV. Diabolus intendit quidem malitiam, ſed ea plerumque ab actione peccati, puta ab homicidio, furto &c. præſcindi nequit: erit ergo qui exiſtimet, Thomiſtarum doctrinam cohærere opinioni Chryſippi, qui teſte Tullio (a) docuit, indeclinabilem eſſe præmotionem cauſſarum ſecundarum, malum tamen tribuendum cauſſis proximis, non ſupernis, quia ab his eſt ſolus actus, ab illis vero defectus. Calvinus, & Democritus docent, cauſſam primam prædeſtinare actus malos, & hos abſoluta neceſſitate evenire; Thomiſtæ contra defendunt prædeſtinationem actus, non malitiæ, quam in cauſſam proximam refundunt; diſtant ergo toto cælo ab hæreſi Calviniana. Videri tamen poterit alicui Calvinus alter Democritus, & phyſicæ præmotionis aſſertor alter Chryſippus.

Propositio II. D. Thomas certo non adſtruit phyſicam præmotionem ad materiale peccati.

Prob. I. Q. 80. 1. 2. a. 1. ait: *Peccatum actus quidam eſt, unde poteſt aliquod directe cauſſa eſſe peccati, per quem modum aliquis directe eſt cauſſa alicujus actus, per hoc, quod proprium principium illius actus, movet ad agendum*: unde infert, voluntatem eſſe directe cauſſam peccati, quia ſe interius movet ad actum, diabolum vero indirectam, quia exterius ſuadet. Si ergo Deus ad agendum moveat intrinſece efficaciter præmovendo, erit per D. Thomam auctor peccati. II. q. 49. I. p. a. 1. ait, quod agens producens aliquam formam, eſt cauſſa, ſaltem per accidens, corruptionis alterius, quia ex ea ſequitur neceſſario alterius formæ privatio: ergo ſi Deus phiſicam actionem prædefiniat, ex qua ſequitur privatio debitæ rectitudinis, erit cauſſa, ſaltem per accidens, iſtius privationis. III. 1. P. q. 19. a. 10. ait: *Malum culpæ Deus nullo modo vult, ſed malum pœnæ vult volendo aliquod bonum, cui conjungitur tale malum:*

(a) *De Fato.*

lum: ergo non vult Deus mala culpæ præfiniendo phyſicam actionem. IV. in. c. 9. ep. ad Rom. ait, Deum cauſſare malitiam, quia aliquem *permittit ruere in peccatum ob præcedentes iniquitates*. Et q. 5. de Verit. docet, circa mala non aliam dari providentiam, quam *permiſſionis*: ergo &c.

℟. Thomiſtæ, S. D. negare præmotionem ad malitiam, non ad actionem; ſæpe in ejus libris repeti, Deum eſſe primam cauſſam cujuſvis actionis, nedum permittendo, ſed etiam movendo: ab eo memorari prædeterminationem in 5. diſt. 36. & alibi (*a*). Verum nec iſta ullius ſunt momenti. Nam p. 2. q. 80. ait, eſſe cauſſam peccati, qui movet ad actum, ut voluntas creata, quæ tamen non intendit malitiam. Nec poterat S. Thom. clarius loqui, quam dicendo, Deum nullo modo velle peccata, & hæc ſpectare ad ſolam providentiam *conceſſionis*. Recte autem dicitur, actus phyſicos peccatorum eſſe a Deo, licet ab eo præmoveantur generali præmotione, & concurſu. Meminit quidem S. D. *prædeterminationis* rerum faciendarum juxta ideam Dei, & eſt decretum producendi tum res liberas, tum neceſſarias; meminit q. 3. de Veritate prædeterminationis efficientis ſubſtantias rerum, & hæc prædeterminatio eſt ordo creaturæ in ſuum finem; ſed prædeterminationis ad materiale peccati nullibi meminit.

Ob. I. Act. 2. 2. legitur, Jeſum *definito conſilio*, *& præſcientia Dei traditum*. Et c. 4. 27. Pilatum, & Herodem conveniſſe *facere, quæ manus, & conſilium Dei decreverunt fieri*: ſed occiſio Chriſti ſummum ſcelus fuit: ergo &c.

℟. diſt. maj. Et Jeſus *traditus eſt conſilio*, *& præſcientia* prædeterminante paſſionem Chriſti, ut maximum ſuæ caritatis opus, conc.; prædeterminante Judæorum perfidiam, aut crucifixorum crudelitatem, neg. Decrevit itaque Deus mundi reparationem, cumque præſcientia ſua voluntatem Judæorum videret, qui ſummo odio Chriſti doctrinam proſequebantur, hac veluti oblata occaſione, redemptionem hominum perfici voluit: ſicque ex parte Dei, & prædeterminatio paſſionis, & permiſſio culpæ Judæorum eodem momento ſtatuta eſt; noſtra autem cogitatione præfinitio paſſionis permiſſionem peccati præcedit. Hinc Act. 2. ſimul ponitur definitum conſilium, & præſcientiam, eo quod non fuerit citra præſcientiam judaicæ perfidiæ crucifixionis decretum. Recte ergo dicitur c. 4. *decreverunt fieri*, non illos facere, ut conſtet, decretam a Deo paſſionem, non Judæ, aut Pilati ſcelera. *Non enim furentium manus in ſe immi-*

(*a*) *Q.* 2. *art.* 3., *& q.* 3. *de Ver. art.* 1.

immiſit Dominus, *ſed admiſit*, nec *præſciendo quod faciendum eſſet*, *coegit*, *ut fieret*: ita S. Leo poſt Origenem, Juſtinum &c. Mitto etiam Calvinum uti hoc argumento, ut probet, Deum auctorem eſſe peccati. Unde patet, quam præter rem eo utantur Catholici.

Ob. II. Ex Thomiſtarum ſententia non ſequitur, Deum auctorem eſſe peccati: ergo &c. Prob. ant. I. Ubi plures cauſſæ ad eundem effectum concurrunt, vitium refunditur in cauſſam proximam; unde ad terrena corpora refertur, non ad ſolem, quod monſtra gignantur. Sic pedem claudicantem, non animam moventem, citharam diſſonantem, non expertum fidicinam, puerum ſcribillantem, non magiſtrum dirigentem culpamus: at qui Deus eſt cauſſa remota, non proxima: ergo &c. II. Deus vitiato corpori animam infundens, non eſt cauſſa originalis peccati, quod ex ea infuſione conſequitur: ergo &c. III. Impio miniſtro ſacrilegium tribuitur, non Deo ſacramentorum auctori. IV. Ex præmotione generali, & ſimultaneo concurſu non ſequitur, Deum Auctorem eſſe malitiæ: ergo neque ex phyſica præmotione.

℞. neg. ant. Ad I. prob. diſt. ant. Refunditur in cauſſam proximam, ſi hæc ante determinationem cauſſæ remotæ ſit ad vitium determinata, ut in productis exemplis, conc.; ſecus, neg. & retorq. arg. Si cithara ex ligni vitio ſonum reddat aſymphonum, aut claudus ſit fibrarum ligamento impeditus, non eſt lyriſtes cauſſa diſſonantiæ, nec anima auctrix inæqualis greſſus. Si vero aut ille chordas nimium laxet, aut tendat, vel hic ſibi nervum abſcindat, ſoni & greſſus non recti iſti auctores dicendi ſunt; ita, ſi Deus concurrat cum voluntate creata, quæ non a Deo, ſed a ſeipſa determinatur, non erit cauſſa malitiæ: erit autem, ſi ipſe actum determinet. Deinde vitium phyſicum inſtrumento tribuitur, morale autem cauſſæ determinanti. Ad II. neg. conſ., & diſparitas eſt, quia animæ productio non eſt per ſe connexa cum peccato originali, ſed ex corporis infectione conſequitur Adami voluntate polluti: contra malitia peccati ex actione per ſe vetita promanat: quare, ſi anima corpori non infecto uniretur, ut Adæ innocenti, macula non contraheretur: unde retorqueo argumentum: Deus auctor eſſet peccati originalis, ſi corpus pollueret, ex quo animæ reatus traducitur: ergo eſſet actualis cauſſa peccati, ſi actionem præfiniret, ex qua peccatum conſequitur. Ad III. neg. conſ. Sacrilegium enim non eſt conſecrationi per ſe connexum, ſed oritur ex indignitate miniſtri, quam Deus permittit, non prædeterminat (a).

Ad

(a) *Vide Auctorem.*

Ad IV. neg. conſ. Nam univerſalis motio eſt indifferens, & ab indifferenti, prout indifferenti, neque bonum determinate fit, neque malum. Quod ſi voluntas univerſali præmotione ſe ſe inclinet ad bonum, id etiam a cauſſa præmovente dependet, quia ſe ſe determinat virtute agentis univerſalis, & inclinatione ſibi indita ad bonum: ſi vero flectatur ad malum, id non adſcribitur præmoventi, quia malum non eſt a cauſſa movente, ſed deficiente: concurſus autem ſimultaneus non præcedit determinationem voluntatis, ſed eſt ejus regimen, & conſervatio, quam Deus nequit, ex lege providentiæ, ſubtrahere, quin creaturæ in nihilum abeant.

Ob. III. Etiam mala a Deo præordinantur: ergo præfiniuntur. ℞. diſt. ant. Præordinantur a Deo permittente, cohibente, ulciſcente &c., conc.; prædefiniente, aut impellente, nego.

Ob. IV. Deus eſt prima cauſſa etiam peccatorum, prout actiones ſunt; nam quidquid eſt, in quantum eſt, bonum eſt. Hinc S. P. 3. Trin. ait, Deum eſſe primam cauſſam omnium motionum; & Anſelmus (*a*) ait, Deum in malis prædeſtinare, quod ſunt eſſentialiter, non quod mala ſunt. Eadem tradit S. Thomas (*b*): ergo &c.

℞. neg. conſ. Conſtat enim ex capite præcedenti ſalvari rationem primæ cauſſæ, ſine præmotione ad actus liberos. Proloquium illud: Quidquid eſt &c. valet in actionibus liberis, quoad poteſtatem, non quoad voluntatem. *Apoſtolus* enim *dicit*, *non eſt poteſtas, niſi a Deo: Nuſquam legimus; non eſt voluntas, niſi a Deo; alioquin etiam peccatorum auctor eſt Deus, ſi non eſt voluntas, niſi ab illo*. Hæc Auguſtinus (*c*). Anſelmus ibidem ait: Diabolum *nec velle aliquod, nec movere potuiſſe voluntatem, niſi eo permittente, qui fecit illas naturas ſubſtantiales, & accidentales*. Docet ergo, actiones malas prædeterminari eſſentialiter, eo quod a Deo præfinitum ſit, eſſentiam creaturæ rationalis eſſe liberam, ut ipſo permittente, & ſubtrahente auxilium, ſi velit, peccet, ſi nolit, in juſtitia permaneat: non poſſit tamen bonum abſque gratia. S. Thomam a ſuis invitum trahi, ſcripſit olim Campanella, ejuſque teſtimonia facile explicantur. *Nil vetat ergo*, ait Du Hamel (*d*), *quominus cum Ægidio ſtatuamus, Deum futura omnia in ſuis ideis, in ſua eſſentia, ut in cauſſa libera, continere*.

(a) *L. de Caſ. diab. c. 20. & in Conc. præſc. & lib. c. 2.*
(b) *Q. 20. 1. p. art. 4.* (c) *De Sp. & Lit. c. 31.*
(d) *L. 4. de Scientia c. 5.*

CAPUT IV.

An futura ordinis ſupernaturalis naturæ innocentis prævideantur in decreto abſoluto.

NOT. I. Tertium diſſidium inter nos, & S. Thomæ diſcipulos, eſt de operibus ſupernaturalibus naturæ innocentis, in quibus illi efficacem, nos verſatilem gratiam admittimus, adeoque ſanctorum angelorum perſeverantiam ſine prædeterminante decreto dicimus fuiſſe prævisam. Stant pro Thomiſtis Reginaldus, Eſtius, Sylvius, Contenſonius, Serrius &c. Nobiſcum ſentiunt Lupus, Noriſius, Bellelli, Poncins, La-Foſſe, Vanroy, Piette &c. Efficacem gratiam, etiam in ſtatu innocentiæ, admittunt ex noſtris Caſalius, Coquæus, Gavardi, Girken, quos nobis Serrius opponit: ſed neque hi omnes efficacem gratiam prædeterminantem agnoſcunt, & a Thomiſtis quam longe abſunt. Argentinas vero, & Ægidius, de quo infra, haud recte a Serrio laudantur.

Not. II. Auguſtiniani ſyſtematis hæc ſumma eſt. Adamo & angelis non opus fuit adjutorio gratiæ efficacis. Ex illis, qui ſteterunt, ſe ſe ad perſeverandum libero arbitrio inflexerunt. Supernaturalis gratiæ auxilium in utroque ſtatu requiritur, ſed, ut ſit per ſe efficax, & prædeterminans, exigit infirmitatis conditio, & vulnus naturæ. Uno verbo, perſeverantia creaturæ innocentis adnexa eſt conditioni indifferenti, non inferenti, ſub qua eam Deus ab æterno præviderat. Quoniam vero adverſarii, ſuppreſſo nomine, nos Janſeniancs appellant, eo quod Janſenius, Arnaldus, aliique Janſeniſmi nota traducti de hoc argumento ſcripſere, ac novitatis vocabulo opinionem noſtram ſugillant; eam nec novam eſſe, & a proſcripto dogmate quam longe abeſſe oſtendemus. Fuit ergo opinio veterum theologorum, quatuor eſſe gratiarum genera: habitualem nempe, quæ naturam perficit, conſervationem ipſius habitus, cooperationem Dei, & præmotionem generalem in naturalibus operibus, & ſpecialem in ſupernaturalibus, & motionem quandam per auxilium excitans, quod faciat hominem velle, & prioribus donis bene uti. Nos ergo, poſt Adæ lapſum, omnibus hiſce donis muniri: at creaturam innocentem, cum nullis concupiſcentiæ fluctibus jactaretur, utpote conditam cum bona voluntate, & amore caſto, potuiſſe per ſolam præmotionem indifferentem, abſque efficaci Gratia perſeverare. Ita docent Ariminenſis (a), Jo.

(a) 2. diſt. 29. q. 1. Concl. 2. & 3.

Jo. Major (*a*), Driedo (*b*), Curiel (*c*), Bellarminus (*d*), aliique. Et hæc noſtra eſt de gratia naturæ innocentis accepta ab antiquis opinio; quam ex recentioribus tuentur Patres Maurini, Thomaſſinus, Vitaſſe, Macedo, Habert, L'Herminier, Juenin &c., eamque Hennus (*e*), & Bellarminus (*f*) communem appellant. His prænotatis ſit

Propositio I. Innocens creatura non indiguit gratia efficaci, nec ejus perſeverantiam novit Deus in decreto prædeterminante.

Prob. ex Auguſtino l. de corr. & gr. c. 10. 11. 12. (1). Cum enim Adrumetini monaſterii quidam monachi, lecta Auguſtini de gratia efficaci, & de gratuita electione ſententia, contra illam inſurgerent, laudatum librum ſcripſit Auguſtinus, quem S. Proſper plenum vocat divinæ auctoritatis, & Noriſius, & Maurini Patres, auream clavem librorum contra hoſtes gratiæ Dei. In eo libro ſolvit S. P. oppoſitionem Adrumetinorum dicentium, nullum eſſe corripiendum, ſi divinæ legi non obtemperet; excuſari enim poſſunt, quod deſtitutum ſit illâ gratia, ſine qua opus non perficitur ſalutare. Ait ergo Aug., Deum ita hominem conſtituiſſe, ut naturam ſimul conderet, & gratiam conferret, qua poſſet in accepta ſtare juſtitia, ſi vellet: hac gratia ſtetiſſe angelos aliquos, alios vero libero arbitrio peccaſſe: hac etiam Adamum ſtare potuiſſe: recte corripi, qui gratia ad perſeverandum neceſſaria deſtituuntur, quia illam receperunt in Adam, qui peccando ſe poſteroſque omnes infecit: ſubventum eſſe huic infirmitati uberiori gratia, quæ dat etiam velle; hanc tamen uni, non alteri, juſto Dei judicio, conferri. Qui ergo non habet perſeverantiæ donum, eo caret in pœnam peccati, & juſte corripitur. Hæc eſt ſumma Auguſtinianæ doctrinæ. Sed, ſi natura innocens indigeret gratia efficaci, non ſolviſſet S. P. Adrumetinorum objecta; ideo enim per Thomiſtas Deus Adamo gratiam non contulit, quia eſt donorum ſuorum ſupremus dominus: atqui S. P. A. hanc obviam reſponſionem non adhibuit: ergo &c. Quia vero Thomiſtæ ineptum putant hoc argumentum

L 3 Prob.

(1) De Auguſtini locis ex lib. de corr. & gr., quibus præſertim ſe premi ſentiunt adverſarii, alibi ſermo erit, nimirum l. 12. ubi de gratia primi hominis diſputabitur; ibique recentiſſimi ſcriptoris animadverſionibus occurremus.

(a) *Ibidem*. (b) *De Concord. c.* 3. (c) 1. 2. *q.* 19. *art.* 10. *dub.* 2.
(d) *L.* 1. *de gr. primi hom.* 4.
(e) *De princip. act. hum. diſp.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 3. (f) *loc. cit.*

Prob. ex Auguſtino loc. cit. ubi ait: Deum ſic *ordinaſſe angelorum, & hominum vitam, ut prius oſtenderet, quid eorum poſſet arbitrium, deinde quid poſſet gratiæ beneficium*. Intellige arbitrium cum auxilio *ſine quo:* hoc enim ſi iis defuiſſet, *non utique ſua culpa cecidiſſent*, ait ibidem S. D.: ſed, ſi gratia efficaci indiguiſſent, nullum eſſet hujuſmodi diſcrimen: ergo &c.

℞. Thomiſtæ, ex his non excludi gratiam efficacem. Tam ſanum, quam infirmum arbitrium ſtare, & cadere ſua libertate, nec inde peti ſtatus utriuſque diſcrimen: oſtenſum eſſe in Adæ lapſu, quid poſſit arbitrium ſibi relictum: in perſeverantia angelorum, quid valeat gratia ſuffultum.

Verum, etſi in utroque ſtatu libere quis peccet, & mereatur, ſi tamen utrobique neceſſaria ſit gratia efficax, quid valeant arbitrii vires non conſtabit. Si enim duo pari ope indigeant, ut idem pondus ferant, quinam ex iis vi prævaleat non cognoſces: cognoſces autem, ſi alter majori, alter minori ope indigeat: ergo &c. Deinde c. 11. ait S. P. *Tale erat adjutorium, quod deſereret, cum vellet, & in quo permaneret, ſi vellet, non quo fieret, ut vellet*. Et infra: *Dederat adjutorium, ſine quo non poſſet permanere, ſi vellet, ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio:* ergo Adam habuit ſolum auxilium, *ſine quo;* ſed hoc non eſt prædeterminans; ergo &c. ℞. Thomiſtæ: Adamo utique collatum auxilium, *ſine quo*, ſed controverſiam inſtitui, non de gratia Adamo neceſſaria, ut *poſſet*, ſed, ut perſeveret reipſa; ſed hæc eſt gratia efficax: ergo &c. Verum S. P. ibidem ita ſtatuit diſcrimen inter hominem innocentem, & lapſum, ut illum dicat accepiſſe *poſſe non peccare*; ſanctos autem, ad quos pertinet gratia liberationis, etiam ipſam perſeverantiam, ipſum velle, ſive adjutorium, *quo:* eo quia in malis ſunt, ex quibus clamant ad Deum: *Libera nos, & non habent tranquillitatem, in qua conſtituerat primum hominem*: ergo adjutorium *quo* non erat homini recto neceſſarium. Deinde ait S. P., potuiſſe Adam per liberum arbitrium (verſatili gratia ſuffultum) perſeverare, ſicut per ipſum angeli boni ſteterunt: ergo gratia Adamo collata ſat erat nedum, ut poſſet, ſed etiam, ut actu perſeveraret, ſicuti per eandem gratiam angeli ſancti reapſe ſteterunt. Pergit S. P. ibidem: *Ille*, Adam, *in bonis erat, ſancti vero in malis ſunt, ex quibus clamant: libera nos. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant iſti, cum dicunt: Video aliam legem in membris meis* &c. *ille vero nulla tali rixa ſua pace fruebatur; proinde potentiore gratia indigent iſti*. Quibus verbis demonſtrat S. P., primum hominem, nulla rixa turbatum, potentiore gratia non indiguiſſe, quæ in hoc infirmitatis ſtatu ſolummodo locum habet: ergo &c.

℞. Reginaldus, potentiorem gratiam modo requiri, quia Ada-

Adamo ea opus erat ad opus tantum; nunc autem etiam ad concupiſcentiam ſuperandam, adeoque duplici titulo, dependentiæ, & infirmitatis, eſſe neceſſariam. Utitur Serrius exemplo ſcalæ, qua, ut aſcendant, egent ægrotus, & ſanus; huic tamen ſat virium habentis ſcala fert ſolum adminiculum, *ut aſcendat*. Sed contra: nam per Auguſtinum Adam innocens neque auxilio ſanante indiguit, cum non eſſet infirmus, neque prædeterminante, cum velle & nolle in ejus eſſet arbitrio: ergo nullo titulo gratia efficax erat ei neceſſaria. *Hæc eſt prima gratia*, ait S. P. ibidem, *quæ data eſt primo Adam, ſed hac potentior eſt in ſecundo Adam. Prima eſt, qua fit, ut habeat homo juſtitiam, ſi velit; ſecunda plus poteſt, qua etiam fit, ut velit, & tantum velit ut carnis voluptatem voluntate ſpiritus vincat*. Conſtat ergo, gratiam, qua fit, ut velimus, in ſecundo Adamo, non in primo locum habuiſſe. Deinde, vel egeat homo gratia unico titulo, aut duplici, dummodo efficax ſit, id non reddit gratiam potentiorem, ſed tantum indigentiam in ſubjecto majorem. Quid enim intereſt diſcriminis, ex parte Baptiſmi, ſi in puero originalem culpam, in adulto etiam actualem abſtergat? Non recte ergo dicitur, auxilium ſecundi Adam potentius fuiſſe auxilio primi Adam, ſi utrumque fuiſſet efficax. Imo in ſententia Thomiſtarum gratia illa fuiſſet proprie medicinalis, quia, licet actu non mederetur vulneribus, eſſet tamen medicamentum, ſi vulnera adeſſent. Sicut herba medicinalis eſt, etſi vireſcat in horto, nec actu vulneribus applicetur: ergo a virtute efficaci, non ab actu dicitur gratia efficax. Exemplum Serrii eſt ad rem noſtram. Eget namque ſcala, ut murum conſcendat, tam ſanus, quam ægrotus, ſed ille ſcalam muro aptat, hic vero ad hoc vires non habet. Ita homo innocens gratiam applicat arbitrio ſuo, infirmus vero gratia indiget validiori, qua determinetur ad opus. Adde ex Auguſtino, in ſolo ſtatu naturæ lapſæ prædeſtinationem eſſe gratuitam: ergo in hoc tantum ſtatu admittenda eſt gratia efficax. *Nunc autem*, ait c. 11., *factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat:* ergo homini innocenti atque integro data eſt perſeverantiæ poteſtas: poſt ejus lapſum pertinet ad gratiam, ut quis accedat ad Deum: ſubventum eſt per ipſam infirmitati ejus, ut inſuperabiliter ageretur. *Nam ſi nunc etiam illæſus vigor ille maneret, in quo inſons natura fuit, ſua quemque voluntas conciliare Deo, pœnaque abſolvere poſſet*, ait in Carm. S. Proſper.

Propositio II. Cohæret Auguſtinianæ ſententiæ etiam Doctor Angelicus.

Prob. I. Nam S. D. nullibi ſtatuit, præmotionem neceſſariam eſſe ex capite dependentiæ: atqui hoc unico titulo gratia

 efficax

efficax in ſtatu naturæ innocentis dicitur neceſſaria: ergo &c. II. Utriuſque ſtatus diverſitatem, non diffitentibus Thomiſtis, non uno in loco tradit: ergo &c. Quod vero ajunt, efficacem gratiam in eo ſtatu a D. Thoma admitti titulo *dependentiæ*, in hoc autem titulo etiam *infirmitatis*, id ſane clariſſimis teſtimoniis non probant. Salvatur enim perfectiſſima dependentia per ſolam præmotionem generalem (*a*). III. D. Th. 1. 2. q. 109. a. 10. hoc argumentum proponit: *Apoſtolus Rom.* 5. ait, *plus reſtitutum eſt homini per donum Chriſti, quam amiſerit per peccatum Adæ: ſed Adam accepit, unde poſſet perſeverare; ergo multo magis nobis reſtituitur per gratiam Chriſti, ut perſeverare poſſimus, & ita homo non indiget gratia ad perſeverandum.* Ad hæc autem non reſpondet S. D., Adamum indiguiſſe gratia efficaci ad ſalvandam ejus dependentiam a cauſſa prima; ſed latam eſſe diſparitatem, Adamum nempe, utpote in bonis poſitum, accepiſſe donum, per quod perſeverare poſſet, non ut actu perſeveraret: *Nunc autem per gratiam Chriſti multi accipiunt & donum gratiæ quo perſeverare poſſunt, & ulterius eis datur, quod perſeverent. Et ſic donum Chriſti eſt majus, quam delictum*. Clariora habet 2. 2. q. 137. *Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſtinus ait de Corr. & gr., primo homini datum eſt, non ut perſeveraret, ſed ut perſeverare poſſet per liberum arbitrium, quia nulla corruptio tunc erat in humana natura, ſed nunc prædeſtinatis per gratiam Chriſti non ſolum datur, ut perſeverare poſſint, ſed ut perſeverent*.

℟. Thomiſtæ, D. Thom. (*b*) gratiam efficacem requirere pro ſtatu naturæ integræ: & art. 3. & 9. ejus verba luce clariora eſſe, ut ait Em. Gotti (*c*). Verum in priori loco ait D. Th.: *Indiget homo, ut ab ipſo Deo moveatur ad bene agendum*: ergo S. D. de gratia movente, non de prædeterminante verba facit. In ſecundo loco ait: *Homo in ſtatu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ ſuperadditæ, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis*. Moventis ait, non efficaciter præmoventis. In tertio loco ait, *Nulla res creata poteſt in actum prodire, niſi virtute motionis divinæ*: motionis, inquit, non phyſicæ præmotionis: ergo D. Thomas nobis non adverſatur (1).

PRO-

(1) Hac reſponſione facile occurri poteſt ſingulis teſtimoniis ex D. Thoma petitis, quibus recentiſſimus ſcriptor, paulo ſupra laudatus, ſententiam noſtram conatur evertere: in iis enim S. D. meminit quidem *divinæ motionis in quemcumque actum*;

(*a*) *Per Prop. 1.* (*b*) 1. 2. qu. 109. art. 2.
(*c*) *T. 3. q. 6. de Scien. cond.*

Propositio III. Conſentit Auguſtino & Thomæ Ægidius Romanus.

I. enim Ægidius diſt. 4. in 2. ſent. a. 4. ait: *Adhærere Deo amore caſto in ſtatu naturæ corruptæ non poteſt eſſe ſine gratia, ſed in ſtatu naturæ inſtitutæ potuit eſſe per puritatem & innocentiam*. Ex quo ſic arguitur. Per Ægidium non poteſt homo in ſtatu naturæ corruptæ adhærere Deo ſine gratia, at in ſtatu innocentiæ potuit per ſolum amorem naturalem purum, & innocentem: ſed hic amor purus, & innocens eſt inclinatio naturæ ſuperaddita, & ea per Ægidium eſt gratia angelis collata, quæ non fuit prædeterminans, alias omnes ſtetiſſent: ergo poterat ex Ægidio creatura innocens Deo adhærere abſque gratia efficaci cum ſola dilectione ſingulis ex æquo collata. Major eſt Ægidii, min. conſtat ex dictis, ergo &c. II. Ægidius (*a*) docet, Adam per ſolam originalem juſtitiam ſtare potuiſſe, & peccata vitare: ſed ex Ægidio juſtitia originalis non importat gratiam prædeterminantem: ergo potuit Adam ſtare, & vitare peccata abſque gratia prædeterminante. Confirmatur (*b*). Si Adam, uti habuit originalem juſtitiam, ita etiam habitualem gratiam habuiſſet, nedum ſtare, ſed etiam moveri, & proficere potuiſſet: ideo enim ſtare potuit, ſed non mereri, quia habuit originalem juſtitiam, non gratiam habitualem, ergo, ut poſſet homo perſeverare, ac mereri, non aliud requiritur per Ægidium, præter juſtitiam originalem, & gratiam gratum facientem. III. Ib. probat Ægidius, non potuiſſe naturam integram ſe ſe præſervare a peccato ſine originali juſtitia, *vel ſine ulteriori gratia*: ergo ubi eſt juſtitia originalis, ut natura integra poſſit ſe ſe præſervare a peccato, non eſt neceſſaria *ulterior gratia*. Ubi nota, per *ulteriorem gratiam* non intelligere Ægidium gratiam habitualem. Nam ſine ipſa poterat creatura innocens ſe ſe præſervare a peccato ſola juſtitia originali. Gavardus, & Serrius laudant pro ſua ſententia locum p. 1. Hexam. 15., & p. 2. c. 3.; ubi Ægidius docet, angelos prius fuiſſe productos, poſtea diſtinctos; ſed nullibi ait, diſtinctos fuiſſe uberioris gratiæ efficacis auxilio. Fuerunt autem per Ægidium prius producti cum originali juſtitia, poſtea diſtincti per gratiam habitualem. *Cælum* facti conditione naturæ, lux per gratiam: *lux* autem *a tenebris* diviſa eſt per confirmationem in Gratia (*c*).

CA-

---

actum; tum *de virtute gratuita ad operandum, & volendum* loquitur: denique de *divina providentia dirigente, & adjuvante*; de phyſica vero aut efficaci præmotione, ſive de gratia prædeterminante, ne verbum quidem.

(a) *Diſt. 29. art. 2. dub. 1.* (b) *Ex art. 3. ſeq.* (c) *Vide Auctorem*

CAPUT V.

In quo argumenta oppoſita diluuntur.

OPp. I. S. P. L. 12. C. D. 9. ait: *Aut minorem angeli mali acceperunt gratiam, quam qui perſtiterunt, aut, ſi utrique boni creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent, pervenerunt*: ergo Angeli, qui ſteterunt, majori gratiæ adjutorio ſuffulti ſunt.

℞. I. aliqui (*a*), Auguſtinum ſub vitæ finem (*b*) hanc retractaſſe ſententiam, ſed nulla ducti ratione. Alii, angelos SS. adjutos cenſent validiori gratia, non efficaci, ſed verſatili in eodem gratiæ genere. ℞. II. & verius, diſt. conſeq., angeli, qui ſteterunt, ſunt magis adjuti, & hoc eſt adjutorium perſeverantiæ, neg.; & eſt major abundantia caritatis, accepta poſtquam ſteterunt, per liberum arbitrium, conc. Angeli ergo, qui perſeveraverunt, cum poſſent in ancipiti ſtatione relinqui, in præmium perſeverantiæ tanta mentis illuſtratione, tantaque caritate donati ſunt, ut certiſſime ſcirent, ſe nunquam ultra caſuros. Quod explicat S. P. l. de Corr. & gr. 10. dicens: *Diabolus, & angeli ejus, etſi beati erant, erat tamen, quod eorum adderetur beatitudini, donec iſtam beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium iſtius permanſionis acciperent: ideſt, ut magna per ſpiritum ſanctum data abundantia caritatis, cadere ulterius non poſſent, & de ſe hoc certiſſime ſcirent*: illud ergo, *amplius adjuti*, & hoc: *magna abundantia caritatis*, unum & idem ſunt. Hoc majus adjutorium vocant noſtrates, *adjutorium patriæ*, non *viæ*. Sed inſtant Thomiſtæ: Quomodo auxilio *patriæ* angeli ad *patriam* ipſam pervenerunt? ℞. Auguſtinum non dixiſſe, SS. angelos magis adjutos, ut pervenirent ad *beatitudinem* ſimpliciter, ſed ad beatitudinis plenitudinem. Jam erant beati, erat tamen quod eorum adderetur beatitudini: deerat quippe major abundantia caritatis, qua certiſſime ſcirent, ſe non amplius eſſe caſuros. Et beatitudinis plenitudo, quæ *auxilium patriæ* dicitur, ob inamiſſibilitatem beatitudinis, eaque SS. angelis, poſtquam perſeveraverunt, acceſſit. *POST ISTORUM RUINAM*, ait S. P. 11. C. D. 13.; *illis certa ſcientia ſuæ ſempiternæ felicitatis acceſſit*. Hæc ergo propoſitio: *Angeli ſancti fuerunt adjuti auxilio patriæ, ut pervenirent ad patriam*, falſa eſt, neque a nobis aſſeritur. Hæc autem:

(*a*) *Henno, aliique*. (*b*) *In Lib. de Corr. & Gr.*

Google

tem: *Poſtquam ſteterunt, fuerunt adjuti pleniore caritate, quæ præſefert patriæ beatitudinem*, vera eſt, & traditur ab Auguſtino (1). Poſſumus etiam cum Scoto varia inſtantia in via angelorum diſtinguere. I. Ss. angelos uberiorem gratiam poſtulaſſe: II. Confirmatos in gratia: III. Plena beatitudinis gloria fuiſſe coronatos: itaut major caritas fuerit adjutorium *viæ*, non ad perſeverandum, ſed in præmium perſeverantiæ, ut facilius ad beatitudinem pervenirent.

Ob. II. S. P. ib. ait: *Si angeli boni fuerunt prius ſine bona voluntate, eamque Deo non operante fecerunt: ergo meliores a ſeipſo facti ſunt? abſit:* ſed tales facti eſſent ſeipſis, ſi perſeveraſſent ſola gratia verſatili: ergo &c.

℞. diſt. min. Tales facti eſſent ſeipſis, ideſt ſolo naturali arbitrio, neg.; una cum gratia conditoris, conc. Non itaque ſeipſis meliores facti ſunt angeli ſancti, ſed gratiæ beneficio, quæ an efficax eſſet, an indifferens, non erat Auguſtini ſcopus definire; quodcumque enim eſſet, ſemper ſtat, gratia meliores factos eſſe. Non enim, ait ib. S. D., *ſeipſos meliores fecerunt, quam a Deo facti ſunt; ſed in bona voluntate ſteterunt, in qua conditi ſunt.*

Ob.

(1) Cum S. P. A. non uno in loco lumen gloriæ gratiam appellet atque *adjutorium*, quo nimirum *anima adjuta, videt quidquid etiam ſe intelligendo videt*, ut ipſe ait l. 12. de Gen. ad lit., facile intelligitur, cur S. D. lumen illud indubiæ certitudinis, & inamiſſibilitatis gloriæ a Deo SS. angelis revelatum, non incongrue *amplius* adjutorium appellet. Præterea τὸ *amplius adjuti &c.* accipi poteſt *extenſive*, de extenſione, ſeu continuatione adjutorii, quo ſenſu idem valet ac *ulterius adjuti &c.* non vero *intenſive* de ejus intenſione, aut incremento. Mali ſiquidem angeli *deſeruerunt, & deſerti ſunt*. Deus ſubtraxit ipſis auxilium, *ſine quo*, poſtquam illo abuſi ſunt; ſicque remanſerunt abſque poteſtate *ulterius* reſurgendi, æterniſque fuerunt addicti ſuppliciis. Bonis autem confirmavit Deus gratiam ſuam, atque idem ajutorium *ſine quo* ulterius protraxit, eoque perſeverantes angeli ſancti ad terminum plenæ, ſempiternæque felicitatis pervenere. Tandem illud *amplius* adjutorium non refertur ab Auguſtino neque ad momentum, quod præceſſit lapſum, neque ad ipſum lapſus momentum (ait enim: *Poſt iſtorum ruinam, illis certa ſcientia ſuæ ſempiternæ felicitatis acceſſit*): ergo ad ſubſequens momentum refertur; adeoque illud *amplius* adjutorium, quod a Thomiſtis cenſetur efficax, datum eſt angelis bonis, poſtquam in primo, & ſecundo momento perſeveraverunt; ruit ergo recentiorum Thomiſtarum argumentum, qui ad perſeverantiam angelorum efficacem gratiam neceſſariam fuiſſe contendunt.

Ob. III. Spectat etiam ad angelos illud Apoſtoli: *Quid habes, quod non accepiſti?* (*a*) Atqui S. P. ex eo demonſtrat contra Pelagianos neceſſitatem gratiæ victricis: ergo &c.

℞. diſt. min. Ex eo oſtendit neceſſitatem gratiæ victricis, prout diſtinguitur a donis naturalibus, conc.; prout ſecernitur a gratia indifferenti, ſine ſuppoſitione vulneratæ naturæ, neg. Quidquid ergo creatura habet, a Deo accepit, nec gloriari poteſt, niſi in Domino. Si ergo angeli ſola naturæ vi juſtitiam comparaſſent, gloriari potuiſſent, ſe habere, quod a Domino non accepiſſent; & ſi homo infirmus poſſet ſola gratia verſatili bene agere, gloriari poſſet, ſe ægrum feciſſe, quod ſanus non fecit: ergo ex Apoſtoli loco probatur tantum gratiæ neceſſitas, prout eſt donum naturæ ſuperadditum, præſcindendo, an ſit indifferens, aut efficax. Si vero circumſtantia infirmitatis accedat, oſtenditur validioris gratiæ auxilium, quod non ſpectat naturæ conditionem, ſed lapſum. Aliunde enim repetitur cibi neceſſitas in ſano, ac in ægroto; huic enim cibus convenit etiam, ut fractæ antea vires reſtituantur. Utitur hoc exemplo S. P. 14. C. D. 27. (1)

Ob. IV. Creatura innocens debuit orare Deum, ut perſeveraret: ergo non habuit donum perſeverantiæ. Fruſtra enim petis, quod in tua habeas poteſtate. Pr. ant. ex libell. Gelaſ. contra Pelag., ubi ait: *Illa prima conditionis integritas, dum ita*

(1) Heic obiter nota, laudatum Apoſtoli teſtimonium, *quid habes* &c. etiam donis meræ naturalibus, ab Auguſtino, aliiſque Patribus applicari; ſicut ergo male quis argueret dicens: locus Apoſtoli accipitur a ſanctis Patribus de naturæ donis: ergo donum naturæ eſt gratia efficax; ita haud recte arguunt adverſarii, dum ajunt: locus Apoſtoli applicatur ab Auguſtino donis naturæ innocentis: ergo innocentis naturæ donum eſt gratia victrix. Omnibus itaque ſtatibus locus Apoſtoli poteſt aptari, ſtatui nimirum naturæ ſimplicis non elevatæ, ſtatui naturæ innocentis elevatæ cum adjutorio *ſine quo*, nec non ſtatui naturæ reparatæ cum adjutorio *quo*, ſive gratia efficaci. In hoc autem poſtremo ſtatu ſtrictiſſime applicatur, ac juxta illum intelligentiæ gradum, in quo proprie accipitur ab Apoſtolo, & Auguſtino. Ita locus Jo. 10. *Ego, & Pater unum ſumus*, de unitate voluntatis, & naturæ accipitur: cum autem de creaturis ait Chriſtus, *Rogo ut ſint unum*, de ſola unitate amoris, & concordiæ cum reſtrictione accipi debet. Non ergo materialis, ſed formalis, & proportionalis hujus loci applicatio ſpectanda eſt.

(a) Ex Aug. 11. C. D. 91.

Digitized by Google

ita de ſe fidit, tamquam ipſo, qui ſe condiderat, non egeret, nec de perceptis gratias agit, quod nuſquam feciſſe memoratur, in prævaricationem tracta, conditionem mortis invenit; ergo &c.

℟. diſt. ant. Debuit orare oratione gemitus, neg.; oratione laudis, con. Illa auxilium petimus nondum collatum, hac de percepto gratia refertur: Sic pauper ſtipem petit, dum fame perit; ſed ea accepta, laudat divitem miſericordem, rogatque, ne ſe deſerat poſthac. Creatura ergo innocens, quæ originalem juſtitiam, & bonam voluntatem dono conditoris acceperat, debuit agnoſcere, ſe divini muneris conſervatione indigere; illa vero de ſe fidit, *tamquam ipſo, qui ſe condiderat, non egeret*. Debuit gratias agere, *quod nuſquam feciſſe memoratur*. Debuit tentatione pulſante orare, ne divino deſtitueretur auxilio, quod etſi præſto erat, ſubtrahi tamen poterat, ſua culpa: *Illa vero nec ad eum pulſato tentatoris acceſſu devota concurrit*; merito ergo deſerta eſt. Quod autem creatura innocens teneretur petere gemebunda uberius victricis gratiæ adjutorium, ex Gelaſii verbis non eruitur. Arguit ergo Gelaſius de minori ad majus ſic: Si gratia neceſſaria fuit creaturæ innocenti, quanto magis erit lapſæ? ſi illa ſuperbiendo non ſtetit, quomodo hæc ſtabit fractis viribus?

Ob. V. S. P. l. de Cant. num. 8. ait: *Quid valeat arbitrium non adjutum, in ipſo Adam monſtratum eſt*: ergo &c. ℟. I. cum doctiſſimis criticis, hunc librum non eſſe Auguſtini, cum neque in libris Retract., neque in Indiculo Poſſidii memoretur. ℟. II. diſt. ant. Monſtratum eſt quid valeat arbitrium *non adjutum*, hoc eſt ſuis viribus confiſum, & Dei munera abjiciens, adeoque ſibi relictum, conc.; *non adjutum* efficaci adjutorio, neg. Sicut enim in claudo, qui ſuperbe ſibi fidens, projecto baculo cadit, ſatis liquet, ſine eo non poſſe conſiſtere: ſic Adam, ait S. P. (*a*), *Voluit deſerere eum, a quo factus eſt: permiſit Deus, tamquam dicens, deſerat me, & inveniat ſe, & miſeria ſua probet, quia nihil poteſt ſine me. Hoc modo oſtendere voluit Deus, quid liberum arbitrium valeat ſine Deo*.

Ob. VI. Etiam in ſtatu innocentiæ gratuita prædeſtinatio locum habet, exemplo Chriſti, qui, ex Auguſt. de Præd. SS., eſt *prædeſtinationis, & gratiæ pulcherrimum lumen*; ergo &c.

℟. neg. ant. Nam in eo ſtatu prædeſtinatio fuit merces arbitrii, intellige Dei gratia ſuffulti, & de mercede reddenda meritis gratia Dei comparatis. Nam merita naturalia, etiam hominis integri, Pii V., & Greg. XIII. judicio proſcripta ſunt:

jam

(*a*) *De Verbis Ap. c.* 11.

jam vero prædeſtinatio eſt gratia liberationis. Exemplum Chriſti non eſt ad rem. Chriſtus enim eſt caput prædeſtinatorum, & ſpectat ad Eccleſiam, quam acquiſivit ſanguine ſuo, & in quovis corpore eadem eſt vita capitis, atque membrorum. Cumque nos egeamus gratia efficaci, Redemptori collata eſt, non ob ejus neceſſitatem, ſed ob Eccleſiæ utilitatem. *Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus, ut caput eſſet, ita multi prædeſtinati ſumus, ut membra eſſemus. Humana hic merita conticeſcant, quæ perierunt in Adam*, ait ib. S. P. A.; *& regnet, quæ regnat gratia per Jeſum Chriſtum.*

Ob. VII. Fulgentius l. 11. ad Traſim. 2. ait: Eandem gratiam reparaſſe hominem lapſum, & cuſtodiſſe angelum a ruina; II. Gregorius Magnus (*a*) refert ad occulta judicia Dei, quod ex angelis alios ſervavit, alios perdidit: jure ergo vetat Eccleſia, ne quis dicat, gloriam in iis mercedem futuram.

℞. diſt. ant. Ait eandem &c. quoad vim effectricem, neg. quoad principium, & virtutem Dei, conc.; ait enim ib., *Una eſt in utroque gratia operata: in hoc ut ſurgeret, in illo ne caderet. Hunc autem, qui ſapit, Filium Dei eſſe non ambigit, qui eſt virtus, & ſapientia Patris.* Probat ergo ibi S. D., Dei Filium, nedum ut hominem eſſe humani generis Salvatorem, ſed etiam ut virtus eſt, & ſapientia Patris, ſervatorem fuiſſe angelorum, adeoque immutabilem Deum, & Patri conſubſtantialem. Cæterum, ſi eadem gratia in utroque ſtatu requiritur, quoad vim effectricem, quomodo potentior eſt, quæ ſanat vulnera? & ſi validior eſt, quomodo eſt eadem? Vide Fulgentium l. 3. de Fide ubi docet, ſanctos angelos non fuiſſe majori gratia donatos, niſi poſtquam, aliis cadentibus, ſua voluntate ſteterunt. Ad II. diſt. ant. Gregorius ad judicia Dei refert, quod angeli ſteterint, vel ceciderint, neg.; quod iſtis noluerit ignoſcere, neque ad reſipiſcendum gratiam elargiri, conc. Idem docet etiam S. P. A. (*b*). Cur autem uni, non alteri donetur perſeverantia, ſpectat ad Dei judicia in hoc ſtatu, in quo uni miſericorditer datur, alteri juſte negatur, non autem in illo, in quo ſtare, aut cadere in libero erat arbitrio. *Deus* enim, ut ait Greg. 5. Moral. 28., *naturam ſpirituum bonam, ſed mutabilem condidit, ut, qui permanere nollent, ruerent, & qui perſiſterent, ex arbitrio ſtarent.* Objicit Serrius alia plura, ſed ea ex dictis eadem facilitate exſufflantur, qua proponuntur (*c*).

CA-

(a) 15. *Mor.* 22. (b) L. 11. *de Gen. ad lit.* 10.
(c) *Vide Auctorem.*

CAPUT VI.

An ſcientia futurorum contingentium ſcientia media ſit appellanda?

NOT. Dictum eſt c. 1., ſcientiam Dei, relate ad poſſibilia, *ſimplicis intelligentiæ* appellari, relate ad res exiſtentes in tempore, *ſcientiam viſionis*. Inter eas mediat ſcientia conditionatorum, quæ non ſunt abſolute futura, eſſent tamen, ſi aliqua poneretur conditio, v. g., ſi Tyrii Chriſti ſigna vidiſſent, converſi eſſent; ſi Petrus in tali circumſtantia vocabitur, reſipiſcet. Dicitur a Molina ſcientia media, eaque rejicitur a Thomiſtis, qui futura omnia a Deo videri docent per ſcientiam viſionis in ſuo decreto phyſicæ præmotionis. Si vero quæras, quomodo ex eo decreto res non ſint abſolute futuræ? reſpondent, quia decretum eſt abſolutum ex parte Dei, conditionatum ex parte objecti. Idem ſentiunt Scotiſtæ, licet decretum divinum a præmotione ſejungant. Noſtrates, qui efficaciam gratiæ ad opera naturalia in quovis ſtatu inutilem exiſtimant, in his omnibus ſcientiam, quæ certo quodam ſenſu media dici poteſt, admittunt, ſed removent ad operibus ſupernaturalibus ſtatus naturæ lapſæ. Quidam putant, futura hæc referenda non eſſe neque ad ſcientiam viſionis, quod nullum de iis extet decretum, neque ad mediam, eo quod a poſſibilibus non diſtet, niſi per mentem: ſed ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, adeoque de nomine, non de re diſputari. Sit itaque

Propositio I. Si accipiatur ſcientia media pro certa præſcientia futurorum ordinis naturalis, & ſupernaturalis in ſtatu naturæ innocentis ſine ullo decreto, admitti poteſt vocabulum ſcientiæ mediæ.

Prob. Neque ad opera naturalia (*a*), neque ad ſupernaturalia (*b*) in ſtatu naturæ innocentis, neque ad peccata (*c*) admitti debet decretum efficax: ergo non in decreto, ſed per ſcientiam mediam a Deo videntur.

Propositio II. Præſcientia peccatorum in hoc ſtatu ſpectat ad ſcientiam viſionis, non ad mediam.

Negant id qui prædeterminationem rejiciunt ad materiale peccati, dicentes: Deus non prædefinit materiale peccati: ergo non prævidet peccata in decreto prædeterminante, ſed per ſcien-

(a) *Per Prop. I. cap. 2. diſſ. 2.* (b) *Per Prop. I. cap. 4.*
(c) *Per Prop. I. 3. cap.*

ſcientiam mediam. Verum peccata non ſunt objectum ſcientiæ mediæ, quia non prædefiniuntur, ſed quia neceſſaria eſt in hoc ſtatu, ut vitari poſſint, gratia efficax, quam Deus aliquibus largitur, aliis negat. Hi vero, ob prædominantem cupiditatem, libere in ſcelera prolabuntur: unde ſic propoſitio prob. peccata in hoc ſtatu prævidentur ſub conditione inferente; nam perduellis concupiſcentia eſt conditio inferens peccatum, ut gratia victrix eſt conditio inferens meritum, licet voluntas peccet, quia vult, & mereatur, quia gratia illi dat velle: ſed in hoc ſtatu præſentia meritorum ſpectat ad ſcientiam viſionis, quia prævidentur ſub conditione gratiæ prædeterminantis: ergo in hoc ſtatu præſcientia peccatorum ſpectat ad ſcientiam viſionis, quia prævidentur ſub conditione voluntatis, quæ libere, ſed certiſſime labitur.

Propositio III. Scientia media, ſumpta pro cognitione conditionatorum, a ſcientia viſionis, & ſimplicis intelligentiæ diſtincta, neque in hoc ſtatu, neque in ſtatu innocentiæ locum habet (*a*).

Prob. Futura, quæ reapſe non erunt, forent tamen aliqua poſita conditione, non ſunt futura, ſed poſſibilia: *Omnia enim, quæ vere futura ſunt, ſine dubio fient*, ait S. P. A. l. 20. contra Fauſt. c. 4., *ſi autem facta non fuerint, futura non erant:* ſed futura conditionata non erunt: ergo non ſunt vere futura; ſed poſſibilia. ℞. Adverſarii, ex hoc argumento ſequi, ea non eſſe futura abſoluta, non autem conditionata. Sed contra. Futura conditionata dependent a conditione: ſed hæc futura non eſt, ſed poſſibilis: ergo &c. Pr. min. Vel enim ponetur ea conditio, vel non. Si primum, erit res futura abſolute; ſi ſecundum, erit poſſibilis: ergo &c. Tandem futura illa conditionata numquam erunt: ergo non ſunt futura. Thomiſtæ, qui hæc futura referunt ad ſcientiam viſionis, ajunt, hæc futura evadere per decretum abſolutum ex parte Dei, conditionatum ex parte objecti. Moliniſtæ vero, qui ea futura ad ſcientiam mediam referunt, docent, ad ſtatum futurorum tranſire per poteſtatem cauſſæ liberæ, cui præſto ſunt omnia ad agendum requiſita: ſed gratis iſta finguntur; oſtendimus enim (*b*), decreta Dei dici tantum connotative, & comparate ad objecta: nullum ergo decretum fingi poteſt abſolutum ex parte Dei, ſed cum ſit connotativum, aut abſolutum eſt, aut conditionatum undequaque. Adde, cauſſas liberas, niſi in ordine ad opera ſupernaturalia hujus ſtatus, Deum non prædefinire, ſed præmovere univerſaliter. Ex qua præmotione generali

(a) *Ita noſter Joſ. a Villan. diſp. 11. dub.* 10. (b) *C.* 1. *hujus libri.*

rali non infertur certa rerum futuritio, ſed potentia perficitur, ut libere valeat in actum prodire. Nec verum, eſt, ut ajunt Moliniſtæ, conditionata fieri futura per poſſibilitatem cauſſæ liberæ, in qua nil aliud comprehenditur, niſi facultas agendi, vel non agendi; ſed hæc indifferens potentia non poteſt eſſe medium cognoſcendi, niſi poſſibilitatem eventuum: ergo decretum, quod poteſt eſſe, rem poſſibilem conſtituit, non futuram. Potuit ergo negari ſcientia media ab iis etiam, qui prædeterminationem rejiciunt; nam futura abſoluta poſſunt a Deo videri per ſcientiam viſionis in libera voluntatis determinatione, conditionata in comprehenſione omnium poſſibilium per ſimplicem intelligentiam. Si vero futura conditionata abſolute pronuncientur, ut cum Davidi reſpondit Dominus, *tradent*, tunc, præter proditionem poſſibilem, quæ videtur *per ſimplicem intelligentiam*, etiam pravus Ceilarum animus deſignatur, quem Deus vidit per ſcientiam viſionis. Idem dicendum de vaticinio Eliſei, *Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem*, 4. Reg. 15. ibi enim pravus affectus Regis Joas innuitur, qui parum fidebat in Dei virtute, idque ſpectat ad ſcientiam viſionis, & Syriæ everſio, utpote poſſibilis ad ſimplicem intelligentiam (*a*).

CAPUT VII.

Futura ordinis ſupernaturalis naturæ lapſæ videt Deus in abſoluta præfinitione.

NOT. Scientia media, miſſis vocabulorum ambagibus, eſt præſcientia futurorum independenter a decreto prædeterminante; cumque hoc decretum ab hoc ſtatu removeant plures S. J. Theologi, eo quod putent libertatem evertere, propugnant acerrime ſcientiam mediam contra Auguſtinianos, & Thomiſtas, qui inter ſe hac in parte conveniunt. Adeo autem de ſcientiæ mediæ inventione ſibi placuit Molina, ut dixerit in ſua Concordia, ſe omnium primum veram inveniſſe rationem conciliandi libertatem cum gratia, quæ latuit Auguſtinum: *Quæ ſi tradita fuiſſent Auguſtini tempore*, ait cit. loco Molina (1), *itum fuiſ-*

(1) Hæc verba minus Auguſtino honorifica in poſterioribus editionibus non extant, ſed in vetuſtioribus reperiri certiſſimum eſt, eaque in duobus exemplaribus, ex Luſitania conquiſitis controverſiæ hujus finiendæ gratia, ſe legiſſe teſtatur Prælect. 12. n. 1. recentiſſimus ſcriptor.

(a) *Vide Auctorem.*

fuiſſet obviam hæreſibus Pelagianorum, *& Lutheranorum &c.* Principio Molinæ ipſi hæc doctrina adeo ſuſpecta viſa eſt, ut eam timeret publici juris facere. Sed Suareſius ſcribit, illam a vetuſtioribus traditam nomine ſcientiæ ſimplicis, & viſionis, & pro ea ſtare SS. PP. Conſtat tamen (*a*), ſcientiam mediam, ab Auguſtino damnatam, a Semipelagianis fuiſſe traditam, qui ajebant, (*b*) *Tales perdi*, *taleſque ſalvari*, *quales futuros illos*, *ſi ad longiorem ſervarentur ætatem*, *ſcientia Dei præviderit*. Chriſtum etiam apparere voluiſſe, *quando*, *& ubi ſciebat eſſe*, *qui in eum fuerant credituri*. Quod ingenue faſſi ſunt Patres Soc. Jeſu in Reſcripto Romæ evulgato, dum (*c*) hæc graviſſima agitaretur controverſia, & ipſe P. Cobos (*d*) ann. 1601. Cæterum Pelagiani ſcientiam mediam, non ipſi invenere, ſed accepere ab Arianis, qui, Theodoreto teſte, dicebant, Chriſtum fuiſſe ex omnibus prælectum, quod Deus *eum præſcientia prænoviſſet*, *neutiquam ipſum aſpernaturum*. Quod etiam docet Molina in Concordia (*e*). Non tamen dicimus in Semipelagianis ſcientiam mediam fuiſſe damnatam. Meminimus, quæ ea de re alibi (*f*) ſcripſimus. Addimus, duplex eſſe inter Simipelagianos, & Mediſtas diſcrimen, primo quod hi, non illi, veram Chriſti gratiam agnoſcant ad initium fidei; ſecundo quod Semipelagiani docerent cauſſam prædeſtinationis ad gratiam eſſe illa opera parvulorum, quæ nuſquam futura erant, quod Mediſtæ non docent. Licet autem de ſcientia media nil poſſimus, niſi accedente judicio Eccleſiæ definire, diſtinguenda eſt tamen in Semipelagianis duplex cauſſa, cur hanc ſcientiam admittebant: primo ne Deus videretur iniquus, ſi ex duobus parvulis eadem labe infectis unum, non alium eligeret, quod fieri dicebant intuitu meritorum, quæ facturi eſſent, ſi vixiſſent: quod de prædeſtinatione ſaltem ad gratiam Moliniani non dicunt: ſecunda eſt, ne prædeſtinatione efficaci fatalis neceſſitas induceretur. Qua de re, nedum ſcientiam mediam adoptarunt Mediſtæ, ſed etiam veteres, vietaſque Semipelagianorum querimonias ingeminant. Quanti autem in hac controverſia Auguſtini auctoritas facienda ſit dicemus alibi. Illud non eſt prætereundum, in Congregatione de auxiliis a Clemente VIII. ſtatutum eſſe, ut cauſſa illa ad mentem Aug. diſcuterentur: eo quod S. P. 22. annorum ſpatio pro gratia Dei contra Pelagianos ſtrenue certaverit, nihilque eorum omiſerit, quæ ad illam ſpectant, ut ipſe Mejer (*g*) non diffitetur. Cumque Molinæ ſenten-

(a) *Ex Ep. Proſperi*, *& Hilarii*. (b) *Ex eadem Proſp. Ep.*
(c) *Vide ap. Auctorem*. (d) *In reſp. ad Prop.* 14. (e) 1. *p. q.* 23.
(f) *C.* 2. 2. *diſſ. hujus lib.* (g) *Hiſt. de Aux. l.* 5. *c.* 1.

tentia, ipſo Molina teſte, Auguſtino adverſetur, decreto Claudii Aquavivæ S. J. Generalis anno 1613. fuit improbata, eamque rejicit Azorius, Henriquez, aliique. Sit itaque

Propositio. Deus videt futura ſupernaturalia hujus ſtatus in efficaci decreto, non per ſcientiam mediam.

Pr. Deus homini lapſo largitur gratiam victricem, ſine qua nunquam opus efficeret ſalutare: ergo prævidet futura illa, non per ſcientiam mediam, ſed efficaci decreto, quo gratiam illam conferre conſtituit. Probabitur ant. uberius ubi de gratia efficaci ſermo erit; nunc pauca ſubjiciam. Dicitur ergo Dei gratia ſupernaturalis quædam vis, Dei liberalitate nobis collata, unde omnes motus bonæ voluntatis proveniunt, & definitur ab Auguſt. (*a*), *inſpiratio dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus*: eſtque in hoc ſtatu efficax, quando vincit omnem cordis duritiem, & *facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati*. Hæc gratia per Aug. (*b*) *a nullo duro corde reſpuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur*. Eaque dicitur efficax, quia tam valida delectatione trahit, ut voluntas, libere quidem, & cum potentia ad oppoſitum, ſed infallibiliter ſequatur vocantem, & huic gratiæ, quæ ex nolentibus facit volentes, nunquam liberum reſiſtit arbitrium.

Eſt tamen aliud gratiæ genus, quæ allicit quidem, quantum in ſe eſt, tribuitque poteſtatem recte operandi, ſi obex pravæ affectionis removeatur, quam placet vocare efficacem relative, quia relate ad varias hominum affectiones, & efficax, & ſufficiens appellatur. Si enim carnalis delectatio prævaleat, fruſtratur ſuo effectu, & redditur inefficax. Et hæc eſt gratia ſufficiens, cui voluntas ſæpe reſiſtit. Quod ſi ſancta delectatio concupiſcentiam ſuperet, effectum ſortitur, & victrix dicitur ab Auguſtino. Adamo ergo, utpote integro, tale collatum eſt adjutorium, quod dabat poſſe non peccare, poſſe non mori, ut docet S. P. (*c*). Nunc autem gratia determinatam quoque delectationem inſpirat, quæ ſi adeo vivida ſit, *ut cordis duritia penitus auferatur*, eſt gratia efficax abſolute; ſi autem non tam ſit intenſa, pro varia affectione voluntatis, modo effectum conſequitur, & eſt efficax, modo fruſtratur, & eſt inefficax, licet ſit per ſe ſufficiens ad producendum opus ſalutare. His poſitis,

Prob. ant. Scripturis. Philipp. 2. habetur: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate*. Ezech. 36.

M 2 Fa-

(a) *L. 4. c. duas Ep. Pelag.* (b) *L. de præd. SS. 8.*
(c) *De corr. & Gr. c. 12.*

Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & operemini. Hinc S. P. de Gratia & arb. 16. ait: *Ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati*. Prob. II. ex Orationibus Eccleſiæ: *Fac nos amare, quod præcipis: Fac nos tuis obedire mandatis* &c. Hinc S. P. l. de D. Perſ. 7. ait: *Attendat orationes ſuas. Orat, ut increduli credant, Deus ergo convertit eos ad fidem*. Prob. III. ex Ep. ad Vit. *Quæſtio, quæ inter nos agitur, eſt, utrum hæc gratia, quoad effectum, præcedat, an ſubſequatur hominis voluntatem*. Et c. 12. de Corr. & gr. *Subventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut inſuperabiliter, & indeclinabiliter ageretur*: ergo &c. Plures Mediſtæ gratiæ efficaciam repetunt, ex quo Deus illam conferat in iis circumſtantiis, in quibus prævidet, voluntatem ſibi vocanti reſponſuram. Vocant hanc gratiam *congruam*; eamque docent nunquam ſuo effectu fruſtrari: ſicque per ſcientiam mediam abſque gratia victrici totius prædeſtinationis negotium exponunt. Sed Auguſtinus hom. 23. gratiæ efficaciam non a circumſtantiis naturalibus repetit, ſed gratiæ tribuit, quod improbis locus, tempus, & mali ſuaſor deſit. Hæc porro gratia, ſi lubet, congrua dici poteſt, itaut hæc, vel illa opportuna circumſtantia, aut occaſio non ſit divinæ præfinitionis cauſſa, ſed effectus.

Reapſe in oppoſitis circumſtantiis ſæpe Deum largiri gratiam, probat S. P. (*a*) exemplo Pauli: *Ille enim alienus a fide, quam vaſtabat, repente eſt ad illam gratia potentiore converſus, ut non ſolum ex nolente fieret volens, verum etiam ex perſecutore perſecutionem pateretur*. Ex quo ſic arguitur: eget homo lapſus auxilio per ſe efficaci, quod a decreto abſoluto in nos derivatur: ſed quod pendet ab hoc decreto non eſt objectum ſcientiæ mediæ: ergo &c. Deinde S. P. de Præd. Sanctorum 10. ait: *Prædeſtinatione ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus*: & de D. Perſ. 17. *Si nulla eſt prædeſtinatio, quam defendimus, non præſciuntur a Deo Dei dona*: ergo Deus videt opera meritoria in ſuo decreto. Deinde cum Semipelagiani objicerent, præſcientiam conditionatorum abſque prædeſtinatione ab Auguſtino tradi in epiſtola ad Porphirium, ubi ait: *Tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando, & ubi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri*; quem locum pro ſcientia media protulerunt Patres S. J. in diſp. 33. coram Clemente VIII., & validiſſimum putat Suarez (*b*); reſpondet S. P. (*c*): *Cernitis me ſine præjudicio latentis conſilii Dei, aliarum-*

(a) *Lib. de Præd. Sanct. c.* 2. (b) *L.* 5. *de Gr. prol.* 2. *c.* 3.
(c) *Lib. de Præd. Sanct.* 9.

rumque cauſſarum, hoc de præſcientia Chriſti dicere voluiſſe, quod convincendæ infidelitati Paganorum, ſufficere videbatur: ſed utrum tantummodo præſcierit, an etiam prædeſtinaverit Deus, quærere tunc neceſſarium non putavi. Quæ verba ſunt ſcientiæ mediæ peremptoria. Nec obſtat, quod ex Auguſtino addit Suarez. *Noluiſſe Chriſtum infidelibus apparere, quod nec verbis, nec miraculis ſuis credituros eſſe præſcivit*. Nam Auguſtinus expreſſe docet, ſe ibi locutum abſque præjudicio latentis conſilii Dei: debuit ergo Suarez notare quod ſequitur: *Tunc ſatis erat breviter eſſe dicendum, excepta altitudine ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, & ſine præjudicio aliarum cauſſarum*; adeoque ab Auguſtino Semipelagianorum objecta rejici, non confirmari. Tandem cum Auguſtino Semipelagiani objicerent quædam veterum Patrum teſtimonia, reſpondet S. P. de D. Perſ. 18. *Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præſcientiam*, & *agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere?* atqui præſcientiam prædeſtinationi ſubnixa non eſt ſcientia media: ergo Auguſtinus rejicit ſcientiam mediam.

CAPUT VIII.

Ubi Mediſtarum objecta diluuntur.

OB. I. Deus prævidit futuram converſionem Tyri, & Sidonis independenter ab omni conditione inferente: ergo vidit per Scientiam mediam. Prob. ant. Matt. 11. legitur: *Væ tibi Corozain* &c., *quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent*; ex quibus ſic arguitur. Deus vidit converſionem Tyriorum &c. ſub gratia, quam habuere Corozaitæ: ſed hæc non fuit efficax: ergo non vidit converſionem Tyriorum dependenter ab efficaci decreto.

℞. neg. conſ. Nam converſio Tyriorum, utpote conditionata, ſpectat ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, qua Deus poſſibilem vidit eorum converſionem, ſi apud eos factæ eſſent virtutes Corozain, quorum cives pervicaciſſimos merito increpat Dominus, eo quod Spiritui ſancto reſiſterent, cui Tyrii, & Sidonii non ita obdurati obtemperaſſent; quamvo duritiem per ſcientiam viſionis Chriſtus agnovit. Illa ergo converſio poſſibilis erat, hæc obduratio exiſtens. Ad prob. diſt. maj. Deus vidit &c., & hæc gratia in Tyriis non ita obduratis fuiſſet efficax, in Bethſaitis obduratis inefficax, conc.; in utriſque verſatilis, neg. Habet ergo gratia gradus ſuos, & in uno eſt efficax, in altero otioſa, ob pervicaciam voluntatis. Crediſſent

ergo Tyrii, ſi æqualia ſigna vidiſſent, *quia non erant ſic excæcati oculi*, aut cor Tyriorum &c., ſicut erant excæcati Corozaitæ (*a*).

Dices. Non erit ergo gratia efficax ab intrinſeco, ſed ex arbitrii affectione, ut docent Moliniſtæ.

℞. neg. conſ. Aliud eſt enim obicem ponere, ne gratia ſortiatur effectum, aliud efficacem reddere. Illud præſtat arbitrium per peccata, ut etiam Corozaitæ faciebant, idcirco increpatione digni, quod gratiæ lumini clauſos ſponte oculos objiciebant. Cur autem gratia ſit efficax, trahatque rebellem voluntatem, non ex nobis, ſed ex Dei munere venit. Interdum tamen talem gratiam Deus elargitur, quæ agit de omni mala cupiditate triumphum, ſed hæc non omnibus datur. Communior eſt gratia illa, quæ in ſe quidem valida eſt, ſed ei niſi adſit ſpecialis illa victrix, & magna, liberum arbitrium culpabili voluntate reſiſtit. Ita medicina habet in ſe virtutem ſanitatis, ſi vero infirmus comedat quidquid appetit, aeri maligno ſe ſe exponat &c., nunquam medicinæ beneficium poterit experiri.

Inſt. Si gratia eſſet efficax ab intrinſeco, potuiſſent reſpondere Bethſaitæ, ſe non credere, quia ipſis deerat efficax adjutorium, quod Tyriis præſto eſſet: hoc daret, & niſi crederent, tunc objurgaret: ergo &c.

℞. retorqueo argumentum. Potuiſſent enim etiam dicere, ſibi deeſſe gratiam congruam. Sunt ergo iſtæ veteres Semipelagianorum querimoniæ, quibus ipſi etiam Congruiſtæ urgentur; merito ergo, ait Auguſtinus, corripiuntur, quia eorum obduratio ex Deo non erat, ſed ex ipſis. Cur autem adjutorium, quo fit in nobis bona voluntas, non omnibus ex æquo concedatur, id eſt inſcrutabile Dei judicium: qui, cujus vult, miſeretur, & quem vult, indurat, negat beneficium indebitum, & debitum judicium exercet. Uno verbo culpanda eſt in homine mala voluntas, laudanda in fide credentium miſericordia liberatoris: *Diſcernendum eſt ergo quid veniat de miſericordia ejus, quid de judicio* (*b*).

Ex dictis conſtat, quid ſit reſpondendum ad loca ſcripturarum 1. Reg. 23. *Si viri Ceilæ tradent*. Jer. 38. *Si exieris ad principes Babylonis, vivet anima tua*. Matth. 24. *Niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro* &c. Illa enim omnia ad ſcientiam pertinent ſimplicis intelligentiæ, quia nempe poſſibilis noſcitur proditio Davidis, vita Sedeciæ, prævaricatio juſtorum, & ad ſcientiam viſionis, prout videtur, conſpira-

(a) *De don. Perſ. 14.* (b) *Aug. de Præd. Sanct. c. 6. Vide Auctorem.*

ſpiratio Celeitarum, juſtorum infirmitas, indoles Babylonis principum (*a*).

Ob. II. S. P. 12. C. D. 6. ait: *Si duo æqualiter affecti corpore, & animo, eadem tentatione ambo tententur, & unus eicedat, alter perſeveret, quid aliud apparet, niſi unum voluiſſe, alterum noluiſſe a caſtitate deficere?* Ubi non ad gratiam victricem, ſed ad ſolam voluntatem refert S. P. tam impudicitiam, quam continentiam. II. De Don. Perſ. 14. ait: *Habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* III. De ſpiritu, & lit. ait: *Non omnem voluntatem noſtram ex Deo eſſe.* IV. De Præd. 10. *Poteſt eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia.* V. In Expoſ. Ep. ad Rom. Prop. 55. *Non omnes, qui vocati ſunt, ſecundum propoſitum vocati ſunt, nec prædeſtinavit aliquem, niſi quem præſcivit crediturum.* VI. *Cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat:* ſed his verbis traditur ſcientia media in terminis: ergo &c.

℞. neg. min. Ad primum autem etiam Congruiſtæ reſpondere debent; non enim ſunt æqualiter affecti animo, & corpore, qui in diverſis circumſtantiis poſiti ſunt. Deinde quærit ibi S. P. cauſſam mali, non boni. *Quid putamus*, ait, *cauſſæ eſſe, ut in illo fiat, in iſto non fiat voluntas mala? illa provenit a ſolo homine, ſed bona voluntas excitatur a Deo* (*b*). Ad ſecundum ℞., naturales cujuſque affectiones non diſponere ad gratiam; hoc enim dicere Semipelagianum eſt; ſed removere tantum gratiæ obicem, nec per Auguſtinum bene operari, qui hoc munus habent, ſi *altiori judicio a perditionis maſſa non ſint gratiæ prædeſtinatione diſcreti*. Ad tertium, & quartum reſpondeo: veram eſſe propoſitionem, ſi de operibus naturalibus, & peccatis loquamur, ut cap. 2. dictum eſt. Ad quintum ℞., hæc, aliaque iſtiuſmodi protuliſſe Auguſtinum ſine præjudicio latentis conſilii Dei. Sicubi autem, ut ante Epiſcopatum, ſcientiam mediam propugnare aliquibus viſus eſt, excuſatione dignus eſt, quia tunc temporis *nondum diligenter* quæſierat, qualis ſit electio gratiæ (1). Deinde cum S. P. hunc locum retractaverit, debent etiam Mediſtæ ſuam retractare ſententiam. Ad ſextum ℞. S. P. l. 2. Retr., in libris ad Simplicianum, *laboratum eſſe pro libero arbitrio* vo-

(1) Cur S. P. id non quæſierit, eſt, quia nulla ſe ſe exhibuerat occaſio controverſiam iſtiuſmodi ſedulo pertractandi, quam tamen ad optatum finem perduxit, ubi cum Pelagianis manus conſeruit.

(a) *Vide Prop. III. Cap. præc.* (b) *Vide Auctorem.*

voluntatis humanæ, *ſed vicit Dei gratia*. Non ſic autem appellat S. P. gratiam congruam, ut ejus efficacia ſita ſit in rerum circumſtantiis &c., ſed quod Deus omnia tali congruentia diſponat, ut ubi, & quando ſibi videbitur, trahat hominum voluntatem, quia, *ut ſit induſtria ſtudii*, *ut ſit nutus voluntatis*, *ille tribuit*, *ille largitur*. Quid plura? recurrit etiam hoc loco S. P. ad inſcrutabilia judicia Dei: ergo &c.

Ob. III. ratione. Scientia media, quaſi igne probata, in Congregatione de auxiliis ab errore immunis emerſit: ergo &c. II. Per eam facile diſſidia componuntur, nec non liberum arbitrium contra Janſenium, & Calvinum defenditur. Ex adverſo prædeterminantia decreta fuere ſciſſionum ſeminaria; iiſque Adrumetini, Maſſilienſes, aliique turbati ſunt: ergo &c. III. Scientia media neceſſaria eſt, ut Dei voluntas dirigatur in ſuis decretis; debet enim explorare quid poſſit humana voluntas cum adjutorio verſatili, ſi in tali circumſtantia ponatur. IV. Nec poteſt in una cauſſa videri effectus, qui a duabus, nempe a gratia ſimul, & voluntate derivatur. V. Tollitur in noſtra ſententia indifferentia libertatis: ergo admittenda eſt ſcientia media.

℞. I. aliqui, jam exaratum diploma proſcriptionis Molinianæ ſententiæ, Deo diſponente, non fuiſſe publicatum. At an. 1697. fuiſſe ab Archiepiſcopo Remenſi damnatam. Verum neque decretum non promulgatum, neque privatum unius judicium officit prædictæ ſententiæ. Dicimus ergo, ſcientiam mediam in Congregatione de auxiliis neque damnatam eſſe, neque probatam, tolerari, non commendari. Judicium in ea ſuſpenſum, non definitum. Servandam inter nos caritatem, non deſerendam veritatis inquiſitionem: abſtinendum a rixandi prurigine, non a ſectandis Auguſtini veſtigiis. Ad II. neg. conſ. Etenim tam facilis ratio conciliandi libertatem cum gratia nunquam ab Auguſtino, aut ab Eccleſia probata eſt. Incredibile eſt etiam tot annorum ſpatio Chriſti fidem Moliniano magiſterio caruiſſe, Deum optimum maximum Auguſtino pugnanti contra hæreticos, non Molinæ, finita cauſſa, credibilius eſt revelaſſe veritatem. Auguſtini doctrinam tantum turbarunt Pelagianorum reliquiæ: conſecrata eſt tamen ad hæc uſque tempora ſummorum Pontificum laudibus, & gloriæ characterem eſſe, ſi ea concitati fuerint ingrati. Molinæ vero placita, non ab hæreticis impugnantur, ſed ab Auguſtini, ac D. Thomæ diſcipulis, pro Chriſti gratia, pro arbitrii facultate, pro Patrum traditione pugnantibus. Ad III. neg. ant. Cum enim *univerſæ viæ Domini* ſint miſericordia, & veritas, ſeu juſtitia, & pax, his dirigitur Deus abſque ſcientia media. Videt enim omnes Adæ poſteros originali labe fœdatos,

& ex

& ex una luti maſſa fingit ſibi vaſa honoris, & permittit coagmentari vaſa contumeliæ: quos elegit ad honorem, trahit ad ſe omnipotentiſſima gratia, adjuvat infirmos, convertit rebelles. Hæc eſt via miſericordiæ. Quos reprobat, ſinit dari ſponte præcipites, ſpernit ſanie voluntaria confectos. Hæc eſt via juſtitiæ: ergo ſufficit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, qua Deus comprehendit quidquid ejus poteſtati ſubjicitur, & ſcientia viſionis, qua in Adæ poſteris videt miſeriam, & culpam. Ad IV. neg. ant. Nam in una cauſſa cognoſcitur alterius effectus, ſi hæc ab illa recipiat virtutem, determinationem, & motum, quod præſtat divinum adjutorium. Ad V. ſequenti capite reſpondebimus.

CAPUT IX.

An, & quomodo divinis præfinitionibus libertas humana cohæreat?

EX Auguſtiniana doctrina circa prædeſtinationem, & gratiam, tolli libertatem, Semipelagiani olim (*a*) queſti ſunt, nec novum eſt argumentum poſtremum cap. præc., ſed in eorum officina procuſum. Pro cujus ſolutione notandum eſt, modum conciliandi liberum arbitrium cum gratia efficaci ipſi Auguſtino perdifficilem viſum fuiſſe, ut ipſe fatetur l. 4. c. Julianum 8. *Iſta quæſtio, ubi de arbitrio libertatis, & Dei gratia diſputatur; ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut quando defenditur arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Jure ergo ſuſpecta cenſetur Molinæ concordia per ſcientiam mediam, quæ cum ſit facillima, nuſquam Auguſtino probari potuit. Accipe ergo clariſſimorum theologorum conciliandæ libertatis optimas regulas.

I. Regula. Thomiſtæ recurrunt ad ſenſum compoſitum, & diviſum; ſuppoſita enim divina præmotione, ex. gr., ad actum caritatis, non poteſt quis non amare in ſenſu compoſito; quia componi nequit Dei præmotio ad amorem cum non amore: poteſt tamen in ſenſu diviſo non amare, aut odiſſe. Sicut dum ambulo, non poſſum non moveri, poſſum tamen ab ambulatione deſiſtere: quare longe diſtant Thomiſtæ a Calvini ſententia, qui ait, ſub efficaci decreto non remanere potentiam ad oppoſitum. Addunt aliqui, aliam eſſe neceſſitatem abſolutam,

(a) *Ex Ep. Hilar. & Proſp.*

tam, aliam conſequentiæ, qua aliquod aliter ſe habere nequit ob rerum connexionem: ita qui currit, neceſſario movetur. In horum ſententia negandum eſt, ſuppoſitionem antecedentem tollere libertatem. Si ergo dicant, ſtante efficaci præmotione, res neceſſario evenit, ℞. diſt. ant.: in ſenſu diviſo, & neceſſitate abſoluta, neg.; in ſenſu compoſito, & neceſſitate conſequentiæ, conc.

II. Regula. Alii melius diſtinguunt inter cauſſas, quæ extrinſecus movent, & inter Deum, qui cùm ſit nobis intimus, nedum ſecundam cauſſam movet, ſed etiam efficit voluntatem, & cum libera operatione determinat etiam modum agendi; *Magis enim habet in ſua poteſtate voluntates hominum, quam ipſi ſuas*. Decrevit ergo Deus, quædam neceſſario fieri, quædam libere, & quibuſdam effectibus cauſſas neceſſarias, quibuſdam liberas, & contingentes aptavit, ex quibus effectus contingentes provenirent. Juxta horum principia dicendum eſt, inferri neceſſitatem ex ſuppoſitione antecedente cauſſæ extrinſecæ, quæ per ſe eſt ad unum determinata, non ex ſuppoſitione cauſſæ primæ. Si dicant, neceſſe eſt quidquid Deus præfinivit, evenire, reſpondetur, præfinitum etiam eſſe, ut mediis liberis eveniant, quæ, ſi neceſſario evenirent, falleretur divina præſcientia, cum Deus præſciat, ac definiat, ut libere fiant, & contingenter. Si dicas, ſupponi poſſe, quod quis actu diſſentiat, & fruſtretur decretum, ſi poſſit homo ſub efficaci decreto diſſentire, reſpondetur, fieri non poſſe, ut ponatur diſſenſus, niſi ea libertate, quæ a Deo eſt præfinita. Si ergo res eſt futura, id Deus præſcivit; ſecus, hoc etiam a Deo præviſum eſt.

III. Regula. Sunt Auguſtinenſes nonnulli, qui efficacem gratiam in utroque ſtatu propugnant. Negant tamen eſſe prædeterminantem. Nam Aug., ajunt, in eo conſtituit gratiæ efficaciam, quod operetur Deus in nobis bonam voluntatem, quod eam excitet &c., ſed impoſſibile eſt, hominem fieri ex nolente volentem ante motum liberum voluntatis: ergo gratia Chriſti non prædeterminat liberum voluntatis arbitrium. Hi ergo negant, gratiam efficacem eſſe quid antecedens, aut ex ea ſequi neceſſitatem operationis. Verum tam plana via, Auguſtino ignota, nobis non probatur: diſtinguendum eſt enim inter actus voluntatis indeliberatos, & deliberatos. Fateor, gratiam efficacem eſſe ſanctam dilectionem indeliberatam, a Deo in homine excitatam; ſed deliberatam, ac volitam ex parte principii, Dei ſcilicet, gratiæ largitoris, quis appellaverit gratiam Chriſti efficacem? Sicut ergo actus indeliberatus deliberatum præcedit, ita gratia efficax actum liberum voluntatis.

IV. Regula. Quidam docent, quod ſi ſuppoſitio antecedens requiratur ex conditione naturæ, forte libertatem interimat,

mat,

mat, ſecus, ſi ſit contingens, aut ex capite infirmitatis. Concupiſcentia enim, licet gravis, vulnerat libertatem, non interimit, cum ſit adventitia, & accidentalis, & præſupponat in arbitrio indifferentiam, quæ eſſentialiter libertatem conſtituit; nullum enim accidentale eſſentiam rerum immutat: cum ergo gratia efficax non ſit creatæ libertati eſſentialis, ſed exigatur ob vulnus peccati Adæ, non evertit libertatis naturam, imo, ſicut concupiſcentia, quæ ad malum inclinat, minuit voluntarium, non tollit; ita gratia quæ bonam voluntatem excitat, arbitrium perficit, non perimit. Deinde divina præſcientia eſt aliquod antecedens, nec infert neceſſitatem: ergo &c.

℞. Mediſtæ id fieri, quia præſcientia nihil ponit in re, & objectum ſupponit, non facit. Sed detur adverſariis, præſcientiam, quæ ſupponit objectum, non facit, non inferre neceſſitatem: ergo neque eam infert prædeſtinatio accidentalis, quæ ſupponit arbitrium conſtitutum in ſua eſſentiali indifferentia. Sic gratia congrua antecedit actum, & infallibiliter ſortitur effectum, nec tollit libertatem, quia ſupponit arbitrium in ſua indifferentia. Deinde per Suareſium ſalvatur in Chriſto libertas, quia ejus voluntas in ſe eſt capax peccandi, quamvis peccare non valeat, prout Verbo unita: ergo ſalvatur etiam libertas in voluntate noſtra, ex quo eſſentialiter ſit indifferens, licet prædeterminetur accidentaliter, exigente indeclinabilem neceſſitatem ſauciata liberi arbitrii natura. Itaque ad arg. ℞. Suppoſitio antecedens, & inimpedibilis tollit libertatem, ſi ſit eſſentialis, & exigita ex titulo dependentiæ, tranſeat; ſi ſit accidentalis, & ex capite infirmitatis, nego.

V. Regula. Nuper traditam doctrinam verbis tantum a Janſeniano dogmate differre putat cl. auctor; Janſenius enim in beatis, non ſecus ac viatoribus efficaci gratia ſuffultis, veram libertatem agnovit, eo quod gratia victrix, & Dei viſio ad hominis eſſentiam non ſpectat. Hinc toto lib. 3. de ſtat. nat. lapſæ nititur Janſenius oſtendere, victam vitio naturam libertate carere propter ignorantiam, & concupiſcentiam, quæ libertatem captivant in lege peccati. Veram autem libertatem reſtitui per gratiam liberantem, & tam concupiſcentiam, quam gratiam ita dominari, ut ablata indifferentia ad bonum & malum, inducat agendi neceſſitatem. Ut ergo concupiſcentia non eſt natura, ſed vitium, & gratia non eſt homini lapſo eſſentialis perfectio, ſed donum; ita peccandi neceſſitas, & dominatus concupiſcentiæ accidentalis eſt, ſicut accidentalis neceſſitas recte agendi, quam infert gratia liberatrix: ergo etiam Janſenius accidentalem neceſſitatem agnovit: quare quartam Regulam ſimpliciter ſumptam, ut ſumitur a Janſenio, reprobamus, non ita tamen, ſi cum quinta, quam mox tradituri ſumus, conjungatur.

Itaq.

Itaq. ejus quartæ regulæ loco aliam tradimus Janſenianis principiis oppoſitam. Cum objectum intellectus ſit verum, voluntatis vero bonum, non eſt indifferens ille ad verum in communi, hæc ad bonum generatim: ſed non ita eſt circa hoc particulare verum, aut bonum; ſi enim hoc particulare verum ſit per ſe evidens, ut veritas primorum principiorum, in quibus nulla ſpecies falſi intereſſe poteſt, ut *Omne totum eſt majus ſua parte;* intellectus neceſſario aſſentitur, nec remanet libertas, aut indifferentia judicii. Si vero hoc peculiare verum non ſit per ſe notum, ſed per aliud, ut ſunt veritates incertæ, quibus miſceri poteſt ſpecies falſi, e. g. *Sol circa terram movetur;* poteſt mens aſſentiri, vel diſſentiri, cum indifferentia judicii. Quare, ſi hoc peculiare bonum ita proponatur voluntati, ut nequeat apprehendi ſub ſpecie mali, & ſit per ſe evidentiſſime bonum, ut Deus viſus per lumen gloriæ; voluntas in illud neceſſario fertur, nec in ea remanet vera indifferentia, aut libertas. Si vero hoc peculiare bonum non proponatur, ut omnimode bonum, nec ut tale evidenter apprehendatur, ut pœnitentia, martyrium, in quibus poteſt intellectus apprehendere aliquam ſpeciem mali in ſui abnegatione, aut ſupplicio; tunc remanet in voluntate vera indifferentia, vera libertas, & potentia ad oppoſitum. Hinc ſequitur I. contra Janſenium, beatos, cum Deum videant intuitive, non eſſe in amore liberos; nam ad amandum Deum clare viſum ſunt naturaliter determinati, ut docet S. Thomas (*a*). II. Poſſe in hac vita Deum libere odio haberi, quia per plures effectus poteſt inordinatæ voluntati proponi ſub quadam ſpecie mali, ut vetans peccata, & pœnam infligens, ut ait idem S. D. (*b*). III. Sequitur, non idcirco concupiſcentiam non avertere libertatem, quia accidit ex Adæ peccato, ſed quia non ita flectit ad malum, ut non poſſit proponi voluntati aliquod oppoſitum. Sequitur IV; gratiam victricem ſtare cum libertate, quia ita mentem illuſtrat, & voluntatem inflammat, ut poſſint excitari contrariæ cogitationes, & affectus, ut de pœnitentia, & martyrio dictum eſt.

VI. Regula. Utuntur hac regula plures recentiores, qui docent, gratiæ efficaciam non conſiſtere in mortua qualitate phyſice prædeterminante, ſed in blanda, intimaque delectatione, quæ ſuperat determinatione morali omnem adverſam cupiditatem. Et putant facile nodum ſolvere dicendo, indifferentiam phyſicam non tolli, niſi phyſica prædeterminatione, & recte componi cum morali. Ita, ajunt, dum vir ſui compos tenetur, deſi-

(a) 1. p. q. 60. a. 5. (b) 2. 2. q. 34. a. 1.

deſiderio propriæ vitæ ſervandæ, nunquam in ſe gladium convertet, quod tamen phyſice poteſt, & faciet, ſi lumine rationis deſtituatur. Neque diſertus orator cogere dicitur, dum vi verborum ita rei utilitatem ſuadet, ut nequeat aliquis hortationes abjicere. Ita nec cogit Chriſti gratia, dum efficaciter præmovet blanda, ac ſuavi caritatis delectatione.

Tria ſunt in hac regula: unum verum, nempe Chriſti gratiam in mentis illuſtratione, & ſancta delectatione conſiſtere, quod docent etiam Noriſius, Poncius, aliique: alterum aperte ſalſum, hanc nempe illuminationem moraliter, non phyſice prædeterminare liberum arbitrium; quod nimis forte Pelagianis arridet: tertium eſt dubium, quomodo nempe hæc prædeterminans delectatio libertatem non tollat? Recurrendum eſt ergo ad V. Regulam, quam confirmat ipſum exemplum hominis deliri, qui ideo non peccat, quia mente captus caret indifferentia judicii; & ex adverſo homo ſanæ mentis ſub determinatione naturalis amoris libere ſervat propriam vitam, quia cum tali amore ſtat indifferentia judicii, qua apprehendere poteſt in ipſa vitæ conſervatione aliquam ſpeciem mali (*a*).

His ita expoſitis, V. Regulam ſupradictam ceteris præferendam exiſtimamus, & hujus ope alias omnes revocare poſſumus ad catholicum ſenſum, in quo ab auctoribus ſuis traduntur. Dicimus ergo, ſub efficaci gratia in ſenſu compoſito ac diviſo Thomiſtarum, I. Regula explanato, manere veram indifferentiam potentiæ, cum determinatione actus, quia cum tali determinatione perſeverat indifferentia judicii. Idem dicimus de modo illo intrinſeco contingenter operandi, quem ſuprema cauſſa in inferioribus attingit, ut in II. Regula dictum eſt. Idem quoque dicendum de gratia prædeterminante, cujus neceſſitas ex hominum infirmitate repetitur, ac de ſancta delectatione, in qua Chriſti gratiam collocandam eſſe fatemur. Quæ ſane Regulæ in ipſa viſione beatifica locum non habent, ubi nulla remanet potentia ad oppoſitum, quia ſummum bonum ita videtur, ut nequeat in eo apprehendi aliqua mali ſpecies. Atque hæc eſt ratio conciliandi decreta abſoluta, Dei gratiam, ac prædeſtinationem cum humana libertate, cui ſi nondum tyrones noſtri acquieſcant, meminerint, hanc eſſe quæſtionem difficillimam. Cui vero noſtra hæc non arrident, *quærat doctiores, ſed caveat, ne inveniat præſumptiores* (*b*).

LI-

(a) *Vide Auctorem*. (b) *Aug. de Spir. & lit.* 34.

LIBER V.

In quo de voluntate Dei diſputatur.

QUÆ ad cauſſarum ſecundarum ſpectabant præfinitiones, quæque in hoc argumento ingenia exercent Scholaſticorum, ſuperiori libro complexi ſumus: nunc minus prolixa ſequitur de voluntate Dei diſputatio, quam proinde unica diſſertatione comprehendimus, in qua divinum beneplacitum, amorem, providentiam, libertatem propoſita brevitate expendemus.

CAPUT I.

An divinum beneplacitum erga ſingulorum hominum ſalutem verſetur.

NOT. I. Dari in Deo voluntatem ex ipſa Dominica oratione colligitur, qua cæleſtem Patrem ſic oramus: *Fiat voluntas tua.* Eſt autem voluntas propenſio in aliquod objectum, cum perceptione conjuncta, quam, ſi a Deo removeas, non Deum percipies, ſed rem corpoream, ſpiritus, ac rationis expertem. Dei autem ſubſtantia, intelligentia, ac voluntas in Deo ſunt unum quid & idem, diverſamque cum nominum, tum idearum rationem ſortitur, cum ad plures terminos comparatur. Cum ergo voluntas dicatur relate ad bonum, ac ipſa Dei ſubſtantia ſit bonum per ſe diligendum, alia vero bona ſint participatione, ac dependentia, certum eſt ſolam bonitatem divinam eſſe Dei voluntatis objectum *terminativum*, ac *motivum*, & bonitatem creaturarum objectum *terminativum* materiale, & ſecundarium.

Not. II., ex diverſo reſpectu plures emerſiſſe voluntatis Dei diviſiones. Alia enim eſt voluntas *ſigni*, alia *beneplaciti*: illa eſt declaratio exterior, qua Deus nobis ſignificat, ſe aliquid velle; hæc autem eſt ipſamet interior volitio, aliquid, ut ſibi gratum, decernens. Signa ſunt quinque: præceptum aliquid jubens, aut vetans, conſilium, permiſſio, & operatio. Hæc voluntas improprie & metaphorice dicitur. Nam ſicut exterior pronunciatio verborum non eſt intima mentis contemplatio, ſed ejus ſignum; ita præceptum, & conſilium ſunt tantum interioris voluntatis ſignificationes, non ipſa volitio: ſigna vero, cum falſa eſſe nequeant, ſemper internam aliquam voluntatem ſupponunt, ſed non ſemper illam, quam nos ex primo ſigni contuitu conjicimus. Ita Iſaac immolatio ejus mortem

præ-

præſeferebat, ſed per eam Deus Abrahami fidem, & filii ſui paſſionem expreſſit: cum ergo docent theologi, voluntatem ſigni ſæpe non impleri, id verum eſt tantum de iis, quæ nos arbitramur hiſce ſignis ſubeſſe; ſed alia eveniunt longe præſtantiora, quorum cauſſa ſigna illa Deus præmiſerat.

Not. III. Voluntatem beneplaciti a theologis dividi in *antecedentem*, & *conſequentem*. Mediſtæ vocant antecedentem, quæ antecedit voluntatis conſenſum, conſequentem, quæ ſequitur. Nos vero, qui abſolutam voluntatem ſalvandi aliquos ante prævisa merita admittimus; nullum credimus futurum bonæ voluntatis actum ante divinum beneplacitum, quo præparatur ipſa bona voluntas a Domino. Quare voluntatem *antecedentem* eam vocant Thomiſtæ, quæ connotat homines in ſe ſpectatos, ut conditos, & redemptos: *conſequentem* quæ illos ſpectat in aliquibus circumſtantiis, v. gr. peccati, quibus vult Deus aliquid abſolute. Sicut enim, ait D. Thomas (*a*), juſtiſſimus princeps, & mercator vult, ille civium, hic mercium conſervationem, & tamen ille civem homicidam damnat, iſte ingruente tempeſtate merces projicit in mare; ita Deus omnes ad ſalutem invitat, ut omnes hæreditatem capiant ſalutis; ſed aliquos ſceleribus inquinatos juſtitia ſua damnat, & reprobat.

Not. IV. Nos, admiſſa Thomiſtarum diſtinctione, duo alia connotata paullulum diverſa ſpectamus, unde ſumitur voluntatis *antecedentis*, *& conſequentis*, diſtinctio: nempe ordinem a Deo impoſitum, in quo omnes homines, tam juſti, quam impii in via ſalutis collocantur. Omnes enim jus habent accedendi ad Eccleſiam, petendi ſacramenta &c. omnibus prædicatum eſt evangelium, exhibita miſericordia, & pro omnibus pretium redemptionis ſolutum. Porro hujus ordinis impoſitio eſt *antecedentis voluntatis* objectum. Secundo, ſpectanda eſt hujus ordinis executio, qua plures ad ſalutis terminum perducuntur, ſed non omnes: quo ſenſu, non pro omnibus, ſed *pro multis* fudiſſe ſanguinem, & oraſſe Chriſtum, declarat Catechiſmus Romanus (*b*). Itaque voluntas *antecedens* ſpectat ad ordinis impoſitionem, *conſequens* ad ejus executionem, & utraque voluntas eſt beneplaciti. Utriuſque diſcrimen tradit Damaſcenus (*c*), & illam *bonitatis*, hanc *juſtitiæ* voluntatem appellat. Et S. Proſper illam *invitantem*, hanc *judicantem* vocat. Anſelmus (*d*) vero illam dicit miſericordiæ, *& de rerum poſſibilitate*, hanc juſtitiæ, *& de rerum effectibus*. Itaque voluntas *antecedens*, *miſericordiæ*, *boni-*

(a) 1. p. q. 19. art. 6. (b) P. 2. c. 4.
(c) L. 2. de Fid. Orth. c. 29. (d) In 6. Matth.

bonitatis &c. ex laudatis PP. efficit; ut omnes ſalvari poſſint, & in via ſalutis conſtituantur; *conſequens vero*, *juſtitiæ*, *& de rerum effectibus* facit, ut reapſe ſalventur, & ponantur in termino ſalutis. Quæritur ergo, an ſit in Deo voluntas *antecedens* ſalvandi omnes? & an ſit in Deo vere, ac proprie, an metaphorice, ut ira &c.? Primum negant Janſenii aſſeclæ, qui docent, velle Deum ſalvos fieri ſolum prædeſtinatos, pro quibus tantum paſſus eſt Chriſtus; ſecundum plures Thomiſtæ (*a*), aliique (*b*). Sit itaque

Propositio I. Deus voluntate antecedente vult omnes homines, nemine excepto, ſalvari.

Pr. I. Script. Ezech. 33. 32. *Vivo ego: nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat*. Ubi Deus ſententiam ſuam etiam juramento confirmat. *Volens enim Deus*, ait Apoſtolus Hebr. 6. 16., *abundantius oſtendere pollicitationem hæredibus*, *immobilitatem conſilii ſui interpoſuit jusjurandum*. Et 1. Tim. 2. ſcribit, *Obſecro fieri orationes pro omnibus hominibus; hoc enim acceptum eſt coram ſalvatore noſtro Deo* (1), *qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*: ſed pro omnibus orandum eſt, & pro omnibus paſſus eſt Chriſtus: ergo *ſinceriſſime credendum eſt, Deum velle, ut omnes ſalvi fiant* (*c*).

℞. Janſeniani, locum Apoſtoli ſpectare homines in ſtatu innocentiæ, non culpæ, juxta ideam voluntatis *antecedentis* ex D. Thom. ſupra (*d*) expoſitam: ergo, ubi originalis culpa ſupponitur, voluntas antecedens non habet locum. Sed contra; Apoſtolus enim loquitur de iis, pro quibus ait orandum eſſe: ſed ex Apoſtolo pro omnibus orandum, etiam pro impiis Regibus illius ævi: ergo &c. Reapſe, cum ſtatus innocentiæ perierit, pro iis orandum monet, quorum eſt vitiata natura, poſſibilis tamen Deo miſerante converſio. Addit etiam Apoſtolus, Chriſti mediationem, & redemptionem: ergo omnes redemptos ſub

(1) De nova atque hactenus inaudita cujuſdam theologi recentioris interpretatione, qui nimium ingenio ſuo indulgens, *contra unanimem PP. conſenſum*, hunc Apoſtoli locum de Chriſto, ejuſque, non divina, ſed humana voluntate, accipiendum eſſe opinatus eſt; deceptus ex iis verbis: *Coram ſalvatore noſtro Deo*, vide Prælect. 15. T. 2. P. Chignolii, qui eam nervoſe confutavit.

(a) *Bannez, Zumel, Bancel.* (b) *Sylvius, Eſtius, Ponetius, Florez.*
(c) *S. Proſp. 2. obj. Vinc.* (d) *Vide not. 3.*

ſub illa generali voluntate comprehendit. Nec obſtat originalis culpa; quia hæc Chriſti morte deleta eſt, noſque *regenerati ſumus in ſpem vivam*, ut ait Apoſtolus: ergo male cit. Apoſtoli locum, *Unus eſt mediator &c.* de ſolis prædeſtinatis intelligunt Janſeniani, cum nos ibi hortetur Apoſtolus ad orandum pro omnibus, & reprobis, & perditiſſimis. Deinde Apoſtolus 2. Cor 5. ait: *Si unus pro omnibus mortuus eſt; ergo omnes mortui ſunt*: quo teſtimonio probatur ex Auguſt. (*a*) originalis peccati tranſfuſio. Sicut enim omnes in Adam mortui ſunt, ita Chriſtus pro omnibus mortuus eſt: atqui in Adam omnes mortui ſunt: ergo Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. Sed de hoc argumento alibi. Pr. II. ex PP. Baſilius in Pſ. 29. ait: *Velle hoc Deum, ſuæ ut vitæ participes omnes fiant*. Macarius Hom. 26. ait: *Dominus unice deſiderat, quod toti prorſus ad eum convertamur*. Chryſoſtomus in 1. Tim. 2. *Imitare Deum tuum; ſi enim ille omnes vult ſalvos fieri, velis & tu, ſi & tu vis, ora pro iis*. Ambroſius l. 3. de Interpell. David 2. *Pulchre Apoſtolus explanavit, quia & omnibus bonus eſt Deus, qui vult omnes homines ſalvos fieri*. De Auguſtino infra erit ſermo. Adde Concilium Arelatenſe 3., Moguntinum, Valentinum, Cariſiacum, & Theologos omnes. Pr. III. ratione. Tenemur enim orare pro omnibus, petere, ac ſperare regnum cælorum, & redemptorem, qui nos ſua morte liberavit, diligere: ſed hoc falſum eſſet, niſi Deus vellet omnes ſalvos fieri: ergo &c.

Propositio II. hæc voluntas eſt in Deo vera, propria, & ſincera:

Sequitur ex dictis: & pr. I. Quod Deum decet, & ſcripturæ de illo affirmant, de ipſo eſt affirmandum: ſed hæc voluntas Dei bonitatem decet: ergo &c. Voluntas *antecedens* eſt relate ad inſtitutionem mediorum, quibus omnes ſalvare poſſunt: ſed hoc eſt vere bonum: ergo &c. Vere enim Deus omnes ad agnitionem veritatis invitat, omnibus ſacramenta diſpenſat, pro omnibus redemptionem dedit: ergo hæc voluntas eſt in Deo vere, & proprie. Affirmant quidem plures Theologi, voluntatem antecedentem non eſſe in Deo proprie, eo quod S. Thomas (*b*) velleitatem appellet, ineſſicacem, & ſuſpenſam, cum tamen ſemper impleatur, quod Deus vult ſimpliciter. Unde memorati Janſeniani ajunt, ſe ab illis non diſſentiri. Verum ab iis toto cælo diſtant Scholaſtici; diſtinguendus eſt enim duplex divinæ voluntatis effectus. Primus eſt creaturam ordinare ad finem ſalutis, eique parare, & exhibere au-

(a) *Contra Jul. 4., & 20. C. D. 6.* (b) *1. p. q. 19.*

xilia ſufficientia: ſecundus eſt, eandem ad ſalutem perducere, & in termino collocare efficacibus auxiliis, ac perſeverantiæ dono (*a*). Dum ergo theologi ajunt, voluntatem antecedentem eſſe in Deo metaphorice, id catholico ſenſu pronunciant. Primo enim, cum nulla ſit in Deo intrinſeca diſtinctio, negant, *antecedentem* voluntatem, in Deo, a *conſequenti* eſſe diſtinctam, totum quippe diſcrimen repetendum putant ex parte volitorum, ut ait Durandus (*b*). Secundo relate ad actualem gloriæ conſecutionem, quia non omnes electi ſunt, neque omnibus vult Deus talia media impertiri, quæ certe ad ſalutem perducant: impletur tamen Dei voluntas in alio ordine, & ſemper effectum proprium, & immediatum conſequitur, qui eſt ordinare creaturam in ſuum finem, eamque in via ſalutis conſtituere. Quæ doctrina catholica eſt, & ab omnibus, ſi Molinianos excipias, admittitur. At novatores hanc voluntatem generalem a ſtatu naturæ lapſæ prorſus eliminant; nullam ſinceram voluntatem ſalvandi, niſi prædeſtinatos, agnoſcunt; neminem, præter electos, a Chriſto redemptum: & licet uſurpent veterum verba, ab eorum ſenſu quam longe abſunt. Quare voluntatem antecedentem, quam veteres inculpate metaphoricam vocant, adverſus Janſenianos cavillatores, ſinceram, & propriam dicimus, ſed eam exponendam cenſemus connotative ad generalem ordinem creaturarum, non ab omnes circumſtantias; alias nullum eſſet diſcrimen inter voluntatem antecedentem, & conſequentem.

Ob. I. S. P. A. Apoſtoli locum: *Vult omnes homines ſalvos fieri*, quadrifariam exponit: primo, quod nullus ſit ſalvus, niſi Deo volente; ut de ludimagiſtro dicimus: *Omnes pueros literas docet*, quia per illum omnes docentur, quotquot literis vacant (*c*). Secundo, ut τό *omnes* accipiatur diſtributive *pro generibus ſingulorum*, ita ut ex omni genere, & conditione Deus velit aliquos ſalvos fieri, Judæos, Græcos, pueros, adultos, divites, pauperes &c. (*d*) Tertio, vult nos ſalvos fieri, quia nos facit velle: ita clamans ſpiritus dicitur Rom. 8., quia facit, ut clamemus (*e*). Quarto, vult nos ſalvos fieri per auxilia externa, per legem omnium menti inſcriptam, per paſſionem Chriſti, per prædicationem Apoſtolorum, orationes Eccleſiæ, Sanctorum merita &c. (*f*). Atqui hæc expoſitio omnem voluntatem *antecedentem* excludit, & ſolam conſequentem pro electis ad-

(a) *Ita Ægidius, Scotus, S. Bonaventura, aliique.* (b) *Q. 3. diſt. 47.*
(c) *Ita Ep. ad Vit. & alibi.* (d) *Ita Enchir. 103. & alibi.*
(e) *Ex lib. de Corr. & Gr. 15.*
(f) *Ex Proſpero in R. ad 1. & 2. obj. Vinc.*

admittit, pro aliis autem voluntatem *ſigni*, ac metaphoricam: ergo hæc voluntas exploditur ab Auguſtino.

℞. I. Vaſqueſius (*a*), Auguſtinum locum Apoſtoli non recte expoſuiſſe; ſed aliter ſentiunt S. Thomas (*b*), Eſtius (*c*), aliique. ℞. II. neg. conſ. Nam Auguſtini interpretationes cum voluntate antecedenti non pugnant. Siquidem S. P. de voluntate conſequenti abſoluta & efficaci, quæ eſt de rerum effectibus, non de antecedenti accipi debet, ut monuit S. Thomas (*d*). Deinde Vaſqueſius Semipelagianorum querimonias ingeminat, qui poſt obitum Auguſtini ſpargebant, eum docuiſſe, *quod Deus nolit omnes ſalvare*, ut ſcribit S. Proſper (*e*). Præterea S. P. propugnabat ib. Prædeſtinationem, & gratiam, contra Pelagianos, adeoque de voluntate abſoluta loqui debuit. Denique hanc voluntatem antecedentem agnoſcit S. P. l. de Sp. & lit. 23. ubi propoſita ſibi quæſtione: cur non omnibus conferatur gratia efficax, *cum omnes velit ſalvos fieri?* ℞. *Vult omnes ſalvos fieri, non ſic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel male, vel bene utentes juſtiſſime judicentur. Quod cum ſit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cum Evangelio non credunt, nec ideo eam vincunt, experturi in ſuppliciis poteſtatem, cujus in donis miſericordiam contempſerunt. Ita voluntas Dei ſemper invicta eſt. Vinceretur autem, ſi non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo poſſent evadere, quod de talibus ille conſtituit.* Admittit ergo S. P. A. antecedentem voluntatem ſalvandi omnes, eaſque interpretationes de voluntate efficaci, & abſoluta accipiendas eſſe, quam Pelagiani non agnoſcebant, nemo non videt.

Ob. II. Fulgentius l. de Incarnat. c. 31. ait, *Omnes, quos Deus vult ſalvos fieri, ſine dubitatione ſalvantur*. S. Proſper in Carm. *At vero omnipotens hominem cum gratia ſalvat, non cauſis anceps ſuſpenditur ullis*. PP. in Sardiniam exules in Ep. Synod. 14. *Omnes prædeſtinati ipſi ſunt, quos Deus vult ſalvos fieri &c.* Auctor Hypogn. l. 6. c. ult. *Omne quod Deus vult, poteſt, nec præpeditur humana voluntate, quod vult*: ergo Auguſtini diſcipuli hanc voluntatem ſalvandi omnes ad ſolos prædeſtinatos extendunt.

℞. diſt. conſ. Et PP. laudati loquuntur de voluntate *conſequente*, conc.; de *antecedente*, neg.: de illa autem, non de hac laud. PP. loqui, ex eorum ſcopo colligitur; toti enim ſunt in vindicanda contra Pelagianos præparatione gratiarum, quas Deus ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ impertitur electis.

N 2 Sub-

(a) 1. *p. diſp.* 83. *c.* 2. (b) *Q.* 19. *art.* 6. (c) *Diſt.* 46. *§.* 4.
(d) *In* 1. *diſt.* 46. *q.* 1. *art.* 1. (e) *In Præf.* ℞. *ad obj. Vinc.*

Subdit quippe Fulgentius: *Prædeſtinando præparavit gratiæ donum, qui gratiam donando implet prædeſtinationis effectum*. S. Proſper loquitur de gratia, *quæ ſuum conſummat opus*. PP. Sardiniæ *de conſecutione ſalutis*. Auctor Hypogn. de voluntate *ſalvandi finaliter*: ſed hi omnes ſunt voluntatis *conſequentis* effectus: ergo &c.

Ob. III. Pſ. 134. habetur: *Omnia quæcumque voluit, fecit*. Iſ. 5., *Omnis voluntas mea* fiet: ſed voluntas ant. non impletur: ergo non eſt in Deo. ℞. diſt. min. Non impletur quoad effectum ſibi proprium, qui eſt omnes in via ſalutis conſtituere, auxilia parare &c., neg.; quoad effectum voluntatis conſequentis, quæ eſt perducere ad terminum, & ſpecialiſſima dona largiri, quibus ſalus certiſſime comparatur, con. Vide not. 4.

Inſt. Si voluntas *antecedens* dicatur connotative ad creaturam rationalem, abſtrahendo ab individuis aliqua circumſtantia affectis, Deus dicendus erit voluntate antecedente velle etiam dæmonum, & damnatorum ſalutem, nec minorem habebit curam reproborum, ac dæmonum: ergo &c.

℞. neg. ſequelam; cum enim voluntatis antecedentis effectus ſit rationales creaturas in via ſalutis locare, eiſque communia gratiarum dona parare, non poteſt ad hanc voluntatem pertinere quiſquis in termino conſtitutus, neque mereri poteſt, nec oratione juvatur, nec gratia excitatur.

Ob. IV. Non eſt voluntas antecedens, propria, & ſincera, quæ conjungitur cum voluntate conſequente illi oppoſita; ſed voluntati ſalvandi omnes opponitur voluntas conſequens damnandi complures: ergo &c. Pr. maj. Si enim mercator poſſet fluctus componere, & merces projiceret, non oſtenderet ſinceram voluntatem merces ſalvandi: ergo, cum poſſit Deus omnes ſalvare, ſi plures damnat, non habet ſinceram voluntatem illos ſalvandi.

℞. diſt. maj. Si utraque voluntas connotet eundem finem, conc.; ſi diverſum, neg. Mercator ergo, ut peculiaris perſona, unicum ſibi finem, nempe lucrum, præfigit; & relate ad hunc finem non datur duplex voluntas; Deus vero, univerſalis rerum proviſor, non ſolum locat omnes in via ſalutis; ſed etiam illud definit, quod poſtulat impoſiti ordinis executio. Reſpicit ergo voluntate antecedente creaturam univerſe, eamque miſericorditer amplectitur, conſequente vero hanc vel illam, quam ex malorum præſcientia juſte damnat. Nil obſtat ergo unam eamque voluntatem, ſi ad diverſa connotata referatur, dicere oppoſitionem, quæ, cum ſit ex parte terminorum, nullam in Deo diſcrepantiam importat.

Ob. V. Si judex civium flagitia prævideret, non eſſet de eorum

eorum ſalute ſollicitus: ergo Deus, qui novit omnia, non poteſt habere voluntatem ſinceram ſalvandi reprobos.

℞. neg. ant. Nam, etſi judex prævideret alicujus meditatum ſcelus, quo patrato reum morte multaret, non tamen civem illum dedereret, ſed monitis, aut minis a ſcelere deterreret. Ita Deus, licet ob quorundam duritiam illos reprobet, & damnet, eos tamen generalibus auxiliis non deſerit, niſi in pœnam originalis, vel actualis peccati, ſed, quantum in ſe eſt, miſericorditer monet, adjuvatque, ne pereant.

Ob. VI. Voluntas antecedens fuit Semipelagianorum effugium, quo Auguſtini de SS. Prædeſtinatione doctrinam repudiabant: ergo &c.

℞. neg. conſ. Differt enim voluntas antecedens Semipelagianorum ab ea, quam nos propugnamus. Illi enim in Deo voluntatem antecedentem admittebant ex præſcientia humani conſenſus, & impugnabant voluntatem conſeq. qua Deus quoſdam e maſſa perditionis liberare conſtituit. Nos autem dicimus, nunquam ab humana divinam voluntatem præveniri, & hanc eſſe noſtrorum meritorum cauſſam, atque principium. Voluntatem etiam conſequentem, & abſolutam a divino propoſito, non ab operum præſcientia repetimus: ergo &c.

CAPUT II.

De amore, ac providentia Dei erga creaturas.

Supponimus, in Deo eſſe actum amoris, quo creaturis vult aliquod bonum: licet proprie non ſit in eo deſiderium, neque odium inimicitiæ. Nam deſiderium eſt de bono abſente, quod in bono incommutabili nequit excogitari. Odium eſt velle alteri malum, quod Deo benefico adverſatur. Unde odiſſe dicitur impios, translata ab hominum indignatione proprietate ſermonis.

Propositio I. Deus amat creaturas ſuas propter propriam ſui ipſius bonitatem.

Pr. I. pars. Gen. 1. 31. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Sap. 11. *Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti*, ergo &c. Prob. II. ratione. Deus enim dat creaturis exiſtentiam, conſervationem, & quidquid ipſarum conditioni, & rerum ordini congruit: ergo amat creaturas. Pr. II. pars, nempe quod Deus omnia diligat propter ſeipſum. Prov. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. Et ratio eſt, quia ſola bonitas eſt divini amoris objectum, ut ajunt, *ſpecificativum*: ſicut ergo operari non poteſt, niſi ex ſeipſo, ita nequit, niſi propter ſe, aliquid velle, aut diligere.

Ob. I. Divinus amor eſt a Dei eſſentia indiſtinctus: atqui Deus eſt ens a ſe: ergo nil aliud amat, quam ſe. ℞. diſt. maj. Eſt indiſtinctus, ſi ſpectetur in ſe, conc.; relate ad terminum, neg. Deo itaque idem eſt eſſe, ac velle, ſed illud dicitur ad ſe, iſtud relative, ut de divinis attributis alibi dictum eſt. Nil mirum ergo ſi ſcientiæ, & voluntatis divinæ aſſignetur extrinſecum connotatum.

Ob. II. Aliquem diligere propter ſe, eſt amor concupiſcentiæ: ſed hic amor eſt Deo indignus: ergo. ℞. diſt. maj. Si aliqua amanti proveniat utilitas, & delectatio, conc.; ſecus, nego.

Ob. III. Deus in creaturis ſæpe vult mala: ergo non eas diligit. ℞. diſt. ant. Vult mala culpæ, neg.; pœnæ, ſubdiſt.: ut majora inde faciat bona, conc.; ut gaudeat malo, nego.

Quæres: quid ſit dicendum de poſſibilibus? ℞. Cenſent aliqui, ea a Deo amari, primo, quia bona ſunt poſſibiliter; ſicut enim poſſibilia ſunt divinæ cognitionis objectum, ſic eſſe poſſunt divini amoris; qualem enim veritatem habent, talem habent bonitatem. Secundo, ſalus omnium eſt poſſibilis: atqui Deus ſincere eam vult (*a*): ergo &c. ℞. alii negative; primo enim poſſibilia non habent exiſtentiam: ergo nullam participant rationem boni. Secundo, amor Dei eſt effectivus, & rebus impertitur quidquid amore dignum eſt: ſed poſſibilibus nil bonitatis impertitur: ergo &c. Tertio, amoris actus ſuut *uti*, *& frui*: atqui Deus nec utitur poſſibilibus, nec fruitur: ergo &c. Ex his conſtat, I. Deum non diligere creaturas poſſibiles amore efficaci (*b*). II. Quod, ſicuti bonitas poſſibilium non eſt a parte rei, ſed tantum in mente; ita amor divinus erga poſſibilia non eſt in re, ſed in noſtra cogitatione; non enim diligi poſſunt, niſi quomodo ſunt, quæ recte diliguntur.

Propositio II. Deus providentia ſua gubernat omnia, vilia quoque, ac minima.

Prob. I. Script. (*c*) Sap. 8. 1. habetur: *Attingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter*. Et c. 12. 13. *Non eſt alius Deus, quam tu, cui cura eſt de omnibus*. Matt. 10. 29. *Nonne duo paſſeres aſſe veneunt: & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro?* Et c. 6. 26. *Reſpicite volatilia cæli, quoniam Pater veſter cæleſtis paſcit illa*. Pr. II. ex PP. Damaſcenus (*d*) id probat ex Dei bonitate. Si enim homines, ac beſtiæ ſuorum fœtuum providentiam habent, quanto magis Deus? Utitur hoc argu-

(a) Ex Prop. II cap. prec.
(b) Patet ex argum. productis.
(c) Vide c. 2. & 3. lib. 1.
(d) De fid. orth. 29.

argumento S. P. A. (*a*): & S. Ambroſius (*b*) ex eo evincit, quod nullus operarius negligat operis ſui curam. Egregie hac de re ſcripſere Theodoretus, Salvianus, Paulinus, aliique: idem ſentiunt philoſophi Hierocles (*c*), Chalcidius (*d*), Jamblicus (*e*), aliique (1). Prob. III. ratione. Deus enim ſapientiſſimus eſt, principium, & finis omnium creaturarum; ſed niſi omnibus provideret non eſſet ſapientiſſimus, neque in eo eſſet ſumma poteſtas, & ultimi finis dignitas atque præſtantia, ergo &c. Pr. IV. Ex rebus creatis. I. Certi cælorum motus, ratique aſtrorum ordines, quibus anni tempora, & ſæcula imperturbato ordine prætereunt, mira animantium, ac ſatorum propagatio, regnorum viciſſitudines, hominum artes, commercia, conſuetudines, quæ omnia, ait Tullius, non dubitamus, quin opera ſint rationis. II. Ex iis, quæ caſu evenire creduntur, ſed mirabili diſpoſitione contingunt. Quis enim fortuito non eveniſſe exiſtimaſſet, ut Moſes in fiſcella exponeretur ad Nilum, Joſeph ad Ægyptios duceretur captivus, Saul deperditis aſinis ad Samuelem accederet, David relicto pecore migraret ad urbem? Hæc tamen Deo diſponente facta eſſe probavit eventus. Nam Moyſes in ducem populi, Joſeph in Ægypti principem, David & Saul in reges maximos aſſumpti ſunt, quæ ſane dubitari nequit, quin ſuprema ratione moderante contingant.

Ob. I. Monſtra, & oſtenta, & innumera inſectilium & vermium genera, nullam afferunt univerſo pulchritudinem: ergo hæc ſaltem non curat, neque providet Deus.

℟. neg. ant. Licet enim monſtra diſtent ab intentione ac fine particularium cauſſarum, non diſtant tamen a regula cauſſæ primæ. Illud enim ſapientiſſime ordinatum eſt, ut cauſſæ ſecundæ natura mutabiles in rerum efficientia commutentur, ut in ipſa contingentium varietate, unius ſummæ cauſſæ immutata ratio perſiſtat (2). Minima quoque ac vilia, licet inſi-

(1) Merito ergo ab Antiſiodorenſi Epiſcopo Pradeſius reprehenditur, qui in ſuis Theſibus aſſeruit, a veteribus philoſophis *protritam* fuiſſe, & *conculcatam* divinam providentiam, ejuſque agnitionem, & cultum recentioribus philoſophis acceptam eſſe referendam.

(2) Quidquid enim, præter naturæ curſum contingit, oſtendit eſſe primam cauſſam, quæ, prout lubet, rerum naturalium ordinem immutat, ut nova, ac

(a) *Contra Adimantum.* (b) *de Offic. c.* 3.
(c) *De fortuna & uſu Deorum.* (d) *ad Timæum Platonis.*
(e) *Seg.* 8. *de myſt. Ægypt.*

pientibus ſuperflua videantur, non ita ſunt tamen conditori, qui omnibus utitur ad gubernationem univerſitatis. Id probat S. P. l. 1. de Gen. contra Manichæos c. 16.: *Si in alicujus opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa inſtrumenta, quorum cauſſas ignorat, ſuperflua putat. Jam vero, ſi ferramento acuto ſeipſum vulneraverit, etiam perniciosa, & noxia. Quorum tamen uſum, quoniam novit artifex, inſipientiam ejus irridet, & tamen tam ſtulti ſunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare, quæ ignorant; in hoc autem mundo, cujus conditor prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum cauſſam non vident.*

Inſt. Ap. 1. Cor. 9. ait: *Numquid de bobus cura eſt Deo?* Et Hieronymus in 1. Habac. indignum Deo putat curam hujuſmodi: ergo &c.

℞., Apoſtolum id unum velle, nempe illud Deuter. 25., *Non alligabis os bovi trituranti*, ſpecialiter cauſſa hominis dictum eſſe, ut alimenta, & mercedem, quam jumentis largimur, magis in homine exerceamus, & in Eccleſiæ miniſtros, quibus, dum ſeminant ſpiritalia, licet carnalia metere, & de altari vivere, cui inſerviunt; adeoque licitum ſibi fuiſſe victum a Corinthiis accipere, tanquam laborum ſuorum juſtum, debitumque ſtipendium. Hieronymus vero ait, non eandem eſſe curam de hominibus, ac de aliis rebus. Non negat tamen, quin Deus omnia dirigat, & gubernet (*a*). Ut enim recte ratiocinatur Ambroſius l. 1. de Off. 13. *Cum aliquid non feciſſe nulla injuria ſit, non curare quod feceris, ſumma inclementia eſt*.

Dices congruum videtur, ut Deus, ſicuti reges, utatur aliorum miniſterio, non per ſe regat creaturas. ℞. neg. ant. Quod enim reges longe diſſitas provincias per alios regant, non tam auctoritatis eſt, quam infirmitatis argumentum: Deus autem, qui omnipotens eſt, & ubique præſens, omnia ſua poteſtate diſponit.

Ob. II. Deus innumera mala permittit. Via impiorum proſperatur: florent iniqui: boni vexantur: ergo &c.

℞. neg. conſ. Permittit enim Deus mala, ut defæcatiora ſint bona: ſic umbra in picturis eminentiora diſtinguit (*b*). Permit-

ac mira cernentes in ſui admirationem convertat. Novit enim ſapientiſſimus artifex, *quarum partium univerſitatis pulchritudinem, vel ſimilitudine, vel diverſitate contexat*, ait S. P. l. 16. C. D. 7. & 8. Vide not. 2. c. 3. l. 1.

(a) *Vide Prop. 2. c. 2. l. 4.* (b) *Vide Aug. Op. Imp. 5.*

mittit etiam mala, ut eveniant bona (*a*). Proſperatur via impiorum, ne bona hæc cupidius appetantur, quæ mali etiam habere cernuntur (*b*): tum ut Deus juſtus, ſi quid boni fecerunt, præſentis vitæ mercedem rependat. Præterea, *Omnis malus, aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur*, ait S. P. in Pſ. 65. Bonis autem eveniunt adverſa, ut terrena deſpiciant. Non enim ſemper in hac vita Deus coronat merita, ut ſpes melioris ſubſtantiæ nutriantur ſtudia virtutum.

Dices. Deus ſaltem non curat homines perditiſſimos, quos ſinit in ſcelerum profunda demergi: ergo &c.

℞. neg. ant. Licet enim non eandem de his curam habeat, ac de electis, non tamen a Deo deſeruntur; alias abirent in nihilum. Et in domo magni patris familias ad omnem uſum vaſa aurea, & fictilia ſunt diſpoſita. Utque piorum exempla nos ad imitationem hortantur, ita impiorum flagitia debent pavorem ſimul, & ſollicitudinem excitare. Peccata ergo providentiæ ſubjiciuntur, non quod Deus ea curet, ac prædefiniat; non enim cauſſam habent, niſi deficientem; ſed quantum ad ordinem, quod nempe Dei conſilio permittantur, ut inde majora bona proveniant.

Ob. III. Providentia hæc, quæ res ſingulas ſuis nectit ordinibus, videtur idem ac fatum Stoicorum: ergo &c.

℞. neg. ant. Fatum enim Stoicorum, quod eſt anticipata neceſſitas proveniens ex certa ſiderum diſpoſitione, primus invexit Democritus; ex quo errorem hauſerunt Hermogenes, & Marcion. De hoc Tertullianus l. 5. ait. *Collocaſſe cum Deo creatore materiam de porticu Stoicorum*. Cum ergo noſſent hanc malitioſam materiæ vim Dei bonitati repugnare, facile fuit etiam cum fato æternum principium malorum inducere, & Manichæorum hæreſim ex Magorum cineribus ſuſcitare. Hinc Priſcillianus ex Manichæorum, & Gnoſticorum dogmate hæreſim ſuam conflavit an. Chriſti 381., aut 386. (*c*). Qui fatum ſic acceptum admittit, ille ſe in tenebris paganitatis immergit. Conatur enim aſſerere neceſſariam, ac ſempiternam malitiæ vim, Dei naturæ contrariam; cultum ſiderum inſtaurat, nec de bonis, aut malis actibus poteſt judicium ferri, ſi fatalis neceſſitas motum mentis impellit: & quidquid ab hominibus agitur, non eſt hominum, ſed aſtrorum, ut arguit S. Leo, Gregorius, & Auguſtinus. Si vero fatum accipias cum Boethio pro *diſpoſitione rebus mobilibus inhærente, per quam providentia ſuis quæque nectit ordi-*

(a) *Vide Prop. III. Cap. 4. Diſſ. II. Lib. I.* (b) *Ita S. P. I. C. D. 8.*
(c) *Euſeb. & Sigeb.*

ordinibus, iiſdem argumentis adſtruitur, quibus providentia comprobatur. Monet tamen S. P. l. 5, C. D. 10., a fati nomine eſſe abſtinendum, quod ſermonis uſu videatur ſignificare certam ſiderum poſitionem, ex qua caſus eveniant inevitabiles. Ceterum providentia Dei non tolli rerum contingentiam, ex eo conſtat, quod in certa cauſſarum omnium diſpoſitione etiam cauſſæ contingentes, & liberæ contineantur, & prima cauſſa, nedum effectus diſponat, ſed etiam rationem, & modum, adeoque ex Dei providentia nulla ſequitur abſoluta neceſſitas (*a*). Immerito ergo de Deo queruntur nonnulli ob moleſtias, & miſerias, quibus plerumque in pœnam ſuorum criminum afficiuntur.

CAPUT III.

De libertate divinæ voluntatis.

NOT. Tertiam voluntatis conditionem, ideſt plenitudinem libertatis, in Deo eſſe, facile intelligimus, ſed ejus rationem exponere eſt valde operoſum. Cajetanus libertatem conſtituit in perfectione divinæ ſubſtantiæ ſuperaddita, ac pro lubito variabili. Quæ varietas, ſi ſit reſpectu terminorum, ut docent Veteres Thomiſtæ, a pluribus admittitur. Sunt tamen, qui putant libertatem divinam non addere divinæ ſubſtantiæ, niſi reſpectum rationis, ut docent Legionenſis, & Vaſquez. Alii eam conſtituunt in intrinſeca quadam entitate variabili in ſe virtualiter. Nos autem, qui ut lib. 2. dictum eſt, nihil in Deo mutabile, aut adventitium, niſi ratione connotatorum, admittimus, dicimus, Dei libertatem in ipſa Dei ſubſtantia intelligente, ac volente conſiſtere, prout terminatur ad exteriora objecta, ut docent Ariminenſis, Scotus, Tournelius, Habert, Juenin &c.

Not. II. Supponimus agi modo de libertate, quæ eſt agendi, vel non agendi poteſtas. Quotquot enim de libertate ſcripſere, ad eam pertinere tradunt, ut ſit pleniſſima poteſtas indifferens ad utrumlibet. Libertatem *contrarietatis*, ſive ad bonum, & malum, a Deo removendam, conſtat ex ipſa idea perfectiſſimi entis, quod nequit a recta agendi ratione deflectere. Si vero hanc libertatem *contrarietatis* referas ad pœnam, vel præmium rependendum hominibus, ut unum eligat, alterum reprobet, poteſt cum Scotiſtis in Deo admitti: ſed

(*a*) *Vide præc. lib. Cap. ult.*

ſed in his, ſicut diverſa intervenit connotatio, ita nulla oſtenditur contrarietas reſpectu Dei, de quo præſertim inquirimus, an in rebus a ſe productis libere ſe gerat? ita ut unum ſic eligat, ut alterum valeat eligere, ſicque operetur, ut poſſit non operari, quam in ſcholis communiter vocant libertatem contradictionis.

Propositio I. Eſt in Deo oppoſita neceſſitati libertas.

Prob. ſcripturis contra Worſtium, Witcleſum, alioſque hæreticos. Pſ. 134. *Omnia quaecumque voluit, fecit*. I. Cor. 12. *Hæc omnia operatur unus, & idem ſpiritus, dividens ſingulis, prout vult*. Rom. 9. *Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*.

Pr. II. ex Patribus. Aug. 22. C. D. 3. *Non ideo*, ait, *quia Deus peccare non poteſt, liberum arbitrium habere negandum eſt*. Damaſc. l. 2. de Fid. Orthod. 22. ita contra Arianos ſcribit: *In tantum proceſſiſtis impietatis, ut negetis, quod Filius Dei liberæ voluntatis ſit* (*a*): ergo &c.

Prob. III. ratione. Id enim exigit ratio ſupremi dominii, Dei liberalitas, quæ a libero animo, teſte Seneca, nominatur, perfectio, & ſumma ejus ratio, ac ſapientia, quæ ſine electione, & conſilio ſtare nequeunt. Deinde ſingulæ creaturæ a divina operatione ſejungi poſſunt, non enim cum Dei poteſtate ulla junguntur lege neceſſitatis: ergo &c. Ant. patet: Si enim res creatæ a vi primæ cauſſæ ſeparari non poſſent, ſequeretur, eas eſſe æternas, ut Dei virtus, & ſubſtantia, nec quidpiam creatum eſſet, ſed omnia forent æterna, quod eſt abſurdum.

Propositio II. Conſtituitur Dei libertas per actum neceſſarium divinæ voluntatis, prout connotat objectum creatum.

Pr. I. pars. Dei libertas eſt intrinſeca perfectio, ejuſque actus eſt immanens, & vitalis: ſed in Deo nihil intrinſecum, & immanens reperitur, præter neceſſariam, ac ſempiternam ſubſtantiam intelligentem, & volentem, alias Deus eſſet compoſitus, & imperfectus: ergo Dei libertas eſt eadem Dei ſubſtantia intelligens, ac volens. Prob. II. pars. Requiritur ad libertatem aliqua indifferentia: ſed actus divinæ voluntatis non eſt indifferens, prout comparatur ad bonitatem divinam, quæ non poteſt cadere ſub indifferentia judicii, cum nullum ſit bonum, quod cum ſummo bono valeat comparari: ergo hæc indifferentia attendi debet penes connotata. Pro ſolutione argumentorum nota, Dei libertatem eſſe ex eorum genere, quæ *connotative*, non *abſolute* dicuntur, ideſt unum ſignificant, & aliud

con-

(a) *Vide Bernardum de Gr. & Arb., Baſilium in Hexam. Hom. 1., Hieronymum in Ep. ad Phil. c. 3.*

conſignificant: primum eſt ipſa Dei natura, quæ eſt ſuum eſſe, & ſua operatio, alterum quidquid fit a Deo in aliqua temporis differentia (*a*).

Ob. I. cum L'Herm. Actus liber conſiſtit in actione voluntatis, quæ potuerit non eſſe, & diſcrimen aliquod aſſignari debet inter libertatem, & actum: ſed nullum aliud diſcrimen eſt, niſi quod libertas eſt facultas ad Dei ſubſtantiam ſpectans, actus vero operatio ejuſdem facultatis: ergo &c. II. Quærenti, quid ſit libertas? non recte reſpondetur dicendo: libertas Dei eſt ipſa divina ſubſtantia, *terminative* accepta, ſicut non recte dicitur, æternitas eſt ſubſtantia principio, ac fine carens. III. Etiam ſcientia eſt entitas divina connotans creaturas: ergo &c.

℞. ad I., actum Dei liberum utique eſſe actionem, quæ poteſt non eſſe; cum autem quidquid in Deo eſt, ſecundum id quod importat in recto, ſit neceſſarium & immutabile, liberæ actionis indifferentia tota verſatur penes extrinſecum connotatum. Diſcrimen autem inter facultatem, & actum in Deo nullum eſt, niſi quod facultas connotat terminum, prout poni poteſt, actus vero, prout poſitum, vel ponendum. Sic libera creandi poteſtas connotat creaturam poſſibilem, decretum liberum creaturam futuram, creatio creaturam actu exiſtentem. Ad ſecundum neg. ant. Optima eſt enim allata æternitatis definitio & cohærens ei, quam tradit S. P. A. (*b*) & Anſelm. (*c*). Ad III. ℞., ſcientiam a libertate diverſa connotatione diſtingui; illa enim terminatur ad creaturas, prout habent veritatem intelligibilem, libertas vero eas reſpicit, prout habent exiſtentiam contingentem.

Ob. II. In Deo non eſt electio: ergo nec libertas. Secundo, non eſt in Deo indifferentia activa, cum in Deo eſſe nequeat poteſtas ſine actu: ergo &c. Tertio, Deus eſt immutabilis: ergo non eſt liber.

℞. ad I. diſt. ant. Non eſt electio anceps cum ſuſpenſione animi, quæ ex ignorantia procedit, conc., non eſt electio unius præ alio abſque hæſitatione, neg. Ad ſecundum neg. ant. Eſt enim in Deo indifferentia activa, ſed cum hæc dicatur connotative, indifferens eſt Deus ad mutabilitatem effectuum. In Deo autem nulla eſt potentia ab actu diſtincta, niſi prout actus accipitur terminative; exigit enim ſumma Dei perfectio, ut idem ſit ejus poteſtas, & operatio. Ad III. neg. maj. Salvatur

(a) *Vide l. 2. c. 4. Prop. 3.*
(b) *In Pſ. 101.* (c) *Monolog. 26.*

vatur enim Dei immutabilitas cum indifferentia actus liberi, dummodo iſte ſit contingens, prout connotat terminum, non pro eo, quod dicit in recto; nam creatio mundi eſt actus liber; ex quo tamen Deus mundum condiderit, non eſt intrinſece mutatus.

Ob. III. Actus Dei liber vitalis eſt: ergo eſt illi prorſus intrinſecus. ℞. diſt. ant. Eſt actus vitalis connotans extrinſecum objectum, conc.; in Dei ſubſtantia conſiſtens, neg. Multa enim ſunt Deo intrinſeca; quæ ad objectum creatum comparantur, ut præſcientia, prædeſtinatio &c.

Inſt. Hæc connotatio vel intrinſeca eſt, vel extrinſeca. Si primum, erit Deo necaſſarius reſpectus ad creaturas; ſi ſecundum, conſtituitur ergo Dei libertas per aliquod extrinſecum, & adventitium. II. Si divina libertas ex hac connotatione conſtat, erit imperfectior libertate creata, quæ ſine hac terminatione conſiſtit. III. Nulla divina perfectio, etiam inadæquate, per aliquod extrinſecum conſtitui poteſt: ſed hæc connotatio eſt extrinſeca: ergo &c.

℞. ad I., talem connotationem ex parte actus intrinſecam eſſe & neceſſariam, extrinſecam autem ac variabilem ex parte termini, & objecti. Ita quævis Dei operatio æterna eſt, nec a divinitate ſejungitur, & tamen libera eſt ejus omnipotentia, eique advenit nova creatoris denominatio per ſolam creaturarum connotationem. Ad ſecundum neg. ant. Libertas enim creata, cum ſit per ſe mutabilis, non opus eſt, ut contingentiam exterius accipiat. At Dei libertas, quæ eſt immutabilis, nec poteſt habere actus diverſos, a terminis tantum ſuam accipit indifferentiam. Qui ergo actum Dei liberum exponunt in ordine ad connotata, nihil derogant Dei perfectioni, & de ejus ſimplicitate, atque immutabilitate decentius loquuntur. Negari etiam poteſt, voluntatem noſtram conſtitui per objectum extrinſecum. Conſtituitur enim non ſecundum formam, pro qua ſupponit, ſed relate ad terminum, quem conſignificat. Hoc etiam pacto divinam perfectionem conſtitui, ſi ſit de illarum genere, quæ connotative dicuntur, eſt valde congruum: atque ita ℞. ad III.

Ob. IV. Si idem eſſet actus Dei liber, ac ejus ſubſtantia, ut hæc, ita ille foret æternus, atque eadem Dei perfectio eſſet ſimul immutabilis, & contingens: immutabilis, quia talis eſt Dei natura; contingens, quia talis eſſe debet actus liber: ſed hoc repugnat: ergo &c. ℞. diſt. ant. Actus Dei liber æternus, ac neceſſarius foret, ſecundum id, quod importat in recto, & relate ad ſubſtantiam, conc.; ſecundum id, quod connotat, neg. Non repugnat autem eundem actum eſſe immutabilem, & contingentem reſpectu diverſorum, ſicuti eadem

dem creatio æterna eſt, relate ad Deum, temporalis autem, relate ad creaturas, quas connotat.

Ob. V. Actus Dei liber fuit ab æterno, nec tamen ab æterno ulla extitit creatura: ergo &c. ℞. diſt. ant. Liber fuit ab æterno, quoad ſubſtantiam, conc.; quoad terminum, nego.

Dices. Ab æterno nulla erat res creata: ergo nec eſſe potuit ulla connotatio, quæ ad libertatem requiritur. ℞. diſt. conſ. Non potuit eſſe connotatio ad terminum exiſtentem, conc.; ad terminum futurum, neg. Ita creatio ab æterno ſpectabat mundum producibilem, quæ nunc connotat jam productum.

Ob. VI. Quævis creatura pendet a libera Dei voluntate, & eſt effectus determinationis ipſius: ergo reſpectus ad creaturas non conſtituit, ſed ſupponit actum liberum voluntatis Dei. ℞. diſt. ant. Creatura eſt effectus voluntatis Dei liberæ, inadæquate acceptæ, & pro actu permanente, conc.; adæquate pro termino, quem connotat, neg. Non enim ſequitur: creatura dependet a libera Dei voluntate, & eſt effectus determinationis ejus: ergo non conſtituit actum Dei liberum. Conſtitutiva enim per modum termini, & connotati poſſunt a re, quam conſtituunt, vere ac proprie produci. Ex quibus infertur, I. Nullam in Deo eſſe indeterminationem intrinſecam, quæ, cum ſit incerti animi fluctuatio, non poteſt cum perfectiſſima ſcientia componi. II. Voluntatis divinæ nullam eſſe cauſſam proprie dictam, ſicut nulla datur cauſſa divinitatis. III. Nullam in Deo eſſe libertatem contradictionis, ideſt, voluntatem intrinſece ſuſpenſam ab omni actu volitionis. Dari autem libertatem contradictionis, prout eſt poteſtas indifferens ad agendum, vel non agendum, indifferentia ſpectata ex parte connotatorum. Sed de hoc argumento ſatis.

LIBER VI.

De inſcrutabili prædeſtinationis myſterio.

CUM divinæ prædeſtinationis doctrina Auguſtini præſertim auctoritate ſubnixa ſit, qui de hoc tam ſublimi argumento egregia volumina conſcripſit, a Romanis Pontificibus, a SS. PP., atque ab Eccleſia univerſa communi calculo comprobata, non abs re me facturum arbitror, ſi doctiſſimorum virorum, atque ipſius cl. Auctoris inhærens veſtigiis, Auguſtini dogmata de inſcrutabili prædeſtinationis myſterio ab iniquiſſimis quorundam obtrectatorum calumniis ipſo in limine VI.

hu-

hujus libri vindicare pro virili conabor. Ajunt itaque, alios quoque Patres ſummorum Pontificum laudibus cohoneſtari, adeoque non eſſe potiorem Auguſtini, quam illorum PP. auctoritatem. Deinde S. P. Ep. 9. ad Hieron. ſolis libris ſcripturarum tribuere auctoritatem &c. III. Statuere Eccleſiam, nullam propoſitionem eſſe infallibilem, eo quod ab Auguſtino tradita ſit. IV. Auguſtinum etiam in plures, & graves errores fuiſſe prolapſum.

Hæc tamen, aliaque iſtiuſmodi liberiori ſtylo, quam reverentia erga doctorem maximum ſcriptitarunt, qui aut victricis gratiæ efficaciam, aut electionem Sanctorum ſecundum propoſitum òppugnare conati ſunt, eaque eadem facilitate exſufflantur, qua proponuntur. Nam, etiamſi ultro daremus, nullum eſſe inter Auguſtinum, alioſque PP. diſcrimen, nec illum fuiſſe indutum virtute ex alto, ut qui plus omnibus laboraverit, ut Fulgentius teſtatur; dum tamen agitur de prædeſtinatione, & gratia, nefas eſt Auguſtino refragari, cum in ejus libris contineatur, *quod aſſeverat Eccleſia*, ut Pontifices teſtantur; *cum antiquam fidem rurſus condiderit*, ut ajunt PP.; ejuſque ſententiæ in canones evaſerint, ut ex Conciliis evincitur; atque unus ſufficiat Auguſtinus, ubi de gratia diſputatur, ut theologi affirmant. Habent etiam PP. alii parem cum Auguſtino honorem, ſi pari ab Eccleſia decorati fuerint præconio. Ad II. ℞. privatis ſcriptoribus deferendam non eſſe infallibilem Auctoritatem, quæ ſolis convenit ſacris literis; ſi tamen, quæ ab iis ſcripta ſunt, Eccleſia commendet, ſumma excipienda ſunt reverentia (1). Neque Auguſtino credimus, quia ſcripſit hæc

(1) An hanc, multiplici titulo debitam, S. Doctori exhibuerit reverentiam recentiſſimus ſcriptor, qui confidenter aſſeruit, quod *Auguſtinus eget interprete D. Thoma*, alii videant. Mihi ſane perſuaſum eſt, Auguſtinum per ſeipſum perſpicuum eſſe, ejuſque ſcripta, multo ante D. Thomam, a Romanis Pontificibus, a Conciliis, ab Eccleſia univerſa non ſolum fuiſſe intellecta, ſed ab iis etiam probata, & ſummis laudibus celebrata, ut alibi dictum eſt. Non ergo Auguſtinus D. Thoma, magiſter nempe diſcipulo, indiguit, ſed contra D. Thomas Auguſtino indiguit doctore maximo per ſe, & abſque ullo etiam interprete clariſſimo, ab eoque ne latum quidem unguem receſſit: quo factum eſt, ut ipſa Angelici Doctoris volumina *Auguſtinus contractus* ab aliquibus dicerentur, ac veluti epitome librorum magni Auguſtini ſummo in pretio habeantur. Laudandus eſt D. Thomas, eo vel titulo, quod obſequentiſſimus fuerit, atque ad-

hæc Auguſtinus, ſed quia recte ſcripſiſſe Auguſtinum Eccleſia teſtatur. Ad III. ℞., Auguſtinum Eccleſiæ decretis præferendum, ſoli affirmare poſſunt Novatores; ego vero ſi Eccleſia Auguſtini ſcripta damnaret, primus in ignem ejus libros projicerem, nunc autem totius Eccleſiæ plauſu celebratos catholico ſenſu exponam, & pro virili tuebor. Quod quarto loco opponitur, mera calumnia eſt, quæ, ubi ſe ſe exhibuerit occaſio, exſufflabitur. Vindicata S. P. A. doctrina, duabus diſſertationibus hunc librum complectimur, quarum prima erit de prædeſtinatione electorum ad vitam, altera de prædeſtinatione impiorum ad mortem.

DISSERTATIO I.

De prædeſtinatione electorum ad vitam.

De exiſtentia, nomine, eſſentia, cauſſa, effectibus, de numero tandem, ac ſignis prædeſtinatorum diſtinctis capitibus, eo, qui ſequitur, ordine diſputabimus.

CAPUT I.

De exiſtentia, nomine, eſſentia, ac definitione prædeſtinationis.

Unico capite plures complectimur quæſtiones, tyronibus noſtris non omnino inutiles, de exiſtentia, nomine, ac partitione prædeſtinationis.

Propositio I. Datur reapſe aliqua electorum prædeſtinatio ad gloriam.

Pr. I. ex Ap. Rom. 8. *Quos prædeſtinavit, hoc & vocavit*: ergo &c. Pr. II. ratione. Prædeſtinare eſt rationalem creaturam ad æternam vitam præeligere: atqui Deus plures ad vitam æternam prælegit; de fide eſt enim multos reapſe a Deo in cælum aſſumi: ergo &c.

Ob. I. Prædeſtinatio in noſtra poteſtate non eſt, & merita tollit bonorum operum: ergo &c. ℞. diſt. ant. Non eſt in noſtra poteſtate, quoad cauſſam, conc.: quoad conſecutionem, & terminum, neg. Etenim æternæ vitæ conſecutio nonniſi per noſtra bona opera poteſt obtineri.

Di-

---

addictiſſimus Auguſtini diſcipulus. Sed hoc tanti magiſtri diſpendio ab aliquibus fieri, laudandum omnino non eſt.

Dices eum Damaſceno lib. 2. de Fid. orth. 3. *Prædeſtinationem eſſe earum rerum, quas abſolute vult: præſcientiam vero illarum, quæ in noſtra ſunt poteſtate*: ergo &c. (1). ℞. neg. conſ. Loquitur enim Damaſcenus de iis, ad quæ noſtra ſola poteſtas ſufficit, ut ſunt opera naturalia, & peccata; quæ vero a Deo prædeterminante operantur, & præſciri, & prædeſtinari, ex l. IV. notum eſt.

Ob. II. Si Deus aliquos prædeſtinaret, omnes forent electi. Ideo enim prædeſtinantur, ut in his oſtendatur divina bonitas, ac liberalitas: ſed hæc magis oſtenditur, ubi ad omnes extenditur: ergo &c. ℞. neg. ant. Ad prob. neg. min. Miſericordia enim magis oſtenditur comparate ad miſeriam, in quam plurimi ſponte ruunt. Spectat autem ad providentiam, ut manifeſtetur ſimul juſtitia in reprobis, & miſericordia in electis.

Propositio II. Multiplex eſt prædeſtinatio, variiſque vocabulis deſignatur.

Prob. Alia enim eſt prædeſtinatio ad bonum, alia ad malum pœnæ, non culpæ, ut ſupra dictum eſt, & conſtat ex can. 3. Concilii Valentini, ex Auguſtino (*a*), & Fulgentio (*b*). Rurſus prædeſtinatio ad bonum alia eſt ad finem, alia ad media; illa creaturis gloriam largitur, hæc gratiam, & finalem perſeverantiam. Prædeſtinatio ad gratiam, vel eſt ad gratiam ſufficientem, vel ad verſatilem, vel ad efficacem. Prædeſtinati ad gloriam vocantur *præfiniti, ac prædeterminati*. Dicuntur etiam *dilecti, & electi*, ut 1. Tim. 2. *Omnia ſuſtineo propter electos*: vocantur *cogniti, & præcogniti* 2. Tim. 2. Dicuntur etiam *probati, & præordinati in vitam æternam, & vocati ſecundum propoſitum*; item *vaſa miſericordiæ, & vaſa in honorem* ab Apoſtolo. *Oves* (*c*), *filii Dei* (*d*), *benedicti a Patre* (*e*). Dicitur etiam prædeſtinatio *dilectio, electio, propoſitum, diſcretio, ac præparatio*. Quæ nomina, licet idem ſignificent, tamen ratione noſtra ordinem quemdam important. Prædeſtinatio enim ſcientiam, dilectio cognitionem præſupponit.

Propositio III. Prædeſtinatio ad gloriam definiri poteſt: *Præſcientia, ac præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur.*

(1) Eandem Damaſceni ſententiam adoptavit etiam Doctor Angelicus, ut eum conſtet ad opera naturalia & peccata, quæ *in noſtra ſunt poteſtate*, decretum *abſolutum*, aut prædeterminans non admiſiſſe.

(a) *Enchir. c.* 100. (b) *Al Mon.* (c) *Joan.* 10. (d) *Jo.* 11. (e) *Matth.* 25.

Prob. Traditur enim hæc definitio ab Aug. l. de D. Perſ. 14. Putant Moliniani, loqui Auguſtinum de præſentia conditionata: nos autem de abſoluta, quæque ab efficaci decreto pendet, ſi loquamur de prædeſtinatione lapſorum, quam ſpectat ib. S. P. A.; ſupponit enim liberatio miſeriam, miſeria culpam: ſi loquamur de ſtatu innocentiæ, erit prædeſtinatio præſcientia, non tamen præparatio finalis perſeverantiæ, quam Deus in arbitrii viribus reliquit (*a*).

Propositio IV. Prædeſtinatio pertinet ad mentem Dei ſimul, & voluntatem.

Not. Si prædeſtinatio accipiatur pro ſola ordinatione creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ, eſt actus intellectus connotans actum voluntatis, ut docent Thomiſtæ: ſi vero accipiatur pro divino propoſito, & decreto conferendi gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, ut eam definit S. P. A. (*b*), dicimus cum Bonaventura, Soto, Ariminenſi &c. prædeſtinationem eſſe actum voluntatis, qui ſupponit actum intellectionis. Pr. I. pars. Ordinare unum ad aliud eſt opus intelligentiæ, ſola enim ratio dirigit ex Ariſtotele: ergo prædeſtinatio, prout dicit ordinationem, ad munus ſpectat intelligentiæ. Quod vero connotet actum aliquem voluntatis, patet; ideo enim Deus aliquos dirigit in vitam æternam, quia illos amat, amare autem eſt velle alteri bonum: ergo prædeſtinatio præſupponit, & connotat actum amoris, ac beneplaciti. Pr. II. pars. Propoſitum enim, decretum, dilectio &c. ad voluntatem ſpectant. Auguſtinus autem, Hilarius, ac Proſper illam appellant *divinæ voluntatis propoſitum*: hæc porro voluntas actum intelligentiæ præſupponit ſibi proponentem, quod beneplacito ſuo eligat, & proſequatur.

Ob. I. Prædeſtinatio definitur ab Auguſtino præſcientia, & præparatio mediorum: atqui præſcientia eſt actus intellectus: ergo & prædeſtinatio. ℞. neg. conſ. Sicut enim præſcientia ad intellectum, ſic præparatio ac propoſitum ſpectat ad voluntatem. Hinc S. P. utrumque exigit, intellectum dirigentem, & voluntatem determinantem.

Ob. II. Dirigere eſt actus liber & efficax: atqui libertas, & efficacia ſpectat ad voluntatem: ergo &c. ℞. directionem ſpectare ad voluntatem, prout importat propoſitum, & decretum; ad intellectum vero, prout directionem præſefert.

Ob. III. Prædeſtinatio eſt pars providentiæ: ſed hæc ex Boe-

(a) *Vid. lib. 4.* (b) *De Præd. Sanct. 10.*

Boethio ſpectat ad ſolum intellectum: ergo &c. ℞. neg. min. Non enim intellectus ordinat unum ad aliud, niſi voluntas velit unum propter aliud. Boethius vero ait, providentiam eſſe ipſam divinam rationem, quæ multa diſponit. Solæ enim cauſæ ratione utentes ſibi finem proponunt, aliæ in finem ſibi proprium a Deo diſponuntur.

CAPUT II.

De Ambroſii Catharini ſententia circa prædeſtinationis vocabulum.

NOT. Cenſuit Catharinus, non omnes, qui ſalvantur, eſſe prædeſtinatos, ſed duos ſalvandorum ordines ſtatuit: hinc Deiparam, Apoſtolos, alioſque virtute inſigniores poſuit; inde alios minoris meriti, qui tamen ſalvi fiunt. Illos prædeſtinatos eſſe, & uberiori gratia donari ait, hos autem ordinaria virtute exornatos negat prædeſtinari, ſed communibus auxiliis fulfultos, docet & ipſos ad beatitudinem pervenire: adeoque in prædeſtinationis vocabulo, non prioritatem temporis particula *præ* ſignificari, ſed dignitatis, ideſt majorem cumulum meritorum. Quam ſententiam Eſtius *novum commentum* appellat, Bannez vero hæreſim manifeſtam. Accedit enim Pelagianis, qui prædeſtinationem in ſolis Apoſtolis agnoſcebant. Sit itaque

Propositio I. in prædeſtinationis vocabulo præpoſitio *præ*, non dignitatis, ſed temporis prioritatem ſignificat.

Prob. Nam 1. Cor. 2. habetur, *Prædeſtinavit Deus ante ſecula.* Epheſ. 1. *Elegit nos ante mundi conſtitutionem*. Matth. 25. legitur, *A conſtitutione mundi, ideſt ante mundum, ante omnia tempora, ut* exponit S. P. A. tr. 105. in Jo. Pr. etiam ratione. Prædeſtinatio enim eſt propoſitum divinæ voluntatis: ſed hæc eſt æterna ergo &c.

Opp. Rom. 8. legitur: *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit .... juſtificavit ... glorificavit &c.* ſed vocatio, juſtificatio &c. ſunt in tempore: ergo etiam prædeſtinatio. ℞. neg. conſ. Prædeſtinatio enim, præſcientia, &c. ſunt actiones immanentes, & dicuntur relate ad intellectum, & voluntatem divinam; at vocatio, juſtificatio &c. ſunt actiones tranſeuntes, & dicuntur relate ad effectum productum in tempore.

Prop. II. Soli prædeſtinati ſalutem æternam conſequuntur.

Prob. I. Scripturis. Ex Matth. 22. colligitur, eos, qui non ſunt electi, mittendos eſſe *in tenebras exteriores*. Ex c. 24. inter electos, & reprobos non dari medium. Ex 25. regnum cælorum eſſe paratum electis *a conſtitutione mundi*: ergo ſoli electi ſalvantur. Prob. II. ex Patribus. Aug. l. 4. contra Jul. 4.

 ait,

Prob. Traditur enim hæc definitio ab Aug. l. de D. Perſ. 14. Putant Moliniani, loqui Auguſtinum de præſentia conditionata: nos autem de abſoluta, quæque ab efficaci decreto pendet, ſi loquamur de prædeſtinatione lapſorum, quam ſpectat ib. S. P. A.; ſupponit enim liberatio miſeriam, miſeria culpam: ſi loquamur de ſtatu innocentiæ, erit prædeſtinatio præſcientia, non tamen præparatio finalis perſeverantiæ, quam Deus in arbitrii viribus reliquit (*a*).

Propositio IV. Prædeſtinatio pertinet ad mentem Dei ſimul, & voluntatem.

Not. Si prædeſtinatio accipiatur pro ſola ordinatione creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ, eſt actus intellectus connotans actum voluntatis, ut docent Thomiſtæ: ſi vero accipiatur pro divino propoſito, & decreto conferendi gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, ut eam definit S. P. A. (*b*), dicimus cum Bonaventura, Soto, Ariminenſi &c. prædeſtinationem eſſe actum voluntatis, qui ſupponit actum intellectionis. Pr. I. pars. Ordinare unum ad aliud eſt opus intelligentiæ, ſola enim ratio dirigit ex Ariſtotele: ergo prædeſtinatio, prout dicit ordinationem, ad munus ſpectat intelligentiæ. Quod vero connotet actum aliquem voluntatis, patet; ideo enim Deus aliquos dirigit in vitam æternam, quia illos amat, amare autem eſt velle alteri bonum: ergo prædeſtinatio præſupponit, & connotat actum amoris, ac beneplaciti. Pr. II. pars. Propoſitum enim, decretum, dilectio &c. ad voluntatem ſpectant. Auguſtinus autem, Hilarius, ac Proſper illam appellant *divinæ voluntatis propoſitum*: hæc porro voluntas actum intelligentiæ præſupponit ſibi proponentem, quod beneplacito ſuo eligat, & proſequatur.

Ob. I. Prædeſtinatio definitur ab Auguſtino præſcientia, & præparatio mediorum: atqui præſcientia eſt actus intellectus: ergo & prædeſtinatio. ℞. neg. conſ. Sicut enim præſcientia ad intellectum, ſic præparatio ac propoſitum ſpectat ad voluntatem. Hinc S. P. utrumque exigit, intellectum dirigentem, & voluntatem determinantem.

Ob. II. Dirigere eſt actus liber & efficax: atqui libertas, & efficacia ſpectat ad voluntatem: ergo &c. ℞. directionem ſpectare ad voluntatem, prout importat propoſitum, & decretum; ad intellectum vero, prout directionem præſefert.

Ob. III. Prædeſtinatio eſt pars providentiæ: ſed hæc ex Boe-

(a) *Vid. lib.* 4. (b) *De Præd. Sanct.* 10.

Boethio ſpectat ad ſolum intellectum: ergo &c. ℞. neg. min. Non enim intellectus ordinat unum ad aliud, niſi voluntas velit unum propter aliud. Boethius vero ait, providentiam eſſe ipſam divinam rationem, quæ multa diſponit. Solæ enim cauſæ ratione utentes ſibi finem proponunt, aliæ in finem ſibi proprium a Deo diſponuntur.

CAPUT II.

De Ambroſii Catharini ſententia circa prædeſtinationis vocabulum.

NOT. Cenſuit Catharinus, non omnes, qui ſalvantur, eſſe prædeſtinatos, ſed duos ſalvandorum ordines ſtatuit: hinc Deiparam, Apoſtolos, aliosque virtute inſigniores poſuit; inde alios minoris meriti, qui tamen ſalvi fiunt. Illos prædeſtinatos eſſe, & uberiori gratia donari ait; hos autem ordinaria virtute exornatos negat prædeſtinari, ſed communibus auxiliis fulſultos, docet & ipſos ad beatitudinem pervenire: adeoque in prædeſtinationis vocabulo, non prioritatem temporis particula *præ* ſignificari, ſed dignitatis, ideſt majorem cumulum meritorum. Quam ſententiam Eſtius *novum commentum* appellat, Bannez vero hæreſim manifeſtam. Accedit enim Pelagianis, qui prædeſtinationem in ſolis Apoſtolis agnoſcebant. Sit itaque

Propositio I. in prædeſtinationis vocabulo præpoſitio *præ*, non dignitatis, ſed temporis prioritatem ſignificat.

Prob. Nam 1. Cor. 2. habetur; *Prædeſtinavit Deus ante ſecula.* Epheſ. 1. *Elegit nos ante mundi conſtitutionem.* Matth. 25. legitur, *A conſtitutione mundi, ideſt ante mundum, ante omnia tempora, ut* exponit S. P. A. tr. 105. in Jo. Pr. etiam ratione. Prædeſtinatio enim eſt propoſitum divinæ voluntatis: ſed hæc eſt æterna ergo &c.

Opp. Rom. 8. legitur: *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit .... juſtificavit ... glorificavit &c.* ſed vocatio, juſtificatio &c. ſunt in tempore: ergo etiam prædeſtinatio. ℞. neg. conſ. Prædeſtinatio enim, præſcientia, &c. ſunt actiones immanentes, & dicuntur relate ad intellectum, & voluntatem divinam; at vocatio, juſtificatio &c. ſunt actiones tranſeuntes, & dicuntur relate ad effectum productum in tempore.

Prop. II. Soli prædeſtinati ſalutem æternam conſequuntur.

Prob. I. Scripturis. Ex Matth. 22. colligitur, eos, qui non ſunt electi, mittendos eſſe *in tenebras exteriores.* Ex c. 24. inter electos, & reprobos non dari medium. Ex 25. regnum cælorum eſſe paratum electis *a conſtitutione mundi*: ergo ſoli electi ſalvantur. Prob. II. ex Patribus. Aug. l. 4. contra Jul. 4.

Digitized by Google

ait, ex duobus parvulis unum, non alium baptizari, eo quod unus, non alter ſit prædeſtinatus. L. de Corr. & Gr. 1. ait: *Neque hos moveat, quod filiis ſuis non det perſeverantiam. Abſit enim, ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent, qui vere ſunt filii promiſſionis;* nullus ergo per Auguſtinum ſalvabitur, qui non ſit de hoc numero. Idem docet Fulgentius (*a*), & Tridentinum (*b*). Prob. III. ratione. Non prædeſtinati, per Catharinum ſalvandi, aut viribus arbitrii ſalvantur, aut viribus gratiæ. Si primum, eſt hæreſis Pelagiana; ſi ſecundum, prædeſtinationem admittit; gratia enim non confertur, niſi ratione gloriæ, quatenus prædeſtinatio importat ſeriem auxiliorum, quibus prædeſtinati ſalutem conſequuntur, ſive ſint efficacia, ſive ſufficientia: ergo &c.

Ob. I. Matth. 20. *Erant noviſſimi primi* &c.: ergo ſalvandorum duplex eſt ordo: unus eorum, qui vocati ſunt, & non electi; alter eorum, qui & vocati ſunt, & electi.

℟. I. cum Eſtio neg. conſ. *Primi* enim & *noviſſimi* dicuntur reſpectu Dei, & hominum, ita ut *multi*, *qui judicio hominum ſunt primi*, ut divites, nobiles &c., *erunt Deo noviſſimi;* pauperes autem, & qui perſecutionem patiuntur, *qui videntur noviſſimi, primi erunt judicio Dei*. ℟. II. neg. conſ. Significat enim ibi Matthæus in regno cælorum, ideſt Eccleſia, Judæos, ad eam prius invitatos, nondum veniſſe ad Chriſti fidem, ad quam Gentiles venere, qui poſt illos apoſtolica prædicatione vocati ſunt.

Ob. II. Matth. 25. multi ſunt prædeſtinati a mundi conſtitutione; non ſunt ergo prædeſtinati ab æterno. ℟. neg. conſ. Quod enim ibi dicitur, *a conſtitutione*, Epheſ. 1. dicitur, *ante mundi conſtitutionem*, & 1. Tim., *ante tempora ſæcularia*, quæ phraſes diverſæ eandem æternitatem ſignificant.

Ob. III. Vocati in vineam hora undecima receperunt mercedem, nec erant electi: ergo etiam non prædeſtinati ſalvantur. ℟. neg. conſ. Deſignantur enim ibidem gentes ad Chriſtum converſæ, quæ eandem receperunt mercedem cum Judæis, qui pondus Moſaicæ legis portarunt (*c*). Ubi nota, non erraſſe Catharinum, eo quod aliquos eximiæ ſanctitatis viros efficaciſſime electos dixerit; id enim de Paulo aſſerit S. P. A. (*d*); ſed quia erga ſalvandos inferioris ordinis nullam electionem, aut propoſitum agnovit.

CA-

(a) *De Fid. ad Petr. c. 35.* (b) *Seſſ. 6. c. 12.*
(c) *Vide apud Auctorem expoſ. hujus parab. c.9.l.3.* (d) *De Gr. & arb.5.*

CAPUT III.

De cauſis prædeſtinationis.

NOT. I. Non quærimus de cauſſa efficiente; conſtat enim, prædeſtinationis nullam eſſe cauſſam efficientem, niſi Deum, a quo beneficia præparantur electis: loquimur ergo de cauſſa meritoria: an ſcilicet in creaturis aliqua merita prævíderit Deus, quæ eum moverint ad eas prædeſtinandas?

Not. II. Origenes (a) docuit, animas, priuſquam corpori unirentur, propriam ſortem bonam, aut malam ex naturalibus meritis ſibi comparaſſe, & ex iis quamlibet prælectionem habuiſſe. Pelagius vero, qui a Rufino Origeniſta venenum hauſit, alios ad gloriam, alios ad ſupplicium prædeſtinari docuit, quia Deus prævidit illos pie, ſancteque victuros arbitrii viribus, iſtos in ſcelera prolapſuros. & Semipelagiani admittebant Dei gratiam ad boni operis complementum, ſed putabant præcedere ex nobis initium fidei, & primum ſanctæ cogitationis exordium. Molinæ diſcipuli ajunt, prædeſtinationem ad primam gratiam eſſe aliquando ex prævifione operum, quæ ſunt moraliter bona, itaut ex viribus naturæ *facienti quod in ſe eſt*, Deus primam gratiam non deneget: non quod hæc opera *de condigno*, ſive ex rigoroſo debito Deum ad largiendam gratiam obſtringant, ſed quia *de congruo*, & condecentia quadam Dei liberalitatem alliciunt.

Propositio I. Fictitia eſt animarum præexiſtentia, & meritum comparatum ante earum unionem ad corpus.

Prob. I. ex hiſtoria Geneſ. ubi legitur, Deum antea formaſſe corpus Adæ de limo terræ, & poſtea inſpiraſſe *ſpiraculum vitæ*, & tunc factum eſſe in animam viventem: ergo antea non erat anima vivens. II. Ap. Rom. 5. ait: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*: ergo ante corpus Adæ non erat peccatum. III. c. 9. ait Ap. *Cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali*: ergo ante corpus nil boni fuit, aut mali. IV. 2. Cor. 5. ait Apoſtolus, homines judicandos *ſecundum ea, quæ geſſerunt in corpore*, non in anima: ergo &c. V. Can. 1. Synodi V. Origenis ſententia proſcripta eſt his verbis: *Si quis dicit præexiſtere hominum animas, demiſſaſque in corpora ſupplicii cauſſa, anathema ſit*: ergo &c.

O 3 Pro-

(a) *Ex Nor. hoſt. Pel. l. 1.*

Propositio II. Non prædeſtinantur electi ex prævisis meritis ſola facultate arbitrii comparatis.

Prob. I. ex Ap. Rom. 2. *Si autem gratia, jam non ex operibus* &c. II. S. P. A. Ep. ad Vit. *Scimus gratiam, nec parvulis nec majoribus ſecundum merita noſtra dari*. Prob. III. ratione. Gratia eſt ſupernaturale beneficium: ergo nequit naturali opere comparari.

Propositio III. Neque prædeſtinabuntur electi ob præſcientiam fidei, aut bonæ voluntatis ex libero arbitrio.

Prob. I. ex Ap. 2. Cor. 3. *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*. Prob. II. ex S. P. A. de præd. Sanctorum 2. *Attendant hic qui putant, ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex Deo fidei ſupplementum: quis non videt prius eſſe cogitare, quam credere?* Prob. III. ratione. Gratia eſt donum gratis collatum: ergo non retribuitur fidei, aut operi naturali.

Propositio IV. Libera acceptatio, & bonus arbitrii uſus non ſunt cauſſa prædeſtinationis.

Sequitur ex dictis, & Prob. I.; quia plures prædeſtinantur infantes, qui neque gratiam accepturi ſunt, neque eadem uſuri: ergo &c. II. Quod arbitrium Deo vocanti reſpondeat, & bene utatur acceptis donis, per Auguſtinum eſt gratiæ donum; ergo fictitia eſt præſcientia boni uſus arbitrii.

Propositio V. Opera moralium virtutum neque *de congruo* ſunt prædeſtinationis cauſſa (1).

Prob. I. Scripturis. Eph. 2. *Gratia ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt;* ſed ſi opera moralium virtutum, ſaltem *de congruo*, eſſent cauſſa prædeſtinationis, ſalus noſtra ab operibus naturæ initium duceret: ergo &c. Hinc Trid. Syn. ſeſſ. 7. ait: *Homines per fidem juſtificari, quia fides eſt humanæ ſalutis initium:* ergo excludit quæcumque merita etiam *de congruo*; ait enim abſolute, *nullis eorum meritis præcedentibus vocantur*. Deinde fides, initium ſalutis per Tridentinum, juſtificationem meretur *de congruo*, non *de condi-*

(1) Non deſunt theologi præclariſſimi, qui ex inconcuſſis Auguſtini, ac S. Thomæ principiis perſpicue demonſtrant, opera naturalia, ne ſimplex quidem motivum, nec remotam eſſe prædeſtinationis cauſſam, jactitatæ proinde legis, atque initi cum Chriſto pacti de danda gratia *facienti quod in ſe eſt* naturæ viribus, nullibi, niſi forte in Fauſti, & Caſſiani operibus deprehendi veſtigium. Merito ergo pactum illud in celeberrima Congregatione de Auxiliis veluti futile, & commentitium fuit declaratum.

digno: atqui per Auguſtinum (*a*) morales virtutes non habent meritum fidei: ergo &c. Prob. II. ex Auguſtino l. 1. de pecc. merit. *Unde fit, ut homo ab ineunte pueritia temperantior in eo loco ſit, ubi ei prædicari gratia Chriſti non poſſit, alius autem flagitiis coopertus ita gubernetur, ut audiat, credat, rapiatur?* ergo &c.

℟. aliquí, opera moralium virtutum non ex vi ſua, ſed ex *pacto*, quod Pater iniit cum Chriſto, quo facienti, quod in ſe eſt, gratiam, & gloriam ſpopondit, id promereri. Verum *pactum* hujuſmodi ut *temerarium*, & *erroneum*, nec non ſcripturis, Patribus, & traditioni oppoſitum proſcripſit Clerus Gallicanus an. 1700.: ergo &c.

Ob. I. Matth. 25. dicitur, *Venite benedicti; eſurivi* enim, *& dediſtis mihi manducare* &c.: ergo eleemoſyna, aliaque opera moralia ſunt cauſſa ſalutis. Prob. conſ. Eleemoſyna illa non eſt a fide; dicitur enim ibidem, *Domine, quando te vidimus eſurientem?* ergo &c.

℟. neg. conſ. Eleemoſyna enim, aliaque opera meritoria, ſine fide, & caritate non ſunt; alias veram rationem meriti non haberent. Juſti ergo mercedem referent eleemoſynæ, quam ob Chriſti amorem pauperibus erogaverint. Ad prob. neg. ant. Ideo enim dicent, *quando te vidimus* &c., quia Chriſtum non viderunt in carne pauperem, & mendicum: Judex autem reſpondebit: *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*.

Ob. II. Act. 10. Cornelius eleemoſynis fidem promeruit. Luc. 19. Zachæus ob ſtudium videndi Chriſtum vocatus eſt; & c. 23. latro impium ſocium objurgans audivit: *Hodie mecum eris in Paradiſo*: ergo &c.

℟. neg. conſ. Cornelius enim non ſine aliqua fide, ait S. P. A. (*b*), eleemoſynas erogavit. In Zachæo autem, & latrone *præceſſit aliqua præparatio ex ſupernaturali fide*, ut ait S. Proſper adv. Coll. 13. Fuit ergo maximum gratiæ opus latronis fides, qui credidit in hominem crucifixum, plenum opprobriis &c.; ſed hæc exempla nos movere non debent; iis enim etiam Semipelagiani abuſi ſunt.

Ob. III. Gen. 18., & Job 13. habetur, Deum invenire bonos, ideoque gratiam largiri. Zachar. 1. *Convertimini ad me, & convertar ad vos*. Prov. 16. *Hominis eſt præparare animam*: ergo &c. ℟. neg. conſ. Ait enim S. P. l. 2. contra 2. Ep. Pelag. *Deum invenire in bonis hominibus illud tantum, quod ipſe facit*.

O 4 Hor-

(*a*) *In Ep. ad Xiſtum*. (*b*) *L. de Præd. Sanct. c. 7.*

Hortationibus autem ſcripturarum commendatur arbitrium, non excluditur gratia, ſicuti cum dicitur: *Converte nos, Deus*, aut, *præparatur voluntas a Domino*, arbitrium non excluditur.

Ob. IV. S. P. de don. Perſ. 14. ait: *Habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Ita ut qui ſic ſunt affecti, minorem præſeferant obicem, & obdurationem, quæ a gratia vincatur, & facilius moveantur, conc.; ut ſeſe diſponant ad gratiam, neg.; hoc enim dicere Semipelagianum eſt, nec recte aiunt per Auguſtinianos, qui habent hoc naturæ munus, *niſi ſint a perditionis maſſa gratiæ prædeſtinatione diſcreti*.

Ob. V. Chryſ. hom. 35. in Gen. ait, *Abraham ſe prius diſpoſuiſſe, quam a Deo tam magna gratiæ acciperet beneficia*: ergo &c. ℞. neg. conſ. Ibi enim S. D. ob graſſantem Manichæorum hæreſim, qui liberum arbitrium negabant, in homilia ad populum arbitrium commendat. Quod conſtat ex hom. 12. ad Hebr., ubi ait: *In Dei poteſtate ſunt omnia, ſed non ita, ut noſtrum laudatur arbitrium*.

Ob. VI. Martyrologium Romanum narrat, Baſilidem mercedem recepiſſe, quod Potamienæ virginitatem curaſſet: ergo &c. ℞. neg. conſ. Vel enim fides aliqua in Baſilide præceſſit, vel ejus merces fuit oratio a virgine pro eo facta.

Ob. VII. *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam* (*a*): ergo &c. ℞. diſt. ant. *Facienti quod in ſe eſt* viribus gratiæ, Deus non denegat gratiam uberiorem, conc.; viribus naturæ, neg. Hoc enim ſenſu *Semipelagianiſmum inſtaurat mutatis vocibus* (*b*).

CAPUT IV.

An prædeſtinatio ad gloriam prior ſit, quam prædeſtinatio ad gratiam.

CUM in Deo ſint omnia ſimul, ſola ratione unum præcedit alterum: de ſola itaque prioritate rationis, non temporis ſermo eſt. Sit itaque

Propositio. Prædeſtinatio ad gloriam præcedit ratione prædeſtinationem ad gratiam.

Pr. I. Act. 13. legitur: *Et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*: ergo fides, & gratia ſubſequitur præordinationem, ideſt prædeſtinationem, ut cauſſam effectus. II. Fulgentius I. ad

(a) *Ex Scholarum axiom.*
(b) *Cenſur. Cler. Gallic. 4. Sept. ann. 1700.*

ad Mon. 13. ait: *Quia tales prædeſtinando præparavit, ut regno digni eſſent, præparavit ſecundum propoſitum vocandos, ut obediant, juſtificandos, ut accepta gratia bene vivant*: ergo prædeſtinatio præcedit vocationem, juſtificationem, & gratiam. Pr. II. ex PP. Aug. de Præd. SS. 10. ait: *Gratia eſt prædeſtinationis effectus*: ergo &c. Pr. III. ratione. Finis eſt cauſſarum prima, cujus gratia media parantur: ſed gloria eſt finis: ergo &c.

Ob. I. Res habent in Dei prædeſtinatione ordinem, quem habent in ſe: ſed in re gratia præcedit gloriam: ergo &c. ℞. neg. maj. Nam in *executione* media finem præcedunt, in *intentione* autem contra. Ita ægrotus prius intendit ſanitatem, cujus gratia ſuſcipit medicinam.

Ob. II. Vocans operarios prius intendit vineæ culturam, poſtea denarii ſolutionem: ergo Deus, qui nos, quaſi operarios, conduxit in vineam ſuam, prius intendit opera, poſtea mercedem, & gloriam.

℞. Neg. conſ. Nam homines in operariis ſpectant propriam utilitatem: atqui Deus *bonorum noſtrorum non eget*: ergo gloriam ſuam, & noſtram ſpectat utilitatem. Ac primo quidem vult noſtram beatitudinem, in qua maxime glorificatur: & quia hæc ſine gratia haberi nequit, ideo gratiam ſecundo loco intendit conferre.

CAPUT V.

An conſtet ex ſacris literis, prædeſtinationem ad gloriam eſſe in hoc ſtatu gratuitam.

NOT. I. Non loquimur de meritis naturalibus, ſed per gratiam comparatis, nec de prædeſtinatione ad gratiam, quam non eſſe ex operibus de fide eſt: ſed loquimur de gloria, cujus intuitu Deus gratiam, & perſeverantiam largitur. Nec dubium eſt de Chriſti meritis, ſed de meritis electorum; idque in hoc ſtatu, in quo peccatum originale ſupponitur: nam de prædeſtinatione angelorum adverſariis aſſentimur.

Not. II. Duas eſſe ea de re Scholarum opiniones. I. eſt Henrici, Okami, Vaſquesii, qui ajunt, Deum velle omnes æqualiter ſalvos fieri, & ſingulis media conferre ad ſalutem; illoſque ad gloriam eligere, quos prævidet in bono perſeveraturos uſque in finem. II. eſt D. Thomæ, Ægidii, Ariminenſis, Eſtii, Bellarmini &c., qui docent, Deum e maſſa perditionis, ante præviſionem operum futurorum, alios prædeſtinare, alios relinquere: & illis, præter communia gratiarum dona, talia beneficia parare, quibus a perditione certiſſime liberantur. Hanc ſententiam *per exceſſum* ab Auguſtino traditam Ada-

Adamus effutiit. Aſt Bellarminus (cui nuper acceſſit Edm. Simonet) l. 2. de Gr. Chriſti ait: *Hæc, non quorumvis Doctorum opinio, ſed fides Eccleſiæ catholica dici debet*: eamque ſcripturarum interpretes nobiliſſimos, & Scholaſticos ferme omnes tenere affirmat P. Rhodes S. J. Addit, oppoſitam ideo fuiſſe exceptam a pleriſque, quoniam ignari citius illi acquieſcunt.

Not. III. Duplex ordo diſtingui debet, *intentionis*, & *executionis*. Ille dicitur relate ad maſſam perditionis, ex qua non ex meritis, ſed ex ſola Dei miſeratione nonnulli prædeſtinantur. Ordo *executionis* dicitur relate ad opera meritoria, quibus ex vi divinæ promiſſionis gloria non tam beneficium eſt, quam retributio mercedis, adeoque *corona juſtitiæ*, *denarium*, & *juſta retributio* dicitur in ſcripturis. Sit ergo

Propositio. Ex ſcripturis oſtenditur, prædeſtinationem ad gloriam eſſe in hoc ſtatu gratuitam.

Pr. I. ex Jo. 15. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, ut fructus veſter maneat*. II. Epheſ. 1. *Elegit nos Deus in Chriſto ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti &c.* III. Coloſſ. 1. *Qui dignos facit in partem ſortis ſanctorum*. Ubi ſortem appellat prædeſtinationem ſanctorum, eo quod contingat præter hominum intentionem. IV. Ad Tit. 3. *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*. V. 1. Cor. 4. *Quis te diſcernit? quid habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris &c.* VI. Pſ. 17. *Salvum me fecit, quoniam voluit me*. Ezech. 38. *Non propter vos ego faciam, ſed propter nomen ſanctum meum*. Denique (*a*) juſti implorant ſalutem, gratiam, ac beatam æternitatem propter gloriam divini nominis: ergo &c.

℟. Adverſarii, ex iis locis evinci, electionem ad fidem, ad evangelium, ad gratiam; vel ea intelligi de prædeſtinatione ad gloriam complete, prout etiam auxiliorum dona complectitur. Sed plane decipiuntur; fructus enim, qui manet, eſt finalis perſeverantia, & æterna beatitudo. Neque eligi dicuntur ſancti ad ſanctitatem, & gratiam, ſed ſancti fiunt, quia ſunt electi, ut docet Hieronymus (*b*). Sors quoque ſanctorum nequit eſſe ſola fides, aut gratia, quia hanc reprobi complures participant: & Ep. ad Tit. ex Dei miſericordia ſalus repetitur. Diſcernit quidem fides, & gratia inter incredulos, & fideles, impios, & ſanctos: ſed hæc diſcretio temporalis eſt, non æterna; qui enim prædeſtinati non ſunt, partem habebunt cum infidelibus. Lu-

(a) 1. *Reg.*, *Pſ.* 22., & 78. *Jerem.* 14., & *alibi*.
(b) *In* 1. *Epheſ.*

Lucas etiam 22. regnum cælorum complacita Dei benignitate promiſſum teſtatur, dicens; *Nolite timere, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*. Et de ovibus ſuis ait Chriſtus Jo. 1. *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam &c.*; atqui oves non ſunt, niſi prædeſtinati ad gloriam; ergo &c.

Prob. VII. ex Rom. 9. 11. ubi, ut oſtendat Apoſtolus, adoptionem filiorum Dei non ex carnali generatione pendere, ſed unicam habere cauſſam in Dei beneplacito, affert exemplum Jacob, & Eſau, dicens: *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori*. Ubi Apoſtolus ait, illos pares fuiſſe quoad parentes, quia *ex uno concubitu*, & quoad merita, quia ex ſolo Dei propoſito. Et ne quis Deum ut injuſtum traduceret, addit: *Numquid iniquitas apud Deum? Abſit. Moyſi enim dicit: Miſerebor cujus miſerebor .... igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*. Et exemplo figuli ita coercet hominum querimonias: *O homo, tu qui es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Denique odium Eſau ex juſtitia fuiſſe, & amorem Jacob ex miſericordia docet his verbis: *Suſtinuit vaſa iræ in interitum, ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam*. Ex quibus ſic arguitur. Apoſtolus in Jacob prædeſtinatos præfiguravit: atqui Jacob nullo meritorum intuitu electus eſt: ergo &c.

℞. I. Adverſarii, Apoſtolum loqui de prædeſtinatione ad gratiam, non ad gloriam: ſed perperam. I. enim *vocati ſecundum propoſitum*, ſunt ex Apoſtolo prædeſtinati etiam ad gloriam; ait enim, *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit ... & glorificavit &c.*: ergo qui non glorificantur, non ſunt de electorum numero, de quibus loquitur Apoſtolus; licet ergo loquatur de prædeſtinatione ad gratiam, non negat electionem ad gloriam, ſed contra ex hac electione oſtendit, conferri a Deo electis fidem, gratiam & finalem perſeverantiam. ℞. II. alii, loqui Apoſtolum de prædeſtinatione ad gloriam ex prævisione meritorum, quæ per gratiam comparantur. Sed hoc eſt merum effugium. Apoſtolus enim c. 11. aſſerit, prædeſtinationis myſterium eſſe inſcrutabile; ſed ſi prædeſtinatio fiat ex prævisione meritorum per gratiam, quilibet etiam rudis intelligit, cur Jacob diligatur, Eſau autem odio habeatur: ergo &c. Ita ratiocinatur S. P. A. Epiſt. 194. *Cum enim rem ſtupendam*, Apoſtolus, *propoſuiſſet: quomodo de nondum natis dici potuerit, quod unum Deus dilexerit, alium odio habuerit? ipſe ſibi objecta quæſtione: Quid*

ergo

ergo dicemus, inquit, numquid iniquitas apud Deum? Abſit. Hic ergo opus erat, ut diceret, quod iſti ſentiunt: futura enim Deus opera prævidebat, quando majorem minori ſerviturum eſſe dicebat. Quæ reſponſio valet tam de præſcientia operum naturalium, quam ſupernaturalium per gratiam. Jacob enim, & Eſau, cum nondum nati fuiſſent, nec naturalia, nec ſupernaturalia opera perpetrarunt: ergo utrumque excludit Apoſtolus.

℞. II. Becanus, hinc ſequi etiam Eſau abſque præſcientia meritorum fuiſſe reprobatum, quod eſt Calvini dogma. Sed fallitur. Reprobatio enim fit ob originale in parvulis, ob actuale in adultis baptizatis. Calvinus contra ait, Deum ſine culpa homines perdere.

℞. III. alii, Apoſtolum loqui de ſorte populi Judæorum, & Gentilium, quorum typum gerebant Jacob, & Eſau: adeoque deſignare prædeſtinationem Judæorum ad poſſeſſionem terræ Chanaan, Gentium ad hæreditatem in ſolitudine. Addunt, non recte argui a ſenſu literali ad myſticum. Sed dato etiam, Jacobum & Eſau fuiſſe typum, ut ſupra dictum eſt, Paulus certe non loquitur de electione ad bona temporalia, ſed de prædeſtinatione ad gloriam. Dolet enim vehementer, Iſraelitas, quorum erat adoptio filiorum, a charitate Chriſti, & ſanctorum ſorte excidiſſe. Ait tamen, non excidiſſe verbum Dei, quia veri Iſraelitæ ſunt filii Dei. Sicque a literali ſenſu ad myſticum tranſit Apoſtolus, quaſi dicat: ſicut nullis prævisis meritis Jacob prædeſtinatus fuit ad terram promiſſionis, ita ſine hac prævisione ad gloriam præordinantur electi. Ceterum a ſenſu literali ad myſticum recte arguitur, ſi prior in veteri, alter in novo Teſtamento exprimatur.

Ob. I. Matth. 25. habetur: *Poſſidete paratum vobis regnum; eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare &c.*: ergo ex intuitu bonorum operum regnum paratum eſt. ℞. diſt. ant. Et *τὸ eſurivi* exprimit cauſſam poſſeſſionis regni, conc.; cauſſam præparationis, neg. *Eſurivi* enim refertur ad *τὸ poſſidete*, non ad *τὸ paratum*. Sicuti ubi infra de reprobis ſermo eſt, refertur ad *τὸ diſcedite*, non ad *τὸ paratus eſt diabolo &c.* Non enim diabolo paratus eſt ignis, eo quod fideles non fuerint miſericordes.

Inſtat Fraſſenius: Ex eo loco infertur, reprobos damnari ob demerita: ergo infertur etiam, electos ſalvari ob prævisa merita. ℞. nego conſ., & retorqueo argumentum. Non infertur inde, paratum eſſe ignem diabolo defectu eleemoſynæ: ergo nec infertur, paratum regnum electis ob eleemoſynam. ℞. II., non agi ib. de prædeſtinatione, ſed de judicio, adeoque ob demerita reprobos damnari, & propter merita electos regnum poſſidere.

Ob-

Ob. II. Vita æterna dicitur in ſcripturis *merces*, *bravium*, *& corona juſtitiæ:* ergo ob merita rependitur. ℞. diſt. ant. Et hæ appellationes ſpectant ordinem executionis, conc.; intentionis, nego.

Dices. Nemo mercedem dat ſine meritis: ergo nec Deus. ℞. diſt. ant. Ita ut merita ſint motivum voluntatis dandi mercedem, neg.; ita ut, qui dat mercedem ex meritis, præparet etiam ipſa merita, quibus merces comparatur, conc. Deus ergo vult dare gloriam, ut mercedem meritorum, ſed merita non ſunt motivum divinæ voluntatis, qua primo intendit alicui gloriam. Res exemplo illuſtratur. Si rex ſervum impenſe diligens, in lucem vix editum ad ſupremam dignitatem deſtinaverit, quæ ſtrenuis confertur; media præbet, queis eam aſſequi valeat: diſciplinis exornat, arma miniſtrat, rebuſque feliciter geſtis, ad paratum gradum aſſumit, quem rex confert quidem ex meritis, ſed hæc non ſunt cauſſa regii beneplaciti, ſed diſpenſationis mercedis; rex enim prius dilectionem, quam præmium impendit. Idem de divina prædeſtinatione judicium, eſto. Deinde, per Suareſium, ex quo detur meritum reſpectu gloriæ, quæ eſt prædeſtinationis effectus, non ſequitur, dari meritum reſpectu prædeſtinationis, quæ eſt cauſſa gloriæ. Sic prædicatio Ambroſii fuit cauſſa converſionis Auguſtini, & hæc effectus prædeſtinationis Auguſtini; ſed prædicatio Ambroſii non eſt cauſſa prædeſtinationis Auguſtini, ſed effectus, aut medium.

Ob. III. Rom. 8. legitur, *Quos præſcivit, & prædeſtinavit:* ergo præſcientia eſt cauſſa prædeſtinationis. ℞. diſt. ant. Et nomine præſcientiæ intelligitur actus cognitionis bonorum operum, neg.; dilectionis, conc.: ſæpe enim præſcientia in ſcripturis pro dilectione uſurpatur, ut Rom. 11. *Non repulit plebem ſuam, quam præſcivit;* 1. Tim. 2. *Cognovit Dominus qui ſunt ejus*. Hoc etiam ſenſu uſurpat ib. Apoſtolus. Non enim ait, *Præſcivit bene victuros*, ſed abſolute, *præſcivit, & prædeſtinavit*, ita ut unum ſit alterius explicativum.

Ob. IV. Apoſtolus 1. Tim. 2. ait: *Si quis emundaverit ſe, erit vas in honorem*: ergo a munditie pendet prædeſtinatio. ℞. diſt. conſ. Pendet in ordine *executionis*, conc.; in ordine *intentionis*, neg. Non enim emundatio, ſed Dei propoſitum in cauſſa eſt per Apoſtolum, cur quis conſtituatur *vas honoris*.

Ob. V. Jo. 16. dicitur: *Pater amat vos, quia vos me amaſtis:* ergo amor creaturæ eſt divini amoris cauſſa. ℞. diſt. ant. *Pater amat vos*, ideſt majoribus cumulat beneficiis, *quia vos me amaſtis*, conc.; ideſt Pater ab æterno amavit vos, quia vos me amaturi eratis in tempore, neg. Hæ ergo ſcripturarum phra-

phraſes id unum ſignificant, ut obſervant Beda (*a*), & Eſtius (*b*), quod gratia gratiam meretur.

Ob. VI. Pſ. 18. *Non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem*: ergo Deus non miſeretur, niſi prius videat, qui operantur iniquitatem. ℟. diſt. ant. Et loquitur Pſ. de juſtitia infligente pœnas, conc.; de miſericordia prædeſtinante, nego (*c*).

CAPUT VI.

De vera Auguſtini mente circa gratuitam ſanctorum prædeſtinationem ad gloriam.

FATENTUR nonnulli, hanc ſententiam eſſe revera Auguſtini, ſed novam, & adeo aſperam, ut plures ipſa commoti ad Pelagianos defecerint. Alii, quos forte puduit tanti doctoris auctoritatem abjicere, Auguſtinum ipſum nobis adverſari contendunt. Ac illos quidem refutavit Noriſius (*d*), iſtos vero quæ ſequitur.

PROPOSITIO. S. P. Auguſtinus aſſeruit apertiſſime gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

Pr. I. Ex l. de Præd. Sanct. 18. ubi S. P., recitata Pelagii ſententia, qui ait, prædeſtinari homines a Deo, quia illos ſanctos fore prævidit, hæc habet: *Intueamur verba Apoſtoli, & videamus, utrum propterea nos elegerit, quia ſancti, & immaculati futuri eramus, an ut eſſemus .... Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti: non ergo quia futuri eramus, ſed ut eſſemus. Ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit ipſe prædeſtinans, ut tales per gratiam ejus eſſemus*: ergo ſola electio per Auguſtinum eſt cauſſa prædeſtinationis.

Dices cum Vaſqueſio, Auguſtinum loqui de prædeſtinatione ad gratiam, quam negabant Pelagiani: ergo &c.

℟. neg. ant. Quadruplex enim gratiæ genus Pelagius agnovit, 1. liberum arbitrium, 2. remiſſionem peccatorum, 3. legem & doctrinam, 4. vitam æternam. De tribus primis nulla erat inter Auguſtinum, & Pelagium diſputatio, eo quod electis æque, ac reprobis conferri poſſent; ſolam ergo gratuitam prædeſtinationem ad gloriam Pelagiani negabant, eamque fieri putabant ex præviſione meritorum: ergo S. P. A. de hac tantummodo diſputat contra Pelagianos. Deinde Pelagius putabat, hominem poſſe ſine gratia juſtificari, & tamen fatebatur, prædeſti-

(a) *Hom. ſup. Evang. Dom. ante Aſcenſ.* (b) *Diſt.* 41. §. 7. *ad* 7.
(c) *Vide Auctorem.* (d) *c. ultim. Vind.*

deſtinari certos homines præ aliis: ergo de prædeſtinatione ad gloriam, non ad gratiam loquitur Pelagius, ac de ea redarguitur ab Auguſtino. Deinde S. P. cap. ſeq. inter gratis juſtificatos duo genera diſtinguit, unum eorum, qui non perſeverant, nec coronantur; aliud eorum, qui recipiunt donum perſeverantiæ; & ait, illos, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, certiſſime gloriam conſequi; *Quos enim prædeſtinavit, ipſos & vocavit, illa ſcilicet vocatione ſecundum propoſitum; non ergo alios, ſed quos ita vocavit, glorificavit*. Ubi S. P. prædeſtinationem *ſecundum propoſitum* vocat, non prædeſtinationem ad gratiam, ſed ad gloriam, qua vocati, & juſtificati glorificantur.

Pr. II. Ex Auguſtini ſententia de prædeſtinatione *ſecundum propoſitum* Maſſilienſes concitati dicebant: *Deum eos prædeſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe præviderit*. En Moliniana prædeſtinatio ad gloriam ex præviſione meritorum in terminis. Contra ex Auguſtini ſententia dicebant, *removeri omnem induſtriam, ſi Dei conſtitutio humanas præveniat voluntates, & ſub prædeſtinationis nomine fatalem induci neceſſitatem*. Sed Semipelagiani opponebant, id ſequi ex prædeſtinatione ſecundum propoſitum, *Quo ante mundi initium dicitur facta diſcretio eligendorum, & rejiciendorum, ut alii vaſa honoris, alii contumeliæ ſint creati*; ergo &c.

Ajunt I. aliqui, Semipelagianos Auguſtino exprobraſſe prædeſtinationem ad gratiam, & ad fidei initium, non ad gloriam: ergo &c. ℞. neg. ant. Nam ex Proſpero conſtat, eam prædeſtinationem in Auguſtino eos reprehendiſſe, qua ante præviſa merita facta eſt diſcretio, unde alii vaſa honoris, alii contumeliæ ſunt creati; ſed tales per Auguſtinum non ſunt, niſi qui prædeſtinantur ad gloriam: ergo ſolam prædeſtinationem ad gloriam reprehendebant in Auguſtino Maſſilienſes.

℞. II. alii, improbari a Maſſilienſibus in Auguſtino prædeſtinationem ad gloriam ex præviſione meritorum; negabant enim, ait S. Proſper, electorum numerum nec augeri poſſe, nec minui. Sed contra. Id enim in Auguſtino Semipelagiani improbabant, ex quo liberum arbitrium auferri putabant, & fatalem induci neceſſitatem; ſed hoc ſequi putabant ex gratuita prædeſtinatione ad gloriam: ergo &c. Secundo Semipelagiani admittebant prædeſtinationem ex meritis: ergo illam non improbaſſent in Auguſtino. Vide auctorem.

Pr. III. Ex l. de Corr. & gr. 7., ubi docet S. P.: *Ab illa perditionis maſſa, quæ facta eſt per Adam, neminem poſſe diſcerni, niſi quod hoc donum habet, quiſquis habet, quod gratia Salvatoris accepit*: ergo per Auguſtinum prædeſtinatio ad gloriam, qua quis e maſſa perditionis eruitur, eſt gratuita. Ne

vero

vero putes, loqui Auguſtinum de prædeſtinatione ad gratiam, oſtendam per Auguſtinum nullo modo diſcretos dici, & prædeſtinatos, niſi qui reapſe ſalvantur; ait enim ibi S. P., eos, *Qui audito evangelio, in melius commutati, perſeverantiam non acceperunt, non eſſe ab illa conſperſione diſcretos, quam conſtat eſſe damnatam*. Unde ſic arguitur. Qui in melius commutantur, ſunt prædeſtinati ad gratiam: atqui illos ait S. P. non eſſe prædeſtinatos, niſi iis detur perſeverantia: ergo S. P. A. loquitur de ſola prædeſtinatione gratuita ad gloriam. Hoc argumentum, Petavio judice (*a*), dirimendæ *controverſiæ ſufficere poteſt, ſi quis æquus veritatis arbiter eſſe velit* (1). Clariora tamen ſunt, quæ ſubdit in fine laud. cap. *Qui vero*, ait, *perſeveraturi non ſunt, nec illo tempore, quo bene vivunt, in iſto numero computandi ſunt. Non enim ſunt a maſſa illa perditionis prædeſtinatione diſcreti, & ideo nec ſecundum propoſitum vocati, & per hoc non electi*. Et c. 9. & 13. ait, non pertinere ad numerum prædeſtinatorum, qui, aut jacent ſub peccato, aut in accepta gratia non perſeverant. Non ſunt ergo prædeſtinati per Auguſtinum, niſi qui prædeſtinantur ad gloriam. Qui enim Deo vivunt, ſed non perſeverant, electi non dicuntur, niſi a neſciis futurorum: ergo &c.

Prob. IV. Ex l. de don. perſ. 9. ubi ait; *Ex duobus parvulis originali peccato obſtrictis, cur iſte aſſumatur, ille relinquatur, & ex duobus impiis, cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei. Ex duobus piis, cur illi donetur perſeverantia, illi non donetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei*. Conſtat autem, ib. S. P. Auguſtinum eodem modo loqui de prædeſtinatione parvulorum, qui aſſumuntur in gloriam, & adultorum, quibus donatur perſeverantia: ergo Auguſtinus loquitur de electione ad gloriam, non ad gratiam. Excludit quoque præſcientiam meritorum, etiam per gratiam factorum; nam ad inſcrutabilia Dei judicia cum Apoſtolo recurrit. Hinc Pelagiani, qui eo argumento maxime urgebantur, dicebant, illos eligi, hos rejici, ex præſcientia operum, quæ facturi erant, ſi ad uſum rationis perveniſſent.

Sed

(1). Merito ergo ait cl. Auctor. in ſchol. c. 6. l. 6., illud *cum Auguſtinenſium, tum Thomiſtarum princeps eſſe firmiſſimumque fulcimentum, ideoque nec leviter, aut perfunctorie tractandum*; de eo autem, non ſecus ac de IV. argumento hujus capitis, quo mire olim, Hilario teſte, Semipelagiani urgebantur, plura ſcitu digna adnotavit loc. cit., quem adire non pigeat.

(a) *L. 9. c. 6. n. 10.*

Sed hanc reſponſionem pluribus rejicit S. P. I. Quia (*a*) Dei miſericordiæ tribuitur, quod pueros rapiat, antequam malitia pervertat intellectum eorum. II. Quia ex Apoſtolo (*b*) ante tribunal Chriſti quiſque refert, quæ geſſit, non quæ geſturus eſſet in *corpore*, ſi diutius vixiſſet: ergo Pelagiana reſponſio ita *abhorret a ſenſibus chriſtianis, ut refellere pudeat*, ait S. P. de D. Perſ. 9. Deinde Pelagiani ajebant, parvulos prædeſtinari, aut reprobari ob parentum merita, ſed oppoſitum experientia docet. Nam ex bonis parentibus improbi filii, ex improbis boni gignuntur; ut ex Davide Abſalon, Henoch ex Caïn. Tandem ajebant Hæretici, Deum velle quidem parvulorum ſalutem, verum a cauſſis ſecundis impediri, ne ad gratiam Baptiſmi perveniant. Sed hanc reſponſionem rejicit S. P. de Don. Perſ. c. 12. *Neque enim fato cogitur Deus illis infantibus ſubvenire, illis non ſubvenire, cum nec paſſer, Deo nolente, cadat in terram.*

Dices. Prædeſtinatio parvulorum eſt gratuita etiam in ordine *executionis*: ergo non eſt norma prædeſtinationis adultorum. ℞. diſt. conſ. Non eſt norma quoad electionem, & finem, neg.; quoad media, & executionem, conc. In *intentione* ergo utrique per Auguſtinum prædeſtinantur ſecundum propoſitum, iiſque præparantur beneficia liberationis, quæ reprobis denegantur. In hoc eadem eſt parvulorum, & adultorum cauſſa, at media non ſunt eadem; illi enim rapiuntur incapaces merendi, iſti aſſumuntur poſt merita.

Prob. V. ex c. 11. de Corr. & Gr. ubi inter prædeſtinationem hominum, & angelorum hoc ſtatuit diſcrimen, quod iſtis plenitudo beatitudinis fuit *merces meriti*, *illis vero gratiæ beneficium*. Deus enim contulit creaturæ innocenti adjutorium, quo permaneret, ſi vellet, ſed perſeverantiam in ejus arbitrio reliquit: nunc autem infirmitati voluntatis humanæ ita ſubventum eſt, ut per gratiam Salvatoris nedum detur iis poſſe, ſed etiam actu perſeverare. Sicut ergo prædeſtinatio angelorum fuit conditionata, & ex præſcientia meritorum, ita lapſorum prædeſtinatio eſt abſoluta, & merita antecedit, quia his donatur etiam actualis perſeverantia: ergo S. P. qui in hoc ſtatu efficacem gratiam admittit, etiam abſolutam electionem agnovit (*c*).

Prob. VI. ex c. 15. de Præd. SS., ubi ait, prædeſtinationem Chriſti noſtræ eſſe exemplar: ſed prædeſtinatio Chriſti ad unionem hypoſtaticam, ad gratiam, & gloriam eſt gratuita: ergo &c. *Eſt etiam*, ait S. P. *præclariſſimum lumen prædeſtinationis, & gratiæ Salvator, qui, ut talis eſſet, quibus meritis natura humana*,

(a) *Sapient.* 4. (b) 2. *Corinth.* (c) *Vide c.* 8. & 11. *l.* 4.

mana, quæ in illo eſt, comparavit? quid egit ante? quid credidit?

℞. Adverſarii, loqui Auguſtinum de prædeſtinatione ad gratiam. Chriſtus enim eſt exemplum prædeſtinationis, & gratiæ, non gloriæ. Verum hæc eſt inanis eluſio. Nam S. P. ex prædeſtinatione Chriſti infert, prædeſtinatos gratis eligi ad fidem, & perſeverantiam, ita ut hæc duo ſint prædeſtinationis ad gloriam effectus, non cauſſa: *Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus, ut caput noſtrum eſſet, ita multi prædeſtinati ſumus, ut membra ejus eſſemus. Humana hic merita conticeſcant, quæ perierunt per Adam, & regnet Dei gratia per Jeſum Chriſtum.* Aſſerit ergo S. P., Chriſtum eſſe prædeſtinationis & gratiæ exemplum, quia ſicut ipſe nullis præcedentibus meritis fuit prædeſtinatus, ut eſſet caput noſtrum &c., ita, qui prædeſtinati ſunt, ut ſint membra Chriſti, quæ non pereant, certa vocatione trahuntur, credunt, perſeverant: propugnat ergo S. P. gratuitam prædeſtinationem ad fidem & gratiam: ſed ſimul oſtendit, fidem & gratiam eſſe gratuitæ prædeſtinationis ad gloriam effectus, ſicut nativitas & gratia Chriſti effectus fuit prædeſtinationis ejus.

℞. II. Becanus: de Chriſto ad homines non valet illatio; illa enim ſine merito, nos per meritum gloriam comparamus. Verum, ſi de ordine *executionis* accipi nequit allatum Auguſtini exemplum: ergo de ordine *intentionis* debet accipi, ut ad gloriam prædeſtinentur electi exemplo Chriſti abſque ulla meritorum prævîſione. Deinde, ſi *oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam*, in qua conſtitutus eſt caput prædeſtinatorum, quid mirum, ſi ejus membra, fideles nempe, gratis ad gloriam prædeſtinati, eam comparare teneantur per carnis macerationem, & exercitamenta virtutum? *Nam ſi compatimur, & conglorificabimur.*

Ob. I. S. P. A. l. 1. ad Simpl. q. 2. ad locum Rom. 9. ait: *Non ſecundum electionem propoſitum Dei manet, ſed ex propoſito electio*: ideſt, non quia invenit Deus opera bona in hominibus; quæ eligat, ideo manet propoſitum juſtificationis ipſius; ſed quia illud manet, ideo invenit opera, quæ jam eligat ad regna cælorum: conſtat ergo, electionem a bonis operibus, non a Dei beneplacito petendam eſſe.

℞. I. cum Bellarmino, Auguſtinum, dum hæc ſcribit, *Nondum diligentius quæſiviſſe, quænam ſit electio gratiæ, de qua ait Apoſtolus: Reliquiæ per electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt*, ut ipſe profitetur l. 1. Retr. 23.

℞. II. diſtingui ab Auguſtino eo loci duplicem electionem, ut contra Vaſqueſium oſtendit Petavius. Alia eſt electio antecedens, & gratiæ, alia conſequens, & juſtitiæ. De illa ait l. 5. contra Jul. *Nullum elegit dignum, ſed eligendo effecit dignum.* De hac l. de Præd. SS. 7. *Intelligamus ergo vocationem, qua*

ſunt

ſiunt electi. Illa præcedit meritum, iſta conſequitur. Una eſt cauſſa, cur præparentur electis gratiæ, altera eſt earundem effectus. Per illam diſcernuntur electi ab æterno, per iſtam in tempore. Itaque l. 1. ad Simpl. q. 2. loquitur S. P. de electione conſequenti, non de antecedenti; ait enim, *Electio non præcedit juſtificationem, ſed electionem juſtificatio*. Electio ergo, de qua ibi Auguſtinus, eſt temporalis aſſumptio ad gloriam, quæ juſtificationem ſubſequitur. Deinde ait: *Nemo enim eligitur, niſi diſtans ab illo, qui rejicitur:* ſed in electione æterna nullus ab alio diſtabat; omnes enim eramus in eadem maſſa perditionis: ergo &c. Tertio, dixerat ſupra, electionem non eſſe ex præſcientia; dum ergo ait, electionem eſſe ex præſcientia, de diverſo electionis genere loquitur. Ideo autem Auguſtinus uſurpat electionis nomen ad oſtendendum prædeſtinationis effectum, quia nondum diligentius diſtinxerat inter electionem gratiæ, & juſtitiæ, ut ait l. 1. Retr. 23. qua diſtinctione omnia oppoſita argumenta exſufflantur.

Ob. II. S. P. l. de Præd. Sanctorum 19. ait, prædeſtinationem, de qua agit, ſpectare ad fidem, & contra illam *neminem, niſi errando, diſputare potuiſſe*: ſed gratuita prædeſtinatio ad gloriam non ſpectat fidem: ergo &c.

℞. I. aliqui neg. min. Nam Patres Sardicenſes ad fidem ſpectare teſtantur. Aquaviva (*a*) ait, eam recipi in Scholis communiter, & ab Eccleſiæ Patribus, nec ſine periculo ab ea recedere recentiores cenſet Baronius (*b*). ℞. II. ſpectare ad fidem *illative*, quatenus ex veritate irrefragabili, quod finalis perſeverantia ſit ſpeciale donum gratiæ, ipſa prædeſtinatio gratuita ad regnum neceſſaria illatione conſequitur. Nos vero dicimus, ſpectare ad fidem gratuitam prædeſtinationem ad gratiam; de hac etiam pertractare Auguſtinum, ſed eam invicte comprobare ex divino propoſito dandi gloriam, ex quo gratiæ omnes præparantur electis; vel quia Auguſtini ævo ſoli Semipelagiani hanc doctrinam impugnabant (1).

(1) Prædeſtinationem ad gloriam, una cum prædeſtinatione ad initium fidei, & ad finalem perſeverantiam conjunctam, ſpectare ad fidem, ſatis liquet ex Hormiſdæ Papæ reſcripto, ubi dicitur: *In variis Auguſtini libris, & maxime ad Proſperum & Hilarium, abunde cognoſci, quod catholica ſequatur Eccleſia*. Porro in libris illis non ſolum agitur de gratiæ neceſſitate, ad initium fidei, aut ad finalem perſeverantiam, ſed etiam

(a) *In delectu quæſtionum*. (b) *Ad ann.* 450.

CAPUT VII.

De aliorum Patrum ſententia circa gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

UT aliorum Patrum mens facilius intelligatur, in plures propoſitiones hæc quæſtio reſolvitur. Sit itaque

Propositio I. De Patribus, qui ſcripſere ante exortam Pelagianam hæreſim, non multum debemus eſſe ſolliciti.

Prob. I. ex teſtimonio Auguſtini: *Quid opus eſt*, ait l. de Præd. Sanctorum 14. *ut eorum ſcrutemur opuſcula, qui priuſquam iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili quæſtione verſari, quod facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur?*

Prob. II. ex ejus exemplo, qui ante exortam Pelagianam hæreſim non ita exquiſite ſcripſit, ut ſupra dictum eſt. III. Patres alii obiter de hoc argumento ſcripſere, vel in concionibus ad populum, in quibus ad virtutes, & ad fugam peccati hortabantur fideles, ut ſcribit cit. loc. S. P. A.: ergo &c.

Propositio II. Ex Græcis Patribus Origenis auctoritas rejicienda eſt (1).

Prob. Origenes enim Pelagii doctrinam aperte docuit in libris Periarchon. Hinc Hieronymus Ep. ad Cteſ., *Doctrina tua*, inquit, *Origenis ramuſculus eſt*. Adde, Origenis opera a Rufino fuiſſe interpolata, qui fuit Pelagianorum Coryphæus: ergo &c.

Propositio III. Si quidam ex veteribus Patribus de prædeſtinatione Sanctorum ambigue loquuntur, poſſunt commode exponi.

Prob. I. Præſcientia enim operum, quam illi admittunt, acci-

---

iam de gratuita prædeſtinatione, quæ nonnullos offenderat: recte ergo concludit Ven. Bellarminus, *Apoſtolicam ſedem pro defenſoribus gratiæ, & prædeſtinationis non ſemel tuliſſe ſententiam, ut jam hæc ſententia, non quorumvis doctorum opinio, ſed fides Eccleſiæ catholicæ dici debeat*.

(1) Idem judicium ferendum eſt de Theodoreti, Theophylacti, & Œcumenii doctrina, quos conſtat Origenem ſecutos eſſe, & oppoſitam Auguſtino tradidiſſe ſententiam, non diffitetur Vaſqueſius. Chryſoſtomum vero, quem Semipelagianis prælusiſſe ſcribit Molina, alibi vindicabimus. Si quæ tamen opponantur obſcuriora ejus loca, ea juxta regulas ſecundo, aut tertio loco nuper traditas exponi debent, vel ex ſcopo ſancti doctoris, qui erat plebem hortari ad opera ſalutaria, non vero de altiſſimo prædeſtinationis myſterio verba facere.

accipi poteſt pro ipſa divina prædeſtinatione, ut docet S. P. l. 2. de præd. Sanctorum 19. *Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus, Dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere?* Uſurparunt autem præſcientiæ nomen, ne viderentur libertatem evertere cum Manichæis, quorum hæreſis tunc graſſabatur. II. Exponi poſſunt de ordine *executionis*, ut illud Matth. 25. Vide c. 5. lib. 6. in. ℞. ad 1. III. de electione, qua Deus intendit gloriam conferre tanquam mercedem meritis comparandis per gratiam præparatam electis ex vi antecedentis decreti. IV. Merita, & gratiæ uſus in ſenſu veterum Patrum habent rationem cauſſæ finalis, non efficientis, & meritoriæ, quia nempe gratia confertur, ut ea bene utamur, ut ait Apoſtolus: *Elegit nos ante mundi conſtitutionem* &c. Ita S. Th. q. 23. a. 5.

Propositio IV. Patres, qui floruerunt poſt Auguſtinum, gratuitam prædeſtinationem tradidere.

Prob. I. S. Proſper ad obj. Vinc. c. 2. *Illi cum Chriſto regnabunt, quos Deus gratuita bonitate prædeſtinavit ad gloriam.* II. Fulgentius 2. ad Mon. 13. *Voluit prædeſtinare quoſdam ad gloriam.* III. Gregorius Magnus 1. dial. 8. *Prædeſtinatio ita eſt a Deo diſpoſita, quatenus electi poſtulando merentur accipere, quod Deus ante ſæcula diſpoſuit dare.* Idem docent Bernardus (*a*), S. Thomas (*b*), Primaſius (*c*), aliique (*d*): ergo Patres qui poſt hæreſim Pelagianam floruere, gratuitam prædeſtinationem tradidere. Vetuſtiores autem, vel parem non habent in hac controverſia auctoritatem, vel poſſunt commode exponi.

Ob. I. Irenæus l. 4. adv. Hær. 38. ait: *Ex futurorum præſcientia dictum fuit, Jacob dilexi* &c. Hieronymus in 1. Malach. ſcribit, *Dilectionem, & odium Dei ex præſcientia operum proficiſci.* Chryſoſtomus hom. 15. in ep. ad Rom. 8. ait: *Qua ergo de cauſſa hic amori, ille odio habendus erat? Quoniam quidem hic malus, ille autem bonus erat*: ergo prædeſtinatio ad gloriam eſt ex præſcientia meritorum.

℞. diſt. conſ. Ita ut merita ſint cauſſa divini propoſiti, neg.; ut ſint effectus, conc. (*e*). Irenæus ergo ait: *Ex præſcientia dictum fuit: Jacob dilexi*; quia ſciebat Deus, quid ipſe facturus erat in Jacob per auxilium gratiæ ſuæ. Hieronymus etiam ait: Deum *illum diligere, qui odit vitia, ſed, ut vitium odio habeat, efficit*

 Deus

(a) *Serm.* 78. *n.* 2. (b) *Q.* 23. *ad* 3. (c) *In Ep. ad Rom. c.* 5.
(d) *Ap. Bellarm. l.* 2. *de Gr. & Arb. c.* 11., *Petav. l.* 9. 16., *Thomaſſin. l.* 8. *c.* 8. (e) *Vide* ℞. *ad* 1. *c.* 4.

Deus potentiſſimis auxiliis. Chryſoſtomus loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, prout eſt merces, quo ſenſu prævisionem meritorum importat, ſed ait hæc merita præparari a Domino (*a*).

Ob. II. Damaſcenus in ep. ad Rom. 9. ait: *Non ipſe*, Deus, *honorabilia, aut ignominioſa ſtruit vaſa, ſed propria electio;* & l. 2. de Fid. *Secundum præſcientiam ſuam præjudicavit omnia:* ergo &c.

℟. ad I. diſt. ant. Et S. D. ibi agit de æterna prædeſtinatione, neg.; de præſenti merito bonorum operum, per quæ quis ſe reddit vas honorabile electione voluntatis ſuæ, quæ præparatur a Domino, conc. Ad ſecundum diſt. ant. Et S. Doctor loquitur de ordine *executionis*, conc.; *intentionis*, neg.: ait enim, *Deum prædeſtinare aliis præmium ſecundum bonitatem ſuam, aliis ſupplicium ſecundum juſtitiam* (*b*).

Ob. III. Hilarius in Pſ. 64. ait: *Non res indiſcreti judicii electio eſt, ſed ex meriti delectu facta diſcretio eſt:* ergo &c. ℟. neg. conſ. Hilarius enim electionis nomine non accipit æternum Dei propoſitum, ſed temporalem aſſumptionem hominis ad uberiorem gratiam, aut gloriam (*c*).

Ob. IV. S. Proſper ad ob. 12. Vinc. ait: *Quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati, eſſent autem, ſi eſſent reverſuri:* ergo &c. ℟. diſt. ant. Et loquitur Proſper de prædeſtinatione, prout eſt electio, neg.; prout eſt ejus manifeſtatio, conc. Quo ſenſu exponitur illud proloquium: *Si non es prædeſtinatus, fac, ut prædeſtineris*, ideſt, ſi malefactis te reprobum præbes, fac, ut bonis actibus te electum exhibeas.

Ob. V. Fulgentius l. 1. ad Max. 24. ait, *Prædeſtinavit ad ſupplicium, quos a ſe præſcivit diſceſſuros, prædeſtinavit, quos ad ſe præſcivit redituros;* unde ſic arguitur: ex Fulgentio prædeſtinatio ad gloriam ſe habet, ut prædeſtinatio ad pœnam: ſed hæc ſupponit prævisionem meriti: ergo & illa. ℟. diſt. maj. Se habet &c., in ordine *executionis*, conc.; in ordine *intentionis*, neg. Conſtat ex dictis. Reapſe prædeſtinationem in *intentione* præſcientiam meritorum præcedere docet Fulgentius l. de Fid. ad Petr. c. 3. ubi ait: *Illi regnabunt, quos Deus gratuita bonitate prædeſtinavit ad regnum*.

CA-

(*a*) *L. 1. de Provid. & hom. 12. ad Corinth. c. 8.*
(*b*) *Vide Auctorem*. (*c*) *Vid.* ℟. *2. c. prec.*

CAPUT VIII.

An gratuita prædeſtinatio ad gloriam ſit rationibus theologicis conſentanea?

SENTENTIAM de gratuita prædeſtinatione ut rationi diſſonam quidam rejiciunt: ſed plane injuria. Sit itaque

PROPOSITIO. Prædeſtinatio gratuita theologicis rationibus comprobatur.

Prob. I. Dei voluntas homines perditos ad gloriam prædeterminans eſt abſoluta, & meritum antecedit: ergo &c. Prob. ant. Voluntas conferendi media, quæ efficaciter ad finem perducunt, ſupponit voluntatem efficacem ejuſdem finis: ergo &c. Ant. patebit ex lib. de Gratia. II. Merita, quibus ad gloriam pervenitur, ſunt prædeſtinationis effectus, cum ſint ex gratia electis collata, ut gloriam adipiſcantur: ergo non ſunt cauſſa. III. Hoc myſterium inſcrutabile eſt: ergo non pendet ex libero arbitrio. IV. Deus prædeſtinat plures ſceleſtiſſimos, ut Paulum, latronem &c.: ergo non reſpicit merita, ut fingat ex luto vaſa honoris.

Ob. I. Poteſt quis efficaciter velle finem mediis ſufficientibus, non abſolutis: ſic medicus vult efficaciter ſalutem ægroti, dum media ponit, quibus ſalus obtineri poteſt, licet ſæpe ſanitas non habeatur: ergo poteſt Deus etiam velle nobis gloriam, ut finem, licet media conferat inefficacia.

℟. neg. ant. Nam voluntas finis non eſt efficax, ſi media efficacia non ſint. Si enim medicus ſciret, hanc, non aliam medicinam eſſe efficacem, hanc, non illam præberet ægroto, quem vellet efficaciter ſanum: ergo ſi Deus velit efficaciter dare gloriam prædeſtinatis, non ſufficientia, ſed remedia efficaciſſima præbet, *quibus certiſſime liberantur*.

Ob. II. In hac ſententia non ſolvitur hoc dilemma: *Aut ſum prædeſtinatus, vel non; ſi primum, quidquid egero, ſalvus ero; ſi ſecundum, damnabor:* ſed hoc incommodum vitatur in oppoſita ſententia: ergo &c.

℟. neg. maj. Licet enim Deus gratis eligat, non confert tamen gloriam adultis, niſi ut mercedem; eligit enim ad gloriam per merita obtinendam, ita ut merita connotent prædeſtinationis objectum, non motivum. Quare prædeſtinationis actus eſt gratuitus, ſed objectum onerosum. Hoc dilemma a Semipelagianis confictum ſic in eos retorquet S. P. A. de D. Perſ. 15. *Nonne, ſi Deus illos bonos futuros eſſe præſcivit, boni erunt, in quantalibet nunc malignitate verſentur? ſi autem malos, mali erunt in quantalibet bonitate cernantur? Numquid ergo propter hujuſmodi*

di cauſſas, quæ de præſcientia Dei dicuntur, vel neganda ſunt, vel tacenda? Urget ergo hoc dilemma etiam adverſarios, cum per eos tam certa ſit præſcientia, quam prædeſtinatio. Vulgo dicitur argumentum ruſtici, eique rudibus argumentis reſpondetur: vel morieris hoc morbo, vel non; cur ergo uteris medicinis? certa eſt futuri anni meſſis; cur ergo feris, & occas? Recte ergo tentanti diabolo reſpondit S. Eremita: Vel ſum electus, vel reprobus: ſi primum, certe ſalvabor; ſi ſecundum, plane damnabor: fruſtra ergo me ad malum ſollicitas. Bonis itaque operibus eſt inſudandum; Deus enim miſericors eſt ſimul, & juſtus, & licet nos præveniat, ut pater, reddet tamen coronam, ut judex.

Ob. III. Dei voluntas rationalis eſt: ergo aliqua ejus cauſſa aſſignari debet. ℞. diſt. conſ. Ex meritis creaturæ, neg.; ex Deo, ut *oſtendat divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ*, conc. Si quæras, cur ex eadem maſſa unum, non alium, eligat? ℞. D. Thom. q. 23. *Non habet rationem, niſi divinam voluntatem. An non poteſt figulus*, Rom. 9., *ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?*

Ob. IV. Si Deus unum præ alio eligeret ſine meritis, eſſet acceptator perſonarum; æqualibus enim inæqualia diſpenſaret, illi perſeverantiam, huic gratiam ſufficientem, illi gloriam, huic ſupplicium: ergo &c.

℞. neg. ſequelam. Ad prob. diſt. ant. Inæqualia diſpenſaret indebita, conc.; debita, neg. Si ergo Deus nulli debitum fraudet, & uni det ex miſericordia, quod ei non debetur, & alteri reddat ex juſtitia, quod debetur, non ſequitur, quod ſit acceptator perſonarum. *Ubi enim eſt commune delictum, & nullum meritum, acceptio perſonarum nequit eſſe*, ait S. P. l. 2. ad Bon. 7. Ubi etiam exemplum affert duorum debitorum, quorum uni creditor remittit debitum, ab altero exigit, abſque ulla injuſtitia. Vide c. 8. de D. Perſ. expoſitionem parabolæ Matth. 20., *Nonne ex denario conveniſti mecum?* Denique, per adverſarios, non eſt Deus acceptator perſonarum, ſi uni det gratiam congruam, quam alteri negat: ergo &c.

Ob. V. Prædeſtinatio juvatur orationibus: ergo habet aliquam cauſſam. ℞. diſt. ant. Juvatur, quoad conſecutionem effectus, conc.; quoad intentionem finis, neg.

Ob. VI. Gratuita prædeſtinatio antecedit actum voluntatis, eamque ſic prædeterminat, ut nequeat voluntas obſiſtere, alias fruſtraretur Dei decretum: ergo tollit libertatem. ℞. diſt. ant. Decretum Dei antecedit, & prædeterminat, inſpirando dilectionem, conc.; imponendo neceſſitatem, neg. Decretum Dei, aliquem, e. g., ad pœnitentiam præmovens, nullam neceſſitatem ei imponit, cum pœnitentiam ei non proponat ſub omni ratione boni, ita ut in ea nil mali, aut moleſtiæ valeat apprehendere.

Vide

Vide Reg. 5. l. 4. c. ult. Sicut ergo præſcientia Dei, licet antecedens, libertatem non tollit, quia non tollit indifferentiam, ita nec tollit Dei decretum, quia, licet antecedens, relinquit tamen potentiam ad oppoſitum.

CAPUT IX.

De Petavii celeberrima retractatione.

PETAVIUM l. 10. Theol. Dogm. Auguſtinianam retractaſſe ſententiam, quam lib. præc. propugnaverat, dictum eſt ſupra: id vero an jure, an injuria factum ſit, ſequens oſtendit.

PROPOSITIO. Petavio momenta leviſſima ſunt, & a Petavio ipſo ſolvuntur.

Opp. I. Etenim l. 10. c. 1. ait verbum ὁρίζειν ſignificare aliquando prædeſtinationem citra merita, & uſum voluntatis, quo ſenſu Rom. 1. ait Apoſtolus, Chriſtum *prædeſtinatum eſſe Filium Dei*: atqui verbum προορίζειν non abſolutam voluntatem deſignat, ſed eam, quæ merita ſupponit; nam Act. 4. de Judæorum ſcelere dicitur, *manus tua & conſilium decreverunt fieri*, græce προώρισε: ergo ex Apoſtoli verbis non conſtat, qualis ſit ſanctorum prædeſtinatio.

℞. Petavius l. 9. c. 1. ait, quod ὁρίζειν 1. Rom. latinus vertit, quaſi eſſet προορισθεὶς, ut eſt in c. 9.: *quos præſcivit, & prædeſtinavit &c.*: atqui cap. 1. ſignificatur prædeſtinatio citra præſcientiam meritorum: ergo προορίζειν non ſignificat decretum ab arbitrio pendens. Nec obſtant verba Act. 4.; ea enim ad redemptionem hominum referuntur, non ad facinus Judæorum (a).

Opp. II. Ib. n. 5. obſervat Petavius, Apoſtolum in Ep. ad Rom. exemplo Jacob, & Eſau vocationem ad legem, & Evangelium oſtendere: ſed ex quo ſolo Dei propoſito homines eligantur ad gratiam, non ſequitur, gratis ad gloriam prædeſtinari, ſicut ex quo Judas ad Apoſtolatum electus eſt, non ſequitur ad regnum fuiſſe prædeſtinatum: ergo &c.

℞. Petavius (b), prædeſtinationem, de qua loquitur Apoſtolus, perinde gratiam, & gloriam importare, *nam utraque nos Deo ſimiles facit, utraque ſimul a maſſa damnata liberat*, ait Petavius. Loquitur ergo Apoſtolus de prædeſtinatione ad legem & gratiam evangelicam, & ſimul ad gloriam, & ex una alia in-

(a) *Vide l. 4. diſſ. 2. c. 3. in ℞. ad 1.*
(b) *L. 9. c. 12. n. 3.*

inſertur, non in ſingulis, qui vocantur, ſed in his, qui ſunt prædeſtinati *conformes fieri imaginis Filii Dei*. In qua prædeſtinatione Judas non fuit, & ideo non ſequitur: electus fuit ad Apoſtolatum: ergo ad regnum.

Opp. III. Petavius Ib. n. 7. ait, ex ſcriptura odium Eſau minorem dilectionem præſeferre; nec Dei propoſitum abſolutum decretum importare ex Auguſtino (*a*), ſed prævifionem meritorum: ergo &c.

℞. Petavius ib. *Uti Jacob nullis ſuis meritis Paleſtinæ regionem eſt adeptus; ſic Judæorum populus, nullis ſuis officiis hanc gratiam emeruit, ut regni Dei hæres eſſet*. Tranſit ergo Apoſtolus a literali ſenſu ad myſticum, ut oſtendat, nulla prævifione meritorum electos ad regnum prædeſtinari, cujus typum gerebat terra Chanaan. Auguſtinum vero loqui de ſola electione conſequente, oſtendit Petavius l. 9. 14.: non recte ergo ſcribit, Auguſtinum a ſua deſciviſſe ſententia.

Opp. IV. Petavius ib. n. 9. & ſeq. ait: Auguſtinum maſſam luti accipere pro multitudine peccato vitiata, non ita Chryſoſtomum, Hieronymum, Origenem, totum inter vaſa diſcrimen ex hominum voluntate repetentes: ergo &c.

℞. Petavius (*b*), ubi de gratia ſermo eſt, majorem haberi rationem Latinorum PP., & præcipue Auguſtini quam Græcorum: cur ergo Auguſtino illos præfert? Dixerat, Hieronymum in ep. ad Hedib. Apoſtoli verba *minus commode interpretatum*; Ambroſium Auguſtini ſententiæ non refragari, nec ejus eſſe citatos commentarios; Chriſoſtomum ſententiam rejicere *conditionatam*: quomodo ergo PP. illos nobis opponit?

Opp. V. Petavius ib. n. 14. ait, Auguſtinum ad prædeſtinationem retuliſſe illud Eph. 1. *Elegit nos, ut eſſemus ſancti*: ſed Paulus de electione ad fidem accipiendus eſt, non de abſoluto decreto dandi gratiam, & gloriam: ergo &c.

℞. Petavius (*c*), ex Apoſtolo *Deum ſuos elegiſſe, ut ſancti ſint, tum ut adoptivi ſint per Chriſtum filii, ut perfectam in ſe Dei ſimilitudinem referant. Joannes vero perfectam cum Deo ſimilitudinem in futura vita pollicetur*. Itaque electio, de qua Epheſ. 1., ex Petavio eſt gratuita: ſed hæc electio eſt ad perfectam Dei ſimilitudinem in altera vita: ergo electio illa eſt gratuita.

Opp. VI. Petavius, notat, Apoſtolum electionem referre ad incomprehenſibilia judicia Dei: ſed talis non eſt electio ad gloriam; conſtat enim, quod referet quiſque prout geſſit: ergo Apo-

(a) *L. 1. q. 2. ad Simpl.* (b) *L. 9. c. 6. n. 1.*
(c) *L. 9. 11. 3.*

Apoſtolus loquitur de electione ad fidem, cujus cauſſam nemo novit.

℞. Petavius (*a*): *Sit verior illa ſententia, quæ definit, ſufficientem omnibus vim & auxilium ſufficere, poſtea, ut quiſque conceſſis adjumentis uti voluerit, aut noluerint ita eligi, aut reprobari: tum, ſi quis iniquum id eſſe Dei arbitrium cauſſari vellet, non exceptione illa ſummovendus eſſet adverſarius, qua uſus eſt Apoſtolus, nec arcanorum Dei altitudo commovenda: ſed facilis eſſet illa defenſio, ideo juſtam eſſe Dei in utramque partem ſententiam, quod & illos, qui invitati paruerint, ad cæleſte convivium admiſerit, & eos, qui vocati renuerint, excludendos cenſuerit*. Salvatur ergo in Auguſtini ſententia ex Petavio arcanorum judiciorum altitudo (*b*).

Opp. VII. Petavius ib. c. 2. ait: *Viæ Domini*, Pſ. 24., *ſunt miſericordia, & veritas*. In illa locum non habent merita, idque ex ſacris literis ſpectat ad vocationem, & gratiam: ſed ex his etiam docemur, gloriam meritis ſanctorum ex juſtitia deberi, ut docet Ap. 2. Cor. 9.: ergo &c.

℞. Petavius (*c*) *Deum electis illis, quos liberavit, æternam ſalutem haud abſolute deſtinaſſe: non enim gratis hanc illis decrevit dare, ſed ut bravium*. Docet ergo per Auguſtinum, gloriam eſſe coronam juſtitiæ, & tamen prædeſtinationem ad gloriam eſſe ex beneplacito. Quare ambæ viæ Domini late patent in Auguſtini ſyſtemate: *miſericordia*, quod gratis aliquos eligat, & adjuvet, *juſtitia* vero, quod meritis vitam æternam rependat. Nota, Auguſtini diſcrepantiam a veteribus PP. objeciſſe primo Semipelagianos, deinde Grotium, Voſſium, & Launojum, ſed omnium jacula retudit S. P. l. de Præd. Sanctor. 14., & cuique reſpondet S. Proſper in vulgato Epigrammate: *Te ſtylus iſte conficit, & verbis perderis ipſe tuis*.

CAPUT X.

An merita Chriſti ſint noſtræ juſtificationis cauſſa.

OMNES prædeſtinatos Chriſti morte ſalvari, catholici fatentur; ſed quæritur, an Chriſti merita cauſſa fuerint electionis ſanctorum, an illam ſint ſubſecuta? Ut diximus de complexu auxiliorum, quibus pervenitur ad gloriam, & quæ cauſſa ſunt meritorum, ſed propoſitum conſequuntur. Sit ergo

PROPOSITIO. Prædeſtinatorum electio ſit ex Chriſti meritis. Prob.

(a) L. 9. c. 8. n. 4. (b) Vide t. 8. in R. ad 4.
(c) L. 9. 12. n. 2.

Prob. Ex Ap. Epheſ. 1. : *Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum* &c. Prob. II. ratione, Chriſtus enim nobis promeruit omnes prædeſtinationis effectus, ideſt gratiam, juſtificationem, perſeverantiam; ait enim Apoſtolus: *Creati ſumus in Chriſto in operibus bonis*: ergo &c.

Ob. I. Chriſtus eſt prædeſtinationis noſtræ exemplar: ſed Chriſti prædeſtinatio eſt gratuita: ergo & noſtra. ℞. diſt. maj. Ita ut Chriſtus ſit caput Eccleſiæ, & prædeſtinatorum primogenitus, nos vero filii, ac membra, conc.; ita ut pares ſimus dignitate, neque ab illo ſpiritalem vitam participemus, neg. Vid. cap. 6. prob. ult.

Ob. II. Mors Chriſti eſt medium, quo ſalutem conſequimur: ſed Deus prius vult finem, quam media: voluit ergo prius ſalutem hominum, quam mortem Chriſti: ergo nequit hæc eſſe prædeſtinationis noſtræ cauſſa.

℞. diſt. maj. Medium eſt relate ad redemptionem hominum, conc.; relate ad abſolutam electionem aliquorum ex numero redemptorum, neg. Nam horum reſpectu Chriſti mors habet rationem cauſſæ; Deus enim voluit redemptionem hominum, & ob hanc decrevit incarnationem Verbi. Deinde vero ex redemptis aliquos prædeſtinavit, & intuitu paſſionis Chriſti eis auxilia efficacia preparavit.

CAPUT XI.

De interceſſione Sanctorum pro electis.

INquiritur a theologis, an prædeſtinati juvari poſſint ſanctorum precibus, non quidem relate ad divinum propoſitum, quod eſt immutabile, ſed relate ad finis conſecutionem. Sit ergo

Propositio. Utiles ſunt prædeſtinatis orationes ſanctorum.

Prob. I. Scripturis. Ep. Jac. 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini*. Prob. II. exemplis. Nam orationibus Stephani, ac Monicæ, Saulus, & Auguſtinus ad Chriſti fidem converſi ſunt: ergo &c.

Ob. I. Oratio ſanctorum, vel eſt pro aliquo particulari, vel in communi, vel indeterminate: ſed ſi primum, eſt inutilis, cur enim Deus hunc, non illum trahat, nullam habet cauſſam, niſi voluntatem ſuam: ſi ſecundum, eſt fruſtanea, cum plurimi reprobentur: ſi tertium, nullam requirit efficacem intentionem conferendi gloriam: ergo &c.

℞. neg. min. Quamvis enim per orationes ſanctorum immutari nequeat Dei decretum, juvatur tamen, velut mediis quibus comparatur prædeſtinationis effectus, nempe dete-

ſtatio peccatorum, juſtificatio & finalis perſeverantia: ergo &c.

Ob. II. Prædeſtinatio ſortitur infallibiliter effectum: ergo inutiles ſunt orationes ſanctorum. ℞. diſt. ant. Sortitur effectum eo modo, quo Deus diſpoſuit, & mediis cauſſis ſecundis, ideſt ſanctorum interceſſionibus, ac bonis operibus, conc.; ſeclusis operibus, & interceſſionibus ſanctorum, neg.

Ob. III. Electio Auguſtini præceſſit præviſionem orationum S. matris, alias non fuiſſet gratuita: ergo, licet Monica non oraſſet, Auguſtinus ſalutem conſecutus fuiſſet.

℞. diſt. ant. Præceſſit ordine intentionis, conc.; executionis, neg. *Si aliqui nondum ſunt vocati, pro eis oremus, ut vocentur. Fortaſſis ita prædeſtinati ſunt, ut noſtris orationibus & gratiam accipiant, & efficiantur electi*, ait S. P. de D. Perſ. 2. Erat ergo ita prædeſtinatus Auguſtinus, ut orante matre gratiam conſequeretur.

CAPUT XII.

De variis prædeſtinationis effectibus.

PRÆDESTINATIONIS effectus ſunt beneficia, quæ Deus confert electis ex efficaci intentione illos ſalvandi. Ad hoc autem tria requiruntur: primo ut bona ſint, & Deo auctore fiant; peccatum enim cum ſit averſio a Deo, nequit per ſe ad vitam æternam ordinari: ſecundo, ut conferantur ex intentione dandi gloriam, qua de re gratiarum munera reprobis collata, non ſunt effectus prædeſtinationis ad gloriam: tertio, ut reapſe ad gloriam perducant: eſt enim prædeſtinatio, *præparatio mediorum, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur*.

PROPOSITIO I. Effectus prædeſtinationis primarii ſunt vocatio, juſtificatio, & glorificatio.

Prob. ex Ap. Rom. 8. *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit ... juſtificavit ... glorificavit*: ſed hæc a prædeſtinatione oriuntur, tamquam a cauſſa: ergo &c. Pr. min. Nam prædeſtinatio eſt præparatio auxiliorum liberationem importans: atqui *glorificatio* a miſeriis perpetuo liberat, *vocatio* autem & *juſtificatio* ipſam glorificationem præcedunt: ergo &c.

Ob. I. Vocatio, & juſtificatio etiam reprobis conferuntur: Calvini enim dogma eſt, non dari reprobos vere juſtos: ergo &c.

℞. diſt. ant.; conferuntur ex efficaci intentione perducendi ad gloriam, neg.; ad gratiam, conc. Diximus ſupra, ad prædeſtinationis effectum requiri, ut deſcendat ex efficaci propoſito dandæ beatitudinis, quod ſane ad nullum attinet reproborum.

Ob. II. Prædeſtinati ſæpe deſerunt vocationem, juſtitiam, & fidem ipſam: ergo vocatio, & juſtificatio non ſunt media prædeſti-

deſtinationis. ℞. neg. conſ. Nam ex recordatione prioris vocationis magis electus trahitur ad aſſentiendum præſenti: & ex præterito lapſu timorem concipit, clamans cum Davide: *Priuſquam humiliarer, ego deliqui; propterea mandata tua cuſtodivi*.

Ob. III. Glorificatio non eſt medium, ſed finis: ergo non eſt prædeſtinationis effectus. ℞. neg. conſ. Nam quodlibet beneficium, quo electi a perditionis maſſa liberantur, per modum termini, aut medii eſt effectus prædeſtinationis, adeoque glorificatio eſt præcipuus ejuſdem effectus.

Propositio II. Subſtantia prædeſtinati, aliaque naturæ dona ſunt aliquo modo prædeſtinationis effectus.

Not. Licet ſubſtantia prædeſtinati abſolute ſpectata, prout pendet a ſolo creationis decreto, non ſit prædeſtinationis effectus; illud enim præcedit ratione præſcientiam originalis peccati; eſt tamen ejus effectus, quia ſervata miſericorditer poſt culpam, præordinatur ad gloriam. Prob. Subſtantia prædeſtinati poſt culpam ſervata eſt ob Chriſti merita: ergo &c. Prob. ant. Nam propter originale peccatum genus humanum promeruit etiam in nihilum redigi: ergo ob Chriſti merita ſervatum fuit. Hinc S. P. ſer. 2. de V. Ap. ait: *Electos per Jeſum Chriſtum eſſe creatos*.

Ob. I. Voluit Deus homines redimi: ergo ſubſtantia prædeſtinati præſupponitur ad Chriſti merita ℞. diſt. conſ. Præſupponitur, ideſt voluntas redemptionis antecedit ratione incarnationis decretum, conc.; voluntas implendi prædeſtinatorum numerum præſupponitur ad Chriſti merita, neg. Subſtantia enim prædeſtinati Chriſti merito ſervata poſterior eſt incarnatione, prout præordinatur ad hunc numerum inſtaurandum.

Ob. II. Prædeſtinatio facta eſt poſt præviſionem originalis peccati: ſed hoc ſupponit ſubſtantiam prædeſtinati: ergo &c. ℞. diſt. min. Si ſpectetur abſolute, ut creata, conc.; ut præſervata ad inſtaurandum electorum numerum, nego.

Inſt. Etiam ſubſtantia reproborum meritis Chriſti ſervata eſt: ergo & ipſa erit prædeſtinationis effectus. ℞. neg. conſ. Non enim omne beneficium per Chriſtum collatum eſt prædeſtinationis effectus, ſed quod habet conjunctum propoſitum conferendi gloriam. Idem dicendum eſt de ingenio, arbitrio, aliiſque naturæ donis, quæ quidem non ſe ſolis poſſunt ad gloriam perducere, ſed gratiæ ſupernaturalis auxilio.

Propositio III. Etiam permiſſio peccati eſt aliquo ſenſu prædeſtinationis effectus.

Not. Non loquimur de peccato finali, quod perditionem ſecum trahit: hoc enim nullum eſt in prædeſtinatis, quibus donatur perſeverantia; neque de effectu elicito, qui per ſe ad gloriam confert; nam hæc permiſſio per ſe eſt magis pœna, quam

quam donum; ſed loquimur de effectu imperato, qui remote, & mediate ad gloriam perducit. Pr. I. ex Ap. Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Prob. II. ex Aug. de Corr. & gr. 9. *Etiamſi qui eorum*, prædeſtinatorum, *deviant; etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores*. Et l. 14. C. D. 13. *Audeo dicere ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod apertum peccatum, unde ſibi diſpliceant, qui ſibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus ſibi diſplicuit quando flevit, quam ſibi placuit quando præſumpſit*. Idem docet Gregorius M. l. 2. moral. 26. Pr. III. ratione. Nam peccati permiſſio ex Dei ordinatione conducit ad ſpirituale bonum prædeſtinati, ideſt ad humilitatem &c. ergo &c. Vide Prob. I. Ob. II.

Ob. I. Permiſſio peccati non eſt Dei beneficium meritis Chriſti collatum, non opus miſericordiæ, ſed juſtitiæ, non diſtributio, ſed negatio gratiæ: ergo &c. ℞. diſt. ant. Permiſſio in ſe, conc.; ut ſubeſt Dei propoſito, neg. Permiſſio ergo, prout eſt in ſe, eſt pœna præſumptionis: ſed prout ſubeſt Dei propoſito, eſt aliquale beneficium, nam excitat in prædeſtinato humilitatem, ſollicitudinem &c.

Ob. II. Sapiens proviſor non debet ſummum malum permittere, ut bonum conferat, ſicut nec medicus morbum, ut reddat ſanitatem: ergo &c.

℞. neg. ant. Deus enim ſapientiſſime peccata permittit, ut finem aſſequatur, in quo juſtitia & miſericordia relucet; ſicut enim per adverſarios vult Deus reprobationem negativam aliquorum, ut juſtitiam oſtendat in reprobos, miſericordiam in electos, ita peccatum permittit, ut oſtendat gratiæ neceſſitatem, infirmitatem arbitrii &c. Nec medicus morbum permittit, ut conferat ſanitatem, ſed ut reddat robuſtiorem; ſic Deus non ſinit peccatum, ut juſtificet, ſed ut validius ſanctificet. *Cooperatur enim caſus ille in bonum, unde & humiliores efficimur, & cautiores*, ait D. Bernardus in Pſ. 9.

CAPUT XIII.

De certitudine, atque immutabilitate prædeſtinationis ſanctorum.

NOT. Cum prædeſtinatio ſpectari poſſit in *intentione*, & in *executione*, quæritur an utroque modo ſit infallibilis? ideſt relate ad Deum eligentem, & hominem libere præcepta ſervantem. Sit itaque

Propositio. Prædeſtinatio tam ex parte Dei, quam hominis, eſt immutabilis, ſed illa certa eſt, hæc incerta.

Prob. I. pars. Decreta Dei efficacia, & abſoluta ſunt immuta-

mutabilia, *Non eſt Deus, ut filius hominis, ut mutetur*, ex Num. 23., nec volenti efficaciter ſalvum facere humanum reſiſtit arbitrium: ergo ex parte Dei prædeſtinatio eſt immutabilis. Eſt etiam ex parte hominis; poſito enim Dei decreto, prædeſtinatus infallibiliter gloriam conſequitur: ergo &c.

Prob. II. pars ex Ap. 1. Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui ſunt ejus*. S. P. A. de Corr. & gr. 7. *Nemo eorum perit, quia non fallitur Deus*: ergo prædeſtinatio reſpectu Dei certa eſt. Eſſe homini incertam docet Eccl. 9. *Neſcit homo, an amore, vel odio dignus ſit*: & Trid. ſeſſ. 6. *Nemo*, ait, *de prædeſtinationis myſterio præſumere debet, ut certo ſtatuat, ſe eſſe in numero prædeſtinatorum*. Accedit ratio. Decebat homines talis ſpes, qua cum tremore ſalutem ſuam operarentur, & dona Dei non ſuperbiendo faſtidirent, ſed timendo cuſtodirent: ergo &c.

Ob. I. Auguſtini proloquium: *Si non es prædeſtinatus, fac ut prædeſtineris*. Idem ſerm. 102. de Temp. ait: *Velle Deum mutare ſententiam, ſi homo reſurgat ad pœnitentiam*. Eccleſia etiam orat, *ut liber vitæ prædeſtinatorum nomina adſcripta retineat*: ergo prædeſtinatio eſt mutabilis.

℞. I. diſt. conſ. Eſt mutabilis, quoad effectum medium, id eſt juſtificationem & opera, conc.; quoad propoſitum, & gloriæ coronam, neg. Proloquium illud, & ſermo 102. de Temp. non eſt Auguſtini, vel prædeſtinatio ibi ſumitur inadæquate pro juſtificatione, aut ſignis prædeſtinationis. Vide c. 7. ad 4. Hoc ſenſu Ambroſius ait: *Novit Deus mutare ſententiam, ſi tu noveris mutare delictum*, & Eccleſia orat: *ut liber vitæ* &c.

℞. II. Loca laudata accipienda eſſe, non de prædeſtinatione relate ad efficacem Dei voluntatem, ſed relate ad legem Dei, quæ ſtatuit peccatoribus impœnitentibus æternum ſupplicium, pœnitentibus delet mortis chirographum; quæ reſponſio facilior eſt, & germanior.

Ob. II. Exod. 33., ait Moyſes: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo*: ergo &c. ℞. I. diſt. ant. Et loquitur Moyſes de libro vitæ temporalis, conc.; de libro vitæ æternæ, neg. Senſus eſt ergo, ſi non dimittis, *obſecro, ut interficias me*, ut ait Num. 11. ℞. II. neg. conſ. Moyſes enim rem petendo impoſſibilem, vehementiſſimum deſiderium expreſſit de Hebræorum ſalute, quam proprie anteponere viſus eſt.

Ob. III. Apoſtolus I. Cor. 9. ait: *Caſtigo corpus meum, ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*: ergo &c. ℞. diſt. ant. *Reprobus efficiar*, ideſt e gratia excidam, conc.; de prædeſtinatorum numero, neg. Loquitur enim Apoſtolus de gratiæ privatione, ac de reprobationis effectu, non de propoſito Dei.

Ob. IV. Si prædeſtinatio immutabilis eſſet, poſſet quis dicere: *Vol ſum prædeſtinatus, vel non. Si primum, quodvis crimen*

ad-

admiſero, *ſalvus ero*; *ſi ſecundum*, *quidquid boni egero*, *nihil mihi prodeſt*: ergo &c. Neg. ant. Licet enim prædeſtinatio immutabilis ſit, quoad Dei propoſitum, tamen in *executione* liberis meritis comparatur. Vide c. 8. ℞. ad 3. Argumenta hæreticorum contra 2. partem Prop. alibi excutiam. Interim nota, ex Trid. ſeſſ. 6. c. 9. neminem ſcire certitudine fidei, ſe gratiam Dei conſecutum.

CAPUT XVI.

De Prædeſtinatianæ hæreſeos pſeudo-hiſtoria.

NOT. I. duo ſunt errores circa prædeſtinationem, & gratiam. I. Pelagianorum, qui eam repetebant ex prævifione meritorum; II. Prædeſtinatianorum, qui victricem gratiam, & prædeſtinationem ſecundum propoſitum, ita defendunt, ut liberum arbitrium, *titulum ſine re eſſe arbitrentur*. Utrique malæ cauſæ patroni. Pelagiani enim & Semipelagiani peſſime de Chriſti gratia, de Auguſtino irreverenter locuti ſunt. Prædeſtinatiani autem impie de libertate hominis, imperite de Auguſtino ſenſere; conſtans enim eſt S. P. doctrina neque prædeſtinationem, neque libertatem eſſe negandam (1).

Not. II. Prædeſtinatianorum, quæ in Calviniana ſecta adhuc vigent, præcipua dogmata ſunt, I. Deum eodem modo ad vitam, & mortem prædeſtinare. II. divinam præſcientiam voluntatem compellere. III. perire Dei voluntate, qui pereunt. IV. Trahi etiam invitos ad ſalutem. V. nullam eſſe in Deo voluntatem ſalvandi omnes. VI. Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis mortuum eſſe &c. Ortam eſſe hanc hæreſim an. 427. apud Monachos Adrumetinos, in Galliis emerſiſſe an. 429. & a Gotheſcalcho recuſam an. 847. aſſerunt Tyro Proſper, Sigebertus, Baronius, Spondanus, &c. Sed eam eſſe fictitiam putant Uſſerius, Maguinus, Noriſius, Cabaſſutius, Alexander, aliique: qui

(1) Obſervat cl. Auctor in Schol. c. 1. l. 6., Auguſtino ejuſque diſcipulis, ubi de prædeſtinatione, & gratia diſputatur, primum a Pelagianis deliramenta Manetis, tum a Semipelagianis hæreſim Prædeſtinatianam, poſtea a quibuſdam catholicis quidem, ſed magis pro arbitrii libertate, quam pro Chriſti gratia ſollicitis, ipſam Calvini fatalem neceſſitatem, poſtremo ab Arminianis (inter quos Joannes Phereponus, ſupra cæteros omnes Auguſtino infenſiſſimus fuit) omnes iſtas, quæ tandem in idem recidunt, injuriarum pleniſſimas notas opponi. Qua in re Palagianorum veſtigia præmunt, qui eaſdem calumnias, ad nauſeam uſque repetitas, ingeminant.

qui odioſo Prædeſtinatianorum nomine traductos eſſe Auguſtini diſcipulos obſervarunt.

Not. III. Nullum inferri Auguſtinianæ doctrinæ præjudicium, etſi daremus Auguſtini ævo hanc ſectam emerſiſſe; ejuſque aſſeclas ſe ſe tanti doctoris auctoritate muniiſſe: *Non enim melius loqui potuit Auguſtinus, quam Prophetæ, quorum verbis male intellectis tam multis ſuos defendere conantur errores*, ait Facundus Herm. l. 6. contra Motianum. Imo cum conſtet, Gotheſcalchi cauſſam ad Auguſtini ſcripta, veluti ad lydium lapidem, fuiſſe revocatam, magnum eidem robur acceſſit. Sit ergo

Propositio I. Nulla fuit in Adrumetino Monaſterio, Auguſtino ſuperſtite, hæreſis Prædeſtinatiana.

Prob. I. Ex S. Prudentio Trecen. Epiſcopo lib. contra Jo. Erig. 4. ubi ait: *Tertiam hæreſim, qua ita donum gratiæ prædicatur, ut libertas arbitrii auferatur, nec legimus, nec audivimus*. S. Remigius c. ipſum Erig. ait: *Quæ eſt iſta hæreſis tam inaudita, quæ libero arbitrio denegato ſolius gratiæ ſit prædicatrix, niſi diſputator iſte B. Auguſtinum quaſi hæreticum accuſat*. Reapſe S. P. A. ſcripſit librum de hæreſibus an. 428. jam ſedatis Adrumetinis diſſidiis; cur ergo hæreſim non memorat a ſe præfocatam? Cur Pelagianam vocat recentiſſimam, ſi aliam juniorem profligaverat?

Pr. II. ex hiſtoria. Cum enim Auguſtini epiſtola 105. a Floro Adrumetum delata a Monachis avide legeretur, aliquibus imperitis viſum eſt, vocationem ſecundum propoſitum, & gratiam victricem tollere libertatem. Valentinus Abbas, & Florus pro Auguſtino ſtetere. Hinc turbæ excitatæ, quas Felix, & Creſconius ad Auguſtinum ambigue retulerunt, qui videns, Adrumeti, ſub prætextu libertatis, novum bellum contra gratiam Chriſti parari, ſcripſit librum de gratia & lib. arbitrio: ſed opponentibus Adrumetinis, non corripiendos tranſgreſſores ob gratiæ defectum, librum addidit de correptione & gratia, plenum, ait Proſper, *divinæ auctoritatis*. Ex hoc origo, & finis diſſidiorum.

Ex quibus conſtat Semipelagianam hæreſim, non Prædeſtinatianam inde erupiſſe. Qui enim negant electionem ſecundum propoſitum, eamque libertatem auferre putant, non Prædeſtinatiani ſunt, ſed Semipelagiani; nam Prædeſtinatiani electionem ſecundum propoſitum, ex Auguſtini doctrina, tuentur, licet errent quoad libertatem: ergo &c.

Confirmatur ex D. Proſp. in ep. ad Aug., ubi, narratis Semipelagianorum oppoſitionibus contra divinum propoſitum, ait: *Evenit, ut cum quoſdam intra Africam ſimilia moviſſent, librum de Corr. & gr. plenum divinæ auctoritatis emitteres*. Similis ergo fuit Semipelagianorum, & Adrumetinorum expoſtulatio. Reapſe nullus fuit Prædeſtinatianus inter Adrumetinos. Non Valentinus,

nus, de cujus fide nemo dubitat, neque Florus, quem conſtat ex Valentini epiſtola, a Felice, & Creſconio falſo accuſatum. *Servi tui Flori* (ait Valentinus ib.) *fides eſt, non ſicut fratres illi locuti ſunt, non juxta merita noſtra dari donum pietatis, ſed per gratiam Redemptoris*: neque alii Monachi; ii enim ita arbitrium propugnabant, ut gratiam negarent. Rumor ergo exortæ Adrumeti hæreſeos, ex falſa illorum relatione ortus eſt. Vid. ep. Valentini ad Aug. & hujus reſponſionem ad Valent.

Ob. I. S. P. cit. ep. ait: *Retulerunt, monaſterium veſtrum diſſenſione turbatum, eo quod quidam in vobis ſic gratiam prædicent, ut negent hominis eſſe liberum arbitrium*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Felix enim & Creſconius falſa narraverant. Illos ergo, utpote inſcios, diu apud ſe retinuit S. P.; *quo inſtructiores redirent adverſus Pelagianos*: iiſque redeuntibus Adrumetum una cum libro de Gr. & lib. arb. ſic Monachos hortatus eſt: *Neque negetis Dei gratiam; neque liberum arbitrium a gratia ſeparetis*. Reſcripſit Valentinus: *liberum arbitrium Dei gratia non negamus*. Hinc S. P. Monachis gratulatur, *hanc fidem etiam in Floro inveniſſe*, *unde*, ait, *potius corrigendi ſunt, qui eum non intelligebant*: ergo &c.

Ob. II. S. P. l. de Gr. & arb. utrumque defendit, ſed ex quo gratiam defendat, ſequitur extitiſſe, qui eam negarent: ergo a pari. Erant ergo in eo monaſterio duæ factiones, Pelagianorum, & Prædeſtinatianorum.

℞. neg. conſ. Nam, etſi daremus, Auguſtinum initio crediditſſe Felici, & Creſconio, & contra Prædeſtinatianos ſcripſiſſe; bene ſe geſſiſſet evellendo, cum erumpente Semipelagianorum hæreſi, etiam ficti erroris radices, quas noverat olim inſitas a Manichæis. Sed Auguſtinus ibi probat, gratiam merita non ſupponere, nec tamen perimi liberum arbitrium, ut Pelagiani criminabantur. Hæc itaque propoſitio: non datur ſub gratia efficaci libertas, enuntiatur a Pelagianis, & Prædeſtinatianis: illi, ut Dei gratiam tollant, ajunt ex ea ſequi libertatis exitium: iſti, ut arbitrium eliminent, cenſent, per illum Dei gratiam auferri. ℞. II. diſt. ant. Auguſtinus utrumque defendit retundens criminationem Pelagianorum, conc., repellens aſſertionem Prædeſtinatianorum, nego.

Ob. III. meminere hujus hæreſis Sigebertus, Proſper Tyro, Arnobius, aliique: ergo; &c. ℞. neg. conſ. Cum enim eo nomine a Semipelagianis traducerentur Auguſtini diſcipuli, plures falſa crimina pro veris hiſtoriis venditarunt. Ita Sigebertus a Fauſto Rejenſi, qui Auguſtini diſcipulos Prædeſtinatianos appellat, hanc fabulam hauſit. Arnobius quoque Semipelagianus fuit, ut oſtendit Noriſius (*a*), vel

(a) *L.* 2. *hiſt. Pel.* 15.

vel falſo rumore a Semipelagianis accepit, Prædeſtinatianos extare, qui tollerent libertatem. Hinc forte errorem hauſit Proſper Tyro in hiſtoria hoſpes, qui hanc hæreſim refert ad ann. 417. quando Auguſtinus nondum egerat de Præd. SS., nec epiſtolam ad Xiſtum dederat an. 424.

Propositio II. Neque ſub Cæleſtino I. erupit in Galliis ſecta Prædeſtinatianorum.

Prob. Qui eam apud Maſſilienſes ſuſcitatam tradunt, putant Hilarium, & Proſperum Auguſtini, & Cæleſtini opem imploraſſe, ſed ii non contra Prædeſtinatianos, ſed contra Semipelagianos ad Auguſtinum confugere ex cit. Proſperi ep., ex qua conſtat, Maſſilienſes improbaſſe gratuitam prædeſtinationem: cum Prædeſtinatiani gratuitam prædeſtinationem admitterent: ergo controverſiæ illæ non Prædeſtinatianæ ſeminarium, ſed Semipelagianæ hæreſis incrementum fuere. Deinde S. P. A., acceptis illis epiſtolis, morbo occurrit libris de Præd. SS., & de Don. Perſ. quos contra Auguſtinianæ doctrinæ obtrectatores editos eſſe conſtat: ergo Auguſtinus non exagitat ibi Prædeſtinatianos, ſed Semipelagianos.

Ob. I. Auctor *Prædeſtinati* ex Veter. Cod. a Sirmondo editi ait, hanc hæreſim irrupiſſe ſub Cæleſtino P.: ergo &c. ℞. Noriſius, Sirmondum, qui effeta ann. 80. ætate *Prædeſtinatum* edidit, deceptum eſſe; unde ejus hiſtoria fabula dicitur a Maguino: nam dogmata Maſſilienſium a Prædeſtinatianis quam longe abſunt. Adde auctorem *Prædeſtinati* ſe prodere Pelagianum, dum ait, concupiſcentiam eſſe a creatore, nec pœnam peccati, ſed legem naturæ.

Ob. II. Proſper, & Hilarius narrant, plures apud Maſſilienſes aſſeruiſſe, Dei conſtitutione tolli libertatem, & ſub nomine prædeſtinationis neceſſitatem induci: ergo &c. ℞. diſt. ant. narrant in propria ſententia, neg.; in ſententia Maſſilienſium, qui *non ex veritate*, *ſed ex livore* hæc abſurda opponebant Auguſtini doctrinæ, ut ſcribit Fulgentius l. 1. ad Mon. c. 1. conc. Vide teſt. Proſperi ſupra c. 6.

Ob. III. ex libris Fauſti, ex Arelatenſi, ac Lugdun. Synodo, & epiſtola ad Lucidum conſtat, Prædeſtinatianos extitiſſe circa an. 470. ergo &c.

℞. neg. ant. Nam, dato etiam a Fauſto Synodos illas non fuiſſe confictas, ut cenſet Maguinus, conſtat, Fauſtum, utpote Semipelagianum, Prædeſtinatiana dogmata Auguſtinianis objeciſſe. Cum ergo Fauſtus retuliſſet, plures exiſtere Prædeſtinatianos, provide Galliarum Præſules ſex a Fauſto exhibitas propoſitiones damnarunt. Conſtat ergo, paradoxa illa eſſe hæretica, & a Semipelagianis ſubjecta, ut ſententiæ Prædeſtinationis gratuitæ invidiam conflarent: jure ergo damnata ſunt, hinc

tamen

tamen non eruitur, extitiſſe ſectam Prædeſtinatianam. Quod ſpectat ad Lucidum, ſi vera ſunt, quæ de eo narrat Fauſtus, eum dicimus a Semipelagianis acutis ingenio in hac difficillima quæſtione circumventum forte ea retractaſſe, quæ recte ſentiret: quod ſæpe contingit rudioribus, qui cum verſutis adverſariis decertant.

Propositio III. Gotheſcalchus Prædeſtinatianus non fuit, licet veram cauſſam imprudenter defenderit.

Sic cenſent Maguinus, Lupus, Noriſius, &c. Pr. I. auctoritate S. Prudentii, Remigii, & Lugdunen. Eccleſiæ: quam errore facti deceptam eſſe perperàm ſcribit Pagius ad an. 849. ob teſtimonium Hincmari, aliorumque, apud Natal. Alex. diſſ. 8. ſect. 9. Nam I. digniores fide ſunt laudati ſcriptores, Lugdunenſis, & Valentina Synodus, quam Hincmarus. II. Gotheſcalchi dogmata ſenſum habent catholicum, & toto cælo diſtant a Calviniano. III. ex Hincmaro colligitur, Gotheſcalchum ſenſu catholico ea propugnaſſe. Nam quod ait primo, quoſdam eſſe prædeſtinatos ad mortem, de malo pœnæ accipi debet, *propter præſcita ipſorum merita*, ut conſtat ex ejus confeſſione, & ex Hincmaro ipſo. Quod ait ſecundo, non eſſe in Deo voluntatem ſalvandi omnes, de efficaci intelligitur ex Aug. in Ench. c. 96. a quo eadem ferme verba exſcripſit in epiſtola ad Nicolaum Pont. Quod ait tertio, Chriſtum non eſſe mortuum pro mundi redemptione, intelligit non eſſe mortuum pro reprobis *perpetualiter*, ideſt efficaci voluntate dandi illis perſeverantiam, quæ tria capita ſunt ipſa Gallorum objecta apud Proſperum. Gotheſcalcho ergo contigit, quod Auguſtinianæ doctrinæ aſſertoribus.

Ob. I. Gotheſcalchus docuit, Prædeſtinationem ad mortem in collatione cum Eberardo Comite, & cum Epiſcopo Brixienſi Nothingo, qui cum Rabanum Archiepiſcopum Moguntinum in Gotheſcalchum incendiſſet, is in Moguntina Synodo damnatus eſt an. 848.: ergo &c. ℞. diſt. ant. Docuit prædeſtinationem ad culpam, quam tradunt Prædeſtinatiani, neg.; ad pœnam ob prævíſa demerita, quam admittunt catholici, conc. Conſtat ex ejus confeſſione, & ex Hincmaro ipſo.

Dices: Gotheſcalchus in gemina confeſſione errorem ſimulavit: ergo &c. ℞. neg. ant. I. enim eum ad extremum uſque fuiſſe pertinaciſſimum ſcribunt adverſarii. II. Rabanus, & Hincmarus fatentur, Gotheſcalchum fuiſſe Auguſtinianæ doctrinæ ſtudioſiſſimum, cupiens ut de ipſo arbitrio teneretur, *quod ab Auguſtino & aliis PP. inculcatum eſt, non juxta dogma Gennadii Maſſilienſis*. Nothingus autem parum in Auguſtiniana palæſtra exercitatus, ait Noriſius, non poterat Rabanum de altiſſima quæſtione informare; *unde ad rem non pertinentem diſputationem aſſumpſit*. Recte ergo a Rabano errores illi proſcripti ſunt, licet a Gotheſcalcho improbati.

Ob. II. Hincmarus, Annaliſta Bertinianus, & Synodus Cariſiaca Gotheſcalchum damnarunt: ergo &c.

℞. neg. conſ. Nam Hincmarus fuit, Sirmondo teſte, *fallere, & falli proclivis: ejuſque concilia, conventicula de ſanguinibus dicta ſunt*. Præceps judicio fuit, maxime in hac cauſſa, in qua idem teſtis, accuſator, & judex Gotheſcalchum damnavit, & virgis cæſum compulit ad comburendam propriam apologiam (1). Cariſiaca capitula merito a Valentina Synodo exploduntur, propter *inutilitatem, vel novitatem & errorem*: eique interfuit ſola factio Hincmari, cum Valentinæ interfuerint Lugdunenſis, Viennenſis, & Arelatenſis Epiſcopi: ejuſque canones a Concilio Tullenſi plenario 12. Provinciarum firmati ſint.

Dices cum Alexandro, Valentina decreta non pugnare cum Cariſiacis: ergo &c.

℞. Poſſet reſponderi, aliter judicaſſe Valentinos Patres, qui in iis errorem notarunt, & Hincmarum, qui miratur, ea capitula ab Epiſcoporum primoribus fuiſſe damnata. Sed demus Alexandro, Valentinos Patres errore facti putaſſe in iis capitulis errorem contineri; demus, Valentinos canones ab Ebbone Hincmari hoſte corruptos eſſe, licet oppoſitum eruatur ex Hincmaro aliiſque: ſicut ergo erravit Valentina Synodus errore facti per Alexandrum, & canone 4. proſcripſit hæreſim Semipelagianam, ita errare potuit Cariſiaca, & quatuor capitulis damnare hæreſim Prædeſtinatianam, quam a Gotheſcalcho, errore facti, credidit propugnari. Chriſtum enim pro ſolis prædeſtinatis efficaciter mortuum eſſe, & dari prædeſtinationem impiorum ad mortem, nedum Gotheſcalchus, ſed etiam Auguſtinus, Fulgentius, Proſper, aliique aſſerunt. Si Ebbo, ob ſimultatem cum Hincmaro, canonem 4. Valent. Syn. vitiavit, cur non potuit Cariſiaca cap. vitiare Hincmarus ad fallendum proclivior? Non eſt tamen diſſimulandum Gotheſcalchum verum dogma imprudenter aſſeruiſſe; nam prædeſtinationem ad mortem ita prædicavit, ut multi in deſperationem inducerentur. Defuit ergo Gotheſcalcho & macula erroris, & cordati theologi temperamentum.

CA-

(1) Gotheſcalchum etiam ab Amolone Antiſtite, Lugdun. & Floro Diacono tanquam *Prædeſtinatianum*, refutatum nuper tradidit Franciſcus Morenas t. 3. H. E. p. 477., ſed fallitur: nam Florus, & Eccleſia Lugd. pro Gotheſcalchi doctrina pugnarunt, & S. Remigius Amolonis ſucceſſor ait: *Quæ de prædeſtinatione docuit*, Gotheſcalchus, *vera ſunt, & ideo in hac re dolemus, non hunc miſerabilem, ſed eccleſiaſticam veritatem eſſe damnatam*.

CAPUT XV.

An populis prædicanda ſit Auguſtiniana de gratuita prædeſtinatione ſententia.

AUGUSTINIANA de gratuita prædeſtinatione ſententia removeri virtutes, & torporem induci, adeoque nec populis prædicandam vetuſtiſſima eſt Semipelagianorum querimonia, quam etiamnum ingeminant quidam fraternæ caritatis obliti: contra quos ſit

PROPOSITIO. Opportunum eſt populis prædicare Auguſtinianam de gratuita prædeſtinatione ſententiam, prudenti tamen, ex Auguſtini monitis, temperamento.

Prob. I. pars auctoritate Auguſtini, qui in lib. de Don. Perſ. c. 20. ait: *Quid eſt, quod iſti dicere exiſtimant: etſi verum eſt, quod dicitur de prædeſtinatione, non eſt tamen populis prædicandum? Prædicandum eſt prorſus, ut qui habet aures audiendi audiat.* Cujus rei rationem profert S. D. Si enim recte prædicatur pudicitia, pietas &c., ut Deus recte colatur: recte ergo prædicatur prædeſtinatio gratuita, ut nemo niſi in Domino glorietur. Et c. 22., poſtquam monuit, in unoquoque excitandam ſpem, & ſedulam legis obſervantiam, ſubdit: *Hæc atque hujuſmodi cum dicuntur, ſive paucis, ſive multitudini Eccleſiæ, cur metuimus prædeſtinationem prædicare?* ergo &c. (1).

(1) Idipſum probari poteſt auctoritate Romani Pontificis Pauli III., qui ſpeciali Brevi ſub die 11. Martii an. 1538. hanc doctrinam probavit in Auguſtino Muſæo Tarviſino Ord. Erem. S. Auguſtini Theologiæ Magiſtro, qui eam 20. circiter annis in celebrioribus Italiæ urbibus prædicaverat, cumque, ea de re, tanquam violatæ fidei eſſet ab aliquibus poſtulatus, ornatiſſimam doctrinæ apologiam Pontifici exhibuit, quam ille Archiepiſcopo Brunduſino, & Magiſtro S. Palatii tradidit examinandam. Quibus *omnibus mature conſideratis, ſanam doctrinam*, a Muſæo traditam fuiſſe deprehendit Pontifex, ſed populum non ita accepiſſe, quod ille commiſſariis prædictis explicaverat. Quamobrem juſſit, *ut ad civitatem Senarum*, & Vicetiæ, ſe conferret, *& in publica prædicatione eam doctrinam, quam Commiſſariis* explicaverat, *& ſe tenere, & prædicaſſe dixerat, ita clare & diſtincte diceret, ut in formula, & reſponſionibus deſcripta continetur.* Mandans præterea Vicariis Generalibus Patriarchæ Aquileſejenſis, & Epiſcopi Tarviſini, ne eum permitterent per quoſcumque, ea de re, quomodolibet moleſtari. Ex his ergo conſtat, doctrinam de gratuita prædeſtina-

Prob. II. ratione. Hæc enim doctrina non removet, ut adverſarii contendunt, ſed promovet virtutes, & vitia coercet: ergo &c. Prob. ant. Per eam quippe, in fidelibus excitatur HUMILITAS, quod nemo ab altero ſe ipſo, ſed Dei liberalitate diſcernitur: SPES intuitu divinæ miſericordiæ, cui complacuit puſillo gregi regnum parare: TIMOR ex conſideratione humanæ infirmitatis, cujus arbitrium, niſi adjuvetur a Deo, nonniſi ad peccandum valet: CARITAS recogitando ſummam Dei dilectionem, qua *non ex operibus juſtitiæ, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit:* GRATITUDO erga Chriſtum, qui redemit nos in ſanguine ſuo, & fecit nos Deo noſtro regnum; & FUGA PECCATI, cum ſimus incerti, an poſt culpam gratia victrix donetur, qua cordis durities penitus auferatur: ergo &c.

Prob. II. pars ex ipſo Auguſtino, qui cit. lib. de Don. Perſ. c. 22. ait, *Prædeſtinatio non ita populis prædicanda eſt, ut apud imperitam multitudinem redargui quodammodo ipſa ſua prædicatione videatur, ſi dicatur: Sive curratis, ſive dormiatis, quod vos præſcivit, qui falli non poteſt, hoc eritis. Doloſi vel imperiti medici eſt utile medicamentum ſic alligare, ut vel non proſit, vel obſit.* Conſtat autem ex Gotheſcalchi hiſtoria, veram etiam doctrinam offenſionem quandoque excitare poſſe: atqui ex Auguſtino lib. laud. c. 16., *Utile eſt, ut taceamus aliquid verum propter incapaces, maxime ſi timendum ſit, ne pejores faciamus eos, qui non intelligunt, dum volumus eos, qui intelligunt, facere doctiores*: ergo &c.

Quibus verbis monentur Auguſtini diſcipuli, ut a vocabulis, atque ſententiis durioribus abſtineant, quæ imperitos turbare poſſent, tum a prædicanda prædeſtinatione ad mortem, ne ipſa veritas fiat occaſio ſcandali ſimplicioribus, & mulierculis ad deſperandum pronis: præſertim cum in ſacris literis ſumma Dei miſeratio, bonitas, atque voluntas ſalvandi omnes paſſim commendetur. Qua de re imprudenter ſe gereret ſacer orator, qui tantum oſtenderet, non poſſe prædeſtinatum a gloria excidere, aut reprobum vitare ſupplicia. Licet enim prædeſtinatis ex Dei beneplacito ſalus, reprobis ex prævifione meritorum æterna ſupplicia parata ſint, tamen ſacræ literæ vitæ æternæ coronam nonniſi legitime certantibus exhibent, contra, ignem ſolis tranſgreſſoribus minitantur. Nec omnino laudandus eſſet, qui adverſus prædicantem prædeſtinationem ex meritis oblo-que-

natione, & ſanam eſſe, & populis prædicandam, & quod ſecundo loco poſitum eſt, adhibendum in ea prædicanda prudens, ex Auguſtini monitis, temperamentum.

queretur, tum quia hæc doctrina nulla cenſura notata eſt, & de ordine executionis eſt veriſſima; tum quia ſacri oratores moribus efformandis, non quæſtionibus enodandis incumbunt.

Oppones. Leonardus Utinenſis Ordinis Prædicatorum anno 1549. accuſatus eſt apud Grimanum Patriarcham, quod in concione dixiſſet: I. *Prædeſtinatus nullo modo damnari poteſt:* II. *Prædeſtinatio in arbitrio noſtro poſita non eſt*. Grimanus vero, ob ejus defenſionem, ut hæreſis ſuſpectus, ad Inquiſitionem delatus eſt: ergo non licet populo prædicare prædeſtinationem gratuitam.

℟. Leonardum injuria accuſatum, & pro eo pugnaſſe Grimanum epiſtola ad Vicarium Generalem Utinenſem, ubi gratuitæ prædeſtinationis ſententia defenditur, & quoad dogma probatur a Patribus Trid. Quod conſtat I. ex Epiſtola Card. Lotharingiæ ad Pium IV., ubi ait, Grimanum unanimi conſenſu fuiſſe purgatum. II. Ex Epiſtola ad S. Carolum Borromæum a quatuor Cardinalibus ſubſcripta, ubi habetur: *Judicarunt omnes, Grimanum abſolvendum a calumnia*. III. Ex votis Epiſcoporum, & theologorum apud Pallavicinum in Hiſtoria Conc. Trid. IV. Ex ſententia abſolutionis Grimani ſub die 14. Septembris 1563., ubi ejus epiſtolæ a nota hæreſeos vindicantur.

Inſt. Grimani epiſtolæ interdictæ ſunt a Patribus Tridentinis: ergo &c. ℟. diſt. ant. Interdictæ ſunt propter dogma prædeſtinationis gratuitæ, neg.; ob quædam ibi minus exacte expoſita, conc. Non enim vetitum eſt a Tridentinis Patribus, ne gratuita prædeſtinatio prædicaretur, ſed ne vulgarentur Grimani epiſtolæ, non propter dogma, ſed propter aliqua, quæ ille in theologicis diſputationibus minus exercitatus non ſatis exacte explicaverat, ut conſtat ex laud. epiſtola ad S. Carolum.

Inſt. II. Grimanus poſt Tridentini ſententiam rurſus ad Inquiſitionis tribunal delatus eſt: ergo &c. ℟. neg. conſ. Irrito enim perverſorum conſilio hoc factum eſt; nam inde ejus innocentia magis refulſit, ita ut hymni laudis ei publice canerentur (1).

CA-

(1) Opponi etiam poſſet, ex laud. Brevi, *populum, ob hujuſmodi doctrinæ difficultatem ſcandalum paſſum in perniciem*, & Muſæum ipſum Venetiis *carceribus mancipatum*: ergo, etſi vera eſt, hæc doctrina prædicanda non eſt: *Utile eſt enim*, ex Aug., *ut taceamus aliquod verum propter incapaces, ne pejores faciamus &c.* Sed conſtat ex Brevi ipſo, Muſæum, nedum *priſtinæ famæ & honoribus reſtitutum*, & ejus doctrinam, ut ſanam probatam, ſed ipſi juſſum eſſe a Pontifice, ut in *publica concione eam clare & diſtincte diceret, ut populus inde erigeretur ad ſalutem, unde ſcandalum paſſus eſt*. Ex Auguſtino ſolum evincitur, ſervandum hac in re prudens cordati theologi temperamentum, ut 2. parte propoſitionis ſupra probatum eſt.

CAPUT XVI.

De numero, ac ſignis prædeſtinatorum.

SOLI Deo cognitum eſſe numerum electorum Eccleſiæ orationes demonſtrant. Quidam tamen opinantur, eos comparandos eſſe angelis lapſis, vel iis, qui ſteterunt. S. P. A. l. 22. C. D. 1. de cæleſti Jeruſalem hæc habet: *Nulla civium ſuorum, ideſt angelorum lapſorum numeroſitate fraudabitur, ſed uberiore etiam copia fortaſſe regnabi*. Quid nos ea de re ſentiamus declarabit ſequens

PROPOSITIO. Magnus eſt electorum numerus, ſed valde exiguus, ſi comparetur cum numero reproborum.

Prob. I. pars. Apoc. 7. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus ſtantes ante thronum*: ergo &c. Prob. II. pars Matth. 7. *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam*. Luc. 13. *Multi quærent intrare, & non poterunt*. Matth. 22. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*. Qui proinde, *puſillus grex*, vocantur in evangelio, *ob majorem numerum reproborum*, ut ait Bedas in Lucæ 12.

Prob. II. ex Patribus. Aug. Pſ. 48. ait, vix unum eſſe vel duo, *qui videntur obſervare præcepta Dei. Ipſos ſolos liberaturus eſt Dominus, & cæteros damnaturus*. Greg. Magn. hom. 14.: *Ad fidem multi veniunt, ſed ad cæleſtia regna pauci perveniunt*. Chryſoſt. or. 14. ad Antioch. ait: *Quot putatis eſſe in civitate, qui ſalvi fiant? Non poſſunt in tot millibus centum inveniri, & de his dubito.*

Prob. III. ratione. Nam in lege naturæ multa malitia hominum erat in terra, omnis quippe caro corruperat viam ſuam, itaut aquis diluvii omnia conſumpta fuerint. Poſt diluvium crevit iniquitas, idolorum cultus, & effrenis libido. In ſtatu legis ſoli Judæi legem habuere, & de iis etiam cecinit David: *Non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. In lege gratiæ major eſt pars Ethnicorum, & Hæreticorum. Vix enim Catholici partem tenent Europæ, & Americæ, neque ex his omnes ſalvi fiunt: nam, *præter pauciſſimos, qui mala fugiunt, quid eſt aliud pene omnis cœtus Chriſtianorum, quam ſentina vitiorum?* ut ait l. 3. Provid. Salvianus: conſtat ergo gregem prædeſtinatorum eſſe vere *puſillum*.

Quæres, quænam ſint ſigna prædeſtinatorum? ℞. Primum eſſe mundi voluptatibus renunciare. II. perſecutiones, ac probra propter juſtitiam æquo animo ferre (*a*). III. Humilitas ſpi-

(*a*) *Matth.* 5.

ſpiritus, qua efficiamur ſicut parvuli (*a*). IV. Amor Dei, & proximi cum obſervantia divinæ legis (*b*). V. Dei verbum libenter audire (*c*). VI. Specialiſſimus Deiparæ cultus &c. VII. Non confidere in homine, ſed in Deo (*d*). VIII. Sollicitudo vitandi peccata, ſtudium placandi Deum, ſacramentorum frequentia, candor morum, divini judicii formido &c.

DISSERTATIO II.

De prædeſtinatione impiorum ad mortem.

PRÆDESTINATIONEM, aliam eſſe electorum ad vitam, aliam impiorum ad mortem ſupra obſervavimus. Hæc autem, reprobatio ſimpliciter dici ſolet, & duplex eſt: ſcilicet poſitiva, & negativa. Illa eſt actus divinæ voluntatis, quo reprobis infligenda pœna decernitur: hæc vero eſt prædeſtinationis privatio, ſeu non electio aliquorum ad gloriam, electis aliis. De utraque agemus hoc loco: tum de reprobationis effectibus, de reproborum numero, ac via perditionis breviter de more tractabimus.

CAPUT I.

De reprobatione poſitiva.

CUM reprobi in ſacris literis paſſim dicantur, *maledicti*, *vaſa iræ*, *& contumeliæ*, *repulſi* &c., dari reprobationem negari non poteſt, dicente Domino Matth. 25.: *Ite maledicti in ignem æternum* &c. Hujus reprobationis cauſſam, non aliam agnoſcit Calvinus, præter divinam voluntatem, adeoque independenter a prævisione cujuſque peccati, tam actualis, quam originalis putat, aliquos cum angelos, tum homines a Deo conditos ad gehennam, iiſque Deum imponere peccandi neceſſitatem, & efficaciter ad peccatum impellere. Ita Calvinus (*e*), Zuinglius (*f*), Piſcator (*g*), Beza (*h*), aliique Calviniani: licet Glaſſio (*i*) hæc ſententia viſa ſit deteſtabilis. Sit itaque

PROPOSITIO. Calvinianum dogma de reprobatione horrendum eſt & execrabile.

Prob. I. Scripturis. Sap. 11. *Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti.* Oſee 13. *Perditio tua ex te, Iſrael: tantummodo in me auxilium tuum.* Jac. I. *Deus intentator malo-*

(a) *Matth.* 18. (b) *Jo.* 14. (c) *Jo.* 8. (d) *Pſ.* 39.
(e) *Exp. ep. ad Rom. c.* 3. *Inſt.* 23., *& alibi.* (f) *Serm. de Provid.*
(g) *In not. ad Coll. Worſt.* (h) *De prædeſt.* (i) *Seſſ.* 6. *can.* 6. *&* 17.

lorum eſt. Concilium Arauſicanum (*a*) can. 25. dicit anathema iis, qui credunt, aliquos ad *malum* eſſe *prædeſtinatos*. Synodus Valentina (*b*) can. 3. ſtatuit: *In damnatione meritum malum præcedere juſtum Dei judicium*. Et Tridentinum ſeſſ. 6. can. 6. ait: *Si quis dixerit, reliquos omnes, qui vocantur, gratiam non recipere, utpote divina poteſtate prædeſtinatos ad malum, anathema ſit*.

Prob. II. ex traditione; quam etiam agnovere Magdeburgenſes (*c*), qui de Patribus Apoſtolis coævis ajunt: negaſſe *hominis, & diaboli lapſum fatali neceſſitate contigiſſe, nec prædeſtinationem in eo Dei, ſed præſcientiam ſolam admiſerunt*. Voſſius (*d*) etiam plura ea de re Juſtini loca collegit; ſed his omiſſis, Aug. 13. Trin. 12. ait: *Modus iſte, quo traditus eſt homo in diaboli poteſtatem, non ita debet intelligi, tanquam Deus hoc fecerit, aut juſſerit, ſed quod tantum permiſerit, juſte tamen*; & l. 3. contra Jul. *Non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia juſtus eſt*. S. Proſper obj. 7. Gall. ait: *Reproborum lapſum Deo adſcribere immodicæ pravitatis eſt*.

Prob. III. rationibus Auguſtini. I. Calvini dogma ordinem univerſi pervertit: ergo execrabile eſt. Pr. ant. ex l. 3. de lib. arb. 9. *Si peccatis detractis miſeria perſeverat, recte deformari dicitur ordo univerſi*. II. Ex eo dogmate tollitur Dei providentia, & juſtitia. Nam *providentia Dei*, ait S. P. ib., *regitur mundus, & ideo nunquam eſſet iſtorum æterna miſeria, niſi eſſet magna malitia*. Juſtitia vero: nam *omnis pœna*, ait l. 3. arb. 18., *ſi juſta eſt, peccati pœna eſt*. III. Calvinus Deum facit tyrannum; ſi enim de Pelagianis recte ait S. P. l. 2. Imp., *cum dicitis nullum peccatum parvulis imputandum, injuſtum facitis Deum, qui eis grave jugum impoſuit*; quanto magis Calvinus Deum facit injuſtum, qui non ſolum vult, abſque culpa excludi a gloria creaturam Dei, ſed etiam prædeſtinari, ex ſola Dei conſtitutione, ad interitum ſempiternum.

℞. Calviniani, Deum præparare quidem reprobis ſupplicium independenter a meritis, ſed non infligere, niſi poſt culpam: ſicuti gloriam paratam ante prævifionem meritorum non confert, niſi poſt merita. Sed inepta reſponſio; ſicut enim pœnæ inflictio per Calvinum injuſta eſſet, ſi innocentes afficeret, ita injuſtum eſt decretum, quod pœnam decernit abſque culpæ prævifione. Deinde hoc decretum vel juſtum eſt, vel injuſtum: ſi primum; poterit ergo executioni mandari, licet reprobatus in-

(a) *Celebratum eſt an.* 520. (b) *Celebrata eſt an.* 855.
(c) *Centur.* 2. *c.* 4. (d) *L.* 7. *H. Pel. P.* 2. *Th.* 2.

Digitized by Google

innocens perſeveret: ſi ſecundum; injuſtus eſt Deus, qui injuſta decernit. Nec valet comparatio prædeſtinationis ad gloriam; hæc enim, cum ſit opus miſericordiæ, non ſupponit merita, ſed efficit; juſtitia vero dignis rependitur.

℞. II. Calviniſtæ. Etiam catholicos reprobationem admittere, ſine peccatorum præſcientia. Sed ii de reprobatione negativa loquuntur, non de poſitiva. Aliud eſt non eligi ad gloriam indebitam, alium deſtinari ad pœnam ſoli culpæ debitam. Qui vero ajunt, poſſe Deum etiam innocentes igni addicere, non loquuntur de ordinaria, ſed de abſoluta potentia: vide notam c. 7. l. 2. Calviniani autem de hac providentia loquuntur.

Ob. I. Legitur 1, Petr. 2. *Qui offendunt verbo, nec credunt in quod & poſiti ſunt*: ergo aliquis efficienter prædeſtinatur ad non credendum: ergo &c. Pr. conſ. Nam τιθέναι ſæpe ſumitur pro deſtinare, ut Grotius oſtendit: non ergo legendum eſt, ut vulgata, *in quo*, ſed *in quod poſiti ſunt*, ut legit Beza, cujus lectionem probat græca εἰς ὃ *in quod*. Quibus verbis ſignificatur, aliquos efficienter prædeſtinari ad non credendum, quippe neutrum ὃ nequit ad maſculinum λόγον referri: ergo &c.

℞. neg. conſ. ad prob. neg. conſ. Vulgata enim lectio tenenda eſt, quam confirmat Arabica, & Syriaca, quæ habent: *in quem poſiti ſunt*: aut ergo græca emendanda eſt, aut neutrum ὃ reſpondet λόγῳ *Verbo*, prout Chriſti perſonam indicat, ut 1. Jo. 1. *Quod erat in principio*. Deinde non legimus, *poſiti ſunt a Deo*; ſi ergo ultro daremus Bezæ, reprobos in incredulitate poſitos eſſe, non ſequitur Dei decreto eſſe poſitos, ſed propria malitia.

Ob. II. Exod. 7. *Ego indurabo cor ejus*. Jo. 12. *Excæcavit oculos eorum, & induravit cor, ut non intelligant*: ergo &c.

℞. diſt. conſ. Deus indurat & excæcat ſubtrahendo gratiam, conc.; impertiendo malitiam, neg. *Excæcat*, ait S. P. Tract. 53. in Joan. *& obdurat Deus deſerendo, & non adjuvando, quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt*. Et l. 20. contra Fauſt. ait: *In opere malo aliud venire de aſtutia ſuadentis, aliud de nequitia volentis, aliud de juſtitia punientis, cum diabolus ſuggerit, homo conſentit, Deus deſerit*: ergo &c.

Dices: Auguſtinus l. de Gr. & arb. c. 20. docet exemplo Pharaonis &c., *Operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, ſive ad bona, ſive ad mala, pro meritis eorum*: ergo Deus trahit efficienter reprobos ad perditionem.

℞. diſt. conſ. Trahit directe, & per ſe, neg.; indirecte, & permiſſive, conc. Ita D. Th. in Ep. Rom. 9. ubi ait: *Inſtinctu quodam moventur homines a Deo ad bonum, & ad malum.*

lum. Nam ad bonum inclinat voluntates directe & per ſe, tamquam auctor bonorum: ad malum autem occaſionaliter, in quantum Deus homini proponit, quod ex ſe eſt inductivum ad bonum, ſed homo propter ſuam malitiam utitur ad malum. Ita regem Deus inclinat ad bonum, puta *ad defendenda jura regni ſui, ſe hoc inſtinctu bono malus abutitur, ſecundum malitiam cordis ſui, & hoc modo circa Pharaonem accidit: qui cum a Deo excitaretur ad regni ſui tutelam, abuſus eſt hac excitatione in crudelitatem*.

Inſt. Repugnat, Deum ſumme bonum inclinare voluntates ad malum, etiam occaſionaliter: ergo &c. ℞. diſt. ant. Repugnat Deum inclinare, ideſt conſtituere in tali occaſione, quæ per ſe trahit ad peccatum, conc.; quæ trahit per accidens, & poſſet illum excitare ad bonum, niſi malitia ſua abuteretur in malum, ut de Pharaone dictum eſt, nego.

CAPUT II.

De reprobatione negativa.

NOT. I. Thomiſtæ complures, quos ſequitur Sylvius, Eſtius, aliique docent, reprobationem negativam nullum ex parte reprobi habere motivum, ſed Deum abſolutum donorum ſuorum Dominum, ſicut abſque meritorum intuitu aliquos elegit ad gloriam, ita abſque præviſione peccati plurimos reprobaſſe. Quæ opinio a Calvini dogmate quam longe abeſt. Non enim putant Thomiſtæ, ex Dei reprobatione fieri peccata, aut reprobos creatos ad necem, ut ait Calvinus, ad illam trahi fatali neceſſitate. Verum cum ipſi in ſtatu innocentiæ gratuitam prædeſtinationem propugnent, coguntur reprobationem negativam, ſaltem angelorum, admittere ante præviſionem peccati, ſicuti ante meriti præviſionem, eorum electionem propugnant. Quo enim inſtanti angeli alii prædeſtinati ſunt, alii reprobati ſunt negative, ideſt non electi: ergo datur aliqua reprobatio negativa, nempe angelorum ante præviſa merita, ut Gotti fatetur. Coguntur ergo Thomiſtæ fateri reprobationem negativam in hominibus opus eſſe juſtitiæ ob peccatum originale, in angelis autem denegationem indebiti beneficii: corruunt ergo Auguſtini argumenta, quibus contra Pelagianos originalis peccati exiſtentiam oſtendit ex ipſa excluſione a regno cælorum. Reponerent enim Pelagiani, etiam angelum, cum elevatione ad finem ſupernaturalem creatum, nulla culpa excluſum a gloria: licet ergo parvuli ad finem ſupernaturalem elevati eſſent, excluſio iſta pœna non eſt, neque ex ea evincitur, illos obnoxios eſſe peccato.

Not.

Not. II. Auguſtini ſententia eſt, voluiſſe Deum homini, & angelo ſalutem & gloriam in primo creationis inſtanti conferre, non abſolute, ſed ſi per liberum arbitrium in accepta juſtitia ſtetiſſent. Prævidit enim ex angelis alios perſeveraturos, alios caſuros, & illos ad gloriam aſſumpſit, hos in ſua perditione reliquit; pars ergo angelorum ob meritum electa eſt, pars alia ob demeritum reprobata. Vidit etiam Adæ culpa humani generis maſſam infectam, quam ſtatuit reparare per mortem Filii ſui, cujus beneficio noluit omnes Adæ poſteros fieri eodem modo participes. Quibuſdam enim talem gratiam conferre conſtituit, quæ finaliter perſeverent: atque hi ſunt vaſa miſericordiæ, ſeu prædeſtinati: reliquis vero Deus donorum ſuorum Dominus noluit tantam gratiam impertiri, ſed juſto judicio permittit, ex ea perditionis maſſa nonnullos privari gratia Baptiſmi, quoſdam etiam ex baptizatis ſua libertate perire. Qui ergo damnatur, ob originale peccatum aliquo pacto damnatur: ſed alii proxime, alii remote. Proxime ii, quibus hoc peccatum non remittitur per Baptiſmum; remote autem, & *radicaliter* tantum alii, quibus originale peccatum remiſſum eſt, ſed juſto Dei judicio cadere permittuntur, & libero voluntatis arbitrio perire. Hæc vera eſt Auguſtiniana doctrina, quam tradit S. P. in pluribus locis (*a*), Fulgentius (*b*), S. Proſper (*c*), PP. Africani (*d*), nec non D. Thomas, ejuſque celebriores diſcipuli Zumel, Lemos, Bancel, Godoi, Gotti. Ex noſtratibus ferme omnes: Noriſius, Ariminenſis, Argentinas, Gibbon, Gavardi, Bellelli, Manſo, Piette, &c. Ex Scotiſtis Macedo, & Fraſſen. Ex recentioribus Juenin, Du-Hamel, Habert, l'Herminier. Ex ipſa S. J. Bellarminus, Suarez, Simonet, Vaſquez, &c. Sit itaque

Propositio. Reprobatio negativa ex parte reprobi cauſſam habet originale peccatum.

Prob. I. ex Ap. Rom. 9. *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Jacob dilexi; Eſau autem odio habui*. Et v. 21. *An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* quæ verba de reprobatione negativa accipi debent, non de poſitiva, quæ fit ob actualia peccata. Et ſic arguitur: qui reprobati ſunt, negative, odio habentur a Deo, & vaſa iræ, aut contumeliæ appellantur; ſed ex Auguſtini epi-

(a) *Ep. 105. ad Sixt., Ench. 98., & lib. 3. contra Jul. cap. 3.*
(b) *L. 1. de Ver. præd. & gr.* (c) *Ad 7. Obj. Gall.*
(d) *In epiſt. Synod. c. 6.*

epiſtola ad Xiſtum Deus nil aliud *Oderat in Eſau*, *antequam feciſſet aliquid mali*, *niſi originale peccatum*; & ex l. 1. ad Simpl. q. 2. *Non odit Deus Eſau hominem*, *ſed Eſau peccatorem*: ergo &c. II. poteſt Deus ex eadem maſſa unum eligere, alium reprobare; ſed ſi hæc maſſa, antequam inficeretur, foret Dei lubitu deſtinata, ut ex ea fierent vaſa iræ, *Id merito* (ait S. P. ep. 157. ad Opt.) *videretur injuſtum*: *quod ergo fiunt inde naſcendo vaſa iræ pertinet ad debitam pœnam*. III. qui reprobationem negativam defendunt, ajunt, Deum excludere creaturam a regno, tamquam ab indebito beneficio: atqui Deus neminem deſerit, niſi prius deſeratur; & ſola excluſio a regno maxima pœna eſt, cujus non aliam cauſſam aſſignat Auguſtinus ep. ad Xiſtum præter originale peccatum: ergo &c.

Pr. II. ex Auguſt. l. de Corr. & Gr. 11. & 12., ubi docet, Adamum non indiguiſſe perſeverantiæ dono, quia tales vires habebat ejus recta voluntas, ut perſeverandi facultas ejus committeretur arbitrio. Nunc autem ad perſeverandum opus eſt auxilio validiori, quia ſi in tanta infirmitate ſibi relinqueretur, inter tot tentationes voluntas ipſa ſuccumberet. Quare peccato Adæ perdita eſt potentia proxime expedita perſeverandi, quæ modo prædeſtinatis confertur per auxilium actualis perſeverantiæ, ſive per adjutorium, *quo* Deus operatur in nobis velle, & perficere. Hocque adjutorium quibus deeſt pœna peccati eſt. Ex quibus ſic arguitur. Illi negative ſunt reprobati, quibus Deus non præparavit donum actualis perſeverantiæ, neque conferre decrevit adjutorium, *quo* vividiori gratia reddantur in extremo agone potentia proxime expedita, ut nulla adverſitate vincantur: ſed hujus potentiæ privatio in nobis eſt pœna peccati originalis: ergo propter hoc, ſaltem remote, quilibet reprobatur. Vide l. 4. diſſ. 2. c. 6. & 7. II. S. P. A. prædeſtinationem gratuitam admiſit ſolum poſt Adæ peccatum: eamque definit l. de D. Perſ. 14. *Præſcientia*, *ac præparatio beneficiorum*, *quibus certiſſime liberantur &c.* ſed liberatio pœnam ſupponit: ergo, ſicut prædeſtinatio, ita reprobatio negativa peccatum ſupponit, quæ cum ſit, *non electio electis aliis*, fit cum prædeſtinatione eodem inſtanti. III. Ex reprobatione fiunt homines *vaſa iræ &c.*: ergo, ſi fieret abſque culpa, Deus eſſet injuſtus. Si enim hæc *maſſa*, ait S. P. ep. 86., *eſſet ita media*, *ut nihil boni*, *nec mali mereretur*, *non fruſtra videretur iniquitas*, *ut ex ea fierent vaſa in contumeliam*: ergo &c. IV. S. P. l. 3. contra Jul. c. 3. demonſtrat contra Pelagianos originale peccatum hoc argumento: Per vos excluduntur parvuli a regno cælorum, quæ maxima pœna eſt: ſed juſtus Deus pœnam non infligit ſine culpa: ergo &c. Sed hoc

argu-

argumentum nullum eſſet, ſi creatura ad regnum ordinata poſſet ab eo excludi ſine culpa: ergo &c. *Si parvam pœnam fatemini, quæ magna eſt, ut imago Dei non ſinatur intrare in regnum Dei, videte qua juſtitia pœna iſta infligenda ſit parvulo, quem originali obnoxium negatis eſſe peccato*. Ita S. P. ibid.

Pr. III. ratione. I. Reprobatio negativa eſt non electio aliquorum, electis aliis: ſed non electio ſupponit originale peccatum: ergo &c. II. Reprobatio negativa pœna eſt: ergo culpam ſupponit. III. Licet gratia, & gloria non ſit debita rationali creaturæ, ex quo tamen Deus eam condidit cum originali juſtitia, iniquus eſſet, ſi ſtantem in gratia, ſine culpa a regno cælorum excluderet. IV. Sicut prædeſtinatis gratis datur perſeverantia, ita reprobis juſto judicio negatur: ſed hæc negatio pœna eſt originalis peccati: ergo & reprobationis negativæ cauſſa eſt originale peccatum.

Ob. I. Ap. Rom. 9. ait, Eſau odio habitum, antequam aliquid boni egiſſet, aut mali: ergo. II. Apoſtolus id refundit in Dei poteſtatem exemplo figuli, qui ex arbitrio alia vaſa in honorem, alia in contumeliam fingit: ergo &c. III. S. P. de D. Perſ. 8. tam reprobationem, quam prædeſtinationem, refundit in inſcrutabilia judicia Dei; ait enim, *In hac re, ſicut juſta eſt ira ejus, ita inſcrutabilia judicia ejus*. Et S. Th. l. 1. ad Annib. ait: *Voluntas, ſecundum quam vult Deus aliquem non ſalvari, non requirit rationem ex parte voliti, cum ſalus non ſit debita naturæ humanæ*. Accedit ratio: Deus enim eſt gloriæ dominus abſolutus: ergo poteſt eam denegare creaturæ, etiam ſine culpa.

℞. ad I. diſt. ant. Et Ap. ibi excludit merita perſonalia, conc.; originale peccatum, neg. Conſtat ex dictis. Ad II. diſt. ant. Refundit in Dei judicia reprobationem relativam, conc.; abſolutam, neg. Cum enim omnes ſpectent ad eandem maſſam, & poſſit Deus juſte univerſam damnare, voluit ex ea fieri quædam vaſa honoris, quædam contumeliæ. Qua in re, ſicuti juſta eſt ira ejus ob peccatum, ita magna eſt miſericordia. Hinc S. Th. q. 3. de Verit. a. 2. ait: *In electione ratio eſt divina bonitas, ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Auguſtinus dicit*. Quod ergo S. Th. ſcribit ad Annib. accipi debet de maſſa humani generis ſpectata cum originali noxa, qua ſuppoſita, gloria eſt indebita, cum tamen deberetur creaturæ conditæ cum originali juſtitia, ſi in ea ſtetiſſet. Ex his autem ſolvitur ratio ultimo loco producta. Ad III. diſt. ant. Refert ad Dei judicium reprobationem comparative acceptam, conc.; abſolute, neg. Reprobatio ergo ſumi poteſt abſolute, ſi quæras, cur reprobatus ſit Cain, Judas, Eſau? comparative, ſi quæras cur ſit reprobatus Cain, non Abel? cur Eſau, non

Jacob? &c. Priori ergo quæſtioni reſpondetur: Propter peccatum originale. *Ex uno quippe omnes in condemnationem. Qui ergo liberatur gratiam diligat, qui non liberatur debitum agnoſcat*. Ita S. P. l. de D. Perſ. 8., cui ſubſcribit S. Th. in Ep. ad Rom. alteri autem quæſtioni: cur liberatus eſt Abel, non Cain? ℞. cum Apoſtolo: *An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Vel cum Aug. ib. *Cur iſte aſſumatur, ille derelinquatur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei*.

Ob. II. Trident. Synodus ſeſſ. 5. de orig. peccato ait: *In renatis nihil odit Deus; quia nihil damnationis eſt iis, qui conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma*: ergo in iis ſaltem hoc peccatum non eſt reprobationis cauſſa. ℞. Hoc argumento, plures ab Auguſtino receſſere, non percipientes, quomodo originale jam remiſſum ſit cauſſa reprobationis negativæ. Ubi nota, hanc eſſe ſecundam objectionem Gallorum, cui non reſpondet Proſper, Auguſtinum de baptizatis non loqui: novit enim ex Auguſtino Deum odiſſe in Eſau originale peccatum, cui per circumciſionem remiſſum fuerat. Recurrendum eſt ergo ad ſupra ſtatuta Auguſtini principia. Nempe, ex originali peccato, nedum ſequi privationem gratiæ ſanctificantis, ſed etiam potentiæ proxime expeditæ ad perſeverandum, quæ privatio tollitur per auxilium *quo* neceſſarium in hoc ſtatu, ubi non amplius viget arbitrii ſanitas, quam perdidimus, & quam perficit medicinalis Chriſti gratia. Qui ergo non baptizantur a regno *proxime* excluduntur propter originale, ex quo ſequitur privatio gratiæ ſanctificantis; qui vero baptizantur reprobantur propter originale *remote*, quatenus non datur eis donum perſeverantiæ, & potentia proxime expedita, per ſpeciale illud adjutorium, *quo* Deus in homine operatur, ut velit. Ita Auguſtinus, Africani PP. Greg. M., aliique ap. Noriſ. in Vindic.

Itaque ad arg. ℞. diſt. ant. *Nihil remanet*, ideſt deletur penitus peccati macula, & infunditur habitus gratiæ ſanctificantis, non vero, ut ajunt hæretici, originaria labes non imputatur, aut tegitur, conc.; nihil remanet, ita ut in renatis ſanetur vulnus concupiſcentiæ, reddatur libertas vegetior, quam habuit Adam, aut conferatur unicuique auxilium *quo*, & donum actualis perſeverantiæ, neg. Nam Tridentinum ibi definit, manere in baptizatis concupiſcentiam, quam Apoſtolus *peccatum appellat, quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat*. Et ſeſſ. 6. ait: *Juſtificatum ſine ſpeciali auxilio Dei perſeverare non poſſe*.

Dices: Deus remittens reatum, remittit etiam pœnam peccati: atqui renatis remittitur reatus: ergo & pœna. ℞. diſt. maj. remittit pœnam, ideſt debitum proxime connexum cum ipſa culpa, conc.; connexum remote, neg. Excluſio a gloria eſt

pro-

proxime connexa cum reatu, & remote cum privatione potentiæ proxime expeditæ, ſive ſpecialis auxilii actualis perſeverantiæ, quæ privatio eſt pœna peccati. Renatus ergo non damnatur proxime ob labem originalem; nihil enim damnationis in eo remanet; damnatur tamen ob eam labem remote, quia, ut ajunt Africani PP. *Impius per nequitiam cordis in hominis terreni vetuſtate permanet, illius judicio relictus, qui gratis ſalvat, juſteque damnat*.

Inſt. Adam innocens caruit dono perſeverantiæ, & adjutorio *quo* abſque labe originali: ergo ejus privatio non eſt pœna peccati. ℞. neg. conſ. Nam Adam integer tali gratia non indigebat: nunc autem ad reprimendos concupiſcentiæ motus, opus eſt amplioris gratiæ vi, quam Deus aliis dat, aliis negat, ut qui liberantur gratiam agnoſcant, qui relinquuntur judicium (*a*).

Ob. III. Non datur cauſſa prædeſtinationis: ergo neque reprobationis. ℞. neg. conſ. *Poteſt enim Deus*, ait S. P. (*b*), *aliquos ſine meritis liberare, quia bonus eſt, non poteſt ſine meritis damnare, quia juſtus eſt*.

Ob. IV. Nonnulli theologi ſententiam noſtram comparant impio dogmati Calviniano: ergo &c.

℞. diſt. ant. Comparant juſta de cauſſa, neg.; iniquo judicio, conc. Siquidem Auguſtiniana ſententia toto cælo diſtat a Calvini dogmate, qui primam reprobationis cauſſam, non peccatum conſtituit, ſed abſolutam Dei voluntatem: cum Auguſtinus dicat, neminem ſine culpa reprobari. Calvinus docet, homines ad interitum impelli: Auguſtinus, voluntate cadere, qui cadit. Ille ait, in renatis tegi, vel non imputari peccatum originale, adeoque proximam in iis peccati cauſſam manere. Iſte hanc labem Baptiſmo prorſus abſtergi, & remanere ad agonem concupiſcentiam cauſſam damnationis remotam. Calvinus in concupiſcentia ſtatuit originalis peccati naturam: Auguſtinus in macula reatus. Ille nulli reprobo veram fidem, aut juſtitiam tribuit: Auguſtinus ex iis plurimos & credere, & juſtificari fatetur, licet in accepta juſtitia non perſeverent: ergo &c.

R 2 CA-

(a) *Vide Aug. de Corr. & gr. 12.* (b) *L. 3. cont. Jul. c. 12.*

CAPUT III.

De reprobationis effectibus, tum de reproborum numero, ac via perditionis.

CUM Deus non ſit efficiens cauſſa peccati, divinæ reprobationis effectus non eſt, ſed potius cauſſa: ut enim ait Valentina Synodus, *in damnatione meritum malum*, ut originale peccatum, *præcedit juſtum Dei judicium*, non ſequitur. Alia vero peccata fiunt ex voluntatis malitia, nec decretum ſupponunt, niſi permiſſivum. Sunt autem peccata reprobationis cauſſa diverſo modo. Originale negativæ in ſenſu expoſito, & peccatum, quod cum morte conjungitur, poſitivæ.

Sunt ergo reprobationis effectus permiſſio actualium peccatorum, & denegatio auxiliorum efficacium. Prævidens enim Deus alicujus peccata, ſtatuit ea non impedire ſpeciali gratia, impium relinquens in manu conſilii ſui, obdurans & excæcans ſubtrahendo gratiam, non impertiendo malitiam. Ad malum enim ſufficit ſe ſola voluntas. Quare ſubtrahente Deo gratiam victricem, ſequitur obduratio, cujus permiſſio, non efficientia Deo tribuenda eſt. Quæ ergo diximus de prædeſtinationis effectibus ſunt etiam de reprobatione, ſervato utriuſque ordine, confirmanda; ita ut reprobationis effectus ſit quidquid eſt a Deo reprobante, & ad damnationem ex Dei intentione perducit. Unde nec reprobi ſubſtantia, nec libertas arbitrii ſunt reprobationis effectus; non enim ea largitur Deus creaturis, ut pereant. Neque inclinatio ad malum, aut peccatum, ſunt effectus reprobationis, cum non ſint a Deo efficienter. Sunt ergo ejus effectus permiſſio peccati, quod nunquam dimittitur, denegatio doni perſeverantiæ, excæcatio, & induratio, prout ſunt debita hominis derelictio. Et ſupplicium æternum, quo Deus juſte punit, quod ipſe non fecit.

Dices. Permiſſio peccati, quod non dimittitur, eſt effectus reprobationis: ergo non eſt cauſſa damnationis. ℞. Permiſſionem illam eſſe effectum reprobationis negativæ, qua negatur donum perſeverantiæ, & peccatum cum morte conjunctum eſſe cauſſam reprobationis poſitivæ; ſicut donum finalis perſeverantiæ effectus eſt gratuitæ prædeſtinationis, & perſeverantia ipſa eſt cauſſa glorificationis. Nihil eſt ergo in ſententia noſtra repugnans.

Quod ſpectat ad numerum reproborum, quantus futurus ſit, ille ſolus novit, cui noti ſunt, qui permaneant ad coronam, aut flammam; majorem tamen eſſe reproborum, quam prædeſtinatorum numerum c. 16. Diſſ. I. dictum eſt. Id vero humiliores

liores nos reddere debet, & magis ſollicitos, ut ibi monuimus.

Via denique perditionis his gradibus conficitur. Primo reprobus leviora peccata contemnit, torpeſcit ſubinde & orationis ſtudium, ac ſenſuum cuſtodia remittitur: unde in majora prolabitur. Deinde contrahitur culpa, quam ſequitur animæ mors. Hinc deſcendit in peccandi conſuetudinem, qua veluti catena conſtringitur. Delabitur poſtea in mentis excæcationem. Tum profundior ſuccedit gradus, ideſt cordis obduratio, maloque inhærens animi pertinacia, de qua Rom. 2. *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ.*

Si quis noſtrum, quod abſit, per hos perditionis gradus progreditur, pedem cito retrahat: revertatur a via ſua mala, & ne differat de die in diem, ne quando iraſcatur Dominus & pereat de via juſta. Speret in eo, qui coronat in miſericordia & miſerationibus. Utinam libri hujus aſſidua lectio id præſtet, ut nemo deſperet, nemo intumeſcat.

PARS SECUNDA

DE DEO TRINO.

DEum unum, ejuſque præcipua attributa, prima hujus voluminis parte ſex libris ſpectavimus. Sequitur de altiſſimo Trinitatis myſterio pars altera, quam tribus libris complectimur. Quorum primus, qui eſt ſervato Auctoris ordine VII., totus erit Polemicus, eoque adverſus Judæos & Hæreticos pro fide individuæ Trinitatis pugnabimus. VIII. Apologeticus, in quo Ante-Nicænorum Patrum, aliorumque vindicabimus orthodoxiam. IX. Scholaſticus adiaphoras continebit diſputationes, quæ ſalva fide agitari ſolent in Scholis.

LIBER VII.

In quo pro fide individuæ Trinitatis contra Judæos & Hæreticos diſputatur.

EX fidei inimicis quidam Trinitatem perſonarum impugnarunt, alii unius, aut alterius perſonæ divinitatem. Illis itaque revincendis duplici diſſertatione occupabimur. Ac I. quidem de numero; II. de divinitate perſonarum propoſita brevitate tractabimus.

DISSERTATIO I.

De trino divinarum perſonarum numero.

TRinitatem perſonarum in Deo, præter Judæos, plures Heterodoxi impugnarunt. I. Montaniſtæ (*a*), qui unicam in Deo perſonam, Hieronymo (*b*) teſte, agnovere. II. Noætus (*c*), qui ait eundem eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, qui dedit legem in veteri teſtamento, in novo autem in ſimilitudinem hominum, & igneis linguis apparuit. III. Marcellus ac Photinus, qui Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ſolo nomine putarunt eſſe diſtinctum. IV. His ad-

(*a*) *II. Eccleſiæ ſæculo.* (b) *Ep. ad Marcellam.*
(*c*) *III. Eccleſiæ ſæculo.*

adhæſit (*a*) Priſcillianus. Contra vero Theodorus Mopſueſtenus, & Neſtorius quaternitatem invexere. V. Impudentiſſime de Trinitate blaſphemavit (*b*) Michael Servetus, qui *triplicem cerberum* illam appellavit: eumque ſecuti ſunt Ochinus, Danæus, Crellius, Wolzogenius, & Sociniani omnes, quorum inſaniam ſeptem ſequentibus capitibus refutabimus.

CAPUT I.

In quo Trinitas perſonarum ex veteri Teſtamento demonſtratur.

QUAMVIS Deus Hebræis Trinitatis myſterium aperte non revelaverit, ne forte ad idololatriam proni, Deorum adſtruerent pluralitatem, ut cenſent Baſilius (*c*), & Iſidorus (*d*), vel ut gradatim humana fragilitas altiſſimarum rerum cognitione imbueretur, ut viſum eſt Auguſtino (*e*), plura tamen in veteri teſtamento deprehenduntur ſanctiſſimæ Trinitatis veſtigia. Sit itaque

PROPOSITIO I. Trinitas perſonarum evincitur ex v. 1. Geneſeos: *In principio creavit Deus* &c.

Prob. I. ex hebraica voce אלהים, *Elohim*. Ibi enim vox illa pluralis numeri cum ברא *Barah* ſingulari conjuncta probabile ſaltem pro perſonarum pluralitate ſuppeditat argumentum. Licet enim *Elohim* nec perſonas deſignet, nec triplicem gradum divinitatis, ut aliquibus viſum eſt, in ea tamen apud Hebræos inuſitata ſyntaxi latet myſterium. Cum enim Dei opera ad extra fiant per omnipotentiam tribus perſonis communem, ſingulari *creavit* Moyſes uſus eſt. Cumque in Dei eſſentia tres hypoſtaſes ſubſiſtant, plurale *Elohim*, non ſingulare *Eloha*, aut *Jehova* uſurpavit. Neque id exigit hebraica phraſis, ut quidam putant, honoris cauſſa; licet enim ſæpe in ſacris literis nomen plurale cum ſingulari verbo, Hieronymo teſte, jungatur, id tamen non poſtulat linguæ proprietas, ſed latens miſterium. *Niſi enim ſcriptum eſſet, non licuiſſet dicere: creavit Elohim*, ut legitur in Bereſcit Ketana. Idem tradit Rabbi Moyſes Hadar, aliique (*f*). Deinde in ſacris literis, ubi *Elohim* pluraliter effertur, ne plures Dii adſtruantur, ſtatim ſingulari conjungitur, ut notat Rabbi Jonatan. Sic, ubi legitur:

(a) *IV. Eccleſiæ ſæculo.* (b) *An.* 1531. (c) *Orat. de Moyſ.*
(d) *L.* 2. *Epiſt.* 143. (e) *In q. vet. Teſt. c.* 86.
(f) *Apud Galatinum l.* 2. *c.* 9.

tur: *faciamus hominem*, ſtatim ſubditur, *creavit Deus hominem*; & ubi Geneſ. 11. legitur: *deſcendamus*; c. 35. legitur: *deſcendit Dominus*: ergo non ex vi phraſis hebraicæ, ſed œconomiæ cauſſa, conjungitur ſingulare *Barah* cum plurali *Elohim*. Non enim ſolent Hebræi, honoris cauſſa, nomina pluraliter efferre, ut Europæi, nec recte dicitur hebraice, *vobiſcum Dominus*, ſed, *Dominus tecum*: nec ait Thecuitis 2. Reg. 14. *ſervate*, ſed, *ſerva me rex*, ut patet ex ſacris bibliis.

Prob. II. Ex voce ברשית, *Bereſith*, *in principio*, quam legit, *in Filio*, Auctor *Altercationis Jaſonis & Papiſci* (*a*), & Tertullianus (*b*): unde Chaldæus Paraphraſtes vertit, *in ſapientia*. Licet ergo Hieronymus *Bereſith* exponat in ſenſu grammaticali, poſſumus tamen theologico ſenſu interpretari, *in ſapientia*, vel *in Filio*. Hinc Auguſtinus in q. ad Dulc. 8. ait: *Intelligimus Patrem in Dei nomine*, *& Filium in principii nomine*, *qui univerſæ creaturæ principium eſt*. Quam lectionem Picus etiam Cabbala nititur comprobare. Vide Auctorem.

Ob. I. Bellarminus. Pluralitatem perſonarum loc. cit. negant oſtendi viri doctiſſimi in hebraica lingua. Nec deſunt exempla, in quibus ex vi hebraicæ phraſeos plurale pro ſingulari uſurpatur: ergo &c. Prob. ant. I. Nam Gen. 24. legit hebræus, *Fœmur Abraham Dominorum ſuorum*; & Exod. 20. *Non erit tibi dii alieni*. II. *Elohim* etiam cum plurali jungitur 2. Reg. 7. *Iverunt Elohim*, & alibi paſſim. III. Nemo hactenus vertit *Barah Elohim*, creaverunt dii: ergo non habet pluralem ſignificatum.

℞. ad primam partem ant. Longe plures hebraicæ linguæ peritos ibi deprehendiſſe myſterium. Nam præter Magiſtrum, D. Thomam, Catharinum &c. idipſum notarunt clariſſimi interpretes Steuchus, Lyranus, Burgenſis, & De la Haje; imo Capellus, Glaſſius, Meiſnerus, aliique hæretici, qui Socinianos impugnarunt. Et neg. ſecundam partem ant. Ad. I. prob. ℞. in voce אדונין, *Adonin*, literam Jod, cum ſequatur ſuffixum, non eſſe notam pluralis, ſed pronominis. Unde a grammaticis dicitur redundans. Deinde, licet appellativa, ut *Adonai*, plurali numero pro ſingulari efferantur, id in primitivis, ut eſt *Elohim*, non habet locum. Ad II. reſpondetur, *Elohim* Exod. 20. dici de diis gentium, qui, cum plures ſint, pluraliter efferuntur: dicitur autem *non erit dii*, ut conſtet non eſſe eo cultu adorandos, qui debetur vero Deo. At 2. Reg. 7. plurali

(a) *Apud Orig. l. 4. contra Celſum*. (b) *Contra Herm. 20.*

rali *Elohim* innuitur perſonarum diſtinctio: ad tollendam autem pluralitatem deorum, additur ſingulare, *ut redimeret*. Ad III. neg. conſ. Cum enim Dei nomen ſubſtantiam latine ſignificet, nemo vertit, *creaverunt dii*, quod eſſet ſcripturis oppoſitum; nam ex Jerem. 10. *Dii cælum & terram non fecerunt*.

Ob. II. Bellarminus. Plurales voces בעלים *Baalim*, אדונים *Adonim*, & אלהים *Elohim* in ſacris literis paſſim de uno homine, aut idolo, de Moyſe, de aureo vitulo, de arca, & aqua enunciantur: ergo ex hebraica phraſi plurale pro ſingulari uſurpatur.

℞. neg. conſ. Vox enim *Baalim* de falſis diis in ſcripturis dicitur, qui, cum plures ſint, ea vox plurali numero effertur. Singulariter effertur, ubi additur nomen unius idoli, ut *Baal*, & *Beelphegor*. Cum de hominibus dicitur, additur ei genitivus, ibique Jod redundat, ut dictum eſt. Adjectivum ſingulare קשה *Kaſcech*, additum plurali *Adonim*, partitionem ſignificat, innuitque, ſingulos Ægypti reges crudeles futuros: hinc Vulgata legit, *tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium*. *Elohim* de uno vitulo dicitur, eo quod in cultum plurium deorum Ægypti fuerit erectus: quo nomine gaudent Moyſes, Samuel, & reges, quia Dei vices gerunt; arca ob ſpecialem Dei præſentiam; aquæ denique ad ſignificandas ſuperiores, ut imbres, & inferiores, ut fluviales, atque paluſtres.

Ob. III. Judic. 13. Manue ait, *Moriemur, quia vidimus Elohim*: ſed hic erat angelus: ergo &c. ℞. diſt. min. Et angelus Dei perſonam referebat, unde ait, *moriemur* &c. conc.; ſecus, neg. Reapſe Manue hœdum & libamina obtulit Domino; vel ergo angelus ille Dei perſonam gerebat, vel Manue pro vero Deo ipſum agnovit.

Ob. IV. Petavius. In Hebraica, Iſmaelitica, & Arabica lingua res eximiæ pluraliter efferuntur: ergo &c. Pr. ant. Nam & ſcortum 3. Regum Salomonis ait: *Date illi infantem*: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam duo tantum exempla producit Petavius, *Baalim*, & *Adonin*, quæ cum ſint appellativa, non primitiva, ut *Elohim*, non ſunt ad rem. Ad prob. neg. conſ. Scortum enim Salomonem ſimul, ac lictorem pluraliter alloquitur.

Ob. V. Divinæ perſonæ dici nequeunt dii, vel domini: ergo vel mendum irrepſit in ſacris codicibus, *aut Elohim* eſt nomen ſingulare. ℞. neg. conſ. Conſtat enim, *Elohim* plurale eſſe ſingularis *Eloha*. Cur autem latine reddi nequeat, *dii*, vel *Domini* eſt, ex D. Thoma 1. p. q. 39. a. 3., *quia diverſæ linguæ diverſum habent loquendi modum, unde ſicut Græci dicunt tres hypoſtaſes, ita apud Hebræos dicitur pluraliter Elohim, Nos autem non dicimus neque deos, neque ſubſtantias, ne pluralitas ad ſubſtantiam referatur*.

PRO-

Propositio II. Ex v. 26. Geneſ. *Faciamus hominem &c.* demonſtratur Trinitas perſonarum.

Prob. I. Verba illa *faciamus &c.* ſunt unius perſonæ alteram alloquentis, & per illa *ad imaginem &c.* divinæ eſſentiæ unitas deſignatur: ergo &c. II. Imago Patris eſt Filius. Generatio enim per D. Thomam eſt *in ſimilitudinem naturæ*: atqui Filius non eſſet ſimilis Patri, niſi eſſet ei conſubſtantialis: ergo &c. III. Spiritus Sanctus, cum ſit mutuus amor Patris & Filii, dici poteſt ſimilitudo utriuſque: ergo in verbo *faciamus* intelligimus Patrem, in *imagine* Filium, in *ſimilitudine* Amorem. Nam Spiritus Sanctus eſt amor Patris ad Filium. Accedunt PP., qui hoc teſtimonio utuntur ad probandam Trinitatem perſonarum, Chryſoſtomus (*a*), Ambroſius (*b*), Theodoretus (*c*), Juſtinus (*d*), nec non interpretes, & theologi ferme omnes: ergo &c.

Ob. I. Illis verbis: *Faciamus &c.* unus Deus angelos alloquitur, ut ait Aben-Ezra, & Maimonides: ergo &c. II. Plato in Tim. ait, in productione hominis a Deo ſummo minores fuiſſe adhibitos: ergo &c. III. Deum adſtantes angelos de Achabi ruina conſuluiſſe, liquet ex 3. Reg. 22.: ergo Deus hominem conditurus ait, *Faciamus*, quaſi cum angelis de ſuo opificio deliberans.

℟. neg. ant. Hebræi enim, qui hanc interpretationem excogitarunt, ne Verbum a Patre diſtinctum agnoſcerent, plures deos videntur adſtruere, quod iis exprobrat D. Baſilius; nam ad creationem opus eſt infinita potentia, qua caret creatura. Qui ergo cum Platone minores deos, aut angelos cum Rabbinis aſſumunt, plures deos videntur admittere: ſicque *prærogativam, quam Filio negant, ſervulis donant*, ut ait Ambroſius. Deinde animam hominis unus Deus creavit, quando *inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ*. Corpus etiam 2. Geneſ. *formavit de limo terræ*: ergo totus homo a ſolo Deo creatus eſt, *ad imaginem Dei*, non angelorum, ut ſcriptura teſtatur. Ad III. neg. ant. Deus enim per angelos malos, non jubendo, ſed permittendo, Achab decepit; dedecet enim Dei bonitatem homines in mendacium inducere. Creatio autem ad ejus ſpectat omnipotentiam: ergo non opus erat, ut angelorum exquireret miniſterium.

Ob. II. Illud *Faciamus* Dei auctoritatem ſignificat, qui regum more pluraliter loquitur, ut illi, *jubemus*, *interdicimus &c.* Addit Socinus, Deum, ut ſolent artifices, ſe ſe ad opificium hortari, ut Annibal venenum ſumpturus, *Liberemus*, ait, *diuturna cura populum Romanum*: ergo &c.

℟. neg.

(a) *Hom. 2. tom. 5.* (b) *L. 6. in Hexam. 7.* (c) *Q. 19. in Geneſ.* (d) *In Dialog. cum Tryp.*

℞. neg. ant. *Si Deus propter auctoritatem in plurali de ſe loqueretur, oportuiſſet, eum ita loqui præſertim cum legem daret in Sina*, ait Theodoretus q. 20. in Geneſ. Principes quidem, *modeſtiæ gratia, ne ſoli videantur omnia gerere*, loquuntur fere pluraliter, ait Laurentius Valla. Non ita Deus, qui ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus*. Socini commentum ſic rejicit Baſilius Hom. 9. in Exam. *Quis faber ſolus ſibi admurmurat dicens, faciamus gladium &c.*? Quod ſi homo dicat labore deterritus, non tamen Deus, qui verbo omnia fecit. Annibal milites alloquitur, qui domus ſuæ fores occluſerant, cujus rei nullum extat in ſacris literis exemplum, ubi Pharaó, Achab, aliique reges ſuperbiſſimi non loquuntur pluraliter.

Ob. III. Veteres Rabbini ajunt, iis verbis Deum alloqui terram, unde hominem finxit: ergo &c. ℞. neg. conſ. Abſurdum eſt enim mortuum elementum ad opem Deo ferendam advocari.

Ob. IV. Nulla creatura eſt Deo ſimilis: ergo verba illa ſunt angelorum, quibus anima ſimilis eſt. ℞. neg. conſ. Nom enim angelus, ſed Deus creavit hominem ad imaginem ſuam: quam imaginem in ratione conſtituit S. P. l. 24. contra Fauſt. 2.

Ob. V. In Deo non eſt locutio vocalis, quæ a ſpiritu non emittitur, neque mentalis; cum enim in divinis unica ſit intellectio, non poſſet una perſona ſuam intellectionem alteri dirigere: ergo ea verba ſunt Dei angelos alloquentis. ℞. diſt. maj. In Deo non eſt locutio mentalis, qua manifeſtetur cogitatio occulta, conc.; qua dirigatur ſermo unius perſonæ ad aliam per communicationem divinorum conſiliorum, nego.

Propositio III. Ex verbis Geneſ. 19. *Dominus pluit ſulphur & ignem a Domino*, probatur diſtinctio divinarum perſonarum.

Prob. I. Ibi enim nomen יהוה, *Jehova*, repetitur cum emphatica propoſitione מאת, *Mehed*, *ex*, *ab*, qua origo unius ab alio exprimitur. II. Nomen illud ſemper ſignificat verum Deum: ergo duæ ſaltem perſonæ ibi exprimuntur, quarum una ab alia originem habet. III. Rabbi Heccados ait, *Jehova ſignificare generantem: at non poteſt generans eſſe abſque genito, propterea nos volumus, generantem, & genitum unam eſſe ſubſtantiam*: ergo &c.

Opp. Repetitio *Jehova* fit loco pronominis, & ſenſus eſt, *Pluit Dominus a ſe* &c. Sic Gen. 4. habetur, *Uxores Lamech* pro *uxores meæ*: ergo &c.

℞. neg. ant. Hæc enim repetitio non fit, ubi de Deo ſermo eſt, ne Judæis idololatriæ præbeatur occaſio; ſed etſi daremus hoc loco Judæos revinci non poſſe, poſſent tamen hæretici,

con-

Digitized by Google

contra quos eum urget Juſtinus (*a*), Irenæus (*b*) Athanaſius (*c*), Hilarius (*d*), aliique. Hinc Synodus Sirmienſis anathema dicit ei, qui hunc locum non de *Filio*, *ac Patre intelligat*, *ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe*. *Pluit enim Dominus Filius a Domino Patre*.

Dices. Synodus illa fuit conventiculum hæreticorum: ergo &c. ℞. neg. conſ. Nam Ariani Epiſcopi hac in parte fidei patrocinati ſunt, unde hæc Synodus recipitur ab Hilario (*e*); nec aliter ſentiunt Patres Antiocheni, in epiſtola Synodica.

Ob. II. *Jehova* convenit monti, altari, ac urbi Jeruſalem: ergo non ſoli Deo. ℞. diſt. ant. Convenit abſolute, neg.; cum aliquo addito, conc. Mons enim dicitur, *Dominus videt*, altare, *Dominus exaltatio mea*, Jeruſalem, *Dominus illic*. Ibi ergo Dei præſentia, non eſſentia deſignatur.

Propositio IV. Ex aliis locis veteris teſtamenti perſonarum diſtinctio poteſt oſtendi.

Pleraque proferemus, ubi agemus de Verbi, ac Spiritus S. divinitate. Interim prob. Geneſ. 3. 22. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt*. Et c. 11. 7. *Venite*, *deſcendamus*, *& confundamus linguam*. Pſ. 11. *Dominus dixit ad me*, *filius meus es tu: ego hodie genui te*. Pſ. 109. *Dixit Dominus Domino meo*. Pſ. 32. 6. *Verbo Domini cæli firmati ſunt*, *& ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Iſaiæ 6. *Sanctus*, *ſanctus*, *ſanctus* &c., quod de perſonarum pluralitate explicat R. Jonatan. Et c. 61. *Spiritus Domini Dei ſuper me*, quod de Spiritu ſancto ſuper Meſſiam habitante exponit R. Kimki: ergo &c.

Opp. Locus Gen. 3. & 11. de angelis accipiendus eſt, quorum ſcientiam Adam expetiit. Nam de iis exponunt Philo, Auguſtinus, aliique. In Pſ. 11. & 119. alloquitur David Salomonem. Pſ. 32. Verbum ſignificat Patris vocem, & Spiritus anhelitum oris. Triſagium Iſaiæ ſummam Dei ſanctitatem: ergo &c.

℞. Ad I. neg. ant. Ibi enim extat *Jehova*, quod angelis non convenit, irridetque ibi Dominus Adamum, quod ſimilitudinem Dei concupierit, ut Angelus concupivit, non per ignorantiam, ſed per debitæ conſiderationis omiſſionem. Confuſionem linguarum, & alia plura feciſſe Deum per angelos, non negamus, ſed illi divinam majeſtatem verbis, at ſignis præſeferebant; ſequitur enim: *Atque ita diviſit eos Dominus &c.* Locus Pſ. 11. recte de Chriſto intelligitur, cum ipſi Meſſiæ hæ-

(a) *In dial.* (b) *L.* 3. (c) *L. contra Sabell.*
(d) *L.* 4. *Trin.* (e) *L. de Syn.*

hæreditas gentium ſit repromiſſa. Sed de hoc argumento alibi. Pſalmus 119. nequit accipi de Salomone, qui non ſedit a dextris David, neque ante Luciferum genitus eſt, &c. Adde ibi etiam efferri nomen Dei tetragrammaton. De Pſ. 32. hæc habet Nyſſenus or. 4. Catech. *Quænam tanta virtus proficiſcitur a verbis, & ab anhelitu, ut ſufficiant ad conſtruendum cælum, & quæ in eo ſunt virtutes?* Iſaiæ triſagium deſignat gradum ſuperlativum, ſed in eo latet myſterium, ut notat Ambroſius de Fide c. 4. Sequitur enim c. 8. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Ex quibus pluralitas innuitur perſonarum: ergo &c.

CAPUT II.

De Judæorum, ac Sabellianorum argumento ex Dei unitate petito (1).

AJUNT itaque: Ex ſcripturis unus Deus prædicatur: ergo perſonarum conſortium excluditur. Prob. ant. Deuter. 6. *Deus noſter Deus unus eſt.* Iſ. 44. 6. *Ego primus, & noviſſimus, abſque me non eſt Deus:* v. 24. *Ego ſum Dominus, & nullus mecum:* c. 45. *Ego Dominus, & non eſt alter:* ergo &c.

II. Solus Pater omnia condidit: ergo *non eſt alius*, præter Deum Patrem. III. Deus Abraham, Iſaac &c. eſt ſolus Deus Pater; nam Deus Filius a Deo Abraham dicitur glorificatus Act. 3.: ergo Deus Filius alius eſt a Deo Patre.

℞. neg. conſ. Ad prob. neg. ant. Nam loca illa unitatem naturæ, non perſonæ ſignificant. Sic Deut. 6. prædicatur unitas Dei contra deorum pluralitatem, ſed myſterio non caret trina divini nominis repetitio, ut notant Rabbini apud Galat. in l. 2.

---

(1) Optime obſervat Jaquelotius (diſſert. 2. *du miſtere de la Trinité*) unicum offenſionis lapidem, quo Judæi in ſua cæcitate tanta pervicacia verſantur, ipſum eſſe Trinitatis myſterium, ex quo tres neceſſario Deos induci arbitrantur. Cum enim fide conſtet, unum eſſe verum Deum, nec alium, præter ipſum, jure putant a ſe Chriſtum rejici, ejuſque evangelium, unde tam immane abſurdum conſequitur. Verum cum omnes catholici tractatores, ut ait S. P. A. l. 1. de Trin. c. 4. *hoc intenderint docere, quod Pater, Filius, & Spiritus ſanctus unius, ejuſdemque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate divinam inſinuent unitatem, ideoque non ſint tres dii, ſed unus Deus*, ſatis conſtat, nonniſi imperite, aut inique Chriſtifidelibus tribui Polytheiſmum.

l. 2. c. 1. Hinc Cabbaliſtæ notant *Jehova* יהוה *Jehova* ter repetitum cum numerali אחד *Echad*, *unus*, numerum conficere 91. qui reſultat ex voce אמן, *Emun*, *veritas*, *amen*, ut conſtet, non eſſe ſummam veritatem, niſi trinum cum unitate conjungatur. Unde probat Glaſſius, veteres Hebræos a doctrina de Trinitate non abhorruiſſe. Iſ. 44. vaticinatur Meſſiæ adventum, qui primus dicitur, quia eſt *ante luciferum genitus*, & novimus, quia in fine mundum judicabit, ut explicat Epiphanius. Ad II. neg. ant. Cum enim trium perſonarum una ſit omnipotentia ac divinitas, Patri æque, ac Filio, & Spiritui ſancto creatio tribuitur. Ad III. neg. ant. Ad prob. diſt. ant. Dicitur glorificatus Deus Filius Chriſtianorum, ut carne indutus, ſive in natura humana, qua minor eſt Patre, conc.; in natura, quam communem habet cum Patre, nego.

Præterea revincuntur Hebræi linguæ ſanctæ peritia, veterum Rabbinorum Commentariis, & Cabbaliſtarum obſervationibus, in quibus, licet plura ſint puerilia, conſtat tamen, Hebræos aliquam Trinitatis notitiam habuiſſe. Urgentur etiam Philonis ſui Theologia, qui l. de Sacr. Abel, & Cain agnoſcit in Deo ſermonem mundi opificem, qui neque eſt ingenitus, ut Pater, neque genitus, ut homines. Adde R. Maimonidem, Joſephum Albo, & Aben-Ezram, qui in uno Deo diſtinguunt id, quod cognoſcit, quod cognoſcitur, & cognitionem. Cabbaliſtæ etiam Deum in tria lumina dividebant. Item in Gemara miſſio ſpiritus Dei memoratur. Sicut ergo per eos non repugnant in Deo tria lumina & miſſio ſpiritus, ita nec repugnat diſtinctio perſonarum.

CAPUT III.

Ubi ex novo teſtamento Trinitas perſonarum demonſtratur.

NON ſolum ex veteri teſtamento, ſed ex novo etiam Trinitatem evinci poſſe perfracte negant Unitarii; contra quos ſit

Propositio. Ex novo teſtamento Trinitas perſonarum inviсtiſſime demonſtratur.

Pr. ex Matth. 3. Marci 1. & Luc. 3. ubi Pater & Filius monſtrantur per ea verba: *Hic eſt Filius meus dilectus*, & Spiritus Sanctus per iſta: *Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba*: ſed hæc dicta ſunt de filio naturali, non de adoptivo, ut putant Unitarii: ergo &c. Prob. min. ex Hilario, qui l. 6. de Trin. ait: *Alios quidem cognominatos ab eo in filios*, quibus nempe donavit *adoptionis nomen*, *ſed iſte mihi Filius eſt*: ergo &c. Fruſtra per Spiritum ſanctum gratiæ ple-

plenitudinem intelligunt, qua donatus eſt Chriſtus. Quis enim gratiam deſcendere, aut manere dixerit corporali ſpecie? Neque columba deſcendit in gratiæ ſignum, ſed Spiritus ſanctus quaſi *columba*, ut Græcus habet ὡσεὶ περιστερὰν, in quo ὡσεὶ pro ſimilitudine, non pro identitate uſurpatur: ergo Spiritus ſanctus, non columba deſcendit, nec inde ſequitur, quod inepte arguit Schlittingius, Spiritum ſanctum diſpertitum fuiſſe, dum igneis linguis apparuit. Nam a ſignorum aut imaginum partitione non arguitur diviſio perſonarum, cum unius principis eſſe poſſint plures imagines, unde Act. 2. dicitur *Apparuerunt diſperti æ linguæ*, ob chariſmatum diviſionem, *ſeditque ſupra ſingulos*, ob Spiritus ſancti unitatem.

Pr. II. Matth. 28. præſcribitur baptiſma *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: ſed *in nomine* unitatem ſubſtantiæ, alia verba trinitatem ſignificant perſonarum: ergo &c. Si enim Pater & Filius diſtinctæ perſonæ ſunt, erit etiam Spiritus ſanctus, qui eodem modo hic exprimitur, & alibi dicitur, *miſſus, deſcendens, ſedens, &c.* ut perſona ſubſiſtens.

℞. Sociniani poſſe baptiſma conferri in nomine plurium, qui unum natura non ſunt. Ita 1. Cor. 10. *Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari*: ſed nubes & mare alia ſunt a Moyſe natura: ergo &c. Item Exod. 14. *Crediderunt Domino & Moyſi*; 1. Reg. 12. *Timuit Dominum & Samuelem*. Commendatur etiam anima *In nomine Patris &c. & angelorum*, & ipſæ humanæ leges nomine principis, & magiſtratus promulgantur.

Sed contra: non ait Apoſtolus baptizatos in nomine Moyſis, nubis &c. (quod eſſet eamdem fidem mari, & nubi tribuere) ſed in Moyſe, quia huic Hebræi credidere, & eo duce iter ingreſſi ſunt ſub nube, & per mare. Deinde Apoſtolus ibi vult præfiguratum Baptiſmum in *Moyſe, nube, & mari*, ac ſi dicat: quaſi baptizati ſunt, omnia enim in figura contingebant illis: inepte ergo inde arguitur contra formam noſtri Baptiſmi. Locus Exod. 14. ſignificat, Iſrael Deo, ut Domino, Moyſi, ut ejus ſervo credidiſſe. Ex 1. Regum eruitur, nos & Deum, & homines ſimul timere poſſe, non poſſe tamen iis devoveri, ut ſacramentorum auctoribus. In animarum commendatione τὸ *in nomine* eſt nota invocationis, licitum eſt autem etiam angelos invocare, ut interceſſores. At in forma Baptiſmi τὸ *in nomine* ſummam auctoritatem, & poteſtatem ſignificat. Ad ultimum dico, leges ferri nomine principis, ac magiſtratus, ubi viget ariſtocratia: at in monarchia non recte dicitur, imperat princeps & magiſtratus, ſed, imperat magiſtratus nomine principis.

Prob. III. Ex Ep. 1. Jo. c. 5. v. 7. *Tres ſunt, qui teſtimo-*

nium

nium dant in cælo, *Pater*, *Verbum*, *& Spiritus ſanctus*, *& hi tres unum ſunt*: ergo &c. ℞. I. Eraſmus, Simonius &c., hunc verſiculum non eſſe genuinum. ℞. II. alii, nullius roboris eſſe, ex quo Patres contra Arianos eo uſi non fuerint. ℞. III. alii, ibi ſermonem inſtitui de teſtimonii, non de naturæ unitate.

Propositio II. Germanus eſt, non adſcititius laud. verſiculus 7.

Prob. I. Licet enim in aliquibus mſſ. deſideretur, invenitur tamen in aliis pluribus: nam Robertus Stephanus, Lovanienſes, & Correctorium Bibliorum, ex magno numero mſſ. in paucis deeſſe teſtantur. Extat ex Amelotio in vetuſtiſſimis Vaticanis, ex Eraſmo ipſo, ac Simonio, in Britannico, & Sangermanenſi annorum 800. In melioribus tandem, ex Valla, Calvino, Beza. Aliud vetuſtiſſimum laudat Grotius: & Salmeron Hiſpanienſem & Rhodienſem laudat Eraſmo cognitos: conſtat ergo ex tanto mſſ. numero v. 7. eſſe germanum. Nec obſtat in aliquibus mſſ. deſiderari; id enim forte accidit amanuenſium incuria, ob repetitionem verborum: *Et hi tres unum ſunt*. Sic Jerem. 30. in pluribus græcis codicibus LXX. quatuor commata deſiderantur, eo quod repetantur verba, *propter multitudinem &c.* Et Joſ. 22. in pluribus hebræis deeſt v. *Civitates quatuor &c.*, qui tamen extat ex Glaſſio in vetuſtiſſimis mſſ.

Prob. II. ex contextu. Nam particula copulativa 8. v. *Et tres ſunt &c.*, & v. 9. *Si teſtimonium &c.* oſtendit, de utroque teſtimonio Joannem diſſeruiſſe. Quod confirmatur ex ejus ſcopo; ſcripſit enim contra Ebionitas, qui ajebant, Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Duplici ergo uſus eſt teſtimonio, ut Chriſti divinitatem probaret, & veritatem Dominicæ Incarnationis: ergo ex mſſ. codicibus, ex more Amanuenſium, & ex ipſo contextu germanitas verſ. 7. demonſtratur.

Propositio III. Plures Eccleſiæ PP. auctoritatem v. 7. agnovere.

Prob. Nam, præter Tertullianum, & Cyprianum, qui non ita aperte loquuntur, ut germanum laudant hunc v. Eugenius Carthaginenſis (*a*) auctor Prologi in Epiſtolas Canonicas, Hyginius Papa (*b*), Victor Vitenſis (*c*), Vigilius Tapſenſis (*d*), Innocentius III. (*e*), qui in ipſo Lateranenſi Concilio eo uſus eſt contra

(a) *In Profeſſ. Fidei Hunnerico exhibita an.* 484.
(b) *In Ep.* 1. *ad Orth.* (c) *L.* 3. *de Perſ. Vandal.*
(d) *L.* 3. *ad Varimad.*, *qui Tom.* 6. *Bibl. PP. inſcribitur nomine Idacii Clari.*
(e) *Cap.* Quadam *de celebr. Miſſ.*

tra Abbatem Joachimum, S. Bernardus (*a*), aliique (*b*). His adde Athanaſium Africanum Epiſcopum, qui antiquæ Italicæ ſemper adhæſit, quique v. 7. laudat in expoſitione Symboli a Blanchinio edita, & Caſſiodorum, qui emendatiſſimis codicibus uſus eſt, in lib. Complexionum, quas vulgavit Maffejus.

Propositio III. Ex laudato v. 7. evincitur perſonarum diſtinctio.

Prob. Ibi enim Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus dicuntur tres, & unum: atqui non ſunt unum unitate conſenſus, & teſtimonii, ut infra oſtendemus: ergo ſunt unum unitate naturæ.

Ob. I. Eraſmus. D. Cyrillus l. 14. Theſ. profert contra Arianos verſum 8. non 7. Nec ejus meminit S. P. A. contra Maximinum, nec Beda in obſervandis vetuſtis codicibus diligentiſſimus. II. Hieronymus primus fuit, qui v. 7. dolo malo intruſit ex Græcis codicibus. Nam vel Græci codices variabant, vel non: ſi primum, incerta eſt vera lectio; ſi ſecundum, cur ergo Patres omittunt? Hinc eſt Hieronymum, tanquam falſarium, apud aliquos audiiſſe. III. Cum conſtet codices variaſſe, nil prodeſt contra hæreticos hujuſce verſus additio: ergo &c. IV. Eraſmus, qui ex Britannico hunc v. addiderat, videns deeſſe in Burgenſi, & Vaticano, rurſus expungere coactus eſt: ergo &c.

℟. ad I. & II. neg. conſ. Ideo enim Patres illi hunc locum Arianis non objecere, vel quia habebant ad manus codices eo verſu deſtitutos, vel quia de ejus authentica diſputare noluerunt, cum poſſent aliunde Arianos confutare. Uſi tamen ſunt Patres alii ſupra laudati: ergo extabat hic verſus in eorum codicibus. Extabat etiam in antiqua Itala, qua Athanaſius, & Caſſiodorus uſi ſunt, ex quibus patet reſponſio ad II. Hieronymus enim publicam lectionem reſtituit, non corrupit, ut quidam obtrectatores opponebant; nam Eccleſiæ omnes ejus editionem apertis ulnis exceperunt, quod non feciſſent, ſi communem lectionem immutaſſet. Ad III. neg. ant., de quo vide Prop. II. Ad IV. neg. conſ. Nam in Burgenſi codice mendum irrepſit amanuenſium incuria. Vide Prob. I. Propoſ. II. Vaticano Eraſmi codice vetuſtiorem profert Amelotius. Neque illi acceſſit auctoritas pontificia, ex quo in Pontificis bibliotheca ſervetur, ut ineptit Eraſmus.

Ob. II. Simonius. I. Deeſt v. 7. in 7. regiis mſſ., in 5. Col-

Tom. I. S ber-

(a) *Serm.* 1. & 2. *in oct. Paſch.*
(b) *Apud Tournelium, L'Herminier, Bullum, Blanchinium &c.*

bertinis, in pluribus Græcis, Latinis, Syriacis, Arabicis, & Ethiopicis: ergo &c. II. In aliis v. 8. permittitur 7.: ergo ex margine in textum irrepſit. III. Nullus ejus meminit ante V. ſæculum. IV. Nec meminit Hieronymus, cui falſo adſcribitur Prologus in epiſtolas canonicas: ergo &c.

℞. Ad I. neg. conſ. Cum enim extet in aliis melioris notæ, cur deſit in aliquibus, Prop. II. dictum eſt. Ad II. neg. conſ. In iis enim amanuenſes repoſuere, quod omiſerant; unde in Sangermanenſi extat hic verſus in textu, non in margine. Ad III. neg. ant. Laudarunt enim ante V. ſæculum hunc v. Athanaſius, Hyginius, aliique Hieronymo vetuſtiores.

Quod ſpectat ad Prologum in epiſtolas canonicas, perperam Hieronymo eum abjudicat Simonius. Quod enim ait I. deſiderari in pluribus vetuſtiſſimis codicibus, reſpondent Maurini, extare in regiis num. 3561., & 3564., in quatuor Sangermanenſibus, in Colbertino, & Corbejenſi antiquiſſimis. Addunt deſiderari in mſſ. regio numero 3564. præfationem in libros Eſdræ, & in aliis præfationem in Pſalmos, quas nemo Hieronymo abjudicat. Quod ait ſecundo, quoſdam codices retinere Prologum ſine auctoris nomine, ℞. Maurini, alias plures Hieronymi præfationes reperiri ſine auctoris nomine, ut in codicibus mſſ. Montis majoris, in Canone veritatis, in Colbertino numero 16., in Sangermanenſi numero 164. &c. Quod ait tertio, hujus Prologi auctorem eum eſſe, qui libros novi, & veteris teſtamenti unico volumine complexus eſt, ut conſtat ex præfatione Act. Ap., quæ non a Hieronymo, ſed ex ejus Prologo Galeato conſtructa eſt. ℞. Maurini, præfationem in Actus deſumptam eſſe ex epiſtola Hieronymi ad Paulinum. Nam in prologo Galeato de libris novi teſtamenti altum eſt ſilentium. Ex quibus revincitur Simonius, Oudinus &c. Verum quidem eſt aliis de cauſſis hunc Prologum Hieronymo abjudicaſſe Patres Maurinos, quos tamen refellit Tournelius de Trin. pag. 116.

Ob. III. Hæretici. Ex verſ. 8. non infertur unitas ſubſtantiæ: ergo nec ex 7. ℞. I. Cum ea verba: *Et hi tres unum ſunt*, deeſſe in 15. vetuſtiſſimis codicibus teſtentur Lovanienſes, Grotius cenſet addita ab Arianis. Alii ajunt, haberi in Græcis, *in unum ſunt*, & apud Vigilium, *in nobis ſunt*. Verum licet reſponſiones iſtæ probabiles ſint, cum tamen ea verba in Vulgata legantur, & apud Auguſtinum l. 2. contra Maximinum c. 24., germana eſſe cenſemus. Itaque

℞. II. neg. conſ. Nam ſpiritus, aqua, & ſanguis ſigna ſunt, non unum ſubſtantia, ſed unius ſubſtantiæ; ut ſi dicam: *petra, & aqua ſunt unum*, ſignificans in petra Chriſtum, in aqua Spiritum Sanctum, non ſequitur petram & aquam eſſe unum

num natura, ſed quod unam naturam habeant Chriſtus, & Spiritus ſanctus, quorum ſigna ſunt. Quod vero *ſpiritus*, *aqua* &c. ſint ſigna, probat S. P. ibidem ait enim, ſpiritum ſignificare Patrem ex Jo. 4., *Spiritus eſt Deus*; ſanguinem eſſe Filium ex Jo. 1. *Verbum caro factum eſt*; aquam Spiritum Sanctum ex Jo. 7. ubi *flumina* Jo. interpretatur *de ſpiritu*, *quem accepturi erant credentes*: ergo cum dicitur *ſpiritus*, *aqua*, & *ſanguis unum ſunt*, non oſtenditur unitas in ſe, ſed in ſubſtantia Patris, Filii, & Spiritus ſancti, qui per hæc ſacramenta ſignificantur. Contra Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus cum ſigna non ſint, unum dicuntur unitate naturæ. Deinde ſpiritus, aqua, & ſanguis, quia ad eamdem Chriſti ſubſtantiam ſpectabant, exierunt enim de ejus corpore, recte dicitur quod unum ſunt: Pater vero, Verbum, & Spiritus ſanctus non ſunt unum, ut partes divinæ ſubſtantiæ, quæ ſimplex eſt, ſed unitate naturæ. Quia Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus unus eſt Deus. In Græco legitur μαρτυροῦντες, *qui teſtimonium dant*, maſculini generis poſt neutra, τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα, ut conſtet, hæc verba ad præcedentem verſum 7. referri τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, *tres ſunt* &c. Tandem non fit ibidem comparatio inter unitatem teſtimonii cæleſtis, & unitatem ſpiritus, aquæ, & ſanguinis, ſed inter rem, quam teſtificantur: Apoſtolus enim ibi oſtendit, Chriſtum verum Deum ex teſtimonio cæleſti, & verum hominem ex terreſtri, idque ob hæreſes exortas circa divinam, humanamque naturam.

CAPUT IV.

Ubi ſolvuntur hæreticorum objecta ex novo teſtamento petita.

SAbelliani, & Sociniani ex novo teſtamento Trinitatem perſonarum his argumentis impugnant.

Ob I. Crellius. Jo. 17. legitur: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum* &c. ergo ſolus Pater eſt Deus. Prob. conſ. Si dicatur: ſolus Chriſtus eſt redemptor, ſenſus eſt, nullum eſſe redemptorem, præter Chriſtum: ergo a pari.

℞. diſt. ant. Et ibi ſolus Pater dicitur Deus per excluſionem inanium deorum, conc.; per excluſionem Filii, & Spritus ſancti, neg. Non enim ſenſus eſt Patrem ſolum eſſe Deum, ſed Patrem eſſe illum ſolum verum Deum. Significat enim ibi Joannes, vitam æternam comparari per fidem in unum Deum, & incarnationem Filii, & modum præſcribit parandæ vitæ æternæ, ut ejurata pluralitate Deorum, unum Deum confiteamur, & Chriſti doctrinam religionemque ſectemur. Unde Igna-

tius ep. ad Magneſ. de Chriſto ait: *Ad multitudinem impactis deorum, unum & ſolum verum Deum annunciat Patrem ſuum*. Et 1. Theſſ. 9. *Converſi eſtis ad Deum a ſimulacris ſervire Deo vero, & expectare Filium ejus*, ubi *Deus verus* non dicitur per oppoſitionem ad Filium, ſed ad ſimulacra, & idola.

Ob. II. Apoſtolus 1. Cor. 8. ait: *Nobis unus Deus Pater, ex quo omnia ... & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia* &c.: ergo Deus differt a Domino, & illud nomen Patri, hoc Filio tribuitur. ℞. I. Retorqueo argumentum. Sicut enim Chriſtus dicitur unus Dominus, non excluſo Patre, ita Pater dicitur unus Deus, non excluſo Filio. ℞. II. neg. conſ. Pater enim dicitur ſolus Deus per excluſionem inanium deorum, ut conſtat ex verbis præcedentibus: *Etſi ſunt, qui dicantur dii, nobis tamen unus* &c. Ubi Pater Deus dicitur per oppoſitionem ad eos, qui dicuntur dii. Habent ergo verba illa Catholicum ſenſum, nempe, *nobis unus Deus Pater, ex quo omnia*, ideſt rerum principium, & origo divinitatis, *& unus Jeſus Chriſtus, per quem omnia*, ideſt nulli creaturæ ſubjectus, ſed ſapientia Patris, per quem fecit & ſæcula: ergo &c.

Ob. III. In 1. Cor. 12. ait Apoſtolus: *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus; & diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus; & diviſiones operationum ſunt, idem autem Deus*, ubi unus tantum dicitur Deus: ergo &c. II. Cohæret apoſtolicum ſymbolum, & Conſtantipolitanum, quæ habent, *Credo in unum Deum Patrem*: ergo &c.

℞. I. neg. conſ. Apoſtolus enim ibi alloquitur *gentes ad ſimulacra euntes*, ſpe futura ſciendi &c. Quærere ergo poterant Corinthii, cur non omnes futura prædicerent, ut prophetæ? Cui quæſtioni reſpondet *diviſiones gratiarum ſunt* &c., ideſt, non omnibus omnia dantur, ſed omnia ex eodem ſpiritu ſunt, & ad eundem Dei cultum pertinent, ut diverſi ordines miniſtrorum ad unius Domini famulatum, ſicut diverſa corporis membra, quæ non eundem actum habent, ad unius hominis vitam.

℞. II. alii neg. conſ. Apoſtolus enim nomine *ſpiritus Domini*, & *Dei*, vel unum ſpiritum innuit, vel tres perſonas. Si I., ea dicuntur de variis Spiritus Sancti muneribus, cui gratia proprie convenit, ut miniſtratio Domino, operatio Dei omnipotentiæ; ſi II., Dei non accipitur, prout eſt deitatis principium, quo ſenſu Pater ſpecialiter Deus appellatur. Ad II. neg. conſ. Symbola enim ſunt inſtituta, ut ab idololatria revocati, poſſent ab opinione *multitudinis deorum removeri*, ait Cyrillus l. 2. de Ador. Additur etiam divinitas Filii iis verbis: *Et in Jeſum Chriſtum unicum Dominum noſtrum*. Unde Ambroſius in 1. ad Gal. ait: *Nec minorem Filium ſignificat, cum Do-*

mi-

minum vocat, *nec Patrem majorem*, *quia Deum appellat*, *quia non erit verus Deus Pater*, *niſi & Dominus ſit*, *neque verus Dominus Filius*, *niſi Deus ſit*. Eodem modo reſpondetur aliis ſcripturæ locis, ex 1. Tim. 25., Rom. 3., Jo. 44., ubi ad excluſionem inanium deorum unius Dei mentio fit.

Ob. IV. Wolzogenius. Romani theologi docent, Trinitatis myſterium ex ſcripturis non probari, ſed traditionibus. Hinc Petavius de Trin. l. 1. c. 1. ait, *Ante Nicænum Conc. perfectè ſciri non potuiſſe*, *quia poſt certamen cum Arianis*, *Catholicis eſt revelatum*. Bellarminus l. 4. de verbo Dei c. 6. *Cum ex ſcriptura non convincerentur Ariani*, *damnati ſunt ex ſermonibus non ſcriptis*. Eadem habent Sacroboſcus (*a*), Skarga (*b*), Salmeron (*c*), Florimundus (*d*), Hoſius, Fevardentius, Gordonius, Gretſerus, aliique: ergo &c.

℞. neg. ant. Nuſquam enim Romani theologi hoc docuere; ſed ſolum ajunt, præter ſcripturas, etiam traditione dogma Trinitatis ad nos derivaſſe. Porro traditio neceſſaria eſt, ut vera ſcriptura, ejuſque ſenſus intelligatur, ubi eſt obſcura, & eget declaratione. Hæc Petavius c. 1. de Trin., ubi non extant verba à Wolzogenio citata, quæ ſi ſcripſit alicubi, accipienda ſunt de vocibus *Omouſion*, *Uſiæ* &c., quæ Nicæna Synodus conſecravit, & de quibus agit Petavius l. 1. c. 3. Falſum eſt autem, Nicænos Patres non pugnaſſe pro fide Trinitatis ſcripturis. *Allegarunt enim*, ait Theodoretus l. 1. Hiſt. c. 8., *ex ſcriptura reſplendeſcentiam*, *fontem*, *flumen &c.*, *& hoc: In lumine tuo videbimus lumen*, *& hoc: Ego & Pater unum ſumus* &c. Nec aliter docent Sacroboſcus, & Salmeron. Sed, etſi Patres ſola traditione Arium damnaſſent, eſſet tamen irrefragabile eorum judicium. Bellarminus falſo citatur a Wolzogenio; ait enim ibidem: *Etſi quædam ſcripturæ poterant afferri contra Arianos*, *tamen quia Arius etiam proferebat ſcripturas*, *ex doctrina non ſcripta*, *ſed tradita illum condemnaverunt*. Non ait ergo Bellarminus, Arianos ſcripturis revinci non poſſe, ſed, cum ſcripturis abuterentur, ex traditionibus eos refellerunt Nicæni Patres. Skarga ait ſolum, Apoſtolos non ſtatim neophytis aperuiſſe Trinitatis arcanum, quod etiam Paulus fecit in Areopago. Hoſius vero, aliique ajunt, non omnia ſcitu neceſſaria ex ſcripturis probari, adeoque traditiones non eſſe rejiciendas, quod nos etiam ſuo loco oſtendemus. Non eſt tamen negandum, Petavio quædam dura excidiſſe, quamvis conſtet (*e*), Trinitatem perſonarum ex verbo Dei ſcripto eum demonſtraſſe.

S 3 CA-

(a) *In defenſ. Trid. c. 6.* (b) *Ad Chriſti verba: Baptizate.*
(c) *Comment. in Jo. 16.* (d) *Hiſt. de ortu & progreſſu Hær.*
(e) *Ex l. 2. c. 7. & ſequ.*

CAPUT V.

De Patrum traditione circa Trinitatis myſterium.

NOT. Veteres Patres Trinitatem agnoviſſe, non inficiantur Sociniani; ajunt tamen, eos Platonicorum placitis plus æquo addictos, Arianis ex parte adhæſiſſe, quod falſum eſſe infra oſtendemus.

Propositio. Veteres Patres catholice de Trinitate ſenſere. Prob. I. Clemens in ep. ad Corinth., quam laudat Clemens Alexandrinus, Origenes, Euſebius &c., ait: *Vivit Deus & Dominus Jeſus Chriſtus, & Spiritus Sanctus*. Juſtinus martyr in dial. docet, præter Deum Patrem, *eſſe Filium virtutem Dei, ac Deum numero alterum*. Athenagoras, Apol. 9. ait: *Non eſſe ridiculum, Deo eſſe Filium, cum Pater, & Filius unum ſint*. Irenæus l. 5. adv. hær. c. 6. ait: *Patrem, & Filium vere Deum eſſe*. Item Dionyſius Rom. in ep. contra Sabellianum, & Tertullianus contra Praxeam Trinitatem tam perſpicue defendit, ut Clerico tres admiſiſſe ſubſtantias viſus ſit. De Græcis aut Latinis Patribus, qui poſt tertium ſæculum floruere, dubium non eſt. Vide Baſilium Magnum (*a*), Cyrillum Jeroſolymitanum (*b*), Nazianzenum (*c*), Epiphanium (*d*), Chryſoſtomum (*e*), Theodoretum (*f*). Quid plura? *Omnes Catholici tractatores hoc intenderant docere, quod Pater, Filius, & Spiritus ſanctus unius ejuſdemque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate divinam inſinuent unitatem, ideoque non ſint tres Dii, ſed unus Deus*, ut ſcribit S. P. A. l. 1. de Trin. 4. Prob. II. Ex Conciliis Nicæno I. Conſtantinopolitano, Toletano I., Arelatenſi, Lateranenſi, & Tridentino. Prob. III. ex Romanis Pontificibus Dyoniſio (g), Hormiſda (*h*), Gregorio Magno (*i*), Agathone (*k*) Leone IX. (*l*), Innocentio III. (*m*). Adde Imperatorem Juſtinianum, Baſilium, Leonem philoſophum, Carolum M., & Catholicos omnes. Nec dicas, Gentiles nunquam Catholicis deorum pluralitatem objeciſſe, quæ ex Trinitate conſequi videtur; non enim extant omnes Gentilium libri, nec primi Chriſtiani Ethnicis irriſoribus revelarunt prima fidei capita, ut eſt Trinitas, Incarnatio &c. Deinde ex Juſtini apologia conſtat, Chriſtianos ab

(a) *In Exercit. Monaſt.* (b) *Catech.* 6. (c) *Or.* 13. 29. 32.
(d) *Her.* 56. & 57. (e) *Hom.* 2. *in Marc.* (f) *Quæſt.* 20. *in Gen.*
(g) *Apud Athan. Ep. de Synod. Nic.* (h) *Ep.* 76. *ad Juſtinum*,
(i) *In Symbolo.* (k) *Ep. ad Conſt.* (l) *Ad Epiſcopum Antioch.*
(m) *L.* 4. *de myſt. Miſſ. c.* 1.

ab Ethnicis redargutos eſſe, quod Chriſtum ut Dei Filium haberent. Imo Praxeas, & Celſus pluralitatem Deorum Catholicis objecere, quos Tertullianus, & Origenes confutarunt.

Nonnulli Scholaſtici Trinitatem probant ex l. 6. & 8. Conſtit. Apoſt., quæ ſub Clementis nomine circumferuntur: ſed eas ſpurias eſſe norunt eruditi. Proferunt alii Areopagitæ libros de divinis nominibus, & de myſt. theol., quos genuinos cenſuit contra Eraſmum Facultas Pariſien., Alexander, Annatus &c. contra Launojum, Morinum, Dupinium &c.; ſed alii pluribus momentis apocryphis accenſent. Laudat etiam Coccius epiſtolam Prochori, ſive Joannis hiſtoriam: ſed hanc fabuloſam cenſent Baronius, Bellarminus, Alexander, aliique. Accedit Hermæ, ſeu Paſtoris liber ſcriptus circa an. 69., ubi Chriſtus vocatur Deus antiquior omni creatura, & Spiritus ſancti divinitas ex eo comprobatur. Hic ab Origene (*a*), & Irenæo (*b*) ſcripturæ nomine inſignitur. Rejicitur tamen ab Euſebio (*c*), Rufino (*d*), Proſpero (*e*), Gelaſio (*f*): ſed, licet non ſit in canone, eſt tamen optimæ notæ, ſimplex, & Eccleſiæ utilis, non tamen hæreticis revincendis aptiſſimus. Sunt qui S. Zenonis Veronenſis Epiſcopi Conciones in medium proferant; ſed eas a Baſilio, Hilario, aliiſque Græcis, Latiniſque ſcriptoribus abſque delectu deſumptas eſſe, ab eruditis eſt obſervatum. Ut taceam, S. Zenonem paſſum ſub Gallieno non potuiſſe Arianam hæreſim multo poſteriorem perſtringere. Cæterum libri apocryphi, ſi antiqui ſint, neque corrupti, poſſunt traditionem oſtendere, quæ vigebat in Eccleſia, quo tempore ſunt exarati.

CAPUT VI.

Trinitatis myſterium, etſi incomprehenſibile, non eſt denegandum.

HÆRETICI, ut Trinitatis myſterium peſſumdent, ad humanam nos provocant philoſophiam. Itaque

Opp. I. Nullum eſt tam ſublime myſterium, quod ſcrutandum non ſit: ergo &c. Prob. ant. Ap. 1. Theſſ. v. 21. jubet, ut probemus omnia, & quod bonum eſt, teneamus. Sola enim ſcriptura via eſt indagandi veritatem, ad quam, veluti ad lydium lapidem, religionis controverſiæ ſunt exigendæ; nec ſpectat ad fidem, quod in ſacris literis non continetur, aut inde le-

(a) *Hom.* 1. *in Pſ.* 37. (b) *L.* 4. *c.* 3.
(c) *L.* 3. *c.* 25. (d) *In Symbolo.* (e) *c.* 30. *contra Coll.*
(f) *In Decreto de ſcript. can.*

legitime non infertur. Addunt *myſterii* nomen ad terrendos rudes invectum, ne veritatem inquirant. Nam de re qualibet duo quæri ſolent: an ſit, & quomodo ſit? Licet ergo Trinitas in unitate myſterium ſit, nemo vetat, ne inquiratur, an ſit. Non enim religionis capita ſine probatione obtrudi debent: ergo, ſi ratione non conſtet, Trinitas perſonarum non eſt credenda.

℞. neg. conſ. Licet enim cæco modo non ſit credendum, ubi tamen ſcripturis, aut traditione conſtat de veritate revelationis, captivandum eſſe *intellectum in obſequium Chriſti*, ait Ap. 2. Cor. 10. Nec temere ſcrutandum, quod mentis aciem excedit. Recte ergo monet Apoſtolus, ut omnia probantes, quod bonum & verum eſt teneamus; non enim omni ſpiritui credendum eſt, ex Jo. ep. 1. c. 4. Ceterum ſi ſola ſcriptura eſt fidei norma, cur ergo adhibent hæretici philoſophica argumenta? Cur negant dogmata, quæ rationem excedunt? Sit itaque ſcriptura fidei norma, eique Deum unum in Patre, Filio, ac Spiritu ſancto proponenti credamus; Nam, ſi ſcripturæ clare Trinitatem inſinuant, cur ſyllogiſmis certamus? ſi obſcure, cur tentamus myſteria ratione aſſequi? Hoc myſterium perſpicue in novo teſtamento revelatum eſſe, ſupra oſtendimus, quod ſi eſſet obſcurius, non ratio, ſed Eccleſia conſulenda eſſet: alias non fides, ſed ratio eſſet prima credendi ratio; Duo quæſtionum genera diſtinguimus, ſed in myſterio, ubi conſtat rem eſſe, non quærimus quomodo ſit. Si enim obvia ignoramus, quanto magis remotiſſima? Narrent Unitarii, ſi valent, creationis, reſurrectionis, & conceptionis Dominicæ modum. Explicent alia infinita naturæ arcana. Dicent cum Wolzogenio, ſe neſcire; cur ergo credunt, ſi modum ignorant? Quia certi ſumus, ajunt, *quod ſit, non quomodo ſit*. Idipſum reſpondent Catholici.

Dices: Ex hac reſponſione ſequitur, Trinitatem eſſe myſterium, ut res naturales. ℞. neg. ant.. Nam rerum naturalium exiſtentiam naturaliter novimus, non modum; at vero Trinitatis ſine revelatione utrumque ignoramus.

Dices II. Cur ergo ſtudent Scholaſtici modum exponere, quo Deus unus eſt, & trinus? ℞., eos duci argumentis, quæ ratio imaginis, & amoris ſuppeditat, quem Deo ineſſe revelatione acceperunt. Non enim ſine ratione credimus. Hæc autem ſuadet, non rationi fidem ſubjiciendam eſſe, ſed fidei rationem, ut infra videbimus.

CA-

CAPUT VII.

Socinianorum ſophiſmata diluuntur.

OB. I. Dogma Trinitatis ſeipſum evertit; ſtatuit enim unum Deum, & tres Deos. Nam Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, Spiritus ſanctus eſt Deus: ergo tres ſunt Dii. Sicut enim per Trinitarios Pater eſt perſona divina, Filius, & Spiritus S. eſt perſona divina: ergo tres ſunt perſonæ divinæ, ſic per Unitarios Pater eſt Deus ſummus, Filius, & Spiritus ſanctus eſt Deus ſummus: ergo tres ſunt Dii Summi.

℞. neg. ant. Non enim ſequitur, ex quo ſingulæ perſonæ ſint Deus, tres eſſe Deos ſummos, cum quævis perſona unam habeat eamdemque naturam. Deus enim ſpectari poteſt, & quoad ſubſtantiam, & quoad ſubſiſtentiam, ut cum dico Patrem, divinam ſubſtantiam intelligo cum ſua ſubſiſtentia, ideſt paternitate: cum dico Filium, eamdem ſubſtantiam dico cum ſua hypoſtaſi, ideſt filiatione. Idem de Spiritu ſancto dicendum eſt.

Pater ergo eſt Deus, ideſt divinam habet ſubſtantiam cum perſonalitate Patris, & Filius, & Spiritus ſanctus eamdem ſubſtantiam habent cum perſonalitate Filii, & Spiritus ſancti: ergo triplex eſt in eadem ſubſtantia perſonalitas. Nec valet comparatio de trina perſonalitate; Pater enim non eſt divina ſubſtantia indefinite, ſed cum ſuo modo exiſtendi, qui eſt paternitas. Idem de Filio, & Spiritu ſancto dicimus; ergo tres ſunt exiſtendi modi in una eademque ſubſtantia, quæ conſequentia catholica eſt.

Falſum eſt etiam eodem modo numerari Deum in primo ac ſecundo ſyllogiſmo. Deus enim ratione naturæ, quæ ſimplex eſt, numerari non poteſt, ſed tantum ratione perſonæ, quæ eſt triplex. Numerus enim & diſtinctio vel oritur ex limitatione, vel ex ordine ad aliud. Dei ergo natura, utpote infinita, numerari non poteſt, licet poſſint perſonæ, quæ ad invicem referuntur.

Ob. II. Ex Dogmate Trinitatis ſequitur, Patrem eſſe Filium, & viciſſim. Dici enim poteſt: Deus ille unus eſt Pater, Filius eſt Deus ille unus: ergo Filius eſt Pater. Idem de Filio, & Spiritu ſancto dici poſſet. Major eſt in ſcriptura, min. catholicorum, conſequentia ſequitur.

℞. neg. ant. Ad prob. dico, ex præmiſſis illis particularibus nihil concludi; idem eſt enim ac ſi dicas, Petrus eſt homo, Paulus eſt homo: ergo Petrus eſt Paulus. ℞. II. diſt. maj. Deus ille unus eſt Pater, prout Dei ſubſtantia contrahitur ad

unum

unum ſubſiſtendi modum, conc.; prout omnes complectitur, neg. Sic enim Pater non eſt ille unus Deus, niſi una cum Filio, & Spiritu ſancto; unde retorq. argumentum: Deus ille unus eſt Pater, prout Deus eſt divina ſubſtantia in ſuppoſito Patris: ſed Filius non eſt hujuſmodi: ergo Filius non eſt Pater.

Ob. III. Ex hoc dogmate ſequitur, tres perſonas non eſſe unum verum Deum. Nam verus Deus eſt Pater: ſed Filius non eſt Pater: ergo &c. Vel verus Deus eſt Filius: ſed Pater non eſt Filius: ergo non eſt verus Deus.

℟. neg. ant. Ad prob. diſt. maj. Verus Deus eſt Pater, ideſt divina ſubſtantia, cum uno ſubſiſtendi modo, conc.; cum omnibus ſubſiſtendi modis, nego.

Ob. IV. Sequitur ex Trinitate, quamvis perſonam trinam eſſe; nam Deus ille unus, eſt trinus: ſed quævis perſona eſt Deus ille unus: ergo &c. ℟. neg. ant. Ad prop. diſt. maj. Eſt trinus, ſi ſumatur adæquate, tam ſecundum id, quod dicit abſolute, quam connotative, conc.; inadæquate, & prout divinitas coarctatur ad unum ſubſiſtendi modum, nego.

Ob. V. Quæ ſunt eadem realiter uni rei, ſunt eadem realiter inter ſe ex noto axiomate &c. Sed tres perſonæ realiter diſtinctæ ſunt idem uni rei, ideſt eſſentiæ divinæ: ergo & inter ſe. Hinc Trinitarii probant, attributa divina inter ſe non diſtingui, quia cum uno tertio, ideſt divina eſſentia, ſunt eadem.

℟. neg. maj. Illud enim axioma (quod in Deo non habet locum) valet in iis, quæ convertuntur ad invicem, non in iis, quæ opponuntur. Nam rationale, & irrationale idem ſunt cum animali, ſed quia ſunt differentiæ oppoſitæ ejuſdem generis, realiter inter ſe diſtinguuntur: cum ergo divinæ perſonæ invicem opponantur, licet idem ſint cum eſſentia, non ſunt idem inter ſe. Non eſt tamen eadem ratio de attributis, quæ, cum ſint abſoluta, non poſſunt oppoſita relatione diſtingui, adeoque ſunt eadem inter ſe.

Ob. VI. Suppoſita Trinitate, in Deo eſſet una ſimul & tres ſubſtantiæ, ideſt tres diſtinctæ perſonæ: ergo &c. ℟. neg. ant. In Deo enim unica ſubſtantia eſt, & tres ſubſiſtentiæ, ſeu tres exiſtendi modi, Pater nempe, Filius, & Spiritus S., *& hi tres unum* ſubſtantia *ſunt*.

Ob. VII. In creatis una ſubſtantia intelligens una eſt tantum perſona: ergo Deus, cum una ſit ſubſtantia intelligens, non tres, ſed una eſt perſona. Nec alia eſt ratio Dei, & creaturæ, ex quo Deus ſit infinitus, creaturæ finitæ: ideo enim finita ſubſtantia unam tantum perſonam conſtituit, quia perſona totam in ſe ſubſtantiam complectitur, nec poteſt eadem

dem ſubſtantia eodem tempore bis eſſe idem: ſed eadem ratio in Deo eſt. Quævis enim perſona divina totam divinam ſubſtantiam complectitur, nec partem decerpit: ergo non magis ſubſtantia infinita poteſt plura in ſe habere ſuppoſita, quam finita. Adde, quod ſi divina ſubſtantia plures contineret perſonas, quia eſt infinita, non tres, ſed infinitæ perſonæ fingi poſſent: ergo &c.

℞. neg. conſ. Duæ enim aut plures ſubſiſtentiæ creatæ nequeunt eſſe in eadem natura, non quod repugnet, unam naturam ad plurium jura pertinere (plures enim theologi docent, tres ſimul perſonas divinas potuiſſe eamdem naturam humanam aſſumere) ſed quia perſonæ creatæ, cum eſſentia diſcrepent, arguunt diſtinctam ſubſtantiam, nec poſſunt in unica hominis, vel angeli natura plura inveniri ſuppoſita. Tres ergo perſonæ divinæ, quæ non diſcrepant eſſentia, eandem poſſunt terminare naturam, cum ſint indiſtinctæ, nec una perſona decerpit partem ſubſtantiæ divinæ, ſed illam determinat, ſub uno tantum reſpectu, cumque hi reſpectus ſint plures, plures ſunt quoque perſonæ. Cur autem non ſint infinitæ, evincimus; I. ex ſcriptura, quæ tres tantum enumerat; II. ratione, quia ſummum bonum non poteſt ſe ſe ad intra communicare, niſi per generationem, & proceſſionem. Nec poteſt eſſe niſi unus Pater, eique unus Filius, qui mutua dilectione Spiritum S. producunt.

Ob. VIII. in hoc dogmate nequit intelligi quomodo Filius & Spiritus S. ſunt perſonæ infinitæ, ſi carent generandi poteſtate? Cur Spiritus S. aliam perſonam non generet? Cur non dentur termini infiniti aliorum attributorum? Cur infinite perfectus non habeat infinitas operationes, quibus communicatione naturæ infinitæ perſonæ conſtituantur?

℞. Gignendi vim eſſe etiam in Filio, & Spiritu Sancto, nec tamen gignere, quia hæc eſt perſonæ proprietas, non perfectio ſubſtantiæ. Cum enim Spiritus S. ab aliis perſonis procedat, non habet rationem principii reſpectu divinæ naturæ; ſicuti nec habent divina attributa, quia referuntur aut ad creaturas, ut omnipotentia, providentia &c. vel ad eſſentiam, ut æternitas &c., non vero ad terminum ſubſiſtentem. Deus autem, utpote ſimpliciſſimus, unam habet operationem, ideſt divinam ſubſtantiam, ſola terminorum connotatione multiplicem: falſum eſt ergo perfectioris ſubſtantiæ plures eſſe operationes.

Ob. IX. Primum Trinitatis fundamentum, hoc eſt diſtinctio inter eſſentiam, & perſonas, labile eſt. Nam Dei eſſentia eſt ejus natura, per quam Deus eſt, perſona autem eſt ſubſtantia completa & intelligens: ergo tres perſonæ erunt tres ſubſtantiæ intelligentes. Ad hæc, perſona eſt res completa: ergo habet ſuam ſingularem eſſentiam: ergo qui ſtatuit in Deo tres diſtinctas

ctas perſonas completas, tres etiam eſſentias admittit. Multiplicatis enim perſonis, etiam eſſentia multiplicatur.

II. Trinitatis fundamentum eſt, in eadem eſſentia trinum exiſtendi modum affingere: ſed hoc eſt abſurdum; ſic enim eſſentia non una res eſſet, ſed multiplex, quot ſunt modi, quibus exiſtit. II. Hoc eſt ipſum Sabellii commentum, qui ait, Deum ſummum eſſe unam perſonam, quæ ſe tribus modis, ut Patrem, ut Filium, ut Spiritum S., revelavit: ergo &c. III. Deus ob infinitatem eſſentiæ unam habet eſſentiam; ergo unum exiſtendi modum.

III. Fundamentum eſt perſonarum περιχώρησις, ſeu *circuminſeſſio* unius perſonæ in alia: ſed hæc I. intelligi nequit. II. Qui fieri poteſt, ut tres perſonæ permixtæ ſint, nec inter ſe confundantur? III. Si in quavis perſona eſt tota Trinitas, erunt tres Trinitates & 9. perſonæ, & ſic in infinitum. IV. Si quævis perſona eſt in tota Trinitate, erit Pater in Patre &c. quod eſt abſurdum. V. Si Spiritus ſanctus, & Filius in terris viſus eſt: ergo abierunt a Patre, qui in cælis eſt.

IV. Fundamentum eſt duplex Dei nominis acceptio, *eſſentialiter*, & *perſonaliter*, quæ non extat in ſacris literis. II. Cum Filius totam habeat divinam eſſentiam, cur Dei nomen in Filio nequit eſſentialiter accipi? III. Nomen Dei unum Creatorem & Dominum importat, quod munus perſonæ eſt: ergo nomen Deus unam tantum perſonam ſignificat. Hæc Unitarii.

℟. neg. ant. Cum enim perſona ſit rationalis naturæ individua ſubſtantia, eam a ſubſtantia non ſecernimus, nec dicimus addere naturæ formam diſtinctam, nec partem eſſe, ſed totam ſubſtantiam. At perſona connotative diſtinguitur a natura, quæ dicitur ad ſeipſam, illa refertur ad aliud. Non ergo ſequitur: ſunt tres perſonæ: ergo tres ſunt ſubſtantiæ; ſed: ſunt tres perſonæ: ergo tres ſunt ejuſdem ſubſtantiæ ſuppoſita. Nam eſſentia ſignificat id, quod eſt, perſona id, quod eſt alteri incommunicabile: ergo, ſi in una ſubſtantia ſint plures proprietates alteri incommunicabiles, erunt diſtinctæ perſonæ in una ſubſtantia, cujus rei fruſtra in creatis exemplum quæritur: Scripturis ergo credendum eſt. Dum ajo Patrem, nomen eſt perſonæ; dum Deum dico, eſt nomen ſubſtantiæ, dum dico Deum Patrem, & ſubſtantiam dico, & ordinem ad Filium. Nec repugnat, unam ſubſtantiam trinam eſſe in perſonis, quia unitas ad naturam ſpectat, numerus ad relationem. Ad ult. dico, divinam naturam, cum ſit infinita, multiplicari non poſſe, ut fit in creatis.

Ad I. Argumentum contra 2. fund. neg. min. Ad prob. neg. ant. Nam plures exiſtendi modi multiplicant naturæ re-

ſpe-

ſpectum, non rem exiſtentem: nec diverſus eſt homo, dum ſtat, aut ſedet, licet varii ſint ſtandi, aut ſedendi modi. Ad II. neg. ant. Non enim ex diverſo modo ſe ſe manifeſtandi, ſed ex diverſo modo terminandi naturam ſequitur perſonæ diſtinctio, quam negavit Sabellius, non Catholici. Ad III. neg. conſ. Cum enim creatæ ſubſtantiæ diſcrepent aut ſpecie, aut ſeparatione naturæ, utraque diſtinctio limitationem importat, quæ infinitæ ſubſtantiæ repugnat. Atqui perſonæ neutro modo invicem diſtinguuntur: ergo non repugnat earum diſtinctio.

Ad I. Argumentum contra 3. fund. neg. I. part. min. Fit enim *circuminſeſſio* per inſeparabilem naturæ unitatem, quæ, cum ubique tota ſit, ſeparationem non patitur perſonarum. Ad II. ℞., perſonas non diſtingui ab eſſentia, cui non opponuntur, ſed inter ſe, quia referuntur ad invicem. Ad III. ℞., unam perſonam eſſe intra aliam, quia unum ſubſtantia ſunt, non quod unius proprietas ſit alterius, & ideo non ſunt tres ſubſtantiæ, ſed una in qualibet proprietate. Ad IV. ℞., quod Pater, & Filius ipſe eſt in Patre, quia utraque perſona eadem res eſt cum ſubſtantia communi. Ad V. vide l. 2. c. 4. Prop. 2.

Ad I. argumentum contra 4. fund. ℞., nomen Dei, cum ſit concretum, primo naturam, ſecundo perſonalitatem innuere, ut homo 1. humanam naturam ſignificat, 2. individuum. Ita Jo. 1. *Deus erat Verbum* perſonam deſignat, ut Geneſ. 1. *Creavit Deus &c.* divinitatem deſignat ſubſiſtentem in quavis perſona. Si ergo enuncietur munus perſonæ, *Deus* pro perſona accipi debet, ut *Deus carnem aſſumpſit*. Si munus naturæ exprimitur, ut *Deus eſt unus*, pro natura accipitur.

Ob. X. Sequitur ex hoc dogmate Deum eſſe *genitum*, & *ingenitum*: ſed hoc regugnat: ergo &c. 2. Sequitur, rem eamdem communicari, & non communicari; Filius enim communem habet cum Patre naturam, non paternitatem: ergo &c. 3. ſequitur eſſe ſimul tres perſonas, & unam aliam præcedere, & opera certo ordine diſtribui inter plures, quorum una eſt operatio.

℞. ad I. diſt. min. Repugnat, ſi in iis propoſitionibus accipiatur Deus pro diverſa perſona, neg.; ſi pro eadem, conc. Si vero in 1. propoſ. *Deus* pro Filio ſumatur, in 2. pro omnibus perſonis, prima vera eſt, ſecunda falſa. Ad II. diſt. ant. Sequitur communicari perſonaliter, ideſt Patris naturam, neg.; eſſentialiter, ideſt Dei naturam, conc. Ad III. diſt. ant. Sequitur, unam aliam præcedere ordine, conc.; tempore, neg.: Nam perſonæ divinæ ſunt ſimul æternitate, & natura, ſed una oritur & procedit ab alia. In operibus etiam diverſæ rationes diſtinguuntur, quarum aliæ ad communem omnipotentiam

tiam pertinent, aliæ ad perſonalem proprietatem. Ita incarnatio, prout eſt conceptio & productio hominis, etiam a Patre, & Spiritu S. peracta eſt; ſed, prout eſt terminatio humanæ naturæ, eſt ſolius Verbi; hoc enim non eſt munus omnipotentiæ, ſed hypoſtaſis (*a*).

Hæc argumenta urgentur ferme omnia a Wolzogenio Sociniano, qui Crellii ſophiſmata, & omnia fere majorum ſuorum arma callida dexteritate tractavit: non ergo negandum eſt Trinitatis myſterium humanæ mentis captum excedere. Non deſunt tamen in creatis exempla, queis illuſtrari poſſit. I. Petitur ab acqua: Nam *Fons*, *Fluvius*, *&* *Potio*, ait S. P. ſer. 38. de V. Ap. 7., *ſunt aqua*, *&* *tamen nihil horum eſt alterum*. II. a ſole, in quo tres ſunt, quæ, ut ait S. P. ſer. 13., ſeparari non poſſunt, *curſus*, *ſplendor*, *calor*. III. ab anima, quæ *meminit ſui*, *intelligit ſe*, *diligit ſe*: *hoc ſi cernimus*, *cernimus Trinitatem*, ait S. P. l. 14. de Trin. IV. ex perfectione numeri ternarii, cujus ordo in rerum principiis, in partibus temporis, in corporum dimenſionibus, in animarum potentiis, in omni re, quæ in numero, pondere, & menſura producta eſt, & cui ineſt trina perfectio, unitas, veritas, bonitas, mire obſervatur. His adde alia quædam ex conflictu Serapionis, & Arnobii T. 8. Bibl. PP. p. 203.

Neque Trinitas perſonarum rationi repugnat, eo quod eadem eſſe nequeat multarum perſonarum operatio. Nam duorum oculorum, aurium, manuum, pedum &c. unus eſt viſus, auditus, contactus, & greſſus. Nec repugnat, quod una perſona ab alia originem habeat, & tamen omnes ſint duratione æquales; nam ex flatu vox, ex hac ſermo eodem tempore exoritur. His accedunt plura miracula, apud Baſilium, Amphilochium, Victorem Vitenſem, Gregorium M. Ex his unum proferam hæreticis revincendis aptiſſimum. In ciſta fellea B. Claræ O. N. tres globuli reperti ſunt figura, colore, & pondere ita pares, ut unus idem pondus haberet, quod duo vel tres, tres idem ac duo vel unum.

DIS-

(*a*) *Vide Aug. l. 2. de Trin. 5.*

DISSERTATIO II.

De Perſonarum divinitate.

De Patris divinitate nulla eſt controverſia. Conveniunt hæretici, eum eſſe unum ſummum & verum Deum. Difficultas eſt de Filio, ac Spiritu S. De his itaque diſtinctis capitibus eo, qui ſequitur, ordine diſputabimus.

CAPUT I.

De verbi divinitate, ejuſque ante Incarnationem præexiſtentia.

Verbi divinitatem præcipue impugnarunt Cerinthus, Arius, & Socinus. Cerinthus ann. V. Æ. 80. purum hominem Dei Verbum prædicavit, dicens, *Ante Mariam non fuiſſe*. Hunc ſecuti ſunt Ebionitæ, contra quos Joannes, Hieronymo teſte de Script. Eccl., ſcripſit evangelium. Arius an. 320. etiam Filio Dei divinitatem negavit. Socinus denique Ebionitarum, & Arianorum errores inſtauravit, & cum illis præexiſtentiam, cum his impugnavit Verbi divinitatem. Sit ergo

Propositio. Verbum erat, antequam de Virgine naſceretur.

Prob. I. ex Jo. 1. *In principio erat Verbum &c.*: ſed hoc *Verbum caro factum eſt*: ergo erat perſona, nam verbum incarnatum perſonam eſſe, non negant hæretici: ergo &c. Secundo ait, hoc Verbum eſſe Patris *quaſi unigenitum*: ſed hæc perſona *erat in principio*, ideſt ante ſæcula, ut exponit Chryſoſtomus Hom. 7. in Jo.: recte ergo ex hoc loco Nicæni PP. Arianos damnarunt, dicentes, Verbum factum *ex non extantibus, & fuiſſe aliquando, cum nondum erat*, quos ita refellit Ambroſius l. 1. de Fid. 5. *Ecce quater erat: ubi impius invenit quod non erat.* Deinde per Verbum facta ſunt omnia, & ipſum caro factum eſt: ergo erat antequam omnia fierent, aut naſceretur ex Virgine. Tandem ex v. 1. Geneſ. *In principio &c.* conſtat, nihil fuiſſe ante cælum: ergo ex v. 1. Jo. conſtat nihil fuiſſe ante Verbum.

Prob. II. Jo. 8. 56. Chriſtus ait: *Antequam Abraham fieret, ego ſum*, quæ fruſtra de Chriſti prædeſtinatione exponunt Sociniani: per hanc enim nedum Chriſtus, ſed quivis prædeſtinatus Abraham præceſſit. Deinde cum Judæi objicerent Chriſto: 50. *annos nondum habes, & Abraham vidiſti*, de præexiſten-

ſtentia temporis locuti ſunt: ergo & Chriſtus. Et ſenſus eſt: *Abraham expetivit videre diem meum: Vidit*, ſpiritu, *& gaviſus eſt*. Ego vero, qui non ſum purus homo, ſed verus Deus, antequam Abraham crearetur, jam eram. Ubi notat Auguſt., (*a*) ibi dici: *Ego ſum*, *non ego eram*; ut ſuam æternitatem deſignet, ut Pſ. 89. *Priuſquam montes fierent, tu es*..

Pr. III. Demonſtratur præexiſtentia Patris ante creaturas ex Iſ. 41. *Ego Dominus primus*, *& noviſſimus*: ſed eadem de Chriſto dicuntur Apoc. 18. *Ego ſum α, & ω, principium & finis*: & c. ult. *primus & noviſſimus*: ergo &c. Quæ verba non de Patre, ſed de Filio dicta ſunt. Nam c. 1. de judice ſermo eſt, qui veniet cum nubibus, qui eſt *Radix David*, *& Agnus in throno* ſedens. Similia habentur Hebr. 13. *Jeſus Chriſtus heri & hodie*, *ipſe & in ſæcula*. Et Michææ v. 2. *Egreſſus ejus a diebus æternitatis*: ſed hæc non de Patre dicuntur, ſed de parvulo in Bethleem naſcituro: ergo &c.

Prob. IV. ex traditione PP. Antenicænorum (nam de aliis dubium non eſt) qui docent, in veteri teſtamento Filium Dei ſub variis ſpeciebus apparuiſſe Abrahamo, Jacobo, Moyſi, ut docent Juſtinus (*b*), Irenæus (*c*), Clemens Alex. (*d*), Tertullianus (*e*), Origenes (*f*), quæ opinio fuit Græcorum omnium ex Euſebio (*g*). Hæc autem argumenta, præſertim ſecundum, tam validum Socino viſum eſt, ut ejus ſolutionem a Deo accepiſſe impudenter effutiat (*h*) Unde

Opp. I. Senſus verborum Jo. 8. 56. is eſt: *Antequam Abraham* fiat pater multarum gentium in futura converſione, jam ego ſum Salvator, & pater veſter: nam ibi græce habetur γίνεσθαι, *fieri*, aoriſtus verbi γίνομαι, *fio*, qui junctus præſenti λέγω, habet ſignificatum præſentis, ut Jo. 12., & 14., ubi Vulgata legit *priuſquam fiat*, græca legit γίνεσθαι, ubique aoriſtus a verbo præcedenti temporis ſignificationem mutuatur. ℞. neg. ant. Ad prob. dicó, an aoriſti ſint præteriti, aut futuri temporis, ex contextu eſſe evincendum, ſed ibi tum ex ſcopo, tum ex propoſitione πρὶν conſtat γίνεσθαι eſſe præteritum: ergo &c. Ad prob. retorqueo argumentum. Nam Jo. 14. γίνεσθαι eſt futuræ ſignificationis, & tamen jungitur cum præterito εἴρηκα. 2. Nego in orationis complexu nulla præterita reperiri, habetur enim: *Dixerunt Judæi*, & *Abraham vidiſti*. 3. Vult Socinus, aoriſtum hic habere ſignificationem futuri, & tamen λέγω, *dico*, & εἰμὶ, *ſum*, præſentis temporis ſunt.

Inſt.

(a) *Tr. 43. in Jo.* (b) *In Dialog. cum Triph.* (c) *Adverſ. Hær. c.* 11.
(d) *L.* 1. *Pæd.* 7. (e) *c. Prax. c.* 14. (f) *L.* 3. *&* 6. *contra Celſum*.
(g) *In Proœm. H. E.* (h) *In diſp. contra Eraſm.*

Inſt. Wolzogenius: Si Chriſtus præexiſtentiam ſuam ſignificavit, cur non ait, *ego eram*, vel *fui*? Reſpondetur per præſens melius exprimi æternitatem, ut Pſ. 89. *Antequam montes fierent, tu es*, non *eras*: ſed & Syrus habet, *ego eram*.

Inſt. Wolzog. Gen. 17. Abram dictus eſt *Abraham*, ideſt, *pater multarum gentium*, quod impletum eſt ex Rom. 9., cum gentes in Chriſtum credidere; ſenſus ergo eſt: antequam gentes fiant per fidem Abrahæ filii, ego ſum Meſſias in lege promiſſus: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam ex orationis complexu, & ex reſponſione Chriſti in prob. 2. ſatis conſtat, ſumi hoc loco Abraham, non juxta etymon, ſed prout perſonam ſignificat. Deinde ibi non dicitur: antequam Abram fiat Abraham, ſed *antequam Abraham fieret*, quod a Socini ſenſu longe abeſt. Ubi nota, in ſacris literis exprimi Abrahami dotes per propoſitionem de 3. adjacente, ut *Abraham eſt pater multarum gentium*. Cum ergo Jo. 8. occurrat prop. de 2. adjac. *Antequam Abraham fieret*, non dos exprimitur, ſed perſona.

Ob. II. Wolz. contra Prob. I. Scopus Joannis eſt novæ creationis hiſtoriam deſcribere, quam orditur, ut Moyſes: *In principio &c.* Et ſicut Moyſes ait, Deum verbo omnia feciſſe, ita Joannes ait, omnem ſpiritalem ſtructuram factam eſſe per Chriſtum. Meminit etiam, ut Moyſes, vitæ, lucis, tenebrarum, &c. Unde ſic arguitur: τὸ *in principio* 1. Geneſ. ſignificat, ante res omnes factas creaſſe Deum cælum, & terram: ergo cum ait Joannes *in principio &c.* ſignificat, ante omnia, quæ ad evangelium ſpectant, Deus erat Verbum.

Confirmatur I. Nam Marc. 1. Evangelium inchoatur a prædicatione Jo. Baptiſtæ, & Jo., poſtquam ait per ſermonem totum opus novæ creationis eſſe productum, ſubdit: *Fuit homo miſſus a Deo* &c. II. Τὸ *in principio* initium deſignat, non rerum omnium, ſed illarum, de quibus eſt ſermo, ut Joann. 15. *Vos a principio mecum eſtis*. III. Potuit Deus Chriſtum creare *in principio*, ideſt ante mundum, ut angelos: ergo non eſt æternus.

Confirmatur II. *Verbum caro* &c. legi debet, *& ſermo fuit caro* ex græco ἐγένετο, ut v. 6. *Fuit homo* ἐγένετο. II. Si legas *factum eſt*, ſequitur verbum deſiiſſe eſſe, quod fuerat: ſicut aqua eſſet deſiit, cum vinum facta eſt ad nuptias. III. Ibi ſignificatur, Chriſtum fuiſſe natura, ut alii homines, infirma & mortali.

℞. neg. ant. Joannes enim Hieronymo teſte de Script. eccl. evangelium ſcripſit adverſum Ebionitas, qui ajebant, *Chriſtum ante Mariam non fuiſſe*. Addit Irenæus, ſcripſiſſe adverſum Nicolaitas, & Gnoſticos, qui inter Æones cenſebant *Verbum*,

Vitam, & *Unigenitum* (*a*). Joannes ergo oſtendit, Verbum eſſe Deum, dicens; *In principio* &c. Cum autem Gnoſtici dicerent, alium eſſe Deum creatorem, alium Verbum, alium Chriſtum, addit Joannes, unum eſſe, qui omnia fecit per Verbum: *Omnia per ipſum* &c. Nec aliam eſſe emanationem *Verbum*, & *Vitam*, ſed in ipſo Verbo vitam fuiſſe, quæ erat lux hominum, ne quis putet, aliud eſſe *Vitam*, aliud *Salvatorem*. Profert deinde miſſionem Baptiſtæ, *qui venit, ut teſtimonium perhiberet*, nedum eum eſſe *Verbum*, *Vitam*, *Salvatorem*, ſed etiam a Verbo indiſtinctum eſſe unigenitum, ideſt Chriſtum. Subdit enim, *Et Verbum caro factum eſt*. Conſtat ergo ſcopus Joannis ex Patribus, ex verbis, & ex erroribus Gnoſticorum. Sed etſi daremus, ſcopum Joannis eſſe hiſtoriam novæ creationis deſcribere, nihil tamen evincerent adverſarii; ſic enim arguitur: Demonſtrat Joannes novæ creationis auctorem eſſe Verbum: ſed Verbum non ſecernitur a creatore rerum omnium: ergo is eſt idem ac auctor novæ creationis.

Prob. min. I. Joannes ait, per hoc *Verbum omnia facta* eſſe: ergo & nova, & vetera per eum facta ſunt. II. ait: *Sine ipſo factum eſt nihil*: ergo nulla creatura eſt facta, niſi per Verbum. III. ait: *Mundus per ipſum factus eſt*: ergo Verbum, a quo nova creatura facta eſt, eſt idem, per quod factus eſt mundus. *Factus*, inquam, non *refectus*, ut exponit Socinus, qui ait, Joannem ex hebraico idiotiſmo verbo ſimplici pro compoſito uſum eſſe. Conſtat enim, Joannem græce ſcripſiſſe, quæ lingua abundat compoſitis. Adde ex Heb. 1., 1. Cor. 8. Prov. 8. &c. per Verbum omnia fuiſſe creata. I. ergo Wolzogenii argumentum ſic in illum retorquetur: *τὸ in principio* Gen. 1. ſignificat, ante omnia cælum & terram fuiſſe creatam: ergo *τὸ in principio* Jo. 1. deſignat, ante Verbum nihil fuiſſe. II. Aliud eſt *creavit*, aliud *erat*. Si Deus in principio creavit cælum & terram: ergo ante non erant: ſed ſi Verbum *in principio* jam erat: ergo creatum non eſt. III. Non ait Joannes, *Verbum erat*, ſed *erat apud Deum*, ideſt æternum, ut habet Arabicus.

Ad I. confir. retorqueo argumentum. Prædicatio Evangelii initium habuit a Baptiſmo Joannis: ſed *τὸ in principio* &c. non refertur ad Joannis Baptiſmum: ergo nec refertur ad initium Evangelii. Non enim ſcriptum eſt: *In principio fuit homo miſſus* &c. ſed, *erat Verbum*. Ad II. neg. ant. Nam *τὸ in principio* jungitur verbis *apud Deum*, quæ æternitatem ſignificant; at

(a) *Vid. Fab. Valent. l. 1. c. 5.*

at in ep. 1. Jo. jungitur verbis *audivimus*, quæ, non æternitatem, ſed initium ſignificant auditæ prædicationis. Ad III. neg. ant. Qui enim docent, angelos ante cælum eſſe creatos, ſumunt *τὸ in principio* de initio rerum corporearum: at Joannes ait, omnia per Verbum, & ſine ipſo nihil eſſe factum, ideſt ne unum quidem eorum, quæ facta ſunt: ergo &c.

Ad II. confirm. neg. ant. Nam *ἐγένετο* redditur *factum eſt* v. 3. 10. & 14. ubi ponitur ſimpliciter. At v. 6. additur participium *miſſus*, adeoque ex regula Eraſmi ſignificat *fuit*. Ad II. neg. ant. Nam *Verbum caro factum eſt*, non converſione divinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum, ex Chryſoſtomo hom. 2. in Jo., unde retorqueo argumentum. Antequam aqua vinum fieret, erat aqua: ergo antequam Verbum caro fieret, erat Verbum.

Ob. III. Quod ajunt Patres, Filium Dei Patriarchis apparuiſſe, falſum eſt; nam ex Act. 7. conſtat, iis angelum apparuiſſe; & Hebr. 1. legitur, Deum noviſſime *locutum in Filio*: ergo non per Filium, ſed per angelos loquebatur olim *Deus patribus*, ac *prophetis*.

℟. neg. ant. Quidam enim ex Antenicænis docent, Filium apparuiſſe viſibilem ſpeciem aſſumendo, & angelum dictum, quia miſſus eſt a Patre, ut Iſ. 9. Alii putant, angelos apparuiſſe, ſed in iis adfuiſſe Dei Filium. Ita Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius &c. *Apparuit angelus*, ait S. P., *in angelo autem Deum fuiſſe, quis dubitat*? Ubi enim legitur, Hebræos tentaſſe Dominum, qui eos eduxit de Ægypto, 1. Cor. 10. habetur tentaſſe Chriſtum: ergo Chriſtus erat angelus, qui Hebræos eduxit de Ægypto, de quo Exod. 23. ait Deus Pater: *Ecce ego mitto angelum meum* &c. Verum, quidquid ſit de hac ſententia, certum eſt, docuiſſe Patres, Filium Dei patriarchis apparuiſſe: ergo ſupponunt Filium Dei tunc extitiſſe.

CAPUT II.

An Deo Patri ſit Filius verus, proprius, & naturalis?

ARIANI, ut Verbi divinitatem impugnarent, illud non natuta, ſed adoptione & gratia Dei Filium eſſe dixere, nec veram, & propriam in Patre generationem agnovere. Sit ergo

PROPOSITIO. Eſt Deo Patri Filius, non adoptivus, ſed naturalis.

Prob. I. ex veteri teſtamento. Pſ. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te*: ſed hæc ad Chriſtum refert Apoſtolus Heb. 1.: ergo &c. Nam *hodie* ex Auguſtino eſt nota æternitatis, in qua omnia præſentia ſunt. To *genuit* ve-

ram generationem ſignificat, ut Pſ. 109. *Ante luciferum genui te*; & Prov. 8. *Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram* &c. quæ de divina ſapientia, nempe Filio, dicta eſſe conſtat: ergo &c. Nequeunt hæc dici de ſapientia, prout eſt attributum, ut putant hæretici; nam concipi, & parturiri ad Filium proprie ſpectat: ergo &c.

Prob. II. ex novo teſtamento. Jo. 1. habetur: *Unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit*. Ubi etiam de hoc Filio dicitur, fuiſſe ante Joannem, omnes de plenitudine ejus accipere, peccata mundi tollere &c. II. Narrat ibidem Joannes, Judæos Chriſtum interficere voluiſſe, quia *Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*: ſed, ſi Chriſtus non fuiſſet verus Deus, excuſabile fuiſſet ſcelus Judæorum: ergo &c. III. Ait Chriſtus ibidem: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, ſic Filium vivificare quos vult*: ergo &c. IV. Matth. 3. Petrus ait: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi:* ſed hoc non caro, aut ſanguis, ſed Pater ei revelavit: ergo &c. Accedit locus Ap. Hebr. 1. *Noviſſime locutus eſt nobis in Filio*, ubi ait I. per Filium condita eſſe ſæcula, ubi διὰ cum genitivo effectrice cauſſam exprimit. Hinc v. 10. habetur: *Tu in principio terram fundaſti*. II. Vocatur *ſplendor æternæ gloriæ*, cum a Patre, ut lux a ſole, proceſſerit. III. Dicitur *portans omnia verbo virtutis ſuæ*, ubi infinita ejus potentia deſignatur. IV. ait, ſedere eum *ad dexteram majeſtatis in excelſis* (1). V. Excelſiorem angelis vocat, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit: *Cui enim aliquando dixit angelorum: Filius meus es tu?* Sed angeli vocantur adoptione filii Dei Pſ. 87. & Job. 1.: ergo Chriſtus, qui ab iis differt, eſt vere, & proprie Filius Dei &c.

Prob. III. ex Patribus Antenicænis. Hermas, de quo ſupra, ſimilitudine 9. ait, *Filius quidem Dei omni creatura antiquior eſt*. Ignatius martyr epiſt. ad Magneſ. *Qui ante ſæcula apud Patrem*

---

(1) Habetur in græco τῦ θρόνυ ϛ μεγαλοσύνης, *throni magnificentiæ*, & in hebraico כבוד כסא, *chiſeb cavod*, *throni majeſtatis*. Porro in ſacris literis thronus magnificentiæ & majeſtatis ſummam Dei gloriam ſignificat, ut, præter Grotium a cl. auctore laudatum, evincitur etiam ex ipſis nominibus: μεγαλοσύνη enim a μέγας, *magnus*, in ſacris literis proprie Deo tribuitur, qui vere magnus eſt, & *magnitudinis ejus non eſt numerus*. כבוד, *cavod*, autem gloriam, excellentiam, reverentiam, præſtantiam, majeſtatem, dignitatem, opeſque ſignificat, quæ omnia vero Deo ſpecialiter conveniunt. Eſt a radicali כבד, *cavad*, *ingraveſcere*, *augere divitiis*, *honore*, *gloria*, & Deo tribuitur Iſ. 29., Jud. 13. Prov. 3.

Patrem erat, *& in fine apparuit*. Juſtinus martyr in apol. *Filius ejus*, *qui ſolus dicitur proprie Filius*, *Verbum ſimul cum illo*, *per eum cuncta condidit*. Tatianus eum vocat *Verbum cæleſte a Patre genitum*, Athenagoras in apol. *Primogenitum Patris progeniem*, Irenæus lib. 4. c. 7. *Filium Verbum Dei*: ergo &c.

Prob. IV. ratione. Generatio enim *eſt origo viventis in ſimilitudinem naturæ*: ſed talis eſt Verbi proceſſio: ergo &c. Prob. min. Jo. 16. Chriſtus ait: *Exivi a Patre*, & Pſ. 2. ait Pater *hodie genui te*; en origo a Patre. Jo. 1. *In ipſo vita erat*; en filius vivens. Heb. 1. dicitur *figura ſubſtantiæ Patris*; en perfecta cum Patre ſimilitudo; ergo generatio Chriſti eſt vera, & propria.

Ob. I. Ariani. Joann. 1. Chriſtus dicitur *quaſi unigenitus*: ergo &c. II. Ibidem c. 10. 36. Chriſtus ſe dixit *Filium Dei*, ex quo eum Pater ſanctificaverit: ergo Filius Dei eſt gratia, non natura. III. Coloſſ. 1. & 18. dicitur *Primogenitus*; ſupponit ergo alios filios ejuſdem naturæ: ſed ii ſunt adoptivi: ergo & Chriſtus. IV. 1. Cor. 15.: *Cum ſubjecta fuerint illi omnia*, *tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei*: ergo Chriſtus eſt Filius Dei ſola adminiſtratione Eccleſiæ, quam illi Pater ſubjecit.

℞. ad I. neg. conſ. Nam Græcum ὡς, *quaſi*, ut plurimum eſt ὁριϛικὸν, *definitivus*, ſive, ut ait Chryſoſtomus hom. 2. in Jo. *confirmationis*, & *indubitatæ determinationis*. Ita Matth. 15. *Sicut Prophetam eum habebant*, Græce ὡς προφήτην. Nec obſtat illud Luc. 5. *Erat incipiens quaſi annorum* 30. τὸ *quaſi* eſſe diminutivum; habetur enim ibi ὡσὶ, *indeterminatum*, non ὡς ὁριϛιχὸν. Adde τὸ *incipiens* ſignificare annum nondum completum. Ad II. reſpondet Æſtius (*a*), neg. conſ. Ibi enim probat Chriſtus, ſe recte dixiſſe, quod Filius Dei eſſet. Si enim homines, ad quos ſermo Dei factus eſt, recte vocantur filii Dei, quanto magis verus Dei Filius? Nec obſtat, Chriſtum dici ſanctificatum; nam ſanctificavit eum Pater, quando genuit, ait S. P. A.; ſanctificavit ejus humanitatem, quando eum miſit in mundum, ait Hilarius l. 7. Trinitat. Ad III. neg. conſ. Chriſtus enim jure dicitur *primogenitus*, quia fuit *major in donis*, *& prior in imperio*. II. Quia prior eſt genitus, quam ulla creatura. III. Quia eſt princeps fratrum ſuorum, & *princeps regum terræ*, ex 1. Apoc. IV. Quia eſt *hæres univerſorum*, per quem omnes hæreditatem capiunt ſalutis: ergo &c. Ad IV. neg. conſ. Chriſtus enim ſubjicietur Patri, ut docet Hie-

(a) *Comment. in Jo.*

Hieronymus, & Auguſtinus, juxta diſpenſationem carnis aſſumptæ; Apoſtolus enim loquitur de Chriſto, ut homine. Ait vero in fine ſubjiciendum, *Ne quis putaret*, ait S. P. l. contra Serm. Ar. 37., *ſpiritum, & corpus humanum aliqua converſione in eo periturum*, quod Ariani opinati ſunt.

Ob. II. Wolzogenius. Chriſtus dicitur Dei Filius in ſacris literis, I. Quod Spiritus S. virtute conceptus eſt. II. Quod ſit a Patre ſanctificatus, & miſſus. III. Quod Deus eum ſuſcitans a mortuis, ad vitam immortalem quaſi genuit, ex Ap. Act. 3. IV. Quia ad dexteram ſuam poſuit, donavit illi nomen &c. Sed ex iis non habetur propria generatio: ergo &c.

℞. neg. min. Nam Luc. 1. ait angelus: *Ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*, ubi τὸ *ideo* hunc ſenſum reddit: *Quia Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, quod naſcetur ex te, vocabitur, & erit Filius Dei*. II. Cum ſupernaturalis Chriſti conceptio exprimatur iis verbis: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te*, ſequentia aliquid præſtantius ſignificant, unionem nempe divinæ humanæque naturæ. Ad II. vide ℞. ad II. obj. præc. Ad III. ℞., illud Pſ. 2. *Ego hodie genui te*, etiam de reſurrectione dictum, ut docent Origenes, Chryſoſtomus &c. ſed non inde excludi æternam generationem, de qua illud exponunt Nyſſenus, Cyrillus Alexandrinus, & Athanaſius. Imo de temporali explicat idem Athanaſius, Fulgentius, Euthymius, aliique: nec tamen diſcrepant inter ſe. Statuendum eſt enim, I. ex loco citato probari divinam generationem; illud enim, *Filius meus es tu*, demonſtrat Chriſtum Filium Dei eſſe, non adſcitum, ſed genitum, nec gratia, ſed natura, unde Apoſtolus Hebr. 1. de propria generatione hunc locum accipit. Poteſt etiam exponi de temporali conceptione, qua factum eſt, ut filius hominis fieret Filius Dei naturalis ob unionem hypoſtaticam. Ad reſurrectionem vero ſpectat illud: *Ego hodie genui te*, quia Chriſtus reſurgens ſe verum manifeſtavit Dei Filium. Ad IV. ℞., illas Chriſti prærogativas ab æterna ejus generatione, veluti a primo fonte, manare.

Ob. III. Swikerus. Hermas Filium Dei antiquiorem facit omni creatura, non generatione, ſed prædeſtinatione, quo ſenſu Eccleſiam vocat *anum*, quia *omnium prior creata eſt*. II. Spiritum ſanctum cum Filio confundit, dicens: Filius Dei Spiritus ſanctus eſt: ergo &c.

℞. Eccleſiam *anum* dici poſſe, & omnium primam ratione angelorum ſanctorum, qui ad triumphantem Eccleſiam ſpectant. Ad II. neg. ant. Cum enim ſpiritus nomen ſit Deo, & angelis commune, recte Filio Dei tribuitur etiam a Prudentio in Apoth., ubi ait: *Spiritus ille Dei Deus, & ſe corpore matris induit*.

CA-

CAPUT III.

Wolzogenii ſophiſmata diluuntur.

OB. I. Si Pater aliam perſonam ex ſua eſſentia genuiſſet, alium Deum genuiſſet, ſicut pater in humanis filium gignens ex ſua eſſentia, alium hominem gignit; ergo ſicuti hic ex uno duo homines fiunt, ſic ibi ex Deo uno duo fient; & ſicuti ibi, ita etiam hic Pater, & Filius diſtinctam habent eſſentiam, unde in Nicæno ſymbolo Chriſtus dicitur *Deus de Deo*.

℞. neg. ant. Deo enim tribui debent perfectiones creaturarum, detractis imperfectionibus. Quod ergo gignens, & genitus ſint res ſubſiſtentes, & ille huic naturam communicet, eſt generationis perfectio, quæ recte de Deo enunciatur. At quod genitor ſit prior tempore, quod generatio fiat ſeminis deciſione &c., non eſt eſſentia, ſed defectus creaturarum. In humanis ergo filius eſt a patre diverſus, quia generatio fit ſeminis deciſione, Deus autem, qui ſimplex eſt, eſſentiam non dividit. In Symbolo Nycæno Filius Dei dicitur *Deus de Deo*, ideſt perſona ex perſona divina, ut Eccl. ait. *Invocavi Dominum Patrem Domini mei*: ergo hæc propoſitio: Deus Deum genuit, vera eſt, non item alia, *Deitas genuit deitatem*.

Dices. Deus non genuit ſe, neque alium Deum, cum ſit unus: ergo &c. ℞. diſt. ant. Deus non genuit alium Deum, ideſt aliam perſonam, quæ Deus eſt, neg.; aliam naturam divinam, concedo.

Inſt. Deus Pater Deum non Patrem genuit: ſed Deus non Pater non eſt verus Deus: ergo &c. ℞. diſt. maj. Genuit Deum non Patrem, ſi nomen Dei ſumatur pro perſona, conc.; ſi pro divinitate accipiatur, neg. ſuppoſitum; Divinitas enim nec gignit, nec gignitur, & neg. minorem.

Ob. II. Pater & Filius eandem eſſentiam habent: ergo Filius eſt genitus ex ſua, & Patris eſſentia. ℞. diſt. conſ. Filius eſt genitus de Patris eſſentia, hoc eſt de Patre, qui eſt ſua eſſentia, conc.; de eſſentia a Patris proprietate ſejuncta, neg. Nam divina eſſentia neque gignit, nec gignitur, unde Filius dicitur genitus a Patre, non ab ejus eſſentia.

Ob. III. Deus eſt ab æterno: ergo, ſi Filius Dei proprie genitus eſt, Deus ſummus non eſt. Nam generatio eſt mutatio de non ente in ens. II. Pater eſt ſemper tempore prior Filio, alias generari poſſet, quod jam exiſtit, illudque in dies iterum generari, quod eſt abſurdum: ergo &c.

℞. neg. conſ. Non enim neceſſe eſt, ut ab æterno exiſtens

ſit *innatum*, quippe in divinis non requiritur præexiſtentia Patris, ſed ſufficit conditio originis, quod PP. explicant exemplo caloris, & lucis. Sol enim, & ignis, calorem, aut lucem, quam gignit, non præcedit, ſed ſtatim ac ſol, aut ignis productus eſt, lux & calor ab illis manavit. Ita Pater ab æterno genuit Verbum, ut ſi ſol ab æterno fuiſſet, ſemper lucem emiſiſſet. Unde Eccleſia Filium vocat *lumen de lumine*: non opus eſt ergo, ut generatio ſit tranſitus de non eſſe ad eſſe, ſed ſufficit ut Filius accipiat naturam a Patre, quod poteſt, licet ſit illi coæternus. Ad II. diſt. ant. Pater eſt prior, ſi ejus operatio ſit accidentalis, conc.; ſi ſit eſſentialis, ut eſt in Deo, neg. Ideo autem quotidie generari non poteſt, quod jam exiſtit, quia generatio creaturæ ſit tempore, in quo præteritum nequit eſſe futurum: aſt in æternitate, ubi non eſt ante, neque poſt, Verbum gignitur, & ſemper eſt.

Ob. IV. Si Deus Filium genuit ab æterno, nunc autem non gignit, factus eſt ex generante non generans. Sed hæc mutatio, utpote intrinſeca, in Deum non cadit: ergo &c. II. Vel Filius libere eſt a Patre genitus, vel neceſſario. Si primum: ergo potuit non gigni, adeoque nec eſſe; ſi ſecundum: ergo perpetuo gignit, cum Dei voluntas ſit ſemper eadem.

℞. neg. ant. Cum enim Dei generatio ſit æterna, nunquam ceſſavit Pater a generando. Nec ſequitur, quod Ariani opponebant, Filium nondum eſſe perfecte genitum; neque enim lux dicitur imperfecta, quod ſol non ceſſet illam producere. Melius tamen dicitur: *Filius ſemper natus, quam qui ſemper naſcitur*, ut ait S. P. q. 37. Vere enim ſemper natus, quia ſemper Filius.

Inſt. Vel Pater genuit Filium exiſtentem, & fruſtra genuit, vel non exiſtentem, & ita Filius ſemper non fuit. ℞. Generationem æternam tribuere Filio, ut ſemper habeat eſſe a Patre: atqui ad id non requiritur præexiſtentia, ſed ſufficit, ſi quod habet Filius, habeat a Patre, licet ambo ſint coætanei, ut ſol & lux: ergo Pater Filium genuit exiſtentem, prout eſt principium exiſtentiæ Filii, quam is ſemper recipit a Patre.

Ad II. diſt. ant. Filius genitus eſt neceſſitate, prout naturalis eſt, & ex Patris ſubſtantia, conc.; ſic enim neceſſario eſt productus, non ex deliberatione natus, ut ait Eunomius: ſumpta neceſſitate pro indigentia, quæ in Deo nulla eſt, neg. Item ſi voluntarium ſumas pro non coacto, Filius voluntarie natus eſt, cum Deus a nullo cogeretur, ut Filium gigneret. Si cum Ario accipias, prout eſt indifferens, nego Filium Dei ita gigni, cum nulla ex Fulgentio præceſſerit in gignente deliberatio. Tandem ſi neceſſarium, & deliberatum ſimul accipias, nec voluntate, nec neceſſitate Filius genitus eſt, ſed natura.

Ob.

Ob. V. Wolz. Si eſſentia Patris Filius eſt, intellectus Patris erit etiam intellectus Filii: ſi ergo Pater intellectum Filii gignit, etiam Filius gignit ſeipſum, & Spiritus S. erit Pater Filii, & origo ſuæ originis. ℞. neg. ant. Nam intellectio, quæ Filium producit, non eſt *eſſentialis* intellectio, ſed relativa, & *notionalis*. Nego itaque operationem, qua Pater Filium gignit, communem eſſe, licet communis ſit intellectio eſſentialis, cum Pater omnia Filio communicet, excepta proprietate perſonæ. Vide ℞. ad 1. c. 6. diſſ. 1.

CAPUT IV.

An Filius ſit Patri conſubſtantialis.

LICET hæc quæſtio poſſit ex hactenus dictis facile ſolvi, cum non poſſit eſſe Filius naturalis, & coæternus, quin eandem habeat cum Patre ſubſtantiam, cum tamen plura alia ab Hæreticis opponantur, aliis etiam momentis eam firmare conabimur. Sit itaque

PROPOSITIO I. Ex Dei nominibus Verbi divinitas demonſtratur.

Prob. I. Etenim Filio tribuitur nomen יהוה, *Jehova*, quod ſoli Deo vero tribuitur: ergo &c. Prob. Iſaias enim c. 6. ait: *Vidi Dominum*, יהוה, *Jehova*, *ſedentem ſuper ſolium* &c., quæ de vero Deo dici conſtat ex *Jehova*, & ex triſagio *Sanctus* &c.; ſed Iſaias vidit gloriam Chriſti ex Jo. 12.: ergo Chriſtus eſt Deus ſummus. II. Iſ. 8. habetur: *Dominum*, יהוה, *ſanctificate*, *& erit vobis in ſanctificationem*, *& in lapidem offenſionis*: ſed hoc de Chriſto dicitur ex Luc. 2., & Rom. 9.: ergo &c. III. Zach. 11. *Appenderunt mercedem meam 30. argenteos*, *& dixit Dominus*, יהוה, *ad me* &c. quæ de Chriſto prædicta ſunt ex Matth. 27.: ergo &c. (*a*).

II. Tribuitur Verbo Dei nomen, quod nullibi in novo teſtamento creaturis tribuitur, cum Latinum Deus, & Græcum Θεός, ſit proprium nomen, non appellativum, ex Irenæo l. 3. c. 6. Et patet ex Joann. 1.: *Et Deus erat Verbum*: ergo &c. ℞. Socinus (*b*) in Græco haberi nomen Θεὸς abſque articulo, quo Deus ſummus deſignatur. Sed contra. Nam I. fatetur Socinus, hanc regulam non eſſe in græca lingua perpetuam; nam ὁ Θεὸς cum articulo enunciatur de diis gentium (*c*). E con-

(a) *Vide Huetium D. E. Pr. 7., Habert de Deo trino c. 4. &c.*
(b) *Contra Bellarm. c. 8. Claſſ. 4.* (c) *2. Cor. 4., Gal. 4., & alibi.*

contra Θεὸς abſque articulo verum Deum ſignificat Jo. 1., ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ. Et v. 12. τέκνα Θεοῦ &c. II. Si Θεὸς cum articulo eſt verus Deus, erit & Chriſtus, qui a Thoma dicitur ὁ κύριος, καὶ Θεὸς μου cum articulo. Quæ verba referri ad Chriſtum, cum quo Thomas loquebatur, evincitur ex contextu; legitur enim, *reſpondit Thomas, & dixit ei* &c. III. Jo. 1. habetur Θεὸς abſque articulo, ex Chryſoſtomo (*a*), quia articulus ſubjecto præponi ſolet, non prædicato. Nam, ut fatetur Wolzogenius, in græco legi debet: *Sermo erat Deus, ut ſermo ſubjectum ſit, Deus prædicatum, quod etiam Beza, Piſcator, Maldonatus &c. obſervarunt*. Nec Verbum dictus eſt Deus, ut Moſes, & Prophetæ: 1. quia id novo teſtamento eſt inuſitatum, neque in veteri teſtamento ponitur *Deus* loco יהוה, ubi de vero Deo non eſt ſermo. 2. Licet Gentibus ſint dii multi, *nobis tamen Deus unus eſt Pater, & unus Dominus J. Ch.*, ut ait Apoſt. 1. Cor. 8. Si ergo Verbum Deus eſt, debet eſſe idem ille Deus unus, qui eſt Pater. 3. Per Socinianos Verbum Deus eſt præſtantiori titulo, quam quævis alia creatura (licet non ſit Deus ille ſummus): ergo Verbum non eſt Deus, ut Moyſes &c.

III. Chriſtus dicitur *Deus ſuper omnia benedictus*, Rom. 9.: ſed hic eſt Deus altiſſimus Eph. 4.: ergo Chriſtus eſt Deus ille ſummus &c. ℞. I. Sociniani, Deum ibi poni cum reſtrictione, *ſuper omnia*. Sed contra. Præpoſitio ἐπὶ Matth. 24., Luc. 1., Act. 8. &c. præeminentiam deſignat: ergo etiam Rom. 9. Deinde etiam Pater ib. dicitur, *qui eſt ſuper omnes* &c.: ſicut ergo hic Deus ſummus innuitur, ita etiam innuitur, ubi de Filio ſermo eſt.

℞. II. Eraſmus, illud eſſe epiphonema, ſive acclamationem ad Patrem, quæ a verbis præcedentibus debet interpunctione ſecari. Sed fallitur. I. enim in Græco extat articulus, qui Dei nomini præpoſitus ex Eraſmo certam perſonam exprimit, quique non ſolet apponi in epiphonemate. II. Quia ὁ ὤν, *qui eſt*, refertur ad præcedentia, nec eſt nota novæ orationis, ſed veteris. III. Socinus, & critici ſacri eam interpunctionem rejiciunt.

℞. III. Eraſmus, Dei nomen ibi irrepſiſſe; nam Cyprianus, Hilarius, Chryſoſt. &c. legunt, *qui eſt benedictus*, ſine Dei nomine. Grotius ait, deſiderari in Syriaca, & Paulum de more Patrem *Deum* vocare, Filium autem *Dominum*. Sed contra. I. Quia non opus eſt, ut PP. integros textus proferant. II. Quia Eraſmus, Petavio teſte, mendoſo Cypriani codice uſus eſt. Fallitur etiam Grotius; nam in Syriaca nedum extat Dei no-

(a) *Hom. 3. in Jo.*

Digitized by Google

nomen, ſed ad Chriſtum refertur; habetur enim, *Apparuit Meſchicho in carne, qui eſt Deus ſuper omnes &c.* Eadem habet Arabicus ap. Valton. in Polygl. Apoſtolus autem tribuit Filio nomen Domini & Dei etiam ad Tit. 2. & 3.

Propositio II. Ex attributis ſummi Dei Verbi divinitas demonſtratur.

Pr. I. Pſ. 76. ſummus Deus dicitur *Deus magnus*: ſed talis dicitur Chriſtus c. 2. ad Tit. *Expectantes adventum gloriæ magni Dei, & Jeſu Ch.*, ubi magnus Deus, non eſt Pater, ſed Filius, quem ſolum expectamus in fine mundi: ergo &c. II. Filio tribuitur æternitas Mich. v. 2. *Egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis*. Hebræus habet *ante principium, ante dies ſæculi*. Ubi *egreſſus* non proſapiam, ſed nativitatem deſignat: Habet etiam Hebræus *de egreſſibus*, quod non innuit longam majorum ſeriem, ut putat Wolzogenius, ſed aut duplam Chriſti genealogiam, aut plurali numero magnitudinem antiquæ nativitatis oſtendit. III. Convenit etiam Filio omnipotentia; nam *omnia per ipſum facta ſunt*: ergo &c. Vide ap. Tournel., & Juenin probationes de aliis attributis.

Propositio III. Ex Dei operibus Verbi divinitas comprobatur.

Prob. Opera Dei ſunt remiſſio peccatorum, mortuorum reſurrectio, collatio Spiritus S., & ſcrutatio cordium: ſed hæc virtute ſua fecit Chriſtus: ergo eſt verus Deus. Pr. min. Nam Matth. 9. ait Paralytico: *Remittuntur tibi peccata tua*; quam poteſtatem miraculo comprobavit, dicens: *Tolle grabatum tuum &c.* Ubi tribus miraculis, ait Chryſoſtomus, Chriſtus ſe Deum oſtendit, ſecretorum cordis ſcrutatione, peccatorum remiſſione, & Paralytici curatione. II. Filium Dei propria virtute a mortuis ſurrexiſſe, conſtat ex Jo. 2., ubi ait: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: *hoc autem dicebat de templo corporis ſui*. Et c. 10. *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam*: ergo &c.

Inſt. Wolzog. Reſurrectio Chriſti tribuitur Patri Gal. 1.; Act. 13, & alibi: ergo Chriſtus habuit proprie moriendi poteſtatem, improprie reſurgendi.

℞. Neg. conſ. Chriſtus enim a ſeipſo poteſtatem habet ponendi animam ſuam, & reſumendi eam: ergo ſi prior poteſtas propria eſt, erit & ſecunda. Deinde, ſi poteſtas reſuſcitandi propria eſt Patris, quia ejus virtute Chriſtus ſurrexit, propria erit hæc poteſtas etiam in Filio, quia ejus virtute omnes in die judicii reſurgent, ex Jo. 5. III. Operatio ſoli Deo propria eſt Spiritum S. conferre: ſed hæc etiam Filio convenit, ut intra oſtendemus: ergo &c. Unde S. P. A. l. 15. Trin. 26. ait: *Quomodo Deus non eſt, qui dat Spiritum S.? Imo quantus Deus, qui dat*

Deum

Deum. *Diſcipuli orabant*, *ut veniret*, *non ipſi eum dabant*. IV. Ut omittam creationem, & gubernationem omnium, quam Filio tribuit Jo. 1., Apoſtolus Hebr. 1. cordium ſcrutatio tribuitur Filio Apoc. 2. & Jo. 21., ubi Petrus ait, *Domine tu omnia noſti*, *tu ſcis*, *quia amo te*. Nec Petrus hæc dicens erravit, quia ejus vera confeſſio recepit mercedem a Chriſto.

Propositio IV. Ex perfecta Filii æqualitate cum Patre ejus divinitas oſtenditur.

Pr. I. Filius Patris opera facit, eſt una cum Patre beatorum vita, & eandem habet divinitatem: ergo &c. Pr. I. pars ant. Jo. 5. Chriſtus ait: *Pater meus operatur*, *& ego operor*: ergo eadem ſunt opera utriuſque. Ubi nota, Judæos eum occidere voluiſſe, *quia Patrem ſuum dicebat Deum*, *æqualem ſe faciens Deo*: ergo intelligunt Judæi, quod non capiunt Ariani, ait S. P. Tr. 17. in Job. Prob. II. pars. Jo. 14. ait Chriſtus: *Qui videt me*, *videt & Patrem*; viſo ergo Filio, habetur vita æterna: ergo &c. Ubi nota, ex Aug., non videre unum viſo alio, niſi ſint perfecte ſimilia, nec viſo Petro, videri Paulum, niſi eandem habeant ambo ſtaturam, colorem &c. Si ergo viſo Filio, videtur Pater, ſunt ambo ſimiles; non enim videri poteſt in auro lapis, in homine leo, ut ait Chryſoſtomus Hom. 74.: ergo Pater & Filius eſt una eademque ſubſtantia. Joannes etiam 1. Ep. 5. ait: *Qui habet Filium*, *habet vitam*, & c. 20. *Hic eſt verus Deus*, *& vita æterna*. Quæ verba male ad Patrem refert H. Grotius, & Socinus. Ibi enim *ὅτος*, *hic*, ad Filium, qui proxime præcedit, referri debet, maxime cum ſcopus Joannis ſit oſtendere Filium eſſe Verbum vitæ & vitam æternam (a).

Pr. III. pars. Jo. 10. Chriſtus ait: *Ego & Pater unum ſumus*, ubi Chriſtus loquitur de unitate ſubſtantiæ, 1. quia ait, rapi non poſſe de manu Patris, quod nequit rapi de manu Filii: ergo Patris, & Filii una eſt poteſtas, una ſubſtantia: 2. ex quo nemo rapiat oves de manu Patris, is major eſt omnibus: ergo Filius major eſt omnibus, qui ait, *Nemo rapiet &c.*, unde ait: *Ego & Pater unum ſumus*. Hinc S. P. tract. 71. in Jo. ſcribit: *Quod ait unum*, *audiant Ariani*, *quod ait ſumus*, *audiant Sabelliani*, *& nec illi æqualem*, *nec illi alterum negando ſint vani*.

Inſtant Ariani. Joannis locus de voluntatis conſenſu accipi debet; Chriſtus enim rogat, ut fideles ſint unum, *Sicut* (ex Jo. 17.) *tu Pater in me*, *& ego in te*: & Act. 4., *Creden-*

tium

(a) *Cap. 1. Jo.*

tium erat anima una, *& cor unum*, nempe unitate concordiæ: ℞. diſt. ant. Accipitur de conſenſu, ſecluſa unitate ſubſtantiæ, neg.; non excluſa, conc. Nam unitas ſubſtantiæ probatur ex Joannis ſcopo, qui eſt oſtendere, Patris ac Filii unam eſſe poteſtatem. Neque Chriſtus ait: *Unum volumus*, ſcribit Eugenius Cathag., *ſed unum ſumus*. Nullibi enim invenitur, *unum ſunt* de iis, quorum diverſa eſt natura, ut obſervant S. P. A. (*a*), & S. Thomas (*b*).

℞. II. ad ſingula loca cit. Joann. 17. Unitas naturæ deſignari non poteſt; nam καθὼς eſt nota ſimilitudinis, non æqualitatis, ut Luc. 6., & Matth. 5., ubi præcipitur imitatio, non æqualitas divinæ perfectionis. II. Non petit Chriſtus, ut ſimus unum in natura, ſed in Patre, & Filio, ideſt caritate, & dilectione, ut explicat S. P. A. l. 6. Trin. 9. III. Nos ipſi cum Deo conjuncti ſumus per Verbi incarnationem, qua ſibi noſtram copulavit naturam, & per Euchariſtiam, qua ejus corpore paſcimur, ait Cyrillus, & Hilarius. Ad IV. Retorqueo argumentum: rogat Chriſtus, ut fideles *Unum ſint*, *ſicut tu Pater* (ait) *in me*, *& ego in te*: ſed, niſi Chriſtus ſe ſe a creaturis diſtingueret, dicere debuiſſet, *Sicut tu in nobis*, *& nos in te*: ergo &c. Quod ſequitur, ſolvitur a S. P. contra Max. c. 20. *Quando de pluribus dicitur unus eſt*, *& additur quid unus*, *& de his quæ diverſæ*, *& de his*, *quæ ſunt unius ſubſtantiæ*, *dici poteſt; ubi autem dicitur de duobus unum ſunt*, *nec additur quid unum ſint*, *non diverſæ*, *ſed unius intelliguntur eſſe ſubſtantiæ: ſicut dictum eſt*, **Ego & Pater unum ſumus**.

CAPUT V.

Ubi Arianorum argumenta ſolvuntur.

OB. I. Jo. 14. Chriſtus ait: *Pater major me eſt*: ergo Filius non eſt Patri conſubſtantialis.

℞. diſt. ant. *Major me* eſt ratione humanitatis, conc.; ratione perſonæ, ſubd. Major me eſt origine, conc.; ſubſtantia, neg. Alias non diceret Jo. 5. 9. *Qui videt me*, *videt & Patrem*. Nec Patrem ſuum dixiſſet Deum, *faciens ſe æqualem Deo*. Ob duplicem ergo naturam, ait S. P. 2. Trin. 1. *Filius eſt æqualis Patri ſecundum formam*, *in qua erat*, *& minor Patre ſecundum formam ſervi*, *quam accepit*. Hæc latini PP. Græ-

(a) *L. 6. Trin. c. 3.* (b) *Lect. 5 in hunc loc.*

Græci vero, qui ajunt, Filium eſſe minorem Patre ſecundum habitudinem cauſſæ, eo quod Pater ſit origo Filii, ut docent Baſilius (*a*), Nazianzenus (*b*), Chryſoſtomus (*c*), nomen *cauſſæ & principii* indiſcriminatim uſurpant. Videtur tamen verior ſententia Latinorum, quia nullibi ſcriptum eſt, Patrem majorem eſſe Spiritu S., aut hunc eſſe Patre minorem, quia Spiritus S. non aſſumpſit humanitatem, & Chriſtus ait, *Gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater major me eſt:* ſed Chriſtus non adiit Patrem ratione divinitatis, qua nunquam a Patre receſſit, ſed ratione humanitatis: ergo &c.

Ob. II. Hæc propoſitio affirmans, *Pater major me eſt*, hanc negantem includit: *Ego non ſum tam magnus ut Pater*: atqui non poteſt negari de perſona, quod ei convenit ratione naturæ; nemo enim negat hominem eſſe quantum, eo quod ejus anima non ſit quanta: ergo, ſi Chriſtus ſecundum divinitatem tam magnus eſſet ac Pater, nullo modo id negare potuiſſet.

℞. neg. ſuppoſitum minoris; non enim de perſona Filii negatur, quod ſit tam magnus, ut Pater, ſed cum conſtet divina, & humana natura, illa æqualem, hac minorem Patre eum enunciamus. Unde retorqueo argumentum: ex quo homo ſit quantus ratione corporis, non ſequitur, quin ſit ſpiritalis ratione animæ: ergo, ex quo Chriſtus, ut homo, ſit minor Patre, & æqualis Patri, ut Deus, vere dixit: *Ego & Pater unum ſumus*, & *Pater major me eſt*.

Inſt. Wolzog. Dici nequit, Chriſtus non eſt natus de Virgine, nec paſſus &c., ex quo nil horum ei competat ratione divinitatis: ergo nec dici poteſt, eſt æqualis Patri &c., eo quod nihil horum ei competat ratione humanitatis. ℞. neg. conſ. Cum enim Chriſtus Deus ſit & homo, de eo affirmantur, quæ utrique naturæ conveniunt, ſicut de homine dicitur, quod ſit corporeus & ſpiritalis, nequit ergo dici Chriſtum nec natum eſſe nec paſſum, cum id ei competat ratione humanitatis, nec dici poteſt non eſſe Patri æqualem, cum id ei competat ratione divinitatis.

Ob. III. Jo. 1. 19. *Non poteſt Filius facere quidpiam, niſi viderit Patrem facientem*; & v. 30. *Ego nihil poſſum a meipſo*: ergo Deus non eſt omnipotens. II. Jo. 7. ait Chriſtus, *Doctrina mea non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me:* ergo &c. III. Ait ſe miſſum a Patre (*d*), ab eo mandatum accepiſſe (*e*), ad Patrem oraſſe (*f*): ergo &c. IV. Jo. 20. Patrem ſuum Deum, ac Dominum vocat. V. Matth. 26. aliam voluntatem

(a) *L. 1. adv. Eunom.* (b) *Or. 5.* (c) *Hom. 75.*
(d) *Jo. 3.* (e) *Jo. 10.* (f) *Jo. 17.*

tem a Patre innuit dicens, *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*: ergo &c.

℞. ad I. cum Nazianzeno diſt. ant. *Filius non poteſt*, quia impotens, neg.; quia una eſt Patris, ac Filii poteſtas, conc.; ſubdit enim, *Quæcunque ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit*, & ſupra dixerat, *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*.

Nec obſtat, quod Filius ad normam Patris ſe ſe componat; Chriſtus enim ad Patris normam ſe componit, non ut ſervus, ſed ut imago, quæ eandem motionem habet cum archetypo, ut dum quis ſe ſe contemplatur in ſpeculo. Ad III. neg. conſ. Ideo Chriſtus doctrinam ſuam doctrinam Patris appellat, ne credatur per humanam induſtriam comparata; vel forte loquitur ex Judæorum hypotheſi, qui putabant eum voluntate, & doctrina a Patre diverſum.

Inſt. Wolzog. Chriſtus expreſſe negat, eam doctrinam ſuam eſſe: ergo &c. ℞. diſt. ant. Negat abſolute, neg.; in Judæorum hypotheſi ſupra expoſita, conc. Ad III. diſt. ant. Fuit miſſus a Patre &c., ratione humanitatis, conc.; ratione divinitatis, neg. Unde Aug. ait: ideo *Patris & Filii diverſas eſſe naturas, quia obediens Patri oſtenditur Filius*. Inſt. Wolzog. Chriſtus mandata accepit a Patre, ut ejus legatus: ſed per catholicos Chriſtus eſt legatus Patris, ut Deus: ergo ut Deus ſubjicitur. ℞. diſt. min. Itaut divinitas Chriſti ſubjectionem, & mortem reddiderit ſumme dignam, conc.; itaut hic legatus per formam Dei ſit Patri ſubjectus, mortemque ſubierit, neg. Ad IV. diſt. ant. Vocat Deum ac Dominum, ut homo eſt, conc.; ut Deus eſt, neg. Hinc S. P. tract. 122. in Jo. exponens verba illa, ait, *Aliter meum, aliter veſtrum: Deum meum, ſub quo ego homo ſum, Deum veſtrum, inter quos mediator ſum*.

Inſt. Wolz. Chriſtus Deum ſuum hebraica phraſi Patrem vocat, ideſt benefactorem ſuum, eo quod a morte eum ſuſcitavit: ergo &c. ℞. Tranſmiſſo ant. neg. conſ. Nam Deus humanitatem aſſumpſit, in quam poſſent ea beneficia conferri. Ad V. neg. conſ. Inde enim eruitur fuiſſe in Chriſto voluntatem divinam & humanam, & hanc divinæ perfecte ſubjectam.

Ob. IV. Chriſtus non habet bonitatem, poteſtatem, ſcientiam: ergo non eſt Deus ſummus. Prob. I. pars. Matth. 19. Chriſtus ait: *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi ſolus Deus*: ergo &c. Prob. II. pars. Ib. c. 20. ait Chriſtus: *Sedere ad dexteram &c. non eſt meum dare vobis*: ergo &c. Prob. III. pars. Ib. c. 27. ait, *De die illa*, judicii, *nemo ſcit, niſi ſolus Pater*: ergo &c.

℞. neg.

℞. neg. ant. Chriſtus enim ſe bonum dicit Jo. 10. Omnem poteſtatem ſibi datam eſſe Matth. 28. In eo omnes ſapientiæ theſauros agnoſcit Apoſtolus Coloſſ. 2. Ad I. partem ant. neg. conſ. Non negat Chriſtus propriam bonitatem, ſed fidem adoleſcentis attollit, quaſi dicat: ſi me purum hominem cenſes, cur bonum vocas? ſi bonum dicis, & me Deum crede, qui ſolus eſt boni fons & origo. Ita Nazianz. or. 36. & S. P. A. l. 3. contra Maximin.

Ad II. partem ant. diſt. ant. Non *eſt meum dare ſuperbis*, ut exponit S. P. A. in Pſ. 126. qui terrenum regnum petunt jure ſanguinis, conc.; humilibus, *quibus paratum* eſt a Patre, nego.

Inſt. Cur ergo non ait Chriſtus: *Quibus paratum eſt a me, vel a Patre meo?* ℞. Quia fons eſt ſummi imperii, nec tamen ſeipſum excludit; ait enim Jo. 16. *Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt*.

Ad III. diſt. ant. Neſcit Filius judicii diem, ut Deus homo eſt, & privata perſona, neg.; ut Eccleſiæ caput nullis manifeſtando, ut ſalubriter paveant, conc. Hoc ſenſu judex, confeſſarius, & regius legatus ſe neſcire ait, quod nefas eſt revelare. Nec mentitur tamen, dum ait ſe neſcire quod ſcit ut privata perſona: *Hoc enim neſcit*, ait S. P. l. 1. de Trin. 12., *Quod non ita ſciebat, ut tunc diſcipulis indicaret*.

Dices. Hoc ſenſu etiam Pater diem judicii ignoravit: ergo &c. ℞. neg. ant. Nam Pater hunc diem Filio revelavit, nec ipſe legatione fungitur apud homines, quod munus eſt Filii.

Ob. V. Filius divinitatem habuit ex gratia; Deus enim, Philip. 2., *Donavit illi nomen &c.* Jo. 54. *Omne judicium dedit Filio*. Act. 2. *Dominum & Chriſtum fecit eum*. 1. Cor. 1. *Factus eſt nobis ſapientia a Deo, & juſtitia*. Apoc. v. 12. *Dignus eſt agnus accipere virtutem, & divinitatem:* ergo &c.

℞. Neg. ant. Nam Filius factus eſt Deus, Dominus, ſapientia &c. quando *Verbum caro factum eſt;* tunc enim tranſiit jure naturali ad Filium hominis quidquid Verbum erat, divinitas, ſapientia, &c. Chriſtus ergo ratione humanitatis factus eſt Deus, quia natura humana nexu ſubſtantiali ad jura divinitatis tranſivit. Prædeſtinatus eſt autem Chriſtus, ut homo, ad tantam nominis gloriam, etiam propter paſſionis humilitatem, per quam agnus occiſus accepit virtutem, & divinitatem: ubi *divitatem* olim ſcriptum aliqui putant; nam græcus habet πλοῦτον, *divitias*, quia Chriſtus paſſione ſua divitias miſericordiæ ſuæ nobis largitus eſt.

Ob. VI. Prov. 8. 4. Filius dicitur *creatus*: ergo &c. II. Matth. 12. dicitur *ſervus*. III. Jo. 1. dicitur *factus*. IV. dicitur

citur ibi : *Omnia per ipſum facta eſſe* : ergo Verbum eſt Patris inſtrumentum, adeoque creatura.

℞. ad I. neg. ant. Nam Prov. 8. legendum eſt : *Dominus poſſedit me*. Sic enim habet hebraica & vulgata. Græcis autem facile fuit, pro ἐκτήσατο, ſubſtituere ἔκτισε, ut Epiphanius obſervat. Poſſidere autem, generationem, non creationem ſignificat, ut Gen. 4., *Poſſedi hominem*. Deinde κτίζειν dicitur etiam de rebus, quæ non fiunt ex nihilo, ut de magiſtratibus &c. Aliquando etiam ſignificat gignere, aut conſtituere, ut notat S. P. in l. contra Adverſ. legis. Ad II. diſt. ant. Dicitur ſervus conditione, neg. ; obedientia, conc. Deinde Iſaias hæc profert de ſeipſo ; & licet in Chriſto, cujus figuram geſſit, ſint adimpleta, non ſequitur tamen, Iſaiam, & Chriſtum eodem modo ſervum fuiſſe, ſed illum conditione, Chriſtum obedientia. Ad III. diſt. ant. *Ante me factus eſt*, hoc eſt, *antepoſitus*, *& prælatus eſt mihi*, conc. ; ante me creatus eſt, neg. Sequitur enim, *quia prior me erat* ; ſi enim priora verba creationem ſignificent, ſenſus erit : *ante me creatus eſt*, *qui ante me creatus eſt*, quæ eſt indigna Joanne ſententia. Ad IV. neg. conſ. *Quomodo enim fieri* poteſt (ait S. P. Tr. 1. in Jo.) *ut Verbum Dei factum ſit*, *quando Deus per Verbum fecit omnia*? Nam græca particula, διὰ, *per*, ſæpe effectricem cauſſam deſignat, ut Gen. 4. *Poſſedi hominem per Deum* ; & Prov. 8., *Per me reges regnant* : ergo &c.

Ob. VII. Dei proprietas eſt eſſe *ingenitum* : ſed Filius non eſt ingenitus : ergo &c. II. Filius eſt ſimilis Patri : ergo eſt alterius ſubſtantiæ. III. Pater eſt perſona divina : Filius non eſt Pater, ergo non eſt perſona divina. ℞. diſt. maj. Dei proprietas eſt eſſe ingenitum, hoc eſt non creatum, conc. ; hoc eſt, non genitum, ſubd. Eſt proprietas perſonæ, conc. ; naturæ, neg. (*a*). Ad II. diſt. ant. Filius eſt Patri ſimilis identitate ſubſtantiæ, conc. ; qualitatis proprietate neg. (*b*). Ad III. diſt. maj. Et nomen Patris ſignificat divinitatis ſubſtantiam, neg. ; relationem, & habitudinem, concedo (*c*).

Ob. ult. Filius eſt ſermo Patris : ergo non eſt ei conſubſtantialis. Prob. conſ. ex Auguſtino, & Arnobio, qui probant, Mercurium non eſſe Deum, ſi ſermo eſt.

℞. diſt. ant. Eſt ſermo prolatitius, ſyllabicus, & foris erumpens, neg. ; vivus, ſubſiſtens, & intus manens, conc. Siquidem Dei Filius Verbum vocatur, quia mente gignitur, & quan-

(a) *Vid. Cyrill. l. 11. Theſ. c. 1., & D. Th. 1. p. q. 33. a. 4. ad 2.*
(b) *Vide Baſil. Ep. 141. ad Cæſar.* (c) *Vide Nazianz. l. 3. Theol*

dam habet cum verbo noſtro ſimilitudinem, eſtque eadem Patris ratio, & intell gentia; non poteſt ergo aliam a Patre habere naturam. Non ita ſermo exterior, & ſyllabicus; is enim non ſubſiſtit, ſed tranſit, adeoque non eſt verbum ſubſtantiale, ſed qualitas adventitia. Jure ergo S. P. l. 7. C. D. 14. ait: *Quod ſi ſermo dicitur eſſe Mercurius, Deus non eſt*. Quæ argumentatio validiſſima eſt, & immerito carpitur a Pherepono.

CAPUT VI.

An Synodus Nicæna recte definierit Filium eſſe Patri ὁμοούσιον.

NOT. I. Proſcripta Ariana hæreſi, Verbum Patri per omnia ſimile nonnulli dixere, qui Semiariani dicti ſunt. Rejiciebant quippe cum Arianis vocabulum ὁμοούσιον, ſed ajebant Filium Patri aſſimilari ȣσίᾳ. Recentiores hæretici hoc vocabulum criminantur, alii ut a Gnoſticis derivatum, ut Sandius, alii ut minus aptum ad Catholicum dogma exprimendum, ut Clericus.

Not. II. Vox ὁμοούσιον componitur ex ὁμȣ, & ȣσία, quæ ex Clerico eſſentiam, aut ſubſtantiam ſignificat, non perſonalitatem: licet quidam poſt Hilarium ſcribant, ὁμοούσιον a Synodo Antiochena proſcriptum, eo quod Samoſatenus per hanc unius eſſentiæ nuncupationem unicam perſonam eſſe Patrem, & Filium docebat, adeoque *uſiam* pro perſona, non pro natura accipiebat. Vide infra ob. 3.

Propositio. Vox ὁμοούσιον rite a Nicæna Synodo recepta eſt.

Prob. ex Mario Victorino tribus argumentis. I. Duo Ariani aſſerebant, & Filium ex nihilo eſſe, & aliquando cum Patre non fuiſſe: atqui per ὁμοούσιον utrumque damnatur: ergo &c. Prob. min. Ὁμοούσιον aut ſignificat ambo eſſe eandem rem, aut in eadem ſubſtantia eſſe ſimul. Si primum: ergo Filius non eſt productus *ex non extantibus*, ſed ex Patris ſubſtantia, & refellitur Arius, qui ait: *ex nihilo Filius*. Si ſecundum, nuſquam fuit Pater in ſua eſſentia abſque Filio, & Arius refutatur, qui ait, *fuiſſe aliquando, quando non fuit*. II. De fide eſt, Filium eſſe *Deum de Deo* &c.: ſed hoc eſt eſſe ὁμοούσιον: ergo &c. III. Semiariani ajebant, Filium eſſe *ſimilem* cum Patre *ſubſtantiam*, adeoque ὁμοιούσιον, non ὁμοούσιον, contra quos dicendum eſt Filium eandem eſſe cum Patre, & *ſimul* ſubſtantiam: ſed hoc recte per ὁμοούσιον exprimitur: ergo &c. Patres reapſe uno ore fatentur, iis tantum hanc vocem diſplicere, qui Filium Patri conſubſtantialem fateri nolunt. Ita Hilarius,

Baſi-

Baſilius, Athanaſius, Auguſtinus, Fulgentius, aliique apud Petavium lib. 4. de Trin., & Lupum in append. ad Synodum Calced.

Ob. I. Hoc vocabulum non extat in ſacris literis: ergo non recte Synodo inſertum eſt.

℞. neg. conſ. Neque enim in ſacris literis extat, Verbum eſſe *ex non extantibus*, *fuiſſe aliquando*, *quando non erat*, *non eſſe e Patris ſubſtantia* &c. Si ergo licuit Arianis nova ſuperſtruere vocabula ad fidei excidium, licuit etiam Nicænis Patribus ad fidei confirmationem ea voce uti, qua Verbi æternitas ſignificatur, & eadem cum Patre ſubſtantia. II. Non rejiciunt Ariani voces iſtas ἀγέννητον, ὁμοιούσιον, ideſt *innaſcibilem*, & *ſimilem ſubſtantia*, licet non extent in ſacris literis: ergo nec ὁμοούσιον debent rejicere. III. *Si ita credendum eſt*, ait Baſilius or. 40., *cur non ita profitendum?* ℞. II. diſt. ant. Non extat &c. expreſſe, conc.; illative, neg. Οὐσία enim eſt, id quod eſt, nempe Deus eſt lumen, vita, veritas, ſuum eſſe: ſed hæc eadem de Filio legimus in evangelio: ergo extat ſaltem illative in evangelio ὁμοούσιον, ut ait S. P. ad Paſcenn. *Etſi nomen iſtud non inveniretur in ſcripturis, res tamen ipſa inveniretur. Quid eſt enim contentioſius, quam, ubi de re conſtat, certare de nomine?*

Ob. II. Ante Nicænam Synodum nullus ex Patribus protulit ὁμοούσιον: ergo &c. ℞. I. neg. conſ. Singulæ enim hæreſes novas voces invexere, quibus contra impios fides cuſtoditur. ℞. II. neg. ant. Meminit enim hujus vocabuli auctor qq. ad Orth. (*a*), illudque Dei Filio tribuunt Dionyſius Alexandrinus (*b*), Pamphilus martyr (*c*), Tertullianus (*d*), & auctor Ποιμάνδρης ad Apoſtolorum tempora ſcriptus. Hinc Euſebius (*e*) fatetur, antiquiſſimum eſſe.

Inſt. Sandius. Hæc vox a Gnoſticis invecta, ut Æonum fabulam conflarent: ergo &c. ℞. neg. ant. Gnoſtici enim Æones ſuos *omouſios* non putabant, ut conſtat ex Irenæo (*f*).

Inſt. Clericus. Eadem numero οὐσία dici nequit ſibimet ὁμοούσια; nam veteres ea voce ſignificant, quod eſt ejuſdem ſpeciei: ſed Dei eſſentia rationem ſpeciei non habet: ergo &c.

℞. neg. ant. Non enim eſſentia Filii, ſed perſona dicitur conſubſtantialis; licet ergo *uſia* in creaturis habeat rationem ſpe-

(a) *Inter opera Juſtini.* (b) *Apud Athan. l. de fide ſua.*
(c) *In Apol. pro Orig.* (d) *Contra Praxeam.*
(e) *In ep. ad Cæſar. ap. Socr. l. 1. H. E. c. 8.* (f) L. 1. c. 1.

ſpeciei, & in individuis multiplicetur; in Deo tamen eſt in tribus perſonis indiſtincta. Quare perſonæ divinæ ejuſdem ſpeciei dici nequeunt, licet ſint *omouſiæ*.

Inſt. Ὁμούσιον in creaturis partitionem ſubſtantiæ ſignificat: ergo rejiciendum. ℞. neg. conſ. Non enim per ſe *omouſion* hanc naturæ partitionem ſignificat, nec nomina Deo, & creaturis communia comparationem admittunt: alias male diceretur, Deus Pater, aut Deus Filius, quod Pater in creaturis natura dividatur a Filio, aut Filius a Patre: ſicut ergo utrumque recte dicitur, ita *omouſion*.

Ob. III. Synodus Antiochena proſcripſit *omouſion*, quo Paulus Samoſatenus abutebatur (1): ergo &c. ℞. cum Baſilio ep. 300. diſt. ant. Proſcripſit in ſenſu Samoſateni, prout deciſionem ſubſtantiæ ſignificat, conc.; prout plures perſonas deſignat, quibus eadem eſſentia communis eſt ſine partitione naturæ, nego. Hæc enim partitio non infertur ex voce *omouſion*, ſed ex conditione creaturæ. Hinc Nicæni Patres, *cum Pauli calliditatem animadvertiſſent* (qui hoc vocabulum urgebat, quaſi a catholicis admitteretur eo ſenſu, quo ſumitur a philoſophis, apud quos partitionem importat, adeoque negarent, Filium perſonam eſſe a Patre diſtinctam) *neque hoc modo in Deo omouſion accipiendum eſſe conſideraſſent*, *merito inducti ſunt*, *ut Filium omouſion dicerent*, ut ait Athanaſius l. de Syn. Arim. & Seleuc.

Inſt. *Omouſion* ſenſum patitur Sabellianum: ergo debuit reticeri. ℞. neg. conſ. Quamvis enim hoc etiam in Nicæna Synodo diſcuſſum ſit, unde Baſilius illos excuſat, qui *omouſion* initio reſpuebant: ſubinde vero jure receptum eſt, I. Quia partitionem naturæ per ſe non ſignificat: nec ullus veterum hoc ſenſu uſurpavit. II. Ariani fatebantur, hoc vocabulo reapſe ſignificari communionem naturæ, ut poſtea in ſua Antiochena Synodo teſtati ſunt apud Socrat. l. 2. H. E. 25., & Sozom. l. 6. c. 4. III. Nicæni Patres pravum ſenſum ab hac voce expun-

(1) Vocabulum *omouſion* ab Antiochena Synodo fuiſſe proſcriptum, negat doctiſſimus Maurinus P. Meran l. 4. de divinitate D. N. J. C. c. 29., ubi oſtendit, auctores, & promulgatores hujuſce proſcriptionis ſolos fuiſſe Semiarianos, atque ex eorum relatione, vel potius oppoſitione Athanaſium, Baſilium, atque Hilarium ſcripſiſſe, Antiochenos Patres *hanc vocem omouſion ſubſtuliſſe*, proindeque Athanaſii, Baſilii, atque Hilarii ea de re teſtimonia falſis rumoribus Semiarianorum, non veritati hujus facti eſſe ſubnixa.

punxere, definientes, Filium eſſe ex Patre unigenitum, ideſt ex ſubſtantia Patris: *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, & Patri conſubſtantialem*, quibus verbis aditum omnem hæreticorum fallaciæ præcluſerunt.

Quæres: cur Patres Nicæni non probarint vocem ὁμοιόσιον, ideſt *ſubſtantia ſimilem*? ℞. Cum nulla creatura ſimilis Deo eſſe poſſit, hoc etiam nomine Verbi divinitatem exprimi; ſed quia hac voce *Semiariani* abutebantur, ut *omouſion* excluderent, latet in ea hæreticorum perfidia; *Multa* enim *ſæpe fallunt, quia ſimilia ſunt: timeo aurum bracteæ, quia me fallere poteſt, & tamen auro ſimile eſt*, ait Hil. l. 1. de Syn.

CAPUT VII.

De ſubſiſtentia, ſive perſonalitate Spiritus ſancti.

NOT. circa Spiritum ſanctum erraſſe Sadducæos, qui & angelos, & Spiritum S. negabant: Montaniſtas, qui Montanum eſſe Paracletum a Chriſto promiſſum ſomniarunt: Sabellianos, qui Spiritum S. Patris perſonam eſſe affirmabant. Sed omnium impudentiſſime Macedoniani, & Sociniani. Illi a Macedonio Conſtantinopolitano dicti ſunt, qui circa an. 360. errorem ſuum ſpargere cœpit, Spiritum ſanctum cum Anomæis, & Semiarianis creaturam eſſe blaſphemans. Damnatus eſt Athanaſii opera in Alexandrina Synodo an. 362. Sociniani Spiritum S. putant eſſe virtutem, per quam Deus fideles ſanctificat, non tamen ipſum Deum ſummum. Sicque cum Macedonianis Spiritum ſanctum a Deo uno diſtinguunt, & cum Sadducæis negant eſſe perſonam. Nos errorem utrumque impugnabimus.

Not. II. Spiritus nomine in ſacris literis ſæpe chariſmata deſignari, ut Pſ. 50. *Spiritum rectum innova*, ideſt pium cordis affectum, & Jo. ep. 1. *Nolite omni ſpiritui credere*, ideſt omni doctrinæ. Ex his tamen non ſequitur, Spiritum S. nil aliud eſſe, præter participationem diviorum donorum, cum effectus pro cauſſis ſæpe exprimantur.

PROPOSITIO. Spiritus S. vera eſt & ſubſiſtens perſona.

Prob. argumentis validiſſimis c. 3. lib. hujus, quorum ſumma eſt. I. De Spiritu S. legimus, deſcendiſſe de cælo, miſſum eſſe, ſediſſe ſuper Apoſtolos &c.: ſed hæc opera ſunt perſonarum: ergo &c. II. Confertur baptiſma in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.: ſed Pater, & Filius perſonæ ſunt: ergo & Spiritus S. III. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S.*: ſed duo priores ſunt perſonæ: er-

go & Spiritus S. Jam vero quid inſaniat Socinus audiamus.

Ob. I. Probant catholici Spiritum S. eſſe perſonam, I. ex forma baptiſmi, & ex Matth. 3., *Ipſe vos baptizabit Spiritu S. & igni*: ſed perſona nequit eſſe id, quo quis baptizatur, alias perſona eſſet aqua & ignis: ergo Spiritus S. non eſt perſona. Nec obſtat c. 28. poni Spiritum S. cum perſonis Patris, & Filii. Sæpe enim perſonis res etiam inanimatæ junguntur, ut Eph. 6. *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus*: ergo &c. II. id probant ex operibus perſonalibus; I. quia Spiritui S. tribuitur loqui Marc. 13.: ſed Rom. 3. *Lex loquitur*, & Hebr. 12. *ſanguis Abel*, quæ duo perſonæ non ſunt: ergo nec Spiritus S. II. Luc. 12. de Spiritu S. dicitur: *Docebit vos omnia*: at 1. Cor. 11. & Jo. 2. habetur: *Natura & unctio docet vos*: ſed neutra ex iis perſona eſt: ergo &c. III. Luc. 2. habetur, *Spiritus S. erat ſuper eum*. Sed Jo. 3. idipſum dicitur de *ira Dei*, & Gal. 6. de pace: ergo &c. IV. Neque id evincitur ex quo dicatur Spiritus S. venire, mitti, procedere, teſtificari; hæc enim omnia tribuuntur legi, regno Dei, fidei, iræ &c. ut ex ſcripturis oſtendit Socinus l. 1. contra Spiritum S. V. Nec id probatur, ex quo dicatur conſolator; nam Pſ. 22. id etiam virgæ, & baculo tribuitur. VI. Neque ex quo ſimul aliquando jungantur virtus & Spiritus S.; nam Rom. 15. legitur, *in virtute ſignorum, & in virtute Spiritus S.* Hæc Socinus.

℟. ad I. diſt. min. Perſona non eſt gratia vel aqua, qua quis baptizatur, conc.; perſona non eſt Spiritus S., per quem gratia regenerationis diffunditur, neg. Si enim remiſſio peccatorum eſt effectus a Spiritu S. diſtinctus, ſequitur præter Spiritum S., qui eſt donum Dei, dari Spiritum S., qui eſt perſona hos effectus producens. Licet ergo baptizari Spiritu S. ſignificet ſanctificationem, & gratiam, ex hoc tamen non evincitur, Spiritum S. non eſſe perſonam, ſed potius oppoſitum. Nam remiſſio peccatorum, quæ metonymice dicitur Spiritus S., diffunditur in cordibus una cum caritate per Spiritum S., ex Rom. 5.

Ad II. ℟., nedum ex ſola unione verborum, ſed etiam ex *τὸ in nomine* evinci Spiritum S. eſſe perſonam: baptizari enim *in nomine* alicujus, eſt ſeſe ei devovere, ut c. 3. dictum eſt. Non negamus, in ſacris literis res inanimatas necti cum verbis, quæ ſignificant operationes perſonarum, ſed certi ſunt characteres, quibus perſonæ ab iis ſecernantur. I. Regula eſt Enallages pronominis, quod, ubi non reſpondet proximo vocabulo, & jungitur verbo ſignificanti opus perſonæ, veram perſonam deſignat. Ita Matt. 29., *Docete omnes gentes*, ubi neutro *πάντα τὰ ἔθνη* reſpondet in græco *αὐτοὺς*, *eos*, quia de hominibus ſermo eſt. Ita Rom. 9. 23., Coloſſ. 2. 19., & alibi. II. eſt attendere antecedentia, & ſubſequentia, unde facile *Proſopopeja* di-

dignoſcitur. Siquidem nullibi legimus cælum enarrare, quæ audit, audire, quæ intelligit. III. Ubi Spiritus pro energia, & perſona accipitur, ſi illam non poteſt, hanc debet innuere: ut locus Jo. 7. *Nondum Spiritus S. erat datus &c.*, non de energia, quæ ante Chriſtum prophetis data erat, ſed de ipſa Spiritus S. perſona accipi debet. IV. Licet πνεῦμα, *ſpiritus*, plura ſignificet, cum articulo tamen rem certam, ac determinatam ſignificat (*a*). Nec oppoſitum evincit Glaſſius ex Theſſ. 5., Epheſ. 4., & 1. Jo. 4.; nam ibi metonymice perſona ponitur pro effectu, ut docet Glaſſius ipſe.

Ad I. ergo Socini argumentum diſt. maj. Lex, & ſanguis loquitur proprie, neg.; figurate, conc. Non enim dicitur lex & ſanguis loqui, quæ audit, ut de Spiritu S. dicitur Jo. 16.; dicitur etiam ib. venire, mitti, docere &c., ubi Enallages pronominis, qua ad neutrum τὸ πνεῦμα additur maſculinum ἐκεῖνος, demonſtrat eſſe perſonam: habetur etiam ibi articulus, qui eſt nota ſingularitatis ex Reg. 4. Eodem modo reſpondetur aliis metaphoris uſque ad num. 6. Ad VI. ℞., ibi τὸ πνεῦμα eſſe cum articulo: ergo vel de perſona accipi debet, vel de ejus effectibus, ut Rom. 15.: ſed effectus cauſſam ſupponit: ergo &c.

Ob. II. Ex quo 1. Cor. 13. caritati tribuantur actiones perſonarum, non ſequitur, eam eſſe perſonam: ergo a pari.

℞. neg. conſ. Tropi enim ex verborum complexu facile dignoſcuntur, ut cum dicitur: *Montes exultant*, *flumina plaudunt*, quia hæc non ſunt nomina perſonarum: atqui Spiritus eſt nomen perſonæ, & illi characteres perſonæ tribuuntur, de quibus ſupra: ergo &c. De homine habente dona ſpiritus recte dicitur, *Spiritus loquitur*, *quæ ſunt Dei*, ſicut de homine charitate prædito dicitur, *non æmulatur*, ſed, ſicuti alia eſt caritas, quæ diffunditur, alia, quæ ſubſiſtit, de qua Jo. 1. *Deus caritas eſt*, ita alius eſt Spiritus, ut chariſma, alius, ut perſona, de qua Jo. 4., *Spiritus eſt Deus*. Aliud ergo cauſſa, aliud effectus. Deinde per Socinum, quia ex 1. Cor. 2. *Deus revelavit per Spiritum S.*, eſt perſona, *actiones enim ſunt ſuppoſitorum*: ſed non minus eſt actio annuntiare ventura, operari, velle &c., quæ Spiritui S. tribuitur: ergo &c.

Ob. III. Spiritus S. eſt ſpiritus Dei: ergo non eſt perſona diſtincta a Deo. ℞. I. conc. totum argumentum. Nam Spiritus S. non eſt a Dei ſubſtantia diſtinctus, ſed perſona eſt, ut Filius, qui eandem habet cum Patre ſubſtantiam. ℞. II. diſt. conſ. Non eſt perſona, ſi ſpiritum intelligas partem eſſentiæ,

(a) *Vide Auctorem*.

Digitized by Google

tiæ, ut anima hominis, conc.; ſi rem ſubſiſtentem, ut angeli, & Spiritus S., nego.

Inſt. Socinus. Apoſtolus 1. Cor. 2. comparat ſpiritum Dei cum ſpiritu hominis: ſed ſpiritus hominis non eſt perſona ab eo diſtincta: ergo nec ſpiritus Dei a Deo. ℟. retorqueo argumentum. Spiritus hominis ſpectat ad ſubſtantiam hominis: ergo ſpiritus Dei ſpectat ad ſubſtantiam Dei: ſed hæc eſt impartibilis: ergo ſpiritus Dei Deus eſt: atqui non eſt Deus Pater, uti vult Socinus, cum ex Ap. ibi ex Deo ſit, ideſt a Patre: ergo eſt Spiritus S., qui non eſt Pater, ſed tamen eſt verus Deus.

Inſt. Nequit una perſona eſſe in alia: ſed Spiritus S. in Deo eſt: ergo perſona non eſt. ℟. neg. maj. Nam Jo. 14. habetur Filium eſſe in Patre, & viciſſim. Quo vero pacto id fiat, dictum eſt ſupra c. 6. ad ob. 8.

Ob. IV. Socinus. Iſ. 40. Spiritui tribuitur herbam areface-re &c., cum inſufflaverit in eam: ſed hoc Dei virtutem, non perſonam ſignificat: ergo &c.

℟. neg. min. ibi enim exprimitur Spiritus S. energia, non excluſa perſona. Porro nomine ſpiritus nedum ejus energiam ſignificari concedimus, ſed etiam ventum, vocem, affectum &c. Sed ubi perſonarum notæ reperiuntur, perſonam deſignari dubium non eſt.

Ob. V. Spiritus Dei malus, de quo 1. Reg. 18., eſt efficacia divina, qua homines traduntur in reprobum ſenſum: ergo ſpiritus Dei bonus eſt ejus virtus, qua ſanctificantur.

℟. Spiritum malum, quo Saul abreptus eſt, ex Patribus fuiſſe ſpiritum nequam; malum enim non eſt, niſi a Deo permittentę, nec Deus efficaciter aliquem tradit in reprobum ſenſum, ut Socinus blaſphemat. Unde retorqu. arg. Spiritus malus, nedum eſt atra bilis agitans energumenum, ſed etiam diabolus, qui ſpiritus Dei dicitur, quia juſtitiæ Dei miniſter eſt: ergo Spiritus S., nedum eſt virtus, & efficacia bonorum, ſed etiam ſpiritus Dei, qui eſt perſona gratiarum effectrix.

Ob. VI. Wolzogenius (*a*). I. Spiritus ſanctus Luc. 11. dicitur: *Digitus Dei*. II. Act. 2. *Donum Dei*. III. 1. Cor. 1. *arrhabo*. IV. ad Tit. 3. effundi dicitur. V. Act. 2. dividi & partiri. VI. Rom. 8. ejus *primitiæ* memorantur. VII. Theſſ. 1. dicitur, extingui poſſe. VIII. Jo. 7. abſolute dicitur, quod Spiritus ſanctus non erat: ergo &c.

℟. In iis locis exprimi varia munera Spiritus S., quæ perſonam ſupponunt. I. enim *digitus Dei* ejus omnipotentiam ſigni-

(*a*) *Lib. de tribus in una Deitate perſonis c. 5. & 23.*

gnificat, quæ a natura ejus non diſtinguitur; ſi ergo Spiritus S. eſt digitus Dei, eſt Deus ſummus. Ad II. diſt. ant. Eſt donum Dei perſonale, ſeu perſona, quæ aut ſeipſam donat, ut Filius, qui Jo. 3. *donum* dicitur, vel dono datur, ut Spiritus S., quem ad nos miſit Pater, conc.; eſt donum accidentale, ut gratia &c., nego. Ad III. diſt. ant. Eſt *arrhabo*, ideſt vita æterna nobis repromiſſa, & Deus ipſe, conc.; eſt aliquid accidentale ſuperadditum, neg. Arrhabo ergo ערב, *harav*, fidejuſſionem ſignificat, & eſt portio rei, quæ promittitur; cum ergo nobis promiſſa ſit vita æterna, Spiritus S. una cum Patre, & Filio eſt vita æterna, & ipſe Deus. Adde, *arrhabona* hoc loco eſſe veluti obſidem datum pro pace cum Deo firmanda: ergo Spiritus S., non ſecus ac obſes, vera eſt perſona. Ad IV. & V. diſt. ant. Spiritus S. effunditur & dividitur, quoad effectus, & dona gratiarum, conc.; quoad ſubſtantiam, neg. Ibi enim ſpiritus ſine articulo ponitur: ergo effuſio illa perſonam non excludit: ita Chriſtus Pſ. 21. *effuſus* dicitur *ſicut aqua*. Ad VI. neg. conſ. Nam *primitiæ* Chriſti, & Spiritus S. dicuntur electi: ſed Chriſtus eſt perſona: ergo & Spiritus S. Ad VII. diſt. ant. Extingui dicitur Spiritus S., proprie, neg.; figurate, & ſumpta perſona pro effectu ex aptiſſima ignis comparatione, in cujus forma olim deſcendit, conc. Ad VIII. neg. ant. Nam in Græco habetur: *Nondum erat Spititus S. ſuper ipſos*. Syriaca, & vulgata addunt, *datus*, qui ex antecedentibus *de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum*, ſubintelligitur; accipere enim, & dare ſunt relativa: ergo &c.

Ob. VII. Si Spiritus S. perſona eſt, duo erunt Filii, & duo Patres, quod ſcripturis repugnat: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam Filius eſt ab uno Patre: ſi ergo Spiritus S. eſt a Patre & Filio, non erit filius Filii, quia procedit etiam a Patre, nec erit filius Patris, quia procedit a Filio. Si enim Spiritus S. *& ipſe Filius diceretur*, ait S. P. A. l. 15. de Trin. c. 27., *amborum utique Filius diceretur, quod abſurdiſſimum eſt. Filius quippe nullus eſt duorum, niſi patris & matris. Abſit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tale ſuſpicemur*. Ex quibus colligitur potior ratio differentiæ inter generationem Verbi, & proceſſionem Spiritus S., quam probat etiam Petavius l. 7. c. 13.

Ob. VIII. Wolzog. Si Spiritus S. eſſet perſona, potiori jure eſſet Pater Chriſti, quam Deus Pater; nam Spiritus S. Mariam *obumbravit*, & in ea produxit Dei Filium: ergo &c.

℞. neg. ant. Chriſtus enim non eſt genitus a Patre ratione humanitatis, qua non eſt Patri conſubſtantialis, nec Filius, ſed ratione Verbi aſſumentis humanitatem, quia temporalis generatio terminata eſt ad perſonam, quæ eſt Filius Dei naturalis.

lis. Chriſtus ergo, ſpectata ſola humana natura, eſt genitus a ſola Virgine, non a Deo Patre: neque natura divina in eo producta eſt per Spiritus S. obumbrationem, ſed *erat in principio apud Deum*, qui ante luciferum genuit Filium. Itaque Spiritus S. Chriſti Pater dici nequit, nec ratione divinæ naturæ, qua Filius eſt Patris, nec humanæ, qua Filius eſt matris. Chriſtus enim ſecundum carnem, quæ Spiritus S. virtute formata eſt, non eſt ei ſimilis, adeoque nec Filius.

CAPUT VIII.

Spiritus S. divinitas adverſus Macedonianos demonſtratur.

QUÆ pro Spiritus S. divinitate proferuntur, fere omnia collegit Didymus duobus libris. Exquiſitiora illuſtrantur a Cyrillo (*a*), Athanaſio (*b*), Baſilio (*c*), Ambroſio, Auguſtino (*d*), Chryſoſtomo (*e*), aliiſque. Sit itaque

Propositio I. Ex Scripturis Spiritus S. divinitas comprobatur.

Prob. I. ex divinis nominibus, quæ Spiritui S. tribui ſolent. Appellatur enim *Jehova* Iſ. 6., & Pſ. 94., quæ de Spiritu S. accipiuntur Act. 28., & Hebr. 3.: ergo &c. Dicitur etiam *Dominus* 2. Theſs. 2. Item *Arrha*, *digitus Dei*, & *virtus Altiſſimi*: ergo &c.

Prob. II. ex ejus proprietatibus. I. eſt a Deo procedere: ſed nequit a Deo procedere, quod eſt ab eo diverſum, alias Dei ſubſtantia eſſet origo accidentium: ergo &c. II. eſt animam ſanctificare, quo fit, ut Deus in ea habitet ex 1. Jo. 2.: ſed habens Spiritum S. habet in ſe Deum inhabitantem: ergo &c. III. eſt per Spiritum S. hominem regenerari, & renovari ad Tit. 3.: ſed hoc non præſtat creatura: ergo &c. IV. eſt per gratiam corpus fieri templum Spiritus Sancti: ſed hoc ſoli Deo erigitur: ergo &c. V. Spiritui S. tribuitur, nedum Chriſti, ſed etiam noſtrorum corporum vivificatio, ſed Filius, qui vivificat, eſt verus Deus ex Jo. 5.: ergo & Spiritus S. VI. Chriſtus alium Paraclitum vocat Spiritum S.: ergo, ut Chriſtus, ita Spiritus S. Deus eſt.

Prob. III. ex divinis attributis. 1. Cor. 2. de eo dicitur, ſcrutari *profunda Dei*, Job. 33., & Pſ. 32., eſſe creatorem univerſorum. Pſ. 103., ab eo fieri naturæ, & gratiæ opera. 1. Cor. 6. habe-

(a) *In libris Theſ.* (b) *Epiſtola ad Serap.*
(c) *In libris de Spir. S.* (d) *Contra Maximin.*
(e) *Hom. 89. de Pent.*

habere immenſitatem. Iſ. 48., redemptorem miſiſſe. Luc. 5. Chriſti corpus procreaſſe. Actor. 13., Eccleſiæ præeſſe: ergo &c.

Prob. IV. ex perfecta SS. Triadis communione. I. Quia tres ſimul perſonæ dux fuerunt Iſraelis in deſerto. Pater Jer. 2. 6. Filius Pſ. 79. 10. Spiritus S. Iſ. 63. *Spiritus Domini ductor ejus fuit*. II. Quia tres locuti ſunt in Prophetis. Pater Zach. 1. 6., Filius Iſ. 52. 6., Spiritus S. Act. 1. 16. *Oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus S.* III. Quia tres ſimul Hierarchiam Eccleſiaſticam conſtituerunt. Pater 1. Cor. 12., Filius Eph. 4. 11. Spiritus S. Act. 20. *Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. IV. Tres orbem implent. Pater Jerem. 23. 24., Filius Eph. 4. 10., Spiritus S. Sap. 1. ✠. *Replevit orbem terrarum*. V. Tres de Chriſti divinitate teſtantur 1. Jo. 5. 7., & uno nomine invocantur in baptiſmo Matth. 28. 19. VI. Tres eadem poteſtate omnia operantur: Pater 2. Cor. 5. 18., Filius Eph. 1. 10., Spiritus S. 1. Cor. 12. *Hæc omnia operatur unus atque idem ſpiritus*. Conſtat ergo ex Dei nominibus, proprietatibus, attributis, & communione Spiritum S. Deum eſſe.

Ob. I. Macedoniani, & Sociniani. Spiritus S. nomine in ſacris literis virtus, & energia deſignatur: ergo &c. ℞. neg. conſ. Ibi enim perſona non excluditur, maxime in græco, ubi cum emphaſi & articulo effertur: cur autem Filius, qui a Patre miſſus eſt, & Patrem glorificat, ſit perſona, non ſit autem Spiritus S., qui a Filio mittitur, & Filium glorificat?

Ob. II. 1. Cor. 8. de Patre habetur: *Ex quo omnia*, de Chriſto autem, & Spiritu S.: *Per quem omnia* enunciatur: ergo neuter eſt Deus ſummus.

℞. PP. neg. conſ. Sive enim dicas *ex*, aut *per* perinde eſt. Nam de ſummo Deo habetur, Gen. 4.: *Poſſedi hominem per Deum*, & 1. Cor. 1. *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis &c.* Item de Spiritu S. effertur aliquando *ex*, ut Jo. 3., *Quod natum eſt ex ſpiritu*; aliquando etiam *per*, ut Rom. 5., *Caritas Dei diffuſa eſt per Spiritum S.* Non tamen negamus, *ex* potiori jure Patri tribui, quia fons eſt, & origo deitatis.

Ob. III. Hebr. רוח, *Ruah*, græcum πνεῦμα, & latinum *Spiritus* ſæpe ventum, & rem creatam ſignificat, ut 4. Amos: ergo &c. ℞. neg. conſ. Nam Spiritus S. nuſquam dicitur Spiritus ſimpliciter, & ſine addito *Dei*, *Patris*, *Chriſti*, *Filii*, aut *Veritatis*: vel ei additur articulus; vel dicitur *Sanctus &c.* Dignoſcitur etiam ex orationis complexu, de quo Spiritu loquatur. Sic Amos 4., ubi flagella Dei memorantur, Spiritus dicitur *ventus urens*.

PROPOSITIO II. Ex Act. 5. 3., & 4. Spiritus S. divinitas comprobatur.

Prob.

Prob. Habetur enim ibidem: *Cur tentavit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui S.* Et v. 4. *Non es mentitus mihi, ſed Deo*. Unde ſic arguitur: ille cui mentitus eſt Ananias, Deus eſt: ſed Ananias mentitus eſt Spiritui S.: ergo Spiritus S. eſt Deus.

℞. I. Crellius in græco haberi ψεύσασθαι· σέ τὸ πνεῦμα, *mentiri te*, & fallere *Spiritum S.* Sed inepta reſponſio. I. enim obſervat Grotius, ψεύδεσθαι modo cum dativo, modo cum accuſativo jungi. Glaſſius vero pluribus exemplis oſtendit, *ad*, & *in* reticeri, & idem eſſe mentiri Spiritum S., ac in Spiritum S. Particulam vero εἰς, *in*, extare in aliquibus mſſ., & in verſione Syriaca teſtatur Beza, & Wolzogenius. Falluntur ergo qui ajunt, Ananiam eſſe mentitum Spiritum S., quia ſe hypocritam ſimulavit, fraudando de pretio agri; mentiri enim Spiritum S. eſt, quantum in ſe eſt, fallere Spiritum S. Hypocrita autem mentitur ſe ſanctum, non vero Spiritum Sanctum.

℞. II. Sociniani: Ananiam mentitum Spiritui S., ideſt Apoſtolis, in quibus erat Spiritus S., non contra Spiritum S. Sed errant. Quia Ananias mentitus eſt Apoſtolis, in quibus erat Spiritus S.: ſed Ananias *mentitus eſt Deo*: ergo Spiritus S., qui erat in Apoſtolis, Deus eſt. Nam recte arguit, qui ait, e. g., fornicarius violat corpus ſuum, quod eſt templum Spiritus S.: atqui templum Spiritus S. eſt templum Dei: ergo qui fornicatur violat templum Dei. Sed ita arguunt catholici ex loco laudato: ergo &c.

℞. III. Wolzog. Exod. 16. ait Moyſes & Aaron: *Non contra nos murmurationes veſtræ, ſed contra Dominum*: atqui male hinc deduceretur, Moyſen, & Aaron Deum eſſe: ergo &c. Vide Marc. 9., Luc. 10., 1. Cor. 8. &c. Sed contra. Nam negativa particula pro comparativa ſæpe uſurpatur: ut ſi quis legatum regis injuria afficiat, non hunc, ſed regem ſpernere dicitur. Ita Exod. 16. murmuravit Iſrael potius in Deum, quam in Moyſen, quia is Dei vices gerebat: ita Matth. 10., qui prophetam ſuſcipit, Deum ſuſcipit, a quo ille mittitur; & 1. Theſſ. 4., *Qui ſpernit* Apoſtolicam doctrinam, *non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit Spiritum ſuum S. in nobis*.

Dices. Moyſes ex loc. cit. non eſt Deus: ergo neque ex Act. 5. Spiritus S. Deus eſt. ℞. neg. conſ. Nam Exod. 16. habetur, *Murmuravit Iſrael contra Moyſen, & Aaron*. Act. 5. legitur, *Mentiri te Spiritui S.*: ergo murmur contra Moyſen, mendacium contra Spiritum S. prolatum eſt. Item Exod. 61. 8. habetur: *Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum*. Act. 3., *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*. Ubi

nota

nota non excludi Spiritum S., dum dicitur: *Non es mentitus hominibus*, uti excluditur Moyſes, & Aaron, dum dicitur, *Nec contra nos eſt murmur veſtrum:* unde ſic arguitur. Quia Moyſes & Aaron v. 8. excluduntur, ſequitur neutrum eſſe Deum: ergo, quia Spiritus S. v. 4. non excluditur, Deus eſt. Idem dicendum de locis aliis a Wolzogenio productis.

Propositio III. Ex PP. Traditione Spiritus S. divinitas demonſtratur.

Prob. I. ex Juſtino M., qui Apocal. c. 1. ait: *Filium, & Spiritum S. adoramus*. Athenagoras in Apol. *Quis non miretur, nos, qui Deum Patrem predicamus, & Deum Filium, & Deum Spiritum S., Atheos vocari?* Lucianus, *Deum alte regnantem*, profitetur, *Filium Patris, & Spiritum ex Patre procedentem, unum ex tribus, & ex uno tria*. Eadem habet Irenæus (*a*), Clemens Alex. (*b*), Tertullianus (*c*), Cyprianus (*d*) &c. Prob. II. ex Conciliis Nicæno, & Conſtantinopolitano I. in Symbolo, & in epiſt. ſynod. ad Epiſcopos Occid. Neque id negat Wolzogenius, qui hanc doctrinam appellat veterum PP. commentum, ex Platonis ſchola introductum (*e*): & Socinus (*f*) ſcribit, totius orbis conſenſum nil valere contra ſcripturas, ad quas proinde nos provocat.

CAPUT IX.

Solvuntur objecta contra Spiritus S. divinitatem.

OB. I. In ſacris literis ſæpe extat Pater & Filius ſine Spiritu S., qui Deus expreſſe nullibi dicitur: ergo &c.

℞. I. neg. conſ. Nam Pater, & Spiritus S. nominatur Iſ. 45. *Dominus miſit me, & Spiritus ejus*, Matth. 28., Act. 5., & 1. Theſſ. 3., ubi *Deus*, & *Dominus* appellatur. ℞. II. Retorq. argumentum; nullibi enim Spiritus S. creatura appellatur, neque in Pſ. 102., & 148., ubi creaturæ omnes ad laudes Dei invitantur: ergo Spiritus S. non eſt creatura.

Ob. II. Rom. 8. *Spiritus poſtulat pro nobis:* ergo indigens eſt: ergo &c. II. Ex Jo. 1. omnia per Verbum facta ſunt: ergo Spiritus S., ſi res eſt, factus eſt. III. Jo. 6. de Spiritu S. dicitur, *Non loquetur a ſemetipſo*: ergo eſt impotens, nec Deus. IV. Epheſ. 4. dicitur *contriſtari*. V. 1. Cor. 2. *Scrutari profunda Dei*: ſed hæc ſunt paſſionis, & ignorantiæ notæ: ergo &c.

℞. Ad

(a) *L. 4. adv. hær. c. 37.* (b) *L. 1. Pæd. c. 6.*
(c) *Contra Prax. c. 2.* (d) *Ep. 73.*
(e) *c. 6. in Jo.* (f) *contra Viekum p. 617.*

℞. Ad I. ex Aug. Ep. 105. diſt. ant. *Poſtulat*, *quia poſtulare nos facit*, conc.; quia indiget, neg. Vocatur enim Spiritus adoptionis, *In quo clamamus*, & Zach. 12. *Spiritus gratiæ & precum*. Actiones autem tribuuntur conferentibus poteſtatem. Præmiſerat Apoſtolus: *Adjuvat infirmitatem noſtram*. *Nam quod oremus*, *ſicut oportet*, *neſcimus*. Unde in græco extat ὑπερεντυγχάνειν, ab advocatis ſumptum, qui dictant ſuſpiria clientibus. Et Chryſoſtomus (*a*) de dono accipit orationis. Ad II. diſt. ant. Omnia, quæ facta ſunt, conc.; quæ non ſunt facta, neg. Sicut enim Deus cælorum creator per Verbum non eſt factus, ita nec *Spiritus oris ejus*, unde *omnis virtus eorum*. Ad III. diſt. ant. Non loquitur ex impotentia, neg.; quia habet eſſentiam, & ſcientiam, ab eo, a quo procedit, ut explicat Auguſt. tract. 99., conc. Ubi nota, futurum poni ratione termini, & in ordine ad creaturas illas, quibus Spiritus Sanctus mittendus erat. Ad IV. diſt. ant. Dicitur *contriſtari*, proprie, neg.; metaphorice, conc. Sic Gen. 6. dicitur Deus ſummus *tactus dolore cordis*: ergo &c. Ad V. neg. min. Scrutari enim de intima notitia dicitur Pſ. 7., Jer. 11., & Apoc. 2., ubi de Deo ſummo dicitur: *Scrutari renes*, & *corda*. Adde, *profunda Dei ſcrutari*, eſſe altitudinem aſſequi ſcientiæ Dei.

Ob. III. 1. Cor. 14. legitur: *Spiritus prophetarum prophetis ſubjecti ſunt*: ergo Spiritus S., qui eſt hujuſmodi, hominibus ſubjicitur. ℞. diſt. maj. Spiritus prophetarum paſſivus, ideſt intellectus, qui Spiritus S. afflatu agitur, conc.; activus, qui Prophetarum mentem illuſtrat, neg. Ibi Apoſtolus loquitur de ſpiritu humano, habetur enim πνεύματα plurali numero, & ſine articulo: dicitur autem ſubjici, quia doctrina humana Eccleſiæ judicio ſubjecta eſt.

Ob. IV. Spiritus S. a Filio mittitur: ergo Filio minor eſt. ℞. diſt. ant. Mittitur per imperium, ut ſervus, neg.; per originem ut Dominus concedo (*b*).

Ob. V. Spiritus S. non eſt genitus, quod Filio convenit, neque ingenitus, quod Patri: ergo nec Deus. ℞. I. diſt. ant. Non eſt *ingenitus*, prout *ingenitus* eſt *non factus*, neg.; prout eſt *a nullo procedens*, conc. ℞. II. neg. conſ. Nam, præter genitum, & ingenitum datur procedens, quod eſt a duobus ſimul, ut dictum eſt c. 7. ad 7.

C A-

(a) *Hom. 14. in ep. ad Rom.* (b) *Vide infra cap. 13.*

Digitized by Google

CAPUT X.

De Proceſſione Spiritus S. a Patre, & Filio.

SPIRITUM Sanctum a Patre, Filioque procedere Latini docent: Graeci contra a ſolo Patre. Quorum erroris Theodoretum auctorem aliqui faciunt, ſed facile excuſatur. Definita eſt haec controverſia an. Chriſti 767. ſub Pipino Francorum rege, ſed an. 869. ſub Photio contra Latinos vehementius diſcuſſa eſt: quod factum eſt etiam an. 1097. ſub Urbano II. in Concilio Barenſi, ubi S. Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus Graecos compeſcuit. Sub Innocentio III. in Lateranenſi Synodo IV. ad Romanam communionem Graeci reverſi ſunt, ſed ſtatim relapſi, rurſus in concordiam rediere ſub Gregorio X. an. 1274.; ſed iterum violata pace, tandem in Florentino generali Concilio an. 1439. controverſia finita eſt, & Graeci Patres, uno excepto Marco Epheſino, catholico dogmati unanimiter, B. Nicolai meritis, teſte Eug. IV. Rom. Pont., ſubſcripſere.

PROPOSITIO. Spiritus S. a Patre, Filioque procedit.

Prob. I. Scripturis. I. Spiritus S. vocatur ad Gal. 4. *Spiritus Filii ſui*. Act. 6. *Spiritus Jeſu*. Jo. 14. *Spiritus veritatis*, ideſt Filii, qui eſt *via*, *veritas*, *& vita*. Sed dici non poteſt Spiritus Filii, niſi quia a Filio procedit: ergo &c. Prob. min. Spiritus S. dicitur Spiritus Filii, vel ut ejus ſanctitas adventitia, vel ut Filio *conſubſtantialis*, vel ut Filii inſtrumentum, & virtus, vel quia a Filio habet eſſe. Non primum, nec tertium, ut Graeci fatentur. Non ſecundum, alias Filius diceretur Filius etiam Spiritus ſancti per conſubſtantialitatem, quod eſt abſurdum: ergo Spiritus S. dicitur ſpiritus Filii ratione originis, quia ab eo procedit. II. Chriſtus, Jo. 2., inſufflavit dicens: *Accipite Spiritum ſanctum:* ſed per hoc oſtendit Spiritum S. a ſe procedere, veluti corporeus halitus, qui ex ore alicujus emittitur: ergo &c. (a). III. Spiritus S. a Filio mittitur: ergo ab eo procedit. Prob. ant. Nam Jo. 16. legitur: *Si abiero mittam eum*, Paraclitum, *ad vos*. Prob. conſ. I. Quia hic eſt ordo divinae naturae, ut, qui a nullo eſt, a nullo mittatur, ut docet Athanaſius (b), & Auguſtinus (c): ergo ſi Spiritus S. mittitur a Filio, ab eo procedit. II. Ex

quo

(a) *Vide Aug. Tr.* 121. *in Jo.*, *& l.* 3. *contra Maxim. c.* 14.
(b) *In ep. ad Serap.* (c) *L.* 4 *de Trin.* 19.

Digitized by Google

quo Filius dicatur miſſus a Patre, infertur, ipſum a Patre procedere: ergo a pari. III. Qui ab alio mittitur, aut mandatum ab eo recipit, aut poteſtatem: Sed Spiritus S. mandatum non recipit, quia non ſubjicitur: ergo recipit poteſtatem a Dei ſubſtantia indiſtinctam. Nec Spiritus S. miſſus eſt gratia ſanctificationis; nam Filius Spiritum miſit, qui a Patre procedit, quemque perſonam eſſe Græci fatentur: ergo &c. IV. Jo. 14. de Spiritu S. ait Chriſtus: *De meo accipiet* &c.: ſed Spiritus S. recipit eſſe a Filio: ergo ab eo procedit. II. Chriſtus ait: *De meo accipiet &c., quia omnia, quæ habet Pater, ſunt Filii*: ſed Pater habet de eſſentia, ut ſit Spiritus S. principium: ergo & Filius. III. Spiritus S. a Filio recipit, ut annuntiet futura: ergo etiam recipit, ut ſit. Nam in divinis, unde eſt audientia, inde eſt & eſſentia.

℞. Græci, Spiritum S. accipere eſſentiam, & divinitatem a ſolo Patre, & verba illa, *de meo accipiet*, reddenda eſſe, *de Patre meo &c.*: ſed contra. Subdit enim Chriſtus: *Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt: propterea dixi, quia de meo* &c.: ergo ſi Spiritus S. procedit a Patre, & quod habet Pater, habet Filius, ſola excepta paternitate, debet Spiritus S. etiam a Filio procedere. Quæ Latinorum reſponſio firmatur Perſica, & Syriaca verſione, quæ habent: *a me*, vel *de me*; necnon Ethiopica, & Arabica, quæ legunt: *accipiet de eo, quod meum eſt*.

Prob. II. ex Græcis Patribus. Epiphanius in Ancor. ait: Chriſtus ex Patre creditur, & Spiritus ex Chriſto, aut ex ambobus. Et Hær. 74. *Spiritus ex ambobus, ſpiritus ex ſpiritu*. Cyrillus l. 14. Theſ. *Ex eſſentia Patris, Filiique, Spiritus, qui procedit ex Patre, & Filio*. Baſilius l. 3. contra Eunomium: *Ab ipſo habens eſſe, & ab ipſo Filio accipiens, & ex illa cauſſa pendens*. Vide Leonem Allatium, Jo. Beccum, Calecam, Petavium &c.

℞. Græci, Epiphanium de donis, non de perſona Spiritus S. accipiendum. Cyrillus proprium Filii dicit Spiritum S. ob conſubſtantialitatem. Baſilii locum ex mendoſo codice exceptum obſervavit Marcus Epheſinus in Concilio Florentino. Addit Camaterus, nec Baſilium, nec Athanaſium ſolum Patrem fontem divinarum perſonarum agnoſcere.

Sed contra. Nam Epiphanius Patris, ac Filii nomine deſignat perſonas, & his Spiritum S. adnectit: ſicut ergo Pater, & Filius perſonæ ſunt, ita Spiritus S. Cyrillus autem nullibi ait, Filium, aut Patrem proprium eſſe Spiritus S.. Conſubſtantialitas autem efficit, ut divinarum perſonarum ſit una ſubſtantia, non, ut una perſona ſit propria alterius, ſive ex altera, ut ait Cyrillus. Baſilii locum germanum eſſe oſtendit adver-

adverſus Marcum Epheſinum Joannes ex Ord. Præd. e vetuſtiſſimo codice a Cardinali Cuſano e Bizantio aſportato, & longe ante hanc controverſiam exarato, ex quo conſtat, non Latinos, ſed Græcos Baſilii ſcripta vitiaſſe. Camaterus vero apertiſſimis Baſilii, & Athanaſii teſtimoniis revincitur. Is enim Or. de Incarn. Filium vocat *fontem ſpiritus:* ille autem Or. 2. contra Eunomium Filium dicit *fontem vivificum*. Chryſoſtomus etiam Chriſtum appellat *fontem vitæ*, & *aquam vivam* Spiritum ſanctum &c.

Prob. III. ex Patribus Latinis, quorum auctoritatem Græci agnoſcunt. Ambroſius l. 1. de Sp. S. ait: *Spiritus ſanctus, cum procedit a Patre, & Filio, non ſeparatur a Patre, non ſeparatur a Filio*. S. P. A. Tr. 99. in Jo. *Cur non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus ſanctus, cum Filii quoque ipſe ſit ſpiritus?* Leo M., quem IV. Gener. Synodus *columnam Fidei orthodoxæ* appellavit, *alium eſſe*, ait, *qui genuit*, *alium*, *qui genitus eſt*, *alium*, *qui ab utroque procedit*. Quid plura? Fatentur Græci, hanc eſſe Latinorum fidem, eamque in Synodo Lugdunenſi, & Florentina eſſe firmatam.

Prob. IV. ratione. Quæ habet Pater, excepta paternitate, habet & Filius, ut ait Damaſcenus: ſed Pater habet, ut ſit Spiritus S. principium: ergo & Filius. Et ideo paternitas Filio non communicatur, quia opponitur relative: ſed ratio principii non opponitur: ergo &c. II. Filius eſt unigenitus, quia immediate eſt a Patre: ſi ergo Spiritus S. immediate a ſolo Patre procederet, eſſet & ipſe unigenitus. III. Proceſſione ſublata, Spiritus S. non diſtinguitur a Filio; in Deo enim omnia ſunt unum, ſublata relatione: ergo &c.

CAPUT XI.

In quo Græcorum ſophiſmata diluuntur.

OB. I. Latinorum dogma non continetur in ſacris literis, imo iis adverſatur: ergo &c. Prob. ant. ex Jo. 16., ubi Spiritus S. dicitur a Patre procedere, nulla facta Filii mentione: ergo &c.

℞. diſt. ant. Non continetur explicite, conc.; implicite, neg. Dicitur enim ibi *Spiritus veritatis* mitti a Filio, de illo accipere, & omnia habere, quæ habet Pater: ergo &c. Ad prob. neg. conſ. Nam Chriſtus ait, Spiritum S. a Patre procedere, ut oſtendat, Patrem eſſe aliarum perſonarum originem, quo ſenſu ait, doctrinam non ſuam eſſe, ſed Patris. Præterea, non ſola ſcriptura, ſed etiam traditione fidei quæſtiones dirimendæ ſunt.

ſunt. Hanc tamen ſibi adverſari, in Florentina Synodo Græci agnovere.

Ob. II. Dionyſ. de div. nom. c. 2. ait: *Solum Patrem eſſe divinitatis fontem*. Athanaſius qu. de Nat. Dei c. 2. ait: *Solum Patrem eſſe cauſſam duorum*. Naz. or. 24. *Quidquid habet Pater, idem Filii eſſe, excepta cauſſa*. S. Maximus ait, Patres non concedere, *Filium eſſe cauſſam Spiritus ſancti*. Unde ſic arguitur: Filius non eſt fons, cauſſa, aut principium Spiritus S.: ergo is non procedit a Filio. II. Nyſſenus, Athanaſius, Cyrillus, aliique PP. Græci docent, Spiritum S. *ex Patre per Filium* profluere: ubi *ex* principium exprimit, non autem *per*: ergo Pater, non Filius, eſt Spiritus S. principium.

℞. diſt. ant. Filius non eſt fons &c. ſpeciali titulo, conc.; nullo modo, neg. Nam laudati Patres ſpeciali titulo Patrem appellant *cauſſam*, *fontem*, & *principium*, eo quod originem non habeat ex alio: nil vetat tamen, quin Filius Spiritum ſanctum producat: & ſicut eſt Deus *de Deo*, ita ſit cauſſa de cauſſa, fons de fonte &c. Nec deſunt Patres, qui Filium vocant fontem, & cauſam Spiritus S., licet quidam, ut Baſilius, Athanaſius, Chryſoſtomus, Epiphanius, Cyrillus &c. uſurpaverint particulam *διὰ*, *per*, ut oſtenderent, Filium non eſſe principium ſine principio. Aſt Nyſſenus hom. 3. ſuper *Pater noſter* ait, *ex filio procedit*. Cyrillus ep. ad Neſtorium, *ex eo profluit*. Epiph. in Ancor. *ex quo procedit*. Et S. Maximus ep. ad Marin. ait, *etiam ex Filio Spiritum ſanctum procedere*. Ad II. neg. ant. Nam *per* efficientem cauſſam ſignificat Geneſ. 4. *Poſſedi hominem per Deum*; Jo. 1., & Coloſſ. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*. Unde Baſilius ad Amphil. ait: *per tranſire ſæpe in ex: ut poſſedi hominem per Deum, ac ſi diceret ex Deo*. Idem docet Chryſoſtomus (*a*). Cyrillus etiam ep. ad Theod. ait, *Chriſtum natum eſſe per Deiparam*, & in ep. ad Neſt., *natum ex muliere*, & *per mulierem*. In ep. ad Gal. habetur *ex*, *per*, & *in*. *Ex* Patrem ſignificat, ut primum principium, *Per* Filium, ut opificem, *In* Spiritum S., ut cauſſam rerum perfectivam; aliquando autem *per* de Patre non dicitur, nec de Filio *ex*, ne Patri principalem cauſſam tollamus (*b*).

Ob. III. Damaſcenus l. 1. de Fid. Orth. 11. ait: *Spiritum ſanctum ex Patre eſſe, at non eſſe ex Filio dicimus*: ergo &c.

℞. I. aliqui, neg. conſ. Putant enim, Damaſcenum imbutum fuiſſe Græcorum errore; cum hæc quæſtio ejus ætate nondum

(a) *Hom. 53. in Matth.*
(b) *Vide diſſert. Gennadii Scholarii ſect. 5.*

dum eſſet definita. Quæ ſuſpicio ex hiſtoria Synodi Aquiſgranenſis exorta eſt, quæ an. 809. contra Joannem Monachum coacta fuit: is autem non Damaſcenus fuit, ſed Hieroſolymitanus.

℞. II. & verius, neg. ant. Adhuc enim vigebat Damaſceni ætate Macedonii, & Eunomii hæreſis, qui docebant, Spiritum S. ex Filio eſſe, tanquam ex cauſſa creatrice: caute ergo dixit, Spiritum S. eſſe Filii ſpiritum, ſed non dici *ex Filio* tanquam a cauſſa principe, ne imperiti creaturam eſſe opinentur; aliud eſt autem non dici, aliud non eſſe ex Filio. Ita Beata Virgo Chriſtipara eſt, & dicitur ab Epheſina Synodo, ſed ob Neſtorii hæreſim, ait idem Damaſcenus, *Chriſtiparam B. V. non dicimus*. Sic ob Eunom. hæreſim Spiritus S. ex Filio non dicitur.

℞. III. Card. Beſſarion, Damaſcenum accepiſſe *per*, prout ſignificat principium ſine principio. Quo ſenſu Spiritus S. ex ſolo Patre dicendus eſt. Nam ibidem S. D. comparat Patrem ſoli, Filium radio, Spiritum S. ſplendori. Sed ſplendor eſt a ſole, & radio: ergo Spiritus S. a Patre, & Filio. Vide cap. X. in fine.

Ob. IV. Theodoretus in ep. ad Monaſt. ait, quod *blaſphemat in Spiritum ſanctum, qui non ex Patre ſolo ipſum aſſerit procedere, ſed ex filio habere exiſtentiam*. Eadem habet in Conf. 9. Anath.: ergo &c. ℞. I. neg. conſ. Nam Theodoretus fuit plus æquo Neſtorio addictus contra Cyrillum. Sed inſtant Græci. In Epheſina Synodo examinatum eſt Neſtorianum Symbolum, & confutationes Theodoreti, & utrobique Spiritum S. a Filio non procedere continebatur: ſed neque Synodus, neque Cyrillus Theodoreti ſcripta, aut Neſtorii Symbolum hac in parte damnavit: ergo damnari non debet Græcorum ſententia de Spiritus S. proceſſione a ſolo Patre.

℞. diſt. min. Hac in parte non damnavit explicite, conc.; implicite, nego. Approbavit enim Epheſina Synodus epiſtolam Cyrilli ad Neſtorium, & ad Orientales, ubi dogma de proceſſione Spiritus S. continetur: ergo &c. Deinde ait Neſtorius, Spiritum S. a Filio extantiam non habere, ut eum a Chriſto faceret alienum: ergo Synodus damnans Neſtorium, ſimul definiit, Spiritum S. non eſſe alienum a Filio, ab eoque procedere.

Dices: hanc quæſtionem ad Neſtorii cauſſam non pertinere. ℞. Synodum Epheſinam, & Cyrillum ideo de proceſſione Spiritus S. a ſolo Patre non reprobaſſe Theodoreti ſententiam, eo quod de ea principaliter non ageretur.

℞. Probabilius eſſe, nuſquam hoc dogma negaſſe Theodoretum. Nam I. nec a Cyrillo, nec ab ullo antiquo ſcriptore ea

X 2 de

de re reprehenditur, ut factum eſt, cum Neſtorio adhærere viſus eſt. II. Quia Theodoretus (*a*) ſcribit, circa Spiritus S. perſonam ſe idem cum Cyrillo ſenſiſſe: ergo cum Cyrillo docuit Theodoretus Spiritum S. a Filio procedere. III. ſcribit, blaſphemum eſſe, qui ait, Spiritum S. habere extantiam per Filium; quia opinabatur, id a Cyrillo prolatum in ſenſu Eunomii docentis, Spiritum S. comprehendi in rebus a Filio creatis, unde in exp. ad Rom. 8. ait: Spiritum Chriſti appellatum, *Non quod per Filium creatus ſit, ut volunt hæretici, ſed quia eſt ejuſdem cum Patre, & Filio ſubſtantiæ; & ex Patre procedit; ejus autem gratia per Chriſtum ſuppeditatur.*

Ad argumentum itaque diſt. ant. Negat Theodoretus Spiritum S. habere extantiam a Filio, & per Filium in ſenſu Eunomii, qui eum creaturam eſſe aſſerebat, conc.; in ſenſu catholico, neg. Nam in ep. ad Antioch. ait: *Spiritum ſanctum non ex Filio, aut per Filium exiſtentiam habentem dicimus, ſed ex Patre procedentem, proprium vero Filii, uti conſubſtantialem.* Hinc Epheſina Synodus, & Cyrillus, Theodoreti ſenſu explorato, hac in parte eum non damnavit.

Ob. V. Si Spiritus S. a Patre, Filioque procederet, duo eſſent Spiritus S. principia: ergo &c. II. Pater de ſe eſt principium ſufficiens Spiritus S.: ergo ſuperfluum eſt aliud principium. III. Spirare vel eſt eſſentialis proprietas, vel perſonalis; ſi hoc, uni tantum perſonæ convenit, cum perſonales proprietates nequeant ad invicem communicari, alias Filio etiam paternitas conveniret: ſi illud, ergo debet etiam Spiritui S. convenire.

R. ad I. neg. ant. Siquidem principia non multiplicantur ratione perſonæ, ſed operationis, & formæ: cum ergo Pater, & Filius eandem habeant ſpirandi virtutem, dicuntur unum Spiritus S. principium: ſicuti tres ſimul perſonæ, quibus eſt eadem omnipotentia, ſunt unum principium creaturarum. Ad II. neg. ſuppoſitum; in Patre enim, & Filio eſt eadem ſpirandi vis, adeoque Spiritus S., dum ab utroque procedit, eſt ab una ſpirandi vi. Sicut ergo non valet hoc argumentum: Pater eſt ſufficiens creationis principium: ergo eſt ſuperfluum Filii, ac Spiritus S. principium; ita nec valet iſtud: Pater ſufficiens eſt Spiritus S. principium: ergo Filius non eſt principium Spiritus S.; ſed hoc potius ſequitur, Spiritus S. procedit a Patre: ergo etiam a Filio procedit, cui omnia, quæ habet Pater, communia ſunt. Ad III. Dico, ſpirare eſſe pro-

prie-

(a) *Ep. ad Jo. Antioch.*

prietatem notionalem; ſunt autem notiones, non ſolum paternitas, filiatio, & proceſſio, ſed etiam *innaſcibilitas*, & *ſpiratio*, quas etiam Græci tenentur admittere. Nam & Patrem *ingenitum* fatentur, & paternitatem ad ſolum Filium referri ſciunt: ergo præter paternitatem, aliam fateri debent proprietatem, quam nos cum Auguſtino dicimus notionalem, eamque Pater Filio communicat, cum filiationi relative non opponatur.

CAPUT XII.

De particula Filioque *Symbolo addita*.

Conſtantinopolitanæ Synodi Patres contra Macedonianos, & Eunomianos decrevere, Spiritum S. non eſſe creaturam. Sed nondum exorta quæſtione de proceſſione Spiritus S. a Filio, addiderunt Symbolo hæc verba: *Qui a Patre procedit*. Suborto Græcorum ſchiſmate, addita eſt vox *Filioque*, quam Græci contra Epheſinæ Synodi ſtatuta incertam eſſe queruntur. Sit ergo

Propositio. Immerito a Græcis de corrupto Symbolo Latini inſimulantur.

Prob. I. ex Florentini Concilii decreto: *Definimus, explicationem verborum illorum* Filioque *licite, ac rationaliter Symbolo fuiſſe appoſitam*. Ea enim eſt Eccleſiæ œconomia, ut novis erroribus emergentibus, catholicæ fidei profeſſionem opponat, qua, acceſſione alicujus particulæ, ſcripturis, ac PP. conſonæ, veritas fidei ſervetur: ſed talis eſt hujus particulæ additio: ergo merito Symbolo inſerta eſt. Prob. maj. ab exemplis. Etenim Nicæna Synodus contra Arianos addidit Symbolo Apoſtolico ὁμοούσιον. Conſtantinopolitana addidit, *Et in Spiritum S. Dominum & vivificantem*, contra Macedonianos. Chalcedonenſis addidit *conſubſtantialem Patri ſecundum divinitatem, conſubſtantialem nobis ſecundum humanitatem*. Sicut ergo Nicænum Symbolum violatum non eſt a Patribus CPolitanis, & Chalcedonenſibus; ita nec a Latinis: & ſicut additio ὁμοούσιον non eſt nova fidei profeſſio, ita non eſt additio vocis *Filioque*.

Prob. II. Si quid vetat additionem hujuſmodi, eſt decretum Epheſinæ Synodi p. 1. ſeſſ. 6. *Alteram fidem nemini liceat proferre, præter definitam a SS. PP., qui in Nicæna congregati fuerunt*: ſed hoc decreto prohibetur Symbolum Nicæno oppoſitum, non vero adjectio, aut expoſitio: ergo &c. Prob. min. I. enim Epheſina Synodus probavit Cariſii Symbolum, aliud ſane a Conſtantinopolitano & Nicæno, pium tamen, &

orthodoxum : e contra Neſtorianum proſcripſit Nicæno contrarium : ergo Eph. Synodus vetat ſolummodo Symbolum Nicæno oppoſitum, alias Chariſii Symbolum cum Neſtoriano improbaſſet. II. Probant Græci Symbolum CPolitanum, cui acceſſit articulus de divinitate Spiritus S., qui in Nicæno non extat : ergo vetat Epheſina Synodus additionem tantum Nicænæ oppoſitam. III. Actionis initio Epheſini PP. convenere, ut id probarent, quod cum Nicæno concordaret, improbarent oppoſitum ; ergo ſolam additionem oppoſitam vetat S. Synodus. IV. Cum Dioſcorus Flavianum damnaſſet, quod contra Eutychetem hanc expoſitionem adjeciſſet : *conſubſtantialem Patri ſecundum divinitatem &c.*, quam contra Epheſina decreta adjectam eſſe clamabat Eutyches ; PP. Chalcedonenſes *anathema* dixere *Dioſcoro*, *quia male judicavit*, Ἀνάθεμα Διοσκόρῳ ὅτι κακῶς ἔκρινε : ſed is male judicaſſet, ſi Epheſinum decretum quamlibet expoſitionem vetaſſet : ergo merito Euſebius Dorylæi pro Flaviano inſtavit, nullum eſſe canonem, qui novam fidei expoſitionem, novis hæreſibus emergentibus, vetaret : ergo ſolam contrariam vetat Epheſinum decretum.

Prob. III. Vox *Filioque* immerito Symbolo inſerta eſt, vel quia falſum eſt dogma de Proceſſione Spiritus S. a Filio, vel quia in aliis Symbolis virtualiter continetur ; atqui neutrum dici poteſt ; nam & Spiritus S. a Filio procedit, & ea inſerere fas eſt, quæ virtualiter in aliis ſacris monumentis præcontinentur. Ita Apoſtolico Symbolo plura ſunt addita, licet Nicæna fides virtualiter in eo contineretur : ergo &c.

Ob. I. Græci. Chalcedonenſis Synodus recitato Nicæno, & CPolitano Symbolo ſtatuit, ut *expoſitionem alteram nullus faciat ; ſufficiunt quæ expoſita ſunt* : ergo &c. ℞. diſt. ant. *Nullus faciat*, privata auctoritate, ut Neſtoriani faciebant, conc. ; Eccleſiæ auctoritate, ut catholici, neg. Cum enim nulla urgeret neceſſitas, & ſufficerent, quæ erant expoſita, noluerunt PP. novum Symbolum condi, quia ſatis ſuperque Eutychetis error in Nicæno damnatur. Cæterum PP. ipſi Leonis expoſitionem probarunt, neque alteram fidem eſſe clamarunt, licet in ea expoſitione eſſet aliquod additamentum : ergo &c.

Ob. II. Cyrillus in ep. ad Jo. Antioch. ait : nemini licere *unam voculam Nicæni Symboli immutare, aut ſyllabam præterire*, idque Epheſinæ Synodi decreto cautum eſſe ſcribit in ep. ad Acac. Melit. ergo &c.

℞. ut ſupra. Cyrillus enim hæc habet adverſus Neſtorianos, qui privata auctoritate novas fidei profeſſiones cudere audebant, ut Anaſtaſius ac Photius, quas damnat Synodus Epheſina. Sane Cyrillus commendat Joannis Antioch. aliorumque Orientalium

talium

talium profeſſionem, quæ multo amplior erat Nicæno Symbolo. Cyrillus ergo réprobat *unam voculam*, vel auctoritate privata inſertam, vel Nicænæ fidei contrariam.

Ob. III. Vox *Deipara*, licet revincendis Neſtorianis aptiſſima, nec ab Epheſinis PP., neque a Chalced. adjecta eſt Symbolo, quamvis plures inſtarent, ut *addatur Symbolo*, *Mariam eſſe Deiparam*: ergo noverant PP., quodlibet additamentum, etiam fidei conſonum, vetitum eſſe.

℟. neg. conſ. Non enim ob decretum Epheſinæ Synodi ea vox adjecta non eſt, ſed quia PP. hoc additamentum ad fidem neceſſarium non putarunt. Nam Chriſtum Deum eſſe habetur expreſſe in Nicæno articulo: *Et in unum Dominum &c.* Et B. V. Chriſtum peperiſſe in alio: *Et incarnatus eſt de Spiritu S. ex Maria V.* Itaque œconomiæ cauſa nec *Deipara* dicta eſt B. V., ob hæreſim Eutychetis, neque *Chriſtipara*, ob Neſtorianam: licet utrumque recte dici poſſet, ſi PP. opportunum judicaſſent. Eſt enim revera B. V. & *Chriſtipara* & *Deipara*, quia peperit Chriſtum verum Deum.

Ob. IV. Agatho (*a*), Vigilius (*b*), & VII. Synodus vetant quodlibet additamentum: ergo &c. ℟. diſt. ant. Vetant contrarium, conc.; conſonum, neg. Nam Agatho & ipſe Symbolum ſcripſit, in quo plura extant de dogmate duplicis in Chriſto voluntatis, quæ in Nicæno non extant, ex Florent. Synodi ſeſſ. 7.: ergo additionem abſolute non vetant: Vigilius adjecit articulum de reſurrectione, in CPolitano Symbolo erat ſufficienter expreſſus. Additio itaque triplex eſt. 1. Contraria Symbolo, & eſt hæretica. 2. Diſparata, & eſt temeraria. 3. Conſona, & eſt expoſitio veritatis: quam poteſt Eccleſia opportune adhibere.

Ob. V. Leo III. hanc additionem non probavit an. 809., licet id poſtularent Synodi Aquiſgranenſis Legati: imo juſſit, Symbolum ſine voce *Filioque* duobus ſcutis argenteis inſcribi, & in Confeſſione S. Petri & Pauli locari, ut ſcribit Photius (*c*), & Anaſtaſius (*d*): ergo &c.

℟. diſt. ant. Non probavit abſolute, neg.; ex auctoritate privata, conc. Merito ergo Leo III. reſtitit Legatis, ne quis ſine Romani Pontificis, aut Eccleſiæ conſenſu quidpiam Symbolo addere auderet. Non tamen vetuit, ait Pagius, ne Symbolum cum hac particula caneretur, ſed rogavit, ne ultra in regia capella caneretur, ne morem Palatii tota Gallia ſequeretur: atqui modo

(a) *In epiſtola lecta Act. 4. Syn. VI.* (b) *Epiſt. ad Eutych.*
(c) *In ep. ad Patriarch. Aquilejen.* (d) *pag. 305. Rom. ed.*

Digitized by Google

do hoc additamentum peractum eſt Florentinæ Synodi, & Romani Pontificis auctoritate: ergo &c.

Quæres: Quo tempore peracta ſit additio hujus particulæ? ℞. incertum eſſe. Nam Calecas, & Genebrardus eam Damaſo tribuunt; S. Antoninus, & Siſinnius Nicolao I. circa annum 857., alii Synodo VII. ad an. 787. Quidquid ſit, extat hæc particula in Concilio Toletano III. an. 589. celebrato, & in aliis, in Gallia, & Germania coactis: ſed quo præciſe tempore obtinuerit in Romana, & univerſali Eccleſia, incertum eſt.

CAPUT XIII.

Exponitur, quo ſenſu Filius, & Spiritus ſanctus miſſi *dicantur*.

MIſſio in divinis duo importat: I. æternam proceſſionem unius perſonæ ab alia: II. temporalem effectum, maxime in ordine ad gratiam. Non enim in Deo eſt *miſſio* per imperium, ut famuli a Domino, neque per conſilium, ut regii miniſtri ad bellum: niſi mandatum accipias pro ipſa perſona mittente, quæ ſua voluntas, & Βέλημα eſt, ſi de Verbo loquamur, vel perſonam reſpiciat humana natura indutam, ut Filius. Dare enim alicui mandata, ſuperioris eſt; conſilium vero alterius ſequi, timidi, aut ignorantis. Hæc ergo miſſio eſt a Deo removenda. Sit itaque

Propositio I. Pater neque a Filio mittitur, neque a Spiritu ſancto.

Prob. ex Auguſtino contra ſerm. Arian. c. 4. *Solus Pater non legitur miſſus, quoniam ſolus non habet auctorem, a quo genitus ſit, vel a quo procedat. Non enim ſplendor ignem, ſed ignis mittit ſplendorem*. Prob. II. ratione. Perſona, quæ mittitur, dicit proceſſionem, & originem: atqui Pater a nullo procedit: ergo a nullo mittitur.

Propositio II. Filius dici poteſt miſſus ratione humanæ naturæ ad homines redimendos.

Prob. ex ep. ad Gal. 4. *Miſit Deus Filium ſuum* &c. Jo. 10. *Quem Pater miſit in mundum*: & Luc. 4. Chriſtus ſibi aptavit illud Iſ. 61. *Spiritus Domini ſuper me, evangelizare pauperibus miſit me*. Accedit ratio. Filius a Patre genitus eſt, & ab eo una cum aliis perſonis incarnatio peracta eſt: ergo eſt in Filio origo æterna a Patre, & efficientia temporalis, in quibus vera *miſſionis* ratio ſita eſt.

Dices: Filius a Spiritu S. non procedit: ergo ab eo non mittitur. ℞. diſt. conſ. Non mittitur ratione divinitatis, conc.; ra-

ratione humanitatis, neg. Nam Chriſtus totius Trinitatis operatione plaſmatus eſt, & ſic etiam a Spiritu S. accepit eſſe. Quo ſenſu etiam Filius, & Spiritus S. mittuntur a ſe ipſis, ex Aug. l. 2. de Trin. 5.

Propositio III. Spiritus ſanctus mittitur a Patre, & Filio.

Prob. I. ex Jo. 54. *Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo*. Et c. 16. 7. *Si abiero, mittam eum ad vos*. Prob. II. ratione. Nam Spiritus S. a Patre, Filioque procedit: deinde ſub columbæ, aut ignis ſpecie ſuper Chriſtum, & Apoſtolos apparuit, hiſque tribuit chariſmatum dona: ergo in eo habetur proceſſio, & effectus temporalis, adeoque vera miſſio.

Ex his ſequitur, I. miſſionem duabus tantum perſonis convenire, nempe Filio, qui a Patre, & Spiritu S. miſſus eſt, ſenſu nuper expoſito, & Spiritui S., qui mittitur a Patre, & Filio. Sequitur II., eam dici poſſe æternam ſimul, & in tempore; æternam relate ad principium, & in tempore relate ad effectum. III. miſſionem aliam eſſe viſibilem, ut cum Chriſtus in Bethlehem natus eſt, aut Spiritus S. corporea ſpecie ſuper ipſum deſcendit; aliam inviſibilem, ut cum caritas per Spiritum S. diffunditur in cordibus noſtris.

Ob. I. Ex ea miſſione ſequitur inæqualitas, aut ſeparatio perſonarum: ergo non datur. Prob. prima pars ant. ex Joan. 20., ubi Chriſtus ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*: ergo ſicuti diſcipuli minores ſunt Chriſto, qui ab eo miſſi ſunt, ita Filius minor erit Patre, quia ab eo miſſus eſt. Pr. ſecunda pars. Quod corpori conjunctum eſt, mitti nequit ab ejus parte, niſi divellatur: ergo ſi Spiritus S. mittitur a Patre, & Filio, neceſſe eſt, ut ab utriſque ſeparetur divinitate.

℟. neg. ant. Ad I. prob. neg. conſ. Nam particula καθὼς non eſt ſemper nota æqualitatis; & ſenſus eſt: *Ea vos caritate diligo, cum inter ſcandala perſecutorum mitto, qua me caritate Pater diligit, quem venire ad tolerandas paſſiones fecit*, ut exponit Chryſoſtomus Hom. 28. Ad II. prob. neg. conſ. Quod corpori conjunctum eſt, ideo non mittitur, quia corpora localiter moventur, & ſi una pars amoveatur ab alia, non erunt amplius in eodem corpore copulatæ: in Deo autem perſona, quæ mittitur, nec loco, nec natura a mittente ſejungitur. Miſſio enim ſolum importat unius perſonæ originem ab alia, & externam alicujus effectus productionem.

Ob. II. Si Filius dicitur miſſus a Spiritu S. (*a*) tollitur ejus

(a) *Ex Prop. II.*

jus proceſſio a Filio: ergo &c. Prob. ant. Dicent enim Græci: Filius a Spiritu S. miſſus eſt, nec tamen ab eo procedit: ergo a pari. Si dicas, Filium a Spiritu S. miſſum, prout incarnatio eſt opus inſeparabile totius Trinitatis, dicent etiam Græci, Spiritum S. a Filio miſſum, quia externa columbæ ſpecies fuit a tota Trinitate: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad prob. diſt. ant. Filius a Spiritu S. miſſus eſt miſſione impropria, & late ſumpta pro externa tantum efficacia ex Aug. (*a*) aliiſque (*b*), conc.; ſtricte & proprie ſumpta, prout æternam proceſſionem, & externum effectum importat, neg. Filius itaque a Spiritu S. miſſus eſt miſſione late ſumpta, quæ ad ſolum incarnationis opus refertur, non ad Filii perſonam. At vero Spiritus S. miſſus eſt miſſione proprie dicta, quæ non ſolum externam efficientiam reſpicit inſeparabilis Trinitatis, ſed etiam ſubſiſtentem perſonam procedentem a Filio.

CAPUT XIV.

De Græcis, Latiniſque vocabulis, quorum in diſputando de Trinitate frequens eſt uſus.

VOces hujuſmodi aliæ pluribus perſonis communes ſunt, aliæ uni tantum conveniunt. Communes ſunt

I. Οὐσία, *uſia*, quæ idem ſignificat ac τὸ ὄν, *quod eſt*. Sabelliani, qui pluralitatem perſonarum negabant, οὐσίαν, *uſiam*, pro perſona ſumebant, Deumque μονοούσιον, ideſt *unius uſiæ*, non trinum appellabant. Verum *uſia* non perſonam, ſed eſſentiam, naturam, & ſubſtantiam ſignificat. Et poſt Nicænam Synodum non audemus dicere, ait Aug. l. 5. Trin. c. 9., tres *uſias*, neque tres *eſſentias*, neque tres *ſubſtantias*.

II. Ab οὐσία ortus eſt ὁμοούσιος, *conſubſtantialis*, & ὁμοιούσιος, *ſimilis ſubſtantiæ*, quæ non unum ſenſum habent. Nam quæ ſunt ejuſdem ſpeciei, licet ſint individuo diverſa, *omouſia* a Platonicis dicta ſunt: quo ſenſu PP. nonnulli ante Nicænam Synodum Filium, & Spiritum S. eſſe Patri *omouſion* negarunt. Cum autem *omouſios* partitionem ſubſtantiæ per ſe non ſignificet, ſed quod eſt ejuſdem cum alio ſubſtantiæ, merito vox iſta a Nicænis Patribus contra Arianos adhibita eſt. Ejus loco ὁμοιούσιον ab Arianis ſubſtitutum eſt, de quo vide c. 6. hujus diſſert.

III.

(a) 2. *de Trin.* 5.
(b) *Mag. ſent. diſt.* 15., *& D. Th. q.* 43. *art.* 8

Digitized by Google

III. In eſſentia item concipimus aliud eſſe, quod eſt, aliud principium, ex quo eſt, aliud modum, quo eſt: primum dicitur ὀυσία, de qua ſupra; ſecundum dicitur φύσις, a φύω, *gigno*, & ex nominis etymologia, etiam perſonam deſignat; tertium dicitur ὕπαρξις, *eſſentia natura exiſtentia*, ab ὑπάρχω, *exiſto*; aliquando tamen ſignificat peculiarem exiſtendi modum.

IV. Ὑπόστασις, *ſubſiſtentia*, ab ὑπὸ, *ſub*, ἵστημι, *ſto*, rem per ſe ſubſiſtentem, & intelligentem ſignificat, & convenit perſonæ, non rebus inanimatis. A veteribus uſurpatur ad ſignificandam ſubſtantiam, neque ab eſſentia diſtinguitur, prout etiam ſubſiſtendi modum comprehendit. Cumque ſubſtantia una ſit in tribus perſonis, nil mirum ſi plures ex iis unam in Patre & Filio hypoſtaſim dixere. Si tamen hypoſtaſis pro perſona ſumatur, recte tres hypoſtaſes nominamus. Quo ſenſu uſurparunt Concilia, PP., ac Theologi omnes. Qui ergo unam in Deo affirmarunt hypoſtaſim, *uſiam*, & exiſtentiam abſolutam intelligunt. Qui vero tres hypoſtaſes, *uſiam*, & tres ſubſiſtentias relativas. Atque ita eruditorum diſſidia ea de re componuntur.

V. *Perſona* non ſolam qualitatem apud Latinos exprimere ex Tullio conſtat ep. 48.; ait enim, *Cæſarem in Pompeji perſonam multa aſperius feciſſe*. Definitur a philoſophis *rationalis naturæ individua ſubſtantia*. Ubi individua ſubſtantia dicitur, quæ conſtat communi eſſentia, & certa proprietate, quæve non poteſt alteri convenire. Hæc proprietas, quæ per mentem ab eſſentia diſtinguitur, in prima Trinitatis perſona dicitur *Paternitas*, in ſecunda *Filiatio*, in tertia *Spiratio*.

VI. Præter communia, ſunt etiam propria vocabula perſonarum. Primum eſt nomen Patris, græce Πατὴρ, quod a πάω, *paſco*, derivatur, quia paſcit & curam gerit natorum, quo ſenſu hoc nomen tribus perſonis convenit. Sed prout parentem deſignat, a pariundo dicitur, græce γενέτωρ, *genitor*, quia a Patre Filius gignitur, & nomen eſt Patris proprium.

VII. *Ingeniti* vocabulum, græce ἀγεννήτυ, a γίνομαι, *fio*, ſignificat *non productum*, quo ſenſu quævis perſona eſt ἀγέννητα, ideſt *non facta*, ſed geminata littera ν eſt a γεννάω, & ſignificat *non genitum*, & ſic ſoli convenit Patri: quia a nullo genitus eſt, nec poteſt ab alio procedere. Hinc Spiritus S., qui licet ſit ingenitus, tamen a Patre procedit, ingenitus dici non poteſt.

VIII. Dicitur etiam Pater principium, auctor, fons, & cauſſa, prout eſt Filii, & Spiritus S. origo, a nullo procedens; ſed a nomine *auctoris* Græci abſtinent, quia præeminentiam ſupra cæteros deſignat, ut Latini a nomine *cauſſæ*, qua exprimitur productio effectus natura diverſi. Non item apud Græ-

cos

cos *αἰτία* : unde Patrem communiter vocant *cauſſam Filii*, & aliquando etiam Latini.

IX. Secunda perſona vocatur Filius, Verbum, imago Patris, ſplendor, character, ſapientia, quorum tria priora propria videntur; reliqua appellativa. Filius a Græco *φύω*, *gigno*, deſignat perſonam genitam, & e Patris ſinu prodeuntem. Verbum, vel *λόγος*, oſtendit hunc Filium non gigni externa fœtus productione, & ſeminis deciſione, ut mortales, ſed in ſinu Patris commorari, ut mentis noſtræ verbum non divellitur a mente, quæ illud concipit. Hinc Jo. 1. dicitur *Verbum apud Deum, & Filius in ſinu Patris*. Dicitur etiam *λόγος*, *ratio*, quia, nedum ad Patrem comparatur, ſed etiam ad omnia, quæ facta ſunt, ut ratio, & idea opificis ad effecta. Dicitur *Verbum Patris*, quia ſicut verbum nunciat occultas cogitationes; ita inviſibilem Deum Unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, enarrat. Dicitur *imago*, quia Patrem exhibet Filii charactere, cui convenit a Patre procedere in ſimilitudinem naturæ.

X. Alia nomina ſunt appellativa, *ut ſapientia*, *character*, *ſplendor &c.*, quæ etiam Spiritui S. conveniunt. Erunt tamen propria, ſi relative ſumantur; ut ſi dicas *ſapientia genita*, *ſplendor paternæ gloriæ &c.*

XI. Filio una cum Patre convenit eſſe Spiritus S. principium: unde ſpiratio eſt proprietas notionalis, quæ ſingulares divinarum perſonarum exprimit characteres, quibus ad invicem diſtinguuntur. Cum ergo tertia perſona ab aliis diverſa ſit, debet a duabus procedere, quod recte dicitur ſpirari. Sunt ergo quinque notiones, ideſt *innaſcibilitas*, *paternitas*, *filiatio*, *ſpiratio activa*, *& paſſiva*. Gignere autem, naſci, procedere &c. non dicuntur notiones, quia non exprimunt exiſtentis perſonæ characterem, ſed originem & productionem.

XII. Tertia Perſona dicitur *Spiritus S.*, *donum*, *charitas*, *conſolator*. *Spiritus a ſpiro* dicitur, quia ſicut halitus ex ore ſpiratur, ita Spiritus S. a Patre, Filioque precedit. Πνεῦμα etiam a *πνέω*, *fio*, *ſpiro*, derivatur. Additur *ſanctus* ad differentiam ſpiritus hominum, & angelorum, qui eſt peccatis obnoxius, vel eſt ſanctus per gratiam. De dono vide c. 7. Dicitur etiam *Amor*, *caritas*, *oſculum*, quæ notæ ſunt duorum ſe mutuo diligentium.

XIII. *Paraclitus* græcum eſt nomen a *παρακαλέω*, *rogo*, *hortor*, *conſolor*, *advoco*, eoque deſignantur gratiarum chariſmata, mentis illuſtrationes, pia cordis vota, gratia orationis, & ſanctitas ipſa, quæ eſt Spiritus S. habitatio in cordibus noſtris. Tum etiam ſanctitati ornamenta, ideſt gaudium, pax &c., de quibus Apoſtolus ad Gal. 5. Licet enim etiam Filius ſit conſolator, gaudet ſpecialiter hoc titulo Spiritus S., per quem caritas

ritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, unde in nos omnia bona derivantur, & vita æterna, ad quam ille nos perducat, qui cum Filio, ac Spiritu S. vivit & regnat Pater unus & trinus Deus.

LIBER VIII.

In quo nonnullorum PP. de Verbi divinitate orthodoxia vindicatur.

EX PP., qui Arianam hæreſim, aut præformaſſe, aut eam defendiſſe, quamvis immerito, traducti ſunt, quidam Nicænam Synodum præceſſere, quidam autem ſubſecuti ſunt. De quibus ſingillatim duplici diſſertatione tractabimus.

DISSERTATIO I.

De PP. Antenicænorum orthodoxia.

INTER Ante-Nicænos PP., qui in ſuſpicionem Arianæ hæreſeos trahuntur, novem præſertim ab hac macula vix expurgari poſſe putarunt nonnulli. Sunt autem Ignatius, & Juſtinus martyres, Athenagoras, Irenæus, Clemens, & Dionyſius Alex., atque Origenes. Quibus addit Wolzogenius Athanaſium, & Baſilium, quos totidem capitibus ſequenti ordine vindicare curabimus.

CAPUT I.

De Ignatio Martyre, atque ejus epiſtolis.

EPISTOLAS S. Ignatii Epiſcopi Antiocheni impugnarunt Salmaſius, Dallæus, ac Blondellus, nec non Oudinus in Hiſt. de Script. Eccl.; illas tamen defendunt Uſſerius, Hammondus, Voſſius, Cotelerius, Caveus, Clericus, Pearſonius, Bullus, Dupinius, Alexander, Annatus, aliique. Sunt autem epiſtolæ illæ numero 7., nempe ad Epheſios, ad Magneſianos, ad Trallianos, ad Romanos, ad Philadelphenos, ad Smirnæos, & ad Polycarpum. Verum epiſtolæ ad B. V. M., & ad Joannem, veluti ſuppoſititiæ rejiciuntur a Baronio, Poſſevino, aliiſque, cum nullus ex veteribus earum meminerit ante Bernardi tempora. Sit ergo

PROPOSITIO I. Septem Ignatii epiſtolæ ab Uſſerio, & Voſſio priſtinæ fidei reſtitutæ, ſunt genuinæ.

Prob. I. Ex Euſebio, qui lib. 3. c. 37. narrat, S. Polycarpum

pum de 7. laudatis Ignatii epiſtolis meminiſſe in ſua ad Philippenſes epiſtola, & l. 5. c. 8. ait, Irenæum plura teſtimonia ex iis protuliſſe, quæ inter Irenæi ſcripta non extare, mirari non debuit Dallæus, cum plura S. Martyris opera interierint. Neque *ex antiquorum ſilentio*, ut ipſe ait, evincitur, Euſebium erraſſe. Cum plura germana ſcripta ab omnibus recipiantur. quorum nullus ante Euſebium catalogum texuit. Is autem non e penu ſua, ſed ex præcedentium ſcriptorum ſcriniis memorias eruit antiquitatis. Deinde Theophilus Antioch. commentaria edidit in Matthæum, ex quibus teſtatur Hieronymus, ſe accepiſſe ea verba: *Martyr Ignatius quartam addit cauſſam*: ſed Ignatius hoc tradit in ſua ad Epheſios epiſtola: ergo &c. Reapſe Hieronymus de Script. Eccl. 7. Ignatii epiſtolas eodem, quo ſupra dictum eſt, ordine cenſet. Nec Hieronymus ab Euſebio deceptus eſt, apud quem Ignatiana ſententia non extat: ergo aliunde, ideſt a Theophilo, eam accipit. Origenes etiam Hom. 6. in Lucam, quædam profert ex epiſtola Ignatii ad Epheſios, & in Prol. in Cant. & in ep. ad Rom.

Dices, Origenem Ignatii verba retuliſſe non ſcripta. ℞. neg. ant. Ait enim, in *cujuſdam Martyris epiſtola reperi, Ignatium dico Epiſcopum Antiochiæ*. Denique Ignatianas epiſtolas laudat Athanaſius (*a*), Theodoretus (*b*), aliique poſteriores (*c*): ergo &c.

Prob. II. Dallæus enim & Oudinus has epiſtolas ut ſpurias rejiciunt, vel ob diſtinctionem inter Epiſcopos, & Presbyteros, vel ob ſtylum Ignatio indignum, vel ob dogmata, quæ in iis continentur. Sed hæc futiliſſima ſunt: ergo &c. Prob. min. I. enim diſtinctio Epiſcoporum a Presbyteris vetuſtiſſima eſt, & de jure divino, quidquid aſſerant Presbyteriani. Stylum vero ſeptem epiſtolarum ſimplicitatem Apoſtolicam redolere cenſet Clericus criticus apud adverſarios accuratiſſimus. Nam & phraſes duriores, & epithetorum frequentia ſunt Syrorum propria; & ſuus cuique mos eſt. Doctrina vero tota eſt Apoſtolica. Egregia ibi ſunt ad virtutem hortamenta, & fruſtra in iis improbatur flagrantiſſimum martyrii deſiderium. Nec obſtat veterum ſilentium, quod argumentum eſt negativum, & falſum, ut notum eſt.

Ob. I. Auctor epiſtolæ ad Magneſ. perſtringit Æonum fabulam, nondum Ignatii tempore exortam, *Verbum æternum* vocans, *non a ſilentio progrediens*. II. In epiſt. ad Trall. meminit Baſilidis, & Cleobuli, qui poſt Ignatium eruperunt. III.

(a) *L. de Synod. Arim. & Seleuc.*
(b) *AP. ad Monach. Conſtan.* (c) *Ap. Natal. Alex. diſſ. 13. ſæc. 1.*

III. In ep. ad Eph. Oneſimum, velnti ſuperſtitem, laudat, qui ſub Domitiano occubuit: ergo ſpuriæ ſunt Ignatii epiſtolæ.

℞. Ad I. neg. ant. Non enim laud. locus reſpicit Æones, ſed Verbum dicitur *non a ſilentio progrediens*, ideſt æternum. Sic enim loquitur etiam S. P. A. ſer. 369. *Verbum, quod dicturus Pater non ſilebat*. Reapſe nullibi ait Valentinus *Logon*. ideſt *Verbum*, ex *Sige* ſive *ſilentio* natum. Sed ex Irenæo conſtat, verbum Valentini natum eſſe ex *mente*, & *veritate*, ex Epiphanio ab *homine*, & *eccleſia*, ut eruitur ex Valentini fragmento ap. Epiph. in Panario, licet illud Valentino abjudicent eruditi.

Adde, Æones ex antiquioribus hæreticis derivaſſe, teſtibus Irenæo & Epiphanio, & ab iis Ignatio innotuiſſe. Ad II. neg. conſ. Nam ea nomina non extant in caſtigatis Voſſii, & Uſſerii editionibus. ℞. II., Cleobolum fuiſſe Simonis Magi diſcipulum, Baſilidem vero Cerinthi coævum, qui hæreſim ſparſit circa an. Chriſti 80., adeoque potuiſſe utrumque Ignatio innoteſcere, qui ſub Trajano paſſus eſt. Ad III. neg. conſ. Non enim ibi laudat Ignatius Oneſimum Pauli diſcipulum, ſed alium, qui poſt Gajum Epheſo præfuit imperante Trajano.

Ob. II. Nicephorus in Stychometria, & Anaſtaſius in indice Hiſt. ſuæ Ignatii epiſtolas ut ſpurias rejiciunt: ergo &c. ℞. I. retorq. argumentum. Nam ſcriptores illi germana cenſent opera Areopagitæ, ſed is ex Ignatii epiſtolis inſignem locum exſcribit lib. de div. Nomin.: ergo &c. ℞. II. neque Stychometriam eſſe Nicephori, nec ibi Ignatii epiſtolas, ſed ſpuria ejus ſcripta notari. Forte apocryphis accenſentur, quod in canonem ſcripturarum, quarum catalogum texit, non ſint referendæ.

Ob. III. Pſeudo-Ignatius martyres ut viventes alloquitur, quos antea ſcripſerat ad gloriam perveniſſe: ergo &c. II. Milites cuſtodes ſuos *leopardos* vocat: ſed hæc vox erat ante Conſtantinum inuſitata, ut Bochartus, & Geſnerus obſervant: ergo &c. III. In ep. ad Eph. ait, ſe Chriſtum in carne vidiſſe, quod licet ſit a Hieronymo traditum, impoſſibile cenſent eruditi Chronologi. IV. Mirificæ etiam ſunt harum epiſtolarum inſcriptiones: ergo &c.

℞. Ad I. neg. conſ. Ignatius enim Martyres vocat Apoſtolos, Philippenſes, alioſque, quorum aliqui ad Martyrium pervenerant, alii erant ſuperſtites. Ad II. neg. min. Nam *leopardorum militum* meminit Spartianus (*a*) an. 100. ante Conſtantinum. ℞. II. diſt. maj. Vocat *leopardos* ob feritatem, conc. ob militiæ genus, neg. Ad III. neg. ant. Extat enim in græco

(a) *In Vita Antonini*.

co *οἶδα*, *ſcio*, *& credo Chriſtum in carne eſſe*, non *vidi*, ut ex corrupto codice quidam male verterunt. Ad IV. nego antec. Nam amplioribus inſcriptionibus utitur Apoſtolus ad Rom., ad Gal., ad Titum, quas nemo ut ſpurias agnoſcit.

Ob. IV. In hiſce epiſtolis Ignatius dicitur *Theophorus*, ex fabula, qua fingitur Ignatius puerulus ille, quem Chriſtus ſtatuit in medio: ergo &c. ℞. neg. ant. Sic enim dictus eſt, quod Deum ex Apoſtolo (*a*) *portabat in corpore ſuo*.

Propositio II. In Ignatianis epiſtolis Verbi divinitas expreſſe prædicatur.

Prob. I. ex ep. ad Eph. *Unus medicus eſt carnalis*, *& ſpiritalis*, *factus*, *& non factus in carne Deus*. Prob. II. ex ep. ad Magneſ. *Etſi Filius principium habeat Patrem ſuum*, *tamen concurrentem cum ipſo habet exiſtentiam*. *Nam quia eſt ex principio*, *ideo conſubſtantialis principio*. *Porro quod eſt Patri conſubſtantiale*, *id adventitium non eſt in tempore*: ergo &c.

Ob. I. Ignatius Patrem comparat Epiſcopo, Filium Presbytero; ſed eo exemplo etiam Ariani abutebantur, teſte Athanaſio (*b*): ergo &c.

℞. diſt. maj. Comparat, ut probet Filium a Patre divinitatem accipere, ut Presbyter ab Epiſcopo recipit characterem, conc.; ut probet eſſe Patre minorem, nego. Nec mirum, Arianos SS. exemplis abuti, qui etiam ſcripturis abutebantur.

Ob. II. Ignatius in epiſtola ad Smyrn. Chriſtum vocat Dei Filium *ſecundum voluntatem*, *& potentiam Dei*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Vocat &c. prout voluntas, & potentia Dei eſt creaturarum principium, neg.; prout non coacte, ſed voluntarie genitus eſt, & procedit a Patre omnipotente, & volente, concedo.

CAPUT II.

De Juſtino Martyre, *ejuſque fide circa Verbi divinitatem*.

NOT. I. Auctor Irenici etiam Polycarpum Arianis accenſet, eo quod Patrem Deum dixerit, Filium autem ſempiternum ſacerdotem. Sed Polycarpi fides ſatis liquet ex ejus ad Philipp. epiſtola, & ex oratione, quam protulit morti proximus (*c*), ubi Patri, Filioque æqualem gloriam attribuit. Sed & Ignatii epiſtolas laudat, & diſcipulum habuit Irenæum, qui ex magiſtri doctrina hæreſes refutavit.

Not.

(a) 1. *Cor. 6.* (b) *Dial. 1. de Fid. Orth.*
(c) *Ap. Euſeb. l. 4. Hiſt. 5.*

Not. II. De Juſtino M. ſcribit Petavius l. 1. de Trin. c. 3., Filium putaſſe *inferioris conditionis etiam antequam homo fieret*. Epiſcopius vero ex Juſtino probare nititur, *anathema* dicendum non eſſe neganti Verbi divinitatem. Petavius tamen priorem ſententiam temperavit (*a*), faſſus in Juſtini libris plura extare divinitatis Chriſti veſtigia. Sunt autem germana Juſtini opera: duplex pro Chriſtianis apologia, dialogus cum Triphone, & alia, quæ periere. Non tamen oratio parænetica ad Græcos, nec alia plura, quæ ſub ejus nomine circumferuntur.

Propositio. S. Juſtinus Verbi divinitatem perſpicue affirmavit.

Prob. I. ex Apol. *Filius ejus, qui proprie dicitur Filius, Verbum ſimul cum illo ante creaturas exiſtens, quoniam per eum cuncta condidit, & ornavit &c.* II. In Dial. ait: *Ante creaturas omnes Deum genuiſſe ex ſe virtutem quandam rationalem, non per reſectionem, tanquam diſpertita eſſet Patris eſſentia*, ut fit in hominis generatione, ſed ejuſdem participatione naturæ. Quod probat exemplo ignis, quo non mutato, alter accenditur &c. III. in Apologia 2. *Fatemur*, inquit, *nos talium deorum eſſe atheos, ſed non illius Dei Patris; verum hunc ipſum, & Filium, & Spiritum S. adoramus*. Ex quibus ſic arguitur. Docet fides, Verbum non eſſe productum, ſed æternum, & ante omnes creaturas a Patre naſcens, non abſciſſione paternæ ſubſtantiæ genitum, ſed ejuſdem communicatione naturæ, eodemque latriæ cultu cum Patre, ac Spiritu S. eſſe adorandum: ſed hæc profitetur Juſtinus ex dictis: ergo &c.

Ob. I. Petavius. Juſtinus in Dial. Filium Patre inferiorem appellat, Dei adminiſtrum, ſecundo loco habendum, poteſtatem poſt Patrem &c.: ergo &c. II. Ait prophetis apparuiſſe, cum Deus ſit inviſibilis: ergo &c.

℞. ad I. diſt. ant. Vocat inferiorem nomine, & ordine, ac ratione geniti in ſenſu aliorum PP., conc.; inferiorem ſubſtantia, aut natura, neg. Ad II. diſt. ant. Ait apparuiſſe Filium, ut legis diſpenſatorem, hominumque redemptorem, conc.; ut expertem inviſibilis naturæ, quæ eſt in Patre, neg. Oſtendit enim ex ſcripturis ibidem Juſtinus, eum, qui olim apparuit, Deum verum fuiſſe, licet ipſe, non autem Pater, viſibilem formam induerit, qua ſeſe reddidit aſpectabilem.

Ob. II. Sandius. Juſtinus in reſponſione ad Græcos ait, *Genitum*, & *conditum* non differre: & in everſione dogm. Ariſt.

(*a*) *In Præf. l. 1. de Trin.*

riſt. ait, *fuiſſe aliquando, cum non fuerit, id, quod genitum eſt*: ſed hæc Arianiſmum ſapiunt, non ſecus ac ſimilitudines ex igne, & humano verbo deductæ: ergo &c.

℞. I. Utrumque librum ut ſpurium rejici a Sandio ipſo, a Sylburgio, Poſſevino, Alexandro, Riveto, aliiſque, I. ob mentionem Manetis pluſquam ſæculo poſterioris; II. ex quo Juſtinus ſolum 1. & 2. phyſicorum librum impugnavit, hic vero uſque ad 8. perducitur. ℞. II. diſt. maj. Et ibi loquitur Juſtinus de mundi productione, conc.; de verbi generatione, neg. Græci enim promiſcue dicunt *genitum*, & *factum*: allatis autem exemplis Juſtinus oſtendit, Verbi generationem eſſe ſpiritalem, nec ea ſubſtantiam paternam imminui, quod iiſdem ſymbolis præſtitit Athanaſius (*a*), & Auguſtinus (*b*).

Ob. III. Epiſcopius. Juſtinus in dialogis ait, ex ſcripturis oſtendit, Jeſum eſſe Chriſtum Dei, idque fide tenendum, etſi non conſtaret, hunc eſſe Deum conditorem ſæculi: ergo per Juſtinum de fide non eſt Verbi divinitas. ℞. diſt. ant. Et Juſtinus arguit in falſa Triphonis hypotheſi, qua ille negabat Meſſiam futurum eſſe ipſum Deum, ſed purum hominem, conc.; abſolute negat, Verbum ante incarnationem extitiſſe, neg. Imo vero id luculenter oſtendit dicens, ſe non aſſentiri Ebionitis confitentibus ipſum eſſe Chriſtum, ſed hominem ex hominibus genitum (1).

Inſtat Zvikerus, Juſtinum platonica philoſophia imbutum gen-

(1) Cenſet laudatus P. Meran l. 4. de div. D. N. J. C., idem hoc loco a Juſtino factum, quod ab iis ſolet, qui via, & ratione diſputant. Agebat enim cum pervicaciſſimis adverſariis, & ſi quid interdum faterentur, paulo poſt factum mutantibus, quod vitium eis ſæpe exprobrat S. M. Quare demonſtrationem divinitatis Chriſti, rogatu Triphonis, aggreſſus, eum prudenter monet Juſtinus, ne, ſi minus ſuccedat promiſſa demonſtratio, idcirco neget, quod in anteceſſum fuerat demonſtratum, Jeſum nempe eſſe Chriſtum. Quæ præfatio non eo ſpectabat, ut Judæis onus credendi in Chriſtum eximeret, ſed potius, ut eos ad hanc fidem ſine interpellatione revocaret. Porro ſi vim habet ratiocinatio Epiſcopii, quiſquis, peracta aliqua demonſtratione, aliam aggreſſus adverſarium moneat, ne, ſi mox dicenda non probet, idem judicium de ſupradictis ferat, is cenſendus erit poſtremam demonſtrationem flocci facere, ac in priore omnia ponere. Quod quam ſit abſurdum, nemo non videt.

(a) *L. de Decr. Nic. Syn.* (b) *Tr. 14. in Jo.*

gentiliſmi dogmata nondum exuiſſe: ergo &c. ℞. Bullus, Zvikeri rationes ab infelici ingenio eſſe excogitatas. Nam Juſtinus in Dialogo platonicis, ethniciſque prophetas anteponit, ſuamque ſapientiam, priuſquam divina imbueretur, ſtultitiam vocat. In apologia autem inanium Deorum cultum invictis argumentis refellit.

CAPUT III.

De Athenagora, ejuſque fide circa Verbi divinitatem.

Athenagoras philoſophus clariſſimus inſignem pro Chriſtianis edidit apologiam ann. 166. (*a*), in qua Chriſtianos purgat a calumniis de Atheiſmo, de cœna Tyæſtea, ſive de eſu carnis humanæ, & de Œdipodeo, ideſt promiſcuo inceſtus concubitu, de quibus ab Ethnicis falſo accuſabantur. Meminit ejuſdem Methodius, & Photius, & germanam eſſe omnes fatentur. Sabellianum, aut Arianum dogma in ea ſubodoravit Petavius, ſed fallitur. Sit itaque

Propositio. Athenagoras ab Ariano, ac Sabelliano errore longe abeſt.

Prob. I. pars. Docet Athenagoras: *Filium Dei eſſe Verbum Patris in idea, & efficacia, per ipſum facta eſſe omnia, cum Pater & Filius unum ſint; ita, ut Filius ſit in Patre, & Pater in Filio per unionem Spiritus. Siquidem mens, & Verbum Dei Filius eſt. Primigenia hic eſt Patris progenies, non ut facta, a principio enim Deus, qui eſt mens æterna, ipſe in ſe ipſo* λόγον, hoc eſt, *Verbum & rationem habet*: ſed his verbis oſtenditur I. Verbum a Patre genitum eſſe ab æterno, quia Pater ab æterno rationem habet. II. Eſſe a Patre eſſentia indiſtinctum, cum Deus Pater eſſentialiter ſit mens æterna, habens in ſe rationem, & Verbum. III. Eſſe rerum omnium cauſſam effectricem. IV. Oſtendit arctiſſimam eſſe inter perſonas unionem per circuminſeſſionem: ergo &c. Deinde probat, Atheos non eſſe Chriſtianos, ex quo iſti unum in Trinitate Deum agnoſcant. *Quis non miretur*, ait Athenagoras, *nos, qui Deum Patrem prædicamus, & Deum Filium, & Spiritum ſanctum, eorum in unitate virtutem, & in ordine diſtinctionem explicantes, Atheos vocari?* ergo &c.

Prob. II. pars. Athenagoras docet, Filium eſſe genitum a

 Pa-

(a) *Ad M. Antonium, & L. Aur. Commodum.*

Digitized by Google

Patre, & ordine, ac relatione unum ab alio diſtingui: ergo Filio propriam tribuit hypoſtaſim: ergo &c.

Ob. I. Petavius. Athenagoras docet, prius fuiſſe in Patre ſubſtantiam Filii, quam propriam haberet hypoſtaſim. II. Ait, Filium fuiſſe ab æterno Patris rationem, & mentem, quæ a Patre nullo modo diſtinguitur: ergo nec æternum Filium credidit, nec a Patre diſtinctum.

℞. ad I. diſt. ant. Docet prius fuiſſe origine, & ordine, conc.; tempore, & dependentia, neg. Hanc phraſim adhibuit etiam Alexander Epiſcopus Alexandrinus, nec cenſetur Arianus, aut Sabellianus: ergo nec Athenagoras. Cum enim per ipſum Filius ſit primigenia Patris progenies, non facta, ſed genita ex ipſa Patris ſubſtantia, ordine tantum, & relatione Filium procedit Pater, non cauſſa, vel tempore. *Quoniam ab æterno Pater eſt rationalis:* ergo ab æterno λόγον, & Verbum habet, & ab æterno progreſſa eſt idea, & perfectio rerum: ergo ordine, & hypoſtaſi eſt a Patre diſtincta.

Ob. II. Ait Athenagoras, Verbum eſſe in efficacia, & prodiiſſe, cum mundus ex nihilo factus eſt: ergo &c. ℞. diſt. ant. In efficacia, quia per Verbum res omnes factæ ſunt, & in earum productione apparuit Dei ſapientia, ac potentia, conc.; quia ante non fuit, nego.

CAPUT IV.

De Irenæo Lugdunenſium Epiſcopo.

IRENÆUS Aſianus genere ſcripſit libros quinque adverſus hæreſes, in quibus Sociniani Arianiſmi ſemina deprehendunt; ſed ejus vindicias ſuſcepere Bullus, Le-Nourrys, & Maſſuetius, qui Irenæi ſcripta ad vetuſtiſſimos codices caſtigavit. Sit itaque

PROPOSITIO. Irenæus Verbi divinitatem invicte propugnavit.

Prob. I. Lib. 3. c. 21. de Chriſto ait: *Eſt autem ipſe proprie Deus, & Dominus.* Et l. 4. *Quoniam vere homo, & vere Deus eſt.* II. L. 5. c. 4. de Chriſto ait: *Ille, in quem peccavimus, donavit remiſſionem:* ſed ille, in quem peccavimus, eſt Deus: ergo Chriſtus, qui per Irenæum *donavit remiſſionem, eſt verus Deus.* III. Lib. 3. c. 15. ait: *Cum ſacræ literæ neminem Deum vocaverint, niſi ſolum verum Deum Patrem, & Verbum ejus, oſtenſum eſt, factorem cæli, & terræ, qui locutus ſit cum Moyſe, Dominum Deum confiteri.* Ex quibus conſtat, Filium, qui Moyſi apparuit, *Deum*, ac *Dominum* in ſacris literis dici: ergo &c.

Opp.

Opp. Irenæus l. 3. c. 8. ſcribit, Patrem ſolum Deum appellari. II. Patrem Verbo præcepiſſe, velut famulo, ut mundum conderet: III. L. 2. c. 27. Chriſto tribuit ignorationem extremæ diei: ergo &c.

℞. ad I. neg. ant. Nam l. 3. c. 8. illos perſtringit, qui mundi creatorem alium eſſe a ſummo Deo autumabant: ſed ibi ait, Patrem cum Verbo juſte Deum appellari, & neminem eſſe Deum; niſi; qui Moyſi apparuit, & legem dedit &c.: ergo Filium a Dei nomine non excludit Irenæus, ſed *Demiurgon*, quem Gnoſtici mundi conditorem putabant. Ad II. neg. ant. Nam præceptum creandi mundum, quod Pater dedit Filio, eſt ipſum Verbum Patris. Siquidem loqui non poteſt Pater, aut præcipere, niſi per Verbum a ſe indiſtinctum, alias præciperet, & loqueretur, ut creatura, ut notat S. P. A. l. 1. Trin. c. 12. Hinc Baſilius; & Athanaſius ſcribunt, Filium Dei obtemperare Patris præcepto: Nam Filium gignere, qui eſt Verbum, & juſſio Patris, præcipere dicitur. Sic Irenæus ibidem docet, mundi opificem non fuiſſe creaturam, ſed Verbum, qui Patris vox eſt ac præceptum (*a*). Ad III. ℞. Bullus, Irenæum ignorationem Chriſto, ut homini, tribuere. Verum cum Chriſtus, etiam ut homo eſt, omnem ſcientiæ plenitudinem habuerit, ℞. II. Maſſuet. diſt. ant. Tribuit abſolute, neg.; quatenus illius diei ſcientiam non a ſe ipſo habet, ſed a Patre, conc. Refellit ibi S. D. Gnoſticos, qui ſe omnia myſteria noſſe jactitabant. Poteſt tamen utraque ſententia conciliari, ſi dicamus, Chriſtum ignoraſſe judicii diem, ut hominem, quia hæc cognitio eſt in Chriſto, non ex vi humanitatis, ſed ex natura divinitatis, quæ in Patre, & Filio una eſt.

CAPUT V.

De Clemente Alexandrino.

GErmana Clementis ſcripta ſunt ex Bellarmino de Script. Eccl. Adhortatio ad gentes, tres libri Pædagogi, & octo Stromatum, licet de ultimo dubium ſit. In his autem Arianiſmum ſubodorarunt Clericus, & Petavius ipſe: nec deſunt alii theologi, qui ſcribunt, Clementi plura incaute excidiſſe, & contra fidem hiſtoriæ, puta de annis prædicationis Chriſti, & de incontinentia angelorum; ſed ejus orthodoxia etiam a Caveo Proteſtante defenditur. Sit itaque

(*a*) *Vide Br. ad 4. c. 5. l. 7.*

Propositio. Immerito de Arianiſmo inſimulatur Clemens Alexandrinus.

Prob. I. In Adhort. ad Gent. de Verbo ait: *Eſt Deus maniſeſtiſſimus, fons vivificus, per quem effecta ſunt omnia*. II. In 1. Præd. c. 2. declarat, ideo Filium Dei eſſe pædagogum, quia *in eum nullum omnino peccatum cadere poteſt*. Atqui ex Clemente, unius ſummi Dei eſt *nullo modo peccare*: ergo Clemens Chriſtum credidit impeccabilem, adeoque verum Deum. III. Strom. 7. probat, Chriſtum eſſe Dominum univerſorum. I. Quia omnium curam gerit, & in quem neque imbecillitas cadere poteſt, neque invidentia. II. Quia ipſe ſine principio genitus eſt, adeoque eſt impaſſibilis. III. Quia apud Deum cadere non poteſt ignoratio, cum ſit ſapientia Patris. IV. Quia Verbum eſt unum principium, a quo cuncta dependent, & ſummum bonum, adeoque verus ac ſummus Deus. Adde, Arianos ne verbum quidem in ſui erroris defenſionem ex Clemente protuliſſe, ut ex Rufino, aliiſque notum eſt: ergo &c.

Ob. I. Photius cod. 119. Bibl. ſcribit, a Clemente Dei *Filium ad creaturæ ſortem deprimi*: ergo &c.

℞. I. Rufinus, plura Clementis opera fuiſſe ab Arianis interpolata. ℞. II., incertum eſſe, an libri Hypotipoſeon ſint Clementis; nam Photius ibi ait: *Alia ſexcenta nugatur, ſive ipſe, ſive quis alius ejus perſonam induitur*: & Cod. 110. de lib. Præd. ait: *Blaſphemis opinionibus omnino vacat*; & Cod. 111. de Clemente ait: *Multa, quæ ibi* (in lib. Hypot.) *dicta fuerunt, oppugnat*: ergo Photio teſte, libri Hypot. Clementis non ſunt, a quo in genuinis operibus blaſphemiæ illæ damnantur.

Ob. II. Clericus. Lib. 5. Strom. ait Clemens, *ſapientiam, quæ omnia permeat, eſſe primum a Deo creatam*. II. Lib. 7. *Filii naturam* vocat *omnipotenti propinquiſſimam*: ergo eſt diverſa.

℞. neg. ant. Clemens exemplo veterum *πρωτότοκον*, *primogenitum*, & *πρωτόκτιςον*, *primoconditum*, promiſcue uſurpavit, vel de ſapientia loquitur, prout in rerum creatione ad hominum captum deſcendit, quo ſenſu primogenitam creaturam dici notat Athanaſius or. 3. contra Arianum. Ibi enim oſtendit, unum eſſe principium omnium ingenitum, & improductum, nempe Patrem ſimul, & Filium. Ad II. diſt. ant. Vocat *propinquiſſimam*, quia in utroque una eademque eſt, conc.; quia diverſa eſt, neg. Quippe, Ariana hæreſi nondum exorta, quædam minus caute Patres locuti ſunt, ut ait Hieronymus contra Rufinum. Reapſe Clemens ibidem Dei Filium vocat immenſum, infinitum, omnipotentem, ac Dominum univerſorum, qui ſunt ſummi Dei characteres, & 1. Præd. ex Petavio ipſo

ipſo ait Clemens, *univerſorum Deum unum eſſe, bonum, juſtum, opificem, Filium in Patre:* ergo Clemens Filii naturam Patri propinquiſſimam, nempe unam, eandemque in utroque agnovit. Cenſet Juenin, naturam ibi ſumi pro perſona, quo ſenſu ab aliis etiam *uſia* ſumitur; ſed ibi non οὐσία, ſed φύσις extat, quæ raro pro perſona uſurpatur.

CAPUT VI.

De Origene Adamantio.

QUAMVIS Origenes hæreſum hydra dictus ſit, eum tamen defendunt Euſebius, Picus, Sixtus Sen., Genebrardus, Halloixius. Adverſantur Theophilus Alex., Anaſtaſius Papa, Hieronymus, Epiphanius, Auguſtinus, Juſtinianus Imp., nec non Petavius, Huetius, Noriſius, Alexander, aliique, quibus ſubſcribimus. Sit ergo

PROPOSITIO. Nequit Origenes ab Arianiſmi nota excuſari.

Prob. I. ex Hieron., qui in ep. ad Avitum ait: Nicænos PP. *Origenem fontem Arii percuſſiſſe.* Epiphanius ep. ad Jo. Jeroſ. *Arii Patrem Origenem, & aliarum hæreſeon parentem laudare non debemus.* S. P. A. l. 43. Hær. ait, ab Origene inter creaturas conſtitui Filium, & Spiritum S., *& quod Filius Dei hominibus comparatus veritas ſit, Patri collatus mendacium: & quantum diſtant Apoſtoli Chriſto, tantum Filius Patri.* Juſtinianus ep. ad Mennam ait: Origenes *auſus eſt dicere, Patrem majorem eſſe Filio, Filium Spiritu S., nec poſſe Filium Patrem videre, nec Spiritum S. Filium: Filium, & Spiritum S. creaturas eſſe;* ergo &c.

Ob. I. PP. alii Origenem, velut Orthodoxum, commendant: ergo &c. II. Hieronymus, & Epiphanius corruptis Origenis codicibus decepti ſunt: ergo &c. III. Origenes Clementis Alex. & Ammonii diſcipulus fuit: ergo ut illi, ita & ipſe ab errore excuſandus. IV. Athanaſius plura ejus loca producit contra Arianos: ergo &c. V. Non ex Patribus, ſed ex ſcriptis Origenes judicandus eſt; ſed ſcripta Origenis ſunt orthodoxa: ergo &c.

℞. Ad I. neg. conſ. Licet enim *defenſores ejus dicant, Origenem Patrem, Filium, & Spiritum S. unius ſubſtantiæ docuiſſe, ſed qui ejus plura legerunt, contradicunt,* ait S. P. de Hær. c. 43. Reapſe in Origenis lectione verſatiſſimus fuit Hieronymus, qui plura latine reddidit, & de ipſius mente cum Rufino certavit: ſed is fatetur, quædam abſurda de Trinitate e libris Periarchon reſecaſſe: ergo impuri ſunt Origenis fontes ipſorum Apologiſtarum confeſſione. Ad II. neg. ant. Nam Origenes vi-

vens damnatus eſt a Demetrio Alexandr. Epiſcopo, & ab Heracla pulſum teſtatur Synodus Alex. Neque corruptos ejus libros oſtendit Hieronymus l. 2. Apol. contra Rufinum, qui in libris Periarch. catholica dogmata ſuſtinuit, abraſis impiis doctrinis: unde Origenis interpolatio ab ejus aſſeclis peracta eſt: potius ergo emendata ſunt ejus ſcripta, quam vitiata. Ad III. neg. conſ. Origenes enim inanis gloriæ cupidus majorum doctrinis prætulit placita philoſophorum.

Ad IV. diſt. ant. Athanaſius ejus loca producit, ut demonſtret, Filium eſſe Patri coæternum, conc.; ut demonſtret, eſſe Patri conſubſtantialem, & ejuſdem cum illo naturæ, neg. Jure ergo Athanaſius Origenis auctoritate certavit contra Arianos; fatetur enim Origenes, Filium eſſe genitum, ſplendorem paternæ gloriæ, & Patri coæternum: corruit ergo, quod ajunt Ariani, Verbum eſſe ex non extantibus, & fuiſſe aliquando, cum nondum erat. Cæterum Dei Verbum, uti genitum, & coæternum, ita unum cum Patre ſubſtantia Origenem dixiſſe, ex Athanaſio non eruitur; docuit enim Origenes, Filium eſſe veluti effluvium divinitatis, coexiſtens Patri ab æterno, & ab eo, ut ſplendor a ſole, promanans. Sed ait, Patrem Deum eſſe ſubſtantia, Filium vero participatione, quæ fuit, teſte Cyrillo, ipſa Platonis ſententia. Ad V. neg. min. Satis enim liquet ex Origenis ſcriptis ejus perfidia. Nam T. 2. in Jo. ait, ὁ Θεὸς cum articulo unum verum Deum exprimere, ſine articulo autem Dei Filium, alioſque, qui dii ſunt tantum participatione. Docet etiam, eos qui Filium adorant, medios eſſe inter eos, qui ſolem, lunam &c., & Deum colunt univerſorum: ergo per Origenem Filius non eſt Deus univerſorum.

℞. Origenis patroni, eum docuiſſe, per articulum deſignari, Patrem fontem eſſe ac principium divinitatis. Nam Origenis mens ex libris contra Celſum, utpote incorruptis, eruitur.

Sed contra. Origenes loco citato expreſſe ait, Verbum dici Deum ſine articulo, non ſolum quia originem habet a Patre, ſed etiam quod ſit Deus *participatione*, & æqualis iis, qui dii dicuntur ſine articulo, in hoc aliis *præſtantior*, quod omnibus diis miniſter ſit deitatis. Denique ex libris contra Celſum patet corrupta fides Origenis. Nam l. 8. ait: *Colimus Patrem & Filium, duos quidem ſubſtantia, unum vero conſenſu, & voluntatis identitate.* Ubi hypoſtaſis non ſumitur pro perſona; nam poſt aſſertam diſtinctionem perſonalem, unitatem ſubſtantiæ commemoraſſet, non voluntatis concordiam, qua Ariani eludunt Chriſti verba: *Ego & Pater unum ſumus.* Adde, veteres hypoſtaſim pro *uſia* uſurpaſſe, ut obſervat Hieronymus in ep. ad Damaſ. Reapſe Origenes perſonas ἰδιότητα vocat, non hypoſtaſes: ergo per Origenem, multiplicata hypoſtaſi, multiplicatur natura.

Ob.

Ob. II. Bullus. Origenes l. 3. contra Celſum vocat Verbum Deum, ac Dei Filium, ſapientiam, & veritatem. Lib. 4. Chriſtum fatetur immortalem, incorruptibilem &c. quoad ſubſiſtentiam divinitatis. In 5. ait, omnem creaturam tranſcendere, & præexcellentem habere divinitatem. In 6. ait, primogenitum neminem noſſe, ut Pater, qui eum genuit: neque hunc noſſe aliquem, uti ejus Verbum. In 8. docet, non eſſe ſeparandum a Patre, neque in Deo eſſe tantummodo trinæ appellationis vocabulum: ergo &c.

℞. neg. conſ. Cum enim Origenes in divinitate gradus admitteret cum Platone, ut ait Juſtinianus, & Dei Verbum pronunciaverit ex Patris ſubſtantia, non ex nihilo genitum, ſed tamen creatum, ut docent hær. 64. Epiphanius, in his latet Ariana perfidia. Licet ergo Origenes Dei Filium dixerit Verbum, & ſapientiam, immortalem, non factum, neque creatum, quia non eductum ex nihilo, unumque cum Patre unitione ſubſtantiæ, potuit tamen credere, juxta propria principia Filium inferiorem eſſe gradu altiſſimæ divinitatis, & ad illam ſpectare, ut individuum ad ſpeciem.

CAPUT VII.

De Dionyſio Alexandrino.

ARII dogmata eum præformaſſe ſcribit Ep. 41. Baſilius, & Gennadius (*a*). Illum tamen defendunt Athanaſius (*b*), Facundus Herm. (*c*), aliique. Sit ergo

Propositio. Dionyſius Alexandrinus, ejuſque ad Pentapolitas epiſtola eſt orthodoxa.

Prob. ex hiſtorica narratione apud Athanaſium loco citato. Cum enim in Pentapoli Libiæ ſuperioris quidam Epiſcopi Sabellianos errores deglutiſſent, Dionyſius morbo occurrens, primo legatos, deinde epiſtolam ad eos miſit, qua ex evangelio humanitatem Chriſti comprobavit, docens, non Patrem, ſed Filium pro nobis hominem eſſe factum, ut, demonſtrata diſtinctione perſonarum, ad credendam Filii divinitatem illos perduceret, exemplo Apoſtolorum, qui antequam enuntiarent Chriſti divinitatem, eum hominem eſſe, & redemptorem Abrahæ promiſſum prophetarum oraculis prædicarunt. Accepta Dionyſii epiſtola Pentapolitani eum accuſarunt apud Pontificem, I. quod Chriſtum non ſemper fuiſſe ſcripſiſſet, & Patrem ſine Fi-

(a) *De Eccl. dogm. c. 4.*
(b) *In pecul. lib. de Dionyſ. ſententia l. 10.* (c) *L. 10.*

Filio nominaſſet. ℞. Dionyſius, ſe de Chriſto ut homine locutum, ut contra Sabellianos perſonarum diſtinctionem oſtenderet ex incarnationis myſterio. Ceterum nomina Patris & Filii inſeparabilia, & Verbum Patri coævum profitetur.

II. Accuſarunt, eum non ſcripſiſſe, quod Filius ſit genitus e Patris ſubſtantia. ℞. Dionyſius, ſe hæc de ſola natura humana enunciaſſe, & firmiſſime credere Filium Patri conſubſtantialem. Hoc ſenſu exemplum vitis & agricolæ uſurpaſſe, quo etiam Chriſtus ſuam oſtendit humanitatem.

III. Accuſabant, quod verbum dixiſſet a Patre conditum. ℞. Dionyſius, ſe hoc dixiſſe, ut oſtenderet, non Patrem, ſed Filium creatum corpus induiſſe, adeoque Filium, ut hominem, dici creatum, & factum. Conſtat ergo, Dionyſium perſonarum diſtinctionem propugnaſſe, ſed non impugnaſſe Verbi divinitatem.

Ex his infertur, I. Verbi divinitatem III. Eccleſiæ ſæculo ubique obtinuiſſe. Primo in Eccleſia Romana, ubi Dionyſius Papa Synodum ea de re coegit, juſſitque, ut Dionyſius objectis Pentapolitarum reſponderet, quod præſtitit citata apologia. Deinde in Libya, ubi audito dogmate de Verbi creatione, Dionyſius accuſatus fuit. Tandem in Ægypto, ubi iſte calumniam repulit. Infertur II., Dionyſii mentem, non ex epiſtola ad Ammonium & Euphranorem, ſed ex ejus apologia eſſe penſandam, ibi enim Sabellianos, hic Arianos exagitat. III. Baſilium Dionyſium vellicare, quod ſolam citatam epiſtolam legerit, & ſparſos rumores audierit; ait enim Baſilius ep. 41., cauſſam hujus rei non improbitatem fuiſſe, ſed quod Sabellio obluctari cuperet: ergo Athanaſio potius credendum eſt, qui de ejus mente librum ſcripſit, quam Baſilio, & Gennadio.

Opp. Euſebius in Chron. ponit Dionyſii obitum ante electionem Dionyſii R. P.: ergo ſpuria eſt ejus apologia. ℞. Cum Euſebius meminerit hujus Apologiæ l. 7. H. E. c. 26., ejus Chronicon ita corrigendus eſt, ut Dionyſius creatus ſit Pontifex an. Chriſti 259., quo ſolus regnavit Gallienus: Dionyſius vero Alex. obiit an. 12. Gallieni, 266. Æræ V., ut probat Scheleſtratius diſſ. 2. Antiq. Eccl.

CAPUT VIII.

De Athanaſio, ac ſymbolo ejus nomine inſcripto.

ATHANASIUM Ariana dogmata propugnaſſe, & Patrem Filiumque unum eſſe docuiſſe ſola voluntatis concordia, conten-

tendit Wolzogenius in Dial. de Trin., quem ſymbolo Athanaſii opponit. Sit ergo

Propositio I. Athanaſius immerito de Arianiſmo inſimulatur.

Prob. ex Athanaſio Or. I. contra Arium: *Non ex ſcripturis dicimus, Filius verus natura, & genuinus eſt Patris, ejuſque ſubſtantiæ; non res creata, ſed proprius ſubſtantiæ Patris fœtus. Quocirca verus eſt Deus, veroque Deo conſubſtantialis.* Fallitur ergo Wolzogenius, I. Quia ibi, præter identitatem concordiæ, habetur identitas etiam naturæ; nam quærenti Anomæo: *An ulla ſit differentia Patris, & Filii, & Spiritus ſancti?* Reſpondet orthodoxus: *nulla ſane, neque in natura, neque in voluntate.* II. Quia Dialogos iſtos Garnerius Theodoreto, Combefiſius, & Rivetus Maximo tribuunt. *Quidquid ſit, inter doctos convenit non eſſe Athanaſii*, ait Dupinius Tom. 2. Bibl. pag. 73. De ejus ſymbolo non una eſt criticorum opinio. Non eſſe Athanaſii, demonſtrat Voſſius (*a*), Heideggerus (*b*), Oudinus (*c*), Dupinus (*d*), Juenin (*e*): quæ ſententia magis placet, licet oppoſita probabilis videatur. Ut autem teneat quiſque, quod lubet, utriuſque ſententiæ momenta proferemus.

Propositio II. Plura ſunt momenta, quibus Athanaſio abjudicatur ſymbolum ejus nomine inſcriptum.

Prob. I. Nemo ante annos mille Athanaſii nomine hoc ſymbolum laudavit; primi enim ejus meminere Apocriſiarii Gregorii IX. CPolim miſſi an. 1233. ad Græcos cum Latinis conciliandos. Tribuit Athanaſio Abbo Floriacenſis in Apologetico, cui innititur Baronius ad an. 1001.: ſed hi ſunt teſtes parum idonei pro vetuſto ſcriptore: ergo &c. R. Adverſarii, nedum Abbonem, ſed etiam Hincmarum, Radulphum, Aymonem hoc ſymbolum Athanaſio tribuiſſe, ita ut Græci Schiſmatici auſi non ſint illud Athanaſio abjudicare; ſed tantum dixerint, eum ab aliis recedere, & cum ſymbolum edidit, fuiſſe ebrium. Probabile eſt etiam ejus meminiſſe Nazianzenum, & ab eo depromptas ſententias extare in Conciliis Auguſtodunenſi & Toletano IV. Plura enim PP. opera, quæ latebant, poſtmodum recepta ſunt.

Prob. II. Non extat hoc ſymbolum in veter. codicibus ſub Atha-

(a) *Diſſ. 2. de tribus ſymb.*
(b) *T. 2. ſelect. diſp. diſſ. 18.*
(c) *de Script. Eccl. T. 1. p. 346.*
(d) *In notis ad Ath. ſcript. T. 2. Bibl. pag. 101.*
(e) *Inſt. T. 6. diſſ. 4. c. 2. a. 8.*

Athanaſii nomine, unde exploditur a Sculteto (*a*): ergo &c. ℞. Felcmannus, extare in Cod. Palatino, in Mſſ. Vaticano, & Sangermanenſi.

Prob. III. Hæc opinio orta eſt ex fabula, quæ narrat, Athanaſium in puteo Trevirenſi, ubi latuit ob Arianorum inſidias, hoc ſymbolum compoſuiſſe: ſed ex Rufino (*b*) id, non Treviris, ſed in Ægypto contigit: ergo hinc fabula illa orta eſt. ℞., plura opera haberi, ut germana, licet de loco, aut tempore non conſtet, quo ſcripta ſunt. Veroſimile eſt ſymbolum ab Athanaſio ſcriptum eſſe, cum apud Julium Romanum Pontificem diris calumniis ab Euſebianis impeteretur ann. 339.

Inſt. Voſſius. Athanaſius, non de fide, ſed de criminibus accuſatus eſt; ad quid ergo novum ſymbolum, cum ipſe in ep. ad Antioch. clamet, non aliud proferendum præter Nicænum?

℞., Athanaſium voluiſſe fidei ſuæ profeſſione demonſtrare, ſe in Synodo Tyria præter jus faſq. omne fuiſſe damnatum. In Epiſtola autem ad Antiochenos eos perſtringit, qui Nicænum ſymbolorum ut mancum reſpuebant. Fallitur ergo Juenin, dum ait, non aliud Joviano ſymbolum miſiſſe Athanaſium, præter Nicænum, quod ſane ad hæreſim Macedonii refellendam aptum non fuiſſet, quam ab Athanaſio jugulatam ſcribit Nazianzenus.

Prob. IV. Variantia græca exemplaria probant, hoc ſymbolum latine ſcriptum eſſe, eo quod latina exemplaria non varient: ergo &c. ℞., Athanaſium latinam linguam Alexandriæ, aut alibi didiciſſe, cum eſſet profugus, vel forte latino interprete uſus eſt, eo quod ſymbolum eſſet Papæ exhibendum.

Prob. V. Latini PP. eo uſi non ſunt adverſus Græcos in controverſia de proceſſione Spiritus S.: ergo &c. ℞. I., non omnia veterum argumenta ad nos perveniſſe. ℞. II., eo uti Calecam, Scholarium, & Gregorii IX. Apocriſiarios adverſus Græcos. ℞. III. ex argumento negativo nihil concludi, non ſecus ac ex PP. ſilentio contra auctoritatem v. 7. Joannis.

Prob. VI. Hoc ſymbolum fortaſſe ab Anaſtaſio Synaita editum, Athanaſio tribuitur ob nominis affinitatem: ergo &c. ℞. neg. ant. Hoc enim eſt divinare velle. Quidam enim Anaſtaſio, alii Euſebio, alii Vigilio tribuunt.

Prob. VIII. In eo ſymbolo hæreſis Eutychiana Athanaſio poſterior confutatur his verbis: *Unus non confuſione ſubſtantiæ, ſed unitate perſonæ*: ergo &c. ℞. Macedo, Spiritum S. Eccleſiam

(a) *In Medull. PP.* (b) L. 1. c. 18.

ſiam contra futuras hæreſes communiſſe, Eutychiana vero dogmata etiam in expoſitione Fidei (*a*) ab Athanaſio profligari; nam & ante Eutychen illius erroris ſemina jeciſſe nonnullos, ſcribit Eutymius, quæ ab Athanaſio ſine Eutychetis nomine refelluntur.

Propositio III, Non deſunt momenta, quibus laudatum ſymbolum Athanaſio tribui poteſt.

Prob. I, ex conſenſu ſcriptorum X. Sæculi, Socinianorum etiam, qui illum *ſymbolum* vocant *Satanaſii*, Græcorum Schiſmaticorum (*b*), & Proteſtantium. ℞. Adverſarii, hos omnes recentiores eſſe, & Eccleſiæ hoſtes; Græcos Schiſmaticos, ut plurimum illiteratos eſſe: aliqui tamen, ut Meletius Alex. (*c*) id aperte negant. Nunc autem conveniunt omnes falſo Athanaſio adſcribi.

Prob. II. Ex codicibus vetuſtiſſimis ſup. laudatis (*d*). ℞. Adverſarii, illos aut Athanaſii nomen non præſeferre, nec videri antiqua manu conſcriptos, aut non eſſe numero, & vetuſtate cum iis comparandos, in quibus non extat. Adde, Vigilium Tapſenſem, cui ſymbolum adſcribit Queſnellus, plura ſub Athanaſii nomine ſuppoſuiſſe.

Prob. III. Auctoritate Rom. Eccleſiæ, quæ illud legit in officio dominicæ ſub nomine Athanaſii. Conſentit Conſtantinopolitana, Serviana, Bulgarica, Ruſſica &c. ℞. Adverſarii, hoc ſymbolum Athanaſio tribui, quia ex ejus diſputationibus mutuatum eſt, collectis contra ſubortas hæreſes ſparſis hinc inde ſententiis, quippe nondum exortas hæreſes Athanaſius confutare non potuiſſet.

Prob. IV. S. P. A. ad illud Pſ. 120. *Per diem ſol &c.*, ait: *De hoc ſole Athanaſius locutus eſt: Filius a Patre ſolo eſt, non factus &c.* Porro Athanaſii nomen, quod cit. Auguſtini loco non extat, reperit Macedo in Comm. ep. 1. Jo. veteris editionis Auguſtini; recte ergo eo argumento Bellarminus (*e*), & Poſſevinus (*f*) uſi ſunt. ℞. Adverſarii, cum Athanaſii nomen nullibi legatur apud Auguſtinum, conſtat, verba illa vel a ſciolo amanuenſi eſſe adjecta, vel e margine in textum irrepſiſſe; ait enim Macedo, *videbatur additus vet. editioni*.

Prob. V. ex Nazianzeno Or. de laud. Athan., ubi loquens de ſymbolo, quod S. D. miſit Joviano una cum Epiſtola, ait: *Cum multi circa Filium, plures circa Spiritum S. ægram fidem haberent, unam trium perſonarum divinitatem ſcripto confeſſus eſt*,

(a) *T. 1. op. Athan. p. 240.* (b) *Vide Prob. I.*
(c) *Ap. Voſſium diſſ. 2. de tribus ſymb. c. 20.* (d) *In ℞. ad 2. Prob.*
(e) *L. 2. de Chriſto c. 25.* (f) *In Appar. v. Athanaſius.*

eſt, & Imperatori donum vere regium, & magnificum offert: ſed hæc verba de Nicæna fide accipi nequeunt, ubi Macedoniana hæreſis de Spiritu S. divinitate non perſtringitur, nec de brevi epiſtola, quæ donum vere regium dici non poteſt: ergo intelligi debent de Athanaſiano ſymbolo, ut probat Caleca, aliique. ℞. Adv., Nazianzenum ad utrumque reſpexiſſe, nam & Nicænam fidem Joviano miſit Athanaſius ex Theodoreto (*a*), & epiſtolam, ut illa Ariani, hac Macedoniani revinci poſſent.

CAPUT IX.

De Baſilio Magno.

BASILIUM de Spiritu S. non recte ſenſiſſe aliquibus viſum eſt, eo quod in Epiſcoporum conventu Cæſareæ ann. 370. plura de Patre ac Filio, nihil de Spiritu S. locutus fuerit. Sit ergo

PROPOSITIO. Baſilius de Spiritus S. divinitate catholice ſenſit.

Prob. I. ex ejus hom. 27. contra Sabell., ubi ait: *Neque Trinitas manet detracto Spiritu, & ſi unum ex creaturis adjungatur, univerſa creatura Patri, Filioque annumerabitur*. Et ep. 60. ſcribit, Nicænam Synodum hanc doctrinam non definiſſe, nondum exorto bello contra Spiritum S. Et in Tr. ad Amphil. totus in hoc argumento verſatur, non ſecus ac l. 3. contra Eunomium. Librum de Spiritu S. rejiciunt Novatores ob traditionum doctrinam, quam ſtatuit c. 27. Sed Eraſmus rejicit tantum poſtremam partem ob ſtyli varietatem: quod vitium in Athanaſio etiam, Hieronymo, Chryſoſtomo, aliiſque ſibi viſus eſt deprehendiſſe. Recipit etiam hunc librum Robertus Cocus, & ex PP. Nazianzenus, Hieronymus, Suidas, Theodoretus, & Damaſcenus. Ex Proteſtantibus etiam Caſaubonus (*b*), & Caveus.

Prob. II. ex hiſtoria. Nam cum primum Euſtathius Spiritus S. impugnavit divinitatem, Baſilius ſe ſe ab antiqua ejus amicitia ſejunxit, eumque confutavit. Prob. III. ex Nazianzeno, qui or. 20. ſcribit, *In ſuis ſermonibus ſibi fuiſſe imprecatum, ut a Spiritu S. excideret, niſi cum Patre, & Filio, ut conſubſtantialem, & honore parem, veneraretur*: ergo &c.

Opp.

(*a*) *L. 4. H. E. c. 3., & Nicephorus l. 10. c. 41.*
(*b*) *Exerc. 6. in Baron.*

Opp. I. In binis ad Apollin. epiſtolis plures ſunt errores circa Trinitatem, quibus Athanaſius Ancyr. eum de impietate poſtulavit: ergo &c. II. Eum damnarunt religioſi viri, quod in feſto S. Eupſichii ſubdole divinitatem Spiritus S. reticuit, & fluvio comparavit. III. Non Deum, ſed Dei Spiritum eum vocat hom. 17.: ergo &c. IV. Nec pari honore Patrem, & Filium, & Spiritum S. glorificat dicens, *Gloria Patri per Filium in Spiritu S.*: ergo &c.

℞. Ad I. Epiſtolas illas ſpurias eſſe. Nam Baſilius ep. 59. ait: *Nihil ſibi cum illis eſſe commercii, qui ad eum modum loquuntur*. Ad II. diſt. ant. Damnarunt injuria, conc.; merito, neg. Baſilius enim in ea oratione prudentem ſervavit œconomiam, ut notat Nazianzenus ep. 26. *Cupientibus enim hæreticis apertam vocem ex Baſilio arripere, ut ex Eccleſia appellatur, præſtat œconomiam adhibitam fuiſſe, quam ut illa* (veritas) *opprimeretur*. Neque id ignaviæ tribuendum; aliud eſt enim non reſpondere quærentibus, aliud inſidias vitare ſilentio. Certe Baſilius ea audita calumnia, temporum injuriam cauſſatur in ep. 33. ad Naz. ad III. diſt. ant. Et ibi Dei nomen accipit *eſſentialiter*, neg.; *notionaliter* exemplo Pauli, qui ſæpe Dei nomine Patrem intelligit, ut notat Chryſoſtomus (*a*), conc. Expreſſe enim fatetur Baſilius hom. 141., *Deum eſſe Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum S.* Ad IV. neg. ant. Demonſtrat enim ib. c. 25., *in*, & *cum* in laud. hymno idem valere, & c. 26. ex ea varietate exponit divinarum perſonarum originem, & c. 27. alteram etiam formam probat ex Apoſtolica traditione.

CAPUT X.

De Tertulliano, Cypriano, Lactantio, aliiſque Ante-Nicænis Patribus occidentalibus.

NOT. I. Præter orientales, occidentales etiam PP. nobis opponunt hæretici, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Arnobium, quos nobiſcum non ſenſiſſe opinantur. Nam Tertullianum contra Praxeam tres induxiſſe divinas ſubſtantias, ſcribit Clericus (*b*), & ambiguum eſſe ejus ſenſum, omnes affirmant. Licet autem hunc librum ſcripſerit factus jam Montaniſta, poteſt tamen ex Bellarmino, Alexandro, aliiſque, ab Ariana labe defendi; Praxeas enim Deum unum mundi opifi-cem

(a) *Hom. 5. de Incompr.* (b) *In Hiſt. Eccl. ad an.* 185.

cem agnovit, & Patris, Filii, ac Spiritus S. diſtinctionem improbavit, ex qua tres Deos conſequi putabat. Ut ergo Tertullianus hunc errorem revinceret, demonſtrare debuit, in una divina natura tres eſſe perſonas, eaſque unitatem ſubſtantiæ non evertere.

Not. II., veteres PP. duplicem Filii generationem ante creaturas agnoviſſe: I. cum Pater Verbum genuit intelligendo ſeipſum, eaque eſt æterna, cum Deus ſemper fuerit Pater, & rationalis. II. fuit, quando verbo virtutis ſuæ mundum condidit. Sit ergo

Propositio. Tertullianum de Verbi divinitate recte ſenſiſſe probabile eſt.

Prob. I. Tertullianus enim Verbi æternitatem, generationem, & conſubſtantialitatem aſſeruit: ergo &c. Prob. I. pars ant. Nam c. 5. contra Prax. ait: *Ante omnia Deus erat ſolus, quia nihil aliud extrinſecum præter ipſum. Cæterum, ne tum quidem ſolus; habebat enim ſecum, in ſemetipſo, rationem ſuam.* Et c. 8. *Sermo ergo & in Patre, & apud Deum ſemper, ſicut ſcriptum eſt: Et ſermo erat apud Deum. Et nunquam ſeparatus a Patre, quia ego & Pater unum ſumus.* Prob. II. pars ex Apologet. 21. *Hunc ex Deo prolatum dicimus, & prolatione generatum; & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ:* ergo &c. Prob. III. pars ex c. 15. *Quomodo dictum eſt: Ego & Pater unum ſumus? Ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem.* Et c. 2. ait, *Eos eſſe unius ſubſtantiæ, ſtatus, & poteſtatis*: ergo &c.

Ob. I. Tertullianus c. 2. contra Prax. ait: *Tres non ſtatu, ſed gradu, nec ſubſtantia, ſed forma*: ſed hæc nil faciunt contra Praxeam, niſi plures ſubſtantias intelligat; admittebat enim Praxeas relationes, & modos in una eſſentia: ergo &c. II. c. 6. ait, Deum primum protuliſſe *ſermonem, & Sophiam, ut per ipſum fierent univerſa*: ergo &c. III. ait, ſermonem generatum ad effectum *habere ſubſtantiæ proprietatem, ut res & perſona quædam videri poſſet*. Cenſuit ergo Tertullianus, Verbum eſſe accidens, priuſquam Deus eum conderet initium viarum ſuarum, & faceret ſibi parem. IV. c. 8. ait, protuliſſe Deum ſermonem, ſicut radix fructum, fons fluvium, & ſol radium: *Nam & iſtæ ſpecies probolæ ſunt ſubſtantiarum, ex quibus prodeunt:* ergo Tertullianus agnoſcit unam ſubſtantiam divinam ſpecie, ſed numero non unam, quod totus liber oſtendit, ut ait Clericus (*a*), & Petavius (*b*).

℞. Ad

(a) *H. E. ad Ann.* 186. (b) *L.* 1. *c.* 5.

℞. Ad I. diſt. maj. Et gradus, quos in Deo adſtruit Tertullianus, ſunt relationum, & perſonarum, quibus exprimit unius ab alia originem, conc.; ſunt diverſæ ſubſtantiæ, neg. Ait enim, *Tres non ſtatu, ſed gradu, nec ſubſtantia, ſed forma, unius autem ſubſtantiæ*: ſi ergo unius ſubſtantiæ, non aliud nomine gradus, formæ, aut ſpeciei intelligit, niſi ordinem perſonarum. Falſum eſt autem, Praxeam pluralitatem relationum in deitate agnoviſſe, ut in not. dictum eſt, alias catholicam tenuiſſet ſententiam: ſed ad ſummam relationem fictitiam, non perſonarum ſubſiſtentiam admiſit. Ad II. dico, prolationem Verbi in productione creaturarum, quam Tertullianus generationem vocat, non excludere æternam productionem ſermonis, quod ex loco ipſo infertur; ſi enim creaturæ factæ ſunt per Verbum, a quo erant ab æterno diſpoſitæ: ergo hoc Verbum extabat ab æterno. Ad III. neg. conſ. Deus enim non loquitur prolatitio ſermone, ſed cum ait: *Fiat lux*, idem verbum prolatum eſt, quod erat genitum e Patris ſubſtantia. Hæc autem locutio non connotat terminum intrinſecum, & æternum, ſed extrinſecum, & temporale; ideſt creaturam: in hac ſermo dicitur factus primogenitus, quia in creatione mundi ſermonis virtus innotuit. Cæterum Tertullianus hic etiam æternam generationem exprimit dicens: *Filius factus eſt primogenitus, & ante omnia genitus*; ac de Sophia dici notat: *Ante luciferum genui te*, ob originem a Patre, &, *Hodie genui te*, ob prolationem temporalem. Ad IV. neg. conſ. His enim exemplis oſtenditur, ſermonem non eſſe ex nihilo, ſed e Patris ſubſtantia. Inter eas autem & Verbum ſtatuit diſcrimen, illas ſubſtantiarum *probolas*, ſeu emiſſiones dicens, Filium vero alium a Patre, perſonæ, non ſubſtantiæ nomine.

Ob. II. Tertullianus l. 2. contra Marc. Deum inviſibilem facit, non Filium, quem ait cum Patriarchis converſatum: ergo &c. II. ait ibidem, c. 3., non ideo Patrem, & Judicem ſemper fuiſſe, quia Deus ſemper: *Nam nec Pater potuit eſſe ante Filium, nec judex ante delictum*. III. Contra Prax. c. 9. Patri totam divinitatem tribuit, Filio vero portionem, qua eum minorem declarat: ergo &c.

℞. Ad I. diſt. ant. Non facit Filium inviſibilem ratione naturæ, neg.; ratione officii, conc. Ait Tertullianus, Filium apparuiſſe, *quia ad eum ſpectabat legis diſpenſatio*, quæ ſunt eadem ejus verba. Ad II. diſt. ant. Et ibi loquitur in propria ſententia, neg.; in ſententia Hermogenis, qui æternitatem materiæ adſtruebat, ex quo Deus ab æterno fuerit Dominus, licet eam a Filio non æterno digeſtam aſſereret, con. Ait ergo Tertullianus, quod, ſicut Deus ab æterno erat Pater per Filium gignendum in tempore, ſic ab æterno Deus erat per ea, quæ

ſibi ſervitura feciſſet. Si velis, Tertullianum in propria ſententia locutum eſſe, dico, Patrem non ſemper habuiſſe Filium humana carne indutum; nam in I. contra Praxeam diſerte Filii coexiſtentiam æternam expreſſit. Ad III. diſt. ant. Tribuit portionem, hoc eſt derivationem, & originem, quo ſenſu Filium minorem Patre illi etiam dixere, qui Arium impugnarunt, conc.; hoc eſt deciſionem propriæ ſubſtantiæ, neg.

Inſt. Tertullianus fuit Antropomorphita: ergo portionem ſine deciſione, vel defluxu non intelligit. ℞. neg. conſ. Tertullianus enim alterius generis corpus excogitavit, quod ſicuti per eum non repugnat naturæ Dei, ſic nec repugnat divinitati. Ceterum non ubique ſibi conſtat Tertullianus, ut obſervat Petavius, & ſæpe pugnantia loquitur.

De Cypriano, Lactantio, atque Arnobio non opus eſt peculiarem inſtituere diſputationem. Omnes enim aperte Chriſti divinitatem profitentur, Lactantius l. 2. Inſt. c. 8., Cyprianus l. 2. Teſtimoniorum, Arnobius contra Gentes; & ſi quid in iis durum eſt, poteſt ex dictis emolliri.

DISSERTATIO II.

De Poſt-Nicænis Patribus, qui Ario damnato faviſſe cenſentur.

TRES præcipue numerantur, qui Arianis faviſſe cenſentur, Euſebius Cæſarienſis, Liberius Romanus Pontifex, & Hoſius Cordubenſis, de quibus diſtinctis capitibus ſermo erit.

CAPUT I.

De Euſebio Cæſarienſi.

NOT. I. Euſebium Cæſarienſem, velut ſummæ eruditionis virum, admirantur omnes, ſed anceps eſt de ejus orthodoxia judicium, relate ad Verbi divinitatem. Illum defendunt Molinæus, Zanchius, Caveus, Valeſius, Petitdidierius; damnant Baronius, Petavius, Alexander, Clericus. Nos utriuſque partis momenta, ac reſponſa proferemus.

Not. II. falli Proteſtantes, qui ajunt, Pontificios Arianis Euſebium accenſere ad elevandam hiſtoriam de Conſtantini baptiſmo, quaſi in gratiam Arianorum mentitus fuerit, eum non Romæ, ſed Nicomediæ tinctum eſſe; nam hiſtoriam illam rejiciunt plures Pontificii, qui Euſebium damnant, ut Pagius,

Ale-

Alexander &c. & plures Proteſtantes, ut Clericus, aliique Euſebium accuſant.

Not. III. Euſebium (a) fateri, Filium fuiſſe ante omnia, neque e nihilo eductum, aut creatum, ſed e ſubſtantia Patris genitum ab æterno, ut ait Athanaſius (b): unde non Arianus, ſed Semiarianus dicendus eſt. Dicitur ergo a Hieronymo Arianorum ſignifer, & quia Ariani dicuntur, qui Filio denegant divinitatem, licet alius ſit alio iniquior, ut notat Valeſius, & Dupinius, & quia Ario favit, eique conjunctus fuit.

Propositio. Qui Euſebium accuſant Arianiſmi, non levibus momentis innituntur.

Prob. I. ex Euſebii ſcriptis, unde ſex Arianiſmi notæ eruuntur. Prima eſt divinitatis in plures gradus diſtinctio. Nam l. 7. Præp. 5. Filium appellat *ſecundam ſubſtantiam a primo principio conditam*. Secunda eſt, quod ait, Filium poſt Patrem exiſtere. Nam L. 4. D. Ev. 3. Filium magis a Patre divellit, quam lucem a ſole, cui hanc facit coexiſtentem. Tertia, quod Verbum vocat artificem Patris opificium, ſecundum donum, l. 4. Dem. Ev., & l. 1. Eccl. Th., & *genitum*, & *creatum* Arianorum more confundit. Quarta eſt, quod Dei unitatem l. 1. contra Marcell. in eo ſtatuit, quod ſolus Pater ſit caput, ac principium, Filius autem non Deus, ſed Dei unigenitus, itaut *duæ ſint uſiæ*, & *duæ poteſtates*. Quinto Filium declarat mediatorem angelorum, ratione naturæ divinæ ante incarnationem. Sexto Patrem, & Filium unum dicit *tropica voluntatum unitione* ibidem c. 9. Quæ licet in veteribus Patribus poſſint benigne exponi, impia ſunt in ore Euſebii, qui Nicænæ Synodo interfuit, eique dolo ſubſcripſit.

Prob. II. Auctoritate VII. Synodi generalis, quæ Act. 5. Euſebium declarat *traditum in reprobum ſenſum*, & *ejuſdem cum Ario opinionis*. Et Act. 5. *Labiis veritatem honoravit, animus vero longe ab ea aberat, ut oſtendunt ſcripta ejus*, & *epiſtolæ omnes*, & *manſit ut Æthiops, minime mutata cute ſua*. Nec dicas cum Valeſio, in VII. Synodo de cultu imaginum, non de fide Euſebii actum eſſe, adeoque obiter tantum, non data opera, aut re cognita, Euſebium Arianum eſſe proclamatum ad ejus elevandam auctoritatem; nam PP. VII. Synodi Euſebii Arianiſmum ſatis exploratum habuere ex ep. ad Euphrationem, & Alexandrum, & ex omnium fidelium opinione.

Prob. III. Evincitur etiam ejus vafrities ex epiſtola ad Cæſarienſes, ubi ait, ſe recepiſſe voces *ex ſubſtantia Patris*, & con-

(a) *L. 1. contra Marcellum Ancyr. & alibi.*
(b) *Epiſt. de decret. Nic. Syn.*

conſubſtantialis Patri, prout ſignificant, Filium ex Patre quidem eſſe, ſed non Patris portionem, quod nullus Arianorum negaſſet. Addit, ſe voces admiſiſſe, *genitum*, *non factum*, quia *factum* adjectivum eſt creaturarum, quæ per Filium factæ ſunt. Ait, ſe improbaſſe voces illas, *non erat antequam genitus eſſet*, quia omnes fatentur, Filium Dei fuiſſe, priusquam ſecundum carnem gigneretur. Ait, fuiſſe in Patre potentia, priusquam actu genitus eſſet. Concludit, ſe credere, quod antea crediderat.

Prob. IV. ex Patribus. Athanaſius l. de decr. Nic. ait, Euſebium temere erraſſe, & ut carnis ad vomitum rediiſſe: Hieronymus (*a*) Arianæ impietatis ſigniferum, Epiphanius (*b*) illius fautorem appellat. Adde Theodoretum (*c*), Photium (*d*), alioſque (*e*). Prob. V. ex rebus geſtis. I. enim Nicænæ fidei ſubſcribere renuit, licet ex metu Imperatoris poſtea ſubſcripſerit, finita Synodo Arianorum partibus ſtuduit, eorum conventiculis Antiocheno, & Tyrio præfuit, & Athanaſium perpetuo vexavit. Epiſcopos Arianos impenſe laudat, Arium vero ſilentio præterit.

Propositio II. Non deſunt conjecturæ, quibus Euſebius ab errore excuſatur.

Prob. I. ex ejus ſcriptis, ubi ſex pariter extant divinitatis Verbi characteres. I. De Filio ait l. 1. Eccl. Th. *Deus eſt ac Dominus ſimiliter atque Pater*, eumque non θεῖον, *divinum*, vocari ait, ſed θεὸν, *Deum*, *quia habet divinæ dignitatis naturam*. II. L. 1. & 2. contra Marcell. Filio tribuit omnipotentiam, infinitatem, aliaque Dei attributa. III. L. 7. D. E. Chriſto tribuit illud Michææ, *Et egreſſus ejus a diebus æternitatis*. IV. L. 2. Eccl. Theol. docet, Filium eſſe αὐτόθεον, ideſt Deum a ſe ipſo, qua voce non ſignificavit Euſebius, Filium non eſſe origine a Patre; non enim fuit Sabellianus, aut Filium a Patre genitum negavit: ergo αὐτόθεον dixit, ideſt Deum non participatione, ſed ſubſtantia. V. L. 1. contra Marcell., & 5. D. E. 4. Filium Dei unigenitum vocat naturalem, non adoptivum, ex ſubſtantia, non ex Patris potentia genitum. VI. L. 1. Eccl. Th. ait, Verbum a Patre recipere eandem deitatis naturam, dicens, *Quod natum eſt ex Deo*, *Deum eſſe intelligamus*.

Prob. II. ex auctoritate. Cum enim occidentales ferme omnes, excepto Hieronymo, honorifice de Euſebio locuti ſint, Romani Pontifices Euſebium orthodoxum agnovere, ut conſtat ex

(a) *L. 1. Apol. 2. & ep. ad Pamm. 65.* (b) *Her. 68.*
(c) *L. 1. Hiſt.* (d) *Cod. 19.* (e) *Apud Valeſ. in Præf.*

ex lib. Gelaſii de 2. naturis. Porro Gelaſii judicium Patribus Synodi VII. præferri debet, ſiquidem in epiſtolis in ea recitatis, ubi ait Patrem eſſe Filio priorem &c., de prioritate originis exponi debet, aut de relativo ordine perſonarum: ſed quia hæc dubia ſunt, cum Euſebius, ob ſuam cum Arianis conſuetudinem, ut Arianus audiret, recte Nicæni Patres ſcripta Euſebii improbarunt; nam Adriani, & Iconomachi ejus auctoritate freti, ſuum pertinacius fovebant errorem. Id enim contigit Patribus VII. Synodi, quod Patribus VI. contigerat. Hi enim falſo rumore decepti, ob Honorii cum Monothelitis conſuetudinem œconomiæ cauſſa, Romanum Pontificem innoxium damnarunt.

Prob. III. ex actis Nicænæ Synodi, cui ſubſcribere diu detrectavit; non ſecus ac alii Patres ſanctiſſimi, qui ὁμοούσιον reſpuebant, eo quod inde Sabelliani divinæ naturæ ſciſſionem inferrent. Hinc Euſebius ep. ad Cæſarienſes: *Non conceſſimus*, ait, *ſine inquiſitione, quod Filius ſit Patri conſubſtantialis*, quod ſe probaſſe ſcribit ſtatim ac Patres confeſſi ſunt, ita Filium eſſe *omouſion*, ut non ſit par eſſentiæ paternæ: ergo *omouſion* reſpuebat Euſebius in ſenſu Sabelliano, non in ſenſu catholico.

Inſt. Aſſeruit Euſebius, ſe probaſſe, Filium non eſſe *ex non extantibus*, quod præextiterit incarnationi, quod nullus ex Arianis negavit: ergo ſubdola eſt ejus fides.

℟. Euſebium æternam Filii exiſtentiam nuſquam negaſſe. Imo in confeſſione fidei ſuæ ep. cit. ait: *Et in unum Dominum J. C. Dei verbum, Deum de Deo &c. ante omnia ſæcula ex Deo Patre genitum*. Dices: Scripſit Euſebius, Filium in Patris potentia fuiſſe, antequam gigneretur: ergo &c. ℟. Hæc verba, cum non extent ap. Socratem, videntur addita Arianorum malitia. Nam l. 2. Eccl. Th. docet, Filium, utpote genitum, e Patris ſubſtantia eſſe, non e potentia: quod ergo ait, ſe in priori ſtare ſententia, reſpicit confeſſionem fidei ſuæ, in qua nihil deerat, præter vocem *omouſion*, quam non malitia, ſed zelo reſpuebat, ut dictum eſt.

Prob. IV. Veterum teſtimoniis. Socrates enim H. E. l. 1. c. 8. negat, Euſebium fuiſſe Arianum. Et l. 2. teſtatur, Euſebium redarguere furorem Arianorum. Theodoretus, & Gelaſius Cizicenus l. 2. de Syn. Nicæn. I.: *Nemo exiſtimet*, inquit, *virum hunc in Arii impietatem conceſſiſſe*. Longum eſſet ſingulos percenſere. Ceterum Euſebium, ob Arianorum contubernium, & ab eo latam in Athanaſium ſententiam, in ſuſpicionem erroris veniſſe (quod accidit Liberio eadem de cauſſa) non mirabitur, qui Arianorum noverit calliditatem, & quanta Athanaſio facinora ſuppoſuerint.

Prob. V. ex ejus cultu. Nam inter SS. recenſetur in Mar-

 tyrol.

tyrol. Uſuardi, & Adonis, in Brev. mſſ. Lemovicenſi, in Paſſione S. Valeriani, in Canone Paſchali, in antiquo mſſ. Hiſt. Eccleſiæ Pariſ. In vet. mſſ. Reginæ Sveciæ vocatur *beatus*, *doctor*, & *E. H. dictator illuſtris*, quæ nequeunt intelligi de Euſebio Samoſateno cum Baronio, nec de Euſebio Baſilii deceſſore cum Pagio; ille enim non erat Palæſtinus & Cæſarienſis, iſte non erat E. H. dictator. Adde, Euſebium fuiſſe pacis amicum, nec conſtat Athanaſii perniciem molitum; potuit ergo cum Arianis verſari, ut Eccleſiæ ſchiſma componeret. Præterea Baſilius Filium *ſecundam cauſſam* dicit l. 1. contra Eunom., & l. de Spiritu S. c. 16., quod Græci PP. cauſſam, & principium promiſcue uſurpaverint. Irenæus item l. 5. c. 17. Filium miniſtrum Patris appellat: alii factum, & natum confundunt. Eſt ergo Euſebius, ut illi, ab Arianiſmi labe immunis. Hæc in gratiam Euſebii.

Qui vero illum damnant, notant, etiam Semiarianos rationem geniti, naturalem Patris imaginem, ſubſtantiam divinam Filio tribuiſſe, ſed non eandem numero cum Patris eſſentia. Callide Verbum αὐτόθεον dixiſſe, quia non eſt productum per aliud Verbum miniſtrum Patris, ut aliæ creaturæ, non quod ſit Deus ſua ſubſtantia. Quoad Euſebii cultum R., eum cultum ei non impendi ab Eccleſia univerſali; Adonem vero, & Uſuardum non attendiſſe, alios extare Euſebios ſanctitate claros, ſicque divo Euſebio nomen Cæſarienſis acceſſit, ut ex Fortunio evincit Pagius ad an. 340.

CAPUT II.

De Liberio Romano Pontifice.

NOT. I. Inter fidei formulas editas ab Arianis tres Sirmienſes occurrunt: I. contra Photinum edita ann. 351., ubi Verbum dicitur *Deus de Deo*, & damnantur qui Filium Dei eſſe *ex non exſtantibus* ajebant, ſuppreſſa tamen voce *omouſion*, quæ erat fidei teſſera. Hæc formula catholica habetur ab Hilario, ſed ob latentem hæreſim ab Athanaſio rejicitur. II. ab Hoſio, & Potamio ſcripta an. 357., quam Hilarius blaſphemiam appellat, nedum rejicit *uſiam* & *omouſion*, ſed etiam Filium Patre minorem declarat. III. an. 359. a Baſilio Ancyrano edita ſtatuit, Filium eſſe Patri ſimilem, ſed ſubſtantiæ nomen, quod in ſacris literis non extat, prorſus explodit. Cum ergo conſtet, Liberium tædio victum exilii uni ex dictis formulis ſubſcripſiſſe; quæritur, cuinam ſubſcripſerit?

Not. II. Triplex eſt ea de re ſententia. I. Valeſii, & Pagii, qui docent, Liberium probaſſe tertiam editam an. 358. in

quo

quo Liberius ſedi ſuæ reſtitutus eſt. Formula enim, quam Hilarius *perfidiam* vocat, *apud Sirmium deſcriptam*, & cui Narciſſus, Theodoretus, & Liberius ſubſcripſit (*a*), non eſt prima Sirmienſis; hanc enim catholicam appellat Hilarius, nec ſecunda; hæc enim ab Hoſio, & Potamio ſcripta eſt: ergo tertia.

II. eſt Blondelli, cui ex parte Petavius accedit, eamque probabiliorem novatores exiſtimant, Liberium nempe ſecundæ formulæ ſubſcripſiſſe. Conſtat enim ex epiſtola, quam ſcripſit exul ad Orientales, rogans, ut *communi ſtudio ab exilio dimitteretur*, eum ſe jam omnibus iis conſentaneum viderent, Liberium ſubſcripſiſſe formulæ ab Orientalibus ipſi per Demophylum exhibitæ. Hanc vero eam eſſe, quam Hilarius blaſphemiam appellat, patet ex parentheſi, quæ eſt in Fragmento, ubi recitata Liberii epiſtola ait Hilarius (*hæc eſt perfidia Ariana: hoc ego notavi, non Apoſtata: Liberius ſequentia*). Petavius vero contendit a Demophylo non integram, ſed mutilatam formulam fuiſſe exhibitam Liberio, quam ipſe in ea tantum parte recepit, quæ *omouſion* ſupprimit, non in ea, quæ Filium Patri ſubjicit.

III. Eaque communior ſententia, pro qua pugnant Romanenſes, Galliq. Theologi, Alexander (*b*), Tournelius, Juenin, Benedictini PP. (*c*), aliique, docet Liberium primæ formulæ ſubſcripſiſſe. Ubi nota, non hic agi de formula, quam probavit Liberius Sirmium reverſus; in hac enim ſupprimebatur *omouſion*, eo quod nonnulli hac voce Sabellianam hæreſim fovebant, ut narrat Sozomenus (*d*), qui, dum ait Imperatorem coegiſſe Liberium confiteri, Filium non eſſe Patri *omouſion*, intelligendus eſt de confeſſione, in qua *omouſion* ſuppreſſum erat, non in qua damnabatur: vel eo ſenſu *omouſion* proſcripſit, quo abutebantur Photiniani, a Synodo Antiochena damnati. His prænotatis ſit

Propositio I. Liberius ſubſcripſit uni ex tribus Sirmienſibus formulis, quæ ſaltem interpretative eſt hæretica.

Prob. I. ex Liberii ep. ad Orient., ubi fatetur, ſe fidem ſuſcepiſſe, quæ Sirmii tractata fuerat, quamve ipſe catholicam Hilarius blaſphemiam appellat. Item ex epiſtola ad Urſacium, & Valentem, & ex altera ad Vincentium Epiſcopum. Prob. II. ex Hilario ſupra cit., & ex Hieronymo qui l. de Viris ill. c. 97. de Fortunatiano ait: *Liberium ad ſubſcriptionem hæreſeos compulit*. Eadem ſcribunt Athanaſius (*e*), Auxilius (*f*), Petrus Damianus (*g*), Platina (*h*) &c. Imo Marcellinus ex albo

(a) *Ex eodem Hilario l. 2. de Syn.*
(b) *In notis ad Fragm. 6. Hil.*
(d) *Lib. 4. c. 15.* (e) *Ep. ad Solitarios.*
(f) *L. 1. de Ord.* (g) *Ep. 15. c. 16.* (h) *In ejus vita.*

bo Rom. Pontificum Liberium expungit : ergo Liberius, ſaltem *interpretative*, ut hæreticus audiit, probando formulam, quæ ſupprimit, non quæ reprobat, *omouſion*.

Propositio II. Liberius non ſubſcripſit tertiæ formulæ Sirmienſi.

Prob. Ex epiſtola Liberii ad Orient., & ex Hilarii Fragm. conſtat, Liberium fidem probaſſe, quæ *Sirmii tractata*, & *ſuſcepta eſt*; idque Berœæ, priuſquam ab exilio revocaretur, nempe ante exactum an. 358. Atqui tertia Sirmienſis Synodus ann. 359. coacta eſt; quæ enim celebrata eſt an. 358., non Sirmienſis fuit, ſed Ancyrana, ut conſtat ex epiſtola Synodica apud Epiphanium: ergo &c. Prob. min. Ex epigraphe tertiæ. Sirmienſi formulæ inſerta conſtat, eam ſub conſulatu Flavii Euſebii, & Hypatii apud Sirmium expoſitam eſſe: ſed horum conſulatus incidit in ann. 359. Ær. V.: ergo &c.

Propositio III. Liberius non probavit ſecundam Sirmienſem formulam, neque abſolute, neque ex parte.

Prob. I. Hæc ſecunda formula, cum damnaret etiam Filii cum Patre ſimilitudinem, ſtatim ab Omeuſianis exploſa eſt, & Imperator ſupplicium minatus eſt ei, qui eam occultaſſe deprehenderetur: atqui incredibile eſt Imperatorem, & Omeuſianos Liberium coegiſſe, ut formulæ ab ipſis quoque reprobatæ ſubſcriberet: ergo &c.

Prob. II. A ſolis Occidentalibus Urſacio ac Valente ſecunda formula conſcripta eſt, eaque nec re, nec verbis cum prima concordat; hæc enim tradit, illa reprobat Filii cum Patre ſimilitudinem: atqui Liberius in ep. ad Orient. ait, non Romanam Ecthesim recepiſſe, ſed eam, quam Orientales in Synodo Sirmienſi ſuſceperant, quamve Liberius ſibi vocat *fidem veſtram catholicam*: ergo non ſecundæ, ſed primæ ſubſcripſit.

Prob. III. ex Hilarii fragmento, ubi narrat, *Perfidiam apud Sirmium deſcriptam, quam dicit Liberius catholicam, a Demophilo ſibi expoſitam*, conſcripſiſſe Narciſſum, Theodorum &c. alioſque Orientales: atqui ſecundam Sirmienſem Occidentales edidere, ex Socrate (*a*) & Soz. (*b*), qui addit, Antiochenam Synodum Arianam ea de re Urſacio, & Valenti gratias egiſſe, quod Occidentales recte ſentirent: ergo &c. II. In eo Epiſcoporum catalogo non extat Hoſius, Potamius, nec Herminius, qui ſecundæ Sirmienſis formulæ, ex Hilario & Sozom. fuerunt auctores præcipui. III. Sirmienſi ſecundæ ſubſcribere non poterant, nec Theodorus, qui deceſſerat biennio ante, nec Eudoxius, & Cecrops, qui ab an. 557. Sirmio aberant: ergo &c.

Huic

(a) *Loc. cit.* (b) *L.* 4. *c.* 12.

Huic argumento non aliter reſponderi poſſe fatentur Petavius, & Dupinius, niſi horum Epiſcoporum nomina ab eo fuiſſe adjecta, qui Hilarii excerpta confecit. Atqui hujus additionis nec cauſſam nec auctorem proferunt, neque ea de re vel unum laudant vetuſtum codicem: ergo *perfidia* a Liberio ſubſcripta non eſt ſecunda, ſed prima Sirmienſis, & fallitur Blondellus, & Petavius. Fides enim tot Epiſcoporum ſuffragio ſignata non ea eſt, quam exhibuit Demophilus Arianorum princeps, qui ſane blaſphemiam Hoſii in præjudicium Ariani dogmatis non mutilaſſet. Deinde Liberius ipſe teſtatur, integram Ecthesim ſe ſuſcepiſſe in nullo contradicens. Liberius ergo alicui Sirmienſi fidei ſubſcripſit; atqui non ſecundæ: ergo primæ.

Dices: Cur ergo Demophilus aliique Ariani omeuſianæ formulæ ſibi contrariæ ſubſcripſere? ℞. Id. Omeuſianorum præpotentia factum eſſe, qui ſumma gratia pollebant apud Imperatorem.

Prob. IV. Narrat Sozomenus, Anomæos falſo ſparſiſſe, Liberium reprobaſſe *omouſion*, & Filium Patri affirmaſſe diſſimilem. Sed Anomæi hoc falſo non ſparſiſſent, nec Liberius iis dixiſſet anathema, ſi ſecundæ formulæ ſubſcripſiſſet: ergo &c.

Prob. V. Subſcriptio ſecundæ formulæ Liberium ab exilio non revocaſſet, imo Imperatoris & Omeuſianorum odium in eum concitaſſet, eam quippe execrabantur ut continentem Arianam perfidiam (*a*): ergo &c.

Ob. I. Hilarius in Fragm. ait, Liberium obſignaſſe *Sirmienſem perfidiam*: ergo ſecundæ formulæ ſubſcripſit. ℞. neg. conſ. Conſtat enim ex prob. III., hæc verba accipienda non eſſe de *blaſphemia per Oſium, & Potamium* ſcripta (*b*).

Ob. II. Sozomenus l. 4. c. 15. narrat, Liberium coactum ad confitendum, Filium non eſſe Patri *omouſion*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Subſcribendo vel primæ formulæ, quæ reticet *omouſion*, vel Antiochenæ, quæ illud reprobat in ſenſu Sabelliano, conc.; ſubſcribendo ſecundæ Sirmienſi, nego.

Ob. III. Liberius probavit Ecthesim, qua ſperabat ſuæ ſedi reſtitui: ſed hæc eſt ſecunda Sirmienſis: ergo &c. ℞. neg. min. Si enim ſecundæ ſubſcripſiſſet, non gratiam, ſed odium Imperatoris, & Omeuſianorum ſibi conciliaſſet (*c*).

Ob. IV. Liberius ſuppreſſit *omouſion*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Suppreſſit ex zelo & œconomiæ cauſa, conc.; pravo animo, nego (*d*).

Ob. V. Liberius Athanaſium damnavit: ergo Arianis adhæſit.

(a) *Ex Prop. 1.* (b) *Vide Prob. 3.* (c) *Ex Prob. 5. Propoſ.*
(d) *Vide in nota 2. expoſitionem 3. ſent.*

hæſit. ℞. diſt. ant. Damnavit ob fidei profeſſionem, neg.; ob crimina ab Arianis conficta, nimis credulum ſe præbendo, conc.

Ob. VI. Hieronymus, & Hilarius ut hæreticum damnant Liberium: ergo &c. ℞. neg. conſ. Cum enim Liberius primæ formulæ ſubſcripſiſſet, in qua Semiarianorum fraus latebat, & Athanaſium damnaſſet, viſus eſt Arianis favere, licet veram fidem profiteretur. Deinde cum Photini hæreſim improbaſſet, adeoque falſo ab Anomæis ſpargeretur, a Liberio proſcriptum eſſe *omouſion*, nil mirum quod Hilarius hoc rumore deceptus, ter in eum dixit anathema.

CAPUT III.

De Hoſio Cordubenſi Epiſcopo, ac de ejus lapſu, & pœnitentia.

HOsius ætate, ac fidei confeſſione clariſſimus Nicænæ Synodo adfuit, atque Arianorum inſidiis in exilium pulſus, ab Imperatore Conſtantio revocatus eſt, ut vel vi, vel ſponte hæreſi conſentiret, quippe magnum inde fidei ſuæ putabat præſidium eſſe acceſſurum. Sirmium ergo venit invitus centenarius ætate, 700. leucarum itinere feſſus, eorum fraude, qui tanti Antiſtitis ſenectam male exercitam habuere, ut narrat Socrates. l. 2. c. 31., & Theodoretus l. 4. c. 6. Quæritur ergo, an Arianæ blaſphemiæ ſubſcripſerit, an reſipuerit poſt lapſum, vel in impietate deceſſerit? Sit ergo

Propositio I. Hoſius tormentorum vi Arianæ impietati ſubſcripſit.

Prob. I. ex Hilario l. de Syn., ubi memorat blaſphemiam per Hoſium, & Potamium conſcriptam: ergo &c. II. Socrates l. 2. c. 31. ait: *Plagas, & tormenta ſeni inferebant, unde & neceſſitate coactus conſenſit, & ſubſcripſit*. Eadem habet Theodoretus l. 4. c. 6. Athanaſius in ſua Apol. ait, quod Hoſius *ob illatas ipſi multas plagas ceſſerit ipſis* (Arianis) *ad horam*. Vide alios plures apud Baronium, qui ad an. Chriſti 357. ait, Hoſii lapſum alios omnes ſuperaſſe caſus.

Opp. Aguirræus (*a*). Hoſii caſum dubium eſſe conſtat, I. quia ſenis oculi caligaverant, & mentis deliquium paſſus fuerat: ergo &c. II. Athanaſius (*b*) meminit tantum Hoſii communionis cum Urſacio ac Valente: ergo &c. III. Hilarius procul a Sirmio aberat: ergo falſo rumore deceptus eſt. Nam *blaſphemiam* ab Hoſio conſcriptam eſſe ſcribit Sirmii: atqui Ho-

(*a*) T. 2. *Concil. Hiſp. diſſ.* 2. (*b*) *In ep. ad Solit.*

Hoſius Urſacio ac Valenti diu reſtitit: ergo Ariani impiam confeſſionem jam paraverant, quam Hoſii nomine circumferrent. IV. Hoſius levius peccavit Liberio; non enim damnationi Athanaſii conſenſit, ut fecit Liberius; ſed is ab errore excuſatur: ergo & Hoſius.

℟. Ad I. neg. ant. Nam Hoſii ad tempus invicta conſtantia oſtendit eum non mente, ſed corpore laboraſſe. Ad II. neg. conſ. Fatetur enim Athanaſius in ſua Apologia, ad *horam* Arianis illum *ceſſiſſe*. Ad III. neg. conſ. Cum enim conſtet auctoritate ſcriptorum, Hoſium revera Sirmienſi blaſphemiæ ſubſcripſiſſe, nec Hilarius deceptus eſt, nec Hoſii innocentia defendi poteſt. Ad IV. diſt. min. Liberius excuſatur, quia dolo malo Arianorum Athanaſium reum putavit, & formulæ ſubſcripſit formaliter non hæreticæ, conc.; ſecus, neg. ℟. patet ex ſupradictis.

PROPOSITIO II. Non obiit Hoſius in Ariana impietate.

Prob. I. ex Athanaſio in ep. ad Solit., ubi ait: *Moriturus* (Hoſius) *Arianam hæreſim condemnavit, vetuitque a quopiam recipi*: & in Apol. ait, eum Arianis ceſſiſſe *ad horam*. Prob. II. ratione. Licet enim poſſit juſtus Dominus ſemel peccantem deſerere, cum tamen ſuperexaltet miſericordia judicium, credibile eſt pœnitentiæ locum dediſſe Athletæ veritatis, qui non malitia, ſed infirmitate, non corde, ſed ore peccaverat. Sed hæc inſcrutabili Dei judicio ſubjicimus.

Opp. Iſidorus c. 14. de Viris illuſtr., Vaſeus, Mariana, aliique narrant, Hoſium digno Apoſtatæ exitu eliſum, & e ſede dejectum eſſe, cum vellet Gregorium Illiberitanum deponere, qui cum eo communicare renuit: ergo &c.

℟. I. Alex., librum de Viris ill. eſſe ſuppoſititium; ſed cum Iſidoro jure tribuatur a Voſſio, aliiſque, ℟. II., Iſidorum hanc fabulam a Luciferianis accepiſſe, quorum duo Fauſtinus, & Marcellinus, ne lapſos in perſecutione Conſtantii reciperent, in libello ad Imp. Valentinianum fabulas tragicas excogitarunt. Ibi primum Hoſii cum Gregorio diſſidium, & mors atrox conficta eſt: indeque hiſtoriæ ſuæ aſſuit Iſidorus; magis ergo Athanaſio ſynchrono ſcriptori, quam Iſidoro credendum eſt ab eo longe diſſito. Idem de aliis ſupra citatis dicendum eſt.

CA-

CAPUT IV.

De hymno Te Deum laudamus, *atque ejus Auctore*.

Ecclesia a pluribus ſæculis hunc hymnum recepit, in quo unum cum Patre, & Filio, & Spiritu S. Deum confitemur: de ejus tamen auctore non conveniunt eruditi. Qua de re ſit

Propositio. Hymnus Euchariſticus *Te Deum laudamus* Ambroſio, & Auguſtino jure tribuitur.

Ita Bartholomæus Urbinas (*a*), Jacobus de Valentia (*b*), Lancillotus, aliique noſtrates, queis accedunt Lorinus (*c*), Radulphus Tungrenſis (*d*), & cujuſvis ordinis ſcriptores clariſſimi.

Prob. I. ex vetuſtiſſima traditione petita ex Breviario Ambroſiano, & Monaſtico, ubi hic hymnus tribuitur Ambroſio, & Auguſtino; quam traditionem non diffitentur Pagius (*e*), & Mabillonius (*f*). Prob. II. ex lib. pſalm. mſſ., quem Carolus Magnus miſit ad Adrianum Papam, pretio vetuſtatis magno æſtimando, cujus autographum ſervatur in Bibliotheca Cæſarea, ibique legitur cum hac epigraphe: *Hymnus, quem S. Ambroſius, & Auguſtinus invicem condiderunt*. Hunc etiam titulum præfert in libris Alcuini, Bedæ, & Egberti: ergo &c. (1).

Ob. I. In vetuſtiſſ. mſſ. hymnus iſte nec Ambroſio, nec Auguſtino tribuitur. In Vaticano Pſalterio inſcribitur: *Hymnus S. Siſebuti*; in Breviario Aniciano: *Hymnus S. Abundii*. In Pſalterio Gallico tribuitur Nicetio, & apud Martene Hilario Pictavienſi: ergo incertus eſt auctor hujus hymni. Addunt Maurini: nemo eſt, qui neſciat fabulam eſſe, hunc hymnum alternis vicibus ab Ambroſio, & Auguſtino cantatum.

℞. ad

(1) Affert etiam hoc loco cl. Auctor traditionem Mediolanenſium, qui viam, quæ a laterali janua Eccleſiæ S. Ambroſii ad aliam ducit, in qua fertur, Auguſtinum fuiſſe baptizatum, vulgo appellant *la via del Tedèon*, cujus nomenclaturæ, cum nulla afferri poſſit origo recentior, non incongrue conjicit laud. Auctor, tempus, quo id primum invaluit, eſſe prorſus immemorabile. Verum hoc momentum, utpote populari traditioni ſubnixum, nec ſatis firmum, nec criticæ gravitati conſonum aliquibus viſum eſt, adeoque conſulto illud omiſimus.

(a) *Præf. ad Milleloq.* (b) *De hoc Cant.*
(c) *In Pſ. 27.* (d) *Prop. 13. de Can. obſ.*
(e) *Ad an. 38. n. 11.* (f) *Diſſert. de Az. & ferm. 6.*

℟. ad I. neg. conſ. Cum enim Siſebutus fuerit Monachus Caſſinenſis, & floruerit ann. 1082., nequit ei tribui hymnus, qui ann. 506. jam extabat c. 12. Regulæ S. Benedicti his verbis: *Poſt 4. Reſponſorium incipiat Abbas hymnum Te Deum &c.* Nec putes, D. Benedictum hymnum inuſitatum officio addidiſſe; nam multo ante in natalitiis Pontificum cantatum fuiſſe ſcribunt viri doctiſſimi: ergo nullus Benedictinus, fatentibus Maurinis, illius hymni auctor eſt. Sed neque Abundius aut Nicetius, pro quibus vix ſtat unius mſſ., nec veteris, teſtimonium. Cum enim Amanuenſes plurium auctorum ſcripta ſæpe confuderint, fieri potuit, ut inter aliorum opera hymnus iſte locum habuerit, vel in fine additus ſit ad gratiarum actionem. Ad II. neg. conſ. Nam variatis circumſtantiis, non continuo tollitur veritas: nec refert, an hunc hymnum S. P. A. & Ambroſius alternatim cecinerint, an ab utroque editum Clerici Mediolanenſes; utrumque enim nobis favet.

Ob. II. Hæc noſtra opinio ex Chronico S. Datii Mediolanenſis invaluit; quod Menardus (*a*), Gavantus (*b*), Mabillonius (*c*), & Muratorius, qui Ambroſianos codices accurate luſtravit, cenſent opus eſſe ſuppoſititium. ℟. neg. ant. Docet enim Mabillonius (*d*), I. nedum in Chronico Datii, ſed etiam in vetuſtiſſ. Pſalterio Caroli M., de quo ſupra, Canticum iſtud nomen præſeferre Ss. Ambroſii, & Auguſtini: unde infertur, noſtram perſuaſionem novam non eſſe, ſed aut Datii tempore, aut paulo poſt eſſe receptam. II. Obſervat, idem Chronicon ſub Datii nomine citari cum apud Paulum Diaconum, (*e*) tum apud Anaſtaſium (*f*), unde infert, aut Datium ejus auctorem eſſe, aut alium Paulo Diacono, hoc eſt 8. ſæculo, ſuperiorem. III. Ait, hoc Chronicon non eſſe rejiciendum, licet recens ſit; potuit enim quæ narrat, ex vet. monumentis accipere. Hæc Mabillonius.

Dices. Datii Chronicon perducitur uſque ad an. 1067., & apud Ladulphum eadem, iiſdemque verbis narrantur: ergo &c. ℟. neg. conſ. Nam Datiano Chronico aliqua additamenta ut Euſebiano acceſſere, quod ab Euſebio ad an. 326. perductum eſt; a Hieronymo autem ad 389. Cum enim juniores Chronologi exſcribant antiquorum hiſtorias, mirum non eſt, ſi plura in Ladulpho occurrant, quæ Datii nomine alibi reperiuntur.

Ob. III. Laudatus hymnus non eſt editus in forma dialogi:

(a) *In notis ad Sacram. Greg.* (b) *In Rubr.* (c) *T. I. Analect.*
(d) *Diſſ. de Azyma.* (e) *L. 16. H. Miſcell.* (f) *In Vita Silverii.*

gi: ergo a ſolo Ambroſio conditus eſt. II. Verſus Pſalm. 27. *Salvum fac &c.* aliter legitur tam in Pſalt. Ambroſii, quam apud Auguſt.: ergo, ſuſpicari jure poſſumus a neutro conditum eſſe.

℞. Ad I. neg. conſ. Non enim more dialogi hic hymnus fuit contextus, quia non eſt mutuum Auguſtini cum Ambroſio colloquium, ſed utriuſque oratio Euchariſtica. Ad II. neg. conſ. Quod enim in Cantico illo legatur, *hæreditati tuæ*, & in Pſ. *hæreditatem tuam*, accidentalis eſt, & minima diſcrepantia, quæ non obſtat germanitati hujus hymni. Sæpe enim deprehendimus, longe aliter Ambroſium & Auguſtinum textum Pſalmorum legere, quam ſit in eccleſiaſtico Pſalterio. Atque his VIII. lib. finem facimus hymno de *fide Chriſti*, *& pro gratiarum actione*.

LIBER IX.

In quo Scholarum placita, & præſcriptiones traduntur ad ſcite diſſerendum de Trinitate.

Veterum Scholaſticorum prolixas æque ac ſalebroſas diſputationes extremis, ut ajunt, labiis hoc loco deguſtabimus; ut impiis hæreticis, ac moroſis criticis graviori ſtylo dejectis, eos etiam, qui aut domeſtica, aut ludicra bella inferunt, exerceamus. Erit itaque IX. hic liber totus Scholaſticus, & unica diſſertatione ſeptem capitibus comprehendi poterit, quorum hic futurus eſt ordo.

CAPUT I.

An intellectus creatus ſolis naturæ viribus certam Trinitatis notitiam aſſequi valeat?

Not. I. Trinitatis myſterium Platonem inveniſſe ſcribit Claudianus. Plura etiam extant ejus veſtigia in libris Triſmegiſti, & in Oraculis Sybillarum. Altiſſima quæque myſteria ingenii vi attingi poſſe, docuit etiam Abaelardus, & Raymundus Lullus.

Not. II., demonſtrationem aliam eſſe per cauſſam, aliam per effectus, aliam a ſimili &c. Duo itaque inquiremus hoc loco, I. An ratio naturalis valeat per ſe in hujus myſterii cognitionem aſſurgere? II. An revelatione ſuppoſita, poſſit argumentis eam demonſtrare? Sit ergo

Propositio. Nequit naturæ vi Trinitatis myſterium attingi, nec fide ſuppoſita demonſtrari.

Prob.

Prob. I. Scripturis, in quibus Trinitatis notitia ſoli gratiæ dono tribuitur, ut Matth. 11. *Nemo novit Filium, niſi Pater; neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Et c. 16. *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus*: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Hormiſdas epiſtola ad Juſt. *Secretum Trinitatis*, ait, *nec ulla viſibilium, nec inviſibilium creaturarum potuit inveſtigare natura*. Ambroſius de Fide: *Impoſſibile eſt Verbi divini ſcire ſecretum*, S. P. A. 15. de Trin. 16. *Quænam vis intelligendi, quæ acies cogitationis oſtendent, quomodo ſit Trinitas?* ergo &c.

Prob. III. ratione. Cognitio enim Trinitatis aut a creaturis haberi poſſet, aut ex idea ingenita: non a creaturis; nam harum productio non eſt ex proprietate perſonæ, ſed ex unitate naturæ, itaut, ſi in una tantum hypoſtaſi Dei natura ſubſiſteret, adhuc ratio haberetur creatoris, & creaturæ. Neque ex idea Dei; hæc enim infert naturæ unitatem, non diſtinctionem perſonarum. Quæ quidem valent etiam ſuppoſita revelatione; hæc enim naturæ vim, aut mentis aciem non immutat, ſed efficit tantum, ut aſſentiamur veritati non apparenti ob revelantis auctoritatem: ergo &c.

Ob. I. S. P. A. l. 15. de Trin. 2., *Ne quis fruſtra exiſtimet, ſe quæſiſſe in creatura indicia ſummæ Trinitatis*, affert locum Rom. 1.: *Inviſibilia Dei*, & Sap. 8.: *A magnitudine ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterat horum creator videri*: ergo per Auguſtinum, ut Dei exiſtentia, ita Trinitas ex creaturis dignoſcitur. Reapſe S. P. eam pluribus exemplis creaturarum demonſtrat: ergo &c.

℞. diſt. conſ. Dignoſcitur ex creaturis tamquam Trinitatis veſtigiis, conc.; tamquam invictis argumentis, neg. Quidquid enim creatum eſt, Deum omnipotentem demonſtrat, non Deum trinum: quæ ergo ex Auguſtino, & ex cit. Scripturæ locis videntur Trinitatem referre, non eam exhibent æquiparantia naturalis ſimilitudinis, ſed cogitatu mentis divinitus illuſtratæ. Quod S. P. probat ibidem ex imagine ſita in hominis mente cogitante, & volente, ubi ait: *Caveat, ne hanc imaginem ita ei comparet, ut omnino exiſtimet ſimilem, ſed potius in qualicumque iſta ſimilitudine magnam quoque diſſimilitudinem cernat*. Mens enim, notitia, & amor, ait c. 8., *ita ſunt in homine, ut non ipſa ſint homo*: aſt divinitas iſta eſt in perſonis, ut unaquæque ſit Deus. Et c. 23. aliud diſcrimen addit: *Iſta imago, quod eſt homo, habens illa tria, una perſona eſt: & in Deo tres perſonæ ſunt unus Deus*.

Ob. II. Veteres Philoſophi Trinitatem agnovere: ergo &c. Prob. ant. De Triſmegiſto fertur dixiſſe: *Monas genuit Mona-*

dem,

dem, & in ſe ſuum reflexit ardorem. II. Ariſtoteles, & Pythagoras ternarium numerum ut ſymbolum Trinitatis agnoſcunt. III. Hoc myſterium in Timæo Platonis obſervavit Euſebius, & æternitatem Verbi in libris Platonicorum vidit Auguſt. IV. Patris & Filii meminit Zoroaſter, & plura de Chriſti divinitate occurrunt in libris Sybillarum: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad I. prob. neg. conſ. Libri enim Triſmegiſti ſpurii ſunt, neque excedunt Apoſtolorum ætatem, ut obſervat Petavius (*a*), Dupinius (*b*), aliique. In eo enim paſſim occurrunt verba ex Evang. Joannis, & græca vocabula, cum Mercurius longe ante floruerit, quam Græcorum nomen audiretur: ſed, etſi daremus, opera Triſmegiſti germana eſſe, in iis *monas monadem genuit*, ideſt unus Deus unum mundum; *genuit* enim pro *creavit* ibi ponitur more Græcorum. Ad II. neg. ant. Nam ternarium laudant Ariſtoteles, & Pythagoras ob triplicem unitatem, quæ rationem habet principii, medii, & finis: ſed Pythagoras quaternarium præferebat. Et in num. octavo ſummam eſſe perfectionem ſymbola ſcripturarum oſtendunt. Ad III. diſt. ant. Et hæc myſteria ex Hebræis, eorumque libris noverunt Platonici, conc.; & habuere natura duce, neg. Cum enim plures libri ſancti ante expeditionem Alexandri in græcum tranſlati eſſent, poterant Platonici, vel ex iis, ut cenſet Huetius, vel ex Judæorum conſuetudine, ut de Ariſtotele affirmat Clearcus (*c*), plura audire myſteria. Plato enim magnam orbis partem diſcendi cupiditate peragravit. Unde Verbum Dei cognovit Plato, teſte Auguſtino (*d*), ſed cum plures in Deo gradus agnoſceret, inferiorem credidit *Tagato*, ideſt cauſſa, & ſemina jecit Arianiſmi. Ad IV. neg. conſ. Quæ enim ex Zoroaſtre proferuntur, aut ſpuria ſunt, aut Arianiſmo infecta.

Idem dicendum de *Sybillinis oraculis*, quæ ſpuria cenſentur, nedum a Blondello, Oudino, Voſſio, & Clerico, ſed etiam a Poſſevino, aliiſque. Et licet Sybillina carmina a XV. Viris Romæ aſſervata eſſe omnes fateantur; quæ tamen nunc extant, liquet, poſt Apoſtolorum ætatem fuiſſe conſarcinata: niſi mirum ergo ſi Filium Dei Chriſtum prædicant. Si dicas cum Grotio, Sybillina carmina a Judæis edita græco idiomate, etſi hoc falſum eſt, inde tamen ſequitur, fidei arcana ſolos fideles in vulgus prodidiſſe.

Ob. III. Quod non demonſtratur impoſſibile, demonſtratur poſ-

(a) *L. 1. de Trin. c. 2.* (b) *In Bibl. T. 1. p. 35.*
(c) *Apud Joſeph. l. 1. contra Appion.* (d) *L. 7. Confeſſ.*

poſſibile, ſed myſterium Trinitatis non demonſtratur impoſſibile: ergo monſtratur poſſibile. ℞. diſt. maj. Si habeat in humana mente rationem, aut ideam aliquam, conc.; ſecus, neg. Porro revelatione ſecluſa, nulla eſt idea Trinitatis.

CAPUT II.

De numero, ac principio divinarum proceſſionum.

NOT. I. Proceſſio eſt origo unius perſonæ divinæ ab alia, eaque eſt immanens, & ſubſtantialis, ut a creaturarum productione ſecerni poſſit. Nam proceſſiones eſſe in Deo admittendas; eaſque duas tantum eſſe, nempe generationem Filii a Patre, & Spiritus S. originem ab utroque, nec illum gignere, neque hunc ſpirare, lib. 7. demonſtravimus.

Not. II. Quæri ſolet in Scholis, an divinarum proceſſionum principium ſit natura, an hypoſtaſis, an utrumque? Principium dicimus id, in quo ſita eſt ratio potentiæ generandi, aut ſpirandi. Aureolus nullam activam potentiam agnoſcit, præter connexionem, & repugnantiam terminorum, qualis eſt potentia, qua Deus poteſt eſſe Deus, homo homo &c. Alii diſtinguunt principium *quod*, ideſt perſonam, & principium *quo*. Hoc autem ſtatuit Durandus in ſola natura, prout eſt fœcunda, & præconcepta ad intellectionem, ac volitionem. Quidam cum Bonaventura ſtatuunt in ſola relatione, ſeu perſonali proprietate. Thomiſtæ intellectu, & voluntate, prout connotat *relativum*, nempe rationem conſtitutivam perſonæ. Scotiſtæ, præter communes intelligendi, ac volendi actus, alios formaliter diverſos invenere, in quibus Verbi generatio conſiſtit, & ſpiratio; illa *dictio* dicitur, hæc *ſpiratio*.

Nos vero, qui omnem intrinſecam diſtinctionem a Deo removemus, hæc prænotamus: recte dici cum Cyrillo l. 1. Theſ. c. 7. *Eſſentia eſt virtus generativa Dei*; item: *Divina natura eſt generativum principium, quo Pater Filium generat*, ut ait Seſſ. 18. Conc. Florentini Joannes Theologus; nec non: *Verbum gignitur intellectu, vel dictione Patris*; quæ ſunt enunciationes a Patribus uſitatæ: ſed cum illæ ſenſum admittant *complexum*, & *incomplexum*, uterque exponi debet. Ut ſi dicam, *Filius genitus eſt e Patris ſubſtantia*, ſenſus eſt, Filium eſſe genitum a Patre, qui eſt ſua ſubſtantia, & *complexum* hunc ſenſum, ut vocat Ariminenſis, admittit Auguſtinus docens, Patrem eſſe quidquid eſt, ſubſtantiam, vitam &c. At ſi dicas: *Filius gignitur a ſubſtantia, quæ eſt aliquid a Patris perſona diſtinctum*, ſive procedit per intellectum, qui eſt

potentia hypoſtaſi ſuperaddita, hunc ſenſum *complexum* rejicimus.

Propositio I. Datur in Deo verum, ac proprium generationis, ac ſpirationis principium.

Prob. contra Aureolum. I. Pater non conſtituitur ex eo, quod Filius non repugnet, ſed quod illum vere gignit: ergo, præter non repugnantiam terminorum, aliud eſt generationis principium. Prob. ant. ex Auguſtino 5. de Trin. 14. *Pater ad Filium principium eſt, quia genuit eum*: ergo, ſicut vera generatio in Deo negari non poteſt, ita nec proprium generationis principium. II. Filius a Patre eſt, nedum illative, ſed etiam ſubſtantiali generatione: ergo non eſt principium Filii ſola non repugnantia. III. Principium generationis Verbi refertur ad terminum productum: ergo eſt vera potentia.

Ob. I. In Patre non eſt potentia, ut ſe faciat Patrem: ergo in eo non eſt vera potentia gignendi Filium. ℞. diſt. ant. Non eſt potentia, quæ eſt ad actum, conc.; ad terminum, neg. Nam illa potentia indigna Deo eſt, qui cum ſit actus puriſſimus, nequit ullam perfectionem acquirere, cum nulla careat. Hæc autem nullo ſuperveniente actu dat termino exiſtentiam, aut perfectionem, ut potentia condendi mundum, aut gignendi Filium, quæ in termino extrinſeco dependentiam infert, in intrinſeco relationis originem.

Ob. II. Potentia productiva Filii eſt perfectio ſimpliciter: ergo, ſi eſt in Patre, eſt in eo perfectio ſimpliciter, qua caret Filius. ℞. diſt. ant. Eſt perfectio *ſimpliciter*, & *incomplexe* ſignificabilis, ideſt indiſtincta a perfectione Patris, conc.; *ſimpliciter*, & *complexe*, ideſt forma ſuperaddita ſubſtantiæ Patris, nego.

Propositio II. Principium divinarum proceſſionum non eſt ſola hypoſtaſis, vel relatio.

Prob. ex Anſelmo c. 54. Monol. *Non ex eo procedit, in quo plures ſunt Pater, & Filius, ſed ex eo, in quo unum ſunt*: ideſt ex natura, quæ in iis una eſt: ergo relatio ſine natura non eſt completum generationis principium.

Dices. Hypoſtaſis eſt Patri principium perſonaliter eſſendi: ergo & operandi. ℞. diſt. ant. Eſt eſſendi principium *incomplexe* ſignificabile, quod eſt ipſa natura cum termini connotatione, conc.; ſignificabile complexe, & naturæ adventitium, nego.

Propositio III. Sola natura non eſt principium divinarum proceſſionum.

Prob. ex Concilio Lateranenſi IV, ubi ſtatuitur contra Abbatem Joachimum, quod *eſſentia non eſt generans, neque genita, neque procedens, ſed eſt Pater, qui generat, Filius, qui gignitur, Spiritus ſanctus, qui procedit*: ergo &c.

Pro-

Propositio IV. Non eſt in Deo principium *quod* a principio *quo* ſenſu *complexo* diſtinctum.

Prob. I. Deus Pater, cum ſit perfectiſſimus, & ſimpliciſſimus, eſt ipſa ſua potentia, ipſe ſuus actus, nec ulla adventitia qualitate perficitur: ergo ſolus eſt principium, & *quod* producit, & *quo* producitur. II. Principium *quo* vel eſt Patri intrinſecum, vel extrinſecum. Non primum, quia Deo repugnat, non ſecundum, quia nulla forma eſt a paternitate diſtincta. III. Niſi Pater abſque alio principio Filium gigneret, non eſſet, ut fides docet, ſine principio: ergo &c. Prob. II. Principium *quo* non eſt natura ſine intellectione, & voluntate, ut ait Durandus. Filius enim eſt Verbum Patris, Dei ratio &c.: ergo procedit ex intellectu Patris. Neque, ut placet Thomiſtis, eſt intellectus & voluntas, quia principium generationis a genito diſtingui debet: ſed nec intellectus, nec natura a genito diſtinguuntur: ergo &c.

Quod ergo ait S. Thomas, *naturam, & intellectum eſſe generationis principium, quatenus in obliquo ſignificant relationem*, verum eſt in ſenſu *incomplexo*, quo ſignificatur, generationis principium eſſe Patrem, qui eſt ſua natura, ſua mens, ſua voluntas, non in ſenſu *complexo*, cum nulla detur potentia hypoſtaſi ſuperaddita, & omne principium, cum ſit alterius, non ſui, a *principiato* diſtinguitur. Neque vero *dictio*, & *ſpiratio* eſt principium *quo*, ut docent Scotiſtæ; nam in Deo *nihil aliud eſt apud ſe dicere*, *& apud ſe cogitare*, ut ait l. 3. ad Mon. S. Fulgentius, & fruſtra Scotus actus *notionales* multiplicat. Si velis appellare *dictionem* actum intellectionis paternæ, prout refertur ad Verbum, licet per me quidem, ſed erit revera principium Filii ſapiens Pater, cui idem eſt eſſe, quod ſapere, & terminus generationis Verbum & ſapientia Patris, cui idem eſt eſſe, ut docet S. P. A. l. 7. de Trin. c. 1., ſapientiam, & prolem, cum in Deo ſit vere una ſimplex eſſentia.

Ob. I. Dei natura non eſt neque generans, neque genita: ergo principium generationis non eſt quidquid eſt Pater.

℞. diſt. ant. Si accipiatur Dei natura *incomplexe*, pro perſona, quæ eſt ſua natura; neg.; ſi accipiatur *complexe*, prout perſonæ ſuperadditur, & dicitur abſolute, conc.; & neg. ſuppoſitum. Hæc enim natura communis non eſt intrinſece a perſonis diſtincta, ut ait Ab. Joachimus, qui non veram, & propriam unionem admiſit inter naturam, & perſonam, unde quaternitatem in Deo adſtruebat, ideſt tres perſonas, & illam communem eſſentiam, quaſi quartam, quod a Synodo Lateranenſ. damnatur, quæ ſtatuit, *Patrem eſſe, qui generat, Filium,*

lium, *qui gignitur*, *Spiritum ſanctum*, *qui procedit*. Vide Auctorem.

Ob. II. cum Durando. Divina eſſentia ſine intellectu, & voluntate fœcunda eſt, ut patet in humana natura: ergo intellectus & voluntas non conſtituunt divinarum proceſſionum principium. ℞. neg. ant., & ſuppoſitum. Non enim diſtinguitur natura Dei ſimpliciſſima ab intellectu, & voluntate, niſi permentem; ſecus in natura humana, quæ cum non ſit ſimplex, intellectus à potentia gignendi ſecernitur.

Ob. III. Si Filius vi ſuæ proceſſionis eſt Verbum, & Spiritus S. eſt amor, debet Filius per intellectum, Spiritus S. per voluntatem procedere: ergo cum Thomiſtis admitti debent hæc duo principia, quibus aſſignatur ratio, cur in Deo ſint duæ proceſſiones tantum, ideſt generatio, & ſpiratio, & una ſit opus intellectus, altera voluntatis: ex illa Verbum, ex iſta autem ſit Amor. Nec Filius Amor dicitur, nec Spiritus Verbum: ergo &c.

℞. diſt. ant. Si τὸ *per* reddat ſenſum *complexum* ſupra expoſitum, neg.; ſi *incomplexum*, conc. Intellectus enim & voluntas Dei eadem ſumma res eſt cum natura, & qualibet perſona: nec ille eſt Filii principium, niſi ſenſu *incomplexo*, prout principium Filii eſt Pater, qui eſt ſua intellectio. Nec voluntas eſt principium Spiritus S., niſi hoc ſenſu, quod Pater, & Filius, qui ſunt unum Spiritus S. principium, ſunt ſumma illa res, quæ eſt ſua voluntas. Si autem quæras; cur Filius, qui eſt a Patre, non ſit Amor, ſi Pater eſt ſua voluntas? ℞. Quia minus, quam *inter duos*, *caritas verſari* non poteſt, ut ait hom. 17. Gregorius M. Ideoque amor debet a duorum voluntate procedere, hoc eſt a Patre, & Filio, qui ſunt una voluntas. Item Spiritus S. non eſt Verbum, quia hoc eſt opus unius intelligentis, adeoque ab uno intelligente procedit, ideſt a Patre, qui eſt ſua intellectio.

Ob. IV. Pater, & Filius ſunt Spiritus S. principium, non ratione perſonæ, ſed propter eandem virtutem ſpirandi, ut l. 7. dictum eſt: ergo admitti debet diſtinctum principium, quo ambo ſpirant.

℞. neg. conſ. Nam Pater, & Filius ſunt eadem ſubſtantia, eademque virtus ſpirandi, & licet diſtinguantur hypoſtaſi, non tamen diſtinguuntur intrinſece, aut virtute, aut natura, unde habetur ratio principii; perſonæ enim ſpirantes dicuntur ad invicem connotative, & oppoſitæ, non quia ſunt ſpirantes, ſed quia una eſt generans, alia genita, & inter perſonas ſpirantes, & ſpirandi principium, nulla eſt oppoſitio: ergo, ſicut Pater & Filius ſunt unum natura, ita ſunt unum ſpirandi principium: & in hac propoſitione, Pater & Filius ſpi-

ſpirant per voluntatem, ſenſus teneri debet *incomplexus*, ut dictum eſt:

C A P U T III.

Sola proceſſio Verbi eſt generatio, ſed hujus rei certa cauſſa proferri non poteſt.

GENERATIONEM eſſe Verbi proceſſionem, l. 7. dictum eſt. Et Spiritum S. non eſſe Filium, colligitur ex 1. Jo., ubi dicitur, Filium Dei eſſe *unigenitum*. Et S. P. 5. de Tr. 6. ait, Spiritum S. non eſſe Filium, nec genitum; & in ſymbolo Athanaſii dicitur: *Non factus, nec genitus, ſed procedens*. Cur autem ſola Verbi proceſſio ſit generatio, non una eſt Theologorum opinio. Sunt qui cum Auguſtino docent, Filium eſſe genitum; quia procedit ab uno, nemo quippe duos patres habere poteſt. Alii cum eodem ajunt, non eſſe Filium, quia eſt a Patre, non ut *natus*, ſed ut *datus*. Thomiſtæ ajunt, Verbum eſſe genitum, quia procedit per intellectum, cujus operatio eſt imaginis productiva. Vaſquez ait, Verbum eſſe genitum, quia per intellectum procedens perfecte Patrem exhibet, adeoque eſt ejus imago. Hinc Aug. Tr. 48. in Jo. ait: *Quia Verbum, ideo Filius*. Ariminenſis ait, ſpirationem & generationem *formaliter* diſtingui ſeipſis; ſed certam diſtinctionis cauſſam proferri non poſſe. Sit ergo

PROPOSITIO. Cur ſolus Filius dicatur genitus, evidens ratio reddi nequit.

Prob. I. ex Nazianzeno Or. 1. *Quomodo genitus eſt? Dei generatio honoretur ſilentio*. Ambroſius l. 6. in Luc. ait, *Non licet diſcutere, quomodo natus ſit*. Baſilius c. 18. de Spiritu S. *Quid inter naſci & procedere interſit, explicare quis poteſt?* S. P. A. l. 3. contra Max. 14. *Diſtinguere inter illam generationem, & hanc proceſſionem neſcio; non valeo &c.*

Prob. II. ratione. Quodcumque ſtatuas inter generationem, & proceſſionem diſcrimen; incertum eſt, cum cl. Theologi præfatas opinationes rejiciant, alii unam amplectantur, quam cæteri improbant. Vide Auctorem ſingulas Scholarum opiniones refellentem; ut cum Ariminenſi ſtatuat, certam rationem proferri non poſſe de re, quam PP. inexplicabilem appellant; & Scholaſtici incertis, variiſque principiis conantur exponere.

PROPOSITIO II. Laudandi ſunt Scholaſtici, qui divinas proceſſiones illuſtrarunt, & ſingulorum ſententia aliquo ſenſu vera eſt.

Prob. I. pars. Scholaſtici illi Eccleſiæ Patres imitantur, qui,

licet curioſos terreant, ne divinitatis arcana indagare præſumant, ad eas tamen illuſtrandas plures aſſerunt comparationes, quas à PP. Scholaſtici mutuantur: ergo &c. II. Cum hæretici ſæpe nos provocent ſophiſmatibus, nec ſcripturis, & traditioni acquieſcant, eorum fallaciæ probabilibus conjecturis ſunt refellendæ: ergo &c.

Prob. II. pars. Conſtat enim ex ſacris literis, Filium a Patre, & Spiritum S. ab utroque procedere: ſed experientia conſtat, unius Filii unum Patrem eſſe, ut ajunt Scotiſtæ: ergo &c. II. Verbum Dei eſſe intelligentis ſeipſum imaginem, & amorem eſſe inter duo: a voluntate autem proficiſci, ut docent Thomiſtæ, nemo ambigit. Idem de aliis ſententiis ſupra citatis dicendum eſt: ergo Scholaſticorum ſententiæ aliquo ſenſu veræ ſunt. A pluribus tamen in eo tantum diſſentimus, quia rejiciendum putamus illud principium *quo* a perſonali proprietate diſtinctum. Cæterum omnes ſummo honore proſequimur.

CAPUT IV.

An Spiritus S. eſſet alia perſona a Filio, ſi ab eo non procederet?

NOT. I. Confert hæc quæſtio ad percipiendam rationem, cur divinæ perſonæ realiter inter ſe diſtinguantur? Quod fieri docent Theologi per proceſſionem unius ab alia. Quid autem foret abſque originis relatione, controvertitur. Affirmativam ſententiam propugnant Scotiſtæ, negativam alii communiter: putant enim in ea hypotheſi utramque perſonam in unam coaleſcere.

Not. II. Cenſet Ariminenſis, hanc hypotheſim non eſſe admittendam. Si enim Spiritus S. a Filio non procederet, omnino non eſſet: nec donum Filii eſſet, nec amor, & proinde nihil eſſet. Ne tamen videamur difficultatem declinare, admittatur hypotheſis, tametſi impoſſibilis.

Not. III. Non datur in Filio, cum ſit ſimpliciſſima & ſumma res, proprietas aliqua intrinſeca a filiatione diſtincta, adeoque ſpiratio eſt eadem perſona Filii, quia in eo nulla proprietas eſſe poteſt, quæ non ſit filiatio. Ea enim ſpiratio a filiatione diſtincta, vel extrinſecus advenit, vel intrinſecus: ſi primum, Filius inhærentibus qualitatibus ſubjicitur: ſi ſecundum: ergo non eſt ſimplex Filii perſona, quæ, præter filiationem, habet etiam intrinſecam proprietatem: eſt ergo eadem Filii proprietas filiatio, & ſpiratio: illa, prout connotat primam perſonam generantem, hæc, ſi compararetur ad tertiam. Sit itaque

PRO-

Propositio. Si Spiritus S. a Filio non procederet, eſſet una eademque perſona.

Prob. I. ex theologico axiomate: *In divinis omnia ſunt unum, ubi non obſtat relationis oppoſitio*. Idipſum traditur etiam ab Auguſtino tr. 39. in Jo., ubi ait: *Hoc ſolum numerum inſinuat, quod ad invicem ſunt*, a Concilio Toletano XI. iiſdem verbis, & a Florentino Seſſ. 8.: *Sola relatio multiplicat perſonas*; tandem ab Anſelmo de Proceſſ. Spiritus S. c. 11.: *Relationis oppoſitio prohibet Patrem, & Filium, & Spiritum S. de invicem dici*. Ex quibus ſic arguitur. Si Spiritus S. a Filio non procedat, non eſt inter eos relationis oppoſitio: ſed hac ſublata nulla eſt perſonalis diſtinctio: ergo &c.

℟. Scotiſtæ, in eorum hypotheſi ſat eſſe relationem *diſparatam*: Patres vero, & Concilia loqui de facto opinatur Brancatius, quia de facto Spiritus S. originem habet a Filio. Sed hoc eſt merum effugium; PP. enim & Concilia non qualemcumque, ſed relationem oppoſitionis, ſive originis aſſerunt in Deo eſſe. Secundo relationes *diſparatæ*, ſi a proceſſione ſegregentur, non ſunt ad invicem, & in eadem perſona conſiſtunt, ut paternitas & ſpiratio in Patre, ſpiratio & filiatio in Filio: ſicut ergo ſtant duæ relationes *diſparatæ* in eodem principio, quia non opponuntur ad invicem, ita in hypotheſi ſtarent in uno termino, eademque perſona eſſet genita & ſpirata, ſicuti eadem perſona eſt ſpirans & generans.

Prob. II. ratione. Realis diſtinctio vel oritur ab origine unius ab alio, vel a limitatione; ſed hæc in Deo locum non habet: ergo illa: ℟. Scotiſtæ, deſumi diſtinctionem a terminorum incompoſſibilitate. Atqui perſonæ infinitæ nihil eſt incompoſſibile, niſi quod illi opponitur relative; omnia enim Pater dedit Filio excepta paternitate: ergo nulla reſponſio.

Ob. I. S. Anſelmus de Spiritu S. docet, *quod Filius & Spiritus S. per hoc ſolum eſſent diverſi, quia alter naſcendo, alter exiſtit procedendo*. Et S. P. A. l. 5. de Trin. 14. docet, Spiritum S. non eſſe Filium, *quia exit non quomodo natus, ſed quomodo datus*: ſed hæc eſt ſufficiens ratio diſtinctionis; ergo &c.

℟. diſt. min. Eſt ſufficiens ratio, ſi datus ſit, & procedat a Patre & Filio, conc.; ſi a Patre tantum, neg. Tunc enim inter ſe non different Filius & Spiritus S. Anſelmus autem loc. cit. Græcos impugnat, qui negant Spiritum S. a Filio procedere, licet Filium naſci, & Spiritum Sanctum procedere fateantur. Ait itaque Anſelmus: *Si per aliud non eſſent plures &c.* Filius & Spiritus S., eſſent tamen diverſi, quia unus eſt a Patre naſcendo, alter procedendo: ſed non eſſet hæc diverſitas

nativitatis & *proceſſionis* , niſi Spiritus S. eſſet a Filio : ergo Spiritus S. eſt a Filio . Anſelmus ergo diverſitatem illam nativitatis & proceſſionis a ſola relationis oppoſitione repetit , & Scoti opinionem aperte rejicit . Aug. autem l. 5. de Tr. 14. , ex quo Filius ſit natus , & Spiritus S. datus , infert , Filium eſſe cum Patre unum Spiritus S. principium ; quomodo ergo Filius tantum natus erit , ſi Spiritus S. ab eo non procedit ? Addit , *quod natum eſt* , *ad ſolum Patrem referri* : ergo Spiritus ſanctus Filius erit , ſi ad Patrem ſolum referatur .

Ob. II. In hac hypotheſi Filius haberet proprium conſtitutivum , ideſt filiationem , quæ a ſpiratione per ſe etiam in ſententia noſtra diſtinguitur : ergo eſſent duæ perſonæ diſtinctæ .

℞. diſt. ant. Haberet conſtitutivum relative oppoſitum Patri , conc. ; Spiritui S. , neg. , & diſt. conſ. Eſſent perſonæ diſtinctæ Filius , & Pater , conc. ; Filius , & Spiritus S. , neg. Filiatio ergo a ſpiratione diſtincta nec eſt in Filio , nec illum conſtituit , nec cum ſimpliciſſima Filii natura ſtare poteſt . Non enim Dei Filium ſola filiatio conſtituit , ſed filiatio Dei , quæ eſt quidquid eſt , & id tantum non eſt , quod cum ea opponitur relative .

Ob. III. Si Spiritus S. non procederet a Patre , diſtingueretur a Patre : ergo a pari . ℞. neg. ant. Ait enim Anſelmus de Proceſſ. Spiritus S. *Non poteſt intelligi Spiritus S. a Patre alius , ſi de illo non habet eſſe : ſicut Filius per hoc eſt alius a Patre , per quod eſt Filius ejus :* ergo &c.

Ob. IV. Si Spiritus S. a ſolo Filio procederet , diſtingueretur a Patre : ergo ſi a ſolo Patre procedat , a Filio diſtinguitur . ℞. neg. conſ. Filius enim nequit eſſe principium Patris : & recte arguitur , ſi dicatur : nequit Pater a Filio procedere : ergo non eſt Pater , qui a Filio procedit . Aliunde in hypotheſi ſolus Pater eſſet Filii , & Spiritus S. principium . Nec recte arguitur ſi dicatur : A Patre nequit Filius procedere : ergo non eſt Filius , qui a Patre procedit .

Ob. V. Spiratio activa , & paternitas ſunt duæ perfectiones in ſuo genere perfectiſſimæ : ergo habent duplicem terminum reipſa diſtinctum .

℞. diſt. ant. Sunt duæ perfectiones per mentem , conc. ; reipſa , neg. Et retorqueo argumentum . Paternitas & ſpiratio , cum relative non opponantur , ſunt una res indiſtincta : ergo hi duo termini , Verbum & Amor , eſſent reapſe unus , niſi opponerentur relative .

CAPUT V.

De exiſtentia, numero, ac perfectione divinarum relationum.

RELATIO eſt ordo unius ad alium, ut Patris ad Filium. Hujus ordinis fundamentum modo ponitur in ſola natura rerum, quæ dicuntur ad invicem, modo in accidente, quantitate, vel qualitate. Nomina etiam alia ſunt concreta, quæ rem ſignificant una cum forma; alia abſtracta, quæ formam, non ſubjectum ſignificant. Sit ergo

PROPOSITIO I. Si relationes concretæ ſumantur, ſunt in Deo realiter, ſi pro forma, per quam conſtituuntur relativa, non ſunt res aliqua complexe ſignificabilis, ſed res extra animam incomplexe ſignificabilis.

Prob. I. pars. Nemine cogitante eſt Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus S., & Pater gignit Filium, hic gignitur, Spiritus S. ab utroque procedit: ergo ſi divinæ relationes *concrete* ſumantur, ideſt pro perſonis, quæ ad invicem referuntur, ſunt in Deo nemine cogitante. II. Datur reapſe in Deo divinitas & ſubſtantia, quæ exprimitur per hoc nomen *Deus*: ergo datur etiam relatio, ex. gr. Paternitas, quæ exprimitur per hoc nomen *Pater*; nam utrumque rem veram ſignificat.

Prob. ſecunda pars. Si relatio eſſet forma quædam complexe ſignificabilis, Pater non diceretur ad Filium ſubſtantia ſua, ſed per aliquod ſubſtantiæ ſuperadditum: ſed hoc dici nequit: ergo relatio Patris ad Filium non eſt aliqua forma complexe ſignificabilis. II. Nil eſt in Deo, quod non ſit Deus, ut contra Gilbertum definit Concil. Remenſe, & Lateranenſe IV. contra Ab. Joachimum: ergo hæc forma relationis eſt fictitia.

Prob. tertia pars. Id, quo una perſona divina ad aliam refertur, eſt cum ea una res ſimplex & indiſtincta, & quæ eſt quidquid eſt: ergo relatio, qua divinæ perſonæ referuntur ad invicem, eſt quædam res extra animam *incomplexe* ſignificabilis.

PROPOSITIO II. Si relationes ſumantur concrete, ſunt tantum tres, ſi pro ordine & reſpectu, ſunt etiam quatuor; ſed tertia eſt ſolum cum duabus præcedentibus ſignificabilis *incomplexe*.

Prob. prima pars. Tres ſunt in Deo perſonæ: ergo ſi relationes concrete pro perſonis ſumantur, ſunt tres. Prob. ſecunda pars. In Patre eſt ordo generantis ad genitum, in Filio ordo geniti ad generantem; in Patre & Filio ordo ſpirantis

ad

ad ſpiratum. Prob. III. pars. Nam relatio ſpirantis relative non opponitur neque cum relatione generantis, nec geniti, unde a neutra diſtinguitur. Nec eſt cum his ſimul complexe ſignificabilis, ſicut nulla relatio complexe ſignificabilis eſt cum natura, ut ſupra dictum eſt. Ex his conſtat, relationes oppoſitas tres tantum eſſe, non quatuor.

Propositio III. Quomodocumque ſumantur in Deo relationes, ſunt infinita quædam perfectio, incomplexe tamen cum divina eſſentia ſignificabilis.

Prob. prima pars. Divinæ relationes ſunt ipſe Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus S., prout dicuntur ad invicem, vel prout ſunt unus Deus: ſed utrumque ſumma perfectio eſt: ergo &c. Prob. II. pars. Si enim perfectio relationis eſſet complexe ſignificabilis, alia eſſet a perfectione ſubſtantiæ, nec Trinitas eſſet res una ſumma & incomprehenſibilis, nec inter divinas perſonas ſalvaretur æqualitas: ergo &c.

Sequitur ex dictis; I. eſſentiam & perſonam unam rem ſummam in Deo eſſe; nomina autem, ex. gr. *ſubſtantiæ*, & *patris*, eandem rem incommutabilem exprimere, ſed illud rem deſignare prout abſolute ſubſiſtit, hoc vero prout dicitur relative; nulloque vocabulo Dei naturam perfecte exprimi, quidquid effutierit Eunomius. Sequitur ſecundo, eſſe inter perſonas perfectiſſimam æqualitatem, licet in qualibet non ſit eadem relatio, quæ perfectio quidem eſt, ſed eadem cum natura. Sequitur tertio, perſonas conſtitui ſeipſis, cum non fiant perſonæ per aliquam formam, ſive intrinſecam, ſive extrinſecam, quæ Dei ſimplicitati repugnant. Conſtituuntur etiam proprietatibus perſonalibus ſignificabilibus *incomplexe*, ideſt relationibus, quæ ſola cogitatione, & reſpectu connotatorum ab illa ſumma re diſtinguuntur; quæ eſt Pater generans, Filius genitus, Spiritus S. procedens.

CAPUT VI.

Quotnam ſint in Deo uno trinoque ſubſiſtentiæ?

Subsistentiæ & hypoſtaſeos nomine non Dei naturam ſignificari, ſed proprietatem perſonalem, omnes conveniunt. Eſt autem hypoſtaſis proprius exiſtendi modus, quo redditur perſona plenarie individua, nec aliud addit naturæ divinæ, præter ordinem relationis, alias eſſet in Deo quaternitas, ideſt tres perſonæ, & natura communis a ſingulis diſtincta, nullaque ex tribus perſonis eſſet ſummus & verus Deus; eſſent enim ſingulæ a divinitatis natura diſtinctæ, aut unaquæque perſona ex duabus congeſta. Si quæras, quomodo perſonæ in eadem natura mul-

multiplicentur, & hæc ſit communis, non autem perſonales proprietates? R. eandem ſummam rem communem eſſe, prout dicitur ad ſe; individuam, peculiarem, & diſtinctam, prout refertur ad terminum oppoſitum relative. Vide l. 7. diſſ. 1. c. 7. R. ad ult. Cum autem ſubſiſtentia duo præſtet, unum reddere naturam per ſe & complete exiſtentem, aliud vero illam in aliquo exiſtendi modo individuam, qui ſubſiſtentiam abſolutam propugnant, præter tres relativas, ſpectant primum ſubſiſtentiæ munus, & grammaticalem nominis ſenſum, & qui tres tantum afferunt ſubſiſtentias, hi ſpectant alterum ſubſiſtentiæ munus, & theologicam nominis ſignificationem. Sit ergo

Propositio I. Sumpta ſubſiſtentia pro peculiari exiſtendi modo, tres ſunt in Deo ſubſiſtentiæ.

Prob. ex Conciliis Nicæno I., Conſtantinopolitano I., Lateranenſi II., quæ ſtatuunt, de fide eſſe Trinitatem in tribus ſubſiſtentiis. Prob. II. ex PP. Cyrillus l. 3. de Trin. *Deitatis naturam in tribus ſubſiſtentiis prædicamus*. Prob. III. ratione. In Deo enim ſunt tres perſonæ: ergo tres ſubſiſtentiæ; quælibet enim perſona, ut ſit incommunicabilis habere debet peculiarem exiſtendi modum.

Propositio II. Subſiſtentia grammaticaliter ſumpta pro ratione exiſtendi una tantum in Deo eſt.

Prob. Una eſt in Deo ſubſtantia, quæ exiſtit per ſe: ergo una eſt ſubſiſtentia, prout modum denotat per ſe exiſtendi, ideſt independenter a quovis ſubjecto. Hinc S. P. 7. de Trin. 4. ait: *Omnis res ad ſeipſam ſubſiſtit; quanto magis Deus?* Hanc propoſitionem demonſtrant argumenta Scotiſtarum, qui ſubſiſtentiam abſolutam defendunt. Utrumque ſubſiſtentiæ munus complectitur Agatho Papa dicens, *trium ſubſiſtentiarum unam eſſe ſubſiſtentiam*. Sed quia ſubſiſtentiæ nomen adhibent theologi ad ſignificandam perſonalem proprietatem, melius ſentire videntur, qui tres tantum relativas ſubſiſtentias in Deo admittunt.

CAPUT VII.

In quo præſcriptiones quædam traduntur ad ſcite diſſerendum de Trinitate.

I. Cavere debent Tyrones, ne vocabula c. ult. l. 7. expoſita præter communem ſignificationem uſurpent. Jam enim tres dari hypoſtaſes, & ſubſtantiam inſeparabilem, & vocabulum *omouſion*, & alia quæ PP. tradunt, & probat Eccleſia, fatendum eſt.

II. Nomina unitatis & trinitatis ita ſunt accipienda, ut primum pro eſſentia, ſecundum pro perſonis ſumatur. Cum

autem

autem inter eſſentiam & perſonas nulla ſit intrinſeca diſtinctio; haud recte *dici poteſt*, ait Tolet. Syn. XI.; *ut in Deo ſit trinitas, ſed unus Deus trinitas*. At ſymbolum Athanaſii in ſenſu incomplexo recte ait, quod *unitas in trinitate, & trinitas in unitate veneranda ſit*.

III. Negant Scotiſtæ recte dici: *Paternitas aut filiatio eſt ſpiratio activa; aut intellectus vult, voluntas intelligit*. Nos autem cum Aug. (*a*) dicimus: *Scientia tua eſt & vult incommutabiliter; & voluntas tua ſcit, & vult*. Si tamen hæc nomina ad ſua connotata comparentur, cum paternitas ad Filium, filiatio ad Patrem relative dicantur; aliquod in his ſubeſt diſcrimen, ſed ſola ratione *connotatorum*.

IV. Cum eſſentia divinitatis ſubſtantiam, non relationem ſignificet, dici nequit; *eſſentia generat; eſſentia gignitur; aut procedit*, licet veteres dixerint. ὠσίαν γεννητὴν, *ſubſtantiam genitam*, ſumpta nimirum eſſentia, prout relative dicitur: quod quidem provenit ab inopia ſermonis noſtri; nam proprietas perſonalis ab eſſentia intrinſece non diſtinguitur.

V. Cum neutrum pronomen *aliud* rem, non perſonam apud grammaticos ſignificet, obſervat S. P. A. tr. 6. in Jo., *alium recte dici; aliud non recte. Alius enim eſt Filius, quia non eſt ipſe qui Pater. Non tamen aliud; ſed hoc ipſum eſt Pater & Filius*. Item non recte dicitur, *ipſe* eſt Pater qui Filius, ſed *ipſum*; non *hic*, ſed *hoc*; non *unus*, ſed *unum*.

VI. Adjectiva nomina æternus, omnipotens, immenſus numero ſingulari, & plurali enunciantur. Nam contra Arianos, qui in tribus perſonis negant unam divinitatis eſſentiam, catholice dicimus: *Æternus Pater, æternus Filius &c. non tamen tres æterni, ſed unus æternus*: ſed contra Samoſatenos tres perſonas dicimus coæternas & coæquales, & habetur utraque enunciatio in ſymbolo S. Athanaſii.

VII. Si lubet adjectiva dicere, quæ rem aut qualitatem alteri adjectam ſignificant, ut in homine *miles, pater, ſapiens*, quæ adjectiva dicuntur, quia poteſt eſſe homo, quin ſit aut miles, aut pater &c.; nullum nomen hoc ſenſu erit Deo adjectivum, quia Deus eſt ſubſtantialiter bonus, ſapiens &c. Si vero adjectiva grammaticaliter ſumantur, prout aliquid ſubſtantiæ adjectum, aut ſubſtantiam ipſam ſignificant, prout hæc connotat quædam effecta, poſſunt de Deo adjectiva enuntiari.

VIII. Deum unum, & unicum contra Atheos promiſcue dicimus. Sed abſolute voces iſtæ: *Unicus, ſolitarius, ſingularis*,

(a) L. 3. C. D. c. 13.

laris, quæ videntur perſonarum pluralitatem excludere, non ſecus ac iſtæ, *inſociabiles*, *diſcrepantes*, *ſeparatæ*, quæ earum diſtinctionem in ſubſtantia poſſunt exprimere, caute accipiendæ ſunt ad diſtinctionem perſonarum in unitate. Exigit enim ſumma Dei ſimplicitas, ut unum Deum dicamus potius, quam unicum, & unitatem magis, quam unionem.

IX. Quando nomen Dei eſſentialiter, aut perſonaliter accipi debeat, diximus l. 7. c. 6. Si ergo dicatur; *Deus eſt mundi conditor*, Deus eſſentialiter ſumitur, quia creare tribus perſonis convenit ratione naturæ. Si dicas, *Deus generat Verbum*, nomen Dei perſonaliter ponitur, quia ad perſonam pertinet generare, & ad Deum ſpectat ratione peculiaris proprietatis.

X. Inter trinum, & triplex non diſtinguunt Latini. Docet proinde Petavius (*a*) *triplicis*, non ſecus ac *trini* vocabulum aſſumi potuiſſe: nunc autem hoc teneri, non illud, ex conſuetudine. Quippe omne triplex eſt trinum, non viciſſim; trinum ſiquidem ſolum numerum trium ſignificat, triplex vero multiplicatam in tribus rationem. Cum ergo in Deo tres ſint perſonæ, recte dicitur *Deus trinus*, cumque in eo nulla ſit compoſitio, nequit dici *Deus triplex*. Hinc S. P. l. 6. de Trin. c. 1. ait: *Nec quoniam Trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt, alioquin minor erit Pater ſolus, aut Filius ſolus, quam ſimul Pater, & Filius*. Quoties ergo apud Græcos triplicis nomen de Deo enunciatur, magis nominis etymon, quam idea ab iis ſpectatur. Τριπλοῦς enim Græcis a τρεῖς, *tres*, & πέλω, *ſum*, derivatur; tres enim ſunt in Deo perſonæ.

XI. *Trinitatis* nomen a Theophilo Antioch. II. Eccleſiæ ſæculo uſurpatum, cum ſignificet numerum perſonarum, catholice retinetur. Recte etiam dicitur, *trina Deitas*, nec jure Hincmarus contra Gotheſcalcum vetuit, ne ultra caneretur, *te trina Deitas &c.* Nam S. P. A. l. 12. Conf. c. 7. ait: *Deus dicitur una Trinitas, & trina unitas*; & Anſelmus Mon. 78., *Expedit, ut credat homo ineffabilem trinam unitatem, & unam Trinitatem*.

Dices: Hæc propoſitio *trina Deitas* errorem Tritheitarum continet: ergo enunciari non debet.

℞. neg. ant. Deitas enim trina non dicitur ratione ſubſtantiæ, ſed perſonarum, quæ ſunt ſimul una Deitas; & ſicut dicitur una Trinitas propter naturæ communionem, ita dicitur trina Deitas ob pluralitatem perſonarum.

XII. Nomina ſubſtantiva abſoluta de unaquaque perſona, & de

(a) *L.* 8. *de Trin.* 9.

de omnibus ſimul ſingulari tantùm numero enunciantur, v. g., Pater eſt ſua æternitas; & ea etiam invicem prædicantur, ut æternitas eſt omnipotentia &c. Sed nefas eſt dicere, *Pater, Filius, & Spiritus S. ſunt tres æternitates &c.*; ſic enim exprimitur perfectio ſpectans ad unitatem ſubſtantiæ. Relativa autem, quia invicem opponuntur, non mutuo enunciantur; eſt enim ſupinus error dicere, Pater eſt Filius, aut paternitas eſt filiatio. Aliunde, quia inter relativa, & eſſentialia nulla eſt intrinſeca differentia, recte dicitur, eſſentia eſt Pater, Filius, & Spiritus S., eſſentia eſt paternitas, filiatio &c.

In his autem, aliiſque omnibus Romanæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ definitiones ſervari debent, & illa proferre, quæ ipſa profert, eaque reticere, quæ tacet magiſtra hæc veritatis, cui noſtra omnia ex animo ſubjicimus, retractaturi, ſi quid exciderit minus caute: Votorum etenim noſtrorum hic unus & præſtantiſſimus eſſe debet ſcopus & finis, Deus unus, Deus trinus: cui ſit ab omni creatura *Laus & perennis gloria, & nunc, & in perpetuum.*

PARS TERTIA

In qua de Deo rerum omnium conditore diſſeritur.

DEum optimum maximum, prout unum natura, aut trinum hypoſtaſi, prima atque altera hujus voluminis parte *in ſe ipſo* ſpectavimus. Reliquum eſt, ut eum quoque *extra ſe* in ipſa rerum molitione inſpiciamus. Cum autem ex rebus a Deo productis aliæ ſint ſpiritales, ut angeli, aliæ materiales, ut corpora, aliæ demum, quæ ſpiritu conſtant & corpore, ut homines; idcirco libris tribus, ſervato Auctoris ordine, poterit hæc Pars III. comprehendi. Erit itaque liber X. de angelis, XI. de rebus aſpectabilibus, XII. de homine, cujus gratia aſpectabilia ipſa creata ſunt.

LIBER X.

De Angelis.

LIcet incompertum ſit ſive hebraicum, ſive græcum, aut latinum vocabulum, quo angelorum natura congrue exprimatur: ſiquidem angeli nomen, ut Greg. docet hom. 34., *officii nomen eſt, non naturæ*, a græco ἀγγέλλω, *nuntio*, derivatum, quod nempe angeli ad enuntianda divina myſteria mittantur, hebraica vero angelorum vocabula aut ab eorum potentia, aut a proprietate aliqua derivantur, ut demonſtrat cl. Auctor; quiſque tamen, angelorum nomine audito, ſtatim intelligit ſpiritalem quandam ſubſtantiam per ſe ſubſiſtentem, minorem quidem Deo, ſed homine longe præſtantiorem. Hujus itaque præſtantiſſimæ creaturæ exiſtentiam, ac naturam primo loco inveſtigabimus, deinde proprietates, & dotes, merita, officia, vires &c., quæ ex eorum natura deſcendunt.

DISSERTATIO I.

De exiſtentia, ac natura angelorum.

DE hoc argumento agemus ſex capitibus: ac I. quæremus, num angelorum exiſtentia demonſtrari poſſit? II. An ſint mere ſpiritales? III. Cur mortales dicantur, & immortales? IV. Quomodo inter ſe differant? V. De numero, ac multitudine

dine angelorum ſermo erit. VI. De loco ac tempore, quo a Deo creati ſunt.

CAPUT I.

In quo angelorum exiſtentia demonſtratur.

Angelorum exiſtentiam plures ex veteribus Philoſophis, teſte D. Th., negarunt, qui *non diſtinguentes inter ſenſum & intellectum, nihil eſſe exiſtimaverunt in mundo, niſi quod ſenſu apprehendi poteſt*. Sadducæi etiam, ita dicti a quodam *Tſaddok* diſcipulo Antiochi Sochæi, ut ſcribit Maimonides, *non eſſe reſurrectionem, neque angelum, neque ſpiritum opinabantur*, ut habetur Act. 23. Quæ ergo de angelis narrantur in ſacris litteris, de ſpectris a Deo excitatis, aut de potentia Dei (1) exponebant. Contra quos ſit

Propositio I. Angelorum exiſtentia ex ſacris litteris demonſtratur.

Prob. I. ex Pentateucho, quem ſolum ex veteri Teſtamento Sadducæi admittebant. Gen. 19. habetur, duos angelos e Sodoma Lot eduxiſſe, eamque regionem igne vaſtaſſe; c. 16. angelus Agar hortatur, ut revertatur ad Saram; c. 24. ait Abram: *Dominus mittet angelum ſuum coram te*. Angelorum quoque fit mentio Exod. 14., & Num. 22.: ergo &c.

Prob. II. ex novo Teſtamento. Matth. 18. habetur: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris:* Lucæ 1.; *Miſſus eſt angelus Ga-*

---

(1) Ab iſtorum errore non longe abfuiſſe viſi ſunt Coccejus, Wirtus, Bechmannus, Odeus, Hulſius, Turretinus, Freidlibius, Clupenburgius, aliique recentiores Hæretici, qui, ut cultum religioſum Ss. angelis a Chriſti fidelibus exhibitum e medio tollerent, Michaelem & Gabrielem angelorum principes non eſſe creatos ſpiritus, aut a Dei virtute diſtinctos: ſed illum eundem eſſe Dei Filium, qui ſub variis figuris, aut ſymbolis in veteri lege ſeſe viſibilem præbuit; hunc vero ipſam eſſe Spiritus S. perſonam confidenter aſſeruerunt. Itaque non abs re me facturum arbitror, ſi hoc novum hæreticorum commentum, quod, nedum traditioni Eccleſiæ, ſed etiam ſacris literis adverſatur, ad calcem hujuſce capitis refellere pro viriſi conabor. Ita fiet, ut novi aliquid in epitomen hanc noſtram accedat, quod in præcedentibus cl. Auctoris editionibus non extat, quodve a nobis per typographum jamdiu ſtudioſis Theologiæ candidatis promiſſum, non prorſus inutile, neque injucundum iis fore confidimus.

Gabriel; 1. Petr. 1.: *In quem deſiderant angeli proſpicere*. Sed hæc loca non de ſola potentia Dei, aut occultis inſpirationibus, neque de ſpectris intelligi poſſunt, ut Sadducæi commenti ſunt; tribuitur enim angelis multitudo, ac ſervitus Deo indigna, tum perſonarum munera, quæ ſpectris, atque inſpirationibus non competunt: ergo angeli citatis in locis memorati perſonæ ſunt exiſtentes, & a Deo diſtinctæ.

Prob. III. ex Patribus. S. P. A. in Pſ. 102. ait, *Angelos novimus ex fide, & multis apparuiſſe legimus*. Innocentius III. c. *Firmiter* definit, *creaturam ſpiritalem*, *& angelum* a Deo productam eſſe. Accedit philoſophorum, & hæreticorum conſenſus. Ex iis enim Plato, Hoſtanes, Socrates, Thales, Hierocles, Ariſtoteles, ex his vero Menander, Cerinthus, aliique angelos velut numina coluere: ergo ut veras ſubſtantias, & ſubſiſtentes agnovere.

Opp. Sadducæi. In libro Geneſeos angelorum productio reticetur: ergo non exiſtunt. II. Angeli nomen officii eſt: ergo non rei ſubſiſtentis. III. Hominibus ipſis Gen. 6. hoc nomen tribuitur; habetur enim, *Videntes angeli Dei filias hominum &c.*, ſed angeli non nubunt: ergo angeli ſunt homines.

℞. ad I. neg. conſ. Moyſes enim conſulto angelorum non meminit, ne rudi populo redeunti ex Ægypto, tam ſublimes creaturas proponendo, anſam præberet idololatriæ. I. ergo unius creatoris divinitatem expoſuit, poſtea angelos, ut Dei miniſtros memoravit. Verum ſub nomine *lucis* etiam angelos 1. Geneſ. fuiſſe indigitatos, cenſet S. P. A. Ad II. neg. conſ. Officia enim, quæ angelis tribuuntur, a ſola perſona ſubſiſtente exerceri poſſunt: Sicut ergo rex, miles (officii nomina) *regentem*, aut *militantem* perſonam, ita angelus *nuntiantem*, & ſubſiſtentem ſupponit. Ad III. diſt. maj. Tribuitur hominibus tantum, neg.; etiam, conc. licet enim hebraica, & vulgata legat, *Filii Dei*, non *angeli Dei*, non tamen negamus, angeli, non ſecus ac Dei nomen etiam hominibus tribui: atqui, licet homini Dei nomen tribuatur, Dei exiſtentia non excluditur: ergo neque exiſtentia angelorum.

Propositio II. Angelorum exiſtentia nequit naturaliter demonſtrari. Prob. Nequit enim demonſtrari, neque *a priori*, quia non habent angeli neceſſariam cauſam, ſed liberam, nempe Dei beneplacitum; neque *a poſteriori*, effectus enim ſupernaturales in Deum referri poſſunt, ſi boni ſint, ſecus, aut animæ ſeparatæ, aut aliis cauſſis tribui debent: ergo &c.

Ob. I. Socrates, Plato, aliique philoſophi angelos naturaliter *motrices intelligentias* dixere: ergo eorum exiſtentiam naturaliter agnovere. ℞. neg. ant. Nam Gentiles Philoſophi plura vel a Judæis accepere, vel ex ſacris libris græce redditis an-

ante Alexandri Magni expeditionem. ℞. II. diſt. conſ. Naturaliter agnovere probabilibus argumentis, ex ſimulacrorum oraculis, magorum oſtentis, cælorum motu &c., conc.; invictis, & certis, nego.

Ob. II. Cælorum motus ſolis angelis tribui poteſt: ergo ex eo conſtat angelos exiſtere. ℞. neg. ant. Tribui enim poteſt ſoli Deo, qui, ſicuti motum ab initio ſolus indidit cælo, ita etiam ſolus abſque intelligentiis ſervare poteſt.

Ob. III. Deus orbem condidit perfectum: ergo ſpiritalem fecit, corporeamque naturam. ℞. diſt. ant. Perfectione *ordinis relativa* ad ſe ipſum, conc.; *abſoluta* ex conditione naturæ, neg. Creat enim Deus pro lubitu animam, aut corpus &c.

Ob. IV. Divinationes, prodigia, linguarum varietas &c. ſæpe Deo referri nequeunt, cum ad malum protendant: ergo malo genio certo tribui debent.

℞. neg. conſ. In iis enim, quæ ad malum tendunt, aut animæ ſeparatæ tribui poſſunt, aut quod in præſtigiis mirum eſt, Deo ipſi, quod malum eſt, hominum voluntati.

APPENDIX

AD NOTAM CAPITIS PRÆCEDENTIS

Ubi Michaelem, & Gabrielem archangelos eſſe creatos ſpiritus demonſtratur.

Cum hæretici ſupra memorati inficiari nequeant, Michaelem, & Gabrielem, alioſque ſanctos angelos religioſo cultu fuiſſe diſtinctos, non ſolum in ſynagoga Judæorum, ſed in ipſa etiam Eccleſia Chriſti, in qua a primis ſæculis templa, atque aræ iis erectæ ſunt, & conſecratæ (a); ex nonnullis male intellectis ſcripturæ locis dogma catholicum evertere irrito labore conati ſunt. Illos proinde non aliis, quam armis ſuis, ſcripturis nempe, confodere in animo eſt. Sit itaque

Prop. I. Michaelem archangelum non eſſe Dei Filium, ſed creatum ſpiritum, ex ſacris literis oſtenditur.

Prob. I. ex c. 12. Apocalypſ. ubi hæc habentur: *Factum eſt prælium magnum in cælo: Michael, & angeli ejus pugnabant cum dracone, & ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni.* Ex quibus ſic arguitur: Michael, qui una cum angelis ſuis cum dracone pugnavit, alius plane eſt ab agno, ob cujus ſanguinem Sancti vicerunt: ſed agnus ille ipſe eſt Filius Dei,

(a) *Vid. cl. Mamachium O. P. l. 2. orig. & ant. chriſt. p. 126.*

Dei, de quo Joannes ait, *Ecce Agnus Dei* &c.: ergo Michael non eſt Filius Dei.

Prob. II. ex ep. Judæ. v. 9. ubi legitur.: *Cum Michael archangelus cum diabolo altercaretur, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit, imperet tibi Dominus*. Unde ſic arguitur. I. Filius Dei non eſt altercatus, ſed vicit diabolum, *& apprehendit & ligavit eum* ex Apoc. 20. 2. & ex Petr. 2. 4. *rudentibus inferni in tartarum tradidit*: ergo Michael, qui cum diabolo eſt altercatus, non eſt Dei Filius. II. Michael ibidem *non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ*; ideſt maledictis uti noluit. Licet enim *diabolus mereretur maledictum*, ut obſervat Hieronymus, *ſed per angeli os maledictum exire non debuit*: atqui Deus ſæpe in ſacris literis maledictis uſus eſt; maledixit enim terræ Geneſ. 3., plantis Marc. 7., ſerpenti, atque ſub ejus typo diabolo Geneſ. 3., & in fine mundi reprobis maledicet, dicens, *ite maledicti* &c. ergo Michael, qui id non eſt auſus, Deus non eſt. III. Michael ibidem ait: *imperet tibi Dominus*, ideſt increpet, & coerceat te Dominus: ergo non agnovit Michael in ſemetipſo hujuſcemodi poteſtatem imperandi diabolo, eumque coercendi: atqui Filius Dei hanc poteſtatem oſtendit ſupra diabolum, quem ſæpe ejecit ab obſeſſis corporibus, & integram legionem coegit, ut abiret in porcos, unde ait, *nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. Adde phraſim iſtam, *non eſt auſus* &c. indignam eſſe Dei Filio, in quo cum ſit omnis poteſtatis plenitudo, audacia locum habere non poteſt, nec ipſe diceret, *imperet tibi Deus*, ſed ego dico &c.

Prop. II. Ex iiſdem ſacris literis oſtenditur, Gabrielem non eſſe increatum ſpiritum, ſed creatum.

Prob. I. ex Luc. 1. 26. *Miſſus eſt angelus Gabriel a Deo ad Virginem; & ingreſſus angelus ad eam dixit, Spiritus ſanctus ſuperveniet in te*: atqui ſpiritus, qui ſuperveniet, alius eſt a Gabriele, qui loquebatur: ergo &c. Prob. min. Si ſpiritus ille alius a Gabriele non eſſet, ſui ipſius nuntiaſſet adventum, adeoque miſſus a Deo eſſet Spiritus S. ad annuntiandum Spiritum ſanctum: ſed hoc repugnat ſacris literis, ubi Joan. 1. *Fuit homo miſſus a Deo*, ut Meſſiæ præcurreret, non ipſe Meſſias miſſus eſt, ut ſibi ipſi præcurreret: ergo &c.

Prob. II. Dan. 10. v. 13. ait Gabriel: *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi 21. diebus, & ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium meum*: ſed hæc Spiritui S. repugnant: ergo &c.

Prob. min. I. enim repugnat increatum ſpiritum creato indiguiſſe, ut huic ſimilem vinceret. II. Ut ratiocinatur Angelicus (*a*), qui Gabrieli reſtitit, vel fuit malus angelus, ut cenſet Hieronymus, atque ita repugnat, eum tandiu increato ſpiritui reſiſtere potuiſſe, cum conſtet, eundem in ictu oculi fuiſſe a creato ſpiritu ſuperatum, & dejectum ad tartara: vel ut Gregorio (*b*), S. Tho-

Bb 2 mæ

(*a*) 2. *Sen. diſt.* 11. *q.* 1. *a.* 5. (*b*) *L.* 17. *Moral. c.* 8.

ræ (*a*), & aliis placet, fuit bonus, & regni Perſarum angelus cuſtos atque ita Spiritui S. non reſtitiſſet: ergo &c. III. Vel angeli Gabrielis reſiſtentis iniqua erat cauſſa, vel juſta: ſi iniqua, non potuit ergo diuturna eſſe pugna, nec efficax, cum nemo poſſit efficaci Dei voluntati reſiſtere ex Geneſ. 50. &c.; ſi juſta, cur Gabriel adverſarium juſta molientem tam pertinaciter oppugnavit?

Opp. I. Odeus. Angelus, qui Danieli c. 10. apparuit regiis & ſacerdotalibus veſtimentis indutus, eſt ipſe Dei Filius, quem ſimiliter indutum deſcribit Joannes Apoc. 1. 13. 15., & c. 2. 18., quique in ſacris literis *rex regum* dicitur, & *Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech*: ergo &c.

℞. neg. ant. Quamvis enim Odeo ultro daremus, eadem utrobique indumenta deſcribit; non tamen ſequeretur, eandem eſſe perſonam. Qui enim Apoc. 1. & 2. *ſimilis filio hominis* dicitur, Chriſtus eſt, & perſona divina, cum de ſe ipſo dicat: *Ego ſum primus, & noviſſimus, & fui mortuus, & ſum vivens in ſæcula* &c. Atqui angelus, qui Danieli c. 10. apparuit, & cui reſtitit *princeps Perſarum*, non fuit perſona divina, ut Propoſ. II. monſtratum eſt: ergo &c.

Opp. II. Gabriel dicitur *Fortitudo Dei*, Michael vero *Quis ut Deus?* ſed hoc nomine Dei fortitudo commendatur Exod. 15., ubi dicitur; *Quis ſimilis tui in fortibus Domine?* ergo &c.

℞. cum S. Bern. hom. 1. ſuper *Miſſus eſt*, diſt. maj. Dicitur *nuncupative*, conc.; *ſubſtantive*, neg. Non ergo *dedecens aut incongruum videatur*, ait S. D. loc. cit., *Dominum, & nuntium communi cenſeri vocabulo, cum ſimilis in utroque appellationis non ſit tamen utriuſque ſimilis cauſſa. Aliter quippe Chriſtus fortitudo Dei dicitur, aliter angelus. Angelus enim tantum nuncupative, Chriſtus autem etiam ſubſtantive. Chriſtus Dei virtus & dicitur, & eſt qui forti armato fortior ſuperveniens ipſum ſuo brachio debellavit; angelus vero fortitudo Dei appellatus eſt, vel quia virginem pavidam confortare deberet, ne expaveſceret de miraculi novitate*, vel, ut exponit Gregorius, quia *illum nuntiare veniebat, qui ad debellandas aereas poteſtates humilis apparere dignatus eſt*. Michael quoque dicitur, *quis ut Deus?* quia Dei miniſter eſt, & bellator fortis: *unde & ille antiquus hoſtis, qui ab initio Deo eſſe ſimilis concupivit* (ſubinde vero tyrannorum miniſterio unius Dei cultum evertere conatus eſt, ut idololatria in Romano vigeret Imperio) *dum in fine mundi relinquetur perimendus, cum Michaele præliaturus eſſe perhibetur* (hujus autem belli ſymbolum non aliud erit, niſi *quis ut Deus?*) *quia nullus poteſt facere quod facere prævalet Deus*. Hæc Gregorius, atque Bernardus, quorum auctoritatem ſi renuant Novatores admittere, rationum ſane momenta, quibus innititur, improbare non debent, donec validiora produxerint, quod tamen nec factum ab

(a) 1. P. q. 113. a. 8.

ab iis hactenus eſt, nec factum iri confidimus. Conſtat ergo Gabrielem, & Michaelem fuiſſe Dei adminiſtros, atque ejus gloriæ vindices; non vero perſonas divinas.

Ob. III. Dan. 8. 25. Michael dicitur *princeps principum*, & *primus principum primariorum*: ſed hic Dei Filius eſt, qui Apocal. 17. dicitur, *Rex regum*, & *dominus dominantium*; & Hebr. 1. 6. *Caput omnis principatus*, & *poteſtatis*: ergo &c.

℞. neg. maj. Ibi enim de Michaele ne verbum quidem. Deſcribitur ergo ibi bellum, quod Judæis illaturus erat Antiochus Epiphanes, de quo ibi dicitur; *Conſurget rex impudens facie* ... & *interficiet robuſtos*, & *populum ſanctorum* . . . . *contra principem principum*, nempe contra Deum, ejuſque legitimum cultum: quo factum eſt, ut plures legis æmulatores gladio perierint, ut legitur in libris Machabæorum, queis ſi divinam fidem novatores perfracte negent, humanam certe negare non poſſunt, cum ſint a coævis ſcriptoribus exarati, & ex collatione hiſtoriæ ſacræ cum profana rem ita ſe habere, poteſt unicuique eſſe compertum. Vide Calm. ad c. 8. Dan.

Ob. IV. Michael Dan. 10. dicitur, princeps Iſraelitarum: ſed is ex fœderis utriuſque conſenſu Dei Filius eſt: ergo &c.

℞. diſt. maj. Dicitur princeps, ut cuſtos & defenſor Eccleſiæ, conc.; ut caput & fundator, neg. Non itaque eodem ſenſu Iſraelitarum, ideſt credentium, princeps dicitur Michael, & Chriſtus; hic enim caput Eccleſiæ eſt, *quam acquiſivit ſanguine ſuo*, ille vero, ut ejus defenſor, & patronus, cui ſpecialiter Eccleſiæ, ut olim Synagogæ, cura demandata eſt: quam curam in perſecutionibus Ethnicorum præſertim exhibuit, in quibus Satanæ impetus, & perſecutorum ſævitiam repreſſit. Porro cuique genti ac regno ſuum præeſſe patronum, ac defenſorem angelum, non ſolum Eſtii, Pererii, Maldonati &c., ſed etiam Clementis Alexandrini, Gregorii, Baſilii, Nazianzeni &c. explorata ſententia eſt.

Ob. V. Michael opem fert Gabrieli adverſus Perſarum principem, ideſt diabolum, ut cenſet Hieronymus: ſed victor diaboli eſt Filius Dei: ergo &c.

℞. retorq. arg. Diabolus ille diu reſtitit Gabrieli, nec victus eſt, donec Michael ipſi ſuppetias tulit: ergo Gabriel tam infirmus nequit eſſe perſona divina. Vide Prop. II. Deinde ſi dicatur cum Grotio, Junio, Piſcatore, aliiſque Proteſtantibus, quos hac in parte ſequitur Calmetus, principem regni Perſarum eſſe Cyrum eorum regem, nonne prorſus corrueret Odei argumentum?

Ob. VI. Dan. 12. habetur, *In tempore illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi ſui*, & *in tempore illo ſalvabitur omnis*, *qui inventus fuerit in libro vitæ*. Sed princeps ille magnus eſt Filius Dei; qui eſt *princeps fratrum*, & *ſalvum faciet populum ſuum* &c.: ergo &c.

℞. diſt. min. Princeps ille eſt Dei Filius in ſenſu figurato & allegorico, conc.; proprio & literali, neg. Hoc enim ſenſu

de tempore Antiochi Epiphanis accipitur a Chryſoſtomo (*a*), a Joſepho (*b*), a Porphyrio (*c*), nec non a Scaligero (*d*), a Grotio (*e*), aliiſque. Verſante quippe Antiocho trans Euphratem, Ptolomæus, Nicanor, & Gorgias Antiochi duces Judæam 47. hominum m. invaſerunt; tunc ergo Arch. Michael Judæorum propugnator accurrit in ſuorum defenſionem, qui ad extremas anguſtias redacti erant, capta urbe, profanato templo, avitæ religioni abdicare coacti: unde dicitur, *veniet tempus, quale non fuit*; Judæi enim nuſquam tam dira antea perpeſſi fuerant. Inter tot calamitates, cum omnia certam ruinam minitari viderentur, ait propheta: *Salvabitur populus omnis, qui fuerit inventus in libro vitæ*, qui nempe Deo fideles in tentatione inventi, neque in viam gentium abiiſſe comperti fuerint. Sunt qui cum Pererio hunc locum explicant de tempore Antichriſti: ſed hæc ſententia preſſe ſolideque a Nic. Aug. Chignoli O. P. (*f*) refellitur. Cæterum nil obſtat, quominus hunc locum figurate etiam de Chriſto Domino intelligi poſſit: quo ſenſu etiam Moyſes, & Joſue typi & figuræ ſunt Chriſti Domini, quoniam, ſicut illi de ſervitute Ægyptiorum, ac de viſibilibus hoſtibus Iſraelem liberarunt, ita Chriſtus de ſervitute inferni, & de inviſibilibus hoſtibus ſalvos nos fecit. Verum, ſicut ibi nec Moyſes excluditur, nec Joſue, & uterque creata perſona eſt, ita hic non excluditur Michael, & ipſe creatus ſpiritus eſt.

Ob. VII. Dan. 12. 7. habetur virum, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, juraſſe *per viventem in ſæcula ſæculorum*: ſed hic eſt Filius Dei, qui Apoc. 10. *Levavit manum ſuam ad cælum, & juravit per viventem in ſæcula ſæculorum*: ergo &c.

℞. neg. min. Neuter enim eſt Filius Dei; Deus enim *Abrahæ promittens*, cum neminem ſupra ſe habeat, ut notat Apoſtolus Hebr. 6., *Juravit per ſemetipſum*: angelus ergo, qui Dan. 12., & Apoc. 10. non *per ſemetipſum* juravit, ſed *per viventem &c.* Deus non eſt, ſed creatura: unde retorqueri poſſet argumentum.

Ob. VIII. In epiſtola Judæ v. 9. habetur, Michaelem Diabolo dixiſſe; *Imperet tibi Dominus*: ſed qui hæc dixit eſt Filius Dei: ergo &c. Prob. min. ex Zach. 3. v. 2., ubi habetur, *Et dixit Dominus ad Satan, increpet Dominus in te Satan*: ſed qui hæc loquitur, ex v. 1. eſt Jeſus Sacerdos magnus, id eſt Chriſtus Jeſus Dei Filius, qui eſt *ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech*: ergo &c.

℞. neg. min. Ad prob. neg. min. Jeſus enim, de quo Zacharias, eſt Jeſus filius Joſedech, qui figura fuit Jeſu Chriſti, ut docet Auguſtinus l. 12. contra Fauſtum, & quem Zacharias vidit in ſordido habitu, devictoque diabolo, qui ad ejus accuſationem ſtabat, ait, ablatam illi ſordidam veſtem, & datum indumentum honoris, & gloriæ: ſicut corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, adverſario in fine temporum ſuperato a luctu pe-

(a) *Hom. 3. contra Judæos.* (b) *L. 12. Antiq.* (c) *Ap. Hieron.*
(d) *De Emend.* (e) *Exp. in hunc loc.*
(f) *Exerc. 39. in 12. Dan.*

peregrinationis in gloriam aſſumitur: porro figura rem non excludit, ſed ſupponit, ut ſup. dictum eſt ad 6.

Ob. ultimo. Apocalypſ. 12. Michaeli tribuuntur characteres Filii Dei; nam v. 5. narratur, mulierem ſole amictam peperiſſe filium maſculum, *qui recturus erat gentes in virga ferrea*; & v. 11. *& ipſi vicerunt eum*, draconem, *propter ſanguinem agni*: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad prob. neg. conſ. Ibi enim uterque, agnus nempe & filius maſculus, quem peperit mulier a Michaele ſecernitur, qui cum dracone pugnavit. Deinde ille filius maſculus, quem inter magnos cruciatus peperit mulier, non Chriſtum, ſed fideles deſignant Spiritus S. virtute repletos, quos inter immanes perſecutiones Chriſto peperit S. mater Eccleſia. Dicitur autem hic filius *recturus gentes in virga ferrea*, quia de ſingulis Chriſti fidelibus dicitur Apoc. 20. v. 26. *Qui vicerit, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea*, quod reapſe impletum eſt Conſtantino imperante, cum reſtituta Eccleſiæ pace, ſuperatiſque tyrannis, fideles dominari cepere. Nihil ergo ibi de Michaele, qui ab agno, ac filio mulieris perſpicue ſecernitur. Is ergo a Dei Filio, non ſecus ac Gabriel a Spiritu S. ſecernitur, quod contra Novatores erat demonſtrandum.

CAPUT II.

An angeli ex ſpiritu, ac corpore conſtent?

PLATONICI, quibus Origenes, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Methodius, Caſſianus, aliique adhæſere, licet a Velloſillo excuſentur, angelos æthereis, ſubtilibuſque corporibus inſtructos eſſe docuere, ut refert S. P. A. l. 8. de C. D. 16.; contra quos ſit

PROPOSITIO. Angeli extenſione corporea natura ſua carent.

Prob. I. Scripturis. Pſ. 103. habetur: *Qui facit angelos ſuos ſpiritus*; Pſ. 102. *Benedicite Domino omnes virtutes ejus*: atqui ſpiritus, cum de rebus exiſtentibus abſolute dicitur, incorpoream ſubſtantiam ſignificat, ut Jo. 4., *Spiritus eſt Deus*: ergo angeli ſunt incorporei. Prob. min. Corporea namque ſubſtantia, cui ſpiritus jungitur, ut homo, non dicitur *ſpiritus*, ſed *habens ſpiritum*. Dicitur enim *ſpiritus hominis*, non *ſpiritus homo*. Nec *poteſtas*, aut *virtus* abſolute dicitur, ſed habens poteſtatem, aut virtutem: atqui angeli dicuntur abſolute ſpiritus, virtutes, & poteſtates: ergo carent corpore.

Prob. II. ex Conc. Later. IV. Ait enim c. 1.: *Creator omnium*

mnium utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritalem, & corpoream, angelicam, & mundanam. Atqui Concilium nomine *mundanæ creaturæ* res mere corporeas intelligit: ergo per τὸ *ſpiritalem* exprimit res mere incorporeas.

Prob. III. ex PP. Nyſſenus or. 3. ait: *Omnis rationalis natura dividitur in incorpoream, & corpoream. Incorporea eſt angelica, altera nos ſumus homines*. Et l. 12. contra Eun. Angeli naturam vocat νοητὴν καὶ ἀσώματον, *rationalem & incorpoream*. Ita dæmonem vocat hær. 26. Epiphanius. Chryſoſtomus l. 1. ad Stagirium: *Fecit angelos, archangelos, & reliquas incorporeorum ſubſtantias*. Mitto Titum Boſtrenſem, Didymum, Euſebium &c. Ex Latinis Greg. M. 4. Mor. 9.: *Angelus ſolummodo ſpiritus, homo vero ſpiritus eſt, & caro*. S. Leo ep. ad Thurib. 6. ait, *Veram fidem omnium creaturarum ſive ſpiritualium, ſive corporearum bonam confiteri ſubſtantiam*: ergo &c.

Prob. IV. ratione. I. Deus mundum perfectum condidit: atqui res mere corporeas produxit, & hominem ex corpore, & ſpiritu compoſitum: ergo res etiam mere ſpiritales produxit. II. Angelus vel eſt purus ſpiritus, vel merum corpus, vel conſtat utroque: atqui non ſecundum, nam brutus eſſet, nec tertium, eſſet enim diſſolutione mortalis: ergo primum. III. Si angelus corpus eſſet etiam tenuiſſimum, in uno homine ſtare non poſſet integra legio, hoc eſt 6000. dæmoniorum, Luc. 8., nec remotiſſimas aeris regiones poſſet uno ictu pervadere: ergo &c.

Ob. I. Angeli fœminis permiſcentur: ergo aut ſunt, aut habent corpora. Prob. ant. I. ex Græca verſione, quæ habet: *Videntes angeli Dei &c. acceperunt ſibi uxores*. II. ex hiſtoriis, quæ docent, Merlinum Britannum natum e dæmone ex virginis ſtupro, Hunnos e Gothorum fœminis a Faunis gravidatis; & Antichriſtum e dæmone naſciturum cenſent aliqui: nam jaciunt dæmones ſemina, quibus animalia gignuntur. III. ex ſcript. Gigantes enim ex angelorum concubitu orti ſunt: ergo angeli ſunt corporei.

℞. neg. ant. Ad I. prob. neg. ant. Hebræa enim, & vulgata lectio habet: בני־אלהים *Ben Elohim*, *filii Dei*, quod nomen Principibus, Judicibus, & Patriarchis tribuitur Exod. 7., & Pſ. 81.: *Filii Dei* ergo, *qui filias hominum acceperunt ſibi uxores*, ſunt filii Patriarcharum, penes quos ſumma erat auctoritas. *Filiæ hominum* ſunt mulieres de ſtirpe Cain, quæ utpote carnales ſola terrena cogitabant. Nec omnes Græci codices LXX. habent *angeli Dei*; *nam quidam filios Dei habent*, ait S. P. 15. C. D. 23. Quæ lectio probatur a Cyrillo l. 9. contra Jul. Ad II. neg. ant. Falſæ enim ſunt hiſtoriæ productæ: ſed etſi veræ eſſent, reſpondetur, dæmones exciſo aliunde ſemine

ho-

homines procreaſſe. Angeli enim ex Matth. 22. *non nubent, neque nubentur*. Ad III. neg. ant. Gigantes enim ex ordinariis parentibus oriri poſſe, ait S. P. 15. C. D. 23. Ac Romæ fœmina gigantea ex puſillis parentibus orta eſt. Sed hac de re alibi.

Ob. II. VII. Synodus ſtatuit, *angelos pingi oportere*, quoniam circumſcripti ſunt, & hominum ſpecie apparuere, ait Taraſius a Synodo laudatus: ergo &c.

℞. diſt. ant. Circumſcripti ſunt &c. proprio, & naturali corpore, neg.; extraneo, & aſſumpto, conc. Scopus enim Synodi erat definire contra Iconomachos angelos eſſe pingendos. Num vero proprio, an alieno corpore ſint circumſcripti, non exprimit ibi Synodus, ſed in profeſſione Fidei ait: *Veneramur imagines corporeorum angelorum, qui figura humana apparuerunt*.

Inſt. Synodus probavit Joannis Theſſ. ſententiam, qui ait, angelos eſſe corporeos: ergo &c.

℞. diſt. ant. Probavit quoad aliqua, conc.; quoad omnia, neg. In eo ergo probavit, quod ait, angelos eſſe pingendos, quia humana ſpecie apparuere, non autem in eo, quod ait, eſſe corporeos; nam alibi oppoſitum profitetur.

Ob. III. Angelos eſſe corporeos cenſent Juſtinus, Clemens Alex., Tertullianus, Cyrillus, Caſſianus, Hilarius, & S. P. A. 2. de Trin. 7., in Pſ. 85., l. 21. C. D. 10., & 1. Retr. 26.: ergo &c.

℞. neg. conſ. Licet enim quatuor ex cit. PP. Platonem ſecuti fuerint, oppoſitum tamen alii PP. docent, & Lateran. Concilium ſupra cit. Hilarius autem, & Caſſianus angelos corporeos ſtatuunt eo ſenſu, quo ex Auguſtino ep. 28. anima corpus eſt, quia *potentialitatem* habet, neque incommutabilis eſt, ut Deus. Auguſtinum vero in hac quæſtione hæſitaſſe, ſcribit (*a*) Noriſius. Cum enim ſcripſiſſet 21. C. D., eſſe *quædam dæmonibus corpora*, ait ib., *Si quiſquam nulla habere corpora dæmones aſſeverat, non eſt de hac re certandum*: & ep. 95., *Sive habeant*, inquit, *angeli corpora, ſive quiſquam poſſit oſtendere quemadmodum corpora non habentes gerere illa omnia potuerint*. Licet autem in primam ſententiam inclinaverit S. P. A., ab ea tamen receſſiſſe putandus eſt, tum quia in Pſ. 103. ait, angelos eſſe *natura ſpiritus*; tum quia ait ib., eos animam non habere, ideſt formam ſpiritalem materiam vivificantem. Atqui S. P. non credidit angelos omnino corporeos: ergo credidit eſſe omni-

(a) 4. *Vindic.* §. 7.

omnino ſpiritales. Si velis, Auguſtinum ſemper ea de re dubitaſſe, ſummam ejus prudentiam miraberis, qui de perplexa quæſtione hinc inde diſputavit.

Ob. III. Dæmones cruciantur igne corporeo, & fugantur ſonitu Davidicæ citharæ, fumo fellis, & carmine magico ευύγει χανθαρίδει 2. Alliciuntur etiam cibis, nidore, ſuffimentis &c. ergo ſunt corporei.

℞. ad I. diſt. ant. Cruciantur, & fugantur virtute divina, conc.; nativa, neg. De carmine magico agemus inferius. Ad II. diſt. ant. Alliciuntur, *ut animalia cibis*, neg.; *ut ſpiritus ſignis* divini honoris, quem affectant, conc. Ita S. P. 21. C. D. 6.

Quæres: An de fide ſit angelos eſſe incorporeos?

℞. negative. Licet enim oppoſitum ſentire ob definitionem Concilii Lateran. temeritas videatur; id tamen nec de fide eſſe, nec invicte probari poſſe, docent eruditi. Concilium enim ſtatuit ſolummodo, creaturas omnes ſpiritales, & corporeas a Deo factas eſſe, contra Albigenſes, qui plures a Deo malo conditas eſſe cum Manichæis delirabant. An vero ſpiritalia tenuiſſimo, aut aereo corpore conſtent, Concilium non definiſſe cenſet S. Th., Sixtus Senen., & Eſtius. Neque id invicte ex ſcripturis ac ratione oſtenditur. Angeli enim dicuntur ſpiritus per ſynecdochen, ut homines *animæ* dicuntur, quemadmodum docet S. P. ep. 95.: & legio, de qua Lucæ 8., pro indefinita multitudine uſurpatur.

CAPUT III.

Quo ſenſu angeli mortales dicantur, & immortales.

NOT., mortale tripliciter dici poſſe: I. Mortale dicitur, quod ſubeſt mutationi. Siquidem *omnis mutatio*, ait S. P. contra Maxim. 12., *eſt quædam mors*, qua res deſinit quodammodo eſſe. Hoc ſenſu angeli ſunt mortales, quia de loco in locum, de operatione in aliam tranſeunt. II. Mortale dicitur, quod a Deo in nihilum redigi poteſt, quo ſenſu angelus, ex Damaſceno 2. de Fide, *immortalis eſt*, *non natura*, *ſed gratia*, *nam initium hubuit*, *& deſinere ſuapte natura poteſt*. III. Denique mortale dicitur, quod ab alio immortalitatem accepit, ideſt voluntate creatoris, non propria natura. Hoc pacto ſolus Deus eſt immortalis, quia ſolus ex natura ſua, non ex alterius voluntate eſt immortalis.

Propositio I. Angeli dici poſſunt multimode mortales.

Prob. Mortale dicitur quod eſt mutabile, ex nihilo productum, & vivit ex Dei voluntate: ſed tales ſunt angeli ex dictis: ergo dici poſſunt mortales.

Propositio II. Sumpta immortalitate pro permanentia ſubſtantiæ, angeli ſunt natura immortales.

Prob. I. ex Patribus. Auctor lib. de div. nom. l. 2. c. 4. ait, *intellectuales ſubſtantiæ indeficientem vitam habent*. Athanaſius, & Hilarius eos vocant *immortales, & in æternum manentes*. Maximus M. 2. Cor. ait, *quæ non videntur, æterna eſſe*.

Prob. II. ratione. I. Angeli ſunt incorporei: ergo nequeunt diſſolutione partium interire. II. Angelica ſubſtantia eſt forma per ſe ſubſiſtens; nam nec gignitur, neque ex materia conflatur: ergo non eſt corruptibilis, neque per accidens, ſeu per diſſolutionem alterius, nec per ſe, quia exiſtentia illi per ſe competit. III. Angeli ſunt incorruptibiles: ergo interire non poſſunt, niſi per *annihilationem* ſui: atqui nulla creatura redigi poteſt in nihilum, niſi cauſa extrinſeca, ut Deus, ei ſubtrahat conſervationem: ergo &c.

Ob. I. Ap. 1. Tim. 6. ait, *Deus ſolus habet immortalitatem*: ergo &c. R. diſt. ant. *Deus ſolus habet* &c. natura, & a ſe, conc.; aliunde, aut ex gratia, nego. Ut enim ait Hieron. Comment. in hunc locum, *Quomodo ſolus habere dicitur immortalitatem, cum & angelos fecerit, quibus dederit immortalitatem, ita ſolus dicitur verax, non quod cæteri & immortales & veraces non ſint, ſed quod ille ſolus ſit naturaliter, cæteri vero ex illius dono*.

Ob. II. Hieron. ib., Cyrillus, & Damaſcenus docent, angelos *ex gratia* aut *dono* eſſe immortales: ergo non ſunt per ſe. R. diſt. ant. *Ex gratia* creationis, aut conſervationis, concedo; ſupernaturalis auxilii, nego. PP. ergo gratiæ nomine non ſupernaturale auxilium intelligunt, ſed donum creationis, quod creaturæ non exiſtenti erat indebitum.

Ob. III. Angeli ſunt ex nihilo: ergo ad nihilum tendunt: R. diſt. conſ. Tendunt per ſe, & intrinſece, neg.; extrinſece, conc. Angeli enim, utpote incorruptibiles, non per ſe, ſed ſola externa cauſſa, nempe Dei omnipotentia, in nihilum redigi poſſunt: ergo &c.

CAPUT IV.

De differentia angelorum.

Quid angeli *inter ſe differant*, fatetur ſe neſcire S. P. A. Neque una eſt ea de re Scholaſticorum opinio. Cenſent nonnulli, eos differre ſpecie & eſſentia, alii numero & qualitate, alii demum & numero & ſpecie. Sit itaque

Propositio I. Nil obſtat, plures angelos in eadem ſpecie multiplicari.

Prob. I.

Prob. I. ex Auguſtino, qui l. 3. de lib. arb. 12. ait, Deum potuiſſe, *etiamſi peccaſſent omnes angeli, alios creare, quos in iiſdem ſedibus collocaret*: ergo poteſt angelos in eadem ſpecie multiplicare. Prob. conſ. Dei providentia largiri poteſt aliis angelis eandem gratiam, & gloriam: ergo omnipotentia eandem naturam poteſt impertiri. II. S. P. A. & Damaſcenus ajunt, ſe neſcire, an angeli *æquales ſint ſecundum ſpeciem, ſive differentes*: ergo hæc æqualitas non eſt impoſſibilis.

Prob. II. ratione. Angelorum ſubſtantia finita eſt: ergo alias admittit ſubſtantias. Prob. conſ. Ideo ſubſtantia Dei aliam excludit, quia eſt finita: ergo ſubſtantia finita angelorum multiplicari poteſt. II. Quia angelorum eſſentia finita eſt, in plures ſpecies dividitur a Thomiſtis: ergo in plura individua eadem ratione dividi poteſt. III. Animæ rationales, quia finitæ, in eadem ſpecie multiplicantur: ergo & angeli.

℞. Thomiſtæ, animas multiplicari ratione ordinis ad corpus, ſine quo differentia numerica haberi nequit. Sed facile refelluntur. I. enim poteſt Deus animas conſervare extra corpora: ergo & eas condere abſque ordine ad corpus. II. Hic ordo non efficit individuationem, ſed ſupponit; prius enim concipimus, rem eſſe in ſe, quam dici ad aliud. III. Ideo anima eſt *multiplicabilis* in corpore, quia ab eo habet diſtinctum exiſtendi modum: ſed etiam agens confert rei creatæ eſſe aliquid diſtinctum: ergo &c. IV. Homo *individuatur* ex adjunctis figuræ, loci &c.: ergo & angelus ex ejus proprietatibus.

Propositio II. Probabilius eſt, angelos, non ſpecie, ſed qualitate differre.

Pro. I. ex PP. S. Maximus l. Hierarch. Eccl. 5. ait: *Angeli omnes, ut appellationis unius, ſic naturâ ſunt ejuſdem: & in dignitate eſt differentia; in natura communio. Nam & ſtella a ſtella differt in gloria: natura vero omnium eſt una*. Nyſſenus l. 6. ait, decipi, *qui dicit, naturarum differentias in numeratis a Paulo nominibus*, angelorum, *indicari*. Cyrillus Alex. l. 2. in Jo. ait, angelos, *cum omnes ſint ejuſdem ſpeciei, in unam naturam colligari*. Idem docent Paſchaſius l. 2. de Sp. S., Gelaſius contra Pelag., aliique: ergo angeli ſpecie non differunt.

Prob. II. ratione. Docent PP., angelos differre tantum ordine, aut dignitate: ergo non ſpecifice differunt, ſed accidentaliter. II. In rebus a ſenſu remotis magis auctoritati, quam rationi ſtandum eſt, ut in hac quæſtione monet Petavius: ergo &c. III. Tom. 25. Bibl. PP. damnata dicitur a Stephano Pariſ. hæc propoſitio: *Quia intelligentiæ non habent materiam, non poteſt Deus plures ejuſdem ſpeciei facere*: ergo &c.

Ob. I. Quod differt forma, differt ſpecie: ſed angeli ſola forma differunt: ergo ſola ſpecie. ℞. diſt. ant. Quod differt

forma

forma eſſentiali, & ſpecifica, ut forma hominis a forma equi, concedo; quod differt forma accidentali, ideſt ordine, & qualitate, ut angeli, neg.

Ob. II. Forma, quæ recepta non eſt, indiviſibiliter exiſtit: ſed talis eſt forma angeli: ergo &c. ℞. diſt. maj. Si hæc forma non recepta ſit infinita, ut Deus, vel indefinita, ut formæ abſtractæ, e. g. albedo, rationalitas &c. conc.; ſi ſit ab agente determinata, ut omnis ſubſtantia a Deo producta, neg. Hæc enim, licet a corpore divulſa ſit, in plura individua dividi poteſt, dummodo non ſit infinita.

Ob. III. Decuit plures ſpirituum ſpecies condi, non ſecus ac corporum: ergo differunt ſpecie. ℞. I. neg. ant. Id enim decuit, quod Deo placuit. ℞. II. neg. paritatem. Plures enim ſpecies corporum neceſſariæ erant homini, cujus gratia conditæ ſunt. At plures angelorum ſpecies neque ad Dei laudem neceſſariæ erant, neque ad hominis tutelam; id enim præſtat ſola differentia ordinis, & dignitatis.

CAPUT V.

De angelorum numero ac multitudine.

ANGELORUM numerum permagnum eſſe, conſtat ex Dan. 7., & Apoc. 5., ubi habetur: *Erat numerus eorum millia millium*, ideſt quaſi infinita multitudo, ut exponunt Cyrillus, Dionyſ., & Chryſ. Cum ergo dicitur Tob. 12.: *Raphael unus ex ſeptem, qui adſtant ante Deum*, non innuitur angelos eſſe numero ſeptem, ſed ſeptem eſſe veluti principes cæterorum, qui ſublimiori gradu throno Dei adſtant. Subdit enim Joannes, *Et audivi vocem angelorum multorum*. Cenſet S. Th. q. 50., Angelorum numerum, nedum hominum, ſed etiam corporum numerum excedere; quo enim res ſunt perfectiores, *tanto in majori exceſſu ſunt creatæ a Deo:* ex quo ſequeretur, majorem eſſe hominum, & angelorum numerum, quam arenarum. Sit ergo

PROPOSITIO. Angelorum numerus non videtur major numero hominum. Sed hoc eſt incertum.

Prob. I. pars. Nam Lucæ 20. de prædeſtinatis dicitur, *Æquales angelis ſunt*. Ad quæ verba ita S. P. A. Ench. 29. *Hoc promiſſum eſt reſurgentibus ſanctis, quando erunt æquales angelis Dei. Ita ſuperna Jeruſalem nulla civium ſuorum numeroſitate fraudabitur*: & l. 12. C. D. 1.: *Tantum populum per gratiam ſuam collegit, ut ſuppleat partem, quæ lapſa eſt angelorum*. Idem docet Gregorius hom. 34. Ex quibus ſic theſis prob. II. ratione. Nam prædeſtinatio hominum ex Anſelmo, atque Iſidoro inſtituta eſt ad inſtaurandum numerum civium ſupernorum,

rum, a quo angeli apoſtatæ exciderunt: ſed horum numerus, licet incertus, minor eſt iis, qui ſteterunt, ut evincitur ex Apoc. 12., *Et cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum*, quæ verba ex Victorino, aliiſque alludunt ad angelorum ruinam: ergo angeli ſunt hominibus pauciores. Prædeſtinati enim aut æquant, aut excedunt numerum angelorum ſanctorum, reprobi vero, qui electis ſunt longe plures, excedunt etiam dæmonum numerum, qui angelis ſanctis pauciores ſunt: ergo &c.

℞. Vaſqueſius. Incertum eſt, an tot homines ſint in angelorum ſedibus locandi, quot ex iis cecidere: ergo &c. Sed fallitur; niſi enim tot ſaltem homines ſalvi fierent, quot angeli periere, ſuperna Jeruſalem civium numero fraudaretur: ergo aut ſalvandi plures erunt, aut æquabunt angelos perditionis.

Prob. II. pars ex S. Thoma q. 50., aliiſque, qui docent, angelos plures eſſe, quam corpora. Et licet de ſpecierum corporearum numero S. Thomam exponat Cajetanus; id tamen nec certo probari poteſt, nec refelli.

CAPUT VI.

De tempore, ac loco, quo angeli producti ſunt.

ANGELOS ante hunc mundum conditos eſſe, ex Græcis PP. plurimi tradidere; Rupertus vero, & aliquando S. P. A., in ſuperiori aeris parte productos. Communior opinio eſt, eos una cum rebus viſibilibus creatos eſſe. Sit itaque

PROPOSITIO I. Probabilius eſt, angelos una cum rebus corporeis conditos fuiſſe.

Prob. 1. Scripturis. Gen. 1.: *In principio creavit Deus &c.*: atqui *τὸ In principio* ita communiter accipitur, ut Deus nihil antea creaverit, ut docet S. P. 11. C. D. 6.: ergo &c. Exod. 2. *Sex diebus fecit Dominus cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt:* ergo angeli, qui cæli, terræ, aut maris ambitu continentur, ante cælum, terram &c. non fuere.

Prob. II. ex PP. Auguſtinus angelos vocat lucem primo die a Deo conditam lib. 5. de Gen. ad l. 19., & lib. Imperf. c. 5. ad ea verba *Fiat lux*, ait, *Facta lux eſt ſive corporea, ſive incorporea*. Et l. 11. C. D. 23. *In principio creavit Deus cælum, & terram, quibus univerſalis eſt ſignificata creatura, vel ſpiritalis, & corporalis, quod eſt credibilius, vel duæ mundi partes* &c. Atqui *lux incorporea, & creatura ſpiritalis* eſt angelus: ergo &c. Epiphanius hær. 65. ait, *Divinus ſermo declarat, neque poſt ſidera productos angelos, neque ante cælum, terramque*. De aliis infra.

Prob.

Prob. III. ratione. Vel angeli creati ſunt multis ſæculis ante mundum, vel paulo ante. Si primum, ut ſtatim peccarunt, aut perſeverarunt: ſi peccarunt, quonam loco detenti ſunt, cum nondum aer eſſet, aut terra? ſi ſteterunt: ergo cum angelis ſanctis in gratia confirmati ſunt. Si paulo ante creati ſunt, ruit ergo Græcorum fundamentum, qui eos putant longe ante creatos, ut Dei laudes præcinerent.

Propositio II. Superior ſententia ad fidem non ſpectat.

Prob. I. ex S. Thoma, qui floruit poſt Concilium Later., a quo oppoſitam ſententiam proſcriptam eſſe, cenſet Velloſillus aliique. Is ergo q. 61. art. 3., quamvis eam non eſſe probablem exiſtimet, ait tamen *non eſſe reputandam erroneam præcipue propter ſententiam Gregorii Nazianzeni*. Quod judicium probat Genebrardus, Eſtius, Petavius, aliique, qui Concilii verba accurate expenderent.

Prob. II. ratione. I. Græcorum opinio ab Origeniano errore (quem in Lateran. Synodo proſcriptum putant adverſarii) quam longe abeſt. Fatentur enim Græci PP., Deum eſſe creatorem omnium, neque angelos ob crimina in corpora detruſos: ergo ab ea cenſura immunis eſt Græcorum opinio. II. Illud *initio temporis* & *τὸ ſimul* oſtendit ſolum, ex ea Synodi definitione angelos non extitiſſe ab æterno, ac Deum utramque creaturam *ſimul*, ideſt *pariter* condidiſſe, ut quidam exponunt locum Eccli. 18., *Creavit omnia ſimul*: qui utrumque agnoſcunt Græci PP.: ergo eos non reſpicit Lateranenſis proſcriptio. III. Græcorum opinio nec ſcripturis, nec traditioni adverſatur: ergo &c. Prob. ant. Nam loca Geneſ. 1., & Exod. 20. de creatione corporum exponi poſſunt: traditio autem Græcis favet. Quippe cum iis ſentiunt Nazianzenus (*a*), Damaſcenus (*b*), Auctor Div. nom., Maximus, Nicetas, aliique apud Petavium (*c*); ex Latinis Ambroſius l. Hexam., Iſidorus l. 1. de ſummo bono, Hieronymus, Beda &c.; ergo &c.

Propositio III. Nec ad fidem ſpectat, nec certum eſt, angelos fuiſſe in empyreo creatos.

Prob. Id enim non eruitur manifeſte neque ex illo Iſaiæ 14. *Quomodo cecidiſti de cælo lucifer*, quod vel de Rege Babylonis dictum eſt (habetur enim ib. *ſume parabolam contra regem Babylonis*), vel ſi de caſu diaboli cum Gregorio accipiatur, *de cælo*, hoc eſt de ſuprema aeris regione cecidiſſe dici poteſt: ergo

(a) *Or.* 33. (b) *L.* 2. *c.* 3.
(c) *L.* 1. *de Ang.* 35.

go &c. Neque ex illo Luc. 10. : *Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem*, quod quidem de poteſtate dæmonis ante Chriſti adventum exponunt Euthimius, & Theophylactus: ergo non de cælo empyreo. Neque ex Apoc. 12. *Factum eſt prælium in cælo*. Nam ex eo non ſequitur, angelos in cælo productos eſſe, ſed eo conſcendiſſe, juxta illud Iſ. 14. *In cælum conſcendam :* ergo &c. Poteſt etiam exponi de cælo *SS. Trinitatis* cum S. Thoma, vel de Eccleſiæ oppugnatione.

II. Non probatur ratione Thomiſtica, quæ docet, angelos in ſummo cælo creari debuiſſe, quia præſunt toti naturæ corporeæ; nam cum alii cæleſtibus, alii ſublunaribus præſint, ſequeretur, angelos varias ſtationes in ſua creatione ſortitos, quod nemo concedet. Cenſet ergo S. P. A. 3. de Gen. ad l. 10., angelos in ſuperiori aeris parte creatos eſſe, quam cælum recte dicimus, ut rorem, & volucres cæli. Quæ opinio probabilis et, non certa, aut de fide.

Ob. I. Caſſianus Collat. 8, 7. ait, Deum creationem a mundo non inchoaſſe, *quaſi innumeris ſæculis fuerit otioſus :* ergo prius angeli creati ſunt. Pro. ant. Nam Job. 38. habetur : *Quando facta ſunt ſidera, laudaverunt me omnes angeli mei* : atqui non laudaſſent, niſi prius extitiſſent: ergo &c. II. Greg. 28. Mor. 7. ait*: Quia prima in tempore condita natura ſpirituum creditur, aſtra matutina angeli vocantur*: ergo &c.

℟. neg. conſ. Nam Caſſiani argumentum nimis probat, nempe angelos eſſe æternos; fruſtra ergo ſæcula, ac tempora ante mundi creationem exquiruntur, quam ſola præceſſit æternitas, in qua fingi nequit, Deum ipſum de quiete ad operationem tranſire. Ad prob. neg. min. Nam etiam admiſſa lectione lxx. (quæ differt a vulgata, ubi legitur *filii Dei*) angeli potuere in primo ſuæ creationis inſtanti laudare Deum, cum in ſapientia conditi fuerint; & quarta die, cum aſtra die quarta producta ſint, poterant aſtrorum productioni intereſſe, & Deum laudare. Ad II. neg. conſ. Nam Gregorius expreſſe docet, angelos productos in tempore primo quidem, ideſt mane primæ diei, ut notat Gazæus.

Ob. II. Job. 40. de Behemoth dicitur : *Ipſe eſt principium viarum Domini :* ſed Behemoth juxta plures interpretes eſt dæmon: ergo is ante omnia creatus eſt. II. Ap. ad Tit. 1. ait, vitam æternam fuiſſe promiſſam *ante tempora ſæcularia :* ergo ante mundum aliæ creaturæ extitere.

℟. Ad I. neg. min. Behemoth enim, ideſt *fera ferarum*, eſt elephas, cujus manſuetudo homini proponitur imitanda: dicitur autem *principium* &c., ideſt ſummus animalium juxta hebraicam phraſim. Si pro dæmone accipias, eſt initium viarum &c., quia ſpectat ad lucem matutinam primæ diei, ut ait Gre-

Gregorius Magnus. Ad II. neg. conſ. Nam *ante tempora ſæcularia* ſignificat, ab æterno vitam fuiſſe prædeſtinatam, ut exponunt Chryſoſtomus, Anſelmus, & S. P. A.

Ob. III. Græci Patres oppoſitum docent: ergo &c. Prob. conſ. Deus enim non fecit angelos propter hominem, ſed propter ſe: ergo angelorum productionem differre non debuit: *Decebat enim*, ait Damaſcenus l. 2. c. 3., *primum intelligibilem ſubſtantiam creari, tum ſenſibilem, ac demum ex utraque compoſitum hominem*.

℞. I. neg. conſ. In hac enim quæſtione adiaphora non opus eſt omnium Patrum conſenſu. ℞. II. diſt. ant. Oppoſitum docent aliqui, conc.; omnes, nego. Nam præter Epiphanium, nobiſcum ſentiunt Theodoretus, Baſilius, aliique apud Petavium. Ad prob. diſt. ant. Non fecit primario propter hominem, conc.; ſecundario, neg. Creaturæ omnes primario in Dei gloriam productæ ſunt, ſed ſecundario in gratiam totius univerſi, quem voluit Deus omnium creaturarum generibus exornare. Ad Damaſcenum ℞. S. Thomas, tam angelos, quam res corporeas convenire in univerſi conſtitutione; non decet tamen partem produci ſine toto.

Ob. IV. Angeli creati non ſunt nec ſimul, nec poſt tempus: ergo ante. Prob. ant. Natura enim angelica impartibilis eſt: atqui ſubſtantia impartibilis eadem menſura durationis exiſtere nequit cum diviſibili tempore: ergo &c. ℞. neg. ant. Ad prob. diſt. min. Eadem menſura adæquata, ut ſimul incipiant, & deſinant, conc.; inadæquata, ut eodem inſtanti incipiant, & ſpiritalis ſubſtantia tota exiſtat, tempus vero aliqua ſui parte, neg. min. & conſ.

DISSERTATIO II.

De proprietatibus, ac dotibus angelorum.

ANGELORUM dotes præcipuæ ſunt cognitio, locutio, voluntatis arbitrium, corporum aſſumptio, ſtatus, motuſque localis, tum gratia, beatitudo, meritum, culpa, pœna, ordines, officia, & mira poteſtas, de quibus breviter ſequentibus capitibus pertractabimus.

CAPUT I.

De cognitione angelorum, & ejus medio.

Angelos, utpote intelligentes ſubſtantias, cognitione prædi-tos eſſe, nemo ambigit: at quo pacto, aut medio eorum cognitio fiat, inquirunt Theologi. Cenſent aliqui, id fieri per ſpecies creatas a rebus acceptas, contra quos ſit

Propositio. Angeli non cognoſcunt per ſpecies rerum; ſed per ideas innatas.

Prob. ex Auguſtino, qui l. 2. de Gen. ad l. 8, ait: *Quemadmodum ratio, qua creatura conditur, prior eſt in Verbo Dei, quam ipſa creatura, quæ conditur; ſic ejuſdem rationis cognitio, prius fit in creatura intellectuali, deinde ipſa conditio creaturæ*. Cujus rei rationem affert l. 4. c. 32. *quia mens angelica, poſtquam eo ordine creata eſt, ut præcederet cetera; prius ea vidit in Verbo Dei facienda, quam facta ſunt*. Quod enim cognoſcitur, debet præcedere cognitionem: ergo creaturæ priuſquam viderentur in ſe, præcedebant in arte; ideſt in Verbo, in quo ſunt rerum omnium archetypa. Fuerunt autem Verbi participes, ſtatim ac angeli facti ſunt; tunc enim participes facti ſunt incommutabilis lucis, in qua rationes illæ rerum continentur; quare lux ipſa, angelorum menti affulgens, eſt medium angelicæ cognitionis: ergo non cognoſcunt objecta per ſpecies a rebus acceptas; ſed per innatas. Ita S. Thom. q. 55. art. 2.

Ob. Si Angeli fuiſſent ſtatim participes lucis incommutabilis, fuiſſent ſtatim beati: atqui tales non fuere, niſi poſt ruinam malorum angelorum: ergo &c.

℞. diſt. maj. Si ea lux affulſiſſet, ut lumen gloriæ, conc.; ut lumen rationis, & gratiæ, nego. Angeli enim videntes in Verbo rationes rerum, non exinde beatifica Dei viſione fruebantur, quia incommutabilis lucis participes facti ſunt non ea plenitudine, quæ tanta claritate ſeſe manifeſtat, ut nequeat inde cognitio divelli, ſed ſolo naturæ lumine, vel ſub aliqua myſteriorum caligine, prout eſt ſupernaturalis cognitionis principium.

Itaque per Auguſtinum angelorum cognitio ſic agitur. Divinæ lucis participes ſtatim effecti a Deo ſe productos noverunt, ejuſque exiſtentiam, & attributa rationis aut gratiæ lumine percepere. Hac ipſa luce & ſe, & creaturas alias noverunt: ſed quia lux illa *prædicata eſſentialia*, non *accidentalia* exhibet creaturarum, ut hæc etiam angeli agnoſcat, opus eſt, ut lux illa univerſalis in angelo ab objecto determinetur ex

rerum

rerum præſentia, quia in idea, ſeu ratione intelligibili rerum ipſarum non relucent *prædicata accidentalia*. Hinc patet, cur, licet Deus creaturas in ſe ipſis abſque ullo medio percipiat, ejus tamen cognitio non *veſperaſcit*, quia nempe rerum præſentia non coarctatur: nec ideo videt creaturas, quia factæ ſunt, cum omnes videat, priuſquam fierent, in ſua æternitate.

Quæres, quid ſit matutina, aut veſpertina cognitio?

℞. Prima eſt rerum cognitio in propria natura exiſtentium, cujus prædicata accidentalia percipiuntur per ideam ingenitam ad particularia determinatam ex eorum præſentia, nondum addito ordine relationis in Deum: ſecunda eſt, cum ſcientia angelorum non remanens in creatura, refertur ad Deum, in cujus luce ſunt æternæ rerum faciendarum rationes. Sed de his plura infra.

CAPUT II.

De angelicæ cognitionis objecto.

QUÆCUMQUE intellectus angelicus cognoſcere poteſt, ſpiritales nempe, & corporeæ ſubſtantiæ, ſecreta cordium, futurorum eventus &c. ſunt angelicæ cognitionis objectum. Spiritales enim ſubſtantias, Deum nempe, quoad exiſtentiam, & attributa, quæ proxime ex idea Dei conſequuntur, ſe ipſos, & animam rationalem, ſicut viſibilia omnia, ab angelis cognoſci poſſe, norunt omnes. An vero etiam occultas cogitationes, & ſecreta cordium introſpiciant, quæſtio admodum perplexa eſt, ſive legem dirigendæ cognitionis angelicæ ſtatuas cum Auguſtino in participatione divinæ lucis, ſive in creata ſpecie cum Scholæ Theologis. Sit ergo

PROPOSITIO. Angeli ſecreta cordium ignorant, cujus rei plures ſunt conjecturæ.

Prima pars, quæ prope ad fidem accedit, contra Harvæum &c. prob. I. Scripturis III. Reg. 8. habetur, *Tu noſti ſolus cor omnium*. Jerem. 12. *Pravum eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor*. Ap. Heb. 4. Verbo Dei tribuit, quod ſit *diſcretor cogitationum cordis*. Quæ loca etiam de cogitatione præſenti, quam ſolus Deus novit, accipienda ſunt, tum quia indiſcriminatim ſcriptura loquitur, tum quia 3. Reg. de præſenti cogitatione eorum, qui Deum orant, ſit ſermo.

Prob. II. ex PP. Chryſoſtomus hom. 4. in Matt. ad ea verba, *Hæc autem eo cogitante*, ait, *ſolius Dei eſt arcana cordium noſſe*: atqui Joſephi cogitatio præſens fuit: ergo ſolus Deus cogita-

gitationes etiam præſentes ſcrutatur. II. Quæ Nathanael habebat in corde, erant præſentes: atqui ex iis Chriſti divinitatem agnoviſſe Nathanaelem, ait Cyrillus Alex. l. 1. in Joan. *Quia noverat ſolum Deum eſſe ſcrutatorem cordium, nec ulli alteri homini mentem patere*. Idem docent Ambroſius (*a*), Hieron. (*b*), & S. P. A. in Pſ. 41. *Quid intus velit, quid nolit homo, quis comprehendet?* & de S. Jobo ait: *Quo corde fiebat* (eleemoſyna) *nemo ſciebat, nec ipſe diabolus, ſed Deus ſciebat*: atqui præſens erat Jobi intentio, cum eleemoſynas faceret: ergo &c. Hinc Fulgentius, aliique PP. hoc argumento Chriſti divinitatem comprobarunt.

Prob. III. ex conjecturis. I. eſt Scoti, qui ait, liberas cogitationes eſſe objectum proportionatum menti angelorum, nec poſſe dignoſci, quia Deus ſubtrahit ſuum concurſum. Sic ignis Babylonicus, licet ad comburendum *proportionatus*, ob eam cauſſam tres pueros non combuſſit. Sed a Scoto petimus: cur Deus, præter morem, hac in re deneget concurſum: an miraculo id fiat?

II. eſt S. Thomæ, qui q. 75. art. 4. ait, latere hæc ſecreta, *quia voluntas ſoli Deo ſubjacet, & ſolus in eam operari poteſt, cum ſit ejus principale objectum, & ultimus finis*. Recte id quidem: ſed cur non percipimus eas cogitationes, quæ non in Deum, ſed in alium, & quandoque etiam contrarium finem referuntur? Vide Auctorem.

III. eſt Ariminenſis, qui in 2. diſt. 9. q. 1. ait, occulta ignorari, quia deeſt modus, quod ad angelorum mentem perveniant; ad hoc enim opus eſt, ut intellectivæ facultati proxime inhæreant, nec ſufficit objecti, ac potentiæ propinquitas. Sed hæc opinio ſolis Peripateticis probari poteſt. Deinde nequit intelligi, cur ſenſibile ſuæ potentiæ debitæ proximum *vicaria ſpecie* illam vellicet, excitetque, nec id præſtet objectum intelligibile cum intellectu.

IV. eſt Auctoris, qui docet, angelos naturaliter noſſe alios cogitare, non vero quid cogitent. Cur autem ignorent, erit fortaſſe, quia objecti præſentia ideam innatam determinat ad percipiendam dumtaxat rei exiſtentiam, non modificationem, quæ cum illa neceſſariam non habet connexionem, ut ſunt liberi animi affectus. Sicut enim vox hominis, ſi ſit indifferens ad plura ſignificanda, audio loquentem, ſed quid loquatur, ignoro; ita angelus cogitantem intelligit, an hoc, vel illud cogitet, neſcit. Verum cum pauci ſint humanæ voluntatis effectus,

---

(a) *In Luc. 5.* (b) *In Matth. 9.*

fectus, qui ex motu ſpirituum, notiſque externis non prodantur; & nos ipſi aliorum interiores motus, iram, mœrorem, gaudium &c. ex vultu agnoſcamus; multo magis cognoſcent angeli Socrate ipſo perſpicaciores, quem *Phyſiognomon* nonnulli dixere.

Ob. I. Ex Greg. 3. Mor. In beatitudine reſurgentium *unus homo erit perſpicabilis alteri, ſicut ipſe ſibi*: atqui angelus id poteſt, quod homo beatus: ergo &c. ℞. diſt. maj. Erit *perſpicabilis &c.* ſi libere pandat cogitationes ſuas, conc.; ſecus, neg. Ait ergo Gregorius, in reſurrectione corpus ipſum lucidum fore, neque ejus opacitatem officere, quin abſcondita cordium videantur in patria, ubi cives libere invicem ſecreta pandent, & ex abundantia cordis loquentur.

Ob. II. Baſilius de Virg. ait, angelos videre quod virgo cogitat: ergo &c. ℞. diſt. ant. Si per ſigna ſe prodat exterius, ut ſunt cogitationes impuræ, quas carnis titillatio conſequitur, conc.; ſecus, nego.

Ob. III. Diabolus Jo. 13. *introivit in cor* Judæ, & Ananiæ ex Act. 7.: ergo ſcrutatur corda. ℞. diſt. ant. *Introivit* per ſuggeſtionem, conc.; per cordis penetrationem, neg. *Miſſio iſta*, ait S. P. Tr. 55. in Jo., *ſpiritalis ſuggeſtio eſt, nec fit per aurem, ſed per cogitationem, non corporaliter, ſed ſpiritaliter. Sed quomodo fiat, unde ſcit homo?* Probabile eſt tamen fieri affectione ſenſuum, ac motu ſpirituum animalium.

Ob. IV. Homines callidi, ac verſuti aliorum cogitata introſpiciunt: ergo & angeli. ℞. diſt. ant. Si externo ſigno prodantur, conc.; ſecus, neg. Vide ℞. ad II. Hinc S. P. de Div. Dæm. 5. ait, eos *etiam cogitatione concepta, cum ſigna exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcere*. Nec obſtat quod ait 2. Retr. 30., ubi ea de re hæc habet, *Rem dixi occultiſſimam audaciore aſſeverantia, quam debui*. Non enim dubitat S. P., quin angeli ſecreta ſignis expreſſa cognoſcant, ſed an ea ſenſibili, aut ſpiritali virtute percipiant, non definit.

Ob. V. Angelus penetrat hominis phantaſiam: ergo & ſecreta cordis. ℞. neg. conſ. Phantaſia enim a motione nervorum ſejuncta non eſt, unde impreſſiones quædam in utero prægnantium dilapſæ maculas relinquunt. Ex iis ergo impreſſionibus percipitur quidquid in imaginatione verſatur.

CAPUT III.

An angeli futura cognoſcant, ubi de oraculis, & divinatione.

NOT. I. Alterum angelicæ cognitionis objectum eſt futurorum cognitio, quorum alia ſunt neceſſaria, quæ ex neceſſaria cauſſa proveniunt, ut planetarum eclipſes &c.; alia ſunt contingentia, ut pluviæ, morbi, & fortuita omnia; quædam ſunt libera, quæ ex libero pendent arbitrio.

Not. II., Angelos futura neceſſaria certo cognoſcere, niſi a ſuprema cauſſa impediantur. Cum enim natura præditi ſint perfectiſſima, norunt omnia, ad quæ cauſſarum virtus ſe ſe extendere poteſt. Sed quia Deus ſæpe naturæ leges immutat, ſiſtit cæleſtia corpora Joſ. 10., & plura monſtra operatur; non poſſunt angeli abſolute loquendo ea futura certo prænoſſe.

Propositio. Futura contingentia ab angelis certo non prævidentur.

Prob. I. ſcripturis. Iſ. 41.: *Annunciate, quæ ventura ſunt, & ſciemus, quia dii eſtis vos*: & c. 46. *Nec eſt ſimilis mei annuntians, quæ nondum facta ſunt*: ergo &c. Prob. II. ex PP. Tertullianus Apol. 20. ait: *Idoneum teſtimonium divinitatis eſt veritas divinationis*. Cyrillus 4. in Jo., *Uni ac ſoli Deo futura noſſe convenit*: ergo &c. Prob. III. ratione. I. Futura illa certo videri non poſſunt nec in ſuis cauſſis, cum non ſint determinata, nec in ſe, cum præſentia non ſint; nam ſolus Deus omnia habet in æternitate præſentia. II. Hæc fortuita ſæpe aut ſanctorum precibus, aut impiorum pœnitentia avertuntur, ut Ninivæ everſio, bella, fames &c.: ergo non ea aſſequuntur angeli, niſi per conjecturas. III. Futura libera non habent definitam cauſſam, nec fato accidunt, ut probat Ambroſius 4. Hexam., alias fruſtra a legibus præmia, aut ſupplicia decernerentur. Et ſæpe eodem loco, tempore, ac ſemine ſati impares vita, moribus, & exitu fuere, ut Jacob & Eſau: in quorum *actibus tanta fuit diſparilitas, ut etiam inimicos eos inter ſe faceret ipſa diſtantia*: ergo &c.

Ob. I. Gregorius (*a*), & S. P. A. (*b*) docent, animæ a ſenſibus abſtractæ competere, ut futura prævideat: ergo &c. Ant. probat Gregorius exemplo cujuſdam, qui prænuntiavit certum ſui tumuli locum. R. diſt. ant. Ut prævideat *conjecturaliter*, velut e nube pluviam, conc.; infallibiliter, neg. Animæ enim, quæ

(a) 4. *Moral.* 26. (b) *De Conſ. ad lit.* 13.

quæ corpore ſolvitur, vis quædam ineſt percipiendi cæleſtium corporum impreſſionem, ex qua ſcilicet ille a Gregorio laudatus, pluvia imminente prævisa, ſe ad D. Xiſti tumulandum præſenſit.

Ob. II. Gen. 1. habetur, *Fiant luminaria, & ſint in ſigna*; unde infert Origenes, in cælis deſcripta eſſe futura contingentia, & fortuita. Eadem habet liber, qui inſcribitur *Narratio Joſeph*: ergo &c.

℞. diſt. ant. In ſigna eventuum neceſſariorum, conc.; contingentium, neg. Falſa eſt etiam Origenis interpretatio, & liber ille eſt apocryphus ex Athanaſio.

Ob. III. Angeli boni, & mali ſæpe futura prænuntiarunt; ergo &c. ℞. neg. conſ. Quamvis enim *futura nec Dei angeli, nec dæmones norint*, ut ait Damaſcenus (a), utrique tamen *prædicunt: angeli Deo detegente, dæmones, quia, quæ procul geruntur, cernunt interdum ſola conjectura, unde ſæpe mentiuntur*. Quod ſpectat ad idolorum oracula, & divinationes dæmonum.

Not. I. Dæmones æmulatores divinitatis, ut homines ad ſui cultum alliciant, futurorum ſcientiam affectant, & *afflatu ſuo auctoritatem quaſi præſentis numinis conſequuntur, dum inſpirant vatibus, dum fanis immorantur, dum avium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt plura falſis involuta*, ait Minucius in Octavio.

II. Cum ſacerdotes idolorum laudem & lucrum ex oraculis auſpiciiſque captarent, plura ab iis conficta ſunt, cum ea, non palam, ſed in antris, & noctu haberentur, ut docent Origenes contra Celſum, Euſebius, Jamblicus, aliique (b), unde ab Alexandro, Hectore, atque Annibale hæc oracula contempta ſunt.

III. Plura etiam adeo fuerunt ambigua, & flexiloqua, *Ut interpres egeat interprete*, ait Tull. de div. 2., ut illud: *Ajo te Æacida Romanos vincere poſſe*.

IV. Quædam etiam inepta fuere, ut cum Athenienſibus reſpondit Oraculum, *ut mœnibus ligneis ſe munirent*, cum Medi in Græciam irrumperent: ideſt, ut in naves ſe, ſuaque conferrent.

V. Aliquando etiam dæmones divinare videntur, & occulta revelant. Cum enim *celeritate volatum avium vincant*, ut ait S. P. de Divin. 3., ſtatim nunciant, quæ in locis remoti eveniunt.

VI. Experientia etiam multa prædicunt, ut ruſtici & ranæ pluvias.

VII. Accipiunt quandoque poteſtatem immittendi morbos,

(a) L. 2. de Fid. orth. 3. (b) Apud Voſſium l. 1. de idol. c. 6.

aerem vitiandi &c., ſicque ægritudines, peſtes, ac bella prædicunt, & harum finem, ſi velint a nocendo ceſſare. Sed ſæpe falluntur: *cum deſuper aliquod jubetur, quod eorum conſilia perturbat*. Non ita Deus, qui in ſui diſpoſitione non fallitur.

VIII. Quædam etiam in ſui perniciem prædicunt ex prophetarum vaticiniis, ne videantur ignari, ut templorum ſuorum everſiones, ex Soph. 2., *Attenuabit omnes deos terræ*. Obſervat proinde Aug. de Divin. c. 7. *Ex eloquiis prophetarum δαιμονια*, ideſt *divinantes* eſſe factos. Et Tertullianus c. 22. Apol. ait, *Diſpoſitiones Dei prophetis concionantibus excerpunt .... ita furantur divinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Lædunt primo, dehinc remedia præcipiunt: deſinunt lædere, & curaſſe creduntur*. Ex quibus occurritur argumentis; quæ ex dæmonum divinationibus, aut idolorum oraculis proferuntur.

CAPUT IV.

De locutione angelorum.

COGNITIONEM angelorum ſequitur collocutio, qua ignotas cogitationes alter alteri manifeſtat. Irridet nos Beza, quod de lingua angelorum diſputemus: ſed non de lingua in ore ſita, ſed de ea diſputamus, de qua Ap. 1. Cor. 13. ait: *Si linguis hominum loquar & angelorum*, qua iſti *inter ſe differunt*, *& Deum laudant*, ait Chryſoſtomus. Sit itaque

PROPOSITIO I. Datur quædam locutio inter angelos.

Prob. Scripturis. Nam præter locum Apoſtoli, Iſ. 6. habetur: *Seraphim clamabant alter ad alterum*. Ep. Jud. c. 5. *Cum Michael altercaretur cum diabolo:* ergo &c. Accedit ratio. Poſtulat enim perfecta ſocietas aliquam inter cives cæleſtes collocutionem: hanc vero dicimus eſſe ſpiritalem directionem unius cogitati ad alium, cum nequeat inter angelos haberi ſermo ore prolatus, ſed ei ſimilis, quo nos loquimur corde, quæ interior locutio ex Auguſtino l. 15. de Tr. 10. a viſione non differt. Angeli ergo cum Deo loquuntur, cum ſe, vel alias creaturas contemplantes, in Dei laudem aſſurgunt: Deus vero eos alloquitur, cum voluntatem ſuam iis aperit. Nobis autem loquuntur vibratum aerem in meatus auditorios mittentes. Hinc ad locutionem angelicam non ſat eſt cogitatio; ſed requiritur ejus directio: alias angeli loquerentur, cum cogitant, idque occultare non poſſent.

PROPOSITIO II. Quomodo fiat angelica locutio, incertum eſt: forte id fit ſpiritalibus ſignis, at quibus, non conſtat.

Prob. prima pars. Nulla enim Scholarum ſententia ea de re cer-

certiores nos facit: ergo &c. Prob. ant. I. ex S. Thoma fit per angelicæ voluntatis determinationem: ſed ex ea ſequitur nullum voluntatis actum poſſe occultari: ergo &c. Nec melius rem exponit Eſtius dicens: quod ſicut quis ad ſe loquitur per actualem rei conſiderationem, ita alterum alloquitur, dum mentis perceptio in alterum dirigitur. Sic enim non intelligitur, quomodo animus ſola voluntate ſua cogitata alteri imprimat.

II. Durandus angelos colloqui putat impreſſa in æthere voce, ut cum præco clamat in foro: ſed hoc dici nequit, niſi de locutione angelorum in aſſumptis corporibus, & ex eo ſequitur, angelos ſic manifeſtare omnibus ſua cogitata, nullumque inter eos latere ſecretum: ergo &c.

III. Okamus & Nominales ajunt, eos loquentes ſuas cogitationes imprimere: at quomodo illæ cogitationes de una in aliam mentem migrent, cum ad id non ſufficiat ſola mentis directio, aut voluntatis determinatio, percipi nequit: ergo hæc quoque ſententia falſa eſt.

Prob. ſecunda pars ex Anſelmo in c. 13. ep. 1. ad Cor., ubi ait: *Linguæ, quibus angeli loquuntur aliis, intelliguntur aliqui nutus, per quos intimant ſibi viciſſim quod voluerunt*. Ab hac ſententia ex Vaſqueſio *non recedit* S. Th. 2. diſt. 2. q. 2. art. 3., ubi ait, *locutionem angelorum fieri intellectualibus ſignis*. Ac pro ea ſtat Arimin. diſt. 9. q. 2., Ægidius, Argentinas, Canus, aliique. Prob. II. ratione. Quod eſt immediate imperceptibile, nequit manifeſtari, niſi per ſigna ſenſibilia, ſi rebus corporeis, vel per ſpiritalia, ſi ſpiritibus patefiant: atqui intimæ angelorum affectiones immediate ab aliis angelis non videntur: ergo &c.

Ob. I. Hæc ſigna nec naturalia ſunt, neque ad placitum; alias non libere, ſed neceſſario angeli loquerentur; ſic enim deberent aliorum linguam diſcere: ergo &c. ℞. neg. ant. Ea enim ſigna naturalia ſunt, nec inde ſequitur, angelos ſemper loqui invicem; ſunt enim libera, & poſſunt pro lubitu poni & omitti, ſicuti clamores, riſus &c., licet naturales, pro lubitu ponimus, & omittimus.

Ob. II. Si angeli per ſigna loquerentur invicem, poſſent nobis per ea loqui; ſed hoc non fit: ergo &c. ℞. neg. min. Angeli enim ſæpe in nobis bonas cogitationes excitant, quod, licet corporali impreſſione ut plurimum fiat, credibile eſt tamen interdum illabi menti noſtræ per ſpiritalia ſigna: ſed quia hæc ſigna ignota ſunt nobis in hac vita mortali, ſi angelus in corde aut pia hortatione bonum, aut ſuggeſtione malum in nobis excitat, illapſum dicemus, aut potius illuminationem, cum veritas panditur, quam locutionem.

CA-

CAPUT V.

De angelorum voluntate & arbitrio.

NOT. I., ſpiritum tum intelligendi, tum amandi ac volendi facultate pollere: eaque *voluntas* appellatur. Quæ ſi feratur in bonum in communi, aut in ſummum bonum perfecte cognitum in patria, ſpiritus neceſſario amat; objectum enim ei proponitur abſque indifferentia judicii: at circa objectum peculiare, ſive imperfectum, ut eſt creatura, ſive perfectum, ut Deus *abſtractive* cognitus in via, habet veram indifferentiæ libertatem. Quæ ſub gratia victrici remanet in *viatoribus*, non autem in angelis *comprehenſoribus* circa ejus amorem. At in aliis omnibus liberi ſunt, licet mereri non poſſint, quia ſunt in termino. Dæmones vero peccant neceſſitate morali, quia propter obſtinationem in malo, nuſquam utentur arbitrio, quo poſſent ei *abſolute* reluctari, unde vere peccant, ſed pœnam non merentur, cum ſint in termino. Errant ergo Novatores, qui eandem ſtatuunt *in Patria*, ſub lumine gloriæ libertatem, ac *in via* ſub gratia Chriſti, tum eandem neceſſitatem ad malum in reprobis, ac amandi Deum in electis; illa enim moralis eſt ex obſtinatione, iſta phyſica ex Dei viſione.

Not. II. Ex hac doctrina I. conſtat, primum amoris actum *elicitum* a voluntate angelorum, per quem adjutorio *ſine quo* creatori adhæſere, fuiſſe liberum libertatis indifferentia, cum non habuerint angeli, cum primitus facti ſunt, viſionem intuitivam.

II. Poſtquam merito ſuæ permanſionis eam viſionem habuere, nullum amoris actum indifferentem elicere potuiſſe, ſed neceſſarium, nec proinde meritorium.

III. Peccatum angelorum malorum a ſolo arbitrio eſſe.

IV. Poſſe angelum tranſgredi legem naturalem. Nam creata mens eſt tantum determinata ad bonum in communi, & ad ſummum bonum clare viſum, ad hoc tamen vel illud bonum eſt indifferens. Ita angelus non fallitur circa veritates univerſales, ſed circa hoc vel illud verum habet indifferentiam judicii, unde falli poteſt, adeoque ex inadvertentia circa legem naturæ peccare. Fuit ergo ante peccatum in angelis ignorantia, & inadvertentia, non invita, quæ nunc eſt pœna peccati, ſed voluntaria, qua, cum poſſent facile noſſe, ſolum Deum eſſe unice amandum, propria excellentia delectati ſunt, nec eam in Dei laudem retulere.

V. Denique ſequitur, angelorum voluntatem eſſe immutabilem. Non quia ab eo quod elegerint, digredi non valeant, ut docent

docent Thomiſtæ: ſed quia Deum intuitive videntes, circa ejus amorem carent indifferentia judicii. Dæmones vero ex pervicacia ſic malo adhærent, ut inde nolint avelli. Sententia ergo S. Thomæ, qui q. 64. a. 2. ait, *Liberum arbitrium angeli eſſe flexibile ad oppoſitum, ante electionem, ſed non poſt*, non probatur ab Ariminenſi, Petavio, du-Hamel, Juenin, aliiſque. Cum iis itaque ſit

Propositio. Angelorum voluntas etiam poſt electionem naturaliter mutabilis eſt.

Pr. I. ex PP., qui docent, angelorum voluntatem non natura immutabilem eſſe, ſed gratia: ergo &c. Prob. ant. Nam S. P. de Corr. 10. tribuit *abundantiæ caritatis Dei*, quod angeli ſancti *cadere ulterius omnino non poſſent*. Fulgentius de Fid. 23. ait, *Quod ab illo ſtatu mutari in deterius nullatenus poſſunt, non eſt eis naturaliter inſitum, ſed gratiæ largitate collatum*. Damaſcenus l. 2. c. 3. Angelum definit, *Naturam ratione præditam, & ſententia mutabilem:* & ratione profert, quia omne creatum mutabile eſt. Iſid. de S. B. 12. ait, *Gratia, non natura eſſe immutabiles, alias diabolus non cecidiſſet*.

Prob. II. ratione. Ideo angeli peccare nequeunt, quia Deum vident ſub omni ratione boni: atqui hoc vel illud peculiare bonum non vident ſub omni ratione boni: ergo &c.

Prob. III. experientia. Nam angeli ſancti in iis, ubi Dei voluntatem aperte non vident, ſæpe propoſitum mutant, & aliquando inter ſe diſſident, ut conſtat ex Dan. 10. Dæmones ipſi modo illos tentant, ut cadant, modo ceſſant, ne iis meritum augeant, licet in malo ſint pervicaces: ergo relate ad media ſunt liberi. Ipſi angeli ſancti diverſa eligere poſſunt, ſervato ordine finis, mali vero recedendo ab ordine finis, ratione cujus ſunt immutabiles, ut n. 5. dictum eſt.

Ob. Poſt electionem non eſt in angelis indifferentia judicii circa rem electam: ergo &c. Prob. ant. Nam angelus perfectus eſt: ergo ſtatim intelligit, an objectum amore, vel odio proſequendum ſit. Confirmatur ex S. Th., qui q. 64. art. 2. ait: *Angelus apprehendit immobiliter ſicut nos prima principia, homo vero mobiliter: unde voluntas hominis adhæret alicui mobiliter, angeli autem fixe & immobiliter*: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad prob. diſt. conſ. Statim intelligit &c., & illæ rationes remanent in intellectu angelorum etiam poſt electionem, conc.: & non remanent, neg. Nam, cum angelus ob hanc rationem eligit aliquod objectum, apprehendit etiam alias rationes, ob quas illud deferere poteſt, niſi rationem habeat ultimi finis. Ad confirm. S. Th. diſt. ant. Angelus immobiliter apprehendit objectum, quod eſt ultimus finis, aut

cum

eum eo neceſſario connexum, conc.; ſecus, neg. Solutio patet ex Prob. II. & III.

CAPUT VI.

Quomodo angeli aſſumant corpora (1), *aut ſint in loco*, *vel ab eo moveantur*.

EX libero angelorum arbitrio repetendum eſt, cur ii nonnunquam hæc, vel illa corpora pro lubitu aſſumant, aut loco conſiſtant, vel ab eo moveantur. Quamvis enim Maignanus, le Grand, aliique recentiores exiſtiment, eos abſque aſſumptis corporibus ſub quavis forma hominibus apparere potuiſſe, conſtat tamen, ab iis vera corpora, ſæpe etiam humana fuiſſe aſſumpta, iiſque indutos cum hominibus fuiſſe verſatos. Sit itaque

Propositio I. Angeli ſive boni, ſive mali vera corpora aliquando aſſumpſere.

Prob. I. pars ex ſacris literis. I. Geneſ. 18. *Apparuerunt*, Abrahæ, *tres viri* (nempe tres angeli, ut exponit S. P. A.), *quos cum vidiſſet*, *occurrit in occurſum eorum*, *& adoravit*. *Tulit quoque vitulum*, *quem coxerat*, *& poſuit coram eis: cumque comediſſent*, *dixerunt ad eum &c.* II. c. 19. *Venerunt duo angeli Sodomam*, *quos cum vidiſſet Lot*, *adoravit*, *& dixit*, *lavate pedes veſtros: ingreſſique domum coxit azyma*, *& comederunt*. III. Tob. c. 12. Archangelus Raphael Tobiæ ſe comitem dedit in itinere, eum *Duxit & reduxit ſanum*, *pecuniam a Gabelo recepit*, *dæmonium ab uxore compeſcuit*, *& patrem ejus videre fecit lumen cæli*. IV. Luc. 1. *Ingreſſus angelus*, Gabriel, *ad Virginem dixit*, *Ave gratia plena*; *quæ cum audiſſet turbata eſt in ſermone ejus &c.* Jo. 20. Maria *vidit duos angelos in albis ſedentes*, *unum ad caput*, *& unum ad pedes monumenti*. Act. 12. *Angelus Domini aſtitit*, *percuſſoque latere Petri excitavit eum dicens*, *ſurge*, *& ceciderunt catenæ de manibus ejus &c.* Atqui per

---

(1) Hoc argumentum, quod leviter admodum, & perfunctorie tractavit cl. Auctor, in gratiam Tyronum noſtrorum pluribus ſcripturarum teſtimoniis, Patrum auctoritatibus, atque rationum momentis communire viſum eſt, ut pateat, quam immerito Chriſti fideles reprehendant Iconoclaſtæ, eo quod ſpiritales intelligentias ſub humana forma exprimere conati fuerint, ſub qua ſæpiſſime eas apparuiſſe certiſſimum eſt.

per Auguſt. ep. 95. 8. explicari non poteſt, *quemadmodum corpora non habentes*, angeli, *gerere illa omnia potuerint*: ergo vel ii habent corpora, vel hæc geſſerunt in aſſumptis corporibus: ſed angelos non habere propria corpora cap. II. diſſ. I. hujus lib. monſtratum eſt: ergo &c.

Prob. II. ex definitione VII. Synodi Generalis, quæ in fidei profeſſione hæc habet: *Veneramur imagines incorporeorum angelorum, qui tamquam homines figura humana apparuere*. Et Actione 5. ſtatuit, angelos pingi poſſe, *quoniam circumſcripti ſunt, & hominum ſpecie multis apparuere*: atqui non apparuere in propria forma, cum ſint incorporei, ut alibi dictum eſt: ergo in aliena, & aſſumpta.

Prob. III. ex PP. Aug. l. 2. contra Maxim. c. 26. ſcribit, tres viros Abrahæ viſos totidem fuiſſe Angelos hominum figuram referentes, ſub quorum exuviis Abraham Deum unum adoravit. Accedit Juſtinus, Clemens Alexandr., Cyrillus, quorum loca de aſſumptis corporibus a viris doctiſſimis exponuntur, quamvis non deſint, qui eos puteut ad Platonicorum placita deſcendiſſe.

Prob. IV. ratione. Nam recenſitæ apparitiones imaginatrici potentiæ tribui non poſſunt, tum quia tactu aliquando hujuſmodi corpora deprehenduntur, tum quia angeli hominibus exteriori etiam ſenſu utentibus apparuere, & res occultiſſimas manifeſtarunt: ergo &c.

Prob. II. pars. Geneſ. 3. Angelus malus ſub forma ſerpentis Evam decepit. II. Job 2. *Satan percuſſit Job ulcere peſſimo*. III. Matth. 4. Chriſto lapides obtulit, ut in panes verteret, aſſumpſit eum ſuper pinnaculum templi, & in montem excelſum oſtendit ei omnia regna mundi: ſed hæc fieri ſaltem abſque aſſumpto aliquo corpore non poſſunt: ergo &c.

Prob. II. ex Cyrill., qui l. 3. contra Jul. demonſtrat, dæmonem anguis exuviis aſſumptis cum muliere familiarius egiſſe, nec debuiſſe Julianum hanc hiſtoriam ad fabulas amandare irriſorie rogando, quonam dæmon ſermone uteretur cum Evam eſt allocutus? cum ipſe Græcorum fabulas adoptaſſet, ubi paſſim loquentia animantia inducuntur.

Oppones multa deluſionum genera, quibus dæmones, ac ſi monſtra eſſent, aut volucres, aut formoſæ mulieres, in hominum conſpectum venere. Cujus rei ſingulare exemplum profert Guilelmus Pariſienſis de quodam milite, qui, cum crederet elegantem complecti puellam, deprehendit ſe jacuiſſe cum belluino cadavere tabe macieque ſoluto: ergo &c.

℞. neg. conſ. Quamvis enim ſpiritales intelligentiæ perſpectivæ artis peritæ materiam miſcere poſſint, ut pro varia luminis reflexione, aut refractione diverſæ appareant figuræ, diverſi

verſi colores, quæque egregiam habent formam, fœda videantur, & viciſſim, pluraque unius objecti poſſint effingere ſimulacra; aſt ubi ſenſu vivido, perpetuo, & conſtanti res ab hominibus etiam diverſis ſemper eodem modo percipiuntur, ubi effectus ſunt permanentes, & perſeverant, fieri non poteſt, quin res eo modo contingat, ut percipiuntur: alias dicendum eſſet, Deum ſanctis hominibus, quibus angeli apparuere ſub humana ſpecie, perpetuo illuſiſſe, quod eſt abſurdum. Deinde, cum Chriſtus Dominus non alia via reſurrectionem ſuam Apoſtolis manifeſtaverit, quam præbendo *ſeipſum vivum in multis argumentis per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei, & conveſcens &c.*, ſequeretur, Chriſti reſurrectionem non ſatis perſpicuè fuiſſe a Chriſto Domino manifeſtatam: ergo &c.

Quod ſpectat ad modum, quo angeli ſunt in loco, non una eſt ea de re Philoſophorum & Scholaſticorum ſententia. Quidam putant, ſpiritalem ſubſtantiam nullo modo eſſe in loco; exiſtimant enim, locum ſine ſpatio percipi non poſſe, neq. ſpatium ſine extenſione. Alii docent, angelos eſſe in loco, non quod ab eo ambiri illos putent & circumſcribi, quod corporibus convenit, ſed quod ab eo definiantur, hoc eſt certo & definito loco præſentes fiant. Quod dupliciter fieri poteſt ex du-Hamelio: 1. per indiſtantiam, quomodo una res eſt, ubi eſt altera: 2. per applicationem ſeu contactum, quo pacto una res alteri applicatur, eamque tangit. Sit ergo

Propositio. Angeli non ſunt in loco per extenſionem, ut corpora.

Prob. I. ex PP. Aug. l. 8. de Geneſ. ad lit. 18. ait: *Neceſſe eſt eſſe partes iis, quæ in locis ſunt.* Nyſſenus in 1. contra Eun., Dydimus de Sp. S., Nemeſius, aliique negant, angelos eſſe in loco, cum id ſit affectio rei corporeæ. Et Boethius ait, incorporalia in loco non eſſe. Prob. II. ratione. Corpora enim ita ſunt in loco, ut eorum partes ſpatium repleant, & dimenſionibus loci reſpondeant: ſed hoc repugnat ſpiritali ſubſtantiæ: ergo &c.

Propositio II. Angeli ſunt definito loco præſentes.

Prob. I. II. Petr. 2. habetur, Deum angelos peccantes *in tartarum tradidiſſe cruciandos.* Apoc. 12. 8. *Neque locus inventus eſt eorum amplius in cælo*: ergo &c. Prob. II. ex PP. Auguſt. de Agon. Chr. 3. ait, *Non in ſummo cælo habitare diabolum, unde lapſum credimus.* Damaſc. 2. de Fid. Orth. 3. ait, *Angeli, quando ſunt in cælo, non ſunt in terra*, & viciſſim. Pr. III. ratione Theodoreti q. 3. in Geneſ.: Divinitas ubique eſt, quia eſt infinita: ergo angelus, quia finitus, eſt in loco.

Propositio III. Angeli ſunt in loco per indiſtantiam, ratione ſubſtantiæ, non operationis & virtutis.

Prob.

Prob. I. argumento Theodoreti q. 3. in Geneſ. *Quæ cæperunt, finita ſunt, & habent circumſcriptam ſubſtantiam, & ideò loco opus habent: quia ideo divinitas non eſt in loco, quia non eſt circumſcripta:* ergò &c.

℞. Aliqui, ſubſtantiam angelicam finitam eſſe, ideſt in ſua ſpecie coarctatam, non loco determinatam. Sed contra. Subſtantia angelica, cum non ſit infinita, eſt limitata in aliqua *ſpecie*: ergò cum non ſit immenſa, eſt aliquo loco terminata: ſicut Deus, ex quo ſit immenſus, omnia loca tranſcendit. II. Quævis operatio præſentiam ſupponit: ergo prius percipitur, e. g., angelum acceſſiſſe ad Chriſtum, quam ei miniſtraſſe. III. Dæmones deſiſtunt aliquando a conſuetis corporum vexationibus, nec tamen inde recedunt; patiuntur ab igne, non ignem ipſi movent, aut percellunt, & tamen ibi commorantur: ergo &c.

Propositio IV. Angeli ſunt in loco per contactum, non ſola ratione ſubſtantiæ, ſed etiam operatione, & virtute, ut docent Thomiſtæ.

Prob. I. Subſtantia angelica non tangit ſeipſa corpora, ſed potius penetrat: ergo eſt in loco per contactum virtute & operatione, non per ſe. II. Subſtantia angelica eſt indifferens ad occupandum majorem aut minorem locum, cumque determinari non poſſit, niſi applicatione virtutis, hæc ratio eſt, cur angelus hoc vel illud loci ſpatium tangat, & impleat. Ita oppoſitæ Scholaſticorum opiniones facile conciliantur. Quare ut ſolvantur objecta, nota cum Arimin., quod *ad hoc, ut aliquid ſit in loco definite tantum, non requiritur aliquis contactus, ſed ſolum quod ipſum ſit illi præſens, & ab eo contineatur.*

Ob. I. Corpora non circumſcribuntur, niſi per extenſionem; & ignis non comburit, niſi per qualitatem: ergo &c. ℞., neque angelum tangere, aut movere corpora, niſi per applicationem virtutis, ſed hac præciſa eſſe in loco per indiſtantiam, quomodo ſunt duo corpora, quæ invicem penetrantur.

Ob. II. Auguſt. de Immort. An. c. 6. ait: *Tota, anima, ſingulis partibus ſimul adeſt, quæ tota ſimul ſentit in ſingulis.* Et Damaſc. *Natura incorporea circumſcribitur, ubi & operatur*: ergo &c.

℞. neg. conſ. Neque enim Aug., aut Damaſcenus docent, ſpiritales ſubſtantias operari, ubi ſunt, ſed quod ubi operantur, ibi ſunt: poſſunt ergo eſſe, licet non operentur in loco.

Propositio V. Angeli localiter moventur, diverſis locis ſe præſentes ſiſtendo.

Prob. I. Scripturis, ex quibus conſtat, illos ad homines, variaſque regiones appulliſſe, diſcedere, egredi, perambulare, ejici, detrudi: ergo &c. Pr. II. ex Chryſoſt. hom. 3. in ep.

ad

ad Hebr. ubi habetur. *Angeli loca mutant, & ad alia pergunt, in quibus non erant:* ergo &c.

Opp. Bernardus Serm. 5. in Cant. ait, *De loco in locum tranſire non eſt, niſi corporum*: ergo &c. ℞. diſt. ant. *Tranſire* proprie, conc.; improprie, neg. Duplex eſt ergo ſpecies motus localis: prior, dum mobile variis partibus locorum propria extenſione reſpondet; ſecunda, dum diverſis locis ſe præſentem ſiſtit ſpiritus, & illa quidem rerum corporearum eſt propria, ut ait Bernardus, hæc etiam ſpirituum. Nam, ut idem Bern. ait ſerm. 78. in Cant., *Angelus non abſque motu operatur, tam locali, quam temporali*.

Quæres: num idem angelus poſſit eſſe in pluribus locis, aut in uno loco plures angeli? ℞. negative quoad primam partem; nam ex Damaſc. l. 1. c. 8. *Non poteſt angelus ſecundum idem in diverſis locis operari*. Quoad alteram vero, ſi quæſtio eſt de exiſtentia in loco per indiſtantiam, ac præſentiam, conſtat, plures angelos poſſe in eodem ſpatio etiam minimo contineri, ut docent Richardus, Ariminenſis &c. Si vero loquamur de exiſtentia in loco per contactum, & applicationem virtutis, dicimus, multos angelos poſſe uno loco conſiſtere, ſi aliqua ex parte agant, non vero ſi ſint adæquati perfectique motores.

CAPUT VII.

De gratia angelorum.

GRATIA Dei duplex eſt, actualis nempe, & habitualis: hanc angelis & Adæ fuiſſe negatam docuere Ægidius, Alenſis, Bonaventura, aliique. Falluntur tamen, qui putant etiam actualem gratiam, ſive adjutorium *ſine quo* angelis & Adæ denegaſſe Ægidium Romanum. Nam diſt. 29. art. 2. docet, hominem *non eſſe conditum in puris naturalibus; habuit ergo aliquod donum gratuitum ſuperadditum naturæ*: ſed per Ægidium originalis juſtitia gratia eſt: ergo &c.

PROPOSITIO I. Angelus in prima ſui conditione habuit actualem gratiam, ſive adjutorium *ſine quo* (1).

Prob.

(1) Prædeterminantis gratiæ adjutorio angelos ſanctos non indiguiſſe ad perſeverandum l. 4. monſtratum eſt. Ubi etiam adverſariorum objecta diluimus. Unum reſtat, quod cl. Chignolius *decretorium* appellat. Eſt autem celeberrimus Aug. locus in illud Pſ. 32.: *Verbo Domini &c.*, ubi ait S. D., *Angelos non a ſe ſibi firmitatem tribuiſſe; non enim habuerunt aliquid a ſe, tamquam*

Prob. ex Aug. l. de Corr. & Gr. 11., ubi ait: *Si hoc adjutorium angelo, vel homini defuiſſet, non utique ſua culpa cecidiſſet*. Et l. 11. C. D. *Simul ut facti ſunt, lux facti ſunt, non tantum creati, ſed etiam illuminati*. L. 12. c. 9. ait: *Voluntatem bonam in ſolo deſiderio remanſuram, niſi ex ſe ipſo faceret implendo meliorem*. Ex quibus ſic arguitur. Adjutorium, *ſine quo* angeli ſua culpa non cecidiſſent; quo lux facti ſunt, quo fieri poterant meliores, eſt ſupernaturalis gratia, ſaltem actualis: atqui angeli primitus hoc adjutorio, hac luce, & bona voluntate ex Auguſtino donati ſunt: ergo &c. Ex quibus infertur, angelos naturæ viribus non potuiſſe ad primam actualem gratiam ſe ſe diſponere, potuiſſe tamen per actualem ad habitualem, per quam angeli ſancti ad plenitudinem beatitudinis pervenere.

Propositio II. Angelos in ſui conditione habituali gratia donatos fuiſſe probabile eſt, non tamen de fide.

Prob. prima pars ex Auguſtino l. 12. C. D. 9., ubi ait: *Eos cum bona voluntate, ideſt eum amore caſto creavit, ſimul eis condens naturam, & largiens gratiam. Unde ſine bona voluntate nunquam ſanctos angelos fuiſſe credendum eſt*. Addit angelos, qui in ea ſteterunt, perveniſſe ad beatitudinis plenitudinem, quam l. de Corr. 11. *Debitam mercedem hujus manſio-*

 nis

---

quam ſupplementum, quod non a Domino perceperint; ſpiritu enim oris ejus non pars, ſed omnis virtus eorum: ſed ſi angeli ſancti ſolo adjutorio verſatili ſtetiſſent, *a ſe ſibi propriam firmitatem* tribuiſſent per liberum arbitrium, ſuoque conſenſu *a ſe, non a Domino ſupplementum habuiſſent*, pars denique, non *omnis eorum virtus* a Deo eſſet: ergo &c. R. neg. min. Angeli enim a Deo receperunt cum eſſe, tum bene eſſe, proindeque ſanum arbitrium, bonam voluntatem, atque adjutorium, *ſine quo* in accepta juſtitia ſtare omnino non potuiſſent. Recte ergo ait S. D., nec ſibi *firmitatem tribuiſſe*, quam Dei adjutorio habuere, *ſine quo* permanere non poſſent, nec aliquod *ex ſe ſupplementum* habuiſſe, quod non a Domino perceperint, cum ipſum integrum arb., per quod eos ſtetiſſe ait S. D. non a ſe, ſed a Domino una cum gratia obtinuerint, nec partem, ſed omnem eorum virtutem Deo referendam, cum nihil in iis boni eſſet, quod *deſurſum* non eſſet, *deſcendens a Patre luminum*. Hac itaque via Auguſtini locum, quem nobis *expendendum, & cum opinione noſtra conciliandum* proponit Chignolinus, facile conciliamus, & objectum, *quod nulla exceptione elidi poſſe* confidenter pronunciat, nullo negotio exſufflamus.

nis appellat: ſed hæc merces non actuali, ſed habituali gratiæ rependitur: ergo, ſi angeli ſancti nunquam fuerunt ſine bona voluntate, nunquam habitu caritatis caruere. Deinde hæc bona voluntas dicitur ibidem ab Auguſtino *caritas Dei diffuſa per Spiritum Sanctum*: ſed hæc eſt gratia habitualis: ergo caſtus amor non eſt rectitudo mere naturalis, ſed vera, ac propria gratia ſanctificans. Recte ergo Vives in hunc locum ait, S. P. Auguſtinum aperte docere, *Angelos creatos eſſe in gratia gratum faciente, quod idem ait l. de Corr. & gr.*

Prob. II. ex aliis Patribus, & ſcripturis. Baſilius in Pſ. 32. ait: *Angelis ſanctificationem impendit Spiritus Sanctus*. Damaſc. 2. de Fid. Orth. *Eos per Spiritus ſancti ſanctificationem omnis perfectionis numeros accepiſſe*. Hier. in Oſ. ait, *Ipſos in magna pinguedine Spiritus ſancti creatos eſſe*. Ezech. 28. de dæmone ait, *Tu ſignaculum ſimilitudinis perfectus decore*. Hinc Gregorius Magnus 32. Mor. 18. inquit: *Quid doni non habuit, ſi ſignaculum Dei fuit?*

Prob. III. ratione. Angeli creati ſunt propter beatitudinem: atqui gratia ſanctificans eſt veluti ſemen beatitudinis: ergo &c.

Prob. ſecunda pars. Nam oppoſitum docent, ſalva fide, Magiſter, Scotus, Richardus, Ægidius &c. Et Eſtius ait, *nihil eſſe in hac quæſtione periculi*. Deinde, qui præter naturæ dona admittunt etiam gratiam actualem, & amorem caſtum, ut Ægidiani, ad Auguſtini loca reſpondere poſſunt, bonam voluntatem, & caſti amoris actum eſſe a gratia actuali, non habituali, quam promereri debebant ſtando in bona voluntate. Hinc Ægidius caritatem habitualem ad ſanctos angelos, non ad malos extendit, quæ actualis gratia in eis fuit *ſemen vitæ æternæ, ſignaculum ſimilitudinis* &c. ob rationis rectitudinem, *juſtitia*, & *ſanctitas* non perfecta, ſed inchoata, quæ ſita eſt in perfectione gratiæ actualis. Hæc Ægidiani, quorum ſententia, ſalva fide, teneri poteſt.

Ob. I. Job 4., ubi vulgata legit, *In angelis ſuis reperit pravitatem*, hebræus habet, *non poſuit lucem*: ergo angeli non habuere primitus gratiæ lucem. II. S. P. l. 2. de Gen. ad l. ait, naturam angelicam primo *informiter* creatam, inde *formatam eſſe*, *lucemque* appellatam: ergo &c. III. Greg. 32. Mor. 18. ait, dæmonem creatum eſſe cum capacitate, non autem cum ornamento caritatis. IV. Joannes Papa ait, *dolet diabolus caritatem, quam nequivit habere*: ergo &c. V. Gratia eſt medium inter naturam, & gloriam; ſicut ergo angeli non habuere primitus cum natura gloriam, ita nec gratiam.

℞. ad I. neg. conſ. Nam admiſſa etiam hebraica lectione

(licet

(licet תהלה, *Tahalah*, lucem, pariter ſtultitiamque ſignificet) ita poteſt exponi: *angelis non revelavit abſcondita conſilii ſui*. Nam Chaldæus vertit, *prophetis non credet arcana*. Ad II. diſt. ant. Et Auguſtinus loquitur de prioritate naturæ, conc.; temporis, neg. Nam l. 11. C. D. 11. ait, *Simul ut facti ſunt, lux facti ſunt*, & l. 12. 9., *Simul in eis condens naturam, & largiens gratiam;* vel *informes* dixit angelos relate ad plenitudinem beatitatis, quam poſtea habuere. Ad III. diſt. ant. Cum *capacitate* caritatis conſummatæ, conc.; gratiæ ſanctificantis, neg. Comparat enim angelos lapidi pretioſo, qui poteſt repleri auro, ideſt perfici in caritate. Ad IV. diſt. conſ. *Nequivit habere*, hoc eſt *tenere*, conc.; hoc eſt *obtinere*, neg. Obtinuit enim, ſed eam deſeruit. Ad V. neg. conſ. Gloria enim finis eſt, & confertur ut merces: ergo naturam, meritumque conſequitur.

CAPUT VIII.

De angelorum beatitudine.

Cenſent nonnulli, Auguſtini locum de Corr. 10., ubi ait, diabolum beatum fuiſſe antequam caderet, de naturali beatitudine eſſe accipiendum, quæ ex S. Th. qu. 62. art. 1. eſt *ultima perfectio, quam rationalis creatura virtute naturæ aſſequi poteſt*, cum ſupernaturalis beatitudo ſit *omnium bonorum aggregatio, quibus creatura rationalis perficitur, & pleniſſima expletur felicitate*. In ea ergo tres dotes ſunt: 1. quod beati ſint recti per gratiam: 2. quod abſque moleſtia præſenti bono fruantur: 3. quod ſummo bono tanta charitatis plenitudine adhærent, ut ſciant ſe non amplius eſſe caſuros. De his tribus agit S. P. l. 11. C. D. 12., & de Corr. c. 10. His notatis, ſit

Propositio I. S. P. A. nuſquam aſſeruit, angelos conditos eſſe beatos plenitudine beatitatis.

Prob. S. P. loco citato ait: *Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant, ſed quia neſciebant ſuam futuram miſeriam, minore, ſed tamen beatitudine fruebatur*. De Corr. c. 10. *Erat quod eorum adderetur beatitudini, ſi in veritate ſtetiſſent, donec ſummæ beatitudinis plenitudinem tanquam præmium permanſionis acciperent, ideſt, ut magna per Spiritum ſanctum data abundantia caritatis, cadere ulterius non poſſent, & hoc certiſſime noſſent*. Ex his ita argues. Plena beatitudo exigit, ut quis cadere ulterius non poſſit, idque certiſſime ſciat: atqui S. P.

 hanc

hanc beatitudinem nuſquam angelis tribuit, cum primitus creati ſunt: ergo &c.

Dices. S. P. A. diſtinguit *veſpere*, & *mane* Geneſ. 1. juxta diverſam cognitionem angelorum, ubi *mane* eſt cognitio rerum in Verbo: ſed hæc cognitio habetur in patria: ergo &c.

℞. neg. min. Nam cognitio matutina eſt contemplatio creaturæ relata in Deum: ergo præcedit ordine cauſſalitatis plenitudinem beatitudinis, qua angeli in Deo creaturas ipſas abſque peccandi periculo percepere. I. enim creavit Deus angelum *lucem*, ideſt ſapientia ornatum, qua res omnes ut infra ſe poſitas in ſe ipſo reſpiceret, & hæc cognitio eſt *veſpertina*, quia *decoloratior eſt*, *quam cum in Dei ſapientia cognoſcitur*, *vel in arte*, *qua facta eſt*, ait S. P. 11. C. D. 7. II. Angeli creaturam, quam in ſe factam vident, referunt in Deum, & in eo delectantur, & ita illuceſcit, & habetur cognitio matutina, qua Deo adhærent; ergo in cognitione angelorum malorum, qui ad Dei laudem converſi non ſunt, locum non habet matutina cognitio. In ſanctis angelis autem, qui Deo ſunt delectati, continuo factus eſt mane ob rectum ordinem caritatis, cui ut merces data eſt ſcientiæ plenitudo, & plena felicitas.

Propositio II. S. P. A. angelis tribuit etiam ſupernaturalem beatitudinem inchoatam, prout gratiam, & ſanctam delectationem comprehendit.

Prob. I. S. P. A. de Corr. 10. ait, malos angelos miſeros eſſe factos, quia *refugientes bonitatem*, *qua beati fuerant*, *non potuerunt ejus effugere judicium*: atqui hæc bonitas eſt ipſa originalis juſtitia, ſive ea ſit gratia actualis, ſive habitualis: ergo &c. II. Docet ibi S. P., angelos in ea perſeverantes plenitudinem beatitudinis meruiſſe; atqui naturalis perfectio hanc plenitudinem mereri nequit: ergo &c. III. Ea beatitudo erat vita, qua innocens creatura Deo fruebatur caritate *ex corde puro*, & *fide non ficta*, *cum ſpe futuræ commutationis*, ut ait S. P. 14. C. D. 26.: ergo Deus, præter naturam rectam, ſupernaturalia beneficia iis contulit, *condens naturam*, & *largiens gratiam*: atqui beatitudo, quæ gratiæ dona complectitur, eſt ſupernaturalis inchoata: ergo &c. Hinc S. P. 11. C. D. 9. ait, angelos nunquam fuiſſe peregrinatos; & Baſilius, & Gregorius in accepta beatitudine perſeveraſſe, quia lucem, & caritatem initio receptam merito permanſionis ſervarunt. Quo ſenſu ait Vives Comm. in c. 9. de C. D., *angelos ſanctos ſemper fuiſſe in patria*, & *faciem Patris vidiſſe*, ideſt inchoata, non completa beatitudine. Ait enim ibi, *angelos fuiſſe quodammodo beatos*: ergo non complete.

Pro-

Propositio III. Angeli etiam naturalem beatitudinem accepere.

Prob. ratione S. Thomæ. Naturalis beatitudo eſt ultima perfectio, quam quis poteſt habere: ſed angelus conditus eſt perfectiſſimus: ergo &c. Prob. min. Hæc naturalis perfectio eſt perfecta Dei contemplatio ut auctoris naturæ, & rectitudo naturalis dilectionis: ſed hæc omnia angeli ab initio habuere: ergo &c.

Inſt. Rectus amoris ordo in angelis fuit ex gratia, non ex natura: ergo &c. ℞. diſt. ant. Prout eſt rectitudo ſpecialis, qua angeli ad plenitudinem gloriæ ex merito pervenere, conc.; prout eſt non inclinatio perverſa, & natura a Deo condita ſine vitio, neg. Hæc enim ad naturæ ordinem ſpectat.

Ob. I. cum Vaſqueſio. Angeli primitus non erant de ſua ſecuri: ergo nec beati.

℞. diſt. ant. Non erant ſecuri, & tamen contenti eo quod eorum ſors in manu ſua eſſet, conc.; ſecus, neg. ℞. II. cum Salmantic. diſt. ant. Et hæc plena ſecuritas ſpectat ad conſummatam beatitudinem, quæ merces fuit perſeverantiæ angelorum, conc.; ad beatitudinem naturalem, neg. Perennitas enim, & incommutabilis boni poſſeſſio ſummum beneficium gratiæ eſt, non defectibilis naturæ proprietas: nec inde ſequitur, etiam diabolum, in quo naturæ dona adhuc perſeverant, beatum eſſe: nam diabolo ex mala voluntate vitium acceſſit, & inclinatio ad malum, tum etiam deſperatio, horrendumque ſupplicium.

Ob. II. Beatitudo eſt terminus perfectionis: ergo, ſi angeli fuiſſent beati, fuiſſent in termino. ℞. diſt. ant. Et terminus *ſimpliciter*, quo tollitur libertas ad meritum, neg.; *ſecundum quid*, itaut, præter eam beatitatem, poſſint angeli aliam ex gratia nanciſci, concedo.

Ob. III. Major perfectio eſt, poſſe per ſe beatitudinem conſequi, quam gratis a Deo habere: ergo angeli, utpote perfectiſſimi, cum ea creati ſunt.

℞. neg. ant. Major enim perfectio eſt beatitudinem ſine merito comparare; nam perfectiſſima Dei beatitudo ſine merito eſt.

CAPUT IX.

De merito, ac demerito angelorum.

NOT. I. Bonam voluntatem, qua angeli ſancti ſteterunt, ex Dei gratia, malam vero, qua dæmones cecidere, ex arbitrio fuiſſe contra Pelagianos, & Manichæos docent theologi omnes: at de tempore non conveniunt. Quidam inter eorum creationem, ac terminum duo inſtantia temporis, alii plura conſtituunt. Scotus, Arim., Vaſqueſius &c. cenſent, in primo inſtanti angelos mereri, & peccare potuiſſe: ac de merito convenit, de peccato vero negat S. Thomas.

Not. II. Ex Aug. doctrina c. 1. & 7. hujus diſſ. oſtendimus, angelos 1. a Deo creatos eſſe *lucem*; nempe cum ingenitis ideis, cum bona voluntate, & actuali adjutorio, *ſine quo* ſtare non poſſent: 2. ſe ſe convertiſſe ad contemplandam ſui, & aliarum rerum excellentiam in propria natura, quæ eſt *veſpertina* cognitio: 3. ſanctos angelos in Dei laudem ſurrexiſſe, & factum in eis *mane*, malos in ſe delectatos, & tenebras evaſiſſe: ac illis plenam beatitudinem, his acceſſiſſe ſupplicium; ſicque inter lucem, tenebraſque diviſum eſt. Hæc autem *non ſecundum temporis moras, ſicut dies iſti*, facta eſſe ait S. P. A. l. 4. de Gen. ad l. 32. *ſed ſecundum potentiam ſpiritalem mentis angelicæ*, qua ſine temporis intervallo fit & dies, & veſpera, & mane.

Not. III. Licet hæc in puncto fiant, eſt tamen in iis ordo *cauſſalitatis*, quo una cognitio aliam præcedit: nam ut ait S. P. ibidem, *etiamſi nulla hic ſint intervalla, præceſſit tamen ratio condendæ creaturæ in verbo Dei*, qui *cum dixit, fiat lux, ſecuta eſt ipſa lux, qua angelica mens formata eſt*. Et c. 34. explanat, quomodo unico inſtanti procedat angelus de *veſpertina* in *matutinam* cognitionem, exemplo ſolis, quem unico ictu oculus videt, licet illum adire nequeat, niſi immenſum aeris ſpatium percurrat. Sit ergo

Propositio I. Angeli peccavere, & meruere initio temporis.

Prob. I. Angeli haud mora fuere ſimul dies & lux, & ſimul habuere *veſperam* & *mane*: atqui *veſpera* eſt creaturarum contemplatio, *mane* eſt relatio amoris in Deum: ergo ſine mora ſe ſe cognovere, per arbitrium angeli ſancti in Deum ordinati ſunt, mali ſe ipſis delectati. Maj. eſt Aug. l. de Gen. ad lit. 32., Min. eſt ejuſdem l. 11. de C. D. 7. II. Ut Angelus de una in aliam cogitationem, & inde in actum caritatis erumpat, non eget tempore, ut nos hac mole gravati. Sed ut

ocu-

oculus ſolem vidit, tametſi longe diſſitum, ita ille uno ictu a mentis contemplatione ad Dei amorem tranſcendit: ergo eodem creationis puncto mereri poterant angeli, & demereri. III. Angeli in primo inſtanti habuere cognitionem, libertatem, & gratiam, & omnia ad meritum, aut demeritum requiſita: ergo in primo inſtanti potuerunt mereri, vel demereri. Ita Arim., & Scotus.

Prob. II. exemplo Chriſti. Is enim in primo ſuæ conceptionis inſtanti meruit, licet peccare non poſſet, quia cum eſſet homo Deus, etiam Dei viſione fruebatur: ſed angeli in eo primo inſtanti Dei viſione non fruebantur: ergo & mereri, & peccare potuere. Nec dicas, Chriſtum meruiſſe tantum poſt primum inſtans; nam hæc reſponſio falſa eſt, & PP. adverſatur. Quod addunt Thomiſtæ, non eodem modo de merito, ac de peccato loquendum, quia illud a Deo eſt, hoc autem a libero arbitrio, nihil probat. Nam, licet meritum a Deo ſit, requiritur tamen indifferentia ad utrumlibet: ergo ſi liberum arbitrium poteſt in primo inſtanti mereri, poterit etiam indifferenter ſe ad malum determinare, & peccare. Secundo, ad meritum, vel demeritum nulla requiritur temporis mora, ſed ſufficit electio indifferens: ergo angelorum voluntas ſtatim ac producta eſt, libere ſe ſe convertit in Deum, & libere meruit: ſicuti dæmonum voluntas in ſe delectata eſt, & libere peccavit.

Propositio II. Angeli in primo inſtanti angelico non potuerunt mereri, vel demereri.

Prob. ex Aug., qui l. 4. de Gen. ad lit. 31. ait, quod ſi loquamur de ordine cauſſarum, *non fuerunt ſimul omnia, & dies, & veſpera, & mane; ſed ſingillatim per ordinem*. Et c. 32. hunc ordinem exponens ait, quod 1. præceſſit ratio condendæ creaturæ; 2. Angeli in ſua natura creati ſunt; 3. ſe noverunt; 4. quidem in Dei laudem converſi, quidem in ſe delectati ſunt: ergo ſi loquamur de tali cauſſarum ordine, in primo inſtanti angeli nec mereri, nec operari potuere. Deinde, antequam bene aut male agerent, præceſſit cauſſalitate, & ordine creatio eorum ſubſtantiæ rerum notitia, originali ſanctitate & gratia exornatæ. Non poteſt enim bonum diligi, niſi præcedat cognitio, quam præcedit res cognoſcenda: ergo in primo creationis inſtanti nulla fuit angelis libere agendi facultas. Ex quibus conſtat, pluribus inſtantibus angelicis unico temporis puncto reſpondentibus illorum ſpirituum ſalutem, ac perditionem eſſe confectam. I. Inſtans eſt *creationis*, quo *lux* facti ſunt, idest cum bona voluntate, juſtitia, & adjutorio *ſine quo*. II. Inſtans eſt *meriti*, quo boni in Deo, mali in ſe ipſis delectati ſunt. III. *Retributionis*, quo illi caritatis abundantiam

tiam, & plenitudinem beatitudinis recepere, iſti in gehennam detruſi ſunt. Admittit etiam hæc inſtantia S. Th. qu. 62. art. 5., Scotus, & omnes pene recentiores.

Ob. I. Ex I. prop. ſequitur 1., angelorum malitiam eſſe Deo tribuendam: ergo falſa eſt. Prob. ant. Hæc enim malitia incipit cum eſſe angeli: ergo eſt illi a Deo, a quo habet eſſe. 2. Sequitur, eodem puncto in iis fuiſſe *veſpertinam* cognitionem in creaturis, & *matutinam*, qua ſe converterunt in Deum: ergo &c. 3. Falſum eſſe primam voluntatem non eſſe, niſi a Deo.

℟. neg. ant. Ad prob. neg. ant. Angeli enim omnes a Deo creati ſunt recti, & cum gratia ſtare potuiſſent, ſi voluiſſent: ergo malitia non incepit cum eſſe angeli, ſed in ejus arbitrium refundi debet, quod ſine mora flecti potuit ad utrumque; licet ordine cauſſalitatis creatio illuminationem, hæc voluntatis effectum præcedat. Hinc S. P. de hoc ordine loquens, ait: *Et illud quod ab initio diabolus peccat, non ab initio, ex quo creatus eſt, peccare putandus eſt, ſed ab initio peccati, quod ab ipſius ſuperbia cœperit eſſe peccatum*. Nam ante peccatum præcedit natura, quam etiam in infimis beſtiolis conſtituit Deus: ergo *initium ejus figmentum eſt Domini*. Ad II. diſt. ant. Eodem puncto temporis, conc.; *cauſſalitatis*, atque ordinis, neg. Solutio patet ex dictis. Ad III. neg. ant. Priuſquam enim voluntas eligat bonum particulare, determinatur a Deo ad bonum in communi, & hoc prius eſt cauſſa, non tempore.

Ob. II. contra II. prop. S. P. A. 11. de C. D. 13. ait, non ſentire cum Manichæis, qui dicit, diabolum ab initio peccare: ergo potuit in primo operationis inſtanti demereri, nec tamen culpa eſſet Deo imputanda. 2. Ad meritum non requiritur ſuſpenſio actus, ſed ſufficit potentia ad oppoſitum: ſed hæc fuit in angelis in prima operatione: ergo &c. 3. Actus primus per gratiam in nobis excitatus eſt meritorius: ergo & prima operatio angelica.

℟. neg. conſ. Jure enim ait S. P., non ſentire cum Manichæis, qui dicit, diabolum ab initio propria voluntate peccaſſe; quod enim malum eſt, & voluntarium, non eſt naturale, ſed liberum. Sentiret tamen cum Manichæis, qui diceret, inclinationem, cum qua Deus naturam angelicam condidit, ejuſque voluntatis deliberationem præcedit, fuiſſe natura malam; hoc enim eſt facere diabolum natura malum, non voluntate. Ad II. diſt. maj. Non requiritur ſuſpenſio, ſed præcedit præmotio ad bonum in communi cauſſalitatis ordine, conc.; ſecus, nego. Cognitio enim matutina, qua fertur angelus in Deum, veſpertinam ſubſequitur, qua res in ſe ipſis agnovit. Ad III. retorqueo argumentum. Nam actum a gratia excitatum, utpote meritorium & deliberatum, antecedit gratia actualis, quæ

eſt

eſt actus indeliberatus: ergo actum deliberatum angelorum præceſſit cauſſalitate inſpiratio.

CAPUT X.

De angelorum culpa.

ANGELORUM ſanctorum merita deſertorum culpa ſubſequitur. Horum dux fuit *Satanas* ex hebraica voce שטן, *Satan*, quæ *hoſtem* ſignificat. Dicitur etiam græce Διάβολος, *diabolus*, & Δαίμων, *dæmon*, ideſt *calumniator*, & *ſciens*. Hunc autem eſſe aliis ſpiritibus nobiliorem, tum ejus culpam, & locum ſupplicii oſtendemus. Sit ergo

PROPOSITIO I. Veriſimile eſt Satanam fuiſſe aliis ſpiritibus nobiliorem.

Prob. I. ſcripturis. Ezech. 28. Satanas princeps Tyri appellatur, quod licet de Itobalo, aut alio Tyriorum Rege fortiſſimo dici poſſit litteraliter, allegorice tamen Satanam deſignat, *quia erat eminentiſſimus angelorum, & Archangelus omnium ſapientiſſimus*, ut ait Tertull. l. 2. contra Marc.: ergo Satanas fuit aliis nobilior. Prob. II. ex PP. Greg. 4. Mor. 13. ait: *Apoſtata angelus ita conditus, ut angelorum legionibus emineret, ſuperbiendo ſuccubuit*. Bern. ſerm. de Adv. *Superbia*, ait, *angelorum principem in diabolum commutavit:* ergo Satanas fuit omnium nobilior.

Dices: Ezech. 28. Diabolus dicitur *Cherub*: ſed is eſt Seraphinis inferior: ergo &c. II. S. P. l. 2. de Gen. ad lit. 17. duo angelorum genera diſtinguit, unum ſupercæleſtium, ſecundum aereorum, quibus Satan præeſt: ergo &c.

℞. diſt. maj. Dicitur *Cherub* dignitate, conc.; perſona, neg. Nam Rex Tyri, qui Satanam deſignat, hebraice *Cherub*, *unctus*, dicitur, hoc eſt *princeps illuſtris*; Satanas vero *eminentiſſimus angelorum*. ℞. II., in ſcripturis, quæ ſunt de diabolo ac membris ejus, non omnia capiti congruere. Sic quæ de Rege Babyloniæ, & de Satana dicuntur Iſ. 14., non omnia conveniunt diabolo. Ad II. diſt. ant. Et S. P. loquitur in propria ſententia, neg.; in alia, conc. Ait enim, *afferant hæc duo genera qui potuerit, mihi unde afferam, non occurrit*.

PROPOSITIO II. Peccatum angelorum malorum fuit ſuperbia.

Prob. I. ex Script. Tob. 4. *In ipſa* (ſuperbia) *initium ſumpſit omnis perditio*. Iſ. 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua*. Ezech. 17. *Elevatum eſt cor tuum in decore tuo*. I. Tim. 3. *Ne in ſuperbiam elatus, incidat in judicium diaboli*. Prob. II. ex PP. Aug. l. 11. de Gen. ad l. 23. ait: *Se a luce veritatis avertit ſuper-*

per-

perbia tumidus. Eadem habent Athanaſius, Cyr., aliique. Prob. III. ratione. I. Angelus peccandò ad res corporeas, quibus non capitur, converſus non eſt: ergo ad ſeipſum. II. Ad ſuperbiam pronior eſt ſpiritus, quia nullum ſibi majorem patitur, aut æqualem, ut ait Damaſc.: ergo &c.

Propositio III. Non omnes dæmones in abyſſum dejecti ſunt, ſed plures in aere verſantur.

Prob. II. Scripturis. Ap. Eph. 6. ait: nobis eſſe colluctationem *adverſus mundi rectores tenebrarum harum*. Ad quæ verba ait Hieron. *Hæc omnium doctorum opinio eſt, quod aer iſte plenus ſit contrariis fortitudinibus*. Et c. 2. Ap., Dæmonem eſſe *principem poteſtatis aeris hujus*. Luc. 8. Dæmones Chriſtum *rogabant, ne imperaret illis, ut in abyſſum irent*. Prob. II. ex PP. Aug. 8. de C. D. 2. ait, *eſſe ſpiritus nocendi cupidiſſimos, qui in hoc aere habitant*. Adde Tertullianum Apol. 22., Lactantium 1. Inſt. 6., Chryſoſtomum hom. 2., Fulgentium l. 1. de Trin. 8., alioſque.

Prob. III. Hebræorum, ac Philoſophorum conſenſu. Illorum vetuſtiſſima traditio eſt in libro *Aboth*, & in eo, qui dicitur *Cedrus Libani*, & alibi apud Grotium. Platonici dæmones *in aere aberrantes*, & ἀέριον γένος, *aereum genus*, dixere. Poetæ denique *in hoc aere totam illam inferiorum deorum fabulam conſtituerunt*, ait Vives in 22. de C. D. Quod ergo dicitur 2. Petr. 2., & Judæ 6., Deum rebelles angelos *in tartarum tradidiſſe cruciandos*, aut *ſub caligine reſervaſſe*, de aere accipi debet, qui relate ad cælum ſplendidiſſimum jure dicitur tartarum, abyſſus, caligo &c. Ita Aug. Greg. &c.

Ob. I. contra II. Prop. Angelorum culpa fuit cum mulieribus concubitus: ergo non fuit ſuperbia. Prob. ant. ex 6. Gen. *Videntes filii Dei filias hominum*: ſed filii Dei ſunt angeli, ut exponunt PP. Clem. Alex., Athenagoras, Tertull. &c., & habet verſio LXX.: ergo &c.

℟. neg. ant. Ad prob. neg. min. Nam *filii Dei* ſunt filii Patriarcharum, ut oſtendimus c. 2. diſſ. 1. hujus lib.; ſed, dato etiam dæmones incubos cum mulieribus iniiſſe connubia, ut ſentire videtur S. P. A. 15. de C. D. 23.; certum eſt, peccatum angelorum præceſſiſſe Adæ peccatum, quod invidia diaboli introivit in mundum: ſed Adam non cognovit uxorem, niſi poſt lapſum: ergo &c.

Ob. II. Irenæus, Cyprianus, Nyſſ., & S. P. docent, angelorum culpam fuiſſe invidiam: ergo &c. ℟. diſt. ant. Ut effectum, conc., ut cauſſam, neg. Filia enim ſuperbiæ invidia eſt; *Amando enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus invidet, quia ei coæquantur, vel ſuperioribus, quod non coæquantur: ſuperbiendo ergo invidus, non invidendo quiſque ſuperbus eſt*, ut ait S. P. 11. de C. D. 14.

Ob.

Ob. III. Scotiſtæ. Diaboli culpa fuit ſpiritualis luxuria: ergo non fuit ſuperbia. Prob. ant. Diligere enim ſeipſum, aut alium inordinato amore, luxuria eſt, non ſuperbia: atque diabolus non ſuper alios ſe extulit, ſed de ſua excellentia delectatus eſt: ergo &c. ℞. neg. ant. Ad prob. diſt. maj. Diligere inordinato amore carnali, conc.; ſecus, neg. Inordinatus enim amor cuique peccato communis eſt, & ex varietate objecti varias nequitiæ ſpecies conſtituit: ſi ſit amor cibi, gula eſt; ſi laudis, ambitio; ſi propriæ excellentiæ, ſuperbia: ergo ſolus amor carnalis voluptatis luxuria eſt.

Quæres, in quo ſita ſit hæc malorum angelorum ſuperbia? ℞. Scotus, & Vaſquez cenſent, in eo ſitam eſſe, quod concupierint eſſe Deo ſimiles conditionate, nempe ſi fieri poſſet: Valentia, noluiſſe diabolum Deo ſubjici in miniſterio, nec aliorum angelorum lege teneri, ſed eſſe ſui juris. Idem ſentire videntur S. P. in Pſ. 70., Greg. 34. Moral. & Anſelmus. Alii cum S. Thom. & Ægidio cenſent, voluiſſe diabolum beatitudinem ſupernaturalem naturæ viribus aſſequi: alii divinos honores affectaſſe. Ex quibus conſtat, diabolum ſuperbia tumidum propriæ poteſtatis delectatione fuiſſe corruptum, ut ait S. P. 11. de Gen. ad l. 23., neque ex propriæ naturæ contemplatione ſurrexiſſe in Dei laudem, ut angeli ſancti, ideoque ultimum finem in ſe ipſo ſtatuiſſe, quaſi ſibi ſufficeret *ad beatam vitam*, ait S. P. l. 22. de C. D. c. 1. Conſtat etiam, diabolum peccare potuiſſe, licet eſſet particeps lucis. Nam in ſe delectatus non ſurrexit in Dei laudem: ergo non errore mentis, ſed depravata voluntate peccavit.

CAPUT XI.

De pœna peccati angelorum.

NOT. Peccato finitimam pœnam eſſe, vel ex eo conſtat, quod Deus O. M. *Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos* ultricibus flammis. De hoc igne quæri ſolet, an ſit materialis, & corporeus? an etiam æternus futurus ſit? Ac prima quidem adiaphora quæſtio eſt, quæ, licet communiter a catholicis, uno excepto Catharino, affirmative teneatur, imo & ab aliquibus Novatorum, non tamen de fide eſt. Altera vero catholicum dogma eſt contra Origenem, qui ex Epiphanio (*a*), & Hie-

(a) *Ep. ad Jo. Jeroſ.*

& Hieronymo (*a*) negavit, pœnas dæmonum eſſe æternas.

Not. II. Locum inferni, de quo veteres quidam dubitarunt, *ſub terra eſſe, nemo jam ambigit*, ait Hieron. in ep. ad Eph. 14.: & S. P. A. ſuam de inferno ſpirituali ſententiam revocat 2. Retr. 24. dicens, *de inferis magis docere debuiſſe, quod ſub terris ſint*. Nam Matth. 11. dicitur: *Uſque in infernum deſcendens*. Apoc. 2. in abyſſum detrudendus dicitur ſerpens antiquus. Philipp. 2. meminit Apoſt. *cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*, ubi triplex animarum locus deſcribitur.

Propositio I. Ignis, quo dæmones & reprobi torquentur, eſt æternus.

Prob. I. ſcripturis. Iſ. 66.: *Ignis eorum non extinguetur*. Dan. 12.: *Evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper*. Ubi Hebræus legit *in opprobrium ſempiternum*, Græcus *in convitium æternum*. Matth. 24.: *Diſcedite maledicti in ignem æternum ... & ibunt hi in ſupplicium æternum*. II. Theſſ. 1. *Pœnas dabunt æternas*. Apoc. 2. *Cruciabuntur die ac nocte, in ſæcula ſæculorum*: ergo &c.

℟. I. Origeniani, reproborum ſupplicium *diu* duraturum, *non ſemper*. Nam hebræum עולם, *holam*, & græcum *αἰὼν* ſumitur pro ſæculo, pro mundo, & diuturna duratione. Verum licet *αἰὼν aliquando æternum, aliquando ſæculum ſignificet*, ut ait S. P. contra Priſc. 5., *tamen quod ex hoc nomine appellatur αἰώνιον, nec ipſi Græci ſolent intelligere, niſi id, quod non habet finem*. II. Ita ignis eſt æternus, ut nunquam extinguatur: ergo *ſi non extinguetur, pœna ſine fine prædicta eſt*, ait ibi S. P. 3., Dan. 3., & Matth. 25. ſicuti æternum dicitur impiorum ſupplicium, ita & vita bonorum: atqui hæc per Origenem interminabilis eſt: ergo & illud. IV. Si ignis inferni haberet finem, poſſet epulo ad ſortem Lazari tranſmeare: ſed hoc ſcripturæ adverſatur: ergo &c. V. Phraſis Apoc. 20., *In ſæcula ſæculorum*, apud Hebræos, Græcos, & Latinos omnem finem excludit, ut ait S. P. 21. de C. D. 23.: ergo &c.

℟. II., ignem æternum fore, non ſupplicium. Sed contra eſt. Ut enim ait S. P. de Fid. & op. 15., *Dominus ſententiam ſuam concluſit dicens*: *Ibunt illi in combuſtionem æternam; erit ergo combuſtio æterna, ſicut ignis*. Et 21. de C. D. 23.: *Hinc ſupplicium æternum, inde vita æterna; dicere autem vita æterna ſine fine erit, ſupplicium æternum finem habebit, multum abſurdum eſt*.

Prob. II. ex PP. Nam præter Auguſtinum, Cyprianus, Epiphanius, Ambroſius, aliique apud Grotium docent, impiorum

(a) *Ep. 35. ad Pamm.*

rum animas non poſſe poſt mortem quidpiam emolumenti percipere. Cyprianus tr. 1. ad Demetr. 22. ait, *Nullum eſſe pœnitentiæ locum*. Nazianzenus in Carm. ait: *Poſt hanc vitam omnia eſſe vinculis adamantinis alligata*. Hieronymus in Matth. 25. ait, *Quod & ſupplicia æterna ſint, & vita perpetua*. Fulgentius de Fid. 43.: *Firmiſſime tene, omnes iniquos ituros in combuſtionem æternam*: & ſymbolum Athan., *Qui mala egerunt, in ignem æternum*: ergo &c.

Prob. III. ratione. Vera felicitas abſque æternitate non foret: ergo nec eſſet impiorum plena miſeria, ſi aliqua eis ſupereſſet futuri boni expectatio. Ita S. P. 11. de C. D. 11. Deinde in die judicii hæc pro juſtis ſententia feretur: *Percipite regnum*: pro impiis vero: *Ite in ignem æternum*: atqui regnum electorum erit æternum: ergo & damnatorum ſupplicium. Ita S. P. 21. de C. D. 23.

Ob. I. Apoſt. 1. Cor. 3. ait, fideles fore ſalvandos, *ſic tamen quaſi per ignem*: ergo &c. Marc. 16., *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Jo. 6., *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam*. Matth. 25.: *Poſſidete regnum; eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare &c.*: & c. 16.: *Da pauperibus, & habebis theſauros in cælo*: ergo fideles, qui corpus Chriſti manducant, & eleemoſynas faciunt, ab inferorum ſuppliciis aliquando eruentur. II. Impii cruciabuntur, *donec noviſſimum minutum reddant*, ait Lucas 12. *Quantum glorificavit ſe, tantum date illis tormentum & luctum*, ex Apoc. 18. *Pro menſura peccati erit plagarum modus*, ex Deut. 25.: ergo reddito quadrante, plagis luctuque ſoluta pœna, debet ceſſare cruciatus. III. Pſ. 76. habetur: *Numquid in æternum projiciet Deus? aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?* Pſ. 102. 9., *Non in perpetuum iraſcetur, neque in æternum comminabitur*: ergo &c.

℞. diſt. ant. Per ignem ſalvi fient, qui ſuper fundamentum ædificant fœnum &c., idest qui venialiter peccant, conc.; qui fundamentum amittunt, aut graviter peccant, nego. *Quid proderit*, ait Jacobus, *ſi fidem dicat ſe quis habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides ſalvare eum? Quouſque ergo falluntur, qui de fide mortua ſibi vitam æternam pollicentur?* Ita S. P. de Fid. & op. 14. Eodem modo reſpondetur ad loc. Marci, Joannis, & Matth. Etenim qui *crediderit &c.*, *qui manducaverit &c.* ſalvi fient utrique ſi mandata ſervaverint, ſi manſerint in Chriſti corpore per caritatem, & eleemoſynam *prius facere incipiant a ſe ipſis*, ait S. P. 25. de C. D. 27., conc.; ſecus, nego.

Ad II. diſt. ant. Et loca illa de mali viciſſitudine accipienda ſunt, conc.; de duratione, neg. *Non propter æquale temporis ſpatium*, ait ibidem S. D. c. 11., *ſed propter viciſſitudinem mali*,

mali, *ut qui mala fecerit*, *mala patiatur*, eſſe inter culpam, ſuppliciumque menſuram. Alias injuſta lex foret, quæ ſervum damnat ad vincula, quia tranſeunte verbo Dominum laceſſivit. Fatetur Origenes, angelos pro unico ſuperbiæ actu plurium ſæculorum ſupplicio puniri. Eſt etiam in damnatis obſtinata in malo voluntas, qua peccando præoptant illicitæ voluptatis perennitatem: ergo æternum ſupplicium habet etiam aliquam menſuram temporis. Adde locum Luc. 12. de purgatorio igne accipi poſſe, vel, ſi de inferno, *τὸ donec* valet *nunquam*, ut Gen. 8., & Matth. 1. *Non cognovit eam donec peperit &c.*

Ad III. diſt. ant. Non projiciet Deus eos, qui reſipiſcunt, & vaſa miſericordiæ, conc.; *iræ*, *& vindictæ*, neg. *Omnium itaque*, ait S. P. ib. c. 24., *miſeretur vaſorum miſericordiæ, non omnium hominum*.

Ob. II. Hieronymus Comm. in Iſ. 66. ad ea verba, *Ignis eorum non extinguetur*, ait: *Qui volunt ſupplicia aliquando finiri*, *his utuntur teſtimoniis: Cum intraverit plenitudo gentium*, *tunc omnis Iſrael ſalvus fiet &c.* Sed Hier. non refellit, imo confirmat Origeniſtarum opinionem: ergo &c. Ubi nota, S. D. hæc edidiſſe ætate provectum. Hinc ep. ad Gal. ait, *Nullam rationabilium creaturarum perire in perpetuum*. II. l. 18. in Iſ. poſt cit. verba ait: *Sicut diaboli*, *& omnium negatorum credimus æterna tormenta; ſic peccatorum chriſtianorum*, *quorum opera igne probanda ſunt*, *arbitramur mixtam clementiæ ſententiam judicis*; & 1. Dial. contra Pel. ait: *Si Origenes diabolo tribuit pœnitentiam*, *quid ad nos*, *qui diabolum dicimus perire perpetuo*, *& Chriſtianos ſalvandos eſſe poſt pœnas?* ergo &c. III. In c. 1. Nahum ad illud, *Non conſurget duplex tribulatio*, cenſet ſalvatos eſſe etiam Sodomæ habitatores, dicens: *Ideo ad præſens reddidiſſe ſupplicium*, *ne in æternum puniret*: ergo pœnæ damnatorum per Hieronymum non erunt æternæ, ſi aut fidem ſervarunt, aut illi temporaliter puniti ſunt.

℞. diſt. min. Non refellit ibi, conc.; nullibi, neg. Hieronymus ergo Com. in Iſ. Origenis ſententiam recitat, non refellit. Mos enim eſt ejus aliorum placita etiam erronea catholicæ ſententiæ permiſcere. Reapſe ea loca ad verbum in Origene extant: ergo a Hieronymo recitantur, non probantur. Cæterum æterna ſupplicia, non ſecus ac vitam, expreſſe fatetur in Matth. 25., & alibi paſſim. Idem dicendum de Comm. ad Galat.; nam poſt cit. verba ait, *Hucuſque Origenes*. Hanc vero germanam eſſe Hieronymi mentem, conſtat ex Apol. 1. ad Rufinum, qui ei Origenianos errores objecerat. Ait enim: *Ego in comm. ad Eph. ſic Origenem ſecutus ſum*, *ut fidei meæ non amitterem veritatem*. Addit, eum non eſſe culpandum, *qui in uno opere*, *quod ediſſerit*, *expoſitiones poſuerit plurimorum*. Idem

Digitized by Google

dein, ait de Comm. in ep. ad Gal. in epiſtola ad S. P. A. 75. Etiam in c. 3. Jonæ eos impugnat, qui docebant, diabolum in die judicii pœnitentiam facturum, dicens: *Sed hoc quia ſcriptura non dicit, & evertit penitus timorem Dei, de noſtris mentibus abjiciamus: & ſciamus, peccatores mitti in ignem æternum, qui paratus eſt &c.; de his dici: Ignis eorum non extinguetur &c.* Et infra: *Si longos poſt circuitus reſtitutio fiet, quæ differentia erit inter matrem Domini, & victimas libidinum? Infinitas ætates congere, ſi finis omnium ſimilis eſt; præteritum omne pro nihilo eſt, quia non quærimus, quid fuerimus, ſed quod ſemper futuri ſimus.*

Ad II. diſt. conſ. Cenſet ſalvandos Chriſtianos, qui cum ſolis venialibus decedunt, conc.; cum lethalibus, neg. Loquitur enim ibi S. D. de fidelibus purgandis, *quorum opera igne probanda ſunt*: atqui Deus igne probat *electos*, non reprobos, quos plectit, non purgat: ergo &c. Et in dial. c. Pel. ait, *Omnes prævaricatores perire perpetuo, Chriſtianos tamen ſalvandos eſſe poſt pœnas, niſi reatu graviorum criminum fuerint inquinati*. Urget ibi Pelagianos, qui ex omni peccato, etiam levi, in ſæculo non remiſſo, putabant æternam conſequi damnationem; contra quos ait, *Chriſtianos, ſi in peccato* (veniali) *præventi fuerint*, ſalvandos eſſe poſt pœnas. Deinde diſtinguit inter peccatores, & impios, & hos vocat, *qui Dei notitiam non habent, vel tranſgreſſione mutarunt*: ergo peccatores intelligit, qui leviter deliquerunt. Addit, in ea ſententia ſolum ſalvari, *qui nunquam fuit, nec forſitan futurus eſt*, qui nempe ſine culpa veniali decedat: ergo &c.

Ad III. diſt. conſ. Non erunt æternæ, ſi pœnituerint, conc.; ſecus, neg. Nam *in fine mundi lugebunt, qui non egerunt dignam pœnitentiam*. Impugnat ergo S. D. Marcionem dicentem, Deum bis ſumere de peccatis ſupplicium. Porro ſi temporaliter puniti omnes ſalvantur, non ſolum Chriſtiani, ſed etiam infideles ſalvantur.

Ob. III. In die judicii Sancti pro reprobis intercedent, & veniam impetrabunt: ergo &c. Prob. ant. Nam Gregorii Magni, Theclæ, & S. Nicolai precibus Trajanus, Falconilla, & S. Nicolai patruelis flammas evaſit: ergo &c.

℞. neg. maj. Eccleſia enim, ut ait S. P., *Ideo pro eis orat, quos habet inimicos, quia tempus eſt pœnitentiæ fructuoſæ*: ergo, ubi pœnitentiæ locus non erit, neque orabunt Sancti. Hinc fit, ſubdit S. P., *Ut nunc Eccleſia non oret pro malis angelis*. Ad prob. neg. ant. Nam Falconillæ, & Trajani fabulæ ex apocrypho Damaſceni ſermone pro defunctis decerptæ rejiciuntur a Baronio, aliiſque: Trajanum namque nefandis criminibus conſpurcatum, narrant Dio, & Spartianus. Quæ vero de S. Nicolao aliiſque narrantur in actis Sanctorum a Metaphraſte collectis, antiquæ

qua credulitate inſerta ſunt, nec nugis vacant. Niſi velis, ſententiam judicis fuiſſe ſuſpenſam, ut aliquibus ad vitam revocatis datum ſit pœnitentiæ ſpatium, aliis in horam mortis vehemens contritio.

Propositio II. Ignem inferni corporeum eſſe certum eſt, non tamen certitudine fidei.

Prob. I. pars Scripturis. Deut. 32.; *Ignis accenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima*. Eccli. 21. *Conſummatio eorum flamma ignis*. Iſ. 3., *Quis habitabit cum ardoribus ſempiternis?* Matth. 25., *diſcedite in ignem æternum*. Vocatur etiam infernus Matth. 5. *Gehenna ignis*, Apoc. 20. *Stagnum ignis*, Pſ. 20. *Clibanum ignis*. Atqui ſcripturæ verba, quæ eadem phraſi efferuntur, niſi cum aliis pugnent, ſunt proprie & literaliter accipienda, ſervatis aliis Aug. regulis 3. de Doctr. 10.: ergo, cum omnes ferme divinæ literæ, & hiſtoriæ ignem in inferis ardere teſtentur, non figurate, ſed proprie ac literaliter accipi debent. Incredibile eſt enim, judicem in ſua ſententia tropis uti velle, quibus nullibi in oratione uſus eſt. Deinde eodem igne dæmones comburentur, quo corpora damnatorum: ſed is corporeus eſt: ergo &c. Tandem vox Gehennæ, idest vallis *Hinnon*, & *Tophet*, ubi pueri idolo Moloch incendebantur, & phraſis hæbraica *gehennæ ignis*, gehennam ardentem exprimit, ut ait Eraſmus: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Hieronymus ep. 59. Origenem arguit, quod ignem inferni metaphorice acceperit, Greg. 4. Mor. ait: *Ignem gehennæ corpus eſſe non ambigo*. S. P. 11. de C. D. 10. *Gehenna illa, quod ſtagnum ignis, & ſulphuris dictum eſt, corporeus ignis erit*: ergo &c. Mitto alios.

Prob. II. pars. I. Nulla extat Eccleſiæ definitio de igne corporeo, teſte Petavio, Vaſqueſio &c.: ergo &c. II. Græci negantes Purgatorii ignem materialem eſſe, a Florentina Synodo in communionem recepti ſunt, neque hic error cum aliis proſcriptus eſt. III. Catharinus Ambroſius ſequitur, qui l. 7. in Luc. ait, *Neque ignis, neque vermis eſt corporalis*: ergo ejus ſententia, licet minus probabilis, hæretica non eſt.

Ob. I. contra primam prop. partem. *Vermis*, Iſ. 46. figurate accipitur pro ſynderesi: ergo & ignis.

℞. I. Licet *vermis* figurate angorem conſcientiæ ſignificet; tamen *in inferno vermium innumerabilium genus venenoſum* ex Pſ. 33. Baſilius prope admittit. Hinc Jud. 16.: *Dabit ignem; & vermes in carnes eorum, ut urantur & ſentiant uſque in ſempiternum*.

℞. II. neg. conſ. Vermis enim excruciat dilaniando alienæ ſubſtantiæ partes: atqui ſpiritus non habet partes; corpus vero poſt reſurrectionem incorruptibile diſcerpi non poterit; ergo

go ibi vermis improprie accipitur. At vero ignem proprie accipiendum eſſe, ſatis conſtat ex ſupradictis: tum ex nota Tichonii regula, quæ docet, ſcripturæ loca, quæ literaliter de uno, figurate de alio pronuntiantur, non omnia utrique pariter convenire. Iſaias ergo literaliter prænuntiat interitum Antiochi gregalium, myſtice judicii diem. Ac illorum corpora vermes vorarunt, oppida conſumpſit ignis. Non opus eſt tamen, ut etiam in damnatis vermis, & ignis literaliter accipiantur, ſed proprie accipitur ſolus ignis, de quo fit repetitio in ſententia Judicis, quæ proprie damnatos reſpicit.

Ob. II. Greg. 15. Mor. 17. ait: *Gehennæ ignis, cum ſit incorporeus, nec ſtudio ſuccenditur, nec lignis nutritur, ſed durat inextinguibilis*: ergo &c. II. Damaſcenus l. 4. ait: *Ignem æternum non materialem eſſe, qualis eſt apud nos:* ergo &c. III. S. P. 21. de C. D. 10. ait: *Talem fuiſſe illam flammam, quales oculi* divitis, & Lazari digitus: ſed hi non erant corporei: ergo nec ignis.

℞. diſt. ant. *Eſt incorporeus*, quia nec fomentis, nec lignis nutritur, ut ſol, conc.; quia eſt expers omni materia, nego. Ad II. pariter diſt. ant. Non eſt materialis ut noſter, qui indiget pabulo, conc.; nullo modo materialis eſt, nego.

Ad III. diſt. maj. Et S. P. loquitur in aliena ſententia, conc.; in propria, neg. Cum enim plures Catholici, inter quos Euthimius, & Theophylactus, quod Lucæ 6. de epulone narratur, non hiſtoriam, ſed parabolam eſſe cenſerent, vel viſionem illam fuiſſe imaginariam, cumque id etiam probabile ſit, noluit ſuam ſententiam, nempe hiſtoriam eam eſſe, aliorum auctoritati præferre, unde ait: *Talem fuiſſe flammam, quales oculi*. Ideſt non proprie viſum a divite Lazarum, ſed extaſi quadam, ut ſunt viſa dormientium. *At vero*, ſubdit, *gehenna illa, quod etiam ſtagnum ignis & ſulphuris dictum eſt, corporeus ignis erit:* quaſi dicat, quidquid ſit de horum ſententia, gehennæ ignis corporeus eſt. Quod probat exemplo vermium, qui in aquis fervidis vivunt, ut revincat incredulos negantes, damnatorum corpora in igne durare non poſſe.

Ob. III. Si gehennæ ignis corporeus eſſet, cum dæmones ubique *ferant ſecum ſuarum tormenta flammarum*, ut ait gloſſa, regiones, & corpora omnia comburerent: atqui falſum conſ.: ergo & ant. II. Nequit intelligi, quomodo ſpiritus poſſit igne torreri: ergo &c.

℞. neg. maj. Dæmones enim ignem materialem non ſecum perpetuo deferunt, torquentur tamen etiam extra inferos eodem igne, quia ſciunt ſibi alligationem ad ignem deberi, ut docet S. Thomas q. 64. art. 4. Non enim reo dolor minuitur, ſi ad tempus educatur e carcere apparitoribus ſtipatus. Nec

minus angeli gaudent, cum e cælis abſunt ad horam: ergo ſicut illi gaudent extra empyreum, ita iſti cruciantur extra ignem.

Ad II. neg. ant. Licet enim nulla ex ſententiis Scholaſticorum arrideat Auctori noſtro, qui eas confutavit, facile tamen intelligimus, ſpiritus cruciari poſſe igne corporeo per alligationem, quam patiuntur inviti, & a qua digredi ſponte non valent. Cur enim non dicamus, ait S. P. A. 21. de C. D. 10. *Quamvis miris, tamen veris modis, etiam ſpiritus incorporeos pœna corporalis ignis affligi, ſi ſpiritus hominum etiam ipſi incorporei potuerunt corporalibus membris alligari?*

CAPUT XII.

De angelorum ordinibus, hierarchia, & miſſione.

NOT. I., ſanctorum angelorum ordinem Ιεραρχίαν, *hierarchiam*, vel ſacrum principatum appellari. Hæc in dæmonibus non admittitur, ſed ſolum in cæleſti, & militante Eccleſia agnoſcitur. Dicitur enim cæleſtis, aut eccleſiaſtica hierarchia, non infernalis.

Not. II. In cæleſti hierarchia novem recenſet angelorum ordines Gregorius Magnus hom. 34., nempe *angelos, archangelos, virtutes, poteſtates, principatus, dominationes, thronos, cherubim*, ac *ſeraphim*. De angelorum nomine dictum ſupra. *Archangeli* ſunt, qui ſumma nuntiant, ut Michael, Gabriel &c. *Principatus, dominationes, virtutes, poteſtates*, & *throni* more Orientalium pronunciantur, ſumptis abſtractis pro concretis. Ac primi quatuor regni proceres, *throni* vero, quaſi reges in thronis conſidentes figurate ſignificant. *Seraphim* ab hebraico שרף, *ſaraph, incendere*, dicti ſunt. Aliqui *cherub* quaſi volucrem exponunt, ut angeli *cherubim* dicti ſint, quaſi ob celeritatem alati. Hos omnes commemorat Apoſt. Epheſ. 1., & Coloſſ. 1.

Not. III., novem angelorum choros in tres hierarchias a Dionyſio partitos eſſe. In prima ſtatuit ſeraphim caritate fervidos, cherubim ſapientia plenos, thronos, in quibus ut *in ſede divina majeſtas reclinatur*, ait Caſſianus. Hi ſpiritus Deo ſemper adſtant, neque ad hominum miniſteria mittuntur. In ſecunda dominationes, quibus alii velut dominis ſubjiciuntur, virtutes, per quos ſigna fiunt, poteſtates, quibus arcentur mali ſpiritus. In tertia principatus, quibus regnorum cura commiſſa eſt, anchangelos, qui ſumma, & angelos, qui minora nuntiant.

Propositio I. Novem ſunt angelorum ordines; ſed quinam prior, aut infimus ſit, incertum eſt.

Prob.

Prob. prima pars Scripturis. Iſ. 6. *ſeraphim*, & Ezech. 10. *cherubim* ſtantes referuntur. Coloſſ. I. *Throni*, *dominationes*, *principatus*, & *poteſtates*; & Eph. 1. *Virtutes* commemorantur. *Archangeli* 1. Theſſ., & angeli, ut ordo diſtinctus, Rom. 8.: ergo &c. Prob. II. ex Patribus. Ignatius Mart. ep. ad Trall. *Angelorum*, *& principatuum differentias*, *virtutum*, *& dominationum diſcrimina*, *thronorum*, *ac poteſtatum varietates*, *cherubim*, *ac ſeraphim excellentias* commemorat. Eundem texit catalogum Iren. l. 2. c. 54., nec non Dionyſius de cæl. Hier. 6. Gregorius Magnus hom. 34., Bernardus 5. de Conſid., S. P. A. 11. contra Priſcill., Rupertus, Magiſter, S. Thomas &c.: ergo &c.

Ob. Hieronymus l. 2. contra Jovin., Ambroſius 1. de Fid., Cyrillus Catech. 6. quatuor angelorum ordines recenſent: ergo &c. ℞. diſt. ant. Non excluſis aliis, conc.; excluſis, neg. Non enim ſcopus Patrum erat ibi angelorum catalogum texere: hinc Hieronymus l. 2. Apol. novem recenſent. Neque Eccleſia Romana excludit alios ordines, quos alibi agnoſcit, licet in præfatione Miſſæ non omnes commemoret.

Prob. II. pars. In ea triplici hierarchia an ſeraphim primum, angeli infimum locum teneant, neque ex ſcripturis, neque ex PP. evincitur: ergo &c. Prob. ant. Nam Geneſ. 3. 24. *Cherub* miſſus dicitur ad cuſtodiendam viam ligni vitæ, & Iſ. 6. ſeraphim ad prophetam convolaſſe: ergo aut illi ad primam hierarchiam non ſpectant, aut falſum eſt eos non mitti. Falſum eſt etiam alios angelos non adſtare Deo. Nam Tob. 12. ait Raphael archangelus: *Ego ſum unus ex ſeptem*, *qui adſtamus ante Dominum*. Falſum archangelos ſpectare ad tertiam hierarchiam; nam Michael dicitur *unus de Principibus primis* Dan. 10. Cuſtodes hominum eſſe etiam angelorum præcipuos, ex illo Matth. 18. *Semper vident faciem Patris*, evinci putant nonnulli: qui locus non de viſione beatifica accipi debet, quam etiam obtinent angeli reproborum, ſed de excellentia ac primatu, ut exponit Chryſ. Sed neque ex PP. id evincitur; nam Dionyſium illum non eſſe Areopagitam, ſed juniorem v. aut vi. Sæculi ſcriptorem cenſent eruditi. Irenæus bis enumerat angelorum ordines, ſed in ſecunda enumeratione nec ſeriem primam ſervat, & aliquos prætermittit. Seraphim ad infimum ordinem rejicit Syrorum traditio, & Eccleſia Romana. Hinc S. P. A. ep. ad Oroſium c. 11. *Angelos differre inter ſe aliquid indubitata fide tenere* ſe ait, *ſed quid inter ſe differant*, *neſcire*.

Propositio II. Probabilius eſt, angelos cujuſvis ordinis a Deo mitti.

Prob. I. ſcripturis. Ap. Heb. 14. ait, *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi &c.*: ergo &c. Prob. II. ex

minus angeli gaudent, cum e cælis abſunt ad horam: ergo ſicut illi gaudent extra empyreum, ita iſti cruciantur extra ignem.

Ad II. neg. ant. Licet enim nulla ex ſententiis Scholaſticorum arrideat Auctori noſtro, qui eas confutavit, facile tamen intelligimus, ſpiritus cruciari poſſe igne corporeo per alligationem, quam patiuntur inviti, & a qua digredi ſponte non valent. Cur enim non dicamus, ait S. P. A. 21. de C. D. 10. *Quamvis miris, tamen veris modis, etiam ſpiritus incorporeos pœna corporalis ignis affligi, ſi ſpiritus hominum etiam ipſi incorporei potuerunt corporalibus membris alligari?*

CAPUT XII.

De angelorum ordinibus, hierarchia, & miſſione.

NOT. I., ſanctorum angelorum ordinem Ἱεραρχίαν, *hierarchiam*, vel ſacrum principatum appellari. Hæc in dæmonibus non admittitur, ſed ſolum in cæleſti, & militante Eccleſia agnoſcitur. Dicitur enim cæleſtis, aut eccleſiaſtica hierarchia, non infernalis.

Not. II. In cæleſti hierarchia novem recenſet angelorum ordines Gregorius Magnus hom. 34., nempe *angelos*, *archangelos*, *virtutes*, *poteſtates*, *principatus*, *dominationes*, *thronos*, *cherubim*, *ac ſeraphim*. De angelorum nomine dictum ſupra. *Archangeli* ſunt, qui ſumma nuntiant, ut Michael, Gabriel &c. *Principatus*, *dominationes*, *virtutes*, *poteſtates*, & *throni* more Orientalium pronunciantur, ſumptis abſtractis pro concretis. Ac primi quatuor regni proceres, *throni* vero, quaſi reges in thronis conſidentes figurate ſignificant. *Seraphim* ab hebraico שרף, *ſaraph*, *incendere*, dicti ſunt. Aliqui *cherub* quaſi volucrem exponunt, ut angeli *cherubim* dicti ſint, quaſi ob celeritatem alati. Hos omnes commemorat Apoſt. Epheſ. 1., & Coloſſ. 1.

Not. III., novem angelorum choros in tres hierarchias a Dionyſio partitos eſſe. In prima ſtatuit ſeraphim caritate fervidos, cherubim ſapientia plenos, thronos, in quibus ut *in ſede divina majeſtas reclinatur*, ait Caſſianus. Hi ſpiritus Deo ſemper adſtant, neque ad hominum miniſteria mittuntur. In ſecunda dominationes, quibus alii velut dominis ſubjiciuntur, virtutes, per quos ſigna fiunt, poteſtates, quibus arcentur mali ſpiritus. In tertia principatus, quibus regnorum cura commiſſa eſt, anchangelos, qui ſumma, & angelos, qui minora nuntiant.

Propositio I. Novem ſunt angelorum ordines; ſed quinam prior, aut infimus ſit, incertum eſt.

Prob.

Prob. prima pars Scripturis. Iſ. 6. *ſeraphim*, & Ezech. 10. *cherubim* ſtantes referuntur. Coloſſ. I. *Throni*, *dominationes*, *principatus*, & *poteſtates*; & Eph. 1. *Virtutes* commemorantur. *Archangeli* 1. Theſſ., & angeli, ut ordo diſtinctus, Rom. 8.: ergo &c. Prob. II. ex Patribus. Ignatius Mart. ep. ad Trall. *Angelorum*, & *principatuum differentias*, *virtutum*, & *dominationum diſcrimina*, *thronorum*, *ac poteſtatum varietates*, *cherubim*, *ac ſeraphim excellentias* commemorat. Eundem texit catalogum Iren. l. 2. c. 54., nec non Dionyſius de cæl. Hier. 6. Gregorius Magnus hom. 34., Bernardus 5. de Conſid., S. P. A. 11. contra Priſcill., Rupertus, Magiſter, S. Thomas &c.: ergo &c.

Ob. Hieronymus l. 2. contra Jovin., Ambroſius 1. de Fid., Cyrillus Catech. 6. quatuor angelorum ordines recenſent: ergo &c. ℞. diſt. ant. Non excluſis aliis, conc.; excluſis, neg. Non enim ſcopus Patrum erat ibi angelorum catalogum texere: hinc Hieronymus l. 2. Apol. novem recenſent. Neque Eccleſia Romana excludit alios ordines, quos alibi agnoſcit, licet in præfatione Miſſæ non omnes commemoret.

Prob. II. pars. In ea triplici hierarchia an ſeraphim primum, angeli infimum locum teneant, neque ex ſcripturis, neque ex PP. evincitur: ergo &c. Prob. ant. Nam Geneſ. 3. 24. *Cherub* miſſus dicitur ad cuſtodiendam viam ligni vitæ, & Iſ. 6. ſeraphim ad prophetam convolaſſe: ergo aut illi ad primam hierarchiam non ſpectant, aut falſum eſt eos non mitti. Falſum eſt etiam alios angelos non adſtare Deo. Nam Tob. 12. ait Raphael archangelus: *Ego ſum unus ex ſeptem*, *qui adſtamus ante Dominum*. Falſum archangelos ſpectare ad tertiam hierarchiam; nam Michael dicitur *unus de Principibus primis* Dan. 10. Cuſtodes hominum eſſe etiam angelorum præcipuos, ex illo Matth. 18. *Semper vident faciem Patris*, evinci putant nonnulli: qui locus non de viſione beatifica accipi debet, quam etiam obtinent angeli reproborum, ſed de excellentia ac primatu, ut exponit Chryſ. Sed neque ex PP. id evincitur; nam Dionyſium illum non eſſe Areopagitam, ſed juniorem v. aut VI. Sæculi ſcriptorem cenſent eruditi. Irenæus bis enumerat angelorum ordines, ſed in ſecunda enumeratione nec ſeriem primam ſervat, & aliquos prætermittit. Seraphim ad infimum ordinem rejicit Syrorum traditio, & Eccleſia Romana. Hinc S. P. A. ep. ad Oroſium c. 11. *Angelos differre inter ſe aliquid indubitata fide tenere* ſe ait, *ſed quid inter ſe differant*, *neſcire*.

Propositio II. Probabilius eſt, angelos cujuſvis ordinis a Deo mitti.

Prob. I. ſcripturis. Ap. Heb. 14. ait, *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi* &c.: ergo &c. Prob. II. ex

PP. Hieronymus ad Dam. ait, ſeraphim *ad eos mitti*, *qui purgatione indigent*, Gregorius hom. 34. ſcribit, *quædam per cherubim*, *quædam per ſeraphim agi*; licet an *per ſe faciant*, non definiat. Nyſſenus de ſeraphim Iſaiæ ait, eſſe Dei miniſtros *propter ſalutem eorum*, *qui ſalvantur*, Idem docent Bernardus, Cyrillus, Chryſoſtomus &c.

Ob. I. Greg. 17. Mor. 9. ait, Deo aſſiſtere eas *poteſtates*, *quæ ad quædam nuntianda non exeunt*: ergo &c. ℞. diſt. ant. Et Gregorio contradicunt PP. alii, conc.; ſecus, neg. Nam Athan. Or. 3. ait, infinita millia Deo aſſiſtere, qui parati ſunt, ut mittantur, Vid. Prop. II.

Ob. II. Ex Hebr. 1. id unum infertur, novam legem veteri præferendam, quod iſta per angelos (præſcindendo, an primi fuerint, vel infimi) illa vero per Chriſtum data ſit; ergo &c. ℞. neg. ant. Ibi enim de veteri lege ne verbum quidem, ſed de Chriſto loquitur Ap. Vid. Prob. I.

Angelorum exercitus in ſex cohortes Thalmudiſtæ diſtinguunt, quas vocant *Mazaloth*, *El*, *Legion*, *Ribaton*, *Chirton*, *& Giſtera*. I. tot angelos continet, quot ſunt ſigna Zodiaci. *El* trigeſies continet *Mazaloth*, ideſt 360., qui in 30. ductus reddit 10800., hoc eſt *Legionem*, & ſic de aliis: itaut *Giſtera* angelos contineat 291600000.; & omnes ſimul cohortes 301., 655., 172. In dæmonibus nullam agnoſcimus hierarchiam. Credimus tamen in varias claſſes diſtributos, ut Deo honorem eriperent, & animas perderent. Hujus tartareæ reipublicæ princeps dicitur in ſacris literis בעל־זבוב *Beel-zebub*, quaſi *Deus Muſca*, vel quod idolum Accaron Muſcæ figuram referret, ut ait Nazianzenus, vel quod ex agro *Ekron* muſcas arcere crederetur (1). Dicitur *princeps mundi & aeris hujus* Jo. 12., & ep. 11., ob diffuſam undique idololatriam, quodque ei dæmones pareant, qui per aera diſcurrunt. Novem quoque dæmonum ordines M. Agrippa diſtinguit in impiis lib. de occulta philoſophia: de quibus Auctorem conſule.

C A-

(1) Non deſunt Hebraicæ linguæ periti, qui cum Stephano le Moyne diſſ. in loc. Jerem. 23. 6. putant, *Beel-zebub*, nedum *Deum Muſcam*, ſeu Muſcarum principem, ſed etiam *inimicitiarum*, ſive *principalem inimicum* ſignificare. Quo ſenſu a *Beeldebobo*, ſeu *devovo* creditur derivari.

CAPUT XIII.

An angeli ſancti ad animarum cuſtodiam vigilent, & dæmones ad ruinam.

NOT. Singulis hominibus deputari & bonum, & malum angelum, nedum ethnicorum, ſed etiam PP. nonnulli tradidere. Quidam fidelibus tantum ac juſtis: alii etiam plures angelos iis deſtinari putarunt. Sit itaque:

Propositio I. Cuique fidelium deputatur a Deo angelus cuſtos: probabilius etiam aliis hominibus.

Prob. prima pars ex Scripturis. Geneſ. 48. *Angelus eruit me de cunctis malis*. Jud. 13. *Cuſtodivit me angelus ejus*. Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*. Prob. II. ex Patribus. Origen. h. 20. in Num. *Adeſt etiam minimis Dei angelus bonus*. S. P. Soliq. 17. *Magna cura angeli adſunt nobis*. Ambr. de Vid. *Angeli nobis ad præſidium dati ſunt*. Adde Ethnicos Menandrum, Cenſorinum, Horatium, Virgilium &c. apud Huetium, & Petavlum. Prob. III. ratione. Indigent enim homines angelorum cuſtodia contra dæmonum inſidias, ut eorum preces ad Deum deferantur: ergo &c.

Prob. ſecunda pars. Illud enim Matth. 18., *Angeli eorum* &c. peculiares cuſtodes deſignat pro electis; nam reprobis minores angeli forte deputantur. Iſ. 5. habetur, *Auferam ſepem ejus*, ideſt angelorum cuſtodiam, ait gloſſa, quos omnibus præeſſe ſcribit Euſebius, Anſelmus &c. Hieronymus etiam in Matt. 18. ait: *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat in cuſtodiam ſui angelum deputatum*. Huc ſpectat ratio providentiæ, quæ omnium ſaluti proſpicit: ergo &c. Diximus probabilius: quia nunquam id Eccleſia definivit, neque ſcripturæ aperte cuſtodes angelos omnibus aſſignant, ſed pueris, fidelibus, regnis, provinciis, & exercitibus. Immo oppoſitum tradunt Baſilius, Hilarius, Chryſoſtomus &c.

Ob. I. Calvinus. Angelorum cuſtodiam, de qua Pſ. 90. habet, *in manibus portabunt te*, vix aliqui experiuntur electi: ergo eſt fictitia. II. Apoſt. Hebr. 1. ait, angelos mitti *propter eos, qui hæreditatem capiant*: ſed plures non capiunt: ergo &c. Iſ. 5. ait, obduratos deſeri ab angelis: ergo &c. III. Unus ſpiritus pluribus præeſſe poteſt: ergo &c.

℞. diſt. ant. Vix experiuntur electi curam peculiarem; conc.; communem, neg. Locus Pſ. 90. maximam Dei curam erga electos deſignat. Nam quæ nobis ſunt cariſſima, manibus geſtare dicimus. Id vero communem aliorum curam non tollit. Ad II. diſt. ant. Primario, conc.; abſolute & excluſive, neg. An-

gelorum cuſtodia primario electos reſpicit, ſed ad reprobos etiam homines extenditur, quos Deus ſuis non deſtituit auxiliis. Ad III. neg. conſ. Nam ex ea peculiari cuſtodia & Dei liberalitas patet, & dignitas animarum.

Propositio II. Probabile eſt ſingulis hominibus angelum malum, non a Deo, ſed a dæmone delegari.

Hæc Magiſtri ferme obſoleta, atque a Scholaſticis repudiata ſententia prob. I. quoad primam partem ex Ap. Epheſ. 6., ubi ait, eſſe nobis luctam *adverſus principes, & poteſtates, rectores tenebrarum*. I. Petri 8. *Diabolus circuit quærens, quem devoret:* ergo maligni ſpiritus animarum perniciem quærunt. II. Ex ſcripturis conſtat, dæmones ad inſtar regni cæleſtis propriam conſtituiſſe rempublicam. Regnum eorum & dux innuitur Luc. 11. Principatus, & poteſtates Coloſſ. 2. Virtutes Rom. 8. Sicut ergo in cæleſtibus cuſtodes angeli, ita in inferis ſunt tentatores.

Prob. II. ex traditione, quam perantiquam cenſet Maldonatus, & Gazæus ex vetuſtiſſimo Paſtoris libro, ubi legitur: *Duo ſunt genii cum homine, unus æquitatis, & unus iniquitatis*; & ex l. Barnabæ: *Duæ ſunt viæ: una lucis, altera tenebrarum, uni præpoſiti ſunt angeli Dei, alteri angeli Satanæ*. Idem tradunt Lactantius 2. Inſt., Tertull. de anima 39., Orig. contra Celſ., aliique.

Opp. Paſtoris, & Barnabæ libri ſunt apocryphi: ergo nullius ſunt auctoritatis. ℞. diſt. ant. Sunt apocryphi, hoc eſt e canone divinarum ſcripturarum expuncti, conc.; hoc eſt omnino rejiciendi, neg. Oſtendimus enim l. 7. debito honore habendos eſſe. Accedunt laudati Patres, quos nemo ob eam ſententiam reprehendit. Item Beda in Act. Apoſt., Auctor Imperf. hom. 5. in Matth., Nyſſenus de vita Moſis, ubi ait: *Eſt ſermo ex majorum traditione, Deum angelum adhibuiſſe ad cujuſque tutelam: at ex adverſo naturæ corruptorem adjuncto dæmone perniciem afferre*: ergo &c.

Prob. III. ratione. I. Dæmonum princeps ſtudet totis ſuis viribus Deo contraniti: ergo, ſicut Deus angelos ad curam, ita illæ dæmones in ruinam hominibus ſtatuit. II. In baptiſmo, ſicuti oratur Deus, ut mittat angelum, ita exoratur dæmonum expulſio: ergo ſicut in baptiſmo deputatur a Deo angelus cuſtos; ita a dæmone ſpiritus nequam.

Prob. ſecunda pars, Deum nempe malum dæmonem nulli delegare. I. Deus enim ex Jacobo ep. cath. 1. *intentator malorum eſt*: ergo, ſicut nec per ſe, nec per alium fallere poteſt, quia verax eſt, ita nec ad peccatum inducere, quia bonus eſt. II. Si Deus malos angelos cuique deſtinaret, poſſet ei imputari peccatum: ergo &c. III. Ad purgationem electorum ſat eſt permiſ-

miſſio, quæ prohibet, ne dæmones pro lubitu in eos deſæviant. Ita in Jobi ſubſtantiam, & carnem poteſtatem dedit, at ſalva anima. Sic juſtos tentari permittit, ut humiliores fiant: ergo &c.

Opp. Orta eſt hæc ſententia ex fabulis Ethnicorum, qui duos genios bonum & malum cuique aſſignant: ergo falſa eſt. II. Paſtoris, & Origenis nulla habenda eſt ratio. Caſſianus a Proſpero, Magiſter ab aliis rejicitur: ergo &c. III. Quiſque tentatur *a concupiſcentia ſua*: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam de geniis, & diis fabulæ ex ſacris literis fuerunt permiſſa falſitate depromptæ, ut ſcribit Tertullianus Apol. 47. In his ergo malis Ethnicorum geniis debemus verum a falſo ſecernere. Sicut ergo vera eſt traditio Ethnicorum de bono genio, refutata ejus divinitate, ita & de malo, refutatis erroribus illi permixtis. Ad II. vide ℞. ad opp. Prop. II. Caſſianus vero in eo a Proſpero refutatur, quod is ex l. Paſtoris probare nititur, ita *hominem ſibi commiſſum, ut ei non plus a Deo præſidii, quam a diabolo ſit periculi, & idcirco manere in homine arbitrium:* ergo ſublato hoc errore, quo Chriſti gratia deprimitur, dum arbitrium nimis extollitur, vitabimus Proſperi cenſuram, & erimus in Magiſtrum obſequentes. Ad III. neg. conſ. Diabolus enim ad concupiſcentiæ ſtimulos addit hortatores, ut Deus ad opem gratiæ vigiles angelos.

CAPUT XIV.

An dæmones poſſint mirabilia patrare?

NOT., quatuor eſſe rerum mirabilium genera. I. Quædam naturæ vim, aut artem illius, a quo fiunt, non excedunt, mira tamen ſunt iis, qui cauſſam ignorant, ut monſtra, & oſtenta, quæ interdum in planetis fiunt, & mira quædam geſta a Pico, Ficino, Sarcha. II. Aliæ ſunt ſenſuum illuſiones, quæ aut naturali magia fiunt, aut dæmonum fraude. III. Quædam humanam vim ſuperant, non autem vim ſuperioris cauſſæ, eaque vel fiunt virtute dæmonis, ut cum in ſublime fertur maleficus, & præſtigia dicuntur. IV. Vel ſupernaturali virtute fiunt, neque ab angelo aut homine, niſi operante Deo fieri poſſunt, ut mortuos ſuſcitare, ſcrutari corda &c., eaque ſunt vera miracula.

Not. II. In mirabilibus tria ſpectanda ſunt, nempe cauſſa effectrix, operandi modus, & finis. Nam qui aliquid præſtat ultra vires, ex. gr., ſi rapiatur in aera, id erit a cauſſa ſuperiore, ideſt a Deo, vel dæmone. Si vim angelicam excedunt, ut reſurrectio mortuorum &c., erunt vera miracula: quæ a præſtigiis, & illuſionibus ex Auguſtini regula l. 83. q. tradita di-

ſtingui poterunt: *Magi per privatos contactus, boni Chriſtiani per publicam juſtitiam, mali per ſigna publicæ juſtitiæ miracula faciunt*. Qui ergo ſignis, verbiſque ignotis utitur, erit præſtigiator, qui Chriſti nomine, aut ſigno crucis &c. id præſtat, & male vivit, ex iis eſt, de quibus Chriſtus ait Matth. 7. *Multi dicent in die illa: in nomine tuo virtutes fecimus*. Qui *publica juſtitia*, ideſt fide, & ſanctitate prodigia facit, hi boni ſunt. Miracula enim non ſunt ſanctitatis indicia, niſi moribus comprobentur. Diſtinguuntur etiam ex fine. Præſtigia enim ad propagandam idololatriam & vitia ſunt inſtituta; miracula vero ad Dei cultum & religionis augmentum. His notatis ſit

PROPOSITIO I. Dæmones plura faciunt portenta, quæ mira non ſunt, ſi rerum ratio dignoſcitur.

Prob. I. pars Scripturis. Nam Exod. 7. & 8. ab Egypti maleficis virga in colubrum, aqua in ſanguinem verſa eſt. Apoc. 13. Antichriſtus ignem de cælo educet. Plura etiam refert S. P. A. de inextinguibili Veneris lucerna, & de malefica fœmina, quam Virgilius refert carminibus ſuis *ſiſtere aquam fluviis, & vertere ſidera retro*: ergo &c.

Prob. II. pars. Cum enim dæmones ſeminaria rerum rationes ſciant, & ſerpentes, & plantas, & alia ſuis ſeminibus ſata produci poſſe facile intelligant, non ſecus ac agricolæ jactis ſeminibus ſegetes plantaſque producunt. Idque haud mora; norunt enim opportunitates, unde citius iſta naſcantur. Sed hoc Deo tribuendum eſt, qui ſeminarias rationes rebus inſeruit, & angelis eam contulit poteſtatem. Hoc pacto facile iis eſt aquam ſiſtere, ignem dejicere, ſidera vertere, cum ad hæc ſola corporum motio requiratur, quæ vim angelicam non excedit.

PROPOSITIO II. Homines etiam impii vera miracula patrare poſſunt.

Prob. I. Scripturis. Nam Matth. 7. quidam a Chriſto alieni ejus nomine dæmonia ejecere. II. S. P. A. q. 79. ait: *Quædam miracula ſceleſtos facere, qualia ſancti facere non poſſunt*. III. Paulus Epiſcopus Novatianus mira patravit in commendationem baptiſmi. Id autem Deus præſtat I., ut etiam per miniſtros Satanæ fidei virtutem extollat. II., ne quis exiſtimet majora hæc dona eſſe, quam juſtitiæ opera, quibus homines ſalvi fiunt.

PROPOSITIO III. Mirabilia dæmonum a Dei mirabilibus pluribus ſignis diſtinguuntur.

Prob. I. Deus enim mira non agit, niſi per *publica ſigna juſtitiæ, vel per publicam juſtitiam*, ideſt invocatione ſui nominis &c. Si quis ergo fidei abrenuntiet, ſacris abutatur &c., & mira præſtet; hæc non Deus facit, ſed Satanas. *Non eſt enim*, ait Chri-

Chriſtus Mar. 9., *qui faciat virtutes in nomine meo; & poſſit cito male loqui de me*.

II. Si diſſolvantur opera diaboli verbis, aut ritibus ſuperſtitioſis, ut ſi Energumeni per maleficia ſanentur, non eſt miraculum, ſed dæmon ceſſat a nocendo corpori, ut animam perdat. Nam Satanas non pugnat contra Satanam, alias non *ſtaret regnum ejus*.

III. Si quis futura prædicat, ut a fide avocet, vel ad turpia allıciat, licet eveniant, id non a Deo eſt, ſed a dæmone, ut dictum eſt c. 3. diſſ. 2. *Nemo enim in ſpiritu Dei loquens, dicit anathema Jeſu* ex 1. Cor. c. 12.

IV. Deo tribui debet prodigium, quod a dæmone ſuperari non poteſt. Sic vera ſunt Dei miracula per Moyſen geſta, quæ Magi non vicerunt dicentes, *digitus Dei eſt hic*, Exod. 8.

V. Dæmonum præſtigia pluribus innoteſcunt. E. gr. ſi mortuus excitetur, nec habeat corpus palpabile, phantaſma erit. Non ita Chriſtus, & Lazarus. II. Si idem a pluribus diverſimode videatur. III. Tranſmutationes in volucres, lupos &c. ſi arte dæmonum fiant, vel ſunt imaginationes, vel illuſiones dæmonis aliis corporibus ſubſtitutis. IV. Quæ ad nocendum inſontibus fiunt, ſatis liquet a dæmone fieri. Ex his conſtat, vera miracula ea eſſe, quæ facultatem angelicam ſuperant, quæ vere, non ſola imaginatione talia ſunt, quæque ad Dei gloriam, & proximi ſalutem, & ad incrementa virtutum ordinantur.

Propositio IV. Vera miracula ſunt veræ religionis notæ, nec poſſunt a Deo fieri in argumentum erroris.

Prob. I. contra Novatores ex ſcripturis. Joſ. 3. de prodigiis arcæ Domini ait: *In hoc ſcietis quod Deus in medio veſtri eſt*. Lib. 3. Reg. 18. orans Deum Elias ait: *Oſtende hodie, quia tu es Deus*. Jo. 11. Chriſtus Lazarum ſuſcitaturus Patrem oravit: *ut credant, quia tu me miſiſti*. Marci ult. habetur, *ſermonem* Apoſtolorum a Deo confirmatum *ſequentibus ſignis*: ergo &c.

Prob. II. ex Auguſtino, qui de Util. cred. 17. ait, hæreticos *etiam miraculorum majeſtate damnatos*: ergo &c. Ait quidem S. P. 1. Retr. 14. miracula *non fieri tanta, nec omnia modo*, ut Donatiſtas refelleret, quos *Mirabiliarios* vocat, quia plurima a ſe fieri jactitabant. Verum l. 10. de C. D. 17. ait, miraculis *nos ad Deum colendum excitari*; & l. 10. c. 8. refert miracula Abrahami, & Moyſis ad *corroborandam fidem piorum*. L. 22. c. 8. ait, *neceſſaria fuiſſe, ut crederet mundus*. Addit, *etiam nunc miracula fieri in Dei nomine, ſive per ſacramenta, ſive per orationes ſanctorum*; narratiſque miraculis Hyppone, & alibi geſtis, *cui*, inquit, *niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula?* ergo &c.

Prob. III. ratione. Nam verum miraculum ſolius Dei opus eſt:

eſt: atqui ſumma veritas nec per ſe, nec per alium fallere poteſt: ergo licet per impios & infideles poſſint a Deo fieri miracula, ut Prop. 3. oſtenſum eſt, hæc tamen ad idolorum vanitatem adſtruendam patrata non ſunt. Confirmatur a Gerſonio exemplo principis, *cui nullus credere teneretur, ſi falſarias literas ſigillo ſuo conſignari ſcienter permitteret*. Recte ergo, concludit S. P., nos tenet in Eccleſia *auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, caritate aucta, vetuſtate firmata*.

Ob. I. contra IV. Prop. Magi Pharaonis, ut divinitatem impugnarent, virgas in colubros, aquam verterunt in ſanguinem. Sed hæc in Moyſe erant vera miracula: ergo hæc fiunt in argumentum erroris. II. Idem erit Antichriſti miraculum Apoc. 13., ac Eliæ fuit 3. Reg. 18.: ſed illud erit ad ſeducendas gentes: ergo & iſtud. III. Infideles & impii ex Matth. 7. dæmones pellere, & virtutes facere poſſunt: ergo &c.

℟. diſt. maj. Et ea excedunt nativam vim dæmonum, neg.; & non excedunt, conc. Solutio patet ex Prop. I. Miracula vero Moyſis vera erant, quia Moſes contra Idololatriam pugnans Satanæ virtutem ſuperavit, devorante virga Aaron virgas incantatorum. Tandem Moyſes per publicum juſtitiæ ſignum prodigia faciebat, & palam invocato Dei nomine; Magi vero incantationibus ſuis, tacitoque ſuſurro. Ad II. neg. ant. Nam Elias contra Baal certavit, eumque devicit: ergo non potuit ope dæmonis uti adverſus dæmonem. At præſtigia Antichriſti, quæ ope dæmonum fient, horum vires non excedunt, ut ſupra dictum eſt. Ad III. neg. conſ. Virtutes enim factæ Chriſti nomine ejus poteſtatem demonſtrant, qui diabolum invitum per ejus miniſtros expellens, glorioſe de eo triumphat.

Ob. II. I. Reg. 28. narratur, Samuelem a pythoniſſa excitatum fuiſſe: ſed mortuorum ſuſcitatio eſt ſummum & verum miraculum: ergo &c.

℟. diſt. maj. Et Samuel Dei virtute excitatus eſt, conc.; virtute diaboli, neg. *Quid enim abſurdum eſt*, ait S. P. A. q. 3. l. 2. ad Simpl., *ex diſpenſatione divina permiſſum, ut non dominante magica potentia, ſed obtemperans divinæ diſpenſationi, conſentiret ſpiritus prophetæ ſe oſtendi aſpectibus regis divina eum ſententia*, in pœnam impiorum, *percuſſurus?* Nec honori prophetæ detrahitur, ex eo quod evocatus venerit ad prophetandum. Nam quod Samuel *exaltavit de terra vocem ſuam ad prophetiam*, judicium Dei eſt punientis impium, & gloria Samuelis prophetantis poſt mortem.

℟. II. diſt. maj. Narratur excitatus vere, & realiter, neg.; apparenter, conc. Tradit hanc reſponſionem S. P. A. ibidem, dicens, *non vere ſpiritum Samuelis excitatum*, ſed aliquod *phantaſma*, quod ſcriptura nomine Samuelis appellat, quia ſo-

ſolent imagines rerum eorum nominibus appellari: ergo &c.

Ob. II. Miræ ſunt hominum converſiones arte dæmonum factæ: ut ſocii Diomedis in volucres converſi, Apulejus in aſinum, Iphigenia in cervam, Ulyſſis ſocii in porcos, Arcades, Neurique in lupos, Lindorus Cataníenſis in varia animalia; ut ſileam ſagas ad congreſſus nocturnos in bruta converſas: atqui hæc a dæmone fiunt ad confirmandam impietatem, aut errorem: ergo &c.

℞. neg. maj. Quamvis enim hæc omnia vera eſſent, non ſunt tamen vera miracula, cum dæmonum vim non excedant. Facile eſt enim dæmoni, ſublato humano corpori ferinum ſupponere, potuque venefico ſic hominum phantaſiam turbare, ut in belluas converſi videantur. Sic pro ſociis Diomedis a dæmone occiſis fulicas credimus, eo aſportatas, quæ blande Græcis acceſſere, ut ſuperſtitioſa gens crederet, Diomedem Deum eſſe factum. Apulejus narrat magico veneficio delibutum in aſinum ſe eſſe converſum. Sociis Ulyſſis *venena nocentia* caſeo, ac pani commixta ſunt. Neuros lupos fieri cerviſiæ poculo a Magis propinato, quo illos invadit lupina rabies narrat Olaus. Pro Lindoro animalium phantaſmata ſuppoſita ſunt, ſicut pro Iphigenia cervam. Sagarum conventus perturbatæ phantaſiæ & imaginationi tribuendi ſunt: ergo &c.

Ob. IV. Gigantes prodigioſæ ſtaturæ, elementares homunculi divinationis virtute donati, quos Nymphas, Gnomoſque vocat Paracelſus, a ſolo dæmone ſunt procreati, non ſecus ac aurum & gemmæ, quas ſuis cultoribus offerunt: ergo vera miracula facit ſpiritus nequam.

℞. neg. ant. Gigantes enim ex ſtirpe Cain genitos eſſe credibile eſt. Naturali enim concubitu gigantes gigni poſſe, eoſque non eſſe poetarum figmenta, oſtendunt oſſa hinc inde reperta: ut dens molaris permagnus in littore Uticenſi repertus ex Aug. 15. de C. D. Paracelſi homunculi dæmones ſunt ad fingendas ludicras imagines aptiſſimi. Aurum autem, & gemmæ a dæmone ſunt aliunde aſportatæ; recte enim novit, ubi natura theſauros produxit, aut condidit avaritia.

Quæres; quo ſenſu ſcripſerit S. P. A. de Unit. Eccl. 16., *non ideo manifeſtari Eccleſiam, quia in ea miracula fiant?* Quæ verba nobis opponunt hæretici (1).

℞., hunc

(1) Auguſtini ſcopum in hac controverſia nuper inveſtigavit doctiſſimus Anonymus Mauriius in libro, quem inſcripſit: *La doctrine de l'ecriture & des Peres ſur les gueriſons miraculeuſes*, P. 2. in toto cap. 15., ubi admiratur triumphos a S. P. re-

R., hunc eſſe illorum verborum ſenſum : nempe unitatem Eccleſiæ canonicis ſcripturis probatam mirabilibus, quæ Donatiſtæ jactabant, labefactari non poſſe. Hæc enim *vel figmenta erant mendacium hominum, vel portenta fallacium ſpirituum*. Proinde *quæcunque talia in catholica* (Eccleſia) *fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in catholica fiunt: non ideo ipſa manifeſtatur catholica, quia hæc in ea fiunt*. Quibus probat S. P., avertendum nullum eſſe catholica fide maximis jam miraculis confirmata novorum occaſione ſignorum, ut Donatiſtæ contendebant, qui Eccleſiam apud ſe eſſe jactitabant ob Donati & Pontii miracula.

CAPUT XV.

De licita, ac ſuperſtitioſa magia, ejus origine, uſuſque execrando.

MIRABILIBUS dæmonum affinis eſt magia, de qua plura Guillelmus Pariſienſis, de Rio, Caſtaldus, aliique. Magi ergo, Tullio teſte, ſapientes erant apud Perſas, eoſque Magoam incoluiſſe cenſet noſter eruditiſſ. Schacchus Myroth. 1. c. 9. Nunc vero in deteriorem ſenſum magi nomen accipitur, eumque ſignificat, qui nova, & mira virtute dæmonis operatur.

PROPOSITIO I. Datur magia, qua plura fiunt arte præter conſuetum naturæ ordinem.

Prob. I. Inditæ ſunt enim a Deo ſingulis rebus virtutes non omnibus perviæ, ut lapidum, herbarum &c. occultæ virtutes, ut vis attrahendi in magnete, medendi venena in lapide ſerpentario, & dyctamno. Tanta eſt etiam quorundam in agendo dexteritas, ut ab ignaris malefici habeantur, qua nota Galenus, & Boethius ipſe non caruit. Albertus M., Picus & Ficinus omnes in admirationem ſui rapuere. Aliis ſanandi virtus a natura confertur, alii animalium, & avium voces imitandi: ergo &c.

PROPOSITIO II. Datur magia, cujus effectus, non a natura, ſed a ſpiritali ſeparata ſubſtantia oriuntur.

Prob. I. ex hiſtoriis. Nam per Hydromantiam, ideſt per ima-

latos armis doctrinæ ſuæ contra Donatiſtas & Gentiles, qui miraculorum argumentum ea dexteritate tractavit, ut victoria ſemper eſſet ex parte catholicæ Eccleſiæ; ex parte autem gentilium, aut hæreticorum turpiſſima clades.

imagines in aqua apparentes, accepit Numa Pompilius quid circa res ſacras conſtitueret. Per Necromantiam evocari ſpiritus mortuorum, ſcribit S. P. A. de C. D. c. ult. In elementaribus corporibus dæmones conſpici, & homines alloqui, narrat Cardanus: ergo &c.

Prob. II. ratione. Hæc enim idola loquuntur, & occulta revelant: ergo a ſpiritali ſubſtantia moventur, nec ea ſolæ imaginationi referri poſſunt, cum ſæpe ad homines fiant revelationes exterioribus ſenſibus libere utentes.

Propositio III. Magica opera ab impuris ſpiritibus fiunt.

Sequitur ex dictis, & prob. I. Non poſſunt a dæmone vera miracula fieri in argumentum erroris, aut impietatis, per Prop. IV. cap. præcedentis; Satanas enim Satanam non ejicit: ergo nec poſſunt portenta magica fieri auctore Deo; quia Dei virtus non poteſt oppugnare ſeipſam, nec idolorum ſuperſtitionem promovere.

Propositio IV. Magia idololatriam continet & dæmonis cultum, vel expreſſum, vel tacitum.

Prob. Diabolus enim magiam inſtituit, ut cultum uni Deo debitum ſibi vindicaret, idque aut tacita, aut expreſſa pactione. Sed utroque modo ſeſe magus obſtringit crimine idololatriæ: ergo &c. Prob. min. Nam expreſſa pactione ſe ſe diabolo vovet, aut fidem negando, vel Deo, aut Deiparæ maledicendo: tacita vero id præſtat notis occultis, quibus, quaſi ſecreto contractu, intentum opus exequitur: ergo &c. Dignoſcitur autem hæc tacita conventio ex ſignis diſparatis, ut ſunt inaudita angelorum nomina, ignoti characteres, figuratæ laminæ, ſcripturæ & ſacrarum rerum abuſio, novi ritus, certa corporis poſitura, ſitus & horæ ſuperſtitioſa obſervatio, aliaque ab ethnicis derivata.

Propositio V. Magia una cum idololatria a Chami poſteris derivata eſt.

Prob. I. Polytheiſmus a Chami poſteris derivatus eſt, ut alibi oſtendimus. Atqui magia eſt Polytheiſmi comes individua: ergo &c. Pr. min. ex Apulejo, qui eam definit *artem diis acceptam colendi eos*. Hinc Plato eam inventam ait *ad plurium deorum cultum*. II. Auctor magiæ fuit Zoroaſter: ſed is eſt Cham, aut Nembrod ex Gregorio Turon., aliiſque: ergo &c. III. Ægyptii ſcriptores Saturnum & Zoroaſtrum unum & eundem putant: ſed illum eſſe Cham conſtat ex columna Semiramidis apud Xenophontem: ergo &c.

Propositio VI. Artes magicas profiteri ſcelus eſt deteſtabile.

Prob. Levit. 20. habetur: *Vir, ſive mulier, in quibus pythonicus fuerit ſpiritus, morte moriantur. Anima, quæ declinaverit ad magos, & ariolos, interficiam illam:* ergo &c.

Ob.

Ob. I. Magiam etiam Moyſes exercuit: ergo &c.

Prob. ant. ex virgæ uſu, ex gemina percuſſione petræ, & æneo ſerpente, quem Moyſes erexit. II. Magiam exercent Catholici Romani, qui martyrium oſſibus, cereis, thure, & ſuffimentis utuntur, quæ a Magorum ritibus non longe abſunt; unde *genus hominum ſuperſtitionis maleficæ* a Suetonio dicti ſunt: ergo licita eſt. III. Miracula Magorum ſunt gratiæ gratis datæ: ergo a Deo ſunt. IV. Plures Magi ſuis carminibus dæmones fugant: ergo &c.

℟. neg. ant. Nam miracula Moyſis habent veri miraculi notas ſupra relatas. Adde Moſaicam legem Magos morte multare. Moyſes etiam unius Dei cultum ubique commendat. Ad prob. neg. ant. Virga enim, ſerpens &c. erant typus crucis & mortis Chriſti. Ad II. neg. ant. Nam uſus reliquiarum &c. cum diſſolvant opera diaboli, ſigna ſunt vere religionis. Suetonius autem, aliique ethnici Chriſtianos maleficos & ſuperſtitioſos dixere ob reprobatum ſuorum deorum cultum, & ut illos redderent odioſos. Ad III. neg. ant. Nam gratiæ gratis datæ abſque ſtudio dantur a Deo, Magia vero libris, ac magiſtris comparatur. Ad IV. neg. conſ. Non enim magica incantatione dæmones compelluntur, aut fugantur inviti, ut fit Eccleſiæ exorciſmis. Magi enim ſpiritus adjurant per nomina diabolica, quæ ſæpe divinis nectunt, quaſi idem præſtare poſſit Dei nomen, ac Beelzebub: cum angelis etiam dæmones invocant: Eccleſiæ miniſtros habitu, inceſſu, & ritibus exprimunt ad ludibrium; ſunt ergo ſacrificuli idololatræ mancipia Satanæ, atque ſacrorum Eccleſiæ iniquiſſimi contemptores. Verum de inviſibilibus angelis ſatis multa diximus; reliquum eſt, ut de rebus aſpectabilibus pauca dicamus.

L I B E R XI.

Ubi de rebus aſpectabilibus, eorumque productione & ætate.

MUNDUM a Deo traditum diſputationi eorum, qui ejus opera non noverunt, auctor eſt Eccleſiaſtes c. 3. Idcirco plura commenti ſunt de ejus anima, atque extenſione, figura, motu &c. His tamen prætermiſſis, pauca de mundi productione, atque ætate breviter delibabimus.

DIS-

DISSERTATIO I.

De mundi productione.

HISTORIAM de univerſi productione, quam nedum Deo revelante, ſed etiam ex majorum traditione didicerat, deſcribit Moyſes Geneſ. 1.: cujus narrationem ethnicorum fabulis præferendam I. loco oſtendemus. II. Quo ſenſu accipi debeant ſex dies creationis mundi. III. De rebus a Deo ſex dierum ſpatio productis ſermo erit. IV. De Paradiſo. V. De anni tempore, quo mundus productus eſt.

CAPUT I.

Creationis hiſtoriam e libris Moyſis, non ex ethnicis ſcriptoribus depromendam oſtenditur (1).

NON inſtituitur hic quæſtio: an libri Moyſis ſint Deo afflante conſcripti? ſed quæritur, an ſervatis criticæ regulis ex variis Ægyptiorum, Chaldæorum, & Græcorum hiſtoriis, ubi de rerum productione diſſeritur, hiſtoria Moſaica, an profana ſequenda ſit?

PROPOSITIO. Moſaica narratio de rerum primordiis eſt omnibus præferenda.

Prob. I. Ubi de rebus ab ætate noſtra remotiſſimis ſermo eſt, iis

(1) Abbas Pradeſius in Apologia Theſis celeberrimæ, quæ tot nuper turbas Lutetiæ excitavit, aſſerere non eſt reveritus 3. par. p. 42.: *poſſe quempiam a Moyſis Phyſica*, rerum exordia narrantis, *abſque religionis injuria recedere: permiſſumque eſſe philoſophis inveſtigare, an priuſquam terra fieret homini habitabilis, jam a pluribus ſæculis materia creata eſſet? Hos idcirco illuſtres philoſophos hiſtoricæ Moſis narrationi directe non adverſari*. Addit: *Moyſen cæteris hiſtoricis autentiorem hanc epocham creationis determinare non dubitaſſe*. Ex his autem totam Moyſis naturalem hiſtoriam ut falſam, aut incertam repudiari poſſe, perſpicue demonſtrat Auctor epiſtolarum Belgic., pluraque in ſacris literis memorata temporum experimento falſi revinci poſſe, fictitiam eſſe Pentateuchi Chronotaxim, eamque non a Moyſe adornatam; ſed in ejus libris intruſam. Quæ quam ſint abſurda, atque ab ipſa fidei veritate aliena, cæcus ſit oportet, qui prima fronte non videat.

iis ſcriptoribus major habenda eſt fides, qui ſunt cæteris vetuſtiores, quique omnes veritatis notas præſeferunt. Atqui talis eſt Moyſes: ergo &c. Prob. min. quoad primam partem. Prætermiſſa hebraicæ gentis origine, cujus vetuſtas ex ipſa lingua omnium parente dignoſcitur, Moyſen hiſtoricos omnes præceſſiſſe probat Clemens (*a*), Cyrillus (*b*), Huetius (*c*). Hos vero his momentis oſtendemus.

I. Diodorus antiquitatum diligentiſſimus ſcriptor ait, Moyſen primum omnium populis perſuaſiſſe, ut legibus ſcriptis uterentur. Eupolemus, & Artabanus tradunt, Moyſen fuiſſe literarum inventorem, & Mercurium ipſum, qui Ægyptios literas docuit: eo nempe ſenſu, quo Cadmus apud Phœnices dicitur inſtitutor literarum, quia in iis claruit: ergo &c.

II. Appion Grammaticus (*d*) fatetur Moyſen fuiſſe ſynchronum Inacho Argivo. Atqui ex rebus Græcis, teſte Halicarnaſſeo, Argolicæ ſunt vetuſtiores, cum originem ducant ab Inacho. Cadmus enim Græcorum inſtitutor Thebas adventavit tempore Lyncæi, ſeptima generatione poſt Moyſen, ut demonſtrat S. Clemens Alexandrinus: ergo Moyſes vetuſtior eſt Græcis ſcriptoribus, floruitque, antequam ipſi grammatices elementa cognoſcerent.

III. Græci ſcriptores omnes floruere poſt Moyſen: ergo is eſt omnium vetuſtior. Prob. ant. Herodotus vixit ſub Xerſe, & natus eſt anno Olymp. 72. Hunc ſecuti ſunt Thucydides, & Xenophon, qui floruit Olymp. 94. Poſtea Anaximander, aliique: ergo &c. II. Inter Ægyptios Beroſus eſt antiquiſſimus: ſed is biennio ante obitum Alexandri natus eſt, libroſque ſuos obtulit Antiocho Theo: ergo longe eſt Moyſes poſterior. III. Poſt Beroſum Ægyptiam hiſtoriam ſcripſit Manethes: ſed is ſcripſit ſub Ptolomæo Philadelpho: ergo &c. IV. Res Phœnicum ſcripſit Theodotus ætatis incertæ: ſed is meminit Judæorum: ergo eſt iis poſterior. V. Poetæ omnes floruere poſt Moyſen: ergo &c. Prob. ant. Homerus vixit an. 13. ante primam Olympiadem. Orphæus paulo ante Linum, Linus Herculem, hic unius hominis ætate bellum Trojanum præceſſit. Alii ſunt juniores: ergo &c.

IV. Ex libris Moyſis priſcorum doctrinam promanavit: ergo &c. Ant. prob. Huetius. I. enim Sanchoniaton Troja vetuſtior ex Taauto, ideſt Moyſe, de mundi origine hiſtoriam hauſit. II. Homerus plura ex Moyſe deprompſit. III. Thales, Py-

(a) 1. *Strom.* (b) *Contra Julian.*
(c) *Præp. IV. D. E.* (d) *Hiſt. Æg. l.* 4.

Pythagoras, Plato, aliique philoſophi ex doctrina Judæorum ſua dogmata derivarunt, ut Ariſtobolus oſtendit. IV. Moyſen eſſe Mercurium, Oſiridem, Bacchum, Serapidem, oſtendit Huetius: ergo &c.

Prob. min., quoad 2. part. I. Enim in hiſtoria Moſaica occurrit ſtyli ſimplicitas, una cum idiotiſmis primigeniæ linguæ. II. Ingenuitas, & ſinceritas, qua obſcuram proſapiam ſuam, fugam ex Ægypto, pœnam ſibi & ſorori irrogatam, & fratris crimen non diſſimulat. III. Difficultas mentiendi, cum res deſcriberet majorum traditione firmatas, coram ingenti multitudine peractas, contra regem & optimates Ægypti, qui fabulas in dedecus gentis ſuæ in vulgus edi non permiſiſſent. IV. Moſaicæ legis ſanctitas, nempe unius Dei cultus, virtutum officia &c. V. Miraculorum auctoritas; nam libri Moyſis inter tot Hebræorum clades, captivitates, exilia, ſervatis in orbe exemplaribus; omnium lingua tranſlati, integri, & concordes ad nos uſque pervenerunt: ergo Moyſis hiſtoria omnes veritatis notas habet, & vetuſtate, & veritate eſt omnibus præferenda.

Ob. I. Ægyptii multis annorum millibus Hebræos præceſſere: ergo Moyſes non eſt antiquiſſimus. Prob. ant. I. Ex eorum Dynaſtiis apud Euſebium. II. Ex libris Mercurii Triſmegiſti, quos Patres laudant, quorum auctor pluribus ſæculis Moyſen præceſſit. III. Ex Act. Apoſt., ubi Moyſes eruditus dicitur *omni ſapientia Ægyptiorum*. Hinc Philo ſcribit, Græciæ doctiſſimos ad pueri inſtitutionem accerſitos. IV. Ex Mercurii columnis temporum hiſtoriis inſcriptis, quas Euſebius refert dicens, Moyſen 300. an. poſt Inachum Cecropis ætate vixiſſe: ergo &c.

℞. neg. ant. Falſa eſt enim Ægyptiorum ſupputatio, ut ex Varrone oſtendit S. P. 18. de C. D. 40. Ad I. prob. neg. ant. Nam Ægyptiorum annos fuiſſe quatuor menſium, & Dynaſtias collaterales, & implicitas, infra oſtendemus. Ad II. neg. ant. Nam Mercurii Triſmegiſti opera ſunt ſuppoſititia. Patres autem ea opera laudant, quæ Mercurii nomine inſcripta erant, cui ſcriptores Ægyptii ſua conſecrabant inventa, ut refert Jamblycus de myſt. Ægyptiorum. Ad III. diſt. ant. *Sapientia Ægyptiorum* ab Hebræis accepta, conc.; aliunde, neg. Nulla enim apud Ægyptios ſapientia fuit hebraica vetuſtior. Fallitur etiam Philo, dum ait, ad Moyſis inſtitutionem magiſtros e Græcia accerſitos; nam ante ſeptem Sapientes, & primam Judaicam captivitatem nulla fuit apud Græcos Philoſophia. Ad IV. neg. ant. Eas enim columnas vel Sethi nepotes inciderunt, ut ait Joſ. 1. Ant. 3., vel Ægyptii poſteriores Moſaicæ legis cultores. Cecropes autem plures extitiſſe, ex eo

conſtat, quod quidam narrent, a Cecrope primitus bovem eſſe immolatum; Pauſanias vero ſcribit, Cecropem victimas abdicaſſe.

Ob. II. Plura extant in libris Moſaicis mendacia; ergo &c. Prob. ant. Gen. 4. habetur, Cainum urbem Henoch ædificaſſe, cum vix quatuor homines viverent; c. 36. meminit regum Iſrael & Chananæorum ut hominum vix memoria ſuperſtitum, cum etiam extarent ævo ſuo; c. 40. ait Joſeph, ſe de terra Hebræorum ſublatum, qualis non erat tunc Chananæa: ergo &c. II. Libri Moyſis ab Antiocho cremati ſunt ex Mach. 1.: ergo ſpurii ſunt, qui ejus nomine circumferuntur. III. Plura in iis libris extant flagitia, inceſtus &c.: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad I. prob. neg. conſ. Primorum quippe hominum vita tam longa fuit, ut unius hominis filii poſſent etiam urbes ampliſſimas conſtituere, ut ſcribit S. P. 15. de C. D. 8. Narrat enim Vives, fuiſſe in Hiſpania vicum, non parvum, cujus incolæ omnes a vivente ſene erant progeniti, & Bruſſonius refert, Pinem ante 80. ann. 1789. e femore ſuo prognatos numeraſſe. Ad alterum ℞., Moyſen de regibus Iſrael prophetaſſe, ut conſtat ex Deuter. 12. Ait vero c. 12. Gen., Chananæos ſedem fixiſſe in ea terra, quando illuc appulit Abraham, quod verum eſt: licet ſcribente Moyſe nondum eſſent expulſi. Joſeph autem ait, ſe eſſe ſublatum de ea terra Hebræorum, hoc eſt, ubi Abraham, Iſaac, & Jacob Hebræi poſſeſſionis jure fixerant domicilia. Ad II. diſt. ant. Cremati ſunt omnes, neg.; plures publici, qui ad manus militum pervenere, ut habetur ibidem l. 3. conc. Ad III. diſt. ant. Et ea flagitia *narrata* ſunt, conc.; *laudata*, neg. Ita S. P. contra Fauſt. 45.

Quæres. Unde Hebræorum nomen dictum ſit. ℞. Probabilior ſententia eſt a voce עבר *haber*, *ultra*, derivaſſe, ut ait S. P. A. q. 29. in Gen. Nam Abraham omnium primus Hebræus, ſeu transfluvialis dictus eſt, quod trans Euphratem profectus ſit.

CAPUT II.

Quo ſenſu accipiendi ſint dies creationis mundi.

Censent nonnulli, dies iſtos naturales eſſe, & 24. horarum ſpatio comprehendi: at S. P. A., qui in eorum inquiſitionem mentem omnem intendit, dies illos per varias angelorum ſanctorum cogitationes diſtinguit, ut l. 10. expoſuimus. Ejus ſententiam ut erroneam, & ſcripturæ oppoſitam traduxere Molina, a Lapide, Arriaga &c. Eſtius aliique minus probabilem cen-

cenſent. Nos vero ſenſum noſtrum ſequentibus Propoſitionibus aperiemus.

Propositio I. Temere & inconſulte carpitur S. P. A. de ſimultanea creatione ſententia.

Prob. I. Temere enim eorum ſententia carpitur, quibus in exponendis ſcripturis major intelligentia divinitus conceſſa eſt, quibuſve Eccleſia magnam tribuit auctoritatem: ſed talis eſt Auguſtini ſententia: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Illi enim aut prævivere, aut ſecuti ſunt Auguſtini ſententiam. Nam eam tradidit Clemens Alexandr., Athanaſius (*a*), Iſidorus (*b*), Caſſiodorus (*c*). Nec ab ea receſſit Ambroſius, & Gregorius Magnus: Auguſtinus vero non obiter, ſed peculiarem de ea habuit diſquiſitionem, quam Xiſtus Sen. tam ſublimem cenſet, ut nulla talis aliquando prodierit: ergo &c.

Prob. III. ex Scholaſticis. Albertus M. p. 1. q. 12. ait: *Videtur Auguſtino conſentiendum*. S. Thomas 2. diſt. 12. Auguſtini expoſitionem *ſubtiliorem* appellat, & Summ. p. 1. q. 58. admitti in angelis cognitionem *veſpertinam*, *& matutinam*, licet q. 84., *ut neutri parti præjudicetur*, utriuſque rationibus reſpondeat. Eundem imitatur Ægidius (*d*), & Cajetanus (*e*). Ex recentioribus Auguſtino ſubſcribunt Macedo, Noriſius, de Angelis, Tonti, Moreaus, Serrius. Mitto Procopium, Philonem &c. ergo &c.

Propositio II. Auguſtini ſententia a cenſura quavis immunis eſt, & prope certa.

Prob. I. Gen. 2. poſtquam Moyſes rerum creationem 6. diebus factam narravit, ait: *Iſtæ ſunt generationes cæli & terræ, quando creata ſunt IN DIE, quo fecit Dominus cælum, & terram &c.*: ſed τὸ *in die* hebraice יום, *Jom*, diem proprie ſignificat, non tempus, quod pluraliter effertur, non ſingulariter: ergo &c. Habetur in græco, ἧ ἡμέρᾳ ἐποίησε, *qua die fecit cælum, & terram, & omne viride*: ergo plantæ &c. eodem die factæ ſunt, quo cælum, & terra. Hinc aliqui codices habent, *hic dies generationis &c.*, *qua die fecit &c.*

Prob. II. Deus creavit ſolem quarta die: atqui ex ſole naturalis dies fit: ergo tres priores dies non fuerunt naturales. ℞. Adverſarii, tres priores dies ex Baſilio diſtinctos fuiſſe luce primigenia. Verum ſalva Baſilio reverentia ſic arguitur. I. Lux

 pri-

(a) *Ex Petav. l. 1. de op. 6. dier.*
(b) *L. 1. de ſumm. Bon. 8.* (c) *Div. Inſt. 22.*
(d) *In Hexam. 1. p. c. 25.* (e) *In Geneſ.*

primæ, & luminaria quartæ diei in hebræo dicuntur אור, *bor*, cum ſolem Hebræi vocent שמש, *ſcemeſc* : hinc Rabbini docent, ſolem prima die creatum fuiſſe, ut notat Calmet, ejus tamen productionem per recapitulationem narrari die quarta cum aliis corporibus luminoſis : ergo primus, & quartus dies unus eſt, & in ſex diebus recapitulatione narratur, quod in prima actum eſt. II. Sol dicitur, quia ſolus lucet : ergo nulla eſt lux a ſole diſtincta. Vel enim lux illa primigenia corpus erat, vel qualitas: ſi 1. ergo erat a ſole. Si 2. ergo ſol ipſe, ideſt a lucido corpore emanare debebat, Confirmatur; nam Pſ. 148. primo angeli, tum ſol & luna ante cælum memorantur, non lux : ergo lucis nomine deſignat Moyſes lucem & ſolem. III. Ex quo 1. Geneſ. dicatur, *Fiat firmamentum, & dividat aquas ab aquis*, infertur, nullam antea extitiſſe aquarum diviſionem : ergo dum dicitur, *Fiant luminaria, & dividant diem ac noctem*, recte infertur, ante ſolem & noctem non fuiſſe diviſas. IV. Ubi dicitur, *Sint in ſigna & dies &c.* Chaldæus legit: *& numerentur per ea dies, & anni*: ergo ante ſolem non erant tempora, non dies, neque horum diſtinctio.

Prob. III. Eccli. 13. habetur, *Qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul:* ergo &c. ℞. Adverſarii τὸ *ſimul* idem valere ac *univerſaliter*, *& communiter*. Græcus enim habet κοινῇ. Sed hoc eſt merum effugium; nam rerum univerſitas ſatis exprimitur per *τὰ πάντα*, *omnia*; ergo *κοινῇ*, *ſimul*, non de rebus, ſed de tempore accipi debet. Prob. conſ. I. enim *κοινῇ* ſæpiſſime pro tempore uſurpatur, ex lexico Conſtantini. II. Opponit ibi Eccleſiaſticus Dei opera operibus hominis, qui, *cum conſummaverit, tunc incipiet*, hoc eſt uno opere conſummato ad aliud pergit. Deus autem non ita; *creavit* enim *omnia ſimul*, ideſt uno temporis puncto. III. Idem ſentit Lateranenſis Synodus, dicens, Deum *ſimul ab initio utramque de nihilo creaturam* condidiſſe : atqui hinc probant Theologi, angelos creatos eſſe prima die, qua Deus condidit cælum & terram : ergo &c.

Prob. IV. Athanaſius or. 3. ait: *Verbum Patris dicendo, ante omnes genuit me, ſe alium ab omnibus eſſe declarat, cum conſtet, res omnes uno eodemque mandato ſimul extitiſſe*: atqui, ſi una creatura ante aliam extitiſſet, futile eſſet Athanaſii argumentum : ergo &c.

Prob. V. ratione, Creaturæ omnes ſex diebus conditæ non ſunt diſtinctæ : ergo nec dies. Prob. ant. Deus tertia die creavit ligna fructifera &c. ſexta fecit hominem maſculum & fœminam : ſed hæc non differunt a terra condita prima die cum ſemine omnium germinum : ergo &c. Prob. min. Gen. 5. legitur, Deum feciſſe *omne virgultum agri, antequam oriretur in*

terra :

Digitized by Google

terra: ſed hoc non eſt aliud, niſi terra ſeminibus gravidata, ſicut mulier creata die ſextâ non diſtinguitur a viro, ſed latitat in ejus coſtâ (poſtquam enim Deus requievit ab omni opere, Adæ non inveniebatur adjutor ſimilis ejus): ergo ex creaturis quædam ex nihilo creatæ ſunt, ut cælum, terra, ſol &c., ubi Scriptura habet *fiat*, aliæ ex præcedentia materia, ut herba &c., & hominis corpus. In his vero habet, *germinet terra*, *producant aquæ* &c. Illæ ſemel productæ ſemel recenſentur Gen. 1. Aliæ prius in materia productæ ſunt, poſtea in ſua ſpecie, & harum bis generatio enarratur, hoc eſt c. 1. & 2.: ergo omnia Dei opera ſpectant ad dies inviſibiles, in quibus creavit Deus omnia ſimul, relate ad diverſas cognitiones angelorum. Quæ vero prius in ſeminali ratione, deinde viſibiliter facta ſunt, ſecundum priorem rationem ſpectant ad intelligibiles dies, & unico inſtanti producta ſunt, ſecundum poſteriorem eorum productio fit in tempore, & ſpectant ad dies naturales, in quibus Deus quotidie operatur.

Propositio III. Tametſi vera eſt Auguſtini ſententia, non debet oppoſita ut falſa refelli.

Prob. I. ex Auguſtino, qui l. 4. de Gen. ad lit. 28. ait: *Qui aliam requirit in illorum dierum enumeratione ſententiam, quærat, & divinitus adjutus inveniat*. II. Ob theologorum numerum oppoſita ſententia probabilior aliquibus videri poteſt: ergo &c. III. Si aliorum ſententiam carpimus, ejuſdem temeritatis damnabimur, quam in aliis Prop. I. notavimus: ergo &c.

Ob. I. Doctores omnes, uno excepto Auguſtino, ſex dies naturales accipiunt: ergo &c. II. S. P. hanc ſententiam tradit in l. de Gen. ad lit.: ſed in iis libris, ex 1. Retr. 18., *plura ſunt quæſita, quam inventa, & pauciora firmata*: ergo &c.

℞. neg. ant. Nam ex dictis oppoſitum evincitur. Ad II. diſt. ant. In iis libris tantum, neg.; etiam, conc. Hanc enim ſententiam tradit S. P. in l. de C. D. Neque in libris Retr. hanc ſententiam retractat. Hinc Xiſtus Sen. de libris illis ait l. 4. Bibl., *neque eruditius, neque ſublimius, vel ante, vel poſt Aug. prodiiſſe*.

Ob. II. Loc. Gen. 2., *in die*, & Eccli. 18., *omnia ſimul*, vel de tempore, vel de creatione quoad materiam exponi debent: ergo &c. Prob. ant. Greg. l. 32. c. 10., ait, *Quod ſimul extitit per ſubſtantiam materiæ, non ſimul apparuit per ſpeciem formæ*: ergo &c.

℞. neg. ant., de quo vide Prop. II. Ad prob. ℞. Omnia ſimul extitiſſe *per ſubſtantiam materiæ*, & prima die non omnia apparuiſſe in ſua ſpecie. Sed aliæ ſunt res ex nihilo conditæ, aliæ ex præexiſtente materia. Hæ, ut herbæ &c. ſimul extiterunt *per ſubſtantiam*, per ſpeciem vero decurſu temporis; illæ, ut

ut angeli, ſol &c. etiam per ſpeciem formæ extiterunt, quia ex nihilo productæ ſunt.

Ob. III. Opponitur hæc ſententia hiſtoricæ narrationi; nam I. literaliter accipi debet, quod non repugnat: ſed Auguſtini expoſitio non eſt literalis: ergo &c. II. Origenianum dogma eſt res a Deo conditas figurate exponere: ergo & dies. III. Hiſtoria Geneſeos pro rudi populo ſcripta eſt: ergo eſt literalis.

℞. neg. ant. Nam Auguſtini expoſitio propria eſt, non figurata; lux enim proprie ad intelligibilia ſpectat. Hinc Deus *lux* dicitur, & *pater luminum: ergo ubi eſt melior lux, ibi eſt etiam verior dies*, ait S. P. l. 4. Gen. ad lit. 28. Quare Noriſius, qui §. 9. Vind. ait, Auguſtini expoſitionem eſſe *myſtice diviſam*, loquitur relatæ ad lucem *corporalem*, & *quotidianam* cum Auguſtino, qui eam lucem, non *figurate*, ſed *proprie* accipiendam eſſe declarat, ſed *aliter*, *quam in hac conſuetudine quotidianæ lucis corporalis*. Deinde Dei locutio, requies ab opere, deambulatio, quæ myſtice exponuntur, hiſtoricam narrationem non evertunt: ergo nec evertunt dies myſtici.

Ad II. neg. ant. Nulla enim eſt ratio, cur res cum Origene figurate accipiantur; plures tamen ſunt, cur dies ſpiritales dicantur, maxime cum veri ſint, non allegorici. Ad III. neg. ant. Plura enim in iis ſunt obſcura, quæ abſque inſtitutione Doctorum intelligi nequeunt. Nec plebi ſpectat noſſe, quinam ſint dies illi.

Ob. IV. Exod. 20. Sabbatici præcepti hæc cauſſa profertur, *Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & requievit die ſeptimo*. Atqui hæc ratio nulla eſſet, niſi dies creationis naturales forent: nulla enim proportio eſt inter dies *operarios*, & *perceptiones angelicas*: ergo &c.

℞. neg. min. Nam ad præceptum illud ſat erat aliqualis inter dies illos ſimilitudo. Sicut enim requies Domini a ſabbato, & requie Hebræorum longe differt (non enim Deus, ut illi, laſſas in opificio vires reparavit) ita ſex illi dies differunt ab iis, de quibus dicitur: *Sex diebus facietis opus*.

Ob. V. In Auguſtini ſententia ſimul fuit dies & nox, tenebræ & lux &c. quod eſt abſurdum: ergo &c. ℞. diſt. ant. Simul fuit tempore, neg.; ordine cauſſalitatis, conc. Fuit ergo ſimul nox & dies, meritum & beatitudo angelorum; nam inter conditionem & gratiam, inter perceptionem rerum & converſionem in Deum non fuit in iis temporis ſpatium; fuit tamen ordo cauſſarum. Nam a cognitione *veſpertina* ad *matutinam*, a via ad terminum aliqua inſtantia angelica interfuiſſe non diffitemur, ut dictum eſt c. 1. Diſſ. 2. l. 10. Vide Auguſtinum l. 4. de Gen. ad lit. 32.

Ob.

Ob. VI. Boſſuet. Magis congruit divinæ ſapientiæ ſex diebus omnia condere, ut oſtenderet, ſe non cæco impetu operari, ut quidam Philoſophi ſomniarunt; ſic enim operis ſui dominum ſe Deus præbuit: ergo &c. (1).

℞. neg. ant. Nam, præter illos Philoſophos fuerunt etiam Moyſis ævo Polythei, ut Chananæi, & Philiſtiim, qui minores deos colerent, & finitæ virtutis; Moyſes ergo, ut Deum omnipotentem oſtenderet, ait, abſque temporis ſpatio eadem die cælum, & terram, & omnia creaſſe. Oſtendit etiam non agere Deum cæco impetu, dum omnia condidiſſe ait verbo & imperio. Sicque in eo libertas, conſilium, & omnipotentia relucet.

CAPUT III.

De ſingulis rebus a Deo ſex dierum ſpatio productis.

PRIMA die cælum, & terram, aquam, & lucem a Deo creata eſſe, narrat Moſes *Gen.* 1. dicens: *In principio creavit Deus cælum & terram, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & facta eſt lux &c.* Hebræi habent, *Bereſith*, ideſt *in exordio temporis*. Quæ vox oſtendit, nihil cælum, & terram præceſſiſſe, præter Deum. Cabbaliſtæ res prima die conditas in ea voce בראשית obſervarunt. Nam ב eſt initium, *bara* creavit, ר *Rachiah* firmamentum, א *herex* terram ש *ſciamaim* cælos, י *Jam* mare, ת *Theom* abyſſum deſignat, Terra *autem erat inanis, & vacua, & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Quibus verbis limus deſignatur, & humida materies rerum omnium principium, ut ſentit Thales. Sit itaque

PROPOSITIO. Principium rerum omnium eſt aqua.

Prob. I. ex Auguſtino, qui l. 1. de Gen. ad L. ait, Moyſen *aquæ nomine deſignare totam materiam, unde facta ſint omnia, quia ex humida natura videmus omnia per ſpecies varias formari.* Verba etiam *ſpiritus Dei ferebatur &c.* divinam energiam oſtendunt, qua, ut ova ab alitibus fœcundantur incubitu, ita vis

 ſin-

(1) Si liceat hoc loco rem tranſfigere conjecturis, cur non dicamus cum viro hujus ævi doctiſſimo, ſimultaneam creationem increatæ mentis, ac ſupremi artificis majeſtatem, atque omnipotentiam magis docuiſſe, quam ſi dicamus eum, non ſecus ac infimæ notæ artifices, temporis ſpatio indiguiſſe, ut normam conſuleret, aut opera ſua per dierum intervalla diſponeret? Quæ ſane non infinitæ mentis eſt idea, ſed limitatæ ac finitæ, quæque proinde Deo non ſatis apte convenire videtur.

ſingulas ſpecies producendi materiæ conceſſa eſt; ut ait S. P. (*a*), Baſilius (*b*), & PP. alii (*c*), nec non Grotius, Junius &c.

Prob. II. ex gentium conſenſu. Phœnices ex aquoſæ mixtionis putredine rerum exordia repetunt, ut ex Sanchoniatone oſtendit Euſebius: Zeno apud Heſiodum chaos, unde omnia fiunt, aquam eſſe dicebat; Thales Mileſius, *eam eſſe initium rerum*, Deum autem eam mentem, quæ ex aqua omnia fingeret. Thales vero a Phœnicibus, hi ab Ægyptiis, illi ab Hebræis hanc doctrinam accepere: ergo &c.

Prob. III. ratione. Nam ex aqua terram fieri, patet ex pluviis, unde gignitur tellus levis & candida, arenæ in mari, lapilli in flumine: ergo &c. II. Cælum aqueæ naturæ eſſe conſtat ex voce hebraica רקיע *Rachiah*, quæ aquarum expanſionem ſignificat, & *Sciamaim*, quæ cælos ab aquis deſignat. III. Vegetabilia reſolvuntur in aquam, ex qua nutriunt. IV. Piſces & aves in aqua & aere gignuntur: ergo veriſimile eſt, communem ſubſtantiam eſſe aquam, & hanc in varias ſpecies mutari, dum ei permiſcentur ſalinæ, ſulphureæ, aut oleoſæ particulæ. Ex aqua creata eſt lux *verbo Domini*, mandato nempe, non vocis ſono. Lucis nomine angelos Auguſtinus intelligit: alii ſolem, alii lucem primigeniam. Hebræi vocant אור *Hor*, & corpus lucidum מאור *Mehor*. Lux ergo etiam literaliter angelos deſignat, ideſt incorpoream lucem. Primam diem vocant Hebræi *Jom*, hoc eſt curſum ſolis (*d*): ergo corporalis dies ſine ſole non fuit, ut docet S. P. A. Veſpera dicitur ערב *Hereb* (unde Erebus Poetarum) qui objecta confuſe exhibet, unde *decolorata* cognitio dicitur ab Auguſtino.

II. Diei opus eſt firmamentum ex 1. Gen., hoc eſt aquarum extenſio, quaſi velum inter eas expanſum. Cælum enim ex aquis compactum docent Clemens, Joſephus, Ambroſius &c. & fluidiſſimum eſſe plures Philoſophi. Dicitur hebraice שמים, *Sciamaim*, Græce *οὐρανὸς*, ideſt viſui pervius, & *pellucidus* ex Schrevelio: latine cælum, quaſi ſtellis cælatum.

III. Diei opera ſunt maria, & aridæ apparitio, ideſt terræ. Maria hebraice dicuntur ימים, *Jamim*, a ים *Jam*, *fundum*, *& maim*, *aquarum*. Terra hæc de ſinu aquarum educta eſt; tunc enim *ſpiſſata* eſt, ait S. P. A. l. 1. de Gen. ad l., & limus fluidioribus partibus nudatus eſt.

IV. Diei opera ſunt ſol, luna, ſtellæ. Sol Gen. 1. dicitur *luminare majus* ob ampliorem lucem non ob molem, quam ab aliis luminoſis corporibus vinci quidam oſtendunt. An ſol corpus

(a) *Ib. c.* 18. (b) *Hom.* 2. *in Hex.*
(c) *Ex Janſen.* (d) *Ex R. Kimki.*

pus ſolidum ſit, an fluidum fervens, ut aurum in fornace, diſputant Phyſici, ex hebræo *ſcemeſc*, *ibi ignis*, videtur in ſole eſſe ignem.

V. Die volatilia, ac natantia animalia producta ſunt, quæ exploſo ovo gignuntur. Recte ergo ait S. P. A., omnia fuiſſe antea producta concretis in aqua ſeminariis primordiis, poſtea progenita in tempore ab involucris primordialibus explicata: unde ex 1. Eccl. *nihil ſub ſole novum*, quia principia omnia ſimul creata ſunt in rationibus ſeminariis, quorum deciſione, aut permixtione *Generatio præterit*, *& advenit &c.*

VI. Die animalia, & homo producta ſunt. De homine agemus lib. 12. Animalium vero, ac reptilium duplex eſt geneſis: nempe in ſemine, ejuſque explicatione, ſeu viſibili ſpecie. Sunt enim dies illi diverſæ angelorum perceptiones, quibus prius communem materiam, inde ſubſtantiales formas novere. Diſtinguit ſcriptura beſtias a jumentis: illæ mole & feritate majores ſunt, hæc nos vectando, aut terras arando juvant. Hæc eſt in 1. Geneſ. conformis Auguſtino expoſitio: plura qui vult, adeat interpretes.

C A P U T IV.

De Paradiſo voluptatis.

INTER ea, quæ tertia die producta ſunt, eſt Paradiſus voluptatis, ubi Deus poſuit Adam. De eo quæritur 1. An corporeus fuerit? 2. Ubi poſitus? 3. Quibus arboribus conſitus ſit?

PROPOSITIO I. Paradiſus erat locus corporeus.

Prob. I. ſcripturis. Gen. I. Ubi vulgata legit, *paradiſum voluptatis*, hebræa habet ב־עדן, *Be-Heden*: & LXX. *ἐν* Ἐδὲν. Atqui præfixum ב, *Be* eſt nota localis ex Huetio, aliiſq.: ergo &c. II. Gen. 4. deſcribitur ſitus Edem ad orientalem plagam. Ezech. 17. Negotiatores *Edem*, & Reg. 19. *Haram*, & filii *Eden* memorantur: ſed *Haram* eſt corporeus locus: ergo & *Eden*. Iſ. 2. ait, *Ponet ſolitudinem ejus quaſi Eden*, qui locus verti nequit, *ut voluptatem*: ergo &c. Prob. II. ex Patribus. Chryſoſtomus hom. 13. in Gen. *Idcirco nomen loci inſeruit Moyſes*, *ut non liceat dicere*, *nullum eſſe in terra paradiſum*. Baſilius hom. de Paradiſo ait: *Proditum memoriæ eſt*, *quo ſit loco plantatus*. S. P. l. 8. de Gen. ad lit. 1. *Paradiſus locus quidam intelligitur*, *ubi habitavit homo terrenus*. Prob. III. ratione. Nec ſcriptura, neque aliud vetat, quin Paradiſum corporaliter accipiamus: ergo &c.

Opp. Cant. 4. Eccleſia dicitur, *hortus concluſus*, & Prov. 13. Sapientia dicitur *lignum vitæ*: ergo Paradiſus eſt cœtus Sanctorum: ergo &c. 2. Paradiſus ex Luc. 23. eſt locus omnis, ubi fe-

feliciter vivitur: ergo &c. ℞. diſt. conſ. Eſt cœtus Sanctorum allegorice, conc.; literaliter, neg. Ex quo enim Agar & Sara duo teſtimonia ſignificent, non ſequitur, eas non fuiſſe veras mulieres: ergo a pari. Ad II. diſt. ant. Paradiſus nomine, conc.; re, neg. Nam re Paradiſus eſt hortus Eden.

Propositio II. Paradiſus ſuper verticem Armeniæ montium ſitus erat.

Paradiſum locavit Malvenda in India Orientali, Rabbini quidem in nubibus, Clericus in Syria, Grotius in Babylonia, Huetius intra Euphratem & Tigrim, Calmet ad ſcaturigines Tigridis & Euphratis, noſter Lubin ſupra montes Armeniæ, ubi arca requievit, quæ ſententia eſt aliis probabilior; & prob. I. ſcripturis. Gen. 2. habetur. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita*, quæ ſunt Phiſon, Gehon, Tigris, & Euphrates: ſed hæc regio eſt inter Armeniæ montes, ex quorum radicibus fluunt quatuor illa flumina: ergo &c. prob. min. Nam Phiſon ſeu Phaſis oritur, non ſecus ac Araxes (qui a rapido curſu Gehon dictus eſt, ideſt ſonans) ex Armeniæ montibus, Tigris & Euphrates etiam ex iis montibus fluunt, ut demonſtrat Lubin: erg. &c.

Prob. II. Exech. 27., & Iſ. 37. *Haran*, & *Chene* dicuntur finitima regioni *Eden*, nec ab ea diſtare *Gozan* & *Reſph*: atqui *Gozan* ſpectat ad fines Armeniæ, *Reſph* ad Thalaſſar, non procul ab Armeniæ montibus: ergo &c.

Quæres: an Lubini ſententia ſit certa? ℞. negative. I. Quia nimis variant ea de re doctorum ſententiæ. II. Quia PP. Paradiſi locum ab hominum cognitione remotiſſimum dixere, ut S. P., Tertull. aliique. III. quia S. P. *Phiſon*, & *Gehon* pro Gange, & Nilo ſumit.

Ob. I. Huetius. Paradiſus ſitus erat ad fluvium Arabum productum ex confluente Tigridis, & Euphratis: ergo non erat in Armenia. Prob. ant. I. enim ex voce hebraica מקדם, *mihedem*, ſignificatur, paradiſum ſitum fuiſſe *ad orientem* Arabiæ, ubi Moyſes Geneſim ſcripſit: ſed fluvius Arabum &c. eſt ad orientem Arabiæ: ergo &c. 2. Ea verba, *fluvius egrediebatur* ex græco, & hebraico curſum deſignant, non fontem: ergo fluvius de Eden in paradiſum profluebat. 3. *τὸ in quatuor capita*, exprimit brachia ejuſdem fluminis: ſed talis eſt fluvius Arabum: ergo &c. 4. Hic eſt proximus terræ Hevilath auro Arabiæ, & gemmis, & ubertate notiſſimæ: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad I. prob. neg. conſ. Armenia enim dicitur Arabia orientalis, licet vergat ad Aquilonem: atqui *mikedem* ex Huetio ſignificat *e latere orientis*: ergo magis convenit Armeniæ, quam fluvio Arabum. Ad II. neg. ant. Conſtat etiam

ex

ex Gen. 2. in paradiſo fontem fuiſſe, cujus profluentibus aquis hortus erat irrigatus, & ex ejus ſcatebris quatuor flumina promanaſſe ; hæc enim extra paradiſum dividi ſcriptura teſtatur, & ita curſus aquarum in paradiſo, & fluminum ſcaturigo defenditur. Ad III. neg. ant. Nam ראש, *Roſc caput* ſignificat : ſed Phiſon & Gehon per Huetium brachia ſunt : ergo &c. Deinde diverſa flumina ſunt Tigris & Euphrates : ergo Phiſon & Gehon. Quod ait Huetius, Phiſon dictum a פשה, *phaſa*, *creſcere* & *augeri*, recte convenit Phaſidi, qui plurium fluminum aquis augetur. Ad IV. neg. conſ. Hevilath enim eſſe Colchidem auro gemmiſque copioſum cenſet Sanſonius. Ubertas autem agrorum omnium placitis convenit : ergo &c.

Ob. II. Paradiſus in India ſitus erat : ergo non in Armenia. Prob. ant. 1. Hæc regio eſt proprie orientalis. 2. Auro optimo abundat. 3. Apud veteres Phiſon eſt Ganges : ergo &c. ℞. neg. ant. Ad 1. prob. neg. conſ. Nam omnes rationes Paleſtinæ orientales, ut Arabia, Media, Perſis &c. *oriens* dicuntur ab Iſaia, Ezechiele &c. Ad II. diſt. ant. Invenitur ibi tantum, neg.; etiam alibi, conc. Nam in Colchide aurum, & copioſum, & optimum invenitur. Ad III. diſt. ant. *Phiſon* eſt Ganges appellatione, conc.; vere, & proprie, neg. Forte ab aquarum copia Ganges ab aliquibus *Phiſon* eſt dictus, ſed proprie non eſt *Phiſon*, quia nimis diſtat a Tigride, & Euphrate (1).

Ob. III. Paradiſus in Meſopotamia erat : non ergo in Armeniæ montibus. Prob. ant. I. enim hæc regio orientalis eſt Palæſtinæ, & Euphrati proxima. Ad II. Ibi habitarunt Adæ poſteri : ergo &c. ℞. neg. ant. Ad prob. neg. conſ. Fruſtra enim ibi quatuor fluminum capita exquiruntur. Ad II. diſt. ant. Ibi tantum, neg.; etiam, conc. Patriarchæ enim Aſſyriam, & Babyloniam coluere, & ab ingreſſu Eden eos vetitos fuiſſe cenſemus.

Quæres : cur arbores Paradiſi *lignum vitæ*, *& ſcientiæ boni & mali* dicerentur? ℞. *Lignum vitæ* dictum eſſe, quia hominem conſervabat, eique dabat *mirabili Dei gratia*, ut ait S. P., *ſta-*

(1) Cur Ganges a nonnullis ſcriptoribus pro Phiſone fuerit acceptus; cur in *Kaſchar* Scythiæ ad *Tibeti* fines ab antiquis conſtitutus fuerit terreſtris Paradiſus; cur denique a Strabone ibi dicatur Meſopotamia (Scythica nempe ad Syriacæ differentiam) omnigenæ eruditionis copia nuperrime declaravit in ſuo *Alphabeto Tibetano* noſtri hujus ævi ſcriptor clariſſimus, qui ea de re celeberrimam Archelai Epiſcopi cum Manete diſceptationem in *Kaſchar* Scythicæ Meſopotamiæ, non Syriacæ conſtituit. Idque ut contra Beauſobrium Actorum laudati Epiſcopi vindicaret germanitatem.

P., *ſtabilitatem contra vetuſtatem*; quam virtutem naturalem fuiſſe ligno vitæ, nonnulli defendunt. Arbor vero *ſcientiæ boni*, & *mali* dicta eſt, non quod eis ineſſet vis intelligentiæ, ut cenſet Joſ. Antiqu., ſed ob experientiæ conſequentiam; nam *per experimentum pœnæ novit Adam, quid intereſſet inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum*. Fuit autem interdicta, ait S. P. *propter commendandum obedientiæ bonum*.

CAPUT V.

Quo anni tempore mundi creatio peracta ſit?

MUNDUM æſtivo tempore cœpiſſe, putarunt Ægyptii: autumnali vero Talmudiſtæ, & Cabbaliſtæ, nec non Lyranus, Toſtatus, Picus, Scaliger, Uſſerius, Alexander &c. Patres autem, Theologi, Poetæ, Aſtronomi, Hiſtorici, & Critici clariſſimi verno tempore conditum fuiſſe communiter docent. Sit itaque

PROPOSITIO. Deus mundum verno tempore condidit.

Prob. I. ſcripturis. Geneſ. I. ait Deus: *Germinet terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum*. Atqui herba germinat verno tempore, & plures plantæ fructus faciunt, cum autumno nullæ germinent, & fructus intra menſem Octobris collecti ſint; ergo &c. II. Si nulla arbor initio temporis germinaſſet, hortus *Eden* non fuiſſet Paradiſus voluptatis; plures enim plantæ ſeſe ſteriles primis parentibus obtuliſſent, & plurium vidiſſent inſtante hyeme ariditatem, quam germen: atqui verno tempore viderunt flores fructuſque; annus enim incœpit, quando dies noctibus ſunt longiores, regnat ſplendor lucis, agrorum feracitas, hortorum amœnitas: ergo &c.

Prob. II. ex PP. Cyrillus Catech. 14. *Aprili inſtante ver eſt. Hoc tempus eſt creationis mundi*. Ambroſius 1. Hex. *In hoc ergo principio menſium cælum & terram fecit*: *ubi erat opportuna omnibus verna temperies*. Damaſcenus l. 2. de Fide Orth. 7. *Prima quidem verna eſt; in ipſa enim Deus fecit univerſa*: ergo &c. (*a*).

Prob. III. ex mundi reparatione. Nam Chriſtum verno tempore paſſum fatentur omnes: atqui PP. eodem anni tempore ſtatuunt mundi ortum, ejuſque reparationem; *Tunc enim*, ait Aug. q. 54. *voluit mundum redimere, quando eum & creaverat, ideſt in æquinoctio*. Idem docent Ambroſius, & Cyrillus (*b*), Leo Magnus (*c*), aliique: ergo &c.

Prob.

(a) *Vide alios PP. apud Salian. Annal. 1., & apud Ger. Voſſ. Iſag. Chron. diſſ. 11. c. 7.* (b) *Loc. ſup. cit.* (c) *Serm. 9. de Paſſione Domini.*

Prob. IV. ratione, Moyſes enim præcipiens, ut Hebræi annum ſupputarent a Niſan, non novam induxit, ſed veterum Patriarcharum conſuetudinem, ob longam in Ægypto ſtationem prætermiſſam revocavit in uſum; ergo &c. Prob. ant ex egreſſu Noe de arca: ſed hanc narrat Moyſes factam eſſe menſe 2. poſt Niſan, non poſt Tiſri: ergo &c. Prob. min. I. enim columba detulit ad arcam *ramum olivæ virentibus foliis*, ſive, ut vertunt 70., *naſcentem oleæ feſtucam* (*a*), eaque ex PP. evangelii exprimebat prædicationem, quæ eodem tempore eſt inſtituta: ergo &c. II. Cum paſſio Chriſti acciderit die 15. *Niſan*, ejus reſurrectio die 17., & Aſcenſio 27. menſis ſecundi accidit; ſic enim typus rei perfecte convenit. Aquæ imminutæ ſunt primo menſe, & egreſſio de arca accidit die 27. menſis ſecundi: atqui aquarum imminutio ſignificat mundi reparationem, & egreſſio Noe reditum Chriſti ad Patrem: ergo &c. III. Si menſis ſecundus, in quo egreſſus eſt Noe, reſpondeat 23. Octobris, nulla alimonia extra arcam animalia vixiſſent, cum diluvium omnia deſtruxiſſet. Contra, ſi vere ineunte egreſſus eſt Noe, nulli defuere neceſſaria alimenta; ergo &c.

Ob. I. cum Lyrano, & Abulenſi. Exod. 12. de menſe *Niſan* habetur: *Menſis iſte vobis primus erit in menſibus anni*: ergo antea non erat primus. II. Cap. 23. & 24. indicitur Hebræis ſolemnitas *in exitu anni*, *quando redeunte anni tempore cuncta conduntur*: ergo &c.

℞. Ad I. neg. conſ. Hebræi enim diu in Ægypto commorati ex gentium more annos inchoabant; ab initio autem, & Patriarcharum ævo non fuit ſic, Redite ergo, ait Moyſes, ad inſtituta majorum, & menſis iſte ſit vobis in poſterum principium menſium, ſicut illis fuit. Eruitur hic ſenſus ex hebræo & græco; ille enim habet ראשון הוא *Riſcion hu*, *initium ipſe*, hic autem πρῶτος ὑμιν ἐςαι: *Primus vobis eſt* non *primus erit*. Ad II. diſt. ant. In exitu anni georgici, & civilis, qui incipit a ſatione, & deſinit in meſſe, conc.; in exitu anni veri & proprii, neg. Eſt utique Hebræis etiam annus georgicus, eoque utuntur in annis Sabbaticis, & Jubilæis; quia in iis redditur ad poſſeſſionem prædiorum inter ſementem & meſſem: ſed hunc annum vetuſtiorem eſſe vero & proprio, qui oritur a Niſan, non probant adverſarii.

Ob. II. cum Scaligero. Ægyptii, qui a filiis Noe mundi exordia accepere, annos ſupputant ab autumno: ergo &c. II. Di-

(a) *Symmachus habet* θάλλον *ramuſculum pullulantem*, *a* θάλλω vireo, pullulo, floreo, *apud Sebrevel*.

Diluvium deſiit die 27. menſis ſecundi : ſed ex Joſepho (*a*) menſes numerantur ab æquinoctio autumni : ergo &c. Hinc Hieronymus (*b*) ait, Octobrem eſſe primum menſem : & idem docet Tullius (*c*), & Lactantius (*d*) : ergo &c. IV. In autumno eſt Hebræis *Te-kuphà* (*e*); & tunc eorum incipit Lectionarium : ergo &c.

℞. ad I. diſt. maj. A filiis Noe, ideſt a Chami poſteris impiis, & refractariis, conc.; a poſteris Semi Dei cultum, & PP. inſtituta ſervantibus, neg. Illi ergo Dei cultu deſerto, de vera creationis hiſtoria nihil ſolliciti, ob agros locandos ab anno georgico ſupputarunt (*f*). Ad II. diſt. min. Et Joſephus loquitur de anno civili, conc.; de vero & proprio, neg. Ad III. eodem modo diſt. ant. Reapſe Ægyptii, non in autumno mundi ortum ſtatuebant, ſed ineunte Canicula. Ad IV. neg. conſ. Quadruplex eſt enim Judæorum *De-kuphà*, inter quos eſt etiam *Te-kuphà Niſan*, Lectionarium autem incipit menſe *Tiſri*, ex Deuter. 31., ubi præcipitur lectio legis coram populo in ſolemnitate tabernaculorum.

Ob. III. Arias Montanus. Deus condidit mundum perfectum, ſtatimque providit orituris animalibus eſcam. Atqui arbores fructus etiam hyeme durabiles fuerunt autumno, non vere : ergo &c. ℞. neg. min. Conſtat enim (*g*), verno tempore mundi perfectionem magis oſtendi ; tunc enim germinant herbæ, pariunt jumenta, aves nidificant, florent plantæ &c. ergo &c.

DISSERTATIO II.

De mundi ætate, ac duratione.

MUNDUM æternum exiſtimarunt, præter Ariſtotelem, plures Platonici. Itaque demonſtrabimus I. Omnia a Deo condita eſſe in tempore, nec potuiſſe mundum produci ab æterno. II. De illuſtrioribus mundi epochis ſermo erit. III. De ejus conflagratione, atque interitu.

CA-

(a) *L. 1. antiq. c. 4.* (b) *In 1. Ezech.* (c) *L. 2. de Nat. Deorum.*
(d) *L. 1. inſt. c. 7.* (e) *Ideſt anni reſolutio.*
(f) *Vide* ℞. *ad 6., & Prob. 4.* (g) *Vide Prob. 1.*

CAPUT I.

An mundus aſpectabilis conditus fuerit, aut condi potuerit ab æterno?

NOT. Conveniunt omnes, nullam creaturam eſſe Deo coæternam; cenſent tamen nonnulli, Deum potuiſſe mundum ab æterno producere. Habet ergo quæſtio partes duas: ac prima eſt de creatione actuali, ſecunda de poſſibili. Sit ergo

Propositio I. Non præteriere infinita durationis ſpatia (1), ſed omnia in tempore condita ſunt.

Prob. I. ſcripturis. Prov. 8. ſic ait Dei ſapientia: *Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram: neo fontes eruperant* &c.: ergo creaturæ non ſunt æternæ, ſed creatæ initio temporis, ut habetur I. Geneſ. ubi vox בראשית, *Bereſith*, ſignificat quamcumque operis inchoationem, & durationis primordium Chaldaica בקדנוין, *Beehadmin*. Hinc Later. Conc. definit (*a*), omnem creaturam *ab initio temporis* conditam eſſe: ergo &c.

Prob. II. ratione. I. Si mundus ab æterno fuiſſet, nec valles

(1) De mundi primordiis tam abſurda effutiunt Buffonius, Telliamedus, Monteſquieus, Leybnitius ipſe, ac Wiſtonius, ut mirum ſit, *ſpiritus*, ut vocant, *fortiores* in nugis hujuſmodi tempus atque operam miſerrime detriviſſe. Buffonius enim globum terraqueum e ſolis particulis, quas Cometes in eum impetu perniciſſimo incurrens abraſit, conflatum fuiſſe commentus eſt. Quod contigiſſe ait, ante annos ad minus 100. m. Telliamedus vero, terram e mari progenitam autumavit, ſed fœtum adeo immanem nonniſi poſt plurima centena annorum millia in lucem prodiiſſe. Qua de re Monteſquieus annos mundi non ſecus ac maris arenam innumerabiles ſtatuit. Quid vero Leybnitius, & Wiſton? *Riſum teneatis amici*. Illa quidem terram, quam incolimus, ſolem fuiſſe primitus opinatus eſt, qui poſt longa temporum ſpatia paulatim obſtructus, denique extinctus eſt. Ille vero cometem fuiſſe ait primo inhabitabilem, ſubinde vero amœnam, & jucundiſſimam homini aliiſque animantibus ſtationem præbuiſſe. *Sed gerræ iſtæ ſunt, gerræ germanæ*, atque, ut ait Comicus, *lyræ lyræ;* quæ cum hiſtoriæ Moſaicæ, & ſacrarum ſcripturarum oraculi directe adverſentur, eadem facilitate exſufflantur, qua proponuntur.

(a) *Sub Innoc. III. c. 1.*

les eſſent, nec montes; nam illæ repletæ eſſent per aſſiduas alluviones, hi vero ſolo eſſent æquati: atqui falſum conſ.: ergo & ant. II. Litterarum uſus, & artium commoda ſunt in tempore: ergo & mundus. III. Tribui nequit igni, aut diluviis, quod vetera abſumpſerint monumenta. Nam vel cuncta abſumpſere, vel aliqua. Si primum, quis præteritam cladem nuntiavit? Si ſecundum, cur præterita ſæculorum millia non numerant? Cur artes, & ſcientias ad nos non tranſmiſere? ergo &c.

Ob. I. Niſi mundus eſſet æternus, I. Deus eſſet mutabilis de actu in actum: ergo &c. II. Tempus factum fuiſſet in tempore, & antequam tempus eſſet. III. Deus infinito tempore otioſus fuiſſet. IV. In anteriori æternitate vel Deus dormiebat, vel vigilabat. Non primum, quia æternus ſomnus non cadit in Deum. Si ſecundum, aut beatus erat, aut non: ſed hoc eſt abſurdum: ergo ſi beatus erat, ad quid nova creaturæ molitio? ergo &c. Ita Plutarchus.

℞. ad I. neg. ant. In Deo enim nulla eſt mutatio, ſed ea eſt ſolius termini. Sic ſol corpora calefacit, nec ſol mutatur, ſed res calefacta. Ad II. neg. ant. Mundus enim eſt creatus in tempore, prout initium habuit ſuæ durationis, & ſemper cogitari poteſt aliquod momentum, in quo non fuerit, quod de re ſempiterna dici nequit. Tempus enim, quod a rerum corporalium mutatione pendet, fuit una cum ipſis productum. Ad III. neg. ant. Cum enim nullum tempus fuerit, priuſquam Deus cælum, & terram condidiſſet, dici nequit, per anteacta ſæcula otioſum fuiſſe. *Cur enim quæritur*, ait S. P. l. 12. de C. D. 15., *quid tunc faciebat? non erat tunc, ubi non erat tempus*. Ad IV. reſpondetur, Deum perpetuo vigilare, nec novam capere delectationem ex molitione creaturarum; *non ergo in ejus vacatione cogitetur ignavia, ſicut nec in ejus opere labor, conatus, induſtria*, ait S. P. ib. c. 17.

Propositio II. Mundus condi non potuit ab æterno.

Prob. I. ex PP., qui contra Arium hoc argumento Verbi divinitatem comprobarunt. Quod eſt æternum, nequit eſſe creatum: ſed Verbum eſt æternum: ergo &c. Nec dicas, PP. argumentari de facto. Nam Athanaſius Or. 2. contra Ar. ait: *Tametſi Deus poſſit ſemper facere, at res creatas æternas eſſe non poteſt, quippe non erant, antequam fierent: hæc autem, quinam poterant cum Deo, qui ſemper eſt, exiſtere?* Sed ibi Athanaſius loquitur de poſſibili, ut notum eſt; ergo &c. Et Or. 3. ait, *proprium eſſe creaturarum non eſſe, antequam fiant*. In ep. ad Afric. inter dotes divinitatis æternitatem enumerat & immutabilitatem, quas creaturæ habere non poſſunt. Sicut ergo immutabilitas creaturis non convenit, ita nec æternitas: hinc patet,

æter-

æternitatem participatam eſſe merum commentum, quod creaturarum naturæ repugnat.

Prob. II. ex confutatione dogmatum Ariſtotelis. Lactantius l. 7. de Vit. Be. 1. probat, mundum non extitiſſe ab æterno, quia quob eſt productum, debuit aliquando habuiſſe principium; nec poteſt eſſe, niſi cœperit. Juſtinus Confut. 31. ait: *Omne quod fit, antequam fieret, non erat*: ergo &c. Prob. III. ex ideis rerum. Idea creationis eſt, rem eſſe ex non extantibus: ſed hoc neceſſe eſt, ut aliquando non fuerit: ergo &c. Ita PP. contra Ar. II. Idea temporis eſt, quod mutabilitate tranſcurrat: atqui creatura ſubſiſtere nequit, niſi mutabiliter: ergo &c. III. Idea creaturæ eſt, habere perfectionem finitam: ſed infinitam haberet, ſi haberet durationem æternam, qua perfectior fingi non poteſt: ergo &c.

Ob. I. Creatura æterna haberet interminabilem vitam, ſed non perfectiſſimam vitæ ſuæ poſſeſſionem: ergo non repugnat creaturam eſſe ab æterno; hæc enim æternitas, cum ſit mutabilis, non eſt Dei attributum rei creatæ incommunicabile. Unde Philoſophi, qui materiam æternam fecere, illam tamen Deum non fecere. II. Ex quo ſolus Deus ſit immortalis, non repugnat animam eſſe immortalem participatione: ergo a pari. III. Deus ab æterno erat omnipotens, & mundus poſſibilis: ergo neque ex parte cauſſæ, neque ex parte effectus repugnat orbis æternitas: IV. Sol, aut pes æternus ab æterno illuxiſſet, aut veſtigium fixiſſet in pulvere, & tamen lux a ſole, veſtigium a pede diſtingueretur: ergo & Deus a creatura diſtingueretur.

℞. ad I. diſt. ant. Et hæc interminabilis vita creaturæ repugnat, ut immutabilitas, conc.; ſecus neg. Duplex eſt ergo æternitatis character; primus quod principio ac fine careat, ſecundus quod ſit immutabilis: *Quod ſemper eſt, procul debet eſſe ab omni temporis viciſſitudine*, ait Plato in Tim. 2.: quia niſi daretur principium temporis, concipi non poſſet initium durationis mutabilis. Illi ergo Philoſophi, licet ore tenus perfectam æternitatem mundo non tribuerent a Boethio definitam, tribuebant tamen neceſſitate conſequentiæ: merito refellendi, quia docebant, quod rationi repugnat. Ad II. neg. conſ. Nam immortalitas creaturæ non tollit ejus eſſentiam, quam deſtruit æternitas, cum res creatæ neceſſario fieri debeant ex nihilo. Creatura autem mutabiliter agit vitam, licet non moriatur. Nec teneretur Deus creaturam redigere in nihilum, ſed debet creaturam producere ex nihilo, quia ratio creationis hoc poſtulat. Ad III. neg. conſ. Ex quo Deus ab æterno ſit omnipotens, creatura vero poſſibilis, ſequitur, condi potuiſſe creaturam quovis momento diſtributive accepto, quod tamen debet ab aliis in

infinitum præcedi, alias æternitas infinita non eſſet. Idem dicendum de poteſtate ſemper agendi in æternitate. Ad IV. neg. conſ. Lux enim eſt eſſentialis proprietas ſubſtantiæ ſolis, veſtigium vero pedis modificatio: ergo nec illa a ſole, nec iſtud a pede in pulvere infixo ſecerni poteſt: atqui creatura neque eſt Deo conſubſtantialis, nec proprietas, aut modus divinitatis: ergo &c.

CAPUT II.

De mundi epochis illuſtrioribus.

QUI ſacris hiſtoriis, & chronologiæ operam dare voluerint, mundi tempora in certas epochas diſtribuere debent, queis poſtulata quædam præmittenda ſunt, quæ ut vera ab eruditis communiter amplectuntur, licet non omnes iis aſſentiantur.

I. Inſiſtendum ſacrorum librorum chronotaxi, atque explodenda eſt fabuloſa ſcriptorum Ægyptiorum antiquitas; quorum alii, Diodoro teſte (*a*), ab Oſiride ad Alexandrum 10. m., alii 23. m. annorum numerabant. Deinde fuerunt etiam apud Ægyptios anni lunares unius, duorum, trium, & quatuor menſium, ut docet Aug. (*b*): Dynaſtias autem in annos implicitos numerarunt, ut in Europa numerantur anni Imperatorum, Regum, & Pontificum, quemadmodum demonſtrat Voſſius l. 1. Idol.

II. Cum verſio LXX. longe ab hebraica diſcrepet, hebraicam chronotaxim ſequendam eſſe cenſemus. I. Quia S. P. l. 15. de C. D. 13. hoc diſcrimen non tribuit malitiæ Judæorum, ſed errori ſcriptori, qui de bibliotheca Ptolomæi codicem deſcribendum primus accepit. II. Cum Hebræorum chronotaxis ſtatuat Meſſiæ adventum circa an. 4000. ex majorum traditione, cui bono illam annorum ſeriem e ſuis codicibus abraſiſſent? III. Vulgata, quam Eccleſia conſecravit, hebraicam ſequitur chronotaxim. IV. Hebræi codices vocibus numeralibus deſcripti ſunt, non arithmeticis notis, unde difficilius in iis potuit error iſte irrepſiſſe; jure ergo hebraicam ſequimur chronotaxim cum Tirino, Petavio, Uſſerio, Scaligero, aliiſque.

III. Dicimus Patriarcharum annos non fuiſſe noſtris breviores; in iis enim menſes, dieſque numerantur. Nam, ſi vera eſſet quorundam opinio, decem annos illorum æquivalere noſtro-

---

(a) L. 1. *Hiſt.* (b) L. 12. *de C. D.* 10.

ſtrorum uni, ſequeretur Cainan genuiſſe Malaleel anno ſeptimo vitæ ſuæ: ſed *quis generat homo ſeptennis!* ait S. P. 15. de C. D. 12. Neque incredibilis eſt tanta longævitas, cum Patriarchæ cibis uſi fuerint nondum aquarum illuvione vitiatis. Si quæras, cur ante 70. annum non genuerint? R., non omnes eorum filios recenſeri, ſed eos tantum, *quos ſucceſſionis ordo poſcebat*.

IV. Cum incertum ſit, an Abraham natus ſit ann. Thare 70. an vero 130., licet id ſit probabilius, opportunius eſt ejus epocham figere anno vocationis ſuæ, nempe mundi 2083. Periodi Julianæ 3793., ante Æram Vulgarem 1921.

V. Sequitur epocha legis Moſaicæ, quæ lata eſt an. mundi 2513. Per. Jul. 3223. Nam Apoſtolus Gal. 3. a promiſſione Abraham ad legem annos enumerat 430., quibus additis anno mundi 2083. pervenitur ad an. mundi 2513.

VI. Utuntur ſubinde hiſtorici epochis ſæcularibus, a Troja capta, ab inſtitutione Olympiadum, ab Urbe condita. Trojanum excidium contigit anno m. 2820. Hinc ad I. Olympiadem enumerat Euſebius annos 408.; inſtitutæ ſunt ergo Olympiades an. mundi 3228., Periodi Juliani 3938. Romanam Urbem ex Varroniana ſupputatione, qua illam conditam refert anno 3. ſextæ Olympiadis, cum Panvinio aliiſque ad annum mundi referimus 3250., numerando a Palilibus, ideſt a die 21. Aprilis.

VII. Epochas Auguſti, Herodis, & Romanorum Conſulum in libris de Incarnatione trademus. Interim nota, Auguſtum natum an. U. C. 691., 4. Kal. Octobris, mortuum an. 767., 14. Kal. Septembris; ſed regni ejus initium non unum ſtatui. A Julii Cæſaris nece an. U. C. 710., a Triumviratu 711., ab Actiaca pugna 723. Herodem regnum obtinuiſſe an. U. C. 714. obiiſſe 751. Faſtus conſulares inchoatos an. U. C. 246. creatis primo Bruto, & Collatino. Chriſti nativitatem contigiſſe an. U. C. 749., mundi 4000., ut cenſent Uſſerius, Capellus, Tirinus, aliique.

VIII. Verum juxta æram Dionyſianam Chriſtus natus eſt an U. C. 754., & mundi 4004., Periodi Juliani 4714., Olymp. 195., Coſſ. C. Cæſare Auguſti Filio, & Æmilio Paullo. Verus ergo Chriſti natalis ætam vulgarem integro quadriennio antevertit. Duplex ergo Chriſti natalis dies cum Pagio diſtinguendus eſt: proprius nempe, & Dionyſianus ab Eugenio IV. probatus. Conſtat enim ex Noriſio, qui omnium primus ſcripſit de nummo Herodis Antipæ, Dionyſium Exiguum ſerius, quam par erat, ſtatuiſſe Chriſti nativitatem. Ea tamen neceſſario nunc utimur, ne hiſtoriarum ordo turbetur.

IX. Facile eſt ex præmiſſis omnem mundi ætatem in certas

partes diſtribuere. Auguſtinus ſex mundi ætates enumerat. Damaſcenus, aliique recentiores ſeptem. Voſſius decem. Duodecim Boſſuet, cujus partitionem ampleċtimur. Series ergo omnium temporum hæc eſt.

Diſtributio Auguſtini in ſex ætates ita ſe habet. I. Ab Adamo ad Noe annorum 1056. II. A Noe ad Abraham an. 952. III. Hinc ad David. an. 911. IV. A Davide ad captivitatem Babylonicam an. 479. V. Ab ea ad Chriſti nativitatem an. 606. qui ſimul juncti annos faciunt 4004. VI. Quæ nunc agitur ad judicii diem.

Diſtributio Damaſceni, Vitrè, Uſſerii, Calmet &c. eſt hujuſmodi. Prima mundi ætas a creatione ad diluvium an. 1656. II. inde ad vocationem Abrahæ an. 426. III. Hinc ad Legem an. 430. IV. A Lege ad Templum an. 479. V. A Templo ad finem captivitatis an 476. VI. Subinde ad Chriſtum an. 537. Ex quibus exurgit annus 4004. æræ Chriſtianæ.

Poſtrema diſtributio, quam ſequimur, eſt Boſſuetii in XII. epochas illuſtriores.

	Epocha.	*Period. Jul.*	*Ante U.C.*	*Ante Ær. V.*	*An. Mund.*
I.	Adami.	710	3250	4004	1
II.	Diluvii.	2366	2594	2348	1656
III.	Abrahami.	2793	1167	2921	2083
IV.	Legis Moyſis.	3223	737	2492	2513
V.	Trojæ expugnatæ.	3530	430	1184	2820
VI.	Templi perfecti.	3710	250	1005	3000
VII.	Urbis conditæ.	3990	*Ab U.C.* 1	754	3250
VIII.	Cyri.	4178	218	536	3468
IX.	Carthag. devictæ.	4512	552	202	3802
X.	Natal. Xpi Dionyſ.	4714	754 *Anno Xpi*	4	4004
XI.	Conſtantini.	5206	2066 *Æræ V.*	312	4316
XII.	Caroli Magni.	5514	2554	800	4804

Agitur ergo nunc annus Æræ Vulgaris 1767., a Creatione Mundi 5771., a Diluvio 4115., a Vocatione Abraham 3688., a Lege Moyſis 3258., a Trojano excidio 2951., ab Inſtitutis ludis Olympicis 2543., a Templi ædificatione 2802., ab Urbe condita 2521., a ſoluta captivitate Babylonica 1771., a Conſtantino, & pace Eccleſiæ 1455., a Carolo Magno, ſeu fundatione novi imperii 967.

CA-

CAPUT III.

De mundi conflagratione, ac mortalium omnium interitu.

NOT. Quatuor ea de re ſententiæ. I. Mathematici quidam ajunt, futurum mundi interitum, cùm planetæ omnes ad idem cæli ſignum remeabunt, ubi principio ſimul fuere. II. Qui redemptionem mundi in medio temporum peractam eſſe opinantur, docent, futurum ejus interitum octavo millenario exeunte. III. Eſt eorum, qui mundi ætatem contrahunt ad annos 6000. IV. Eſt Auguſtini ſcite docentis, importune homines in hac quæſtione verſari.

Propositio. Non eſt mortalium noſſe finem mundi.

Prob. I. Act. 1. ait Chriſtus: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*. Hinc Aug. 18. de C. D. 53. ait: *Fruſtra annos, qui huic ſæculo remanent, computare conamur, cum hoc ſcire non eſſe noſtrum, ex ore veritatis audiamus*. II. Matth. 23. 36. habetur: *De die autem illa & hora nemo ſcit, niſi ſolus Pater*. III. Apoſtolus 1. Theſſ. 5. ait: *Dies Domini ſicut fur in nocte* (*a*): ergo &c.

Prob. II. ex aliarum opinionum confutatione. I. Opinio per ſe corruit; nam annum illum maximum fictitium putant Aſtronomiæ peritiſſimi, & incertum eſt quando futurus ſit. Ariſtarchus enim illum ponit poſt annos 2484. Dyracchinus poſt 5552.: Linus poſt 100800.: alii putant eſſe infinitum: ergo &c. II. Opinio nititur Pſ. 89., & 1. Petr. 3., ubi mille anni ante Deum computantur ut dies una: ſicut ergo, ajunt, ſex diebus mundum perfecit, ita ſex mille annis eſt duraturus: ſed hæc, ait Beda, ex Millenariorum errore prodiere, qui ſuo loco refutatus eſt. Ubi nota, Hieronymum, alioſque Patres, qui mundi ætatem 6000. annis definiunt, non ſentire cum Millenariis, quia in Sabbato non ſtatuunt regnum Chiliaſtarum in terris, ſed beatorum in cælis. Horum tamen argumentis reſpondetur, mille annos deſignare maximum numerum indefinite, ut l. 3. probatum eſt. III. Opinio infra refutabitur: conſtat ergo mundi finem incertum eſſe.

Ob. I. Traditionem Eliæ prophetæ in Thalmud: *Sex millia annorum mundus, ac poſtea interitus. Duo millia inanitatis, duo millia legis, duo millia annorum Meſſiæ*: ergo &c. Addunt Cabaliſtæ in primo verſu Bibliorum, & ultimo Paralip. ſe-

 xies

(a) *Vide Bedam de Ratione Temp. c. 65., Anaſt. Sin. l. 7. in Hexam.*

xies haberi notam millenarii א. Rabbi Iſaac oſtendit, ſeptimum millenarium ſpectare ad alium mundum; nam ſeptimo die vetitum eſt opus ſervile, ſeptimo Patriarcha ſervatus eſt, ſeptimo menſe Arca requievit, & muri Jericho corruerunt. II. Eadem docet apud Galatinum (*a*) Rabbi Salomon, Lactantius (*b*), Juſtinus (*c*), Irenæus (*d*), Hieronymus (*e*), &c. III. Eliæ traditio confirmatur ex Chriſti nativitate, quæ ad annum mundi 4000. communiter refertur: ergo &c.

℟. Ad I. neg. conſ. Hæc enim traditio non eſt Eliæ prophetæ, ſed Rabbini Cabaliſtici ejuſdem nominis, qui floruit anno a reſtituto ſecundo Templo 154., ut obſervavit Genebrardus, Voſſius &c. Deinde quod ait: *6000. annorum mundus*, innititur falſæ interpretationi Pſ. 89., de qua ſupra, ubi mille anni, nedum comparantur diei heſternæ, ſed etiam vigiliæ noctis: ſed 24. ſunt vigiliæ noctis: ergo ætas mundi erit annorum 24000. Deinde ab Adamo ad Legem anni 2513. fluxere, a Lege ad Chriſtum 1491.: incertum eſt ergo, an dies Meſſiæ pares diebus Legis futuri ſint. Neque ſex primi Patriarchæ æqualem ætatem duxere: ergo nec paria erunt decantata ſex millenaria. Ad II. ℟. Lactantium ibidem ſentire cum Millenariis, nec librum Quæſtionum eſſe Juſtini. Adde in hujus ſententia, & Græcorum, qui ſequuntur chronologiam LXX., 6000. annos a pluribus ſæculis eſſe tranſactos. Hieronymus autem annos mille comparat etiam uni vigiliæ noctis: ergo per Hieronymum erunt anni mundi 24000. Ad III. neg. ant. Superant enim anni Chriſti annos Legis, & hæc præcedentibus ſæculis non æquatur.

Ob. II. Habac. 3. habetur: *Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud*; ergo &c.

℟. neg. conſ. Verba enim prophetæ reddidere LXX.: *In medio duorum animalium cognoſceris*: ideſt inter duo teſtamenta, vel in medio Moyſis & Eliæ, vel in medio latronum, ut exponunt S. P. A., & Hieronymus in Hab. Deinde hebraica phraſis, *in medio annorum*, ſignificat *interea temporis*, ideſt in tribulationibus paulo ante prædictis. Tandem literaliter propheta de captivitate Hebræorum eſt exponendus. De mundi interitu egregie cecinit Ovidius 1. Metamorph.

Eſſe quoque in fatis reminiſcitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

LI-

(a) L. 4. c. 20. (b) L. 7. Inſt. c. 71. (c) Q. 71.
(d) L. 5. c. 28. (e) Ep. ad Cypr., & in 4. Mich.

LIBER XII.

De hominum protoparentibus Adamo, & Eva.

PRÆSTANTISSIMUM divinæ dexteræ opificium contemplandum aggredimur, hominem ſcilicet, qui innumeris naturæ, & gratiæ donis fuit a Deo cumulatus. Hujus itaque exiſtentiam, atque eſſentiam primo loco inveſtigabimus. II. Proprietates, & dotes. III. Tranſgreſſionem, & pœnam.

DISSERTATIO I.

De exiſtentia, & eſſentia primi hominis.

DE hoc argumento agemus ſex capitibus, quorum I. erit de productione Adæ. II. De corporeo ejus plaſmate, & formatione mulieris. III. De natura animæ. IV. De ejus origine. V. De immortalitate. VI. De Pythagorica metempſycoſi, ac de Platonica animorum revolutione.

CAPUT I.

De Adami productione.

ANTE Adamum alios homines extitiſſe, & hunc Hebræorum tantum, non omnium fuiſſe parentem, primus omnium effutiit Iſaac Peyrerius, qui tamen hunc errorem una cum Calviniano dogmate ejuravit. Cum tamen illum recoquere nonnulli auſi fuerint, ſit

PROPOSITIO. Adam fuit primus hominum parens.

Prob. I. Gen. I. narratur, Deum *in principio*, hoc eſt in exordio temporis, ante omnem creaturam, feciſſe *cælum*, & *terram &c.*, & ſex diebus cuncta perfeciſſe, ſexta autem die Adamum creaſſe: ergo nulli fuerant Præadamitæ, ſi nullus antea prodierit: ergo nullibi erant, ſi antea nec cælum erat, nec terra, nec locus alius corporeus. Nec dicas, 2. capite productionem deſcribi hominis ab Adamo diverſi; nam poſt illas ſex dierum generationes, requievit Deus ab omni opere. Cur autem hominis creatio iterum deſcribatur, dictum eſt c. 2. l. II. II. Gen. 3. Eva dicitur *mater cunctorum viventium:* fictitii ergo ſunt Præadamitæ, quorum mater non eſt Eva. III. Gen. 10. narratur, a Noe poſteris ab Adam exortis diviſas eſſe gentes in terra: ergo Ægyptii, Chaldæi, & gentes omnes ſunt poſt Adam, & ab ejus ſanguine procreatæ. IV. Act. 17. habe-

tur: Ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος, *ex unius ſanguine gens omnis;* V. Rom. 5. *Per unum hominem intravit in mundum peccatum, & mors*. Atqui fabuloſi Præadamitæ mortui ſunt: ergo &c.

Prob. II. ex PP., quos tamen, cum ſibi eos adverſari ingenue fateatur Peyrerius, producere ſuperſedemus.

Prob. III. ratione. Diluvium Noeticum fuit univerſale; nam ex Gen. 7. *Aquæ prævaluerunt ſuper terram, opertique ſunt omnes montes excelſi, conſumptaque eſt omnis caro beſtiarum, reptilium, & homines univerſi, & remanſit ſolus Noe, & qui cum eo erant in Arca*: ubi hebraicum כל, *Col*, rerum univerſitatem exprimit. Hinc Joſephus, & S. Cyrillus probant ex ſcriptoribus antiquiſſimis, ad omnes nationes diluvii famam perveniſſe. Neque Deucalionis, & Ogygis diluvium a Noetico differre, oſtendit hoc loco clariſs. auctor, & univerſale fuiſſe, ex Herodoto probat, Luciano, aliiſque. Sed, ſi diluvium fuit univerſale, perierunt homines univerſi, excepto Noe ejuſque familia: ergo nationes, quas Peyrerius advocat in teſtes fabulæ præadamiticæ, Noachi ætatem non antevertunt. Vide Auctorem.

Prob. IV. ex antiquiſſimis gentium hiſtoriis. Nam Etruſci aliis occidentalibus antiquiores exorti ſunt a Vandimone, qui a Syriis Noa vocatus, poſt aquas relictis in Armenia & Syria Sem, & Cham apud Nilum, una cum Japete in hanc regionem advenit, ut conſtat ex Volaterranis fragmentis (*a*). Latinos Deum habuiſſe Saturnum, tradit Herodianus (*b*). In illo autem Adamum cum Scobarto, aut cum Voſſio Noachum agnoſcimus, cui veteres Rabbini tradunt Cham exſecuiſſe pudenda, unde nata eſt Saturni fabula. Nullus ergo Noacho antiquior apud Latinos, aut Etruſcos. Ægyptiorum vetuſtatem alibi refutavimus. Nam ex Geneſ. 6. *Miſraim*, (unde Ægypto nomen) fuit filius Cham. Aſſyriis nomen dedit Aſſur filius Semi. Cæteris nationibus alii Noachidæ: ergo nulla gens eſt Adamo vetuſtior.

Prob. V. ex gentium, locorumque vocabulis, quæ ex hebræo derivaſſe demonſtrat H. Grotius. Reapſe Hebraicam linguam omnium primam eſſe, contendunt eruditi (*c*).

Prob. VI. ex Poetarum fabulis. Nam in Prometheo, qui in cælum conſcendere auſus eſt, latet Adamus divinæ ſapientiæ cupidus, omniumque malorum auctor. Pandoram Evam eſſe oſtendit Origenes (*d*), eamque dicitur a Pauſania γυνὴ πρώτη, *mulier prima*, quæ ex Plutarcho *diſſeminavit omne malum in terras:* ergo &c.

Ob.

(a) *Itarith.* 9. 25. & 2. (b) *L.* 1. *Hiſt.*
(c) *Apud Walton. in Polygl. Angl.* (d) 4. *contr. Celſ.*

Ob. I. Gen. 4. ait Dominus Caino: *Nonne, ſi bene egeris, recipies; ſin male, ſtatim in foribus peccatum erit?* II. Ibi dicitur de ipſo ac fratre: *Fuit Abel paſtor ovium; Cain autem agricola*: fuerunt ergo & artes, & judices ante Caini flagitium. III. Cain accepit uxorem, ædificavit urbem, & cum latronum manu graſſatorem feciſſe traditur. Atqui nullam fœminam tunc genuerat Adam, neque tot homines, ut urbibus incolas ſuppeditarent, & peregrinorum catervas conflarent: ergo in orientali plaga uxorem, cives, & prædones aliunde progenitos adſcivit.

℞. ad I. diſt. ant. *In foribus*, ideſt *in oſtio cordis*, ut habet Targum, nempe in ſinderefis ſtimulo, conc.; ideſt in forenſi judicio, neg. Significat ergo Dominus, culpam conſequi pœnam, torquente animum conſcientia, & Deo puniente criminum reos. Ad II. diſt. ant. Fuit &c. ex neceſſitate, conc.; ex arte neg. Fuit enim Abel paſtor, & Cain agricola eo modo, quo potuere, ex neceſſitate, abſque aratro, vomere &c. Nam fabrilem artem & paſtoritiam Jabel invenit, & Tubalcain. Ad III. neg. min. Nam incredibile eſt, Adamum & Evam ſolos mares genuiſſe. Hinc Joſ. 1. Ant. ait, *Natæ ſunt eis etiam filiæ*; & Aug. 15. de C. D. 16. ait, initio mundi *viros ſorores ſuas conjuges accepiſſe*. De conſtructa urbe Henoch dictum ſupr. cap. 1. l. 11. Unde patet reſponſio etiam ad ultimum.

Ob. II. Ap. Rom. 5. ait: *Peccatum non imputabatur, cum lex non eſſet, ſed regnavit mors etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*: ex quo ſic arguitur. I. Mors dominata eſt uſque ad legem etiam in eos, qui non peccaverunt in Adam: ergo præter Adæ poſteros, alii ſunt homines aliunde geniti. II. Ex Ap. ante legem peccatum non fuit imputatum: atqui imputatum eſt Caino &c.: ergo Ap. loquitur de lege Adamo indicta de fructu non comedendo, adeoque ante Adamum alii peccatores fuere.

℞. Ad I. diſt. ant. *Qui non peccaverunt* actualiter, & poſt latum præceptum, conc.; originaliter, neg. *Regnavit itaque mors etiam in eos, qui &c.*, ideſt etiam in pueros, *qui non peccaverunt in ſimilitudinem Adæ, cum nec ratione uterentur, quia ille utebatur, nec præceptum accepiſſent, quod ille tranſgreſſus eſt, ſed ſolo originali vitio tenerentur obſtricti*, ait S. P. ep. 157.: ergo non ob actualia peccata mors dominata eſt, ſed propter originale, quod contrahitur ex Adam. Ad II. diſt. ant. *Non imputabatur, hoc eſt non redarguebatur, ſive per legem rationis in parvulo, ſive per legem literæ in populo*, ut ait Aug. ep. 157., conc.; hoc eſt non conſtituebat reos, neg. ant. Nam præadamitæ fuiſſent homines, adeoque naturali ſaltem lege fuiſſent obſtricti: ergo peccatum fuiſſet iis imputatum. Quod dicitur, mors re-

regnavit uſque ad legem, ſignificat, nec legem Moſaicam potuiſſe auferre peccatum. Denique, ſi ex unius Adæ peccato cœpit mors dominari, & omnes reapſe moriuntur: nullus ergo mortalium fuit ante Adæ lapſum.

Ob. III. Antiquiores Adam ſunt Chaldæi, & Synenſes: ergo &c. ℞. neg. ant. Nam Chaldæi orti ſunt a Saturno Babylonico, quem alibi oſtendimus fuiſſe Nembrod, & eorum tempora ſupputari ab anno 131. *ab aquis*, ideſt a diluvio, nempe ann. m. 1788., ſcribit Beroſus. Synenſes non eſſe vetuſtiores anno 200. poſt diluvium, ſcribit Cupletus Jeſuita, eorumque religionem a Moſaicis libris fluxiſſe, demonſtrat Huetius.

Ob. IV. Americani non ſunt ex Adam: ergo &c. Prob. ant. Nam debuiſſent ejus poſteri ex Aſia in Americam tranſmeare, atque ita America cognita fuiſſet multo ante Columbum & Americum, ejuſque meminiſſent Plinius & Ptolomæus, nec Zacharias, & Aug. negaſſent antipodas: ergo &c.

℞. I. neg. ant. Ad prob. neg. min. Nam America cognita non eſt antiquis, quia naves ex Europæ, aut Africæ oris intra Tropicos delatæ, ventorum vi, & maris curſu ab ortu in occaſum feruntur expedita navigatione in Americam. Inde autem regredi nequeunt, niſi venti petantur circa 27. gradum ab Æquinoctiali. Phœnices ergo, aut Europæi in Americam delati vi ventorum, cum Tropicos tranſgredi tentaſſent, redire non poterant, niſi caſu illuc abriperetur navarchus, qui ventorum converſiones calleret. Aliunde qui illuc appulerunt, partim terrarum ubertate allecti, partim ex contrarietate ventorum, vel reditum non tentarunt, vel naufragio periere. Sicque America a Phœniciis, Europæis, vel aliis Adæ poſteris populis aucta, uſque ad an. Chriſti 1492. nobis delituit.

℞. II. Americam eſſe inſulam Athlantidem, quam Plato ſcribit fuiſſe ultra columnas Herculis. Idem tradunt Proclus, Ficinus, aliique. Phœnices etiam in regionem fertiliſſimam aſportatos, ſcribit l. 5. Diod. Et Senec. Act. 2. Med. ait, quod *venient annis ſæcula ſeris, quibus ingens pateat tellus, Tiphyſque novos detegat orbes &c.* Non fuit ergo America antiquis prorſus ignota. PP. vero de ea dubitarunt, quod nulla eſſet ea de re certa hiſtoricorum fides.

C A P U T II.

De corporeo Adæ plaſmate, & formatione mulieris.

NOT. I. Hominis creatio ſpectari poteſt ſecundum cauſſalem rationem, ſive in primordiis ſeminariis, vel in propria corporis plaſmatione, atque animæ inſpiratione. Docet id Aug.

Aug. l. 6. de Gen. ad lit. 15.: *De limo formari oportebat ſecundum cauſſalem rationem, in qua primitus factus erat. Nam ſi aliter factus eſt, non illum Deus in ſex dierum operibus fecerat, in quibus cum dicitur factus; ipſam cauſſam fecerat Deus*. Per Aug. ergo formatio corporis Adæ de limo terræ, de qua 2. Gen., ad opera ſex dierum non pertinet. Nam Adam & Eva ſecundum *cauſalem rationem* jam creati erant una cum rebus aliis c. 1. 27.

Not. II. Adæ corpus *formavit Deus de limo terræ*, non de fumo, aut vapore, ſed de humore craſſiori, aut terra aqua permixta, fulvi rubidique coloris ex Joſepho 1. Antiq.: unde Adam ab אדמה, *adama*, dictus eſt, quaſi *rubicundus & rufus*. Cenſent nonnulli, corpus Adæ infantilibus membris, alii ſtatura gigantea efformatum fuiſſe. Eva ab חוה, *Chava*, *viventium parens* dicta eſt, eamque una cum viro membris omnibus perfectam, & latere lateri media una ex coſtis conjuncto cenſuit Eugubinus. Cajetanus autem mulieris formationem ex coſta allegorice exponit. Sit itaque

Propositio I. Adami corpus neque infantili ætate, neque ſtatura gigantis perfectum eſt.

Prob. I. pars ex Aug., qui l. 6. de Gen. ad l. 13. exemplo aquæ ſtatim in vinum converſæ probat, Deum ſtatim formaſſe hominem adultum, & juvenili robore præditum. Erat enim Adæ formatio opus ſolius Dei, qui, ut omnipotentiam ſuam oſtenderet, nulla mora uſus eſt. Neque enim Adæ genitrix præſto erat, quæ illum exciperet bajulans, nutriens, ut in infantibus uſuvenit, aut infirmæ ætatis curam gerens.

Prob. II. pars: Nam Gen. 6. gigantes orti ſunt a connubiis filiorum Dei cum filiabus hominum: ergo non fuerunt a principio gigantes illi *viri famoſi*. Nec obſtat quod ait Joſue c. 14. *Adam maximus inter Enacim ſitus eſt*. Nam Adam maximus dicitur 1. ob ſolam originem & auctoritatem; 2. quia nomen Adam non proprium eſt loco citato, ſed appellativum, ut conſtat ex præfixo ה, quod nomini proprio *Adæ* nunquam additur, ut ſcribit R. Kimki, & Buxtorfius in Theſ. Gram. l. 2.

Propositio II. Corpus primorum parentum non fuit Androgynum, ut cenſuit Eugubinus.

Prob. I. In ea ſententia Adam & Eva de limo terræ ſimul formandi erant: ſed ex Apoc. 2. Tim. 13. *Adam primus formatus eſt, deinde Eva*: & ex Gen. 5. *Adæ non inveniebatur adjutor ſimilis ejus*: ergo &c. II. Adam formatus eſt de limo terræ, Eva ædificata ex una de coſtis ejus; unde Eccli 17. dicitur: *Creavit ex ipſo adjutorium ſimile ſibi*: ergo mulier de oſſe, non de limo producta eſt. III. Ex Ap. 1. Cor. 11. homo eſt caput mulieris: atqui in Eugubini ſententia Eva æque eſſet viri caput, ac Adam mulieris: ergo &c.

Ob.

Ob. Eug. Gen. 1. habetur*: Maſculum & fœminam creavit eos, creſcite & multiplicamini*: ergo &c. ℞. neg. conſ. Nam in Aug. ſententia in 1. Gen. deſcribitur creatio Adæ ſecundum *rationem cauſſalem*, in qua Adam & Eva continebantur. Dies autem 2. Geneſ. ad varias perceptiones angelorum referendæ ſunt, quibus illi res productas vel propria ſpecie, vel in rationibus ſeminariis viderunt. Hinc autem quæſtio eſt de formatione hominis de limo terræ, quæ c. 2. narratur, nec ſpectat ad opificium ſex illorum dierum. Vid. c. 2. l. 11.

Propositio III. Productio Evæ litteraliter, non figurate exponenda eſt.

In Evæ productione latuiſſe myſterium, conſtat ex Apoſt. Eph. 5. Negamus tamen, mulierem vere non eſſe de latere viri detractam, & c. 2. Gen. parabolam narrari, non veram hiſtoriam. Itaque pr. I. ex verbis Adæ, qui oblata ſibi a Domino uxore, ait*: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*: ſed hoc falſum eſſet in Cajetani ſententia: ergo &c. II. Falſum eſſet, mulierem a viro איש, *Iſc*, appellari אשה, *Iſcia*, *Viraginem, quia de viro ſumpta eſt*. III. Nec verum eſſet, Adamum de limo terræ, Evam de Adamo eſſe formatam, ut Prop. 2. probatum eſt. IV. Nec vir eſſet caput mulieris: ergo &c. V. A literali ſenſu recedendum non eſt abſque ratione & auctoritate: atqui utrumque deeſt Cajetano: ergo &c. VI. Tenenda eſt Auguſtini regula l. 3. Doctr. 10., proprie, non figurate accipiendum, quod fidei, & moribus congruit: atqui literalis ſenſus hoc loco utrique congruit: ergo &c. VII. Hieron. infidelitatis illum redarguit, qui non credit *Adamum ex Deo plaſmatum, Evam ex coſta illius e latere fabricatam*: ergo &c.

Ob. Cajetanus. Ex noſtra ſententia ſequitur, I. Adamum aut monſtrum fuiſſe ante Evam, aut poſtea ſublata coſta imperfectum, & mancum. II. Si literaliter accipiatur verſus 20., *Adæ non inveniebatur adjutor ſimilis ejus*, videtur quæſitam inter fœmellas animantium Adamo uxorem. III. Sequitur, duplicem eſſe formationem mulieris: prima eſt ſimul cum viro, ſecunda, cum ex ejus latere educta eſt. IV. Quomodo dictum eſt, *Creſcite &c.*, cum nondum eſſet fœmina? V. Quomodo maſculum & fœminam fecit eos? VI. Quomodo Deus adduxit eam ad Adam, ſi eo dormiente formata eſt? ergo parabolica eſt narratio Geneſeos, nec *humano* more accipienda, ut ait Chryſ. hom. 15.

℞. neg. ant. Coſta enim illa non erat redundans, cum impares nunc inveniantur: ne vero Adam mancus remaneret, *replevit*, Deus, *carnem pro ea*. Ad II. neg. ſequelam ant. Nam illud *non inveniebatur* ſignificat, *nondum fuerat productum*. Ad-

de

de hac phraſi ſignificari, quod Adam non inveniebat *ipſe ſibi*. Inquiſitio ergo in Adam cadit, non in Deum. Ad ea, quæ ſequuntur, reſpondetur cum Aug. diſt. ant. Duplex eſt formatio mulieris, & prior eſt inviſibiliter, potentialiter, cauſſaliter, quomodo fiunt futura, altera viſibiliter in propria ſpecie, conc.; utraque viſibiliter, & in ſua ſpecie, neg. Duplex ergo eſt creatio mulieris per Aug.: prima ſexta die, qua *creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, maſculum & fœminam creavit eos;* ſecunda extra ſex dies, cum educta eſt de coſta Adam. Ita Aug. l. 6. de Gen. ad lit. 6.

Dices: Quomodo fœmina extitit ſexta die, ſi tantum homo conditus eſt cauſſaliter; & quomodo factus eſt ad imaginem Dei nondum anima informatus, in qua hæc imago relucet?

℞., ex Aug. ſententia angelos participatione lucis æternæ vidiſſe in Verbo quidquid in involucris illis primordialibus latebat. Viderunt ergo limum terræ, & perficiendum ex illo corpus Adæ, cui Deus inſpiraturus erat animam, atque hæc etiam in ſe ipſis extra cauſſas viderunt, quando viſibiliter facta ſunt: talis eſt diſtinctio ſexus, animæ creatio, & alia 2. c. narrata, quæ ad ſimultaneam creationem non ſpectant. Chryſ. vero hom. 15. in Gen. monet, ne *adeo verbis addicti ſimus, ut minime de Deo, ut par non eſt, ſentiamus*, quaſi Deus os, manus, pedeſque habuerit corporeos, cum inſufflavit, coſtam tulit, adduxit ad Adam: ergo &c.

CAPUT III.

De natura animæ humanæ.

ANIMAM rationalem cum re ſimpliciſſima & immutabili comparatam, qualis eſt Deus, abſolute incorpoream dici non poſſe, obſervat Auguſtinus, idque ad intelligendas veterum ſententias plurimum confert. Nunc autem corpus dicimus, quod extenſum eſt, & partes habet: quo ſenſu ſoli Athei, aut Epicuræi autumant, animam eſſe corpoream: Manichæi autem illam divinæ ſubſtantiæ portionem eſſe putarunt.

PROPOSITIO I. Anima incorporea eſt & ſpiritalis.

Prob. I. ſcripturis, in quibus ſpiritu ſæpe pro re ſubſiſtente uſurpatur. Apoſt. 1. Cor. 2. ait: *Quis ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis* &c.? Ubi Apoſtolus ſpiritum hominis rem ſubſiſtentem, & incorpoream ſignificat. Nam in græco tam ſpiritus Dei, quam hominis ponitur cum articulo *τὸ πνεῦμα:* atqui ſpiritus Dei eſt res ſubſiſtens: ergo & ſpiritus hominis. II. Plura ſunt ſcripturæ loca, quibus oſtenditur ſubſiſtentia animæ ſejunctæ a corpore: ſed quod vivit extra corpus,

pus, corpus eſſe non poteſt: ergo &c. Prob. II. ex Patribus. S. P. ep. 28. ad Hieron. ait: *Incorpoream eſſe animam fateor*: & in Pſ. 145. *Res ſpiritalis eſt, res incorporea eſt, vicina ſubſtantiæ Dei*. Hinc Concilium Lat. IV. hanc propoſitionem aperte definiit. Prob. III. ratione. I. Si mens humana eſſet corporea, non poſſet percipere veritatem, ſapientiam, unitatem, aliaque Dei attributa, quæ abſque ſenſuum ſubſidio apprehendi poſſunt (ſenſus enim & corpus ſola corporalia attingit): ergo &c. *Si corporea*, ait S. P., *corporeis oculis cernuntur, oportet animum, quo videmus incorporalia, corporeum non eſſe*. II. Mens hominis eſt ſubſtantia cogitans: atqui in idea ſubſtantiæ cogitantis nulla occurrit materiæ perceptio: ergo mens eſt ſpiritalis.

Ob. I. Licet in idea juſtitiæ non reluceat miſericordia, ſunt tamen unum & idem: ergo a pari. ℞. neg. conſ. Nam idea juſtitiæ non exhibet rem in ſe, ſed objectum extrinſecum: at idea mentis exhibet rem cogitantem, ſicut idea corporis rem extenſam; ideoque diverſa corporis ac mentis perceptio infert inter illa diſcrimen.

Ob. II. Mens adoleſcit in pueris, viget in juvenibus &c.: ergo &c. ℞. diſt. ant. Adoleſcit &c. per ſe & natura ſua, nego; per ſenſus, quorum tendines ætate dureſcunt, aut laxantur, conc. Vide Auctorem c. 3. l. 1.

Propositio II. Anima non eſt portio divinæ ſubſtantiæ.

Prob. ex Auguſtino 7. de Gen. ad l. 2. *Nos credimus Dei naturam incommutabilem: atqui animæ naturam commutari poſſe nemo ambigit*: ergo *ſacrilega opinio eſt, eam & Deum unius eſſe ſubſtantiæ*. Et ep. 28.: *Deum nefas eſt, niſi vere incommutabilem credere; non eſt igitur anima pars Dei*. Vide Aug. l. 2. de An. 2.

Ob. I. Act. 7. nos dicimur *genus Dei*: ergo ex ejus ſubſtantia. ℞. neg. conſ. Nam ex Ap. genus Dei ſumus, quia *in ipſo vivimus, movemur, & ſumus*: & ſenſus eſt, poſſe homines ad Deum accedere ſe ipſos contemplando, & charitate filii Dei nuncupari. Deinde Apoſtolus his verbis Idololatriam inſectatur dicens: nos genus Dei ſumus, non debemus ergo adorare ſculptilia, quæ cum ſint opera hominum, ſunt ipſo homine ignobiliora, qui genus Dei eſt.

Ob. II. Deus creavit animam Adæ inſpirando ſpiraculum vitæ: ſed hoc ſpiraculum, ſive halitus Dei ex ejus ſubſtantia eſt: ergo &c. ℞. Subſtantia Dei non diſcerpitur inſpirando, ſicuti nec lumen lucernæ, cum ex illo aliud accenditur, vel cum Eliſeus flando puerum ſuſcitavit: ergo &c.

℞. Ad I. diſt. maj. Et hoc ſpiraculum eſt ex nihilo, conc.; eſt halitus naturæ Dei, neg. maj. Similiter diſt. min. Hoc ſpiracu-

raculum ex Dei ſubſtantia eſt, ſi ſit ſpiritus creatus, neg.; ſi ſit ſpiritus datus a Deo, conc. min., & neg. conſ. *Quid eſt*, ait Aug. 3. de Orig. An., *quod dicis eam particulam eſſe quandam halitus naturæ Dei? Numquidnam ipſum halitum negas ejuſdem, cujus Deus eſt, eſſe naturæ? Si negas: ergo de nihilo & iſtum halitum fecit Deus, cujus halitus animam vis eſſe particulam; ſi de ſe ipſo: ergo ipſe eſt, quod abſit, materies corporis ſui.* Solus ergo ſpiritus datus, hoc eſt Spiritus ſanctus, ex Dei ſubſtantia eſt; nam anima ex ipſo Dei halitu ex nihilo producta eſt, alioquin, nedum portio Dei eſſet, ſed Deus ipſe, ſicut Spiritus ſanctus Deus eſt. Ad II. neg. ant. Ad exemplum ignis reſpondetur, hunc alterius naturæ ſaltem numero eſſe a lucernæ lumine: erunt ergo Deus & anima plures dii. Ad III. reſpondet Aug. *Itane flatum Eliſei fuiſſe putas animam pueri?* Hæc enim a corpore abierat.

CAPUT IV.

De animarum origine.

DUO inquiremus hoc loco: I. An anima fuerit ante corpus, & in ipſum ob patrata crimina ex altiſſimo domicilio depreſſa, ut ait Origenes? II. An ſit ex corporali ſemine propagata, aut ſaltem per traducem fiat, ut plures ex PP. dubitarunt?

Propositio I. Animæ creatæ non ſunt extra corpora, neque in ea ob crimina detruſæ.

Prob. I. ſcripturis. Ap. Rom. 5. ait: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit*: ergo animæ extra Adam non peccaverunt, nec in Adam, ideſt in carnem, quæ ex Adam propagata eſt, ut in carcerem fuerunt intruſæ. Ita S. P. ep. 28. ad Hier. II. Geneſ. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*: atqui valde bona non fuiſſent, ſi corporibus alligatæ fuiſſent animæ ſceleribus inquinatæ: ergo &c. Ita S. P. 11. de C. D. 23. Prob. II. ex Can. 6. Conc. Bracharenſis, & ex Vienn. ſub Clem. V., ubi definitur, animam eſſe ſuapte natura formam corporis: ergo non propter crimina in corpus detruditur.

Prob. III. rationibus Auguſtini. Dæmones gravius peccarunt, quam animæ: atqui dæmones in corpus aereum, animæ vero in terrenum per Origenem detruſæ ſunt: ergo graviori culpæ levior pœna injuſte rependeretur.

Ob. I. Sap. 8. habetur: *Puer eram, & ſortitus ſum animam bonam, & cum eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum*: ergo &c. ℞. I. neg. conſ. Si enim bona erat anima, cur

in

in corpus detruſa eſt, quod ex Origene ob crimina tantum velut carcer animæ deſtinatur? Senſus ergo citato loco eſt, Salomonem adhuc puerum optimæ indolis fuiſſe, cumque eſſet magis bonus, gratiæ auxiliis diu munditiam ita ſervaſſe, ut in mortali corpore caſte viveret. ℞. II., ea verba accipienda eſſe de Fillo Dei, cujus Salomon typum gerebat, ut ait Aug. 10. de Gen. ad lit. 17.

Ob. II. S. P. 7. de Gen. ad lit. 24. ait, animam latuiſſe *in operibus Dei, donec eam corpori insereret*: ergo &c. ℞. I. neg. conſ. Non enim cum Origene ait S. P., Adæ animam ob patrata crimina veniſſe ad corpus invitam, ſed eo fine creatam, ut corpus ſtatim formandum ſponte ſubiret, cujus erat forma.

℞. II. diſt. ant. Ait S. P., animam latuiſſe in aliorum ſententia, quam tolerabiliorem vocat, conc.; in propria, neg. Diſputat ergo ibi S. P., an ſimul cum rebus aliis anima producta ſit? Cumque oſtendiſſet, animam non fuiſſe conditam ſecundum *cauſſalem rationem*, cum ſit ſpiritalis, nec latuiſſe in angelorum natura, cum non ſit filia angeli, ait, *tolerabilius videtur*, ſi dicatur, animam latuiſſe in operibus Dei, donec eam corpori insereret: quam opinionem lectorum arbitrio relinquit. At l. 12. de C. D. 23. in eam propendet ſententiam, quæ docet, animam creatam eſſe homine jam formato; ait enim: *Cum virum formaſſet ex pulvere, eique animam, ſive quam jam fecerat, indidiſſet, ſive ſufflando feciſſet &c.* Neque hoc adverſatur ſimultaneæ creationi. Nam creatio animæ ad alteram ſpectat creationem hominis, nempe in ſua ſpecie, ut alibi dictum eſt.

Ob. III. Origenis ſententia traditur ab Ethnicis. Nam in Paneg. Theodoſii Imp. legimus: *Divinus animus venturus in corpus dignum prius metatur hoſpitium*. II. A Judæis, qui Jo. 9. Chriſtum rogarunt: *Quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* III. A PP. Nam Hieron. hanc ſententiam recitat, non improbat in ep. ad Eph. &c.: Aug. vero dubitavit, an ſol, & ſidera ſint animata: ergo Origeni omnes conſentiunt.

℞. neg. ant. Falſum eſt enim intelligibilia corporalibus præceſſiſſe ut archetypa. Quid enim opus erat ſapientiſſimo artifici exemplari & archetypo, ut mundum conderet? Falſa eſt ergo Ethnicorum opinio de præexiſtentia animarum. Ad II. neg. ant. Judæis enim impoſſibile videbatur, poſſe hominem ante nativitatem peccare; rogabant ergo cujuſnam peccati pœna eſſet cæcitas illa nativa? Quibus reſpondit Jeſus: *Neque is peccavit, neque parentes ejus*, actuali quidem peccato, cujus ſuſpicabantur pœnam fuiſſe cæcitatem: ergo anima cæci nati non

fuit

fuit ob aliquod crimen detruſa in corpus. Ad III. reſpondetur, Hieronymum ibi ſatis oſtendere, ſe recedere ab ea Origenis ſententia: Auguſtinus vero dubitavit tantum, an aſtra a ſuis rectoribus ſpiritibus vitaliter inſpirentur, quod retractavit in c. 7. Vide Noriſ. Vind. c. 4.

Ob. IV. Anima non moritur moriente corpore: ergo nec producitur cum corpore. ℞. neg. conſ. Anima enim, cum ſit incorporea, non poteſt diſſolvi cum corpore, cum eo tamen producitur, quia eſt ejus forma.

Propositio II. An anima creetur ex nihilo, difficillima quæſtio eſt, de qua jure dubitavit Auguſtinus; ſed de fide eſt, eam ex corporali ſemine non propagari.

Prob. I. pars. Hæc enim quæſtio neque ex ſcripturis, neque ex Patribus, neque rationibus theologicis reſolvi poteſt: ergo &c. Prob. min. Nam ex ſcripturis producitur illud Pſal. 32. *Qui finxit ſingillatim corda eorum*. Iſ. 42. *Qui fingit ſpiritum hominis in eo*. Eccli. 12. *Spiritus redeat ad eum, qui fecit illum*. Jo. 5. *Pater meus uſque modo operatur*: ſed hæc loca dubia ſunt: ergo &c. Pr. min. ex Bellarmino, qui ex Auguſtino ait, nullum inveniri ſcripturæ locum, in quo perſpicue doceatur, animum non fieri ex propagine, ſed creari. Deinde ad I., & II. ℞. Auguſtinus: *Sed unde eum fingat, hoc quæritur: nam & corporalem oculum, quis niſi Deus fingit?* Ad III. ℞. Auguſtinus, *de anima, cum conſtet ab illo fieri, unde ea faciat, an ex propagine, an inſufflando, adhuc requirendum eſt*. Ad IV. ℞., Jo. locum de orbis conſervatione, vel de Chriſti miraculis accipi poſſe. Nec obſtat Hebr. 12. dici Deum *Patrem ſpirituum*; nam Deus etiam ſpiritus eſt opifex, & *Pater ſpirituum* dicitur, quia ſolus dat ſpiritus dona: quod ergo ſpectat ad loca ſcripturarum, dicam cum Auguſtino, an anima ſit ex propagine ſui generis, *ego nec defendo, nec refello, ſed perſpicuis, non ambiguis teſtimoniis id agendum eſt*.

Ex PP. plurima proferri ſolent pro creatione animarum. Verum Eucherius Lugd., PP. Africani, Fulgentius, Greg. M. Prudentius, Hugo a S. Victore &c. ſcribunt, hanc quæſtionem eſſe inſolubilem, dubiam &c.: ergo &c. Vide Noriſii Vindic. 4. §. 3., ubi obſervat, in ipſa ad Optatum epiſtola adhuc dubitare Auguſtinum: Tertulliani vero ſententiam ab eo damnari, quia cum crederet animam eſſe corpoream, gigni putabat ex ſemine corporeo.

Dices: S. Leo in ep. ad Thur. ait: *Catholica fides prædicat, quod animæ hominum, priusquam ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere*. ℞. hæc contra Origenis & Eutychetis perverſa dogmata dicta eſſe, ut demonſtrat ibidem Noriſius.

Ex ratione plura proferuntur de animi incorporea natura;

 non

non deſunt tamen, qui materiam ſpiritalem defendunt: deinde in ſententia de creatione animarum difficilius exponitur peccati originalis transfuſio. Verum eſt, S. Thom. opinionem de propagine animarum hæreſim appellare, ſed S. Th. eorum ſententiam notat, qui putant, animam propagari per ſemen corporeum. Ex quibus ſic arguitur: controverſia de animarum origine nec ſcripturis, nec traditione, nec rationibus definiri poteſt, ergo recte de ea dubitavit Auguſtinus.

Quæres: an ſententia, quæ docet, ſingulas animas de novo creari, ſpectet ad fidem? ℞. Eſtius (*a*) negative: quod probat I. Auctoritate Auguſtini, Gregorii, atque aliorum Patrum, qui ſane de fidei dogmate non dubitaſſent. II. Quod neque ſcripturis, neque traditione, neque Eccleſiæ decreto fuerit definita. III. Addit Victorini, a Caſtro, & S. Thomæ ſententiam, quibus nos quoque ſubſcribimus. Nec tamen, niſi temere, defendi poteſt opinio de animarum traduce adverſus communem Theologorum conſenſum, præſertim cum objectio de transfuſione peccati originalis, etiam non admiſſa animorum propagine, ex doctrina Auguſtiniana diluatur. Ut enim ait Auguſtinus l. 3. contra Julianum, *Aut utrumque* (ideſt anima, & caro) *vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero, tamquam in vitiato vaſe, corrumpitur*.

Prob. ſecunda pars. Anima ſpiritalis eſt: ſed ſpiritale nequit deciſione ſeminis propagari: ergo &c. II. Aug. (*b*) ait: *Ego autem inter utroſque ambigo, ſalvo eo, ut vel corpus eſſe animam, vel aliquam corpoream qualitatem, ſeu coaptationem non credam*. III. Spiritalis ſubſtantia contineri nequit in re corporea, tanquam in ratione cauſſali: ſed contineretur, ſi anima fieret ex ſemine: ergo &c. Simile eſt S. Thomæ argumentum (*c*); qui ergo corporali ſemine animam traduci affirmaret, eſſet ex S. Thoma hæreticis accenſendus.

Ob. I. Anima non fit ex nihilo; ergo non creatur, ſed propagatur. Prob. ant. Si anima fieret ex nihilo, a corpore non penderet: atqui anima pendet a corporis temperie, alias quævis anima in quodlibet corpus ingredi poſſet: ergo &c. II. Si eſſet à corpore independens, nec doleret ex ejus paſſionibus, nec eo diſſoluto invita recederet. Diruta enim domo, vel navi, nauta, & hoſpes recedunt, quoniam corporei corporibus indigent: at ſpiritalia non ſic: ergo &c.

℞. neg. ant. Ad prob. diſt. maj. Non penderet quoad ſe, conc.

(a) *Diſt.* 17. *l.* 2. §. 4. (b) *L.* 10. *de Gen. ad lit.* 21.
(c) 1. *p. q.* 118.

conc.; quoad corpus, cujus eſt forma, neg. maj. Similiter diſt. min., & neg. conſ. Anima ergo non pendet a corpore, quoad ſe, ideſt ut ſit, neque ut res ſpiritales percipiat: adeoque liberum non eſt ei quodlibet corpus ingredi, quia ex lege conditoris hujus eſt forma. Ad II. retorqueo argumentum. Sæpe enim mens dolet abſque paſſione corporea, ex. gr., ex contritione cordis: ergo non ſemper pendet a corpore: ſæpe tamen ab eo pendet ex lege conditoris, eoque anima utitur veluti inſtrumento in vitæ functionibus, quo vitiato, aut male affecto, etiam anima ſe male habet: ut male ſcribimus, vitiato calamo. Exemplum nautæ eſt ad rem noſtram. Is enim, ut homo eſt, non indiget corpore, ſed eo indiget ut forma, nam illud regit, & dirigit. Fracto navigio, cogitur nauta aut miſeram vitam agere in littore, aut feliciorem in portu: ſic diſſoluto corpore anima pro meritis vitam agit, ſive miſeram in gehenna, ſive beatam in cælis. Quod vero a corpore anima recedat invita, eſt pœna peccati.

Ob. II. Anima eſt forma corporis: ergo educitur de potentia materiæ. II. Hæc forma inducitur ab agente naturali ex diſpoſitione materiæ: ergo non creatur. ℞. diſt. ant. Eſt forma corporea, neg. ant.; forma ſpiritalis, conc. ant., & neg. conſ. Nam ſola forma corporea educitur de potentia materiæ. Ad II. diſt. ant. Educitur ex diſpoſitione materiæ, ut ſubſiſtat, neg.; ut peragat vitæ corporalis officia, conc. Corporis itaque diſpoſitio non confert ad animæ ſubſiſtentiam, ſed ad corporalia officia; nam ſejuncta a corpore cogitat, vult, amat &c. Deinde anima Adæ producta eſt, formato prius corpore de limo terræ: ergo materiæ diſpoſitio non importat per ſe corporalem generationem.

Ob. III. Roccus. Aug. ep. ad Hieron. 28. ait, parvulos originali peccato non obſtringi in noſtra ſententia: ergo falſa eſt. Prob. ant. Nullum accidens abſque ſubjecto poteſt exiſtere: atqui ſubjectum peccati originalis eſt anima: ergo, ſi anima non propagatur, peccatum non diffunditur.

℞. neg. ant. Nam S. P. non de propagatione animæ per ſemen corporale, ſed ſolum de ſpiritali anceps eſt: immo citat. lib. ait, ſe nolle diſcutere illam opinionem, quod ex una fiant omnes animæ. Unde l. 5. contra Jul. 3. ait: *Aut utrumque vitiatum ex homine trahitur* (propagine nempe ſpiritali, quam unice agnoſcit) *aut alterum in altero tamquam in vitiato vaſe corrumpitur*. Salvatur ergo in utraque ſententia peccatum originale. Ad prob. neg. maj. Tranſeunt enim, ait Eſtius, de uno in alterum abſque ſubjecto errores, morbi &c.: & conceſſa min., neg. conſ.

Ob. IV. Hæc ſententia Deum facit injuſtum, qui purum

 ſpiri-

ſpiritum corruptæ carni permiſcet: ergo &c. ℞. neg. ant. Nam peccatum ex vi creationis non traducitur, ſed ex Adami malitia, per quem corporeo vaſe polluto, quod Deus abſque ſorde formavit, non debet Deus naturæ ordinem immutare, ut ait S. Proſp. ad IV. Obj. Vinc.

Ob. V. Fœcunditas humani ſeminis attingit terminum *formalem* generationis: ſed is eſt anima: ergo &c. Prob. min. Nam ſemen canis canem producit: ergo a pari. II. Si educta anima ſenſitiva de potentia materiæ, non crearetur anima rationalis, quidnam ex homine naſceretur? III. Omne animal generat ſui ſimile: ergo & homo.

℞. neg. min. Homo enim hominem gignit, non quod ejus ſemen productionem animæ attingat, ſed quia diſponit materiam, cui Deus ex naturæ lege inſerit animam, ſicut beata Virgo Verbi perſonam genuit ſubminiſtrando materiam, cui ſubſtantialiter unitus eſt Filius Dei. Ad prob. neg. conſ. & parit. Nam canis canem gignit, quia ejus anima eſt ſenſitiva: aſt anima hominis eſt ſpiritalis: nec ſequitur, hominem inferiorem eſſe ipſo cane; cum enim ſit mente præditus, præſtat viventibus ceteris, & ejus generatio generationibus brutorum. Ad II. ℞. Diſpoſito corpore teneri Deum, in hac providentia, ei animam conjungere; unde ſi animam non crearet, irrationale animal naſceretur, non homo. Ad III. ℞. Hominem gignere ſui ſimilem, quatenus materiam diſponit, cui Deus animam infundit.

Ob. VI. In homine eadem eſt anima rationalis, ac ſenſitiva, & vegetativa: ſed hæ gignuntur: ergo & illa. ℞. Tranſmiſſa maj., quæ a pluribus negatur, diſt. min. Gignuntur, quoad corporea membra, ad quorum concuſſionem anima ſenſibilia percipit, conc.; quoad ſubſtantiam a corpore, ejuſque modificatione ſejunctam, nego.

Ob. VII. De ratione animæ eſt informare materiam, eique aptari adæquate: ſed anima materiam informat: ergo reſpondet partibus formæ, & partibus conſtat, & corporaliter propagatur. II. Anima tota eſt in quavis corporis parte: ergo abſciſſo brachio tota divellitur, & tota remanet. ℞. diſt. maj. De ratione animæ &c., quæ eſt *forma* materialis corporis, conc.; de ratione animæ, quæ ſit *forma* ſpiritalis, neg. maj. Similiter diſt. min., & neg. conſ. Duplex in homine eſt forma, materialis, ideſt humani corporis figuratio, & ſpiritalis, quæ ope ſenſuum ſenſibiles functiones exercet. Ad II. neg. conſ. Sciſſo enim brachio non anima divellitur, ſed nervi, venæ, aliaque filamenta, per quæ ab anima movebatur.

Ob. VIII. Gen. 2. non legitur, Deum in faciem Evæ inſpiraſſe ſpiraculum vitæ: ergo ejus anima ex Adæ anima facta eſt, unde

Digitized by Google

unde dicitur virago, quia de viro ſumpta eſt. II. Cap. 12. memorat *animas, quas* Abraham fecerat in *Haran*, & c. 46. recenſentur *cunctæ animæ, quæ egreſſæ ſunt de fæmore Jacob:* ergo per traducem corporalem. III. Apoſt. Hebr. 7. ait, quod Levi adhuc in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchiſedech: ſed Levi erat in lumbis Abrahæ ratione etiam animæ, non ſolius carnis, alias etiam Chriſtus decimatus eſſet, cum natus ſit ex Abraham ſecundum carnem: ergo &c.

℟. ad I. neg. conſ. Ibi enim corporalis Evæ productio deſcribitur, non ſpiritalis: hinc ergo non probatur nec creatio, nec propagatio animorum. Dicitur autem virago, quia eſt os de oſſe viri, non anima de anima. Vide Auguſtinum ep. 28. ad Hieronymum. Ad II. neg. conſ. Filii Jacob animæ vocantur figurate, ſumpta re contenta pro continente. Ad III. neg. min. Chriſtus enim cum Levi decimatus non eſt in fœmore Abrahæ, quia abſque ſemine corporali de Virgine conceptus eſt.

CAPUT V.

De immortalitate animorum.

PRæcipua animæ dos eſt immortalitas, quam a Catholicis nonnullis negari, calumniantur Oſiander, & Claſſenius. Negant utique, qui animam in quadam materiæ diſpoſitione conſtituunt, quamvis non deſint, qui materialem animam putant, & immortalem. Sit itaque

Propositio. Anima perpetuo vivit.

Prob. I. ſcripturis. Sap. 3. de juſtorum animabus habetur: *Non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem ſunt in pace.* Jo. 12. *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Matth. *Juſti autem in vitam æternam.* Prob. II. ex Patribus apud Coccium in Theſ. & Suarez l. 2. de op. 6. dierum: unde Origenes ait l. 7. contra Celſum, quod *tam Græci, quam barbari perſuaſum habent, quod vivat anima humana poſt diſceſſum a corpore.* Nam, præter Pythagoram, & Platonem, idem ſentiunt Thraces ex Mela, Chaldæi, & Indi ex Pauſania: ergo &c. Prob. III. ratione. I. Anima incorporea eſt, ut alibi probatum eſt: ergo eſt immortalis: *Quomodo enim diſſolvi poteſt*, ait Nyſſ., *quod non eſt compoſitum?* II. Niſi anima ſit immortalis, nec bonis merces, nec improbis poterit rependi ſupplicium: ſed hoc Dei providentiæ, ac ſapientiæ repugnat: ergo &c. Hoc argumentum, quod extat Job 21., & Pſ. 72., urget Chryſoſtomus hom. 4. de Provid., & Tull. de Senect. Hinc Epicuræi, atque impii,

ut ſuis cupiditatibus indulgerent, animæ immortalitatem negarunt. III. Inſitus cuique eſt amor beatitudinis, & ſollicitudo de iis, quæ poſt mortem futura ſunt: ſed hic naturæ inſtinctus fruſtrari nequit, alias melior eſſet brutorum, pecudumque conditio: ergo &c.

Ob. I. Eccleſ. 3, ait: *Unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriuſque conditio: ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur, & nihil habet homo jumento amplius*: ergo &c. ℞. diſt. ant. *Unus eſt interitus* &c. quoad vitam corpoream utriſque communem, conc.; quoad ſpiritalem, neg. ant. Nam quoad corpus & vitam animalem nihil habet homo jumento amplius, & cuncta ad eandem terræ conditionem redeunt; ſiquidem peccanti Adamo ait Dominus, *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Anima ergo, quæ pulvis non eſt, in pulverem reverti non poteſt. Verum nos alteram manere vitam, in qua pro ratione meritorum merces æqua rependitur, docet Eccl. ibidem v. 17.: *Et dixi in corde meo, juſtum & impium judicabit Deus*.

Ob. II. Ex 1. Tim. 6.: *Deus ſolus habet immortalitatem*: ergo anima non habet. II. Levit. 17. *Anima omnis carnis*, ideſt hominum, *in ſanguine eſt*: ergo &c. ℞. ad I. diſt. conſ. Non habet natura, & immutabiliter, con.; nullo modo, neg. conſ. *Solus ergo Deus*, ait auct. q. ad Orth., *immortalitatem dicitur habere, quod non ex alterius voluntate eam habet, ſicut cæteri immortales*, ſed de ſuapte natura, & eſſentia. Vide l. 10. c. 3. Ad II. ℞. cum Aug., animam in ſanguine eſſe, quatenus in hac vita vivitur, dum ſanguis per venas corporis diffluit: vel cum aliis reſpondetur, animam omnis carnis, ideſt brutorum, qui ſuper altare immolantur, eſſe ſubtiliores ſanguinis partes, non vero animam hominis, quæ eſt ſpiritalis.

CAPUT VI.

De Pythagorica metempſychoſi, ac de Platonica animorum revolutione.

NOT. I. Animarum de uno in aliud corpus tranſmigrationem, ſeu μετεμψύχωσιν, ut Græci vocant, primus dicitur tradidiſſe Pythagoras, ſed eam ab Ægyptiis ad Pythagoram promanaſſe, ſcribit Photius in Biblioth. p. 1004. In eodem luto hæſiſſe Stoicos omnes, ait Lactantius, Germanos Appianus, & Indos Juſtus Lipſius. Plato etiam (*a*) animas revolvi poſt

(*a*) *In Tim. &c.*

poſt mortem cenſuit ad corpora beſtiarum. Tandem Manichæi eodem errore imbuti ſunt, teſte Aug. (*a*).

Not. II. Platonici quidam, præter tranſmigrationem, defendunt etiam animarum reditum ad aſtra; non tamen conveniunt, an exacto anno magno debeant ibi remanere, an infinitis revolutionibus iterum ad corpora redire.

PROPOSITIO I. Non datur Pythagorica metempſychoſis.

Prob. I. Script. Eccli. 12. *Revertatur pulvis ad terram ſuam, & ſpiritus redeat ad Deum*. Atqui non rediret ad Deum, ſi in allud corpus migraret: ergo &c. II. Ap. Rom. 7. ait: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et Phil. 1.: *Deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*: ſed poſita metempſychoſi, eſſet tranſitus de corpore mortis in aliud: ergo &c.

Prob. II. ratione. I. Ex Irenæo (*b*). Nemo enim reminiſcitur eorum, quæ in alio corpore geſſit: ergo &c. R. Platonici, animas, priuſquam intrent in corpora, oblivione potari. Sed puerilis eluſio. *Si enim oblivionis poculum poteſt omnium obliterare memoriam, hoc ipſum unde ſcis; o Plato, cum ſit nunc in corpore anima tua?* Sic Platonem perſtringit Irenæus loc. cit. II. Si permixtio corporis poſſet præteritorum delere memoriam, dum quis e ſomno vigilat, non reminiſceretur eorum, quæ vidit in ſomniis: ſed hoc experientiæ adverſatur: ergo &c. III. Licet corpus animam aggravet, non efficit tamen, ut ſubſtantia cogitans omnem reminiſcentiam deperdat: ergo &c. Vide Iren. loc. cit.

II. Ex Tertull. de An. 3. Si animabus ea corpora deputantur, quæ eorum meritis congruunt, e. gr. porcorum immundis, aſinorum ſocordibus, debent ipſæ etiam ſuorum ſcelerum reminiſci, quibus talia corpora meruere: atqui nemo torquetur conſcientia præteritorum factorum: ergo &c.

III. Ex Aug. I. Homo eſt imago Dei in anima hominis potiſſimum ſita: atqui poſita metempſychoſi, etiam corpora brutorum eſſent habitaculum animæ: ergo etiam bruta eſſent imago Dei, quod abſurdum eſt. *Non enim dabit Deus imaginem ſuam cani, & porco*, ait S. P. in Pſ. 146. II. Jumenta, quæ hominum uſui deſerviunt, abſque ulla crudelitatis nota vapulant, onerantur, mactantur: at poſita metempſychoſi, jumentis honos habendus eſſet: ergo &c. III. Cum Manichæi, & Indi docerent, in minutiſſima animalcula, ut pulices &c. animas non revolvi, inſtat ib. S. D. *Cur autem in vulpeculam revolvi anima humana poſſit, & non poſſit in muſtelam? cur in murem non poteſt, in apem, in muſcam, in cimicem, & pulicem pervenire?*

 PRO-

(a) *Her. 46., & contr. Adim.* (b) *L. 2. 33.*

Propositio II. Non datur Platonica revolutio.

Prob. ex Aug. 10. C. D. 30. & 12. c. 20. Anima purgata, & beatitudinem conſecuta, juxta Platonicos, revolutis ſæculis ad ſecundam vitam redit, optione cuique propoſita, ut corpus eligat, quod lubet, e. g. anima Orphei corpus cycni, Ajacis leonis &c., ut ait Plato in Phædro: atqui abſurdum eſt in ea vita *deſiderari corporum labem*, *& inde ad iſta remeare*, *tamquam hoc agat ſumma purgatio*, *ut inquinatio requiratur*, ut ait ibi Aug.: ergo &c. II. Animæ juxta hanc doctrinam numquam beatitudinem conſequuntur, cum ſciant, ſe iterum ad terrenam calamitatem redituras, aut, ſi ignorant, beatæ eſſe non poſſint.

Opp. Matth. 11. de Jo. Baptiſta ait Chriſtus, *Ipſe eſt Elias*: ergo Eliæ ſpiritus revolutus fuerat in Joannem. II. Pſ. 146. Deus dat eſcam *pullis corvorum invocantibus eum*: atqui non invocarent corvi Dominum, niſi in eos animæ tranſmigraſſent: ergo &c.

℞. ad I. neg. conſ. Rogantibus enim Levitis, an ipſe eſſet Elias? reſpondit Jo. *Non ſum*: ergo figurate, non proprie, Joannes eſt Elias. *Si figuram Præcurſoris advertas*, ait Aug. Tr. 4. in Jo., *Joannes eſt Elias*; *quod enim ille ad primum adventum*, *iſte ad ſecundum erit*; *ſi proprietatem perſonæ*, *Joannes Joannes*, *Elias Elias*. Ad II. neg. min. Pulli corvorum Deum invocant metaphorice, crocitando, unde vertit Hieronymus, *Filiis corvi clamantibus*; non proprie, ut homines ſolent.

DISSERTATIO II.

De proprietatibus primi hominis.

Præcipua primi hominis proprietas eſt imago Dei, quæ, præter ſubſtantiæ intelligentis naturam, dona virtutum, & gratiarum munera complectitur: deinde originalis juſtitia, gratia actualis, immortalitas, libertas, & naturæ propagatio.

CAPUT I.

De imagine Dei, & originali juſtitia.

Ratio imaginis requirit, ut rem, cujus imago eſt, peculiariter repræſentet; eaque ex Auguſtino in anima ſita eſt, tum in amore virtutis, innocentia, juſtitia &c.

Propositio I. Homo ad imaginem Dei ſecundum animam factus eſt, idque intellectum, voluntatem, & arbitrium complectitur.

Prob. I. ſcripturis. Geneſ. 1. habetur, hominem ad imaginem Dei creatum eſſe, *ut præeſſet piſcibus maris &c.*: atqui homo

mo præeſt animantibus, non viribus corporis, ſed animi facultatibus: ergo &c. Prob. II. ex Aug. l. 24. contra Fauſt. 2., qui ait, *Deum hominem ad imaginem ſuam non feciſſe, niſi ſecundum id, quod interius eſt rationale*: & l. 7. de Trin. Trinitatis imaginem in anima, ejuſque intellectu, & amore expreſſam demonſtrat. Prob. III. ratione Auguſtini, qui l. 83. q. 51. ait, inter creaturas, *quæ ſapiunt*, *Deo ſimilitudine proxima ſunt*, cum aliæ aut non cognoſcant, ut bruta, aut non vivant, ut lapides. Ex quibus ſequitur. I. Angelum peculiariter ad imaginem Dei fuiſſe creatum. II. Etiam mulierem; nam 1. Gen. habetur, *ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & fœminam creavit eos*. III. Hominem peccando imaginem Dei penitus non amittere, quia in eo non extinguitur lumen rationis, nec perit libertas. IV. Hominem ad Dei imaginem *factum* dici, ut diſtinguatur a Verbo, quod eſt perfectiſſima divinæ ſubſtantiæ imago, *non facta*, *ſed genita*.

Propositio II. Imago Dei etiam gratiarum dona complectitur.

Prob. I. ſcript. Apoſt. Eph. 4., & Coloſſ. 3. hortatur nos ad virtutes, ut ſpiritu renovemur *ſecundum imaginem Dei*: ergo præter naturam, quæ imago Dei eſt naturalis, extat in nobis per gratiam imago ſupernaturalis, quia filii Dei nominamur, & ſumus. Prob. II. ex PP. Irenæus l. 5. 6. ait: *Imaginem haberi in plaſmate*, *ſimilitudinem vero aſſumi per ſpiritum*. Hieron. ad 28. Ezech. ait, Dei ſimilitudinem compleri *in baptiſmate*; Auguſt. contra Adim. 5., *in dilectione inimicorum* ex Matth. 5. Bellarminus c. 2. de Gr. I. Hom. notat, *imaginem ad naturam*, *ſimilitudinem ad virtutes pertinere*. Prob. III. ratione. Nam ſimilitudo addit ad rationem imaginis rectitudinem, ac perfectionem, quæ in homine eſt ordo dilectionis, adeoque peccando, non imaginem perdidit homo, ſed ſimilitudinem.

Propositio II. Adam cum gratia ſanctificante productus eſt: id tamen ab Eccleſia non eſt definitum.

Prob. I. pars ex lib. 10., ubi de gratia angelorum ſermo eſt: producta namque ibi argumenta ſunt homini, angeliſque communia. Ad hominem peculiariter ſpectat locus Apoſt. Eph. 4.: *Induite novum hominem*, *qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia*, *& ſanctitate*: ergo &c. Accedit Trid. Syn., quæ ſeſſ. 5. can. 1. definit, *primum hominem*, per peccatum, *ſanctitatem*, *& juſtitiam*, *in qua conſtitutus fuerat*, *amiſiſſe*. Eſt etiam hæc ſententia Auguſtino, aliiſque PP., & rationi conformis, ut cit. loco probatum eſt: ergo &c.

Prob. II. pars contra nonnullos, qui hoc ad fidem ſpectare putant ob allatam Trid. Syn. definitionem. *Verum aliud eſt*

crea-

creatum eſſe in ſanctitate, aliud in ea conſtitutum. Conſtitui enim in ea potuit Adam poſt creationem..., unde liquet, PP. Conc. Trid. ſtudio voluiſſe abſtinere a definienda quæſtione inter catholicos diſputata, an homo fuerit creatus in gratia? Hæc Eſtius in 2. diſt. 25. Addit Juenin, Synodi juſſu fuiſſe deletam vocem *conditum*, quam illius canonis editores inſeruerant. Idem teſtatur Pallavicinus l. 7. Hiſt. Conc. Trident. 10. Nec obſtat Arauſicanus canon 19., quem urgent Bellarm., & Bellelli; nam verba illa, *Natura humana, etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, Creatore ſuo non adjuvante, ſervaret*, neceſſitatem tantum gratiæ actualis contra Pelagianos important, argumento, ut ajunt, a *fortiori*. Neque ex Aug., aut Fulgentio ſatis firmum ea de re argumentum conficitur, dum ille lib. 1. de lib. Arb. c. 2. ait, *hominem perfecte a Deo conditum*, iſte de Fid. 25. ſcribit, *primos homines bonos, & rectos creatos eſſe*; ℞. enim Scholaſtici, ex iis locis tantum evinci, Adami naturam abſque ullo vitio, & cum bona voluntate, & gratiæ ſufficientis adjutorio creatam eſſe, ut poſſet habitualem gratiam, & beatitudinem conſequi. Nulla ergo cenſura Scholaſtici illi inurendi ſunt.

Ob. I. Ap. 1. Cor. 15. ait: *Factus eſt primus homo in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem*: ergo Adam ſine gratia, Chriſtus in ſanctitate & juſtitia creatus eſt. II. S. P. 2. de Gen. 8. hoc teſtimonio probat, tunc ſpiritalem Adam eſſe factum, *cum in beata vita conſtitutus præceptum perfectionis accepit*: ergo &c. III. In Quæſt. N. T. q. 123. negat, Adamum Spiritum S. in ſua conditione accepiſſe: ergo &c.

℞. ad I. diſt. ant. *In animam viventem*, ideſt in corpus animale vita præditum, ſed natura mortale, licet non moriturum, niſi peccaſſet, conc.; ideſt abſque gratiæ donis, & rectus perfectione naturæ, neg. *In eo* ergo, ait Aug. 13. de C. D. 23., *quod ſcriptum eſt, factus eſt homo in animam viventem, voluit Apoſt. intelligi, corpus hominis animale; ſpiritale autem quodammodo intelligendum eſſe oſtendit addendo: Noviſſimus autem Adam in ſpiritum vivificantem, Chriſtum ſignificans, qui ita reſurrexit, ut mori deinceps non poſſit*. Apoſt. ergo loquitur de reſurrectione mortuorum, in qua corpus, quod ſeminatur animale, ſurget ſpiritale. Ad II. neg. conſ. Nam Aug. illud retractavit l. 1. Retract. 10. his verbis: *Nec illud Apoſt., Factus eſt primus homo in animam viventem, ſicut ille voluit, intellexi*. Hinc l. 6. de Gen. ad lit. 21. opinionem de homine creato prius animali, poſtea ſpiritali impugnat, & eodem modo exponit, quo nos ſupra expoſuimus. Ad III. ℞. 1., librum Quæſt. N. T. non eſſe Aug. ex Bellarmino, Alexandro, PP. Maurinis, Caveo, &

Oudi-

Oudino; habetur enim ibid., mundum a Deo conditum ob diaboli præſumptionem; fœminam non eſſe ad imaginem Dei, Melchiſedech eſſe Spiritum S. &c. ℞. 2. S. Thom. in q. 95. Spiritum ſanctum fuiſſe in Adam, non tamen ut eſt nunc in fidelibus, qui ſtatim poſt mortem capiunt hæreditatem.

Ob. II. Gavardus. Si Adam in gratia ſanctificante creatus eſſet, quantum ad ſpem attinet futuri boni, fuiſſet magis beatus, quam juſtus in ſtatu naturæ lapſæ: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. II. Adverſatur hæc ſententia Auguſtino, qui l. de Corr. & gr. 10. ait: *Erat adhuc quod eorum adderetur beatitudini, ut magna per Spiritum ſanctum data abundantia charitatis &c.*: ſed hæc abundantia eſt gratia habitualis: ergo hæc iis deerat. III. Ib. c. 11. habetur: *Prima gratia eſt, qua fit, ut habeat homo juſtitiam, ſi velit*; poterat ergo Adam eam habere, ſed non habuit. IV. Ibid. ait S. P., Deum primo homini dediſſe *adjutorium, ſine quo non*: ſed hoc eſt gratia actualis: ergo &c. V. L. 12. de C. D. 9. *De ſanctis angelis dici poſſe*, ait, *quod caritas Dei diffuſa ſit in eis*: ergo in angelis malis diffuſa non eſt. VI. Appetiit homo Dei naturam: ergo non habuit.

℞. ad I. diſt. maj. Fuiſſet magis beatus, quatenus ignarus erat futuræ miſeriæ, quam poterat ſuo arbitrio vitare, conc.; quatenus iis data ſit & poteſtas & felicitas perſeverantiæ, neg. Cum enim juſtis conferatur gratia per Chriſtum, qua & poteſtas, & felicitas perſeverantiæ donatur, quis neget eſſe in homine lapſo vividiorem ſpem, dum non lætiore, ſed potentiore gratia fulcitur? Ad II. neg. ant. Non enim ait Auguſt., angelos ſanctos per liberum arbitrium promeruiſſe Spiritum S., ſed majorem abundantiam caritatis, & plenitudinem beatitudinis, qua cadere ulterius non poſſent, & hoc certiſſime ſcirent: ergo non gratia, ſed gloria iis merces futura erat, ſi in veritate ſtetiſſent. Ad III. neg. conſ. Ibi enim S. P. diſcrimen aſſignat inter gratiam actualem Conditoris, quæ dat poſſe, & Redemptoris, quæ dat etiam velle. Ad IV. diſt. maj. Dedit adjutorium, *ſine quo non* tantum, neg.; etiam, conc. *Dederat ergo homini bonam voluntatem*, ait Aug. ib., *in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum, dederat & adjutorium ſine quo &c.* Porro illa bona voluntas, ea rectitudo eſt gratia ſanctificans. Ad V. neg. conſ. Nam, cum angeli mali a bona voluntate ſponte defecerint, non habent charitatem, habuerunt tamen ex Aug., quia ſimul ac facti ſunt, amore, cum quo facti ſunt, Deo adhæſerunt. Ad VI. neg. conſ. Nam gratia ſanctificans non efficit, quin poſſit homini irrepere ſuperba præſumptio.

CA-

CAPUT II.

De gratia actuali primi hominis.

OMnem actualem gratiam Adæ innocenti Gregorium Arim. denegaſſe, cenſent noſtrates. Poteſt tamen Arim. intelligi de ſola gratia efficaci, qua Adamum non indiguiſſe, Bellarminus, aliique opinantur. Quidquid ſit de mente Ariminenſis, nos præter habitualem, etiam actualem Adamo gratiam collatam eſſe, non tamen prædeterminantem, contendimus. Sit ergo

Propositio I. Adam habuit etiam gratiam actualem.

Prob. I. ex Aug. in Ench. c. 106., ubi ait: *Juſtitiæ retinendæ non ſufficiebat liberum arbitrium, niſi divinum adjutorium præberetur*. Et ep. 106. ad Paul. *Natura humana, ſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adjuvante, ſervaret*: ergo &c. Et cap. 11. de Corr. & gr. ait: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem .... dederat & adjutorium, ſine quo non poſſet permanere &c.* Ubi expreſſe bona voluntas ab auxilio *ſine quo* ſecernitur; ergo &c.

Prob. II. ratione Auguſtini. *Sicut oculus ſanus, niſi candore lucis adjutus, non poteſt cernere*; *ſic homo etiam perfectiſſime juſtificatus, niſi luce juſtitiæ adjuvetur, recte non poteſt vivere*. II. Habitus, ut exerant actus, ſunt excitandi: ergo & habitus charitatis.

Hanc actualem gratiam Adami quidam in ſola mentis illuſtratione conſtituunt. S. P. Aug. contra Pelag. gratiam Chriſti prædicat, cui tribuitur bona voluntas, ſancta delectatio, & talis inſpiratio dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus. An vero Deus hanc dilectionem inſpiret præmotione indifferenti, an congrua, an efficaci ab intrinſeco, controvertitur inter catholicos. Nos poſtremam ſententiam admittimus, ita tamen, ut in hoc ſtatu etiam gratiam ſufficientem, ſeu inefficacem, quæ dat vincendi virtutem, ſed a duris corde reſpuitur, admittamus. Qui ergo gratiam victricem negant, non aliud invenire poſſunt diſcrimen inter gratiam Conditoris, & Reparatoris, niſi quod illa mentem illuſtraret, hæc vero etiam corda inflammaret blanda delectatione. Nos vero in eo diſcrepantiam invenimus, quod in hoc ſtatu gratia præmovet, ad hoc, vel illud peculiare bonum, v. g. ad orandum &c., inſpiratque determinatam delectationem, quæ modo effectum conſequitur, & eſt gratia efficax, modo fruſtratur, & eſt inefficax, ſeu ſufficiens. Auxilium ergo Adæ collatum erat illumina-

natio mentis, & quædam inclinatio voluntatis ad bonum in communi.

Opp. Aug. de Nat. & Gr. 51. ait, Pelagii ſententiam, quæ docet poſſibilitâtem non peccandi eſſe in arbitrii poteſtate, utcumque *acceptari poſſe*, *ſi loqueretur de inculpata natura* : ergo &c. ℞. neg. conſ. Non enim ſentit Aug., Pelagianam doctrinam locum habere in ſtatu innocentiæ, ſed eam tolerabiliorem eſſe, quam in hoc ſtatu, in quo ratione infirmitatis & concupiſcentiæ neceſſaria eſt gratia victrix.

Propositio II. Adamo ad perſeverandum non opus erat gratia prædeterminante (1).

Prob. ex Aug. de Corr. & gr. 11., ubi habet: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant iſti, cum dicunt: Video aliam legem &c.*: atqui adjutorium, quod Adæ poſteri implorant, eſt gratia efficax: ergo &c. ℞. adverſarii, Adamum indiguiſſe hoc adjutorio, non ratione concupiſcentiæ, ſed ut actu perſeveraret, & ex capite dependentiæ. Sed contra eſt. Nam I. S. P. Aug. gratiæ medicinali tribuit, quod potentior ſit, & faciat, *ut homo velit*, cum aliud adjutorium Adæ *tale eſſet, quod dEſereret, cum vellet, non quo fieret, ut vellet*: atqui fatentur adverſarii, Adamum non indiguiſſe gratia medicinali: ergo nec adjutorio, *quo* fieret ut vellet, indiguit. II. Aug. admiſit gratiam, quæ dat etiam velle ratione infirmitatis: ſed hæc in eo ſtatu nulla erat: [illegible] &c. Maj. prob. ex Aug. c. 12. ejuſdem lib. *Si in tanta*, inquit, *infirmitate ipſis relinqueretur voluntas ſua, nec Deus in eis operaretur, ut vellent, inter tot tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet*: ergo &c. III. Aug. ibidem ait, ſanctos angelos ſtetiſſe per liberum arbitrium, & beatitudinem in iis fuiſſe mercedem meriti, cum poſt lapſum utrumque ſit gratiæ donum: atqui ex Auguſtino ſtare per liberum arbitrium eſt perſeve-

(1) Ex libris de Corr. & gr. ſuam de adjutorio in ſtatu naturæ integræ prædeterminante ſententiam, non ſolum non everti, ſed confirmari, pluribus momentis poſt Serrium demonſtrare conatus eſt cl. Chignolius Prælect. 15., & 16. Part. 2. *de Gratia*, ubi Auctori noſtro ſuccenſet, quod, *cum in manibus, oculiſque non haberet non poſſet authentica monumenta a doctiſſimo inſtituti ſui viro literis conſignata*, poſthabitis inconcuſſis S. Thomæ principiis, ad Moliniana caſtra defecerit. Id vero quam præter rem Bertio, aliiſque noſtratibus Chignolius objiciat, ad calcem hujuſce capitis planum fiet, ubi illius animadverſionibus occurremus, quemadmodum pag. 166. jamdudum per nos fuerat conſtitutum.

ſeverare ſolo adjutorio *ſine quo* : ergo hoc ſolum adjutorium erat Adamo innocenti neceſſarium. Maj. prob. ex c. 11. *Dederat adjutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet bonum tenere, quod vellet; ſed quia noluit permanere, ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi &c.* Min. eſt Aug. ibid. Nam ſtare per liberum arbitrium non eſt ſtare ſine gratia; nam ſi *hoc adjutorium angelo, vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet, non utique ſua culpa cecidiſſent, adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent*: ergo ſtare per lib. arbitrium eſt ſtare cum adjutorio *ſine quo*, ſeu gratia verſatili.

Dices cum Boucat: Hoc argumentum nimis probat, nam ſub gratia etiam victrici quilibet ſtat per liberum arbitrium, nec ea infert neceſſitatem. II. Adam per Auguſtinum *habuit gratiam magnam, ſed diſparem*: ergo &c. III. Trid. Syn. ait, liberum arbitrium diſſentiri poſſe: ergo &c. ℞. ad I. neg. ant. Licet enim ſtet ſub utraque gratia libertas, gratia tamen primi hominis erat adjutorium, *ſine quo* ſtare non poſſet, nunc autem eſt adjutorium, *quo* fit, ut velimus. Ad II. ℞., hanc gratiæ diſparitatem in eo ſitam eſſe per Auguſtinum, quod per illam *habeat homo juſtitiam, ſi velit; ſecunda vero plus poteſt, qua etiam fit, ut velit*: teneamus ergo hanc diſparitatem. Ad III. ℞. Tridentinæ Synodi canonem contra Calvinum ſtatuiſſe, liberum arbitrium non eſſe inanime quoddam, nec mere paſſive ſe habere; nos vero ſub gratia etiam victrici indifferentiam judicii, & diſſentiendi poteſtatem defendimus, licet ad reprimendam concupiſcentiam, quam Tridentina Synodus etiam agnoſcit, neceſſariam eſſe gratiam efficacem aſſeramus.

Ob. I. Hæc ſententia nova eſt, & Janſeniana, & uno, vel altero tantum Auguſtini teſtimonio de Corr. & gr. roboratur: ergo falſa eſt.

℞. neg. ant. Hanc enim ſententiam ex Bellarmino tuentur Scholaſtici omnes. Quidam in eo tantum a nobis diſcrepant, quod Adæ auxilium actuale in ſola mentis illuſtratione conſtituunt, & gratiam Chriſti in ſancta caritatis inſpiratione. Nos in utroque ſtatu ſanctam delectationem admittimus, ſed diſparem; in ſtatu innocentiæ, ut poſſet homo perſeverare, ſi vellet, in hoc ſtatu, *ut velit*: nam Adæ *voluntas illuſtrabatur, ut videret, & accendebatur, ut amaret*, ex Auguſtino 14. de C. D. 13. Ad II. neg. ant. Nam damnata dogmata nobis, niſi impudenter, objici non poſſunt, cum non dicamus cum Novatoribus, victricem delectationem trahere liberum arbitrium inevitabili neceſſitate, neque gratiam ſemper tali impulſu voluntatem impellere, ut nunquam homo diſſentiat, ſed gratiam inefica-

efficacem, & libertatis indifferentiam in ſtatu naturæ lapſæ defendamus. Ad III. neg. ant. Etſi enim in lib. de Corr. & gr. magis perſpicue tradidit S. P. utriuſque ſtatus diſcrimen, in omnibus tamen operibus contra Pelagium oſtendit, neceſſariam eſſe gratiam Chriſti etiam ad impertiendam caritatem, ut in libro de Gratia Chriſti, de Pecc. mer., de Sp. & lit. &c.

Ob. II. S. P. de Corr. & gr. 12. ad omnes ſpectare ait illud Ap. *Qui gloriatur* &c.: atqui Adam gloriari potuiſſet, quod a ſe haberet perſeverantiam: ergo &c.

℞. diſt. maj. Spectat omnes eodem modo, neg.; diverſo modo, conc. Pertinet ad innocentem, quia habuit adjutorium, *ſine quo* &c., unde ſi ſtetiſſet, gloriari debuiſſet in Domino, a quo illud accepit: ſpectat ad lapſum, qui a gratia habet, ut perſeverare poſſit, & velit: quare neg. min. & conſ., & retorqueo argumentum. Ut enim gloriari non poſſit homo, ſe in hoc ſtatu habere illud robuſtum libertatis arbitrium, in quo conditus eſt primus homo, *Virtus in infirmitate perficitur: quæ virtus? niſi ut qui gloriatur, in Domino glorietur?* ait Auguſtinus loco citato: ergo Apoſtoli dictum in hoc ſtatu peculiarem vim habet; quia gratia Chriſti non ſolum dat poſſe, ut in Adam, ſed etiam velle: adeoque non eodem modo ad utrumque ſtatum ſpectat. Nam in ſtatu innocentiæ evincitur neceſſitas adjutorii *ſine quo*, in hoc ſtatu adjutorii *quo*, ſive gratiæ victricis; nam, ſi illud in hoc ſtatu ſufficeret, poſſet infirmus gloriari (1), ſe nempe habere virtutem, quam perdidit Adam.

Ob.

(1) Inſtat Chignolius. Si Adam actu ſtetiſſet per liberum arbitrium ſolo adjutorio *ſine quo* ſuffultum, partim in Deo gloriari potuiſſet, a quo acceperat poſſe, partim in ſe ipſo, *qui operam ſuam innata ſua libertate ad ſtandum contuliſſet*: imo in ſe potius quam in Domino gloriari debuiſſet, quo præſtantius eſt ſtare, quam poſſe, quorum prius a ſe, poſterius a gratia habuiſſet: ergo &c. ℞. neg. ſeq. Nam actualis Adæ perſeverantia in eo caſu, non ab innata illius libertate, ut perperam contendit Chignolius, ſed a gratia antecedenti originalis juſtitiæ repetenda eſſet, quæ quidem non fuit in Adamo *naturalis conditio*, ut Bajus effutiit, ſed *indebitum beneficium*, de quo in Deo unice gloriari debuiſſet. Certe ſi Adam conditus eſſet ſine originali juſtitia, non potuiſſet abſque efficaci adjutorio actualiter perſeverare; per eam tamen liberum hominis arbitrium ita perfectum eſt, adeo ſanum & robuſtum evaſit, ut ſolo verſatili adjutorio ad actu perſeverandum indigeret, non adjutorio efficaci, quod implorant Ss. cum dicunt, *Sentio &c.* Si ergo Adam actu ſtetiſſet, nec partim, nec ex integro in ſe gloriari potuiſſet: non enim ſtetiſſet.

Ob. III. Angeli ſancti habuere *majorem abundantiam caritatis*: ſed hæc eſt perſeverantiæ donum: ergo &c. ℞. neg. min. Illa enim *major abundantia* non eſt donum perſeverantiæ, ſed præmium, quod *merito permanſionis* accepiſſe ſanctos angelos, docet ib. Aug. *Angeli enim, etſi beati erant, erat tamen quod eorum adderetur beatitudini*, ait Aug. ib., *donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipſius permanſionis acciperent, ideſt, ut magna per Spir. S. data abundantia caritatis cadere ulterius non poſſent.*

Ob. IV. cum Boucat. Adverſatur hæc ſententia ſacris litteris. Nam Jer. 30. habetur: *Applicabo eum, & accedet ad me*. Ezech. 36. *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & operemini*. Phil. 2. *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate*; & 1. Cor. 12., *Nemo poteſt dicere Dominus Jeſus, niſi in Spiritu S.*: atqui applicare aliquem, facere ut ambulet, ut operetur, ut velit &c. eſt illum efficaciter præmovere: ergo &c. ℞. neg. ant. Hæc enim loca de homine lapſo accipienda ſunt. Jeremias enim ait, *Obducam cicatricem tuam, & a vulneribus tuis ſanabo te*: atqui nullum erat vulnus in ſtatu naturæ integræ: ergo &c. Ezech. vero ait, *Auferam cor lapideum de carne veſtra*: atqui primus homo in juſtitia creatus eſt: ergo &c. ad Phil. monet Apoſt., *Ut cum tremore ſalutem operemur*: atqui in eo ſtatu non erat metus: ergo &c. Locus vero 1. Cor. 12. urget pſeudo-prophetas, qui non confitentur Dominum Jeſum, unde evincitur eos, qui prophetarunt de Chriſto, fuiſſe Spiritu S. afflatos, adeoque non eſt ad rem.

Ob. V. Aug. l. 3. de Tr. 4. ait omnia, quæ fiunt per corporales motus, operari a Deo. II. l. 12. de C. D. 9. ait, voluntatem, qua angeli ſancti meliores facti ſunt, eos non habuiſſe, *niſi operante adjutorio creationis*, quod repetit Ep. 106. c. 11.: ergo &c. ℞. neg. conſ. Deum omnia operari, & ſanctis angelis bonam voluntatem inſpiraſſe, non negamus; negamus tamen in ea perſeveraſſe per gratiam efficacem; non enim omnis gratia præmo-

tiſſet ex vi *innatæ ſuæ libertatis*, ſed originalis juſtitiæ virtute, quæ donum Dei eſt, atque adjutorium, ſine quo nullo modo ſtetiſſet; nihil itaque a ſe, totum a Deo accepiſſet. Nunc autem gloriari quis poſſet in ſeipſo, ſi originali juſtitia deſtitutus, fractis viribus, & concupiſcentiæ fluctibus undique jactatus id præſtitiſſet, quod primus homo in tanta non peccandi facilitate non præſtitit? Hæc ſi ſedulo ab iis perpendantur, *qui velint non ad præjudicia animum revocare* (lubet enim cl. adverſarii verbis uti) *multa ne contentione opus habent, ut clare perſpiciant*, etiam *in ſtatu innocentiæ huic Apoſtoli effato*, Qui gloriatur &c. *ut illud Aug. explicat*, ſatis amplum *fuiſſe locum*?

ſeverare: ergo per Aug. Adam actu non perſeveravit, quia caruit adjutorio, *quo in illo Deus operaretur ut vellet*. ℞. neg. conſ. Nullibi enim S. P. cauſam non permanſionis Adæ refundit in carentiam adjutorii *quo*, ſeu gratiæ efficacis, quod paſſim Adamo integro neceſſarium non fuiſſe deprædicat, dicens, eum *opus non habuiſſe adjutorio, quod implorant ſancti, cum dicunt: Sentio &c.*: ſed ubique refundit in liberum arbitrium, quod in tanta non peccandi facilitate deſeruit, & deſertus eſt, cum ſtare nullo negotio potuiſſet: ſicuti *per idem liberum arbitrium ſteterunt angeli ſancti &c.* Scopus ergo reſponſionis Aug. ibi eſt, opponere adjutorio Adami efficaciam adjutorii, *quo ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ*, quo factum eſt *ut voluntas hominis invalida perſeveraret per virtutem Dei, cum voluntas hominis* fortis, & ſana non perſeveraverit habens virtutem lib. arb. verſatili adjutorio *ſine quo* ſuffulta, per quod actu ſtare utique potuiſſet, ſicut ſteterunt reapſe angeli ſancti. Cæterum efficaci adjutorio *quo* Adamum ad perſeverandum indiguiſſe, ex laud. Auguſtini libris de Corr. & gratia neque Chignolius, nec Serrius, nec ullus Thomiſtarum hactenus demonſtravit.

Ob. VII. Si Adam efficaci adjutorio non indiguiſſet, habuiſſet a ſeipſo quod optimum eſt, nempe ipſum velle, & perſeverare reapſe, a Deo autem ſolum poſſe: ergo &c. ℞. neg. ant. Licet enim velle perſeverare in Adæ relinqueretur arbitrio, cum tamen arbitrium ipſum ſanum & robuſtum, originali juſtitia donatum, una cum gratia verſatili a Deo ſolo receperit, non a ſeipſo, recte dicitur, non ſolum poſſe, ſed ipſum velle, quod *optimum eſt*, & actualem ejus perſeverantiam, magnum donum futurum fuiſſe *deſcendens a Patre luminum*. Vid. not. pag. 416., & not. 2. c. 2.

Sunt alia quædam in auctore laud., quæ tamen vel quia a cl. Bertio in anteceſſum fuere ſoluta, vel ex laud. cap. de Corr. & gratia, cujus loca cum ſententia noſtra concilianda ſuſcepimus, deprompta non ſunt, conſulto omiſimus. Hæc tamen proferre duximus, *ut veri amatores intelligant, in laudatis Auguſtini teſtimoniis* ſatis ſuperque eſſe, unde Auguſtinenſes *ſuam poſſint opinionem ſubſtentare*, quidquid in contrarium poſt Serrium alioſque doctiſſimos S. Thomæ diſcipulos noviſſime ſcripſerit cl. Chignolius, cujus tamen exquiſitiſſimas lucubrationes theologicas plurimi facimus.

CAPUT III.

De primi hominis immortalitate.

IMMORTALITATEM primi hominis non gratiæ beneficium, ſed naturalem conditionem fuiſſe Bajus effutiit. Sit itaque POPOSITIO. Adam ex gratia, non natura fuit immortalis.

Prob. I. ex Auguſtino l. 6. de Gen. ad lit. 20. *Aliud eſt enim non poſſe mori, aliud eſt poſſe non mori; ſecundum quem modum primus creatus eſt homo immortalis, quod ei præſtabatur*

Propositio II. Non datur Platonica revolutio.

Prob. ex Aug. 10. C. D. 30. & 12. c. 20. Anima purgata, & beatitudinem conſecuta, juxta Platonicos, revolutis ſæculis ad ſecundam vitam redit, optione cuique propoſita, ut corpus eligat, quod lubet, e. g. anima Orphei corpus cycni, Ajacis leonis &c., ut ait Plato in Phædro: atqui abſurdum eſt in ea vita *deſiderari corporum labem, & inde ad iſta remeare, tamquam hoc agat ſumma purgatio, ut inquinatio requiratur*, ut ait ibi Aug.: ergo &c. II. Animæ juxta hanc doctrinam numquam beatitudinem conſequuntur, cum ſciant, ſe iterum ad terrenam calamitatem redituras, aut, ſi ignorant, beatæ eſſe non poſſint.

Opp. Matth. 11. de Jo. Baptiſta ait Chriſtus, *Ipſe eſt Elias*: ergo Eliæ ſpiritus revolutus fuerat in Joannem. II. Pſ. 146. Deus dat eſcam *pullis corvorum invocantibus eum*: atqui non invocarent corvi Dominum, niſi in eos animæ tranſmigraſſent: ergo &c.

℞. ad I. neg. conſ. Rogantibus enim Levitis, an ipſe eſſet Elias? reſpondit Jo. *Non ſum*: ergo figurate, non proprie, Joannes eſt Elias. *Si figuram Præcurſoris advertas*, ait Aug. Tr. 4. in Jo., *Joannes eſt Elias; quod enim ille ad primum adventum, iſte ad ſecundum erit; ſi proprietatem perſonæ, Joannes Joannes, Elias Elias*. Ad II. neg. min. Pulli corvorum Deum invocant metaphorice, crocitando, unde vertit Hieronymus, *Filiis corvi clamantibus*; non proprie, ut homines ſolent.

DISSERTATIO II.

De proprietatibus primi hominis.

Præcipua primi hominis proprietas eſt imago Dei, quæ, præter ſubſtantiæ intelligentis naturam, dona virtutum, & gratiarum munera complectitur: deinde originalis juſtitia, gratia actualis, immortalitas, libertas, & naturæ propagatio.

CAPUT I.

De imagine Dei, & originali juſtitia.

Ratio imaginis requirit, ut rem, cujus imago eſt, peculiariter repræſentet; eaque ex Auguſtino in anima ſita eſt, tum in amore virtutis, innocentia, juſtitia &c.

Propositio I. Homo ad imaginem Dei ſecundum animam factus eſt, idque intellectum, voluntatem, & arbitrium complectitur.

Prob. I. ſcripturis. Geneſ. 1. habetur, hominem ad imaginem Dei creatum eſſe, *ut præeſſet piſcibus maris &c.*: atqui homo

mo præeſt animantibus, non viribus corporis, ſed animi facultatibus: ergo &c. Prob. II. ex Aug. l. 24. contra Fauſt. 2., qui ait, *Deum hominem ad imaginem ſuam non feciſſe, niſi ſecundum id, quod interius eſt rationale*: & l. 7. de Trin. Trinitatis imaginem in anima, ejuſque intellectu, & amore expreſſam demonſtrat. Prob. III. ratione Auguſtini, qui l. 83. q. 51. ait, inter creaturas, *quæ ſapiunt, Deo ſimilitudine proximæ ſunt*, cum aliæ aut non cognoſcant, ut bruta, aut non vivant, ut lapides. Ex quibus ſequitur. I. Angelum peculiariter ad imaginem Dei fuiſſe creatum. II. Etiam mulierem; nam 1. Gen. habetur, *ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & fœminam creavit eos*. III. Hominem peccando imaginem Dei penitus non amittere, quia in eo non extinguitur lumen rationis, nec perit libertas. IV. Hominem ad Dei imaginem *factum* dici, ut diſtinguatur a Verbo, quod eſt perfectiſſima divinæ ſubſtantiæ imago, *non facta, ſed genita*.

Propositio II. Imago Dei etiam gratiarum dona complectitur.

Prob. I. ſcript. Apoſt. Eph. 4., & Coloſſ. 3. hortatur nos ad virtutes, ut ſpiritu renovemur *ſecundum imaginem Dei*: ergo præter naturam, quæ imago Dei eſt naturalis, extat in nobis per gratiam imago ſupernaturalis, quia filii Dei nominamur, & ſumus. Prob. II. ex PP. Irenæus l. 5. 6. ait: *Imaginem haberi in plaſmate, ſimilitudinem vero aſſumi per ſpiritum*. Hieron. ad 28. Ezech. ait, Dei ſimilitudinem compleri *in baptiſmate*; Auguſt. contra Adim. 5., *in dilectione inimicorum* ex Matth. 5. Bellarminus c. 2. de Gr. I. Hom. notat, *imaginem ad naturam, ſimilitudinem ad virtutes pertinere*. Prob. III. ratione. Nam ſimilitudo addit ad rationem imaginis rectitudinem, ac perfectionem, quæ in homine eſt ordo dilectionis, adeoque peccando, non imaginem perdidit homo, ſed ſimilitudinem.

Propositio II. Adam cum gratia ſanctificante productus eſt: id tamen ab Eccleſia non eſt definitum.

Prob. I. pars ex lib. 10., ubi de gratia angelorum ſermo eſt: producta namque ibi argumenta ſunt homini, angeliſque communia. Ad hominem peculiariter ſpectat locus Apoſt. Eph. 4.: *Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate*: ergo &c. Accedit Trid. Syn., quæ ſeſſ. 5. can. 1. definit, *primum hominem*, per peccatum, *ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe*. Eſt etiam hæc ſententia Auguſtino, aliiſque PP., & rationi conformis, ut cit. loco probatum eſt: ergo &c.

Prob. II. pars contra nonnullos, qui hoc ad fidem ſpectare putant ob allatam Trid. Syn. definitionem. *Verum aliud eſt*

crea-

creatum eſſe in ſanctitate, aliud in ea conſtitutum. Conſtitui enim in ea potuit Adam poſt creationem..., unde liquet, PP. Conc. Trid. ſtudio voluiſſe abſtinere a definienda quæſtione inter catholicos diſputata, an homo fuerit creatus in gratia? Hæc Eſtius in 2. diſt. 25. Addit Juenin, Synodi juſſu fuiſſe deletam vocem *conditum*, quam illius canonis editores inſeruerant. Idem teſtatur Pallavicinus l. 7. Hiſt. Conc. Trident. 10. Nec obſtat Arauxicanus canon 19., quem urgent Bellarm., & Bellelli; nam verba illa, *Natura humana, etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, Creatore ſuo non adjuvante, ſervaret*, neceſſitatem tantum gratiæ actualis contra Pelagianos important, argumento, ut ajunt, a *fortiori*. Neque ex Aug., aut Fulgentio ſatis firmum ea de re argumentum conficitur, dum ille lib. 1. de lib. Arb. c. 2. ait, *hominem perfecte a Deo conditum*, iſte de Fid. 25. ſcribit, *primos homines bonos, & rectos creatos eſſe*; R. enim Scholaſtici, ex iis locis tantum evinci, Adami naturam abſque ullo vitio, & cum bona voluntate, & gratiæ ſufficientis adjutorio creatam eſſe, ut poſſet habitualem gratiam, & beatitudinem conſequi. Nulla ergo cenſura Scholaſtici illi inurendi ſunt.

Ob. I. Ap. 1. Cor. 15. ait: *Factus eſt primus homo in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem*: ergo Adam ſine gratia, Chriſtus in ſanctitate & juſtitia creatus eſt. II. S. P. 2. de Gen. 8. hoc teſtimonio probat, tunc ſpiritalem Adam eſſe factum, *cum in beata vita conſtitutus præceptum perfectionis accepit*: ergo &c. III. In Quæſt. N. T. q. 123. negat, Adamum Spiritum S. in ſua conditione accepiſſe: ergo &c.

R. ad I. diſt. ant. *In animam viventem*, ideſt in corpus animale vita præditum, ſed natura mortale, licet non moriturum, niſi peccaſſet, conc.; ideſt abſque gratiæ donis, & rectus perfectione naturæ, neg. *In eo* ergo, ait Aug. 13. de C. D. 23., *quod ſcriptum eſt, factus eſt homo in animam viventem, voluit Apoſt. intelligi, corpus hominis animale; ſpiritale autem quodammodo intelligendum eſſe oſtendit addendo: Noviſſimus autem Adam in ſpiritum vivificantem, Chriſtum ſignificans, qui ita reſurrexit, ut mori deinceps non poſſit*. Apoſt. ergo loquitur de reſurrectione mortuorum, in qua corpus, quod ſeminatur animale, ſurget ſpiritale. Ad II. neg. conſ. Nam Aug. illud retractavit l. 1. Retract. 10. his verbis: *Nec illud Apoſt., Factus eſt primus homo in animam viventem, ſicut ille voluit, intellexi*. Hinc l. 6. de Gen. ad lit. 21. opinionem de homine creato prius animali, poſtea ſpiritali impugnat, & eodem modo exponit, quo nos ſupra expoſuimus. Ad III. R. 1., librum Quæſt. N. T. non eſſe Aug. ex Bellarmino, Alexandro, PP. Maurinis, Caveo, &

Oudi-

Oudino; habetur enim ibid., mundum a Deo conditum ob diaboli præſumptionem; fœminam non eſſe ad imaginem Dei, Melchiſedech eſſe Spiritum S. &c. ℞. 2. S. Thom. in q. 95. Spiritum ſanctum fuiſſe in Adam, non tamen ut eſt nunc in fidelibus, qui ſtatim poſt mortem capiunt hæreditatem.

Ob. II. Gavardus. Si Adam in gratia ſanctificante creatus eſſet, quantum ad ſpem attinet futuri boni, fuiſſet magis beatus, quam juſtus in ſtatu naturæ lapſæ: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. II. Adverſatur hæc ſententia Auguſtino, qui l. de Corr. & gr. 10. ait: *Erat adhuc quod eorum adderetur beatitudini, ut magna per Spiritum ſanctum data abundantia charitatis &c.*: ſed hæc abundantia eſt gratia habitualis: ergo hæc iis deerat. III. Ib. c. 11. habetur: *Prima gratia eſt, qua fit, ut habeat homo juſtitiam, ſi velit*; poterat ergo Adam eam habere, ſed non habuit. IV. Ibid. ait S. P., Deum primo homini dediſſe *adjutorium, ſine quo non*: ſed hoc eſt gratia actualis: ergo &c. V. L. 12. de C. D. 9. *De ſanctis angelis dici poſſe*, ait, *quod caritas Dei diffuſa ſit in eis*: ergo in angelis malis diffuſa non eſt. VI. Appetiit homo Dei naturam: ergo non habuit.

℞. ad I. diſt. maj. Fuiſſet magis beatus, quatenus ignarus erat futuræ miſeriæ, quam poterat ſuo arbitrio vitare, conc.; quatenus iis data ſit & poteſtas & felicitas perſeverantiæ, neg. Cum enim juſtis conferatur gratia per Chriſtum, qua & poteſtas, & felicitas perſeverantiæ donatur, quis neget eſſe in homine lapſo vividiorem ſpem, dum non lætiore, ſed potentiore gratia fulcitur? Ad II. neg. ant. Non enim ait Auguſt., angelos ſanctos per liberum arbitrium promeruiſſe Spiritum S., ſed majorem abundantiam caritatis, & plenitudinem beatitudinis, qua cadere ulterius non poſſent, & hoc certiſſime ſcirent: ergo non gratia, ſed gloria iis merces futura erat, ſi in veritate ſtetiſſent. Ad III. neg. conſ. Ibi enim S. P. diſcrimen aſſignat inter gratiam actualem Conditoris, quæ dat poſſe, & Redemptoris, quæ dat etiam velle. Ad IV. diſt. maj. Dedit adjutorium, *ſine quo non* tantum, neg.; etiam, conc. *Dederat ergo homini bonam voluntatem*, ait Aug. ib., *in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum, dederat & adjutorium ſine quo &c.* Porro illa bona voluntas, ea rectitudo eſt gratia ſanctificans. Ad V. neg. conſ. Nam, cum angeli mali a bona voluntate ſponte defecerint, non habent charitatem, habuerunt tamen ex Aug., quia ſimul ac facti ſunt, amore, cum quo facti ſunt, Deo adhæſerunt. Ad VI. neg. conſ. Nam gratia ſanctificans non efficit, quin poſſit homini irrepere ſuperba præſumptio.

CA-

CAPUT II.

De gratia actuali primi hominis.

OMNEM actualem gratiam Adæ innocenti Gregorium Arim. denegaſſe, cenſent noſtrates. Poteſt tamen Arim. intelligi de ſola gratia efficaci, qua Adamum non indiguiſſe, Bellarminus, aliique opinantur. Quidquid ſit de mente Ariminenſis, nos præter habitualem, etiam actualem Adamo gratiam collatam eſſe, non tamen prædeterminantem, contendimus. Sit ergo

PROPOSITIO I. Adam habuit etiam gratiam actualem.

Prob. I. ex Aug. in Ench. c. 106., ubi ait: *Juſtitiæ retinendæ non ſufficiebat liberum arbitrium, niſi divinum adjutorium præberetur.* Et ep. 106. ad Paul. *Natura humana, ſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adjuvante, ſervaret:* ergo &c. Et cap. 11. de Corr. & gr. ait: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem .... dederat & adjutorium, ſine quo non poſſet permanere &c.* Ubi expreſſe bona voluntas ab auxilio *ſine quo* ſecernitur; ergo &c.

Prob. II. ratione Auguſtini. *Sicut oculus ſanus, niſi candore lucis adjutus, non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſime juſtificatus, niſi luce juſtitiæ adjuvetur, recte non poteſt vivere.* II. Habitus, ut exerant actus, ſunt excitandi: ergo & habitus charitatis.

Hanc actualem gratiam Adami quidam in ſola mentis illuſtratione conſtituunt. S. P. Aug. contra Pelag. gratiam Chriſti prædicat, cui tribuitur bona voluntas, ſancta delectatio, & talis inſpiratio dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus. An vero Deus hanc dilectionem inſpiret præmotione indifferenti, an congrua, an efficaci ab intrinſeco, controvertitur inter catholicos. Nos poſtremam ſententiam admittimus, ita tamen, ut in hoc ſtatu etiam gratiam ſufficientem, ſeu inefficacem, quæ dat vincendi virtutem, ſed a duris corde reſpuitur, admittamus. Qui ergo gratiam victricem negant, non aliud invenire poſſunt diſcrimen inter gratiam Conditoris, & Reparatoris, niſi quod illa mentem illuſtraret, hæc vero etiam corda inflammaret blanda delectatione. Nos vero in eo diſcrepantiam invenimus, quod in hoc ſtatu gratia præmovet, ad hoc, vel illud peculiare bonum, v. g. ad orandum &c., inſpiratque determinatam delectationem, quæ modo effectum conſequitur, & eſt gratia efficax, modo fruſtratur, & eſt inefficax, ſeu ſufficiens. Auxilium ergo Adæ collatum erat illumina-

natio mentis, & quædam inclinatio voluntatis ad bonum in communi.

Opp. Aug. de Nat. & Gr. 51. ait, Pelagii ſententiam, quæ docet poſſibilitatem non peccandi eſſe in arbitrii poteſtate, utcumque *acceptari poſſe*, *ſi loqueretur de inculpata natura*: ergo &c. ℞. neg. conſ. Non enim ſentit Aug., Pelagianam doctrinam locum habere in ſtatu innocentiæ, ſed eam tolerabiliorem eſſe, quam in hoc ſtatu, in quo ratione infirmitatis & concupiſcentiæ neceſſaria eſt gratia victrix.

Propositio II. Adamo ad perſeverandum non opus erat gratia prædeterminante (1).

Prob. ex Aug. de Corr. & gr. 11., ubi habet: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant iſti, cum dicunt: Video aliam legem &c.*: atqui adjutorium, quod Adæ poſteri implorant, eſt gratia efficax: ergo &c. ℞. adverſarii, Adamum indiguiſſe hoc adjutorio, non ratione concupiſcentiæ, ſed ut actu perſeveraret, & ex capite dependentiæ. Sed contra eſt. Nam I. S. P. Aug. gratiæ medicinali tribuit, quod potentior ſit, & faciat, *ut homo velit*, cum aliud adjutorium Adæ *tale eſſet, quod deſereret, cum vellet, non quo fieret, ut vellet*: atqui fatentur adverſarii, Adamum non indiguiſſe gratia medicinali: ergo nec adjutorio, *quo* fieret ut vellet, indiguit. II. Aug. admiſit gratiam, quæ dat etiam velle ratione infirmitatis: ſed hæc in eo ſtatu nulla erat: [illegible] &c. Maj. prob. ex Aug. c. 12. ejuſdem lib. *Si in tanta*, inquit, *infirmitate ipſis relinqueretur voluntas ſua, nec Deus in eis operaretur, ut vellent, inter tot tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet*: ergo &c. III. Aug. ibidem ait, ſanctos angelos ſtetiſſe per liberum arbitrium, & beatitudinem in iis fuiſſe mercedem meriti, cum poſt lapſum utrumque ſit gratiæ donum: atqui ex Auguſtino ſtare per liberum arbitrium eſt perſeve-

(1) Ex libris de Corr. & gr. ſuam de adjutorio in ſtatu naturæ integræ prædeterminante ſententiam, non ſolum non everti, ſed confirmari, pluribus momentis poſt Serrium demonſtrare conatus eſt cl. Chignolius Prælect. 15., & 16. Part. 2. *de Gratia*, ubi Auctori noſtro ſuccenſet, quod, *cum in manibus, oculiſque non habere non poſſet authentica monumenta a doctiſſimo inſtituti ſui viro literis conſignata*, poſthabitis inconcuſſis S. Thomæ principiis, ad Moliniana caſtra defecerit. Id vero quam præter rem Bertio, aliiſque noſtratibus Chignolius objiciat, ad calcem hujuſce capitis planum fiet, ubi illius animadverſionibus occurremus, quemadmodum pag. 166. jamdudum per nos fuerat conſtitutum.

ſeverare ſolo adjutorio *ſine quo* : ergo hoc ſolum adjutorium erat Adamo innocenti neceſſarium. Maj. prob. ex c. 11. *Dederat adjutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet bonum tenere, quod vellet; ſed quia noluit permanere, ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi &c.* Min. eſt Aug. ibid. Nam ſtare per liberum arbitrium non eſt ſtare ſine gratia; nam ſi *hoc adjutorium angelo, vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet, non utique ſua culpa cecidiſſent, adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent*: ergo ſtare per lib. arbitrium eſt ſtare cum adjutorio *ſine quo*, ſeu gratia verſatili.

Dices cum Boucat: Hoc argumentum nimis probat, nam ſub gratia etiam victrici quilibet ſtat per liberum arbitrium, nec ea infert neceſſitatem. II. Adam per Auguſtinum *habuit gratiam magnam, ſed diſparem*: ergo &c. III. Trid. Syn. ait, liberum arbitrium diſſentiri poſſe: ergo &c. ℟. ad I. neg. ant. Licet enim ſtet ſub utraque gratia libertas, gratia tamen primi hominis erat adjutorium, *ſine quo* ſtare non poſſet, nunc autem eſt adjutorium, *quo* fit, ut velimus. Ad II. ℟., hanc gratiæ diſparitatem in eo ſitam eſſe per Auguſtinum, quod per illam *habeat homo juſtitiam, ſi velit; ſecunda vero plus poteſt, qua etiam fit, ut velit*: teneamus ergo hanc diſparitatem. Ad III. ℟. Tridentinæ Synodi canonem contra Calvinum ſtatuiſſe, liberum arbitrium non eſſe inanime quoddam, nec mere paſſive ſe habere; nos vero ſub gratia etiam victrici indifferentiam judicii, & diſſentiendi poteſtatem defendimus, licet ad reprimendam concupiſcentiam, quam Tridentina Synodus etiam agnoſcit, neceſſariam eſſe gratiam efficacem aſſeramus.

Ob. I. Hæc ſententia nova eſt, & Janſeniana, & uno, vel altero tantum Auguſtini teſtimonio de Corr. & gr. roboratur: ergo falſa eſt.

℟. neg. ant. Hanc enim ſententiam ex Bellarmino tuentur Scholaſtici omnes. Quidam in eo tantum a nobis diſcrepant, quod Adæ auxilium actuale in ſola mentis illuſtratione conſtituunt, & gratiam Chriſti in ſancta caritatis inſpiratione. Nos in utroque ſtatu ſanctam delectationem admittimus, ſed diſparem; in ſtatu innocentiæ, ut poſſet homo perſeverare, ſi vellet, in hoc ſtatu, *ut velit*: nam Adæ *voluntas illuſtrabatur, ut videret, & accendebatur, ut amaret*, ex Auguſtino 14. de C. D. 13. Ad II. neg. ant. Nam damnata dogmata nobis, niſi impudenter, objici non poſſunt, cum non dicamus cum Novatoribus, victricem delectationem trahere liberum arbitrium inevitabili neceſſitate, neque gratiam ſemper tali impulſu voluntatem impellere, ut nunquam homo diſſentiat, ſed gratiam in-

efficа-

efficacem, & libertatis indifferentiam in ſtatu naturæ lapſæ defendamus. Ad III. neg. ant. Etſi enim in lib. de Corr. & gr. magis perſpicue tradidit S. P. utriuſque ſtatus diſcrimen, in omnibus tamen operibus contra Pelagium oſtendit, neceſſariam eſſe gratiam Chriſti etiam ad impertiendam caritatem, ut in libro de Gratia Chriſti, de Pecc. mer., de Sp. & lit. &c.

Ob. II. S. P. de Corr. & gr. 12. ad omnes ſpectare ait illud Ap. *Qui gloriatur* &c.: atqui Adam gloriari potuiſſet, quod a ſe haberet perſeverantiam: ergo &c.

℞. diſt. maj. Spectat omnes eodem modo, neg.; diverſo modo, conc. Pertinet ad innocentem, quia habuit adjutorium, *ſine quo* &c., unde ſi ſtetiſſet, gloriari debuiſſet in Domino, a quo illud accepit: ſpectat ad lapſum, qui a gratia habet, ut perſeverare poſſit, & velit: quare neg. min. & conſ., & retorqueo argumentum. Ut enim gloriari non poſſit homo, ſe in hoc ſtatu habere illud robuſtum libertatis arbitrium, in quo conditus eſt primus homo, *Virtus in infirmitate perficitur: quæ virtus? niſi ut qui gloriatur, in Domino glorietur?* ait Auguſtinus loco citato: ergo Apoſtoli dictum in hoc ſtatu peculiarem vim habet; quia gratia Chriſti non ſolum dat poſſe, ut in Adam, ſed etiam velle: adeoque non eodem modo ad utrumque ſtatum ſpectat. Nam in ſtatu innocentiæ evincitur neceſſitas adjutorii *ſine quo*, in hoc ſtatu adjutorii *quo*, ſive gratiæ victricis; nam, ſi illud in hoc ſtatu ſufficeret, poſſet infirmus gloriari (1), ſe nempe habere virtutem, quam perdidit Adam.

Ob.

(1) Inſtat Chignolius. Si Adam actu ſtetiſſet per liberum arbitrium ſolo adjutorio *ſine quo* ſuffultum, partim in Deo gloriari potuiſſet, a quo acceperat poſſe, partim in ſe ipſo, *qui operam ſuam innata ſua libertate ad ſtandum contuliſſet*: imo in ſe potius quam in Domino gloriari debuiſſet, quo præſtantius eſt ſtare, quam poſſe, quorum prius a ſe, poſterius a gratia habuiſſet: ergo &c. ℞. neg. ſeq. Nam actualis Adæ perſeverantia in eo caſu, non ab innata illius libertate, ut perperam contendit Chignolius, ſed a gratia antecedenti originalis juſtitiæ repetenda eſſet, quæ quidem non fuit in Adamo *naturalis conditio*, ut Bajus effutiit, ſed *indebitum beneficium*, de quo in Deo unice gloriari debuiſſet. Certe ſi Adam conditus eſſet ſine originali juſtitia, non potuiſſet abſque efficaci adjutorio actualiter perſeverare; per eam tamen liberum hominis arbitrium ita perfectum eſt, adeo ſanum & robuſtum evaſit, ut ſolo verſatili adjutorio ad actu perſeverandum indigeret, non adjutorio efficaci, quod implorant Ss. cum dicunt, *Sentio &c.* Si ergo Adam actu ſtetiſſet, nec partim, nec ex integro in ſe gloriari potuiſſet: non enim ſtetiſſet.

ſeverare: ergo per Aug. Adam actu non perſeveravit, quia caruit adjutorio, *quo in illo Deus operaretur ut vellet*. ℞. neg. conſ. Nullibi enim S. P. cauſam non permanſionis Adæ refundit in carentiam adjutorii *quo*, ſeu gratiæ efficacis, quod paſſim Adamo integro neceſſarium non fuiſſe deprædicat, dicens, eum *opus non habuiſſe adjutorio, quod implorant ſancti, cum dicunt: Sentio &c.*: ſed ubique refundit in liberum arbitrium, quod in tanta non peccandi facilitate deſeruit, & deſertus eſt, cum ſtare nullo negotio potuiſſet: ſicuti *per idem liberum arbitrium ſteterunt angeli ſancti &c.* Scopus ergo reſponſionis Aug. ibi eſt, opponere adjutorio Adami efficaciam adjutorii, *quo ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ*, quo factum eſt *ut voluntas hominis invalida perſeveraret per virtutem Dei, cum voluntas hominis* fortis, & ſana non perſeveraverit habens virtutem lib. arb. verſatili adjutorio *ſine quo* ſuffulta, per quod actu ſtare utique potuiſſet, ſicut ſteterunt reapſe angeli ſancti. Cæterum efficaci adjutorio *quo* Adamum ad perſeverandum indiguiſſe, ex laud. Auguſtini libris de Corr. & gratia neque Chignolius, nec Serrius, nec ullus Thomiſtarum hactenus demonſtravit.

Ob. VII. Si Adam efficaci adjutorio non indiguiſſet, habuiſſet a ſeipſo quod optimum eſt, nempe ipſum velle, & perſeverare reapſe, a Deo autem ſolum poſſe: ergo &c. ℞. neg. ant. Licet enim velle perſeverare in Adæ relinqueretur arbitrio, cum tamen arbitrium ipſum ſanum & robuſtum, originali juſtitia donatum, una cum gratia verſatili a Deo ſolo receperit, non a ſeipſo, recte dicitur, non ſolum poſſe, ſed ipſum velle, quod *optimum eſt*, & actualem ejus perſeverantiam, magnum donum futurum fuiſſe *deſcendens a Patre luminum*. Vid. not. pag. 416., & not. 2. c. 2.

Sunt alia quædam in auctore laud., quæ tamen vel quia a cl. Bertio in anteceſſum fuere ſoluta, vel ex laud. cap. de Corr. & gratia, cujus loca cum ſententia noſtra concilianda ſuſcepimus, deprompta non ſunt, conſulto omiſimus. Hæc tamen proferre duximus, *ut veri amatores intelligant, in laudatis Auguſtini teſtimoniis* ſatis ſuperque eſſe, unde Auguſtinenſes *ſuam poſſint opinionem ſubſtentare*, quidquid in contrarium poſt Serrium alioſque doctiſſimos S. Thomæ diſcipulos noviſſime ſcripſerit cl. Chignolius, cujus tamen exquiſitiſſimas lucubrationes theologicas plurimi facimus.

CAPUT III.

De primi hominis immortalitate.

IMMORTALITATEM primi hominis non gratiæ beneficium, ſed naturalem conditionem fuiſſe Bajus effutiit. Sit itaque POPOSITIO. Adam ex gratia, non natura fuit immortalis.

Prob. I. ex Auguſtino l. 6. de Gen. ad lit. 20. *Aliud eſt enim non poſſe mori, aliud eſt poſſe non mori; ſecundum quem modum primus creatus eſt homo immortalis, quod ei preſtabatur*

de ligno vitæ, *non de conſtitutione naturæ*: ergo &c. Prob. II. ratione. Cum corpus humanum elementis compactum eſſet, ne diſſolveretur, conſervari debuit ſine ulla pugna: ſed hoc ſupernaturaliter fit ex Auguſtino, *ſi corpus animale eſt*, *utique mortale*, unde Adæ immortalitatem comparat cum veſtimentis Iſraelitarum in deſerto, quæ ſupernaturaliter à corruptione ſervata ſunt, dicens, eum *de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem* habuiſſe.

Quæres I. An hæc virtus ligni vitæ eſſet naturalis?

℞. Calmet, aliique, affirmative. Deus enim ejecit Adam de paradiſo, *ne de ligno vitæ comedat*, *& vivat in æternum*, ex Gen. 3. Verum cum ſatis eſſet lignum vitæ ea virtute expoliare, non opus erat e paradiſo Adamum ejicere. Quare reſpondent alii Scholaſtici, quibus prævivit Auguſtinus, negative; nam hic *ſtatus de ligno vitæ mirabili Dei gratia præſtabatur*, ait S. D. 13. de C. D. 20. Cum enim immortalitas primi hominis ſit donum ſupernaturale, non poterat ſola naturali vi cibi perenniter conſervari. II. Auguſtinus occultam illam ſalubritatem ex ligno vitæ repetit, *non ſicut ex alio cibo*, qui corpus naturali virtute alimenti reficiebat: ergo &c. III. Cibos paradiſi fuiſſe corporeos, conſtat ex Aug., qui l. 4. contra Julianum 14. ait, ſe ſentire cum iis, qui illud Geneſ. 1. *Creſcite* &c. *ſecundum ſexum corporalem intelligunt*; *ita etiam quod ſequitur*: *Ecce dedi omne lignum vobis in eſcam*, *non aliter accipiunt*, *niſi quia ille uterque ſexus his alimentis corporaliter utebatur*, *licet modo quodam immortali*. Accedit ratio. Ea verba *Creſcite* &c. ſunt proprie accipienda: ergo & ſequentia, *Ecce dedi vobis univerſa ligna*, *ut ſint vobis in eſcam*.

Quæres II. An Adam perennem vitam conſecuturus eſſet, ſi de ligno vitæ ſemel comediſſet? Quidam cum S. Thoma opinantur, virtutem ligni vitæ fuiſſe finitam, atque a corruptione ad tempus præſervaſſe, quo elapſo, aut homo in vitam ſpiritalem translatus eſſet, aut de ligno vitæ iterum debuiſſet comedere. Ex quo non ſequitur, ejus virtutem naturalem fuiſſe, ut Eſtio viſum eſt; nam etiam virtus Sacramentorum eorum uſu quodammodo inſtauratur, illorum tamen virtutem nemo dixerit eſſe naturalem.

Opp. Immortalitas naturaliter appetitur, imo exigit anima perpetuam cum corpore vitam, alioquin deſiderio compartis ſuæ torqueretur: ergo non eſt ſupernaturalis. ℞. neg. conſ. Quamvis enim rationalis anima vitam naturaliter appetat, eam tamen abſque ſupernaturalibus auxiliis aſſequi non poteſt: hanc autem eſſe hominis conditionem, & quidem perfectiorem, quam ſit natura qualibet irrationalis, theologi docent. Vide Auctorem.

CA-

tuit. Reapſe de tribus illis antecedentibus diſputationibus in ea Congreg. diſcuſſis hoc judicium emiſit Congregatio die 29. Novemb. 1605.: *Perſiſtendum in ſententia non obſtantibus ex adverſo productis ſcripturis ... aut teſtimoniis S. Auguſtini de Corr. & gr. c. 12., quo potius firmatur concluſio explicata, quod Deus ſua efficaci gratia moveat hominis voluntatem &c.* Cæterum de phyſica præmotione ne verbum quidem. Conſtat ergo, S. Congreg. nil aliud in iis diſputationibus probaſſe, præter ea, quæ ſibi propoſuerat definienda, controverſiam nempe de gratia ab intrinſeco efficaci: proindeque aliena ab hoc ſcopo Lemoſii argumenta conſulto prætermiſiſſe.

Opp. Chignolius. Ea Lemoſii reſponſione ita permotos celebris conventus PP., ut decreverint, perſiſtendum in ſententia de gratia per ſe efficaci, non obſtantibus teſtimoniis Auguſtini: ergo probavit Congregatio Lemoſii doctrinam de gratia præd. in ſtatu naturæ innocentis. ℞. diſt. ant. Probavit, quoad aliqua, nempe quoad neceſſitatem gratiæ efficacis in hoc ſtatu, qui erat ſcopus Congr., conc. quoad gratiam Adæ, de qua non erat ibi controverſia, neg. Solutio patet ex dictis, & ex ipſo Congreg. Decreto ſupra relato, ubi de phyſica prædeterminatione altum eſt ſilentium.

Opp. II. Serrius. In Bullæ ſpecimine extat caput 6., in quo agitur de phyſica præmotione; ergo & hæc in eo decreto de gratiæ efficacia comprehenſa eſt. ℞. Caput illud non fuiſſe auctoritate PP. Congr. inſertum, ſed privata cujuſdam Theologi auctoritate: quare in duobus originalibus illius Bullæ non extat in corpore, ſed extat ſejunctim, eſtque Armacani, unde poſtea deſumpſit Serrius, qui illud ſpecimini inſeruit. Alieniſſima ergo fuit Congregatio a conſecranda phyſica prædeterminatione, quam noverat a pluribus Scholaſticorum non probari, ſed rejici, neque eam neceſſariam exiſtimavit ad ſtabiliendam doctrinam de gratia per ſe efficaci, quam ſine ipſa optime norat ſalvam poſſe conſiſtere.

Prop. I. Auguſtini loca a Chignolio deprompta ex l. de Corr. & gratia Auguſtinianam ſententiam confirmant, non evertunt.

Pr. In iis locis Auguſtinus ait, Deum gratiam ſuam in libero hominis arbitrio reliquiſſe: *Datum ei fuiſſe adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret, ut perſeveraret, ſed ſine quo perſeverare non poſſet. Tales quippe vires habebat ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, ut digne tantæ facilitati perſeverandi committeretur arbitrium. Nunc autem poſtquam eſt illa magna amiſſa libertas, majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas.* Sed ex his verbis perſpicue evincitur, homini integro neceſſarium non fuiſſe auxilium prædeterminans: ergo &c.

℞. Poſt Alvarez Chignolius, ex laud. Auguſt. locis inferri, quod ab iis ultro conceditur, nempe Adam ſolo adjutorio *ſine quo* ſtare potuiſſe; *ſi tamen revera perſeveraſſet, id non ſolum tribuendum adjutorio ſine quo, ſed ſpeciali adjutorio, quod liberum Adæ arbitrium ad perſeverandum determinaſſet, eique non ſolum poſſe, ſed etiam velle perſeverare contuliſſet.* Verum in hac reſponſione refellenda, quam *ad nutum* excogitatam ait cl. Bertius,

quamque idem jamdiu rejecerat, nempe l. 4. c. 8., non opus eſt immorari diutius; ne enim actum agamus, omnia jura clamant. Itaque ad alia, quæ ex cit. Aug. locis inſtaurat, argumenta recta via procedamus.

Ob. I. Aug. loc. citato ait, Adamo datam eſſe *ſolam perſeverandi poſſibilitatem*, ſancti vero *& poſſibilitatem, & voluntatem donari*: atqui nullibi ait S. D., Adamum, præter illud poſſibilitatis adjutorium, non alio indiguiſſe, quo fieret, ut actu perſeveraret: ergo &c. ℞. I. retorq. argum. Nullibi ait Aug., Adamum alio indiguiſſe adjutorio, præter adjut. *ſine quo*: ergo eo tantum indiguit ex Auguſtino. ℞. II. neg. min. Nam c. 11. lib. laud. ait Aug., quod Adam opus non habebat eo adjutorio, quod implorant ſancti, cum dicunt, *Video aliam legem &c.* Sed Sancti implorant adjutorium *quo*, ſeu gratiam efficacem; ergo per Aug. Adam eo adjutorio non indiguit.

Ob. II. Ideo Adam, teſte Auguſtino, non perſeveravit, quia non habuit adjutorium, quo vellet perſeverare: ergo ut vellet, & perſeveraret reapſe, indiguit adjutorio efficaci. Prob. ant. ex Aug. laud. c. 11.: *Fit in nobis per hanc Dei gratiam non ſolum poſſe, quod volumus, ſed etiam velle, quod poſſumus, quod non fuit in homine primo, qui, ut permaneret, egebat adjutorio gratiæ, ſine quo id omnino non poſſet*: ergo &c. ℞. neg. ant. Adam enim per Auguſtin. non perſeveravit reapſe, quia noluit; nam actu perſeverare in ejus relinquebatur arbitrio, quo ſano, & originali juſtitia exornato plane ſtetiſſet, ſi voluiſſet, *ſicut fecerunt angeli S., qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.* Ad prob. neg. conſ., & retorq. argum. Si enim ex Aug. loco cit., *ut permaneret, egebat homo adjutorio gratiæ, ſine quo id omnino non poſſet*: ergo non egebat adjutorio *quo*, ſeu gratia, quæ non ſolum dat poſſe, ſeu etiam velle.

Ob. III. Ait ib. S. D., Adam accepiſſe a Deo poſſe, non velle, *nam ſi habuiſſet, perſeveraſſet* reapſe: ergo non ad actu perſeverandum cenſet Auguſt. Adamum indiguiſſe gratia efficaci, quæ dat etiam velle. ℞. neg. conſ. Nam ex Aug. illud *poſſe* per liberum arbitrium ſanum & robuſtum, originali juſtitia exornatum, & verſatili adjutorio ſuffultum nullo negotio ad actum reduci poterat, ut de ſanctis angelis dictum eſt. Vide not. 2. c. 2.

Ob. IV. S. P. ib. ait, Adamum, *ut in bono permaneret, præter bonam voluntatem, indiguiſſe adjutorio gratiæ, ſine quo id omnino non poſſet*: ergo &c. ℞. neg. conſ. & retorq. argum. Ut Adam permaneret, per Aug. egebat adjutorio *ſine quo*: ſed hoc non eſt efficax & prædeterminans: ergo &c.

Ob. V. Adam per Aug. ib. *non habuit gratiam, qua nunquam vellet eſſe malus, non habuit velle quod poſſet, nam ſi habuiſſet perſeveraſſet*: ergo &c. ℞. neg. conſ. retorq. argum. Adam non habuit velle &c.: ergo non habuit gratiam efficacem, quæ dat velle, ſed tantum verſatilem, quæ dat poſſe; ut autem vellet in ejus arbitrio relictum eſt.

Ob. VI. Aug. ib. ait: *Voluntas primi hominis fortis, & ſana in bono ampliore non perſeveravit habens virtutem liberi arb., quamvis non defuturo auxilio, ſine quo non poſſet perſe-*

ergo Adæ innocentis arbitrio gratia commiſſa eſt, quia *nihil ei concupiſcentialiter reſiſtebat*, quis non videt, homini lapſo, in quo *caro concupiſcit adverſus ſpiritum*, validiori adjutorio opus eſſe, quo carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat? ut loco citato tradidit S. D. his verbis: *Nunc vero, poſtquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, Sanctis ſuis non ſolum dat Deus adjutorium, quale primo homini dedit, ſine quo non poſſint perſeverare, ſi velint, ſed in eis etiam operatur, ut velint.*

Ex quibus ſic arguitur: Adamo integro, ex laudatis Auguſtini locis, non opus fuit adjutorio efficaci, quia nullis concupiſcentiæ fluctibus jactabatur: ergo homini lapſo, cujus per peccatum eſt ſauciata voluntas, & caro *concupiſcentialiter reſiſtit* &c., neceſſaria eſt gratia ab intrinſeco efficax: ergo ex productis Auguſtini locis de Corr. & gr. Auguſtiniana de gratia ex ſe ſe efficaci ſententia non evertitur, ſed confirmatur, ut a ſacra Congregatione fuit definitum. Hinc ſequitur, magis premi adverſarios in Auguſtinenſium, quam in Thomiſtarum ſyſtemate; in eo enim ex ipſis eorum principiis, atque, ut ita dicam, gladio ſuo jugulantur. Quid enim huic argumento Moliniani reponant, quod cordato Theologo ſatisfaciat, plane non video. Coguntur enim ex productis a ſe Auguſtini locis utriuſque ſtatus diſcrimen agnoſcere: atqui admittunt ex ſuis principiis in ſtatu naturæ integræ gratiam verſatilem: ergo efficacem in hoc ſtatu gratiam ex iiſdem Auguſtini locis, velint, nolint, coguntur admittere; alias nullum omnino foret ab Auguſtino ſæpe laudatum ſtatus utriuſque diſcrimen.

Jam vero opponant Thomiſtæ, & Chignolius ſententiam ſuam de phyſica prædeterminatione in quolibet ſtatu ad quemlibet actum, ut putant, neceſſaria. Reponent Mediſtæ, hanc loco citato ab Auguſtino refelli, nec ſolum a Janſenio, quem *audacter, atque injuſte eam ab Auguſtini ſenſibus remotiſſimam* pronunciaſſe, ſcribit Chignolius, ſed a Noriſio etiam, Lupo, Bertio, a Maurinis Patribus, & ab Auguſtinenſibus ferme omnibus repudiari. Opponant iidem S. Thomæ doctrinam, *perpetuis* (ut Chignolii verbis utar) *ejuſdem Auguſtini principiis conſtitutam*; eam de generali præmotione, non vero de ſpeciali ac *prædeterminante*, quam nullibi, neque in ſelectis a Chignolio locis memorat S. D., commode exponi poſſe, poſt Bertium &c. reſpondere poterunt Moliniani Theologi. Cumque in utroque ſtatu gratiam prædeterminantem ex titulo dependentiæ invexerint S. Thomæ diſcipuli, ſub ſola generali præmotione perfectiſſimam hanc dependentiam ſalvari, oſtendent cum Auguſtinenſibus memorati Theologi: cogentur ergo Thomiſtæ utriuſque ſtatus diſcrimen ex duplici titulo, dependentiæ nimirum, & infirmitatis, repetere. Verum, niſi validiorem illam fuiſſe gratiam, quæ ſecundo Adam collata eſt, quam quæ primo, cum Auguſtino ejuſque diſcipulis agnoſcant, nil plane conficient contra ſolertiſſimos adverſarios. Reponent enim cum Bertio ipſo, gratiam ſive ex uno, ſive ex duplici titulo neceſſariam non majorem præſeferre efficaciam, neque id *gratiam reddere potentiorem*, *ſed ſolum indi*

gentiam in ſubjecto majorem. Quis enim vel fando audiit, potionem medicam dici *potentiorem*, eo quod in ægroto & vitam nutriat, & morbos depellat, in ſano autem afferat ſolummodo nutrimentum? Contendent ergo adverſarii, in utroque ſtatu gratiam fuiſſe verſatilem, ſicque nullus controverſiæ finis erit. Contra vero in Auguſtiniano ſyſtemate, nedum ſalvatur perfectiſſima dependentia cauſſæ ſecundæ a prima, ſed inſuper gratia, quæ non diffitentibus adverſariis in Adami integri relinquebatur arbitrio, eratque verſatilis ex productis Auguſtini locis, eſſe debet ab intrinſeco efficax in hoc ſtatu, in quo illa magna peccati merito eſt amiſſa libertas, & ſola remanſit libertas, quæ ad peccandum valet, ad bonum autem non valet, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. Quo fit, ut ex productis Aug. locis a Ferdinando Baſtida de gratia ab intrinſeco efficaci ſententia, ex ipſis Mediſtarum, atque Auguſtini principiis (qui non aliam, quam verſatilem gratiam ad perſeverandum Adamo integro neceſſariam fuiſſe contendunt) potius firmetur, ut a Patribus Congregationis de Auxiliis ſub Paulo V. celebratæ an. 1605. ſtatutum eſt.

Prob. II. ex Actis 8. Congregationis ab eodem Serrio relatis, ex quibus conſtat, Ferdinandum Baſtidam, non ut ſuam firmaret Molinianam ſententiam, ſed ut gratiam efficacem impugnaret, prout a Thomiſtis exponi conſueverat ſub phyſicę prædeterminationis titulo, ideſt, *ut neceſſariam cauſſæ ſecundæ ſubordinationem tueantur, ut creatæ libertatis ab increata dependentiam adſtruant, ut certam demum actuum liberorum cognitionem Deo vindicent*, celebres Auguſtini locos de Corr. & gr. produxiſſe, in quibus S. D., ſtatuum diſtinctione conſtituta, in primo homine & in angelis gratiam prædeterminantem non agnovit.

Reſpondit quidem hiſce argumentis doctiſſimus Lemoſius, ſed prætermiſſis, aut leviter admodum Auguſtini locis expenſis, ad S. Thomæ auctoritatem confugit, ubi S. D. ait, hominem in hoc ſtatu indigere Dei auxilio duplici ratione &c. Agnovit enim vir eruditus, cum productis a Baſtida Auguſt. teſtimoniis ſententiam ſuam *de divina motione applicante ipſum hominem ad operandum* in illo primo ſtatu nullo modo poſſe conſiſtere, unde ait, Auguſtinum in iis locis conſtituere differentiam inter hominem ſanum, & lapſum, quod ille non *indigebat ad perſeverandum alio auxilio dante majores vires*, iſte vero *indiget auxilio dante efficaciores vires*. Ex quibus id plane conficitur, quod S. Congregatio ſibi unice propoſuerat, nempe neceſſariam eſſe in hoc ſtatu gratiam per ſe efficacem, nec ſat eſſe verſatilem, quæ ſolum in ſtatu naturæ integræ, ubi nulla erat pugna concupiſcentiæ, ſufficere potuiſſet.

Quod vero addit Lemoſius, non negare Auguſtinum, hominem in illo primo ſtatu indiguiſſe divina motione applicante ipſum ad operandum &c., id quidem, utpote a ſcopo Congregationis alienum, qui erat gratiam per ſe efficacem in hoc ſtatu ab Auguſtino propugnatam adſtruere, neque Auguſtini teſtimoniis conforme, qui *divinam motionem applicantem* in ſtatu naturæ innocentis nullam agnoſcit, a laud. PP. probari non potuit.

Digitized by Google

movens eſt victrix, alias non daretur auxilium inefficax ab efficaci diſtinctum, quod eſt hæreticum, hinc S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 10. ait, quod homo in primo ſtatu accepit donum, per quod poſſet, non ut perſeveraret reapſe.

Ob. VI. Boucat. Prima motio (*a*) præcedere debet motum mobilis: ergo &c. II. Deus eſt prima cauſſa univerſalis: ſed talis non eſſet, niſi operaretur & velle: ergo &c. III. Ex S. Thom. Deus cauſſa eſt, non ſolum voluntatis, ſed etiam volendi: ergo &c. IV. Non ſalvatur ratio primæ cauſſæ per ſolum concurſum ſimultaneum, qui non in cauſſam influit, ſed in effectum. V. Omnis cauſſæ ſecundæ operatio in Deum refundenda eſt: ergo &c.

℞. ad I. neg. conſ. Nam in noſtra ſententia Deus eſſet primum movens, præcedens motum cujuſvis mobilis; etenim, præter naturam, & agendi facultatem, quam confert, etiam adjuvat, ut poſſint operari. Ad II. neg. min. Nam, ut ait S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 6. *Deus movet voluntatem hominis ſicut univerſalis motor ad bonum in communi, & ſine hac univerſali motione homo non poteſt aliquid velle:* ergo Deus eſt cauſſa univerſalis, & operatur etiam velle, quatenus voluntas creata vi hujus genericæ præmotionis ſe ſe determinat per rationem ad volendum hoc, vel illud bonum, ut ibid. docet S. Thom. Ad III. neg. conſ. Cum enim *ſine univerſali motione homo non poſſit aliquid velle*, non ſolum voluntas, ſed etiam *volitio* a prima cauſſa repetenda eſt. Ad IV. neg. conſ. Nam, præter concurſum, etiam præmotionem agnoſcimus, generalem in ſtatu innocentiæ, & ſpecialem in hoc ſtatu. Ad V. neg. conſ. Conſtat enim, operationes noſtras in Deum refundendas eſſe, qui voluntates noſtras ad bonum vel generaliter, vel ſpecialiter præmovet. Scio nonnullos moleſte ferre, a nobis *ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus datur*, ait Hil. ep. ad Aug. 226., ſed hoc diſcrimen accepimus ab ipſo Auguſtino.

Ob. VIII. idem Boucat. Habuit Adam gratiam habitualem ſcientiæ, ac virtutum plenitudinem, ſummum amorem &c. ergo habuit gratiam præmoventem, eamque efficaciſſimam. ℞. neg. conſ. Ex quo enim Adam fuerit tot gratiarum muneribus cumulatus, non indiguit ad perſeverandum adjutorio efficaci. Deus enim Adamo, utpote tot donis *fortiſſimo*, *permiſit facere quod vellet*; Adam enim *tale adjutorium* accepit, *quod deſereret, cum vellet, & in quo permaneret, ſi vellet, non quo fieret, ut vellet*. Ait Aug. de Corr. & gr. c. 11.

(*a*) *Ex S. Thom. l. 3. c. Gent.*

ſed quia timere non debuit, ubi cuncta ejus nutui ſubjiciebantur, ait Chryſoſtomus hom. 60. in Gen. Nec mirata eſt ex S. Thoma putans, ſerpentem loquelam ſupernaturaliter accepiſſe: ſed nil vetat, ſi dicamus, Evam tam novæ rei eventu fuiſſe miratam, ut ſcribit Janſ. in Gen.

Propositio III. Evæ, & Adæ peccatum plura alia complectitur, ſed omnium radix eſt ſuperbia.

Prob. I. pars. Eva enim fuit *ſuperba*, Dei ſcientiam affectans: *inobediens*, Dei mandatum tranſgreſſa: *curioſa*, fructum contemplans: *impœnitens*, malitiam propriam excuſans: *ſcandaloſa*, virum perdens: ſed præſertim eam tentavit Satanas 1. infidelitate, ne crederet ſe morituram, 2. cibi aviditate, ut de ligno vetito comederet, 3. inani gloria, cum ait: *Eritis ſicut dii*. Adam vero peccavit etiam amore inordinato in mulierem, eo iniquior, quo ſapientior, & fortior. Prob. ſecunda pars. Eccli. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia*. Aug. 14. de C. D. 13. *Malæ voluntatis initium, quid potuit eſſe, niſi ſuperbia?* Primo ergo præceſſit ſerpentis interrogatio, inde timoris expulſio, poſtea ſuggeſtio, & divinitatis promiſſio, tum mulier cœpit Dei ſimilitudinem appetere, ſuperbire, averti a Deo, in pœnam præſumptionis decipi, fructum comedere, exhibere marito. Ita conciliantur Patres, quorum aliqui primum peccatum infidelitatem, alii inobedientiam, alii inanem gloriam putant. Nam infidelitas in ſermone ſerpentis, inobedientia in eſu fructus, ſuperbia radix omnium malorum eſt. Adam vero appetens & ipſe divinam ſapientiam, neve uxorem contriſtaret, fructum, quem porrigebat, comedit, magis deceptus benevolentia mulieris, quam fraude ſerpentis.

CAPUT II.

De pœnis tranſgreſſionis Adæ.

NOT. Adami culpam innumeræ calamitates ſubſequutæ ſunt. Primo enim æterna morte multatus eſt, a qua nonniſi Dei gratia eſt liberatus. II. Cupiditatibus noxiis abreptus eſt. III. Hinc pudor, & verecundia una cum lege peccati, de qua Ap. Rom. 7. IV. Corpus etiam miſeriis plurimis afflictum eſt, fame, ſiti, exilio &c. Nos quatuor præcipue numerabimus: Mortem, Ignorantiam, Concupiſcentiam, & Pudorem.

§. I. *De Morte.*

Not. Fauſtus Socinus, non ſolum hominem natura mortalem fuiſſe contendit, quod etiam Catholici aſſerunt, verum nec in ipſa creatione tali gratia donatum, qua poſſet a morte immunis ſervari:

vari: ad eum itaque revincendum notandum eſt ex Auguſtino l. 6. de Gen. ad l. 20., aliud eſſe *non poſſe mori*, aliud *poſſe non mori*, aliam eſſe immortalitatem naturalem, quæ ſolis ſpiritibus convenit, aliam, quæ eſt beneficium creatoris, & poteſt etiam rei corporeæ concedi, ſublato ſupernaturaliter corruptionis defectu, ut eveniet poſt generalem corporum reſurrectionem. Deinde diſcrimen eſt inter mortale, mortuum, & moriturum. Mortale eſt, quod mori poteſt, mortuum, quod vita caret, moriturum, quod mori debet. Poteſt autem corpus mortale eſſe, licet non ſit moriturum; non recte ergo diſtinguit Socinus inter mortale, & immortale, quod illud ſit morti ſubjectum, non iſtud; quod enim morti ſubjicitur, non eſt mortale tantum, ſed moriturum.

Propositio. Mors eſt pœna peccati.

De fide eſt, & a Palæſtina, Carthaginenſi, & Tridentina Synodo definita. Et prob. ſcripturis I. Gen. 2, ait Dominus Adamo: *De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas; in quacunque die comederis, morte morieris*. Hebræus & Itala habent *moriendo morieris*, quæ reduplicatio mortem Adamo inevitabilem pronuntiat. Vertit Targum, *erit reus mortis*, Symmachus & Hier. & Græcus, *mortalis eris*, Vatablus, *morti eris obnoxius*: ergo ex conſenſione Hebræorum, Latinorum, Græcorum, atque Syrorum, cum primum Adam peccavit, ſe ſe obſtrinxit moriendi neceſſitate: ergo poterat ante non mori. De morte animæ, & corporis exponit verba illa Aug. 13. de C. D. 12. ſed de corporea morte præcipue accipienda eſſe conſtat; nam Deus hominem puniens ait: *Terra es, & in terram ibis, quod, niſi de morte corporis, quomodo intelligi poſſit ignoro*, ait S. P. 1. de Pecc. mer. 3. Deinde pœnam ibi Deus comminatur: atqui mors animæ eſt culpa: ergo &c. Alloquin verba illa, *qua die comederis, morte morieris*, hunc ſenſum redderent, *cum peccabis, peccabis*. Ex quibus ſic arguitur. Ex Gen. 2. conſtat, Adamum mortalem eſſe factum, quia mandatum Dei fregit: ergo non fuiſſet morti obnoxius, ſi legem ſervaſſet.

℞, Socinus, ex Gen. 2. ſolum evinci, hominem morti ſubjectum eſſe, prout hæc naturæ humanæ erat conſentanea; nam Gen. 3. Adamo peccatori dixit Deus: *In ſudore veſceris pane, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es, quia pulvis es &c.* Deinde cum mortem alicui minamur, non de morte naturali, quæ vitari non poteſt, ſed de violenta intelligimus: ergo hoc etiam ſenſu locus Gen. 2. intelligi debet.

Sed nugæ iſtæ ſunt; excurrit enim Socinus de 2. ad 3. caput Gen. In 2. autem Deum mortem minitari, ſupra probatum eſt, & Socinus ea verba, *morte morieris*, ſignificare *certiſſime morieris*, ex hebraica phraſi fatetur: & hominem ante lapſum, licet natura mortalem, non tamen neceſſario morti obnoxium eſſe pronunciat: ergo moriendi neceſſitas pœna eſt, ut ſterilitas terræ &c., quæ

ex-

CAPUT I.

De mandato Dei, tentatione ſerpentis, & Adæ culpa.

PRæceperat Dominus Adamo & uxori, ne de ligno ſcientiæ boni & mali comederent, facta copia arborum cæterarum. Serpens mulierem decepit, mulier virum, hic nos etiam in cumulum miſeriarum dejecit.

Propositio I. Æqua fuit lex Adæ lata de ligno non comedendo.

Prob. ratione Aug. Poſtulat enim ratio æquitatis, ut creatura ſuo auctori ſubjiciatur, eique pareat: atqui Deus leviſſimo illo mandato, *De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas*, ſe eſſe Dominum commonebat, ut ait S. P. 14. de C. D. 15. &c.: ergo &c. II. Cum maximum ſit obedientiæ bonum, ſapientiſſime conſtituit Deus, ut aliquo præcepto ſuam exerceret obedientiam: ergo &c. Ita S. P. 2. de Pec. mer. 21.

Quæres, cujuſnam ſpeciei fuerit arbor ſcientiæ boni, & mali? R. incertum eſſe. Nam, quod traditur in Alkorano, fuiſſe triticum ſeptem ſpicarum, falſum eſt; ex Geneſi enim *Quod lignum eſſet non eſt dubitandum*, ait S. P. 8. de Gen. ad lit. 6. Inveriſimilis etiam videtur opinio Theodoreti, qui ex illo Gen. 3., *conſuerunt folia ficus*, putat fuiſſe ficum, unde iidem fructum, & folia collegerint. Quis enim ſibi perſuadeat, ad illam exitialem plantam eos denuo acceſſiſſe?

Ob. Videtur lex nimis rigida tam levi culpæ tantam pœnam irrogare: ergo &c. R. neg. ant. Nam Adæ culpa fuit graviſſima. I. Ex maxima non peccandi facilitate, & natura integra. II. Ex magna inobedientiæ pœna. III. Quia in illa lege omnia legis præcepta continebantur, ut oſtendit Tertullianus contra Jud. 2.

Propositio II. Suaſor primi peccati fuit diabolus, uſus vero ſerpente tanquam organo, aut inſtrumento.

Prob. I. Scripturis. Gen. 3. habetur, *Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus*, ubi Hebræus habet, נחש, *nachaſc*, genus quoddam reptilium. Deinde huic vocabulo præfigitur ה, *he*, quæ hic neque articuli, neque pronominis, neque interrogationis nota eſt: ergo ſignificationis propriæ & literalis. Poſtremo comparatur ibidem ſerpens cum aliis animantibus terræ; ergo eſt terrenum animal. In colubro autem latuiſſe diabolum, conſtat ex Sapientiæ 2. *Invidia diaboli mors introivit in mundum*. Et Apoc. 12. dicitur *ſerpens antiquus*. Quomodo enim animal ratione carens mulierem alloqui potuiſſet, ac tanta vafritie illam ad exitium impellere? Hinc patet, quantum a vero aberraverint Ophitæ, ita dicti, quia ſerpentem ſpiritum Dei bonum eſſe opinati ſunt, & per eum viſum, mulieris cognitionem, nuptias, & alia

bona

bona in nos derivaſſe. Sed quomodo ſpiritus bonus culpam & mortem intuliſſet? Nuptiæ autem ante ſuggeſtionem ſerpentis erant inſtitutæ. Aperti ſunt autem oculi poſt culpam, non quod antea non viderent; nam lignum viderunt, quod *eſſet ſpecioſum oculis ad videndum, ſed quia nihil, unde confunderentur, in membris ſenſerant, quæ videbant*, ait S. P. l. 1. de Nupt. 5.

Ob. cum Aben-Ezra. A naturali ſerpente Evam fuiſſe tentatam, conſtat ex 3. Geneſ., *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes*: atqui Satanas nec ventre graditur, nec veſcitur pulvere: ergo ſerpens ille non erat Satanas. Alii hoc argumento probant, ſerpentem illum Satanam fuiſſe. Nam ſerpenti repere eſt a natura: ſed ſerpenti illi in pœnam datum eſt repere &c.: ergo non fuit verus ſerpens. Confirmatur. I. enim Gen. 2. dicitur *callidus*, a Hieronymo *nequam, & verſipellis*, in pluribus codicibus *ſapientiſſimus*: ſed hæc vero ſerpenti non conveniunt: ergo &c. II. Inveriſimile eſt Deum cum irrationali ſerpente locutum, & in eum tot probra ac maledicta invexiſſe: ergo &c. III. Satanas in animal formæ venuſtioris eſſet ingreſſus, ne mulier paveret: ergo &c.

℞. ad I. neg. maj. Nam præfata ſententia ad diabolum ſpectat. Hinc S. P. l. 11. ſupra Gen. 36. ait, *Tota iſta ſententia figurata eſt*. Scio viros doctos reponere, eſſe hiſtoricam narrationem: verum & nos literaliter omnia explicabimus, ita tamen, ut conditiones ſerpentis, ad quas fit alluſio, ſint veluti cortex parabolæ, & maledictio cadat in diabolum, qui ſub anguis exuviis ſeducta Eva, pœna etiam in naturalibus ſerpentum proprietatibus expreſſa multandus erat. Nam & calcaneo inſidiatur diabolus per ſenſuum illuſiones, & pugnas cum eodem deſcribit Apoſtolus Eph. 6. Illa ergo ſententia diabolum appellat ſpiritaliter puniendum ſupplicio expreſſo in proprietatibus inditis naturæ ſerpentis: ſicut colloquium fallax, & tentatio fuerat ſolius diaboli, reapſe tamen per lubricum animal tortuoſis anfractibus mobile, ut ait S. P. 14. de C. D. 11.

Ad argumenta, quæ contendunt, diabolum verum ſerpentem non aſſumpſiſſe. ℞. Ad I. diſt. min. Non conveniunt proprie, conc.; metaphorice, nego. Serpens enim prudentiæ laude commendatur, ut columba ob ſimplicitatem; unde Chriſtus diſcipulos monet, ut ſint *prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Ad II. neg. ant. Nam Deus etiam rebus inanimatis imperat in ſummæ auctoritatis teſtimonium. Deinde ea reprehenſio ad ſeductorem ſpiritum principaliter directa erat. Aſſumpſit vero Satanas corpus ſerpentis, ut *per naturam ſerpentis ſignificaretur generi hominum omnis deabolicæ tentationis ſimilitudo*, ut ait ibidem S. P. A. Ad III. neg. ant. Eva enim non timuit, non quia tunc temporis animalia loquebantur, ut ait Joſ. 1. Ant. 2., ſed

dicium ad voluntarium, & liberum requiruntur, unde libertate carent bruta. Eadem docet S. Thom. 1. p. q. 82. dicens: *Intellectus ex neceſſitate inhæret primis principiis, & voluntas ultimo fini. Sunt quædam intelligibilia, quæ non habent neceſſariam connexionem ad prima principia, ſicut contingentes propoſitiones, & talibus non ex neceſſitate aſſentit. Quædam propoſitiones ſunt neceſſariæ, & his intellectus ex neceſſitate aſſentit, non autem ex neceſſitate antequam hujuſmodi neceſſitatem concluſionis per demonſtrationem cognoſcat. Similiter ex parte voluntatis. Sunt enim quædam particularia bona, quæ non habent neceſſariam connexionem ad beatitudinem, & hujuſmodi voluntas non de neceſſitate inhæret: ſunt quædam habentia neceſſariam connexionem ad beatitudinem, quibus homo Deo inhæret, ſed antequam per certitudinem divinæ viſionis neceſſitas hujuſmodi connexionis demonſtretur, voluntas non ex neceſſitate Deo inhæret, nec his quæ Dei ſunt, ſed voluntas videntis Deum per eſſentiam de neceſſitate inhæret Deo, ſicut nunc ex neceſſitate volumus eſſe beati*. Hactenus S. Thom.

Cum autem arbitrium conflatum dicimus ex ratione & voluntate, unum ab alio non diſcerpimus. Nam humana mens intellectus dicitur & voluntas, prout vult, aut apprehendit, & tamen illum neceſſariam facultatem dicimus, hanc indifferentem ex diverſa terminorum connotatione. Mens enim, prout recipit rerum imagines, ratio dicitur & intellectus, prout eligit, voluntas vocatur: ergo vox iſta *intellectus* ſignificat animam, ejuſque operationem, quæ eſt verum cognoſcere. Hæc autem *voluntas* eandem animam ſignificat, & illius virtutem aut actum eligendi bonum. *Senſus* animam denotat, ejuſque ordinem ad ſenſibilia, quæ omnia præſtat una & eadem mens.

CAPUT VI.

De propagatione ſtatus innocentiæ.

HANC in ſtatu innocentiæ negarunt Damaſcenus, Nyſſenus, Chryſoſt., & aliquando Auguſtinus, qui l. 1. de Geneſ. c. 19. ait, nuptias filiis ſæculi tantum convenire. Hæc tamen retractat S. P. 1. Retr. 13., ubi ait, *Cognationes & affinitates futuras, etiamſi nullus delinqueret, nulluſque moreretur*.

PROPOSITIO. Fuiſſet in ſtatu innocentiæ per copulam conjugalem filiorum propagatio.

Prob. I. ſcripturis. Gen. 1. habetur: *Maſculum, & fœminam creavit eos, Benedixitque illi Deus, & ait: Creſcite & multiplicamini &c.* ergo fœcunditas eſt benedictio primæ hominum inſtitutioni conveniens, non a peccato ſuperinducta. *Quiſquis enim dicit non fuiſſe coituros, niſi peccaſſent, quid dicit, niſi propter numeroſitatem ſanctorum neceſſarium hominis fuiſſe peccatum?*

ait

ait S. P. 14. de C. D. 23. II. Mulier Gen. 2. vocatur viri *adjutorium*, *propter filios procreandos*, ait S. P. de Gen. ad lit. 3. III. Adam adhuc innocens ait Gen. 2., *Relinquet homo patrem ſuum*, *& matrem*, *& adhærebit uxori ſuæ &c.*, ex quibus probat Chriſtus Matth. 14., matrimonium eſſe indiſſolubile: fuiſſent ergo in prima conditione connubia. Ita S. P. 4. de C. D. 22. IV. Geneſ. 5. legitur. *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum*: *atqui viro culpæ auctor eſt mulier*, ait S. P. contra Jul. l. 2. 7.: *Ergo nonniſi generandi cauſſa mulier eſt inſtituta*, *& quia ex viro ſolo non poterat eſſe humani generis propagatio*, *pronunciavit Dominus*, *non eſſe bonum eſſe hominem ſolum*. Ex quibus conſtat, conjugium ad propagationem prolis fuiſſe primitus inſtitutum.

Opp. Primi parentes ante culpam procreandis liberis operam non dedere: ergo &c. II. Aut proles infantilibus membris exorta eſſet, aut ætate integra: ſed ſi primum, fuiſſet miſerrima; ſi ſecundum, quomodo eam caperet, vel emitteret uterus mulie-bris? III. Generatio libidine perficitur, & feminis abſciſſione: ſed illa pœna peccati eſt, hæc mortalitatis indicium, unde Luc. 20. ſolis filiis hujus ſæculi res uxoria dicitur convenire: ergo &c.

℞. ad I. diſt. ant. Operam non dedere, vel *quia mox creata muliere facta eſt illa tranſgreſſio*, unde tempus defuit, vel *quia nondum Deus juſſerat*, *ut coirent*, conc.; ſecus, neg. *Cur enim ad hanc rem non divina expectaretur auctoritas*, *ubi nulla concupiſcentia carnis urgebat*? *Ideo autem non juſſerat Deus*, *quia eorum caſum præſciebat*, *unde mortale genus eſſet propagandum*. Ita S. P. 9. de Gen. ad lit. 3., ubi de peculiari mandato exponendus eſt S. D., quo protoparentes jure nobiliori, quam belluæ ſuo obedirent auctori. Ad II. neg. ſequelam min. *Poterat enim omnipotentia creatoris mox editos grandes protinus facere*, *ſicut*, *quamvis exigua ſit coſta*, *non tamen Deus parvulam viro conjugem fecit*. *Poterat etiam*, *quod multis pecoribus præſtitit*, *quorum pulli etiam minutiſſimi currunt*, *nec ſugendis uberibus cura*, *& ope admoventur aliena*, idipſum Adæ filiis in eo ſtatu præſtare, ut ait S. P. de Pec. mer. Ad III. ℞. diſt. maj. In hoc ſtatu, conc.; in ſtatu innocentiæ, neg. *Cur enim non creditis*, ait S. P. 4. contra Jul. 5., *hominibus in paradiſo conſtitutis ante peccatum divinitus potuiſſe concedi*, *ut ſine ulla libidine filios procrearent*, *aut libido talis eſſet*, *cujus motus nec præcederet*, *nec excederet voluntatem*? Eadem habet 14. de C. D. 24., & 26.

DISSERTATIO III.

De Adæ tranſgreſſione, *pœna*, *ac reſipiſcentia*.

AGEMUS hoc loco I. De mandato Dei, de tentatione ſerpentis, & de hominis tranſgreſſione. II. De pœnis ejus inobedientiæ. III. De Adami reſipiſcentia & ſalute.

CA-

CAPUT IV.

De libertate primi hominis.

LIBERUM arbitrium eſt voluntas ipſa rationalis ſubſtantiæ; quæ pro lubitu ſuo, quod ei a ratione proponitur, eligere poteſt, vel rejicere. Conſtituitur ergo libertas voluntate, & ratione, non tamen ex æquo: ſed voluntas eſt ipſa poteſtas, quæ poteſt in utramque partem inclinari: ratio autem vis intelligendi, qua voluntati objectum proponitur, & ſine qua non poteſt libere in bonum propendere. Ut enim, ait S. P., *nemo amare poteſt incognitum* (unde propenſio, qua quis natura fertur in bonum abſque ductu rationis, non poteſt opus voluntatis appellari, alioquin etiam bruta eſſent arbitrio prædita), ita neque in ſola ratione liberum arbitrium conſiſtere poteſt. *Nemo enim*, ait S. P. de Sp. & lit. 34., *in poteſtate habet, quod ei veniat in mentem, ſed conſentire, & diſſentire proprie voluntatis eſt*. Cum ergo ratio motum voluntatis præcedat, in illius judicio *radicem* liberi arbitrii ſtatuunt theologi; unde ad bonum in communi, & ad Deum viſum in ſe non datur indifferentia judicii, nec vera libertas, quæ eſt poteſtas ad utrumque.

Nota, voluntatem appellari liberam tripliciter: a neceſſitate, a peccato, a miſeria. Dicitur libera a neceſſitate ſuapte natura, unde quidquid ex neceſſitate agitur, dici nequit opus arbitrii. Errant proinde Novatores, qui libertatem putant cum indeclinabili neceſſitate conſiſtere. Itaque libertatis eſſentia ſita eſt in poteſtate eligendi hæc vel illa media relate ad debitum finem; unde a S. Thoma definitur, *Vis electiva mediorum, ſervato ordine finis*: quod ergo voluntas poſſit ad malum flecti, id non eſt eſſentia libertatis, ſed creaturæ defectibilis conditio, cujus liberum arbitrium a S. P. Auguſtino definitur: *Media vis, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt*. Hanc libertatem habuit per Auguſtinum primus homo, qui *potuit non peccare, non mori &c.*

Eadem a neceſſitate libertas etiam in hoc infirmitatis ſtatu perſeverat, cum hoc diſcrimine, quod in prima conditione arbitrium erat liberum a *neceſſitate, & a peccato*, homo enim creatus eſt ſine vitio, & cum originali juſtitia; nunc autem eſt ſervus peccati, niſi gratia liberetur. Cum ergo ait S. P. diſputans adverſus Pelagianos, *amiſſam peccati merito libertatem*, non de libertate a neceſſitate accipiendus eſt; hæc enim etiam poſt Adæ prævaricationem in hominibus perſeverat, ſed de libertate a lege peccati, & concupiſcentiæ. Nam l. 1. ad Bonif. 2. non abſolute libertatem periiſſe ſcribit, ſed illam magnam, *quæ fuit in paradiſo*: & l. de Grat. & Arb. 15. ait, *Semper eſt in* no-

extant c. 3. Licet itaque humanæ naturæ conſentanea ſit diſſolutio (erat enim homo immortalis, non natura, ſed gratia) cum tamen plantaverit Deus in paradiſo lignum vitæ, tribuens *ſtabilitatem contra vetuſtatem*, ut ait Aug., quod tam mirabili cibo homo privatus ſit, pœna peccati eſt, non naturalis conditio. Neque de violenta morte cit. locus Gen. 2. exponi poteſt; non enim Adamo dictum eſt, morieris veneno, aut laqueo, quod ei non accidit, ſed *morte morieris*, ideſt *certiſſime morieris*.

II. Sap. 1. 13. legitur: *Deus mortem non fecit*; & c. 2. *Creavit Deus hominem inexterminabilem*: *invidia autem diaboli mors introivit in orbem*: ergo &c.

Inſt. Socinus, I. Sapientiæ librum non eſſe canonicum. II. loc. cit. loqui de morte violenta; nam c. 5. hortatur ad evitandam mortem, quam *impii manibus, & verbis accerſierunt*: atqui mors naturalis vitari non poteſt: ergo &c. Sequenti c. Sapientiam loqui de impiis, qui exemplo diaboli mortem aliis inferunt, conſtat ex ſeq., *imitantur autem illum &c.* ℞. ad I. neg. ant. Nam Sapientiæ librum ut canonicum habent Carthaginenſis, & Trid. Syn., Innocentius, & Gelaſius, eumque laudant *etiam temporibus Apoſtolorum egregii tractatores*, ex Auguſtino de Præd. SS. 14. Ad II. ℞. retorq. argum. Qui enim necem corporalem proximo machinantur, diabolum imitantur, qui occidit hominem a Deo creatum integrum, & incorruptum: atqui diabolum non imitarentur, niſi ille mortem homini intuliſſet, qui a Deo *inexterminabilis* creatus eſt: ergo mors Adæ non fuit naturæ conditio, ſed pœna peccati, diaboli fraude commiſſi. Nec homo *inexterminabilis* a Deo dicitur ob animi incorruptionem, quam ſignificat græcum vocabulum ἀφθαρσία; nam ex comparatione ſupradicta liquet, etiam in corpore hominem a Deo *inexterminabilem* conditum: cum diabolus non ſolum animæ, ſed etiam corpori Adami necem intulerit, & Græcum vocabulum ἀφθαρσία, *non minus pro integritate, quam pro immortalitate uſurpari*, fatetur Socinus.

II. Rom. 8. ait Ap. *Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum*. Hinc S. P. de Pecc. m. 4.: *Corpus*, inquit, *mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de pulvere factum eſt, ſed propter peccatum*. Nec eſt cur dicas, S. P. Adæ corpus ante peccatum dixiſſe *mortale*; nam mortale appellat, quatenus mori poterat, non quatenus morti foret obnoxium, aut moriturum, *niſi propter peccatum*.

IV. Idem Ap. Rom. 5. ait: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors*: & 1. Cor. 15. 21. *Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum &c.* Atqui S. P., non de animæ, ſed de corporis morte hunc locum intelligi probat, *Quia de reſurrectione corporis agebatur, quæ morti*

corporis eſt contraria, ait S. D. 1. de Pecc. mer. 8.: ergo mors corporis Adæ culpa intravit in mundum.

℞. Socinus, Apoſt. non loqui de naturali morte, I. Quia Adami corpus appellat *animale*, ideſt vile & infirmum: ergo ante culpam fuit morti obnoxium. II. Ait Apoſt, corpus noſtrum, utpote terrenum, eſſe deſtruendum: ſed etiam *primus homo erat de terra terrenus*, ex eodem Apoſtolo: ergo &c. III. Ap. opponit corpus animale genitum ex Adam corpori ſpiritali vivificato per Chriſtum: ſed hoc eſt immortale: ergo & illud eſt immortale. Sed errat; nam licet corpus Adam *animale fuiſſe dubium non ſit*, ut ait S. P. 13. de C. D. 23., *ſed ligno vitæ a mortis neceſſitate prohibebatur, nequaquam moriturum, niſi delinquendo corruiſſet*. Ad II. ℞., deſtruendum corpus corruptibile, ut reſurgat in gloria, quia imaginem terreni hominis propagatione induimus, & corpus *mortuum eſt propter peccatum*: ergo veluti ſemen mori debet, ut reviviſcat. Quia vero reſurget, *ut mori deinceps non poſſit*, erit ſpiritale per oppoſitionem ad corpus Adami, quod mori poterat.

Opp. cum Pelagio. Verba illa Gen. 2., *Quacumque die comederis, morte morieris*, de morte animæ accipienda ſunt; nam ea die Adam non obiit, ſed vixit an. 930.: ergo &c. II. Neque illud 1. Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur &c.* de morte corporis exponi poteſt, cum non omnes per Chriſtum vivificentur: atqui morti corporis quiſque ſubjicitur: ergo &c. III. Mortem naturalem fuiſſe in Adamo, conſtat ex elementorum pugna, unde ejus corpus conflatum erat: ergo &c. IV. Poterat ejus corpus fulmine, aquis &c. interire: ergo &c.

℞. Ad I. Sententiam illam ad animam & corpus referri poſſe; ſed ad corpus præcipue ſpectare dictum eſt ſupra. Ad prob. ℞., mortem ſtatim poſt culpam cœpiſſe in homines debacchari, tum ob quotidianæ corruptionis defectum, qui ex Greg. M. *eſt quædam prolixitas mortis*; tum quia prolata ſententia reus, qui in carcerem truditur, *jam in mortuis degit*, ait Chryſ. in Gen. Ad II. ℞. Apoſt. ſenſum eſſe, quod, *ſicut nemo corpore animali niſi in Adam moritur, ita nemo corpore ſpiritali vivificatur, niſi per Chriſtum*. Deinde agit ibi Ap. de corporum reſurrectione, quæ opponitur corporis morti, ut patet ex ſequentibus, *Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*: atqui omnes, etiam impii, reſurgent corporaliter: ergo &c. Ad III. ℞., lignum vitæ elementorum pugnam potuiſſe compeſcere, quod Dei virtus præſtitit in corporibus Eliæ & Enoch. Ad IV. ℞. S. P., quod Adam, & Eva ſicut interiori gratia a *perturbationibus animi perſeverabantur*, ita exteriori protectione *nullis corporum lædebantur incommodis*. Vide Aug. 14. de C. D. 10.

§. II.

§. II. *De ignorantia*.

Not. Quamvis ſcientiæ plenitudinem primus homo in ſua conditione non habuerit, illuminatus tamen fuit, ut ſapienter vivere poſſet; neque *diabolus eum cœpiſſet, niſi jam ille ſibi placere cœpiſſet*, ait S. P. 14. de C. D. 13. Errabant ergo Pelagiani, qui ignorantiam naturalem eſſe dicebant, non pœnam peccati. Sit itaque

Propositio. Ignorantia eſt pœna peccati.

Prob. ex Aug. 3. de lib. arb. 18., Retr. 1. 9., contra Jul. 6. 16., & alibi. I. Ignorantia malum eſt, & plurium malorum cauſſa: ergo eſt pœna peccati. II. Ignorantia, ut concupiſcentia, gratia Chriſti ſanatur: ergo *ignorantia, & infirmitas vitia ſunt*, ait S. P. 2. de Don. Perſ. 17.: ut enim *innoteſcat, quod latebat, & ſuave fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adjuvat voluntates*. Prob. II. ratione. Adam ſimplici nomine animantium naturam expreſſit, ut ex Hebræorum lingua notum eſt: atqui nemo id nunc præſtaret poſt longum ſtudium: ergo ignorantia & difficultas eſt pœna peccati.

Opp. Adam & Eva a ſerpente ſeducti ſunt: ergo, antequam caderent, ignorantia laborarunt. R. diſt. ant. Seducti ſunt, poſtquam divinitatem affectarunt, conc.; ante culpam, neg. Non enim ſeducti eſſent, *niſi jam ineſſet menti amor propriæ poteſtatis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio*, ait S. P. 11. de Gen. ad lib. 14. *Præceſſerat* ergo, ex Aug. 14. de C. D. 13., *illud malum in abdito, ut ſequeretur hoc in aperto*. Cenſet tamen S. P. A., Adamum non fuiſſe deceptum a ſerpente, ſed peccaſſe ſociali neceſſitudine, ut Aaron & Salomon; nam 1. ad Tim. 2. habetur, *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta fuit*. Non negat tamen Aug., Adamum etiam erroris laqueo implicatum fuiſſe; ait enim: *Et eum fefellit, quomodo fuerat judicandum*.

§. III. *De concupiſcentia*.

Not. I. Concupiſcentiæ nomen apud profanos, ſacroſque ſcriptores eſt bonarum æque, ac malarum rerum appetitus; habetur enim Pſ. 83. *Concupiſcit anima mea in atria Domini*, & Jacobi 1: *Concupiſcentia parit peccatum*. Nunc vero de ea agimus, qua *caro concupiſcit adverſus ſpiritum*, quæque per Aug. omnes complectitur cupiditates, iram, avaritiam &c. Peculiariter tamen libidinem illam ſignificat, *qua obſcenæ corporis partes excitantur*.

Not. II. Concupiſcentiam *viventis, & ſentientis animæ* eſſe, non tamen ipſum animæ ſenſum. *Non enim ſenſus eſt morbus*, ait S. P. contra Jul. 14., *ſed ille ſenſus eſt, quo nos morbum habere ſentimus*. In quolibet animi ſenſu diſtinguenda eſt ſentiendi vivacitas, utilitas, neceſſitas, & libido, ut oſtendit S. P. contra

Julianum, qui hæc confundebat. Quod probat ex illo Virgilii: *Poſtquam exempta fames, & amor compreſſus edendi*: ubi fames, hoc eſt cibi neceſſitas, ab edendi amore, ideſt ventris ingluvie, diſtinguitur. Ex quibus conſtat, concupiſcentiam non eſſe appetitum ſenſitivum, aut rationalem dumtaxat, ſed inordinatum, ſive impetum animi, aut ſenſus ad turpia & immoderata trahentem. *Motibus enim ſuis, quos habet anima ſecundum ſpiritum, adverſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecundum carnem, & ideo dicitur, Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem*, ait S. P. 6. contra Jul. 14.

Not. III. Motum iſtum non eſſe concupiſcentiam, ſed ejus actum, qui ex prava illa affectione exoritur, quæ idcirco *morbida qualitas* a Gregorio Arim. dicta eſt, quia vim habet morbi inferendi, ut morbidum pecus dicitur, quod corrumpit ovile, quo etiam nomine appellat S. P., 11. de Gen. ad l. 32., *concupiſcentiam, morbidam & mortiferam qualitatem, ſeu malæ qualitatis affectionem*. Hæc autem non eſt mala ſubſtantia, neque a malo principio producta, ut Manichæi opinabantur. Malum enim nonniſi deficientia a bono eſt: includit tamen aliquid poſitivum, ideſt impetum animi aut ſenſus, & aliquid privativum, nempe eſſe motum non rectum, & moderatum: hinc patet, cur titillet & inclinet ad malum, licet non ſit qualitas poſitiva; quia ut moveat & afficiat, habet a vivacitate, & natura ſenſus, vel animi; ut afficiat inhoneſte, habet a vitio, & privatione ordinis. Sicut curſus hominis eſt a vi nativa animalis, claudicatio a defectu membrorum. Quare, ſi homo non eſſet infirmus, & caro ſpiritui obſequeretur, nulla ineſſet homini effrænis libido, quam concupiſcentiam dicimus. Vid. Auguſt. 14. de C. D. 24.

Propositio. Concupiſcentia eſt naturæ vulnus, & pœna peccati.

De fide eſt, ex Tridentino Seſſ. 5. can. 5., & prob. I. ſcripturis. Jo. Ep. 1. c. 2. *Concupiſcentia carnis &c. non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt*. Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*. Gal. 5. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum &c.* Jac. 1. *Concupiſcentia parit peccatum*. Ex quibus ſic arguit S. P. contra Pelag, qui concupiſcentiam ut bonam laudabant, quamvis luxuriam damnarent, quæ ab ipſa concupiſcentia exoritur: *Ab hac concupiſcentia*, ait S. P. 17. contra Jul. 13., *diligenda prohibemur, quando a luxuria prohibemur: atqui hæc, quam diligere prohibemur, non eſt a Patre: ergo hæc concupiſcentia, quam laudas, non eſt a Patre*. II. *Duo bona, quæ a Patre ſunt, inter ſe pugnare non poſſunt, pugnant autem inter ſe continentia, & concupiſcentia*: ergo concupiſcentia mala eſt, cum pugnet cum caſtitate, quæ ex ſacris litteris bona eſt. Ita S. P. ibid. III. Concupiſcentia ex ſcripturis ad

ma-

malum inclinat: ergo eſt natura ſua malum & pœna. *Quis enim eſt ita inſanus, & demens, qui cum peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malum concupiſcentiam, etiamſi peccata concipere, & parere non ſinatur?* Ita S. P. l. 6.

Ob. I. Concupiſcentia ad prolis generationem requiritur, eaque etiam in brutis abſque culpa reperitur: ergo mala non eſt. II. In ſtatu innocentiæ fuiſſet propagatio: ergo & concupiſcentia. III. Nuptiæ damnandæ non ſunt: ergo nec concupiſcentia. IV. Eſt naturalis appetitus concupiſcentia: ergo in eo damnandus, ut in cibo & potu, ſolus exceſſus. V. Etiam pœna bona eſt: ergo & concupiſcentia, quæ eſt pœna. VI. Concupivit Eva vetitum fructum: ergo fuit ante culpam concupiſcentia.

℞. ad I. neg. conſ. In brutis enim libido mala non eſt, *quia non repugnat rationi, qua carent*. Addit S. D., *animam habere aſininam*, qui libidinem *negat in homine pœnam eſſe*, cum ſit natura pecoris. Ad II. neg. conſ. Tunc enim aut nulla fuiſſet libido, aut ita ſubdita voluntati, ut abſque noxia cupiditate homo uteretur genitalibus membris, ut modo movet pro lubitu manus & pedes. Ad III. neg. conſ., & retorqueo argumentum. Nuptiæ enim, fatente Juliano, ſunt concupiſcentiæ remedium; ſequitur ergo illam eſſe *languorem*, & *morbum*, ait S. P. 3. contra Julianum 15. Ad IV. diſt. ant. Eſt appetitus ordinatus, neg.; inordinatus, & proinde malus, conc. Ad V. neg. conſ. Mors enim, & cæcitas reſpectu Dei punientis bona ſunt, at reſpectu hominis peccatoris ſunt mala pœnæ, non culpæ. Ad VI. neg. conſ. Præceſſit enim in Eva mala voluntas, qua diabolo credidit, ut dictum eſt.

§. IV. *De pudore nuditatis*.

Not. Joannes Phereponus impudenter negavit, e pudore nuditatis evinci libidinem malam eſſe, quod etiam exemplo gentium probare nititur, quæ in Africa nudæ incedunt. Sit itaque

PROPOSITIO. Pudor nuditatis libidinem & concupiſcentiam malam eſſe invicte demonſtrat.

Prob. Scripturis. Nam Gen. 2. habetur de Adam & Eva ante lapſum: *Erat autem uterque nudus, & non erubeſcebant*. Poſt lapſum vero habetur c. 3. *Cum cognoviſſent ſe eſſe nudos, fecerunt ſibi perizomata. Non quod eis ſua nuditas eſſet incognita*, ait S. P. 14. de C. D. 17., *ſed turpis nuditas nondum erat, quia nondum libido membra illa præter arbitrium commovebat*. Hinc S. P. ex pudore nuditatis, atque ex eo quod actus voluptuoſi palam non fiant, evincit, libidinem malam eſſe ibidem, & l. 2. de Nupt. 4. contra Julianum 4. & l. 5. 2., ubi Julianum redarguit, quod *perizomata* veſtimenta ſignificare affirmaverit, cum ex Græco,

& Hebræo conſtet, illa eſſe ſubligacula quædam, aut lumbaria, ut docent interpretes.

Ob. I. Phereponus in c. 13. l. 13. de C. D. Aut motus nullus in Eva fuit, aut non apparens: ergo &c. II. Gentes in Africa, & America nudæ incedunt; ergo eas non pudet: III. Si quis pudor in Adamo, aut Eva fuit, id contigit propter liberorum reſpectum, ne aut genitalia membra contrectarent, aut iis citius abuterentur: ergo &c. IV. Conjugati palam abſtinent, & nuditati conſulunt, ne leges conjugiorum violentur.

℞. Ad I. S. P. l. 5. contra Julianum 2. *Adam*, inquit, *& mulier ejus, qui nudi erant ante peccatum, & non confundebantur, mox ut peccarunt, quas partes corporis amicierunt, perizomatum nomine expreſſum eſt*. Verba igitur Gen. de nuditate corporis accipienda ſunt, & de velamine pudendorum, quorum motu ſentitur perverſa libido; atque hæc eſt omnium fere interpretum expoſitio, cui non adverſantur, qui docent, Evam & Adam oculos mentis aperuiſſe ad diſcernendum inter bonum, & malum, quia cum noviſſent, ſe nudatos gratia illa, qua prius veſtiebantur, *extitit in motu corporis quædam impudens novitas, unde eſſet indecens nuditas, & fecit attentos, reddiditque confuſos*. Ad II. ℞. Gentes nonnullas ex morum feritate & barbarie omnem, nedum pudorem, ſed etiam humanitatem exuiſſe, quo fit, ut carnes humanas vorent, natos ac parentes immaniter cædant &c., quæ ſi laudanda ſint, erit etiam libido laudanda. Ad III., & IV. neg. ant. Nam protoparentes fecerunt ſibi perizomata, cum nec filii eſſent, qui contrectarent pudenda, nec alienæ mulieres, quibus Adam commiſceretur. Non alia ergo de cauſſa *opus conjugatorum ſubtrahitur etiam oculis filiorum, niſi quia non poſſunt eſſe in commixtione ſine pudenda libidine*. Idem dicendum de adoleſcentibus, & puellis, quæ nuda membra contegunt.

Quæres, quid fuerint tunicæ pelliceæ, quas Deus fecit primis parentibus? ℞. I. Origenes, aliique, has tunicas figurate accipiendas pro ipſo mortali corpore ob prævaricationem præteritam interitu conficiendo; non enim decebat, Deum lanium fieri, mactare animalia, & pellium ſutorem eſſe, præſertim cum bina cujuſque ſpeciei animalia condiderit ad propagationem. Hanc Origenis ſententiam probat etiam S. P. 2. de Gen. contra Manichæos.

℞. II. Alii, & melius: Deum veras Adamo & Evæ ex pellibus conſutas feciſſe tunicas; nam in Hebræo habetur כתנות עור *Catnod-hor*, veſtimenta ex pelle beſtiis detracta. Non enim ſine cauſſa a literali ſenſu recedendum eſt: nec obſtat S. P. interpretatio, quippe 11. de Gen. ad lit. 39. ait, *hoc ſignificationis gratia factum eſt, ſed tamen factum*. Ad rationem reſpondent veteres

res Rabbini, fuiſſe animalium ſpolia: alii pilos & lanam: alii productas ex nihilo: alii denique miniſterio angelorum aſſutas. Nos vero putamus, aut plura quam bina in ſingulas ſpecies animalia fuiſſe producta, aut ex iis aliqua fœminas gravidare potuiſſe, antequam mactarentur.

APPENDIX AD CAPUT PRÆCEDENS.

Mortem, ignorantiam, concupiſcentiam &c. non eſſe naturam inſtituti hominis, ſed peccati ſtipendia, ſuperiori cap. monſtratum eſt. Hinc oritur quæſtio inter Theologos, an ſaltem poſſibilis ſit ſtatus *puræ naturæ*, in quo præter naturales proprietates, nec gratia ulla, nec vitium eſſet naturæ ſuperadditum, ea tamen haberet naturales defectus, qui ex animæ, aut corporis conſtitutione proficiſcuntur, & fami, ſiti, morti, aliiſque languoribus, ex elementorum pugna orituris, eſſet obnoxia? Affirmant plures Thomiſtæ, nec non Tournelius &c. Negant Noriſius, Bellelli, aliique noſtrates, quos laudat cl. Auctor Diſſ. 2. Syſt. Vind. Sit itaque

Prop. I. Sententia, quæ impugnat ſtatum puræ naturæ, Auguſtini principiis ſubnixa eſt.

Prob. I. ex appetitu ingenito videndi Deum, quem in qualibet creatura rationali agnoſcit S. P. Auguſt. l. 1. Conf. 7. ſcribens, *Inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te*. Unde ſic arguitur: in ſtatu puræ naturæ non poſſet anima aſſequi viſionem Dei, cujus imago eſt, adeoque pœna maxima afficeretur: ſed ſub Deo juſto pœna ſine culpa eſſe nequit? ergo &c. Hinc S. D. Pelagianos refellens, qui ajebant, parvulos non renatos ſine ulla gratia, aut vitio progenitos excludi a regno cælorum, ait: *Quæro, qua cauſa innocens imago Dei vitæ privatione puniretur, ſi nullum peccatum ex humana propagatione contraxit?* Sed in hypotheſi ſtatus puræ naturæ homo creatus ad imaginem Dei nulla culpa excluderetur a regno Dei, ſicque Auguſtini argumenta contra Pelagianos omnino evaneſcerent: ergo &c. ℞. Tournelius, S. D. ibi Pelagianos impetere ſuppoſita hominis elevatione ad finem ſupernaturalem: ſed plane decipitur. I. enim nullibi meminit S. D. hujuſcemodi hypotheſis. II. Nimis imperitum ſe ſe prodidiſſet in hac controverſia, id ſupponendo, in quo totus difficultatis cardo verſabatur. III. Auguſtini argumentum petitur ex ipſa natura imaginis, quæ creaturæ rationali in quavis hypotheſi ineſſe debuit: ergo &c.

℞. II. alii, creaturam rationalem fide & gratia deſtitutam, non appetere intuitivam Dei viſionem, ſed beatitudinem in communi; licet ergo Dei eſſet imago, pœnam magnam non pateretur ex ea privatione, quia Dei viſionem non appeteret appetitu naturali, elicito, & efficaci, ſed tantum inefficaci, qui fertur aliquando in bonum indebitum, & impoſſibile, ut ſemper vivere in hoc mortali corpore &c. Verum ex hac reſponſione potius confirmatur noſtra ſententia; docet enim S.

P. ib., omnes naturaliter appetere beatitudinem, ſed abſque fide, quæ nobis viſionem Dei pollicetur, non poſſe in eam ferri hominis appetitum, qui naturali inſtinctu trahitur ad beatitudinem in communi: ergo, cum Pelagiani faterentur, nobis vitam æternam promitti, recte S. D. ab excluſione Dei imaginis a vita æterna probat in parvulis originale peccatum. Adeoque amor creaturæ rationalis fertur in Dei viſionem hujus revelatione ſuppoſita. Hinc l. 13. Conf. c. 9. ait, nos deſiderio accendi, *quoniam judicati ſumus in his, quæ dicta ſunt nobis: In domum Domini ibimus*.

Prob. II. ex rebelli concupiſcentia, quam S. D. l. 11. de Gen. ad lit. *morbidam, & mortiferam qualitatem appellat*, eamque per ſe malam eſſe, tum ex vehementi pugna, quia rationem aggreditur, tum ex pudore, quo ejus cauſſa ſuffundimur, ex Auguſtino ſupra monſtratum eſt: atqui hujus concupiſcentiæ Deus auctor eſſe non poteſt: alias cuncta, quæ fecerat, non eſſent valde bona; neque Manichæi revinci poſſent, qui ex ea adſtruebant ſempiternum mali principium: nec potior eſt ratio, cur Deus hominem producere nequeat cum pravo vitiorum habitu, poſſit autem cum libidine omnium ſcelerum ſeminario: ergo &c.

℟. Tournelius. I. Concupiſcentiam malam eſſe per accidens, ex hominis infirmitate; ut enim a Deo eſt, ſolum appetitum & propenſionem importat ad bonum ſenſibile. II. Eam eſſe malum phyſicum, non morale; non enim nocet, niſi ei præbeamus aſſenſum. III. Eam ſupereſſe etiam in renatis, in quibus ex Tridentino nihil remanet damnationis: ergo &c.

Sed hæc mera ſunt effugia. Vel enim appetitus ille rationi ſubjicitur, vel non: ſi primum, non erit concupiſcentia; hæc enim ex Apoſtolo repugnat legi mentis; ſi ſecundum, en rebellio, en pugna, en vitium. *Malum eſt enim, ut inferiora ſuperioribus reluctentur; id enim eſt contra rationem*, ut obſervat Bellarminus l. 6. de Amiſſ. gr. 14. Deinde, ut inferior pars rationi ſubjiciatur, gratia Dei opus eſt: ergo &c. Alteram reſponſionem refellit S. D. l. 6. contra Jul. 16., ubi ait: *Hac ergo concupiſcentia carnis nunquam concupiſcitur hominis ullum bonum, ſi voluntas carnis non eſt hominis bonum, ac per hoc mala eſt concupiſcentia, niſi ab illicita voluptate frænetur*. Tertia reſponſio non eſt ad rem; in renatis enim nihil remanet damnationis, quia propter concupiſcentiam nemo damnatur, niſi ejus motibus præbeat aſſenſum, imo meretur, ſi eos auxilio gratiæ refrænet. Unde Trid. Syn., teſte Pallavicino, Tappero &c., ſolum damnavit hæreticos docentes, concupiſcentiam eſſe vere & proprie peccatum, non languorem a peccato contractum: ergo concupiſcentia in ſe & abſolute mala eſt, non tamen proprie peccatum, ut cenſuit Bajus, cujus prop. 71. ea de re merito proſcripta eſt. Hinc Eſtius fatetur, in puris naturalibus nullam fore concupiſcentiam, niſi forte ad nutum rationis, quæque voluntatem nec præcederet, nec excederet, ut ait S. P. l. 4. contra Jul. 2., non vehementem illam, quam nunc experimur, & eſt pœna peccati.

Prob. III. ex morte, aliiſque ærum-

ærumnis, quibus afficimur. Has enim pœnas eſſe peccati, ex Aug. evincitur. Nam lib. contra Jul. c. ultim. ait: *Quid reſtat, niſi ut cauſſa iſtorum malorum ſit aut iniquitas, aut impotentia Dei, aut pœna peccati? Sed quia nec injuſtus, nec impotens eſt Deus, reſtat, quod grave jugum ſuper filios Adam non fuiſſet, niſi delicti meritum præceſſiſſet*. Et l. 1. Op. imp. *Nullo modo ſub cura omnipotentis & juſti* (Dei) *tam magna miſeria naturæ irrogaretur humanæ, ſi in hanc infelicitatem peccati merito pelleretur*: ſed in hypotheſi puræ naturæ creatura rationalis abſque ulla culpa morte, aliiſque calamitatibus afficeretur: ergo &c.

℟. Tournelius: in hac hypotheſi miſerias illas fore naturæ primordia, non pœnam peccati. Sed fallitur; nam S. D. lib. 16. Op. imp. n. 39. expreſſe ait, Adamum non moriturum, niſi peccaſſet; ſic enim ſcribit: *Numquid moriturus fuerat Adam, etiamſi non peccaſſet, quia in corpore animali erat factus? Prorſus erras. JUSTUM ERAT, ut imago Dei nullo fuſcata, & obſoleta peccato tali insereretur corpori, quamvis de terrena materia creato, ut ei de ligno vitæ ſubminiſtrata vivendi ſtabilitas permaneret*. Ex quibus conſtat, non ſolum *ex præſenti rerum ordine*, *ſed etiam ex hypotheſi poſſibili*, nempe, *ſi Adam non peccaſſet*, non fuiſſe moriturum. Non quod *immortalitas primi hominis naturalis* fuerit, atque *ex naturæ principiis, nec gratiæ beneficium*, ut Bajus commentus eſt; ſed quia creans Deus hominem ſpiritalem ſimul & corporeum, congruum erat, ut divina providentia ei ſupra exigentiam corporeæ naturæ tribueret immortalitatem, atque incorruptionem, ne ſpiritalis anima a corpore ſoluta inani hujus deſiderio angeretur; nam a corpore divulſa eſt in ſtatu quodam violento, & propriæ naturæ contrario: ergo &c.

Prop. II. Sententia, quæ impugnat ſtatum puræ naturæ, cum proſcriptis Bajanis articulis nihil affinitatis habet.

Not. Totam doctrinam circa naturalem primi hominis conditionem, erroreſque omnes, qui inde fluunt, hac unica propoſitione includi: *Impoſſibilis eſt ſtatus puræ naturæ*, eamque in Bajo, & Queſnellio proſcriptam eſſe, nimis confidenter, ne dicam audacter, pronunciat anonymus auctor *Bajaniſmi redivivi* n. 9. a. 3., qua in re quantum a veritate aberraverit, pluribus oſtendit cl. Auctor in ſuo Syſtem. Vind. diſſ. 2. c. 1. Quamvis enim, admiſſo erroneo damnatoque Baji principio, non negemus, inde ſequi *impoſſibilem eſſe ſtatum puræ naturæ*, non tamen inde conficitur, cum Bajo ſentire eos, qui non erroneis, ſed catholicis, probatiſque ex Auguſtino principiis ſtatum illum impugnant: quemadmodum, nonniſi injuria, cum Pelagio ſentire quis pronunciaret Molinianos Theologos, qui non proſcriptis Pelagianorum principiis, ſed aliis ab Eccleſia non improbatis gratiam ab intrinſeco efficacem, quam rejiciebat etiam Pelagius, impugnarent. His prænotatis

Prob. I. Theologi Auguſtinenſes, qui ſtatum impugnant puræ naturæ, quique affirmant, non potuiſſe a Deo condi *naturam integram omni ſupernaturali auxilio expoliatam*, non id repetunt cum Bajo ex parte

ipſius

ipſius naturæ, quaſi gratia foret ejus pars, aut proprietas; vel eadem gratia a conditione naturæ, tamquam ab efficiente principio manaret; vel denique gratia ſpectaret ad naturæ conſtitutionem, & eſſet naturæ proportionata, ut Bajus ſomniavit; ſed, ut creatura rationalis ad imaginem Dei condita, & ſupernæ beatitudinis capax, ad hanc, quam promereri, & comparare non poterat naturæ & arbitrii viribus, poſſet ſupernaturalibus gratiarum auxiliis naturæ ipſi ſuperadditis, Deo juvante, pervenire: ſed hæc ſententia toto cælo diſtat a proſcripto Bajano dogmate, ut per ſe notum eſt: ergo &c.

Confirmatur ex collatione utriuſque ſententiæ. Bajus enim aſſeruit, dona primo homini collata fuiſſe ordinis naturalis, nos autem ſupernaturalia fuiſſe cenſemus. Bajus negavit, juſtitiam originalem Adami, ejuſque exaltationem, ſanctificationem, immortalitatem &c. fuiſſe dona naturæ ſuperaddita, ſed hæc omnia humanæ conditioni debita fuiſſe docuit, naturæ partes, ex ea promanantia, eique proportionata: cum ex adverſo Auguſtinenſes propugnent, eandem *integritatem, ſanctitatem, immortalitatem &c.* fuiſſe Dei largitate naturæ ſuperaddita, hujuſque ordinem, partes, principia intrinſeca, conſtitutionemque ſuperaſſe. Verbo dicam: Bajus de natura integra pronunciavit, quod Pelagius de natura poſt lapſum, denegans ſupernaturalium auxiliorum neceſſitatem. Nos autem, ex quo gratia indiguerit primus homo, potiori jure dicimus, neceſſariam eſſe poſt lapſum. Vid. Diſſ. 2. Syſtem. Vind. Cap. 1. §. 5.

Prop. III. Momenta, quibus Auguſtinenſes ſtatum impugnant puræ naturæ, ab illuſtrioribus Theologis aut propugnantur, aut a proſcripto Bajano errore declarantur immunia.

Prob. I. Momentum I. petitur ex ingenito appetitu videndi Deum: ſed hunc appetitum ingenitum propugnarunt ex vetuſtioribus Scholaſticis Scotus, Durandus, Major, Paludanus, Richardus de Mediavilla &c. Poſt damnationem articulorum Baji, illum tuentur univerſi Scotiſtæ cum Maſtrio, & Macedo oſtendentes, ex illo appetitu non ſequi, ipſam viſionem, *quoad ſubſtantiam, eſſe naturalem*, ut Bajus commentus eſt. Ex Thomiſtis illum propugnant Soto, Ferrarienſis, Nyphus, Corradus &c. Ex inclyta S. J. Molina, Suarez, Bellarminus, Recupitus, & P. Segneri. Ex Auguſtinenſibus, poſt Noriſium, & Bellellium, ad unum omnes: ergo &c. Vide Syſt. Vindic. Diſſ. 2. c. 1.

Prob. II. Alterum momentum petitur ex rebelli concupiſcentia, quam *per ſe malam eſſe, & vitium humanæ naturæ ex primo peccato derivatum, nec illam eſſe paſſionem naturalem hominis*, ſed, licet peccatum non ſit, *eſſe tamen habitum vitioſum ad malum inclinantem*, pluribus demonſtravit Noriſius c. 3. Vind. §. 2. auctoritate Fulgentii, Proſperi, Pomerii: eamque ſententiam a pluribus Scholaſticorum fuiſſe propugnatam, & præſertim ab Aureolo Ariminenſi, a Macedo, & ab ipſis S. J. Theologis præclariſſimis Bellarmino, Elizalda, de Eſparza, Bigotio &c. aſſeruit. Et in Parallelo, atque ad Germanitatem 4., & 5. ex ſententia Macedi oſtendit,

con-

concupiſcentiam *nec indifferentem* eſſe poſſe, cum ex ſe ſe ad peccandum inclinet. In eandem Noriſii ſententiam pedibus ivere alii Auguſtinenſes Theologi (La-Foſſe, Clenaertius, Schveitzerus, Caſalius, Piette, qui etiam obſervat, eidem adhæſiſſe præſtantiſſimos Trid. Syn. Theologos Ruardum Tapperum, & Jodocum Raveſtein. Ex Gallis Theologis nobiſcum ſentiunt Contenſonius, du Hamel, l'Herminier, & ipſe Petavius. Nec aliud docuit S. Thomas, Soto, aliique Thomiſtæ. Et licet ex iis Gonetus affirmet, potuiſſe hominem a Deo condi cum effræni concupiſcentia, & cum moriendi neceſſitate, ingenue tamen fatetur, non demonſtrari ſententiam ſuam ex damnatione Bajanorum articulorum. Idem cenſuit Eſtius, & Macedo, qui ea de re plura producit ex Vaſqueſio, Turriano, Meratio, Hauzerio &c.: ergo &c. Vide ut ſupra.

III. Momentum petitur ex morte, aliiſque ærumnis, quibus affligimur; has enim pœnas eſſe peccati, non ſolum Noriſius, aliique Noſtrates communiter docent, ſed ex ipſa etiam inclyta S. J. Vir cl. Joannes Garnerius diſſ. 5. de Libellis fidei editis a Pelagianis ſententiam oppoſitam Cæleſtio adſcribit, & Pelagianis; obſervat enim, Rufinum Pelagianum *mediam quandam inire viam inter Auguſtinum opinantem, primos parentes ab initio donandos immortalitate, qua ſpoliandi forent, ſi peccarent; & Cæleſtium exiſtimantem, eos, ſive peccaſſent, ſive non peccaſſent, morituros; ſentit enim, mortales factos, ſed ſi non peccaſſent, in ſedem immortalitatis transferendos. Quæ ſententia placuit multis Patribus, & arrepta eſt a Pelagianorum nonnullis, contra quos Aug. diſputat, nec immerito, cum inde ſequatur, mortem non eſſe peccati pœnam*. Et Sirmondus profert ea de re verba Theophyli Alex. l. 2. ad Autol. *Nec natura mortalis factus eſt, nec immortalis; immortalem quippe ſi feciſſet, Deum feciſſet, ſi mortalem, mortis ejus auctor videretur*. Neque aliud ſentit S. Thomas l. 4. contra Gent. c. 79., & 81. Idipſum nos quoque docuimus cap. ſuperiori §. I.: ergo &c. Vid. Syſt. Vind. loc. cit.

Ob. I. Propoſitiones 26., 55., 78., & 79., aliaſque in Bajo, aut Queſnellio proſcriptas, R. Auguſtinianam ſententiam, quæ ſtatum impugnat *puræ naturæ*, catholicis Aug., & cl. Theologorum, non præſcriptis Baji principiis ſubnixam, nihil omnino cum Bajano dogmate affinitatis habere, ut Prop. II., & III. ſupra monſtratum eſt.

Ob. II. S. P. A. l. 1. Retr. 9. ait: *Quamvis ignorantia, & difficultas eſſent homini primordia naturalia, non culpandus, ſed laudandus eſſet Deus:* ergo &c. R. neg. conſ. Ibi enim S. D. Manichæos ad hominem, & ex eorum principiis refellit. Admittebant enim ſupremam cauſſam mali effectricem, quod ex concupiſcentia, ignorantia, & difficultate ſuadere volebant, cum tamen eas, non peccati pœnas, ſed naturæ primordia eſſe dicerent, ſine quibus creari non poſſet homo ex mente conſtans & corpore: optime ergo in ea Manichæorum hypotheſi arguit S. D., hæc omnia non Deo malo, ſed bono eſſe tribuenda, qui ea de re non culpandus eſſet, ſed laudandus: cum ea, in Manichæorum ſententia, non vitia eſſent, ſed

ſed naturæ primordia, quæ nec crimini verterentur hominibus, nec eis gratia deeſſet, qua facile vinci poſſent. Non arguit itaque S. D. in hypotheſi *puræ naturæ*, in qua gratia non habet locum, ſed in alia longe diverſa, in qua una cum difficultate & ignorantia gratia ad eam vincendam neceſſaria ſupponitur.

Inſt. Macedo. Aug. l. 3. de lib. Arb. c. 20. ait: *Si anima altera eſſe cœpit ante peccatum, qualis poſt vitam culpabilem facta eſt, non parvum bonum habet, unde creatori ſuo gratias agat. Non enim mediocria bona ſunt, non ſolum quod anima eſt, ſed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante creatore ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes capere virtutes, per quas & a difficultate cruciante & ab ignorantia cæcante liberetur*: ergo datur concupiſcentia, quæ non eſt pœnalis, nec ad peccatum inclinat.

℞. neg. conſ. Loquitur enim ibi S. D. *de difficultate cruciante &c.*, de ea nempe ignorantia ac libidine, qua *altera* anima efficeretur poſt vitam culpabilem: atqui S. D. utraſque eſſe ſuapte natura vitioſas affirmat ſuperiori cap. 18. dicens: *Sunt revera omni peccanti animæ duo iſta pœnalia, ignorantia & difficultas. Ex ignorantia dehoneſtat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falſa pro veris, non poſſe a libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati*: ergo &c. In falſa autem Manichæorum hypotheſi cum hæc pœna non eſſent, ſed naturæ primordia, adhuc laudandus eſſet Deus; quia poteſtatem haberet homo, ut adjuvante creatore omnes virtutes acquireret, & ex ipſa naturali ignorantia, & difficultate adjutorio gratiæ proficeret.

Inſt. II. S.P. ib. ait: *Non parum eſt accepiſſe naturale judicium, quo ſapientiam præponat errori, & quietem difficultati, ut ad hæc, non naſcendo, ſed ſtudendo perveniat*: ergo per ea verba *adjuvante creatore*, S. D. non agnoſcit gratiam ordinis ſupernaturalis.

℞. neg. conſ. Cum enim S. D. ex hac *ignorantia cæcante &c.* gratiæ efficacis neceſſitatem adverſus Pelagianos ubique repetat, nuſquam aſſerere potuit, eas abſq. ſupernaturali gratia vinci poſſe. Non meminit autem gratiæ ſupernaturalis, eo quod ibi non de gratia contra Pelagianos, ſed de natura mali contra Manichæos diſceptabat. Quare opponentibus Pelagianis, quod in lib. de lib. Arb. concupiſcentiam, & ignorantiam naturæ inditas propugnaſſet, reſpondit l. de Don. Perſ. 11., ac 12., ſe ibi diſputaſſe contra Manichæos, *qui non recipiunt ſcripturas V. Teſt., in quibus peccatum originale narratur*. Cæterum revera ignorantiam, & difficultatem pertinere ad miſeriam juſtæ damnationis, *nec ab iſto malo quemquam liberari, niſi Dei gratia*: ergo in ſtatu puræ naturæ, in quo eſſet hæc eadem ignorantia &c., non poſſet homo per ſolum rationis lumen proficere, aut *hanc ignorantiam & difficultatem* evincere: cum conſtet ex Auguſtino, nec Adam nulla carnis pugna tentatum potuiſſe ſine gratia in accepta perſeverare juſtitia. Idem docet S. Th. in Comp. Theol. cap. 186.

Ob. III. S. P. l. 3. de Arb. 23. ait, *Non eſſe metuendum, ne vita eſſe potuerit media inter recte factum & peccatum, & ſententia judicis media eſſe non poſſit &c.*: ergo &c. II. Et in Pſ. 70. ait, *Quis diceret, quid feciſti? ſi damnaret* ju-

juſtum? ergo &c. III. Item l. 12. de C. D. 9., 8. Conf. 3., & alibi docet, immortalitatem, & alia dona Adæ collata ex gratia fuiſſe, & ſine illis Adamum condi potuiſſe: ergo &c.

℞. ad I. neg. conſ. Nam in eo ſtatu creatura rationalis vel Deum auctorem naturæ diligeret, vel non: ſi hoc, ſupplicio digna eſſet: ſi illud, præmio; non eſſet ergo in ſtatu puræ naturæ media illa vita, de qua in argumento. Refellit itaque S. D. Manichæos ex falſa eorum hypotheſi; cum enim opponerent Manichæi, nullum fore in extremo judicio parvulis locum, neque inter juſtos, cum nil recte geſſerint, neque inter iniquos, cum nil peccaverint, ſic eos ad hominem perſtringit S. D. Poteſt per vos vita eſſe media inter recte factum, & peccatum; cur ergo non poterit media eſſe ſententia judicis? Sed de hoc argumento agemus lib. ſeq., ubi de pœnis Parv.

Ad II. ℞. I. Ibidem legendum eſſe *injuſtum*, ut ex mſſ. optimæ notæ PP. Maurini adnotarunt. Reapſe n. 15. in conſimili ſententia pro *injuſtum* legitur *iniquos*. ℞. II. diſt. ant. Si damnaret ſuppoſita Adæ culpa, ob quam aliquibus juſtis denegatur donum finalis perſeverantiæ tanquam indebitum beneficium, conc.; non ſuppoſita culpa, ſubd. Spectata abſoluta Dei potentia, per quam creatura etiam innocens a Deo pendet, qui eſt Dominus vitæ, & necis, conc.; de potentia ordinata, prout eſt ſumme bonus, juſtus, & ſibi, non creaturæ debet, ut eam a morte, & miſeriis eripiat, neg. Vid. not. cap. 7. lib. 2. pag. 82. Ad III. neg. conſ. Conſtat enim ex Prop. II., in Auguſtiniana ſententia immortalitatem, & alia dona Adæ collata, non fuiſſe naturæ proprietates, ſed ex Dei largitate naturæ ſuperaddita, quamvis ex *decentia* quadam, ut cenſet Noriſius, ſive, ut aliis placet, ex *rectiſſima providentia* erga hominem ad Dei imaginem factum, aliquo modo debita dici poſſint.

Ob. IV. Naturæ rationalis integritas, & elevatio ad Dei viſionem ſunt ordinis ſupernaturalis: ergo ſunt prorſus indebita. II. Creatura, utpote ſerva, jus non habet ad hæreditatem ſine adoptione: ſed hæc eſt ex gratia: ergo &c. III. Nequit creatura rationalis ſuis viribus Dei viſionem aſſequi: ergo Deus non eſt ejus finis naturalis. ℞. ad 1. diſt. ant. In ſtatu naturæ lapſæ, conc.; naturæ puræ, ſubd. Ex titulo juſtitiæ, conc.; ex quadam decentia, aut ex titulo providentiæ, neg. Licet enim gratia Adæ, & angelis collata non eſſet naturæ proprietas, ſed indebitum beneficium, aliquo tamen decentiæ titulo fuiſſe debitam, ne creatura averteretur a Deo, ex Aug. de Corr. & gr. c. 11. cuique compertum eſt; ſi enim adjutorium illud iis defuiſſet, *non utique ſua culpa cecidiſſent*. Quod ex ipſa adverſariorum ſententia confirmatur, qui docent, peccatum non fore imputandum, ſi urgente præcepto deſit cuique gratia ſufficiens, quam tamen nemini debitam eſſe fatentur. Ad II. diſt. maj. Non habet jus proximum, quod in hoc ſtatu confertur meritis Redemptoris per gratiam ſanctificantem, qua divinæ naturæ conſortes effecti, efficimur per adoptionem *hæredes quidem Dei*, *cohæredes autem Chriſti*, conc.; non habet jus remotum, quo creatura ad imaginem Dei condita, nulloque pec-

peccato inquinata, non ex rigore juſtitiæ, ſed ex quadam decentia, aut ex providentiæ titulo, videtur quodammodo exigere a Dei largitate, ut cumuletur ſupernaturalibus gratiæ donis, ſine quibus ſtare omnino in accepta integritate non poſſet, ut de Adamo integro docet S. P. in lib. de Corr. & gr., neg. Solutio patet ex ſupradictis.

Dices: Humanitas Chriſti neque remotum jus habuit ad hypoſtaticam unionem, & ſervi a dominis ſuis adoptantur ad hæreditatem, ad quam nullum omnino habent jus: ergo a pari. ℞. neg. conſ. Nam humanitas Chriſti potuiſſet ſua felicitate potiri, etiamſi a Verbo non eſſet aſſumpta, nec naturali inſtinctu hypoſtaticam unionem appetiit: ſervi autem tam uni, quam alteri domino poſſunt ex æquo ſervitutem præſtare; creatura autem uni Deo ſubjecta eſt, & ſine illius hæreditate eſt miſerrima. Ad III. neg. conſ. Non enim ſemper eſt inter media & finem proportio; nam infirmus expetit ſanitatem, quam nequit aliquando obtinere etiam adhibitis medicamentis, & anima ſejuncta a corpore expetit vehementiſſime illi rurſus uniri, ut docent Ambroſius, Bernardus, & Auguſtinus, licet id naturaliter, & abſque divinæ omnipotentiæ miraculo obtineri non poſſit. Imo hæc eſt hominis ſingularis perfectio, ut naturaliter tendat ad finem, quem nonniſi ſupernaturali adjutorio poteſt comparare. Vide Prob. I. Prop. I.

CAPUT III.

De Adami reſipiſcentia, ac ſalute.

NOT. Adami ſalutem in dubium revocavit omnium primus Tatianus circa an. Chriſti 172., ut ſcribit Irenæus l. 1. c. 38. II. Encratitæ, ita dicti a continentia, quod nuptiis adverſarentur. III. Rupertus Abbas de Adæ ſalute dubius viſus eſt: eum tamen aliqui excuſant, quod non ſuam expoſuerit, ſed aliorum ſententiam, vel quia non ſatis ei conſtaret de auctoritate libri Sapientiæ, de qua olim eſt dubitatum.

Propositio. Adam per pœnitentiam ſalutem eſt conſecutus.

Prob. I. Sap. 10. *Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo pater orbis terrarum, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo.*

Prob. II. Traditione ſanctorum Patrum. Irenæus l. 3. 34. plura contra Tatianum producit. Sæculo III. hunc errorem damnarunt Tertull. l. 2. contra Marc. 25., & Origenes hom. 35. in Matth. Sæc. IV. Euſebius H. E. l. 4. 29., Athanaſius, Hilarius, Nazianzenus, & Auguſtinus, qui in ep. ad Evodium 99. ait: *Et de illo quidem primo homine, quod eum ibidem ſolverit, Eccleſia fere tota conſentit.* Profert ſubinde locum Sapientiæ I., de quo ſupra. Alia teſtimonia collegerunt Bellarminus, Pererius, Alexander, aliique. Adde in Litaniis Eccleſiæ S. Mariæ Majoris legi: *Sancte Adam, ora pro nobis*; ergo &c.

Prob.

Prob. III. rationibus Irenæi. I. Tatiani ſententia nova eſt; & primis parentibus injurioſa: ergo falſa. II. Deus non maledixit Adamo, & Evæ, ſicut ſerpenti, immo ſalutis ſpem dedit promiſſione Salvatoris, per quem mulier Eccleſiæ ac Deiparæ typus debebat ſerpentis caput conterere. III. Quia diabolus gloriari potuiſſet, ſe a Chriſto non fuiſſe perfecte devictum, ſi primi parentes non fuiſſent ab ejus jugo liberati. IV. Adam & Eva Chriſti & Eccleſiæ typum gerebant. V. Ab iis Abel ſacrificiorum rationem, Deique cultum edoctus fuit. VI. Adamum & Evam una cum Chriſto a mortuis ſurrexiſſe, Patres aliqui tradidere.

Prob. IV. ex traditione de ſepultura ejuſdem Adæ eo ipſo in loco, ubi crucifixus eſt Dominus. Cujus rei teſtes laudari poſſunt Cyprianus (*a*), Origenes (*b*), Epiphanius (*c*), Chryſoſtomus (*d*), aliique memorati a Bellarmino, Serrio, Toleto &c. qui tradunt, Chriſtum mortuum ſuper Adæ ſepulcrum, ut is ſalvaretur divini ſanguinis aſperſione.

Dices: A S. Hieronymo in 27. Matth. hæc traditio vocatur: *Favorabilis interpretatio, nec tamen vera:* ergo ex ea ſalus Adæ non probatur.

℞., ſalva debita Hieronymo reverentia, aliis Patribus ſupra laudatis non in hac parte ſubſcribere: præſertim cum ipſe Hieronymus in ep. ad Marcellam hæc de Jeroſolyma ſcribat. *In hac urbe, immo in hoc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam: unde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus, Calvaria appellatur, quod ibi ſit antiqui hominis calvaria condita, ut ſecundi Adam, ideſt Chriſti, ſanguis de Cruce ſtillans primi Adam peccata dilueret.*

Ob. Salus Adæ non probatur ex ſacris literis: ergo &c. Prob. ant. I. Enim Sapientiæ liber, ut ait Rupertus, non eſt in canone, & jure rejicitur, quia quando, vel ubi Adam pœnituerit, non oſtendit: ergo &c. Plures codices habent, *Et eduxit illum de limo terræ*, non *a delicto ſuo*. III. Quod ibi dicitur, *Et dedit illi virtutem continendi omnia*, nonniſi Chriſto aptari poteſt. IV. Ap. 1. Cor. 15. novum Adam opponit veteri: ſed in illo eſt omnis ſalus: ergo in hoc omnis damnatio. V. Hebr. 11. Eccleſiæ origo non ab Adam, ſed ab Abel repetitur: ergo ex ſcripturis Adæ ſalus non evincitur. II. Nec prob. traditione. I. enim Rupertus de Adæ ſalute dubitat. II. Bernardus in lib. de modo beate vivendi ait, *Adam in infernum cecidit, quia inobediens fuit.* III. Gelaſius librum de

(a) *De Reſurr. Chriſti.* (b) *Hom. 35. in Matth.*
(c) *L. 1. adv. Hær.* (d) *Hom. 84. in Jo.*

de *Pœnitentiæ Adæ* apocryphis accenſet. Prob. III. ratione. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, quanto minus homini, quem conditione inferiorem paribus beneficiis ornaverat?

℟. neg. ant. Ad I. prob. neg. ant. Fallitur enim Rupertus, qui hunc librum e canone ſcripturarum expungit: cœpiſſe vero pœnitentiam Adæ, ex quo ſub Dominica ſententia cervicem inflexit, & rudibus brutorum pellibus indutus vitam egit miſerrimam, pie, & probabiliter credimus. Ad II. ℟., in Græcis, Romaniſque codicibus, & etiam ex Patribus conſtare, retinendam eſſe Vulgatæ lectionem, quæ habet *a delicto* ſuo, ut patet ex ſupra citata ep. Auguſtini ad Evodium. Ad II. neg. ant. Illa enim verba nonniſi rerum terrenarum innuunt dominium Adamo, & Evæ traditum a Deo, cum eis dictum eſt: *Dominamini piſcibus maris, & beſtiis terræ*; nam in græco habetur *κρατῆσαι πάντων*, *omnibus dominari*. Ad IV. diſt. maj. Opponit quoad gratiam, & peccatum, ut Chriſtus gratiæ, Adam peccati ſit auctor, conc.; quoad ſalutem, & perditionem, ut ille ſit omnium ſalus, iſte cum aliis damnatus, nego. Ad V. diſt. ant. Eccleſiæ origo, hoc eſt fidelium, qui fidei cauſſa paſſi ſunt, ab Abele repetitur, conc.; abſolute, neg. ant. Nam in ep. ad Hebr. fideles præcipue laudantur, qui martyrium ſubiere, aut futurorum promiſſionem ſingulari myſterio accepere, quorum utique primus eſt Abel.

Ad II. neg. ant. Ad I. prob. vide ℟. ad I. Ad II. prob. ℟., librum de modo bene vivendi non eſſe Bernardi, ut oſtendit Bellarminus ex ſtylo, & inſcriptione ad ſororem virginem: deinde ea verba de ſolo reatu, & merito damnationis exponi poſſint. Ad III. ℟. Quod Gelaſius librum, non pœnitentiam Adæ damnat, ſicuti, cum librum de infantia, & de nativitate Salvatoris apocryphis accenſet, librorum auctoritati derogat, non ſubſtantiæ rerum geſtarum.

Ad III. prob. ℟. Deum homini, non angelis pepercisse, ſive quod ille fuerit imbecillioris naturæ, ut ait Gregorius l. 4. Mor. 9., & Damaſcenus l. 2. 3., vel quia beneficiorum ſuorum dominus angelos juſto judicio, hominem miſericordiæ decreverat reſervare, pro quo maximo benefacto, aliiſque innumeris, quibus non quotidie cumulare non ceſſat, inter quæ illud non leve eſſe ducimus, quod priſtinæ valetudini reſtituti, hoc primum volumen ad optimum finem eo juvante perduximus, *Deo gratias agere debemus ſemper*, 2. Theſſ. 1.

F I N I S.

V. E. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE IN ROMA
MAG 2008335

Digitized by Google

Digitized by Google